

Theodoret
of Cyrus

Eranistes

Critical text and
prolegomena by
Gerard H. Ettliger

School of Theology at Claremont



1001 1358835



The Library

SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT

WEST FOOTHILL AT COLLEGE AVENUE
CLAREMONT, CALIFORNIA

THEODORET OF CYRUS
ERANISTES

THEODORET OF CYRUS ERANISTES

BT
200
T38

CRITICAL TEXT
AND PROLEGOMENA

BY

GERARD H. ETTLINGER

*Fordham University
New York*

CLARENDON PRESS · OXFORD

1975

Oxford University Press, Ely House, London W.1

GLASGOW NEW YORK TORONTO MELBOURNE WELLINGTON
CAPE TOWN IBADAN NAIROBI DAR ES SALAAM LUSAKA ADDIS ABABA
DELHI BOMBAY CALCUTTA MADRAS KARACHI LAHORE DACCA
KUALA LUMPUR SINGAPORE HONG KONG TOKYO

ISBN 0 19 826639 1

© *Oxford University Press 1975*

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of Oxford University Press

Theology Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

*Printed in Great Britain by
William Clowes & Sons, Limited
London, Beccles and Colchester*

Preface

No single individual can, in total isolation, edit a work of the magnitude and complexity of the *Eranistes*. Thus the role played by the many librarians, colleagues, and friends who must remain unnamed is hereby gratefully acknowledged.

Personal thanks are due to many others, but to no one more than to Nigel G. Wilson, of Lincoln College, Oxford, for his patient and painstaking guidance in directing the thesis on which this volume is based. Abbé Marcel Richard played an influential part in choosing the *Eranistes* as a subject, as well as by his encouragement and the generosity with which he shared his vast knowledge of manuscripts, florilegia, and Theodoret.

A year of residence in Frankfurt provided access to the kind and scholarly advice of the Revd. Alois Grillmeier, S.J. The Revd. Edward J. Yarnold, S.J., the Master of Campion Hall during my stay at Oxford, provided much needed support throughout those years. This past year I have benefited from the excellent library facilities of the Pontifical Oriental Institute in Rome, and from the encouragement of its Rector, the Revd. Ivan Žužek, S.J. The Revd. Stanisław Świerkosz, S.J., graciously translated from the Russian material which would otherwise have remained inaccessible to me.

Finally I wish to acknowledge in a special way the gracious assistance, from my earliest days in Oxford up to the present, of the Very Revd. Dr. Henry Chadwick, Dean of Christ Church, Oxford.

I wish to dedicate this work in gratitude to my parents.

Rome
December, 1973

G.H.E.

Contents

ABBREVIATIONS	ix
BIBLIOGRAPHY	xi
<i>PROLEGOMENA</i>	
I. Historical and theological background	3
II. The patristic citations	9
1. Index of the citations	9
2. The sources of the florilegia	23
3. The accuracy of Theodoret in using his sources	30
III. Manuscript introduction	36
1. Description of the manuscripts	36
2. Previous editions and translations	39
3. The manuscript tradition of this edition	41
A. Group I (ISPDM)	42
B. Group II (JC)	47
C. Group III (VOR)	51
D. Relationships of the three groups of manuscripts	52
4. General principles for the selection of readings	54
IV. The Greek text	55
1. General introduction	55
2. Sigla for the patristic references	56
3. Manuscript sigla	56
4. Other sigla used in the critical apparatus	56
ERANISTES: TEXT	59
INDEX OF NAMES	267
INDEX OF CHRISTOLOGICAL TERMS	274
INDEX OF BIBLICAL REFERENCES	302

Abbreviations

Dictionaries, periodicals, and series

- ABAM *Abhandlungen der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Philos.-(philol.) und hist. Klasse, München.*
- ACO *Acta Conciliorum Oecumenicorum, ed. E. Schwartz, I-IV, Berlin und Leipzig, 1914 ff.*
- BZ *Byzantinische Zeitschrift, Leipzig, 1892 ff.*
- CC *Corpus Christianorum. Series Latina, Turnhout et Paris.*
- CSEL *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, Vienna.*
- DOP *Dumbarton Oaks Papers, Harvard University, Cambridge, Mass., 1941 ff.*
- DTC *Dictionnaire de Théologie Catholique, ed. A. Vacant, E. Mangenot, and E. Amann, fifteen vols., 1903-50.*
- GCS *Die Griechischen Christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte, Leipzig, 1897 ff., Berlin und Leipzig, 1953, Berlin, 1954 ff.*
- JTS *Journal of Theological Studies, London—Oxford, 1899 ff.; New Series, 1950 ff.*
- MSR *Mélanges de Science Religieuse, Lille.*
- PG *Patrologia Graeca, ed. J. P. Migne.*
- PL *Patrologia Latina, ed. J. P. Migne.*
- PWK *Realencyklopädie der klassischen Altertumswissenschaft, ed. A. Pauly, neu bearb. von G. Wissowa und W. Kroll, Stuttgart.*
- RechSR *Recherches de Science Religieuse, Paris.*
- RevSR *Revue des Sciences Religieuses, Strasbourg.*
- RHE *Revue d'Histoire Écclésiastique, Louvain.*
- RSPT *Revue des Sciences Philosophiques et Théologiques, Paris.*
- SBAM *Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Philos.-philol. und hist. Klasse, München.*
- SC *Sources Chrétiennes, Paris.*
- ST *Studi e Testi, Roma, Città del Vaticano.*
- TU *Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur, Leipzig.*

Titles of books and articles

- Chalkedon*, I: Grillmeier, A. and Bacht, H. (editors), *Das Konzil von Chalkedon*, I, Würzburg, 1962.
- Lietzmann, *Apollinarius*: Lietzmann, H., *Apollinarius von Laodicea und seine Schule, Texte und Untersuchungen*, I, Tübingen, 1904.
- Nautin, *Dossier*: Nautin, P., *Le dossier d'Hippolyte et de Meliton*, Paris, 1953.
- Richard, 'Bulletin': Richard, M., 'Bulletin de Patrologie', *MSR*, V (1948), 273-308.
- Richard, *Chalkedon*, I: Richard, M., 'Les florilèges diphysites du V^e et VI^e siècle', *Chalkedon*, I, 721-48.
- Richard, 'Notes sur l'évolution': Richard, M., 'Notes sur l'évolution doctrinale de Théodoret', *RSPT*, XXV (1936), 459-81.
- Schwartz, 'Publizistische Sammlungen': Schwartz, E., 'Publizistische Sammlungen zum Acacianischen Schisma', *ABAM*, Neue Folge, Heft 10, 1934.
- Schwartz, '*Sermo maior*': Schwartz, E., 'Der s.g. *Sermo maior de fide* des Athanasius', *SBAM*, 1924, 6. Abhandlung, 1925.
- Schwartz, 'Vaticanus gr. 1431': Schwartz, E., 'Codex Vaticanus gr. 1431, eine antichalkedonische Sammlung aus der Zeit Kaiser Zenos', *ABAM*, 1926, XXXII Band, 6. Abhandlung, 1927.
- Spanneut, *Eustathe*: Spanneut, M., *Recherches sur les écrits d'Eustathe d'Antioche avec une édition nouvelle des fragments dogmatiques et exégétiques*, Lille, 1948.

Bibliography

THIS bibliography does not include the manuscript catalogues cited on pp. 36-8, 44, or the early editions and translations of the *Eranistes* listed on pp. 39-40.

I. GENERAL WORKS

Abramowski, L. and Van Roey, A.: 'Das Florileg mit den Gregor-Scholien aus Vatic. Borg. Syr. 82', *Orientalia Lovaniensia Periodica*, I (1970), 131-80.

Anastos, M. V.: 'Nestorius was Orthodox', *DOP*, XVI (1962), 119-40.

Bardenhewer, O.: *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, IV, Freiburg im Breisgau, 1924.

Bardy, G.: 'L'énigme d'Hippolyte', *MSR*, V (1948), 63-88.

———: 'L'Expositio fidei attribuée à saint Ambroise', *Miscellanea Giovanni Mercati*, t. I, ST, 121, 1946, pp. 199-218.

———: 'Sur une citation de saint Ambroise dans les controverses christologiques', *RHE*, XL (1944-5), 171-6.

Bertram, A.: *Theodoreti episcopi Cyrensis doctrina Christologica*, Hildesheim, 1883.

Bolotov, V.: 'Theodoretiana', *Christjanskoje Tschentie*, 1892, II, 58-164 (in Russian).

Brok, M. F. A.: 'Touchant la date du commentaire sur le psautier de Théodoret de Cyr', *RHE*, XLIV (1949), 552-6.

Camelot, T.: 'De Nestorius à Eutyches', *Chalkedon*, I, 232-42.

Canivet, P.: *Histoire d'une entreprise apologétique au V^e siècle*, Paris, 1957.

Diekamp, F.: *Doctrina Patrum de Incarnatione Verbi*, Münster, 1907.

DuManoir, H.: 'L'argumentation patristique dans la controverse nestorienne', *RechSR*, XXV (1935), 441-61, 531-59.

Ehrhard, A.: *Die Cyrill von Alexandrien zugeschriebene Schrift περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐνανθρωπήσεως, ein Werk des Theodoret von Cyrus*, Tübingen, 1888.

Emonds, H.: *Zweite Auflage im Altertum*, Leipzig, 1941.

Fabricius, J. A.: See Harles, G. C.

Fives, D. C.: *The Use of the Optative Mood in the Works of Theodoret, Bishop of Cyrus*, Catholic Univ. of America Patristic Studies, vol. L, Washington, D.C., 1937.

Gardthausen, V.: See Vogel, M.

- Glubokowskij, N. N.: *The Blessed Theodoret. His Life and Works*, two vols., Moscow, 1890 (in Russian).
- Grant, R. M., 'The Appeal to the Early Fathers', *JTS*, N.S., 11 (1960), 13-24.
- Grillmeier, A.: *Christ in Christian Tradition*, London, 1965.
- Harles, G. C.: *J.A. Fabricii Bibliotheca*, vol. 8, Hamburg, 1802.
- Hespel, R.: *Le florilège cyrillien réfuté par Sévère d'Antioche*, Louvain, 1955.
- Holl, K.: *Die handschriftliche Überlieferung des Epiphanius*, TU, XXXVI.2, Leipzig, 1910.
- Honigmann, E.: 'Theodoret of Cyrillus and Basil of Seleucia. The Time of their Death', *Patristic Studies*, ST, 173, 1953, pp. 174-84.
- Lampe, G. W. H.: *A Patristic Greek Lexicon*, five vols., Oxford, Clarendon Press, 1961-8.
- McNamara, K.: 'Theodoret of Cyrus and the Unity of Person in Christ', *Irish Theological Quarterly*, XXII (1955), 313-28.
- Mandac, M.: 'L'union christologique dans les oeuvres de Théodoret antérieures au Concile d'Éphèse', *Ephemerides Theologicae Lovanienses*, XLVII (1971), 64-96.
- da Mazzarino, P. C.: *La dottrina di Teodoro di Ciro sull'unione ipostatica delle due nature in Cristo*, Roma, 1941.
- Montalverne, J.: *Theodreti Cyrensis Doctrina Antiquior de 'Verbo Inhumanato'*, Roma, 1948.
- Nautin, P.: 'La valeur des lemmes dans l'*Eranistes* de Théodore', *RHE*, XLVI (1951), 681-3.
- : *Le dossier d'Hippolyte et de Meliton*, Paris, 1953.
- : 'Notes sur le catalogue des oeuvres d'Hippolyte', *RechSR*, XXXIV (1947), 99-107, 347-59.
- Richard, M.: 'Bulletin de Patrologie', *MSR*, V (1948), 273-308.
- : 'L'activité littéraire de Théodoret avant le Concile d'Éphèse', *RSPT*, XXIV (1935), 83-106.
- : 'Les citations de Théodoret conservées dans la chaîne de Nicéas sur l'Évangile selon saint Luc', *Revue Biblique*, XLIII (1934), 88-96.
- : 'Les florilèges diphysites du V^e et VI^e siècle', *Chalcedon*, I, 721-48.
- : 'L'introduction du mot "hypostase" dans la théologie de l'Incarnation', *MSR*, II (1945), 243-70.
- : 'Notes sur les florilèges dogmatiques du V^e et VI^e siècle', *Actes du Congrès International d'Études Byzantines*, Paris, 1948, t. I, 307-18.
- : 'Notes sur l'évolution doctrinale de Théodoret', *RSPT*, XXV (1936), 459-81.
- : 'Proclus de Constantinople et le théopaschisme', *RHE*, XXXVIII (1942), 303-31.

- : 'Un écrit de Théodoret sur l'unité du Christ après l'Incarnation', *RevSR*, XIV (1934), 34-61.
- Sagi-Bunić, T.: *Deus Perfectus et Homo Perfectus a concilio Ephesino (a. 431) ad Chalcedonense (a. 451)*, Roma, 1965.
- Saltet, L.: 'Les sources de l'*Ἐπιτομή* de Théodoret', *RHE*, VI (1905), 289-303, 513-36, 741-54.
- Scheidweiler, F.: 'Wer ist der Verfasser des sog. *Sermo maior de fide*?', *BZ*, 47 (1954), 333-57.
- Schermann, T.: *Die Geschichte der dogmatischen Florilegien vom V-VIII Jahrhundert*, TU, N.F., XIII, Leipzig, 1905.
- Schulte, J.: *Theodoret von Cyrus als Apologet*, Vienna, 1904.
- Schwartz, E.: 'Codex Vaticanus gr. 1431, eine antichalcedonische Sammlung aus der Zeit Kaiser Zenos', *ABAM*, 1926, XXXII. Band, 6. Abhandlung, 1927.
- : 'Publizistische Sammlungen zum Acacianischen Schisma', *ABAM*, N.F., Heft 10, 1934.
- : 'Zur Schriftstellerei Theodorets', *SBAM*, 1922, I, 30-40.
- Sellers, R. V.: *The Council of Chalcedon. A Historical and Doctrinal Survey*, London, 1961.
- : *Two Ancient Christologies*, London, 1940.
- Spanneut, M.: *Le Stoïcisme des Pères de l'Église*, Paris, 1957.
- Van Roey, A.: See Abramowski, L.
- Vogel, M. and Gardthausen, V.: *Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance*, Leipzig, 1909.
- Wagner, M.: *A Chapter in Byzantine Epistolography. The Letters of Theodoret*, *DOP*, IV (1948), pp. 119-81.
- Wilson, N. G.: 'Indications of Speaker in Greek Dialogue Texts', *The Classical Quarterly*, XX (1970), 305.
- Zellinger, G.: *Studien zu Severian von Gabala*, Münster, 1926.

II. EDITIONS OF THEODORET'S WRITINGS

- Azéma, Y.: *Correspondance*, I (SC, 40), 1955; II (SC, 98), 1964; III (SC, 111), 1965.
- Canivet, P.: *Thérapeutique des Maladies Helléniques*, SC, 57 (two vols.), 1958.
- Parmentier, L.: See the following entry.
- Scheidweiler, F.: *Theodoret. Kirchengeschichte*, 2nd edit. (1st edit. by L. Parmentier), GCS, 44 (19), 1954.

III. EDITIONS OF OTHER ANCIENT AUTHORS

Ambrose:

- Faller, O.: *Sancti Ambrosii Opera*, pars octava, CSEL, LXXVIII, 1962; pars nona, CSEL, LXXIX, 1964.

Amphilochius:

Holl, K.: *Amphilochius von Ikonium in seinem Verhältnis zu den grossen Kappadoziern*, Tübingen u. Leipzig, 1904.

Antiochus:

Martin, C.: 'Un florilège grec d'homélie christologiques des IV^e et V^e siècles sur la nativité (Paris. gr. 149)', *Le Muséon*, LIV (1941), 17-57.

Apollinarius:

Lietzmann, H.: *Apollinarius von Laodicea und seine Schule, Texte und Untersuchungen*, I, Tübingen, 1904.

de Riedmatten, H.: 'Les Fragments d'Apollinaire à l'Eranistes', *Chalkedon*, I, 203-12.

Athanasius:

Opitz, H.-G.: *Athanasius Werke*, Zweiter Band, Erster Teil, Berlin u. Leipzig, 1936.

Schwartz, E.: 'Der s.g. *Sermo maior de fide* des Athanasius', *SBAM*, 1924, 6. Abhandlung, 1925.

Thomson, R. W.: *Athanasius, Contra Gentes and De Incarnatione*, Oxford, 1971.

Atticus:

Brière, M.: 'Une lettre inédite d'Atticus', *Revue de l'Orient Chrétien*, third series, 9, XXIX (1934), 378-424.

Augustine:

Goldbacher, A.: *S. Aureli Augustini Hipponensis Episcopi Epistulae*, CSEL, XLIV, 1904.

Hahn, A.: *Bibliothek der Symbole*, Breslau, 1897.

Editor not listed: *Sancti Aurelii Augustini. In Iohannis Evangelium Tractatus CXXIV, CC, XXXVI*, 1954.

Basil:

Pruche, B.: *Basile de Césarée. Sur le Saint-Esprit*, SC, 17 (bis), 1968.

Damasus:

Turner, C. H.: *Ecclesiae Occidentalis Monumenta Iuris Antiquae*, tom. I, fasc. 2, pars 1, Oxford, 1913: Appendix VIII, *Tomus Damasi Papae*.

Eusebius of Emesa:

Buytaert, E. M.: *Eusèbe d'Émèse. Discours conservés en latin. Textes en partie inédits*. I. La collection de Troyes (Discours I à XVII), Louvain, 1953.

———: *L'héritage littéraire d'Eusèbe d'Émèse*, Bibliothèque du Muséon, 24, Louvain, 1949.

Eustathius:

Cavallera, F.: *S. Eustathii, episcopi Antiocheni, in Lazarum, Mariam et Martham homilia Christologica*. Nunc primum e codice Geonoviano edita cum commentario de fragmentis eustathianis. Accesserunt fragmenta Flaviani I Antiocheni. Thesim (Paris) . . . proposuit Ferdinandus Cavallera, Paris, 1905.

Spanneut, M.: *Recherches sur les écrits d'Eustathe d'Antioche avec une édition nouvelle des fragments dogmatiques et exégétiques*, Lille, 1948.

Flavian of Antioch:

Cavallera, F.: See above under *Eustathius*.

Gelasius of Caesarea:

Diekamp, F.: 'Gelasius von Caesarea in Palaestina', *Analecta Patristica*, Orientalia Christiana Analecta, 117, Rome, 1938, pp. 16-49.

Gregory of Nyssa:

Jaeger, W.: *Gregorii Nysseni Opera*, II: *Contra Eunomium Libri*, Pars altera, ed. W. Jaeger, Leiden, 1960.

——— and Langerbeck, H.: *Gregorii Nysseni Opera*, VII.1: *Gregorii Nysseni De Vita Moysis*, ed. H. Musurillo, Leiden, 1964.

Hippolytus:

Achelis, H.: *Hippolyt's kleinere exegetische und homiletische Schriften*, GCS, I, Hippolytus, Erster Band, Zweite Hälfte, Leipzig, 1897.

Nautin, P.: *Hippolyte Contre les Hérésies (fragment)*, *Études et Édition Critique*, Paris, 1949.

Ignatius:

Funk, F. X.: *Opera Patrum Apostolicorum*, vol. I, editio secunda, Tübingen, 1901.

Irenaeus:

Rousseau, A. (general editor): *Irénee de Lyon. Contre les hérésies*, Livre IV, t. I, SC, 100.1, 1965; Livre IV, t. II, SC, 100.2, 1965; Livre V, t. I, SC, 152, 1969; Livre V, t. II, SC, 153, 1969.

Sagnard, F.: *Irénee de Lyon. Contre les hérésies*, Livre III, SC, 34, 1952.

Methodius:

Bonwetsch, G. N.: *Methodius*, GCS, 27, 1917.

Origen:

Koetschau, P.: *Origenes*, 5, GCS, 22, 1913.

Theophilus of Alexandria:

Hilberg, I.: *Sancti Eusebii Hieronymi Epistolae*, CSEL, LV, 1912.

PROLEGOMENA

I. Historical and theological background

THEODORET, bishop of Cyrus, played a highly influential role in the history of the Christian Church and of its theology in the second quarter of the fifth century. The dominant figure during this period was unquestionably Cyril of Alexandria, but his opponents found an eloquent spokesman in Theodoret, the leading Antiochene theologian after the death of Theodore of Mopsuestia. The *Eranistes* represents the high point in Theodoret's opposition to Cyril, and is perhaps the most original work to stem from Syria in the fifth century. Since the details of Theodoret's life and works are well known and documented, a brief summary here will serve to situate the *Eranistes* in its historical context.¹ Born at Antioch in Syria about 393, Theodoret was educated in the monastery schools there; in 423 he was ordained bishop of Cyrus and was active on behalf of Nestorius at the General Council of Ephesus in 431. After the council it was only with reluctance that he joined John of Antioch and his fellow bishops in renewing communion with Cyril and the churches allied to Alexandria, refusing in fact to condemn Nestorius formally until necessity compelled him to do so at the Council of Chalcedon in 451. The date of his death, which apparently occurred in 466, is perhaps the only truly disputed date in his biography.²

It is generally agreed today that the *Eranistes* was composed in 447 or 448.³ Cyril had died in 444, while Nestorius had been definitively exiled in 436; the turmoil surrounding the Council

¹ For details of Theodoret's life and works see O. Bardenhewer, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, IV (Freiburg im Breisgau, 1924), pp. 219-47.

² The year 457 (or 458) was traditionally accepted as the date of Theodoret's death. E. Honigmann argues for 466 as the probable date in 'Theodoret of Cyrrhus and Basil of Seleucia. The Time of their Death', in *Patristic Studies*, ST, 173, pp. 174-84.

³ In *DTC*, XV, 306, G. Bardy states that the *Eranistes* was composed in 448; the following all accept 447: L. Saltet, 'Les sources de l'*Ερανιστής* de Théodoret', *RHE*, VI (1905), 290; Bardenhewer, op. cit., IV, 229-30; M. Richard, 'L'activité littéraire de Théodoret avant le Concile d'Éphèse', *RSPT*, XXIV (1935), 86; M. Brok, 'Touchant la date du Commentaire sur le Psautier de Théodoret de Cyr', *RHE*, XLIV (1949), 553.

of Ephesus had therefore subsided, although subsequent events showed that the relative calm which prevailed was rather a surface phenomenon. The role of the *Eranistes* in the new troubles is unclear, since Theodoret does not specifically name the object of his criticism; but the vehement opposition which he began to encounter at this period intimates that it must have been Eutyches, whose seemingly heretical teaching on the nature of Christ was supported by Dioscorus, Cyril's successor at Alexandria.¹ Eutyches was condemned by a synod at Constantinople in 448;² Theodoret had been confined to the city of Cyrus earlier in the same year by an imperial decree, on the grounds that he was convening synods everywhere and disturbing the peace.³ In 449 a synod at Ephesus reinstated Eutyches, condemned Flavian of Constantinople, and deposed Theodoret, Ibas of Edessa, and Domnus of Antioch.⁴

Theodoret's appeals to secular and ecclesiastical authorities, including Leo the bishop of Rome,⁵ were of little help, until, after the death of Theodosius II and the accession of Marcian, a new council was summoned.⁶ At Chalcedon in 451 Theodoret and his associates were rehabilitated, Eutyches was condemned, and the two nature Christology epitomized in Leo's writings prevailed. The final blow to Theodoret was delivered posthumously, however, when the Council of Constantinople in 553 condemned his writings against Cyril and the Council of Ephesus.⁷ He has been an object of suspicion to many ever since, although he died in full communion with all the churches of his day.

Theodoret's achievements reflect a character which was pious, scholarly, and at the same time eminently practical and

¹ On the *Eranistes* as a center of conflict between Theodoret and Alexandria, see T. Camelot, 'De Nestorius à Eutyches', *Chalcedon*, I, 235-6.

² Theodoret's Letter 11, addressed to Flavian of Constantinople, contains an expression of joy, apparently at the news of the condemnation of Eutyches; for the text of the letters see the reference to Azéma's edition in bibliography, 'II. Editions of Theodoret's writings'.

³ Theodoret describes the charges brought against him and the injustice he feels he has suffered in Letters 79-81.

⁴ For Theodoret's reaction to the activity of the so-called 'Latrocinium' of Ephesus see Letters 113, 119-21, 124.

⁵ See Letter 113 to Leo and the other letters mentioned in note 4 above.

⁶ Theodoret describes the change in his fortunes at the death of Theodosius in Letters 139-41.

⁷ The condemnation is in the Acts of the council, Canon 13, *ACO*, 4.1, 243-4.

skilled in worldly affairs. The ultimate irony of his life is that one who welcomed the tranquillity of the monastic life should have become the focal point of so much controversy and strife.¹

The Christology which Theodoret propounds in the *Eranistes* is not strikingly original or significant in itself; it is, however, crucial for an understanding of his personal thought and of the two nature doctrine which the Council of Chalcedon opposed to Eutyches. The primary purpose of this volume is to establish the critical text of the *Eranistes*; discussion will therefore be limited to literary and philological questions, and this study will be prefaced by a brief analysis of the structure of the *Eranistes* and a summary of its contents.

The body of the *Eranistes* consists of three separate discussions, in dialogue form, between two personages called Orthodoxos and Eranistes; the former naturally expresses Theodoret's teaching, while the latter states the various heretical doctrines which Theodoret attributed to his adversaries.² The work is introduced by a prologue in which Theodoret outlines the heresies to which he is opposed, and the specific truths he plans to prove. He also explains his use of the dialogue form and his technique for designating the speakers.³

Each dialogue is supplemented by a florilegium of citations from the writings of earlier ecclesiastical authors; these are true dogmatic florilegia in that they are used to help prove the doctrine at issue in a dialogue.⁴ Seven citations on John 1:14 are inserted in the first dialogue before the formal florilegium;

¹ See Letters 124, 134, and 119 for expressions of Theodoret's contentment with the tranquil life of the monk.

² The name 'Eranistes' is often translated as 'beggar', but the *Patristic Greek Lexicon's* translation of it as 'collector' is closer to Theodoret's own explanation. He says that those whom Eranistes represents gather together (*ἐρανισάμενοι*) various opinions and weave them together into a many-faceted theory, just as one might sew scraps of old cloth together (61.21-62.7). References to the present edition will always be by page and line; thus 62.7 refers to page 62, line 7. The Latin title of the appendix and the Greek names of the dialogues, none of which stem from Theodoret, have been kept to facilitate reference.

³ See 62.8-19. Theodoret notes that he is using a rather different method than the classical authors of dialogues had employed. Thus he gives a new direction to an ancient literary form; see N. G. Wilson, 'Indications of Speaker in Greek Dialogue Texts', *Classical Quarterly*, XX (1970), 305.

⁴ On the importance of Theodoret's quotations for the history of florilegia and for the texts of many of the early fathers, see M. Richard, *Chalcedon*, I, 725, and M. Spanneut, *Eustathe*, p. 26.

these have been listed as part one of the first florilegium and numbered consecutively with the other citations there.

The entire work concludes with an appendix, which is divided into three sections corresponding to the three dialogues. Each part consists of brief statements summarizing the main arguments of Orthodoxos.¹

A schematic outline of the *Eranistes* follows:

Prologue: 61.1–62.32.

Dialogue I (*Ἀτρεπτος*): 63.1–111.11.

Florilegium I:

Part 1 (on John 1:14): 91.22–94.29 (*passim*).

Part 2 (main section): 95.25–109.4, 109.25–110.25.

Dialogue II (*Ἀσύγχυτος*): 112.1–188.4.

Florilegium II: 153.12–183.27, 184.9–187.16.

Dialogue III (*Ἀπαθής*): 189.1–253.14.

Florilegium III: 229.19–246.32, 247.19–248.30,
249.18–252.26.

Appendix: 254.1–265.4.

Since a full discussion of Theodoret's theology lies beyond the scope of this study, the three dialogues will be summarized briefly in Theodoret's own words, taken from the appendix.

The first dialogue deals with the immutability of Christ's divine nature:²

We have admitted that the Father, Son, and Holy Spirit share one essence, and have agreed that this essence is immutable. If the trinity shares one essence which is immutable, then the only-begotten Son is immutable, since he is one person of the trinity. If he is immutable, then he became flesh without changing in any way; rather he assumed flesh, and was therefore said to have become flesh (254.2–7).

In the second dialogue Theodoret attempts to prove that Christ's two natures are united in such a way that each keeps its individual reality:

Those who believe that one nature resulted from the union of the

¹ The appendix, entitled *Demonstratio per syllogismos* in Latin, appears in numerous Renaissance manuscripts as an independent entity (see below, pp. 38–9), but Theodoret's description of it in the prologue indicates that it is an organic part of the *Eranistes*.

² In this summary and throughout the introduction the following key words will always be translated as indicated: φύσις (nature); οὐσία (essence); μορφή (form); πρόσωπον (person); ὑπόστασις (hypostasis); ἔνωσις (union).

divinity and the humanity destroy by this teaching the individual properties of both natures; and the destruction of these results in a denial of both natures. For mixing the realities that were united prevents us from considering the flesh as flesh, and God as God. But if there was a clear difference between the realities united even after the union, there was no mixture; a union without mixture took place. If one admits this, then Christ the lord is not one nature, but one Son, who shows both natures without mixture (257.10-17).

The third dialogue deals with the impassibility of the divine nature of the incarnate Word of God, and the consequent denial that one may predicate the passion and death on the cross of the Godhead:¹

If Christ is both God and man, as holy scripture teaches and the blessed fathers always preached, then he suffered as man, but remained impassible as God (264.15-17).

The stress which Theodoret placed on the reality of the two natures of the incarnate Word gave rise ultimately to the charge, which he firmly denied, that he was a Nestorian and taught two Sons.² Conversely his understanding of his opponents' doctrine caused him to attribute to them a vast array of heresies, from docetism, gnosticism, and Manichaeism, to those of Arius, Eunomius, and Apollinarius.³ A brief summary tends to emphasize the radical differences between two positions, but the facts show that in this case no injustice has been done. It may well be that neither Theodoret nor Eutyches ever actually held the extreme beliefs which were attributed to them.⁴ But the disastrous misunderstandings which occurred were rendered almost inevitable by the lack of clarity in theological

¹ On the question of *πάθη* in man and *ἀπάθεια* in God, as seen in the Stoic influences on the early fathers, see M. Spanneut, *Le Stoïcisme des Pères de l'Église* (Paris, 1957), pp. 232-5, 291-3.

² See *Eranistes*, 143.8-10, 202.24-7, and Letter 83 to Dioscorus of Alexandria.

³ See the prologue to the *Eranistes* and the references in the index to the names of the heretics mentioned.

⁴ For the varying shades of opinion on Theodoret's orthodoxy see J. Montalverne, *Theodreti Cyrensis Doctrina Antiquior de Verbo 'inhumanato'* (Roma, 1948), pp. xv-xviii. Camelot, art. cit., pp. 234-42, cites several authors who hold that Eutyches did not actually profess the doctrine attributed to him; Camelot feels that Eutyches may have been well-intentioned, but did help actively to develop a truly monophysite christology.

language, and by the failure of both sides to listen to their opponents with the desire of comprehending the true meaning of their words.¹

¹ M. Richard, 'L'introduction du mot "hypostase" dans la théologie de l'Incarnation', *MSR*, II (1945), 243-70, has shown that theological differences, as well as verbal misunderstandings lay beneath the controversies of the first half of the fifth century. For a discussion of the linguistic problems involved see R. V. Sellers, *The Council of Chalcedon* (London, 1961), pp. 137-42, 175-81. The words of M. V. Anastos, 'Nestorius was Orthodox', *DOP*, XVI (1962), 120 are true for the period of Chalcedon as for the time of Ephesus: 'If Nestorius and Cyril could have been compelled to discuss their differences calmly and to define their terms with precision, under the supervision of a strict and impartial arbiter who could have kept them under control until they had explained themselves clearly, there is little doubt that they would have found themselves in substantial agreement theologically, though separated *toto caelo* as far as the prestige of their respective archiepiscopal sees was concerned.'

II. The patristic citations

I. INDEX OF THE CITATIONS

The index which follows lists each citation in the order of appearance in its florilegium. Each item consists of two parts: the first lists the author of the citation, the title Theodoret gives it, and the page and line reference in this edition. The second part gives the standard Latin title of the work from which the citation was excerpted, and a reference to Migne, or to a modern, critical edition, where that is possible. If an editor or series other than *PG* or *PL* is in question, only the editor's name or the series title will be listed; the full title will be found in the section of the bibliography headed 'Editions of other ancient authors' under the name of the author of the citation.

Florilegium I

*Part 1: On the interpretation of John 1:14.*¹

1. Athanasius (πρὸς Ἐπίκτητον γεγραφότος). 91.22-30. *Epistula ad Epictetum*, 8 (*PG* 26.1061D-1064A).
2. Gregory of Nazianzus (Ἄκουσον . . . αὐτοῦ λέγοντος). 92.4-9. *Epistula 101 (Ad Cledonium)*, *PG* 37.189C.
3. Ambrose (ἐν τῷ περὶ πίστεως λόγῳ). 92.19-93.2. *De Incarnationis Dominicae Sacramento*, 6.59, 60, 61 (*CSEL*, LXXIX, 254.122-6, 255.139-44, 256.147-50).
4. Flavian of Antioch (. . . εὐαγγελικὸν ῥητὸν ἐρμηνεύοντος). 93.15-19. *In Ioannem 1:14* (*Cavallera*, frag. 4, p. 106).
5. Gelasius of Caesarea (εἰς τὴν τῆς δεσποτικῆς ἐπιφανείας πανήγυριν). 93.22-7. *In Epiphaniam* (*Diekamp*, frag. XI, p. 47).
6. John Chrysostom (. . . τὸ εὐαγγελικὸν ἐρμηνεύων χωρίον). 94.2-17. *In Ioannem homilia XI*, 1-2 (*PG* 59.79.26-50).
7. Severian of Gabala (τούτου . . . τὴν ἐρμηνείαν). 94.19-29. *De sigillis (PG* 63.542.1-11).

¹ In part one the citations are introduced with informal titles, as part of the conversation.

Part 2: The main section of the florilegium.

8. Ignatius ('Εκ τῆς πρὸς Σμυρναίους ἐπιστολῆς). 95.26-31. *Ad Smyrnaeos*, I.1-2 (Funk, I, 276.1-6).
9. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς). 96.1-4. *Ibid.*, V.2 (Funk, I, 280.1-4).
10. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς). 96.5-11. *Ibid.*, IV.2-V.1 (Funk, I, 278.9-16).
11. ——— (ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίου ἐπιστολῆς). 96.12-15. *Ad Ephesios*, XVIII.2 (Funk, I, 226.19-228.2).
12. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς). 96.16-19. *Ibid.*, XX.2 (Funk, I, 230.3-5).
13. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς). 96.20-4. *Ibid.*, VII.2 (Funk, I, 218.7-20).
14. ——— (ἐκ τῆς πρὸς Τραλλιανούς ἐπιστολῆς). 96.25-9. *Ad Trallianos*, IX.1 (Funk, I, 248.12-16).
15. Irenaeus ('Εκ τοῦ τρίτου λόγου τῶν εἰς τὰς αἰρέσεις). 96.31-97.4. *Adversus Haereses*, III.10.4 (SC, 34, 172).
16. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 97.5-8. *Ibid.*, III.21.5 (SC, 34, 362).
17. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 97.9-20. *Ibid.*, III.21.10-22.1 (SC, 34, 372).
18. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 97.21-98.6. *Ibid.*, III.22.2 (SC, 34, 374-8).
19. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 98.7-12. *Ibid.*, III.18.7 (SC, 34, 328).
20. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 98.13-21. *Ibid.*, III.19.1 (SC, 34, 330-2).
21. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 98.22-30. *Ibid.*, III.17.4 (SC, 34, 308).
22. Hippolytus ('Εκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Κύριος ποιμαίνει με"). 99.2-10. *In illud: 'Dominus pastor meus. . .'* (Ps. 22:1); Achelis, pp. 146.20-147.6, frag. XIX.
23. ——— (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν Ἐλκανᾶν καὶ τὴν Ἄνναν). 99.11-14. *In Helcanam et Annam* (Achelis, p. 121.1-5, frag. I).
24. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 99.15-20. *Ibid.* (Achelis, p. 121.6-12, frag. II).
25. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 99.21-5. *Ibid.* (Achelis, pp. 121.13-122.2, frag. III).
26. ——— (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἡσαΐου). 99.26-31. *In principium Isaiae* (Achelis, p. 180.1-7, frag. I).
27. Methodius ('Εκ τοῦ περὶ μαρτύρων λόγου). 100.1-5. *De martyribus* (GCS, 27, 520.1-5).

28. Eustathius of Antioch (Ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ιε' ψαλμοῦ). 100.7-12. *In Psalmum 15* (Cavallera, frag. 8, p. 68; Spanneut, p. 27).¹
29. ——— (ἐκ τοῦ περὶ ψυχῆς λόγου). 100.13-21. *De Anima* (Cavallera, frag. 53, p. 90; Spanneut, frag. 10, p. 99.6-13).
30. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 100.22-6. *Ibid.* (Cavallera, frag. 54, p. 90; Spanneut, frag. 11, p. 99.14-18).
31. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 100.27-9. *Ibid.* (Cavallera, frag. 57, p. 91; Spanneut, frag. 12, p. 99.19-21).
32. ——— (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ"). 100.30-101.6. *In illud: 'Dominus creavit me. . .'* (*Prov. VIII:22*), Cavallera, frag. 19, p. 76; Spanneut, frag. 18, p. 101.6-13.
33. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 101.7-13. *Ibid.* (Cavallera, frag. 25, p. 76; Spanneut, frag. 19, p. 101.14-20).
34. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 101.14-18. *Ibid.* (Cavallera, frag. 26, p. 76; Spanneut, frag. 20, p. 101.21-4).
35. ——— (ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ρβ' ψαλμοῦ). 101.19-23. *In Psalmum 92* (Cavallera, frag. 12, p. 69; Spanneut, frag. 35, p. 107.4-8).
36. Athanasius (Ἐκ τῆς ἀπολογίας τῆς γεγεννημένης ὑπὲρ Διονυσίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας). 101.25-102.4. *De sententia Dionysii*, 10 (*PG 25.496AB*; Opitz, II.1, 53.20-54.2).
37. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἀπολογίας), 102.5-7. *Ibid.*, 12 (*PG 25.497B*; Opitz, II.1, 54.28-9).
38. ——— (ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου τοῦ μεΐζονος). 102.8-10. *Sermo maior de fide*, Schwartz, p. 5.6-8, no. 2 (3) end.
39. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 102.11-13. *Ibid.* (Schwartz, p. 30.18-20, no. 75).
40. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 102.14-25. *Ibid.* (Schwartz, p. 52).
41. ——— (ἐκ τῆς πρὸς Ἐπίκτητον ἐπιστολῆς). 102.26-103.2. *Epistula ad Epictetum*, 2 (*PG 26.1052C-1053A*).
42. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς). 103.3-13. *Ibid.*, 2 (*PG 26.1053AB*).
43. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς). 103.14-18. *Ibid.*, 7 (*PG 26.1061B*).
44. Basil (Ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ νθ' ψαλμοῦ). 103.20-3. *In Psalmum 59*, 4 (*PG 29.468A*).
45. ——— (ἐκ τῶν πρὸς Ἀμφιλόχιον ἐπίσκοπον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος). 103.24-104.7. *De Spiritu Sancto*, V.12 (SC, 17 bis, 282-4).
46. Gregory of Nazianzus (Ἐκ τῆς πρὸς Κληδόνιον προτέρας

¹ This passage is actually a citation from Didymus the Blind, *In Psalmum 15* (*PG 39.1233BC*); cf. Spanneut, *Eustathe*, pp. 27-9.

ed. Nishanberg, p. 120, 24-25

- ἐκθέσεως). 104.9-18. *Epistula 101 (Ad Cledonium)* (PG 37.181BC).
47. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 104.19-105.12. *Ibid.* (PG 37.188 ABC).
48. Gregory of Nyssa (Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν Ἀβραάμ). 105.14-25. *De deitate filii et spiritus sancti* (PG 46.564D-565A).
49. — (ἐκ τοῦ περὶ τελειότητος βίου). 105.26-106.2. *De vita Moysis* (Jaeger, VII.1, 108.21-109.6).
50. — (ἐκ τοῦ κατὰ Εὐνομίου λόγου). 106.3-8. *Contra Eunomium*, III.1.44 (Jaeger, II, 19.3-8).
51. — (ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας). 106.9-12. *Ibid.*, III.3.64 (Jaeger, II, 130.19-22).
52. — (ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας). 106.13-16. *Ibid.*, III.1.50 (Jaeger, II, 21.5-7).
53. — (ἐκ τοῦ εἰς τοὺς μακαρισμοὺς λόγου πρώτου). 106.17-23. *De beatitudinibus* (PG 44.1201B).
54. Flavian of Antioch (Ἐκ τῆς εἰς Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν ὁμιλίας). 106.25-8. *Homilia in S. Io. Baptistam* (Cavallera, frag. 2, p. 105).
55. — (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Πνεῦμα κυρίου ἐπ’ ἐμέ”). 106.29-107.4. *In Lucam IV:18* (Cavallera, frag. 3, pp. 105-6).
56. Amphilochius (Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Ὁ πατήρ μου μείζων μου ἔστιν”). 107.6-20. *In illud: ‘Pater maior me est.’* (PG 39.109AB, frag. XII).
57. — (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Ὁὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ’ ἑαυτοῦ οὐδέν”). 107.21-7. *In illud: ‘Non potest filius...’* (PG 39.105B, frag. Xa).
58. John Chrysostom (Ἐκ τοῦ λόγου ὃν εἶπε, Γότθου πρέσβευς πρὸ αὐτοῦ εἰρηκότος). 108.1-5. *Homilia VIII*, 3 (PG 63.505.3-8).
59. — (ἐκ τοῦ γενεθλιακοῦ λόγου). 108.6-20. *In diem natalem D.N.I.C.*, 6 (PG 49.359.18-38).
60. — (Καὶ μετ’ ὀλίγα). 108.21-4. *Ibid.*, 6 (PG 49.359.52-4).
61. — (ἀπὸ τοῦ λόγου, ὅτι τὰ ταπεινῶς εἰρημένα καὶ γεγεννημένα παρὰ τοῦ Χριστοῦ...). 108.25-109.4. *De consubstantiali c. Anomoeos*, VII, 3 (PG 48.759.34-47).
62. Apollinarius (Ἐκ τοῦ κατὰ κεφάλαιον βιβλίου). 109.26-8. τὸ κατὰ κεφάλαιον βιβλίον (Lietzmann, frag. 121, p. 237.10-12; de Riedmatten, p. 207.2-4).
63. — (Καὶ πάλιν εὐθὺς ἐπισυνάπτων φησί). 109.29-110.2. *Ibid.* (Lietzmann, frag. 122, p. 237.13-17; de Riedmatten, p. 207.5-8).
64. — (Καὶ μετ’ ὀλίγα δὲ οὕτω λέγει). 110.3-7. *Ibid.* (Lietzmann, frag. 123, p. 237.18-23; de Riedmatten, p. 207.9-13).
65. — (Καὶ αὐθις μετὰ βραχέα καὶ ταῦτα εἴρηκε). 110.8-11.

- Ibid. (Lietzmann, frag. 124, p. 237.28-32; de Riedmatten, p. 207.14-16).
66. — (Κὰν τῷ περὶ πίστεως λογιδίῳ οὕτω λέγει). 110.14-18. κατὰ μέρος πίστις, 11 (Lietzmann, p. 171.1-5; de Riedmatten, p. 207, 17-21).
67. — (Καὶ μετ' ὀλίγα). 110.19-22. Lietzmann, frag. 1, p. 185.2-6; de Riedmatten, p. 207.22-4.¹
68. — (Καὶ ἐν ἐτέρᾳ δὲ ἐκθέσει οὕτως ἔφη). 110.23-5. κατὰ μέρος πίστις, 28 (Lietzmann, p. 177.4-6; de Riedmatten, p. 207.25-7).²

Florilegium II

1. Ignatius (Ἐκ τῆς πρὸς Σμυρναίους ἐπιστολῆς). 153.13-17. *Ad Smyrnaeos*, III.1-2 (Funk, I, 276.15-18).
2. — (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς). 153.18-20. Ibid., III.3 (Funk, I, 278.1-3).
3. Irenaeus (Ἐκ τοῦ τρίτου λόγου τῶν εἰς τὰς αἱρέσεις). 153.22-30. *Adversus Haereses*, III.18.7 (SC, 34, 324-6).³
4. — (ἐκ τοῦ τρίτου λόγου τῆς αὐτῆς πραγματείας). 154.1-6. Ibid., III.16.8 (SC, 34, 296-8).
5. — (ἐκ τοῦ δ' λόγου τῶν εἰς τὰς αἱρέσεις). 154.7-13. Ibid., IV.4.1 (SC, 100.2, 418).
6. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 154.14-17. Ibid., IV.33.4 (SC, 100.2, 810).
7. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 154.18-20. Ibid., IV.33.11 (SC, 100.2, 830).
8. — (ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας). 154.21-155.2. Ibid., V.1.2 (SC, 153, 22-4).⁴
9. Hippolytus (Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν τῶν ταλάντων διανομήν). 155.4-13. *De distributione talentorum* (Achelis, p. 209.1-11, frag. I).

¹ Although Theodoret lists this passage as part of the κατὰ μέρος πίστις, it is not, according to Lietzmann, to be found there.

² This passage is listed as being from a different work from 67, since it is from the κατὰ μέρος πίστις, while 67, despite its title, is not from that work. It is possible that the titles of these two citations are correct, but that the order of the passages themselves has been reversed; there is, however, no proof in the manuscripts that such an exchange actually occurred.

³ The title of this passage has been corrected; all the manuscripts list this as being from book two of the *Adversus Haereses*.

⁴ Although Theodoret's title indicates that this passage is from book IV, it is actually from book V.

10. — (ἐκ τῆς πρὸς βασιλίδα τινὰ ἐπιστολῆς). 155.14-19. *Epistula ad reginam* (Achelis, p. 253.8-14, frag. VII).
11. — (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν Ἑλκανῶν καὶ τὴν Ἄνναν). 155.20-7. *In Helcanam et Annam* (Achelis, p. 122.3-11, frag. IV).
12. — (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ᾠδὴν τὴν μεγάλην). 155.28-156.9. *In magnum canticum* (Achelis, p. 83.1-15, frag. I).
13. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 156.10-13. *Ibid.* (Achelis, p. 83.16-20, frag. II).
14. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 156.14-17. *Ibid.* (Achelis, p. 84.1-6, frag. III).
15. — (ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ β' ψαλμοῦ). 156.18-157.6. *Contra Noetum*, 17-18, with many omissions and variants (Nautin, pp. 263.8-265.19).¹
16. — (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν κγ' ψαλμόν). 157.7-14. *In Psalmum 23:7* (Achelis, p. 147.7-13, frag. XX).
17. Eustathius of Antioch (Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῆς στηλογραφίας). 157.16-19. *In inscriptiones titularum* (Cavallera, frag. 14, pp. 71-2; Spanneut, frag. 9, p. 98.26-30).
18. — (ἐκ τοῦ περὶ ψυχῆς λόγου). 157.20-7. *De Anima* (Cavallera, frag. 59, p. 91; Spanneut, frag. 13, p. 99.22-9).
19. — (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ"). 157.28-158.11. *In illud: 'Dominus creavit me. . .'* (*Prov. VIII:22*) (Cavallera, frag. 21, p. 76; Spanneut, frag. 21, pp. 101.25-102.2).
20. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 158.12-20. *Ibid.* (Cavallera, frag. 22, p. 76; Spanneut, frag. 22, p. 102.3-10).
21. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 158.21-159.9. *Ibid.* (Cavallera, frag. 20, p. 76; Spanneut, frag. 23, p. 102.11-27).
22. Athanasius (Ἐκ τοῦ πρὸς τὰς αἱρέσεις λόγου β'). 159.11-21. *Oratio II contra Arianos*, 70 (*PG* 26.296B).
23. — (ἐκ τῆς πρὸς Ἐπίκτητον ἐπιστολῆς). 159.22-31. *Epistula ad Epictetum*, 9 (*PG* 26.1065AB).
24. — (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς). 160.1-7. *Epistula ad Adelphium*, 8 (*PG* 26.1081C).²
- 25a. — (ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου τοῦ μείζονος). 160.8-13. *Sermo maior de fide* (Schwartz, p. 26.7-12, no. 66 (29)).³

¹ Achelis follows Theodoret's title and lists this passage as *In Psalmum 2*; p. 146.1-19, frag. XVIII.

² Theodoret's title here is incorrect.

³ Schulze omitted 25b, and printed 25a and 25c as one passage. The manuscript evidence indicates that 25b should be printed as part of the *Eranistes*; the number 25 has been kept for all three passages to avoid changing the enumeration of all the remaining citations in the florilegium.

- 25b. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 160.14–16. Ibid. (Schwartz, p. 11.7–8, no. 27 (18), and pp. 17.6–18.2, no. 55 (21)).
- 25c. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 160.17–26. Ibid. (Schwartz, p. 26.11–21, no. 66 (29)).
26. — (ἐκ τοῦ πρὸς Ἀρειανούς τόμου). 160.27–161.2. *De incarnatione et contra Arianos*, 2–3 (PG 26.988C–989A).
27. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 161.3–11. Ibid., 3–4 (PG 26.989B).
28. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 161.12–17. Ibid., 22 (PG 26.1024BC).
29. Ambrose (Ἐν ἐκθέσει πίστεως). 161.19–163.12. *Expositio fidei* (PL 16.847A–849B).
30. — (no title listed). 163.13–23. *De Incarnationis Dominicae Sacramento*, 6.57 (CSEL, LXXIX, 253.106–254.121).
31. — (ἐκ τῆς πρὸς Γρατιανὸν τὸν βασιλέα ἐπιστολῆς). 163.24–164.2. *De fide (Ad Gratianum Augustum)*, II.9.77 (CSEL, LXXVIII, 84.32–85.38).
32. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 164.3–11. Ibid., II.7.58 (CSEL, LXXVIII, 76.43–51).
33. — (no title listed). 164.12–21. Ibid., II.9.77 (CSEL, LXXVIII, 84.30–85.4).
34. — (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρίου κατὰ Ἀπολιναριστῶν). 164.22–30. *De Incarnationis Dominicae Sacramento*, 6.49 (CSEL, LXXIX, 249.27–33).
35. — (no title listed). 165.1–8. Ibid., 6.52 (CSEL, LXXIX, 250.54–61).
36. — (κατὰ Ἀπολιναρίου). 165.9–18. Ibid., 4.23 (CSEL, LXXIX, 235.1–9).
37. — (μετ' ὀλίγα). 165.19–28. Ibid., 6.61 (CSEL, LXXIX, 256.147–54).
38. Basil (Ἐκ τοῦ περὶ εὐχαριστίας λόγου). 166.2–11. *De gratiarum actione homilia*, 5 (PG 31.228C–229A).
39. — (εἰς τὸ κατὰ Εὐνομίου). 166.12–17. *Adversus Eunomium*, I.18 (PG 29.552C–553A).
40. Gregory of Nazianzus (Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν νέαν κυριακὴν). 166.19–23. *Oratio XL. In sanctum baptisma*, 45 (PG 36.424C).
41. — (ἐκ τῆς πρὸς Κληδόνιον ἐπιστολῆς). 166.24–167.5. *Epistula 101 (Ad Cledonium)* (PG 37.180A).
42. — (ἐκ τῆς πρὸς Κληδόνιον προτέρας ἐκθέσεως). 167.6–15. Ibid. (PG 37.181A).
43. — (ἐκ τοῦ περὶ υἱοῦ λόγου β'). 167.16–22. *Oratio XXX. Theologica quarta. De Filio*, 6 (PG 36.109C).
44. — (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὰ θεοφάνια). 167.23–6. *Oratio XXXVIII. In Theophania*, 13 (PG 36.325BC).

45. ——— (μετ' ὀλίγα). 168.1-4. *Ibid.*, 15 (PG 36.328C).
46. ——— (ἐν τῷ β' λόγῳ τῷ περὶ υἱοῦ). 168.5-19. *Oratio XXX. Theologica quarta. De Filio*, 8-9 (PG 36.113A).
47. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 168.20-6. *Ibid.*, 14 (PG 36.121C).
48. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου) 169.1-7. *Ibid.*, 15 (PG 36.124B).
49. Gregory of Nyssa (Ἐκ τοῦ κατηχητικοῦ λόγου). 169.9-11. *Oratio catechetica magna*, cap. X (PG 45.41B).
50. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 169.12-15. *Ibid.*, cap. X (PG 45.41C).
51. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 169.16-20. *Ibid.*, cap. X (PG 45.41D-44A).
52. ——— (ἐκ τοῦ κατὰ Εὐνομίου λόγου). 169.21-30. *Contra Eunomium*, III.10.4 (Jaeger, II, 290.5-14).
53. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 170.1-15. *Ibid.*, III.3.43-4 (Jaeger, II, 123.1-18).
54. Amphilocheus (Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Ὁ πατήρ μου μείζων μου ἔστω”). 170.17-20. *In illud: 'Pater maior me est.'* (PG 39.109A, frag. XII, first part).
55. ——— (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν”). 170.21-171.9. *In illud: 'Non potest filius. . .'* (PG 39.105C-108A, frag. Xb).
56. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 171.10-22. *Ibid.* (PG 39.108AB, frag. Xc).
57. Theophilus of Alexandria (Ἐκ τῶν κατὰ Ὠριγένους). 171.24-8. *Epistula paschalis XVI* (Latin trans. in Jerome, *Epistula* 96, CSEL, LV, 162.7-10).
58. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας). 171.29-172.31. *Epistula paschalis XVII* (Latin trans. in Jerome, *Epistula* 98, CSEL, LV, 200.4-201.8).¹
59. John Chrysostom (Ἀπὸ λόγου ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ρηθέντος). 173.2-5. *In Psalmum* 48, 2 (PG 55.514.49-53).
60. ——— (εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μα' ψαλμοῦ). 173.6-15. *In Psalmum* 41, 4 (PG 55.161.58-162.13).
61. ——— (περὶ τῆς γλωσσῶν διαιρέσεως). 173.16-22. *Daemones non gubernare mundum homilia* I, 2-3 (PG 49.247.59-248.7).²
62. ——— (ἀπὸ δογματικοῦ λόγου, ὅτι τὰ ταπεινῶς εἰρημένα καὶ γεγενημένα παρὰ τοῦ Χριστοῦ. . .). 173.23-174.4. *De consubstantiali c. Anomoeos*, VII, 6 (PG 48.765.20-9).

¹ This passage contains two quotations from Origen's *De Principiis*, IV, c. 4.4, ed. P. Koetschau, *Origenes*, 5, GCS, 22 (Leipzig, 1913). *Eranistes*, 172.1-2 is in GCS, 22, 354.15-16, while 172.18-22 is on 353.18-354.3.

² Theodoret's title here is incorrect; in 63 he cites the same work of John Chrysostom, but with the correct title.

63. ——— (πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι δαίμονες τὰ τῶν ἀνθρώπων διοικοῦσιν). 174.5-19. *Daemones non gubernare mundum homilia I*, 2 (PG 49.246.52-247.13).
64. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 174.20-4. *Ibid.*, 2 (PG 49.247.33-7).
65. ——— (εἰς τοὺς τὰ πρῶτα πάσχα νηστεύοντας). 174.25-8. *In eos qui pascha jejulant adv. Judaeos*, III.4 (PG 48.867.54-7).
66. ——— (ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἀνάληψιν λόγου). 174.29-175.3. *In Ascensionem D.N.I.C.*, 3 (PG 50.446.53-447.2).
67. ——— (ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς). 175.4-8. *In Epist. ad Ephes. Homilia I*, 4 (PG 62.15.12-17).
68. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐρμηνείας). 175.9-11. *Ibid.*, III, 3 (PG 62.27.5-7).
69. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐρμηνείας). 175.12-16. *Ibid.*, IV, 1-2 (PG 62.32.45-50).
70. ——— (ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου). 175.17-25. *In Joannem Homilia XI*, 2 (PG 59.80.8-18).
71. ——— (ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου). 175.26-30. *In Matthaeum Homilia II*, 2 (PG 57.26.22-7).
72. ——— (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ). 176.1-8. *In Ascensionem D.N.I.C.*, 2 (PG 50.445.22-32).
73. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 176.9-18. *Ibid.*, 3 (PG 50.446.32-40).
74. ——— (μετ' ὀλίγα). 176.19-26. *Ibid.*, 4 (PG 50.448.3-11).
75. Flavian of Antioch (Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου). 176.28-177.4. *In Lucam* (Cavallera, frag. 1, p. 105).
76. ——— (εἰς τὰ θεοφάνια). 177.5-9. *In Theophania* (Cavallera, frag. 6, pp. 107-8).
77. Cyril of Jerusalem (Ἐκ τοῦ κατηχητικοῦ δ' λόγου περὶ τῶν δέκα δογματῶν. Περὶ τῆς ἐκ παρθένου γεννήσεως). 177.11-26. *Catechesis IV. De decem dogmatibus* (PG 33.465B-468A).
78. Antiochus of Ptolemaïs (no title listed). 177.28. *Frag. in Nativitatem*, 3 (*Le Muséon*, LIV, 56).
79. Hilary (Ἐν τῷ περὶ πίστεως θ' λόγῳ). 178.2-20. *De Trinitate*, IX, 3 (PL 10.282B-283A).
80. ——— (ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ). 178.21-179.32. *Ibid.*, IX, 5-7 (PL 10.284A-286A).
81. ——— (ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ). 180.1-10. *Ibid.*, IX, 11, 14 (PL 10.290B-291A, 292B).
82. Augustine (Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς πρὸς Βολουσιανόν). 180.12-16. *Epistula 137 (Ad Volusianum)*, 9 (CSEL, XLIV, 108.13-16).

83. ——— (ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ εὐαγγελίου τοῦ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην). 180.17–21. In *Iohannis Evangelium Tractatus LXXVIII*, 2 (CC, XXXVI, 524.25–7).
84. ——— (ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς πίστεως). 180.22–181.15. *Libellus emendationis Leporii presb.* (PL 31.1224BCD; Hahn, p. 299).
85. Severian of Gabala (Εἰς τὴν γένναν τοῦ Χριστοῦ). 181.17–24. In *natale D.N.I.C.* (PG 61.764.13–21).
86. Atticus of Constantinople (Ἐκ τῆς πρὸς Εὐψύχιον ἐπιστολῆς). 181.26–182.6. *Epistula ad Euppsychium*, Brière, pp. 380–2, 389.3–10 (Syriac trans.), 409.32–410.4 (French trans.).
87. Cyril of Alexandria (Ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῆς). 182.8–11. *Epistula 4 (Ad Nestorium)* (PG 77.45C).
88. ——— (ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς ἐπιστολῆς). 182.12–17. *Epistula 39 (Ad Joannem Antiochenum)* (PG 77.177A).
89. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς). 182.18–20. Ibid. (PG 77.180B).
90. ——— (no title listed). 182.21–6. *Epistula 45 (Ad Succensum)* (PG 77.232CD).
91. ——— (ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς). 182.27–30. In *Epist. ad Hebraeos* (PG 74.1005C).
92. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐρμηνείας). 183.1–4. Ibid. (PG 74.1004A).
93. ——— (ἐκ τοῦ ἀπὸ τῶν Σχολίων). 183.5–10. *Scholia*, 4 (PG 75.1373CD).
94. ——— (ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγου). 183.11–17. Ibid., 13 (PG 75.1385BC).
95. ——— (μετὰ τὰ ἄλλα). 183.18–27. Ibid., 25 (PG 75.1397C–1398A).
96. Apollinarius (Ἐκ τοῦ κατὰ κεφάλαιον βιβλίου). 184.10–17. τὸ κατὰ κεφάλαιον βιβλίον (Lietzmann, frag. 125, pp. 237.38–238.7; de Riedmatten, pp. 207.29–208.4).
97. ——— (Καὶ αὖθις μετὰ βραχέα). 184.18–21. Ibid. (Lietzmann, frag. 126, p. 238.8–12; de Riedmatten, p. 208.3–8).
98. ——— (Καὶ ἐτέρωθι δὲ οὕτω φησί). 184.22–32. Ibid. (Lietzmann, frag. 127, p. 238.13–24; de Riedmatten, p. 208.9–18).
99. ——— (Καὶ ἐν ἐτέρῳ δὲ χωρίῳ ταυτὰ φησιν). 185.1–5. Ibid. (Lietzmann, frag. 128, p. 238.25–30; de Riedmatten, p. 208.19–23).
100. ——— (Τούτοις εὐθὺς ἐπισυνάπτει). 185.6–9. Ibid. (Lietzmann, frag. 129, p. 239.1–4; de Riedmatten, p. 208.24–7).
101. ——— (Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν). 185.10–14. Ibid. (Lietzmann, frag. 130, p. 239.5–10; de Riedmatten, p. 208.28–32).
102. ——— (Καὶ μετ' ὀλίγα). 185.15–19. Ibid. (Lietzmann, frag. 131, p. 239.11–15; de Riedmatten, p. 209.1–5).

103. — (Εἰτ' ἀθθῖς καὶ ταῦτα τέθεικεν). 185.20-3. Ibid. (Lietzmann, frag. 132, p. 239.16-19; de Riedmatten, p. 209.6-9).
104. — (Τούτοις καὶ ταῦτα ἐπισυνάπτει). 185.24-9. Ibid. (Lietzmann, frag. 133, p. 239.20-5; de Riedmatten, p. 209.10-14).
105. — (Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν οὕτως εἴρηκεν). 185.30-186.5. Ibid. (Lietzmann, frag. 134, pp. 239.26-240.3; de Riedmatten, p. 209.15-21).
106. — (Καὶ μετὰ πλείστα πάλιν ταῦτα τέθεικεν). 186.6-9. Ibid. (Lietzmann, frag. 135, p. 240.4-8; de Riedmatten, p. 209.22-5).
107. — (Ἄκουσον αὐτοῦ πάλιν διαρρήδην βοῶντος). 186.10-12. Ibid. (Lietzmann, frag. 136, p. 240.9-12; de Riedmatten, p. 209.26-8).
108. — (Καὶ ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως λογιδίῳ). 186.13-21. περὶ σαρκώσεως (Lietzmann, frag. 3, pp. 204.21-205.2; de Riedmatten, pp. 209.29-210.5).
109. — (Καὶ μετ' ὀλίγα). 186.22-9. Ibid. (Lietzmann, frag. 4, p. 205.3-11; de Riedmatten, p. 210.6-12).
110. — (Καὶ μετὰ βραχέα). 186.30-187.3. Ibid. (Lietzmann, frag. 5, p. 205.12-16; de Riedmatten, p. 210.13-16).
111. — (Καὶ ἀθθῖς μετ' ὀλίγα). 187.4-13. Ibid. (Lietzmann, frag. 6, p. 205.17-27; de Riedmatten, p. 210.17-25).
112. — (Καὶ μετ' ὀλίγα). 187.14-16. Ibid. (Lietzmann, frag. 7, p. 205.28-30; de Riedmatten, p. 210.26-8).

Florilegium III

1. Ignatius (Ἐκ τῆς πρὸς Σμυρναίους ἐπιστολῆς). 229.20-3. *Ad Smyrnaeos*, VII.1 (Funk, I, 280.16-19).
2. Irenaeus (Ἐκ τοῦ τρίτου λόγου τῶν εἰς τὰς αἱρέσεις). 229.25-230.9. *Adversus Haereses*, III.18.3 (SC, 34, 314-16).
3. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 230.10-14. Ibid., III.19.3 (SC, 34, 334-6).
4. — (ἐκ τοῦ ε' λόγου τῆς αὐτῆς πραγματείας). 230.15-18. Ibid., V.1.1 (SC, 153, 20).
5. Hippolytus (Ἐκ τῆς πρὸς βασιλίδα τινὰ ἐπιστολῆς). 230.20-5. *Epistula ad reginam* (Achelis, p. 253.8-14, frag. VII).
6. — (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς). 230.26-31. Ibid. (Achelis, p. 253.15-20, frag. VIII).
7. — (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τοὺς δύο ληστὰς). 231.1-3. *In duo latrones* (Achelis, p. 211.1-4, frag. I).
8. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 231.4-10. Ibid. (Achelis, p. 211.5-12, frag. II).

9. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 231.11-14. Ibid. (Achelis, p. 211.13-16, frag. III).
10. Eustathius of Antioch (Ἐκ τοῦ περὶ ψυχῆς λόγου). 231.16-21. *De Anima* (Cavallera, frag. 58, p. 91; Spanneut, frag. 14, p. 99.30-6).
11. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 231.22-7. Ibid. (Cavallera, frag. 55, p. 90; Spanneut, frag. 15, p. 100.1-6).
12. ——— (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ”). 231.28-232.10. *In illud: ‘Dominus creavit me...’* (*Prov. VIII:22*) (Cavallera, frag. 23, p. 76; Spanneut, frag. 24, pp. 102.28-103.3).
13. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 232.11-19. Ibid. (Cavallera, frag. 24, p. 76; Spanneut, frag. 25, p. 103.4-12).
14. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 232.20-4. Ibid. (Cavallera, frag. 29, p. 76; Spanneut, frag. 26, p. 103.13-17).
15. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 232.25-233.9. Ibid. (Cavallera, frag. 30, p. 76; Spanneut, frag. 27, p. 103.18-32).
16. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 233.10-14. Ibid. (Cavallera, frag. 31, p. 76; Spanneut, frag. 28, p. 103.33-7).
17. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 233.15-20. Ibid. (Cavallera, frag. 32, p. 76; Spanneut, frag. 29, p. 104.1-5).
18. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 233.21-33. Ibid. (Cavallera, frag. 27, p. 76; Spanneut, frag. 30, p. 104.6-17).
19. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 234.1-8. Ibid. (Cavallera, frag. 28, p. 76; Spanneut, frag. 31, p. 104.18-25).
20. ——— (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἀναβαθμῶν). 234.9-16. *In inscriptiones graduum* (Cavallera, frag. 15, p. 72; Spanneut, frag. 33, p. 106.5-11).
21. ——— (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 234.17-20. Ibid. (Cavallera, frag. 16, p. 72; Spanneut, frag. 34, p. 106.12-15).
22. ——— (ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ῥβ’ ψαλμοῦ). 234.21-9. *In Psalmum 92* (Cavallera, frag. 10, p. 69; Spanneut, frag. 36, p. 107.9-16).
23. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐρμηνείας). 234.30-235.2. Ibid. (Cavallera, frag. 11, p. 69; Spanneut, frag. 37, p. 107.17-21).
24. Athanasius (Ἐκ τῆς πρὸς Ἐπίκτητον ἐπιστολῆς). 235.4-8. *Epistula ad Epictetum*, 2 (PG 26.1053A).
25. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς). 235.9-17. Ibid., 6 (PG 26.1060C).
26. ——— (ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς). 235.18-27. Ibid., 10 (PG 26.1065C-1068A).
27. ——— (ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου τοῦ μείζονος). 235.28-236.11. *Sermo maior de fide* (Schwartz, p. 22.6-19, no. 62).

28. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 236.12-17. Ibid. (Schwartz, p. 24.7-11, no. 64 (27)).
29. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 236.18-22. Ibid. (Schwartz, p. 5.2-6, no. 2 (3)).
30. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 236.23-237.2. Ibid. (Schwartz, p. 6.2-7, no. 4 (4), and p. 5.2-5, no. 3 (4)).
31. — (ἐκ τοῦ πρὸς Ἀρειανούς λόγου). 237.3-12. *De incarnatione et contra Arianos*, 2 (PG 26.988A).
32. — (ἐκ τοῦ περὶ ἐνανθρωπήσεως λόγου). 237.13-30. *De incarnatione*, 9 (Thomson, pp. 152-4, ll. 1-17).
33. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 237.31-238.9. Ibid., 20 (Thomson, pp. 182-4, ll. 13-18, 25-30).
34. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 238.10-15. Ibid., 20 (Thomson, p. 184, ll. 34-9).
35. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 238.16-23. Ibid., 25-6 (Thomson, p. 279).¹
36. Damasus (Ἀπὸ ἐκθέσεως). 238.25-9. *Tomus Damasi Papae* (Latin text) (Turner, I.2.1, 289).²
37. Ambrose (Ἐκ τοῦ περὶ τῆς καθόλου πίστεως). 239.2-6. *De Incarnationis Dominicae Sacramento*, 6.50 (CSEL, LXXIX, 249.38-41).
38. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 239.7-13. *De fide* (*Ad Gratianum Augustum*), II.7.57 (CSEL, LXXVIII, 76.36-41).³
39. Basil (no title listed). 239.15-20. *Adversus Eunomium*, II.3 (PG 29.577A).
40. Gregory of Nazianzus (Ἐκ τῆς πρὸς Νεκτάριον τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς). 239.22-240.2. *Epistula 202* (*Ad Nectarium*) (PG 37.332A).
41. — (Καὶ μετ' ὀλίγα). 240.3-9. Ibid. (PG 37.333A).
42. — (ἐκ τῆς πρὸς Κληδόνιον προτέρας ἐκθέσεως). 240.10-13. *Epistula 101* (*Ad Cledonium*) (PG 37.184A).
43. — (ἐκ τοῦ περὶ υἱοῦ λόγου). 240.14-22. *Oratio XXX. Theologica quarta. De Filio*, 16 (PG 36.124C-125A).
44. — (ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα λόγου). 240.23-8. *Oratio XLV. In sanctum Pascha*, 25 (PG 36.657C).

¹ Theodoret's text of this passage corresponds to the text of the short recension of the *De incarnatione*. Since the text of this section varies quite substantially, Thomson has printed it as an appendix to his edition.

² Theodoret lists this passage as part of an *Epistula ad Paulinum* in *Hist. Eccl.*, V.11.8, ed. F. Scheidweiler, 2nd edit., *Theodoret. Kirchengeschichte*, GCS, 44 (19), Berlin, 1954, pp. 300.1-4. He quotes the same passage without a title in Letter 145, Azéma, III, 170.5-9.

³ Theodoret's title here is incorrect.

45. Gregory of Nyssa (Ἐκ τοῦ κατηχητικοῦ λόγου). 241.1-5. *Oratio catechetica magna*, cap. XVI (PG 45.52D).
46. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 241.6-15. *Ibid.*, cap. XXXII (PG 45.80BC).
47. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 241.16-19. *Ibid.*, cap. XXXII (PG 45.80CD).
48. — (ἐκ τῆς κατὰ Εὐνομίου πραγματείας). 241.20-8. *Contra Eunomium*, III.65.6 (Jaeger, II, 130.28-131.8).
49. — (ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας). 241.29-242.8. *Ibid.*, III.4.4-5 (Jaeger, II, 135.6-19).
50. Amphilocheus (Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. . .”). 242.10-16. *In illud*: ‘*Amen, amen dico vobis. . .*’ (PG 39.108D, frag. XI).
51. — (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστίν”). 242.17-29. *In illud*: ‘*Pater maior me est.*’ (PG 39.109AB, frag. XII, second part).
52. — (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ’ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο”). 243.1-9. *In illud*: ‘*Si possibile est. . .*’ (PG 39.104CD, frag. VII).¹
53. — (ἐκ τοῦ κατὰ Ἀρειανῶν λόγου). 243.10-15. *Contra Arianos* (PG 39.100B, frag. II).²
54. — (ἐκ τοῦ περὶ υἱοῦ λόγου). 243.16-24. *De Filio* (PG 39.97D-100A, frag. I).
55. — (ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Ὁὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ’ ἑαυτοῦ οὐδέν”). 243.25-244.2. *In illud*: ‘*Non potest filius. . .*’ (PG 39.108BC, frag. Xd).
56. Flavian of Antioch (Ἐπὶ τῇ κυριακῇ τοῦ Πάσχα). 244.4-8. *In Pascha* (Cavallera, frag. 8, p. 108).
57. — (εἰς Ἰούδα τὸν προδότην). 244.9-15. *In Iudam traditorem* (Cavallera, frag. 7, p. 108).
58. Theophilus of Alexandria (Ἐξ ἑορταστικοῦ τόμου). 244.17-24. *Epistula paschalis XVII* (Latin trans. in Jerome, *Epistula* 98, CSEL, LV, 191.31-192.6).
59. Gelasius of Caesarea (Ἐκ τοῦ εἰς τὰ Ἐπιφάνια λόγου). 244.26-245.6. *In Eriphaniam* (Diekamp, frag. XII, pp. 47.21-48.3).
60. John Chrysostom (Ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι”). 245.8-13. *Homilia IX in illud*: ‘*Pater meus usque modo operatur. . .*’, 2 (PG 63.513.53-7).
61. — (Καὶ μετ’ ὀλίγα). 245.14-20. *Ibid.*, 2 (PG 63.514.9-17).

¹ Cf. also Holl, pp. 100.31-101.5.

² Although its title is different, this passage seems to be excerpted from the same work as 51.

62. — (ἀπὸ τοῦ λόγου, ὅτι τὰ ταπεινῶς εἰρημένα καὶ γεγενημένα. . .). 245.21-8. *De consubstantiali c. Anomoeos*, VII, 6 (PG 48.765.3-11).
63. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 246.1-11. *Ibid.*, VII, 6 (PG 48.765.46-60).
64. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 246.12-25. *Ibid.*, VII, 6 (PG 48.766.4-21).
65. Severian of Gabala (Ἐκ τοῦ εἰς τὰς σφραγίδας λόγου). 246.27-32. *De sigillis* (PG 63.543.17-544.4).
66. Apollinarius (Ἐκ τοῦ κατὰ κεφάλαιον βιβλίου). 247.20-4. τὸ κατὰ κεφάλαιον βιβλίον (Lietzmann, frag. 137, p. 240.16-21; de Riedmatten, pp. 210.30-211.4).
67. — (Καὶ πάλιν). 247.25-31. *Ibid.* (Lietzmann, frag. 138, p. 240.22-9; de Riedmatten, p. 211.5-11).
68. — (Καὶ αὐθις). 248.1-4. *Ibid.* (Lietzmann, frag. 139, pp. 240.30-241.2; de Riedmatten, p. 211.12-15).
69. — (Καὶ ἐν ἐτέρῳ δὲ παραπλησίῳ συγγράμματι). 248.5-14. ἀνακεφαλαίωσις (Lietzmann, nos. 17, 20, 19, 18, p. 244.6-8, 12-16, 9-12, 8-9; de Riedmatten, p. 211.16-24).
70. — (Καὶ μετ' ὀλίγα). 248.15-19. *Ibid.* (Lietzmann, no. 29, p. 246.2-6; de Riedmatten, p. 211.25-9).
71. — (Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν). 248.20-4. κατὰ μέρος πίστις, 35 (Lietzmann, p. 181.1-4; de Riedmatten, pp. 211.30-212.2).
72. — (Ἐν δὲ τῷ περὶ πίστεως λογιδίῳ). 248.25-7. *Ibid.*, 11-12 (Lietzmann, p. 171.9-12; de Riedmatten, p. 212.3-5).¹
73. — (Καὶ ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως λογιδίῳ). 248.28-30. περὶ σαρκώσεως (Lietzmann, frag. 8, p. 206.7-10; de Riedmatten, p. 212.6-8).
74. Eusebius of Emesa (no title listed). 249.19-251.15. *De Arbitrio, Voluntate Pauli et Domini Passione* (Latin text in Buytaert, *Discours*, I, 33.5-36.15).²
75. — (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). 251.16-252.26. *Ibid.* (Latin text in Buytaert, *Discours*, I, 38.19-41.8).

2. THE SOURCES OF THE FLORILEGIA

The use of quotations from the 'fathers' to confirm a specific doctrine constituted a major development in theological argumentation during the fifth century.³ Cyril of Alexandria made

¹ Theodoret's titles for 71-2 are incorrect, but the manuscript evidence supports this order; only the Paris manuscript reverses the order of the two passages. See below, pp. 32-3.

² The Greek of Schulze's edition is collated with this Latin text in Buytaert, *L'héritage*, pp. 9*-15*.

³ See M. Richard, *Chalkedon*, I, 721-48 for the history and development of patristic florilegia in the context of the disputes over the two natures of Christ.

extensive use of such dogmatic patristic florilegia in the controversy with Nestorius, and his practice influenced later authors from widely divergent theological traditions.¹ Theodoret too must be included here, despite their opposition, for in the very process of attempting to refute Cyril, he was forced to become intimately familiar with the latter's writings.

The actual sources of Cyril's florilegia are unknown, but the type of author whom he cites gives an indication of certain general principles of selection, which Theodoret shares with him.² When viewed in this framework Theodoret's individual contributions to the florilegium as a literary type become more evident, and his sources can be studied realistically.

Cyril refers to the 'fathers' when introducing his citations, but this word in itself is unclear; the authors whom he names were all bishops, and were well known either because of their own personal importance or through the prestige of the cities they governed. The term 'father' implies temporal priority or antiquity, and this consists in the fact that Cyril quotes only persons who were deceased at the time when he was writing.

The basic test of orthodoxy at this period was conformity with the teaching of the Nicene fathers, and, although Cyril does not mention this factor explicitly, the stress placed on it at

¹ For Cyril's importance see *ACO*, I.1.1, xii, E. Schwartz, *Vaticanus gr. 1431*, p. 97, and R. Hespel, *Le florilège cyrillien réfuté par Sévère d'Antioche* (Louvain, 1955), pp. 3-6.

² In a letter to Celestine of Rome Cyril refers to a selection of texts from the 'fathers' which he had sent to Rome (*ACO*, I.1.5, 12.19-23); this collection no longer exists, but three other florilegia composed by Cyril are extant; they are found in the following works: 1. *Oratio ad Dominas* written in 430 (*ACO*, I.1.5, 65.25-68.27); 2. *Apologia XII Capitulorum contra Orientales*, written in 431 (*ACO*, I.1.7, 36.32-37.23, 45.20-31, 64.1-65.4); 3. The *Acts* of the first session of the Council of Ephesus (*ACO*, I.1.2, 39.6-45.3); the latter collection appears in an amplified version in the *Acts* of the session of 22 July, 431 (*ACO*, I.1.7, 89.26-95.18). These florilegia do not all cite the same authors, but the following are quoted at least once: Ambrose, Ammon, Amphilochius, Antiochus, Athanasius, Atticus, Basil, Cyprian, Felix of Rome, Gregory of Nazianzus, Gregory of Nyssa, John Chrysostom, Julius of Rome, Peter of Alexandria, Severian, Theophilus of Alexandria, and a certain Vitalis. The works attributed to Felix, Julius, and Vitalis, as well as one supposedly Athanasian citation, are all of Apollinarian origin; it would seem that Cyril included these Apollinarian forgeries unwittingly, but nevertheless a distinction must be made in these cases between the person he believed he was quoting and the actual source of the text involved.

Ephesus shows that it must surely have played a part in his decision to include or omit a citation.¹

In his letters Cyril does not consciously cite heretical authors, for his purpose is to maintain and confirm orthodox teaching.² The florilegium in the Acts of the Council of Ephesus, however, quotes extensively from the writings of Nestorius, and thus maintains standard apologetical procedure, the aim of which is to expose and refute the errors taught by the adversary.³ Such a florilegium should therefore be described as polemical rather than strictly dogmatic.

In the *Erastianes* Theodoret too quotes only bishops, referring to them as fathers and teachers who have guided the churches and enriched them with truth.⁴ All his authors are well known, and all were deceased prior to 447; with two exceptions, to be noted below, all were of impeccable orthodoxy. Theodoret devotes an extended passage to the Nicene doctrine on the Incarnation, and quotes the Creed of the council.⁵ At the same time he includes quotations from pre-Nicene fathers, implying in his remarks apropos of Ignatius of Antioch and Irenaeus that they provide a link with the apostles themselves.⁶ Theodoret quotes Theophilus and Cyril of Alexandria, and yet omits the two great Antiochenes, Diodore of Tarsus and Theodore of Mopsuestia; he praises them highly, but concedes that his adversaries' opposition to them renders their testimony ineffectual.⁷

Theodoret's most striking departure from Cyril's methods consists in his quoting Apollinarius in all three florilegia, and Eusebius of Emesa in the third. The citation of heretical authors is not in itself unusual, but the purely dogmatic aim of citing

¹ The procedure at Ephesus shows the importance of Nicaea quite clearly (*ACO*, I.1.2, 12.17-35.29). The Creed of the 318 Fathers, Cyril's second letter to Nestorius, and the latter's response were all read; Cyril's letter is approved because it conforms to Nicaea, while Nestorius is condemned on the grounds that he has contradicted it.

² See above, p. 24, n. 2.

³ *ACO*, I.1.2, 45-52.

⁴ See for example *Erastianes*, 91.14-95.24, passim, as well as the introductions and conclusions to the other florilegia.

⁵ *Ibid.*, 227.18-229.14; the quotation from Nicaea is on 228.27-31.

⁶ *Ibid.*, 95.14-24.; see also 229.9-11, where Theodoret says that some of the authors he cites attended the Council of Nicaea, others glorified the churches after it, while still others gave light to the world long before.

⁷ *Ibid.*, 95.5-12.

them on one's own behalf, and not in order to reject or refute them, is peculiar to the *Eranistes*. Theodoret reasons that, if his opponents are not convinced by his arguments or by the orthodox fathers quoted, they will perhaps be persuaded when they see that their own dogmatic ancestors taught the same doctrine as himself.¹ Thus these citations become an integral part of this dogmatic florilegium and contribute positively to its argumentation.

Theodoret's adaptation of the classical dialogue form for his own audience has been noted above;² since his approach to the form of the florilegium is also marked with originality, it does not seem unreasonable to presume that his creativity extended also to the sources from which he drew the contents of his anthology.³

Apart from the florilegium of the Council of Ephesus, which cannot be cited with certainty as a direct source for Theodoret,⁴ five other fifth-century florilegia bear relationships with the *Eranistes*:

1. A document mentioned in 431 in a letter of the eastern bishops to Rufus of Thessalonica.⁵
2. The florilegium in book IV of Theodoret's lost work *Pentalogos*, written against Cyril in 432.⁶
3. The appendix to Leo's *Tomus ad Flavianum* (A.D. 449).⁷

¹ *Ibid.*, 110.28 ff. and 253.3 ff.

² See above, p. 5, n. 3.

³ The only extended study of Theodoret's sources is L. Saltet, art. cit.

⁴ Parts of three citations from the Council's *Acts* appear in the *Eranistes*: I.53; II.31, 41. The references to the Council's florilegium appear in the patristic apparatus of the critical text under these citations.

⁵ See Saltet, art. cit., pp. 741 ff. The letter to Rufus is edited in *ACO*, I.1.3, 39-42; the conjectured florilegium, which will be referred to here as the document of 431, consists of a list of names on 41.27-32. See also Schwartz, 'Publizistische Sammlungen', p. 282, n. 2.

⁶ On the existence of this florilegium see Schwartz, *Vaticanus gr. 1431*, p. 97 and Richard, *Chalkedon*, I, 723-4. The extant fragments of the *Pentalogos* are edited in *ACO*, I.5.1, 165-9.

⁷ The Greek text of this florilegium is edited in *ACO*, II.1.1, 20-5; it will be referred to here as Leo's *Tome*, to distinguish it from the expanded version which the bishop of Rome sent to the Emperor Leo in 458, and which has survived only in a Latin version (*ACO*, II.4, 119-31). All the quotations from the *Tome* are included in the second florilegium of the *Eranistes*, and correspond to the following citations: II.32-5, 44-5, 72-4, 79-84, 93-5. Since the additional quotations in the letter to the emperor do not figure in the *Eranistes*, that florilegium will not be considered here.

4. The florilegium in the Acts of the Council of Chalcedon (A.D. 451).¹
5. The appendix to the *de duabus naturis* of Gelasius who was bishop of Rome from 492-496.²

The results of Saltet's study, which must remain the starting-point for discussion of the sources of the *Eranistes* may be summarized as follows:

1. The *Eranistes* was written in 447 during a period of peace; it looks back to Ephesus and Cyril, not to Eutyches. Leo's texts were not in this edition.³
2. The document of 431 was a primary source for the *Eranistes*.⁴
3. The florilegium of Chalcedon is taken directly from the *Eranistes*.⁵
4. Theodoret published a second, revised edition of the *Eranistes* after the Council of Chalcedon; the primary change was the interpolation by Theodoret of Leo's citations in the second florilegium. This is the edition which exists today.⁶
5. The florilegium of Gelasius is also dependent on the document of 431.⁷
6. The document of 431 can be reconstructed almost in full by means of the *Eranistes* and Gelasius.⁸

¹ The Chalcedonian florilegium is edited in *ACO*, II.1.3, 114-16. It contains the following citations from the *Eranistes*: I.56; II.22, 31, 39, 41, 46, 70-1, 76, 78, 86-90. One other quotation in this collection, from Proclus, is not in the *Eranistes*.

² The text of Gelasius is edited in Schwartz, 'Publizistische Sammlungen', pp. 96-106. All or part of the following citations of the *Eranistes* correspond to texts of Gelasius: I.2, 3, 6, 12-13, 43, 56; II.15, 26-7, 38, 41, 53, 54 (=I.56), 70, 77-8; III.27-8, 36-7, 39, 41, 48-50, 51 (=I.56), 52-4. See the patristic apparatus for these citations for the references to Gelasius.

³ Saltet, art. cit., p. 527.

⁴ *Ibid.*, 513 ff.

⁵ *Ibid.*, 298-301.

⁶ *Ibid.*, 294-8. The basis of this theory, the presence of Leo's texts in the *Eranistes*, had been noted and discussed long before Saltet, although the earliest authors drew no conclusions concerning Theodoret's sources from these facts; see *ibid.*, 291 for a summary of this material. Saltet also refers in his survey of the past to N. Glubokowskij, *The Blessed Theodoret. His Life and Works*, 2 vols. (in Russian), Moscow, 1890; he does not seem to have been aware, however, of the supplementary studies to Glubokowskij published by V. Bolotov, 'Theodoretiana', *Christjanskoje Tschtenie*, 1892, II, 142 ff. (in Russian).

⁷ Saltet, art. cit., pp. 513-36.

⁸ *Ibid.*, 513 and 527-36.

Saltet therefore lists three principal sources for the florilegia in the *Eranistes*:¹

1. Leo's *Tome* which Theodoret interpolated in the second edition.
2. The document of 431 whose author, according to Saltet, was probably Helladius of Ptolemaïs.²
3. Theodoret's personal research, which Saltet considers relatively insignificant.³

Saltet is correct in holding that the *Eranistes* was published in 447 without Leo's florilegium; this was indeed a comparatively peaceful period, but it has already been shown that the *Eranistes* is directed towards Eutyches and Chalcedon, and is more a catalyst for a new struggle than the end product of an old one.⁴ The florilegium of Chalcedon is excerpted directly from the *Eranistes*, and there is general agreement that the *Eranistes* and Gelasius do share a common ancestor; the latter is to be identified, however, not with the document of 431, but with the florilegium of Theodoret's own lost work *Pentalogos*.⁵ It is uncertain whether the document of 431 ever existed in a fully developed form, but if it did, it seems probable that Theodoret would have played a major part in its composition;⁶ thus he would not have been dependent on the work of another author. But in view of the obscurity surrounding this document it is more likely that Theodoret made use of the *Pentalogos*, which was a fully developed and published work; Saltet does not seem to have been aware of its existence, although Bolotov had asserted it almost fifteen years earlier.⁷

Thus Theodoret reworked and made use of material which he had collected earlier himself, a practice which, according to Canivet, was consistent with his earlier literary technique.⁸

¹ Ibid., 290.

² Ibid., 535-6.

³ Loc. cit.; on p. 527 Saltet writes, 'Il (i.e. the *Eranistes*) cesse de constituer une œuvre originale; il devient une adaptation d'une idée antérieure.'

⁴ See Saltet, loc. cit. and above, pp. 3-4.

⁵ See Schwartz, 'Publizistische Sammlungen', p. 282, n. 2, and Richard, *Chalcedon*, I, 723-8.

⁶ See Schwartz, loc. cit.

⁷ Bolotov, art. cit., pp. 118-19.

⁸ P. Canivet, *Histoire d'une entreprise apologétique au V^e siècle* (Paris, 1957), p. 318 and p. 273, n. 2.

The florilegium of Gelasius is then a Latin translation and possible expansion of Theodoret's lost work. With the substitution of the *Pentalogos* for the document of 431, Saltet's basic findings retain their validity, while the problems raised by the shadowy nature of the latter work simply disappear.¹

The major dispute concerns the question of whether Theodoret actually revised the *Eranistes*, and most authors since Saltet have simply reasserted his theory.² The entire argument rests on the presence in the *Eranistes* of Leo's florilegium, and Saltet never considers the possibility that someone else may have been responsible for its interpolation, which certainly took place after the Council of Chalcedon. The manuscripts offer no evidence that Theodoret revised the *Eranistes* or that he inserted the appendix of Leo's *Tome*; it is reasonable to conclude therefore that the latter action was the work of a post-Chalcedonian scribe, and that there never was a second edition of the *Eranistes* published.³

This theory has been propounded in modern times by Schwartz and Richard, but it was strikingly foreshadowed in the writings of Bolotov, which have apparently never been utilized or fully acknowledged in recent studies of Theodoret, and will therefore be summarized here.⁴

Bolotov analyses both the Greek text of Leo's citations and their relationship to the total structure of the *Eranistes*. The Greek of the quotations from John Chrysostom and Gregory of Nazianzus is clearly not the original text, but a retranslation of a Latin translation. The normal arrangement of the citations of these two authors and of Ambrose is distorted by the presence of the quotes from Leo's *Tome*. Finally the citations of Hilary and Augustine do not conform to the usual chronological pattern, for they are not contemporaries and neither should be placed between Antiochus and Severian.

From these facts Bolotov draws the following conclusions:⁵

1. Leo's florilegium is definitely interpolated.
2. The interpolator was a Greek.

¹ See Spanneut, *Eustathe*, p. 26.

² See for example Bardenhewer, *op. cit.*, IV, 230, and H. Emonds, *Zweite Auflage im Altertum* (Leipzig, 1941), p. 378.

³ This conclusion is explained at length by Schwartz, *loc. cit.*

⁴ Bolotov, *art. cit.*, pp. 142-7.

⁵ *Ibid.*, 147.

3. The texts themselves stem from a Latin source.
4. The interpolation is so crudely executed that it is impossible for Theodoret to have done this himself; the interpolator was therefore an unknown copyist.

It is certain then that Leo's florilegium was inserted in the *Eranistes* by a post-Chalcedonian copyist. There is no evidence that Theodoret ever revised the *Eranistes*, and it was therefore published in its definitive form, which we read today, in 447 or perhaps 448. With the elimination of Leo's *Tome* from the *Eranistes*, there remain two primary sources of material for the florilegia:

1. Book IV of Theodoret's *Pentalogos*.
2. Theodoret's own personal research.

Since the first of these 'sources' is clearly a product of the second, the scholarly creativity of Theodoret comes more sharply into focus. It is most probable that acquaintances provided him with data, especially for the Latin authors, and that he was influenced by the earlier collections of Cyril. But the bulk of the material which Theodoret quotes came to him through his own personal reading and research, and was employed by him to suit his own purpose.

A full study of Theodoret's sources would also treat the later history of the citations, since many florilegia in succeeding centuries were at least indirectly dependent on the *Eranistes*. This would, however, entail lengthy discussions of the florilegium as a theological and literary form, as well as detailed analysis of individual florilegia. Finally one would have to compare the citations with the original texts of the works from which they were excerpted, where this proved possible. The dearth of critical editions for the authors cited renders this task difficult, if not temporarily fruitless; in any event it lies outside the scope of this work, which is the establishment of the critical text of the *Eranistes*.

3. THE ACCURACY OF THEODORET IN USING HIS SOURCES

The interpolations from Leo's florilegium consist of eighteen citations, including six from two authors (Hilary and Augustine) who are not otherwise cited. Since these citations are in the

manuscript tradition, they have been printed in the text in the order of their occurrence; but they will be excluded from the discussion that follows, as their presence in the *Erastianes* is due to an interpolation.

Thus 239 citations from 23 authors form the basis of this study of Theodoret's use of his sources.

The errors and inaccuracies in the titles and in the attribution of the citations may be classified according to seven types:

A. Spurious works

1. *Sermo maior de fide* (I.38-40, II.25a-c, III.27-30) and *De incarnatione c. Arianos* (II.26-8, III.31). These are attributed to Athanasius, but are not by him.¹
2. *Expositio fidei* (II.29). The attribution to Ambrose is disputed, and it seems that it is not by him.²

B. Incorrect attribution

In Psalmum 15 (I.28). The author is Didymus, not Eustathius.³

C. Positive errors in titles

1. II.15: cited as *In Psalmum 2* of Hippolytus, it is actually from his *Contra Noetum*.⁴
2. II.24: this is from the *Epistula ad Adelphium*, not the *Epistula ad Epictetum*.
3. II.61: a passage from the same work is cited correctly in II.63; the title here is wrong.
4. III.38: this is from the *De fide (Ad Gratianum Augustum)*, not from the *De Incarnationis Dominicae Sacramento*.
5. II.57: this is from *Epistula paschalis XVI*.
II.58: this is from *Epistula paschalis XVII*.
6. II.3: this is from book III, not from book II, as all the manuscripts read.
II.8: this is from book V, not from book IV.

¹ E. Schwartz, 'Sermo maior', pp. 51 ff.; see also F. Scheidweiler, 'Wer ist der Verfasser des sog. Sermo maior de fide?', *BZ*, 47 (1954), 333-57.

² G. Bardy, 'L'Expositio fidei attribuée à saint Ambroise', *Miscellanea Giovanni Mercati*, t. I, ST, 121, pp. 199-218.

³ M. Spanneut, *Eustathe*, pp. 27-9.

⁴ See above, p. 14, no. 15.

D. *Omission of titles*

1. II.30: Ambrose, *De Incarnationis Dominicae Sacramento*.
2. II.78: Antiochus, *Frag. in Nativitatem*.
3. II.90: Cyril of Alexandria, *Epistula 45 (Ad Succensum)*.
4. III.39: Basil, *Adversus Eunomium*.
5. III.74: Eusebius of Emesa, *De Arbitrio, Voluntate Pauli et Domini Passione*.

E. *Inaccurate titles*

1. *De Incarnationis Dominicae Sacramento* of Ambrose is cited in I.3 as λόγος περὶ πίστεως, in II.36 as κατὰ Ἀπολιναρίου and in III.37 as ὁ περὶ τῆς καθόλου πίστεως; in II.30 no title is listed (cf. above, D.1).¹
2. *Oratio II contra Arianos* of Athanasius is cited (in II.22) as λόγος β' πρὸς τὰς αἱρέσεις.
3. *Epistula 39 (Ad Joannem Antiochenum)* of Cyril is cited as ἐπιστολὴ πρὸς Ἀνατολικούς (in II.88).
4. The work of Amphilochius cited in III.53 as ὁ κατὰ Ἀρειανῶν λόγος seems to derive from the same source as I.56, II.54, and III.51, which are cited as ὁ λόγος ὁ εἰς τό, "Ὁ πατήρ μου μείζων μου ἔστιν".²

F. *Errors apparently due to textual faults*

1. The citation of Apollinarius in I.67 is listed as κατὰ μέρος πίστις; according to Lietzmann, however, it is not to be found there, and is unidentified.³ The next citation (I.68) is listed as being from another source, although, like I.66, it is from κατὰ μέρος πίστις.

It is possible that the two titles are correct, but that the order of the passages has been reversed.

2. The passage from Apollinarius cited in III.71 is listed as being from the same source as III.70 (ἀνακεφαλαίωσις), but is actually from κατὰ μέρος πίστις. Since

¹ The title of II.34 is substantially correct, but the citation is interpolated from Leo's *Tome*; see above, pp. 26 ff., and below, pp. 50-1.

² In the florilegium of Gelasius, I.56, II.54, and III.51 are cited as *Contra Arianos*, while III.53 is cited as *ex libro ubi exposuit 'pater maior me est'*; see E. Schwartz, 'Publizistische Sammlungen', pp. 100, 105.

³ Lietzmann, *Apollinarius*, p. 185.

III.72 is correctly cited as being from *κατὰ μέρος πίστις*, it is possible that the titles together with the texts of III.71 and 72 are in the incorrect order. All the manuscripts but one support the order adopted in this edition; the Paris manuscript alone has the citations in reverse order, with correct titles.

G. Hippolytus

The incorrect title of II.15 has already been noted above (C.1). Arguing from this error, Nautin maintained that the remaining citations of Hippolytus in the *Eranistes* have fictitious titles, and are actually excerpts from a lost treatise by Hippolytus *De Pascha*.¹

Analysis of the errors and inaccuracies in the *Eranistes* shows that many can be explained without assuming that Theodoret deliberately falsified. The attribution of the two spurious works to Athanasius seems to have been traditional by the early fifth century, and even Cyril of Alexandria was deceived in this regard.² The Ambrosian authorship of the *Expositio fidei* has been denied by Bardy, and since all later citations of this work depend on Theodoret, it must be classified as his error;³ Bardy rejects the notion, however, that so learned and honorable a person as Theodoret would deliberately make such a mistake, and suggests that the text is the work of an Antiochene writing perhaps even prior to the Council of Ephesus.⁴

The incorrect attribution of section B and the errors listed in C.1-5 are clearly objective mistakes, although an inaccurate source could account for all of them. The erroneous references to Irenaeus (C.6) may also have been caused by the source, but are more likely the result of an early error in the textual tradition. Intent to deceive could perhaps explain the attributions of section A, but there seems to be no reasonable ulterior motive behind the errors of sections B and C; indeed a quotation from Didymus, an Alexandrian, would have weighed more in the eyes of Theodoret's opponents than that of the Antiochene

¹ P. Nautin, 'Notes sur le catalogue des œuvres d'Hippolyte', *RechSR*, XXXIV (1947), 106, and *Dossier*, p. 18.

² Schwartz, *Sermo maior*, loc. cit.; on Cyril see above, p. 24, n. 2.

³ Bardy, art. cit., *passim*.

⁴ *Ibid.*, 218.

Eustathius. Bardy's judgement on Theodoret's character is not proved false by these findings.

The omissions listed in section D are not positive errors; two of them (D.1 and 3) create some confusion, however, by intimating, incorrectly, that the citations in question are from the same source as the ones preceding them. The inaccuracies listed in section E are relatively insignificant, although they could be construed as indicating carelessness on Theodoret's part.¹

The texts of Hippolytus present a unique situation. The error noted in C.1 is undeniable, and the vehemence of Nautin's argumentation has not been without success.² The manuscripts, however, have not given the slightest indication of such wide ranging alteration, and it is difficult to imagine a possible motive for such a deception. In the absence of positive evidence, then, there seems to be no compelling reason to reject outright all the titles which Theodoret attributes to Hippolytus.³ New editions of the works of Hippolytus may show otherwise, but in the present state of knowledge of the *Eranistes*, it is reasonable to

¹ The confusion in the titles of the Ambrosian fragments is, according to Bolotov, art. cit., pp. 146-7, due to an error in the manuscripts. When the texts interpolated in the second florilegium from Leo's *Tome* have been removed, the following citations remain as being originally included by Theodoret:

II.29—ἐν ἐκθέσει πίστεως (source unknown).

30—no title (*de inc. sac.*, 6.57).

31—from the *de fide ad Gratianum*.

36—κατὰ Ἀπολιναρίου (*de inc. sac.*, 4.23).

37—μετ' ὀλίγα (*de inc. sac.*, 6.61).

The lack of clarity caused by the omission of the title in 30 has just been noted; the gap between the two passages of the *de inc. sac.* quoted in 36 and 37 is too large to justify the title of 37. Bolotov suggests that a page of the manuscript was displaced at an early date, and that the correct order of these citations should read 29, 31, 36, 30, 37. The first two are from separate works and are clearly marked as such. The remaining three are all from the same work, whose title is now given for the first of them; the lack of title in 30 no longer is a problem, and the gap between the texts represented by 30 and 37 can reasonably be described as μετ' ὀλίγα. The manuscripts provide no positive evidence for Bolotov's theory, which therefore, despite its plausibility, must remain conjecture. It is however in keeping with the level of the scholarship which both Bolotov and Bardy attribute to Theodoret, and, as already indicated, a similar explanation may account for the errors in several Apollinarian titles (section F).

² Nautin's theory is repeated by R. M. Grant, 'The Appeal to the Early Fathers', *JTS*, N.S., 11 (1960), 16-17.

³ M. Richard, 'Bulletin', p. 303, and G. Bardy, 'L'énigme d'Hippolyte', *MSR*, 5 (1948), 66, both disagree with Nautin's negative judgement on Theodoret's treatment of Hippolytus.

maintain confidence in Theodoret's scholarship and integrity.

Apart from the spurious writings, Theodoret makes one incorrect attribution and five positive errors in titles; in view of the large number of citations in the *Eranistes* and the research problems Theodoret would have faced, this small number of errors seems to indicate a reasonable level of accuracy.

Theodoret cites thirteen authors whose works can be checked against other editions or independent sources. These are: Ambrose, Athanasius, Basil, Cyril of Alexandria, Cyril of Jerusalem, Damasus, Eusebius of Emesa, Gregory of Nazianzus, Gregory of Nyssa, Ignatius, Irenaeus, John Chrysostom, and Theophilus of Alexandria. To these selections one may add six from Apollinarius.¹ The citations from these fourteen authors comprise a total of 142 texts, whose titles can be subjected to strict scrutiny and control.

The attribution of two spurious writings to Athanasius involves fourteen citations, but constitutes only two distinct errors; thus one may reduce the number of citations under consideration here to 130. Of this total, 109 are cited quite accurately; this percentage of accuracy supports the favorable comment just made concerning Theodoret's reliability.

A statistical study must be employed with great care when dealing with a literary composition. It can never definitively prove a theory, but it may at least serve to indicate that the theory is not positively incorrect. This brief study of the citations in the *Eranistes* does seem to show that Theodoret is generally trustworthy, and that one may consider his information accurate, unless there is positive proof to the contrary.

¹ These comprise four citations from *κατὰ μέρος πίστις*, and two from *ἀνακεφαλαίωσις*.

III. Manuscript introduction

I. DESCRIPTION OF THE MANUSCRIPTS

This edition of the *Eranistes* is based on a collation of the ten existing and available manuscripts which contain the work. These manuscripts vary in date from the tenth to the sixteenth century, and they were all collated from microfilm or photographic reproductions, where the original proved to be inaccessible. The manuscripts will be listed and described in chronological order of composition.

I Athos, Iviron 379 (Lambros 4499), parchment, s.x, octavo: *Eranistes* (ff. 1-82). This manuscript omits the prologue, and begins the text at 63.1; it ends at 260.10 (σῶμα).

S. Lambros, *Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos* (Cambridge Univ. Press, 1900), II, 103.

S Escorial, Ψ.III.17 (olim Escorial. gr. 472), parchment, s.x-xi, ff. ii + 223, 237 × 172 mm.: *Eranistes* (ff. 1-131^v).

G. de Andrés, *Catálogo de los Códices Griegos de la Real Biblioteca de El Escorial*, III. Códices 421-649 (Madrid, 1967), p. 78.

P Paris, Bibliothèque Nationale, ms. grec. 850, parchment, s.xi-xii, ff. 100: *Eranistes* (ff. 1-100^v). This manuscript starts the text at 130.8 (μαθῆν), and ends it at 257.14 (τῶν ἐνω-); it omits large parts of Florilegium III.

H. Omont, *Inventaire Sommaire des Manuscrits Grecs de la Bibliothèque Nationale* (Paris, 1898), I, 158.

J Athos, Iviron 387 (Lambros 4507), parchment, s.xii-xiii, octavo: *Eranistes* (ff. 1-156^v). Lambros describes the beginning of this manuscript as mutilated, and the text does begin at 67.30 (ἄσβεστον); this is due, however, to the incorrect binding of ff. 3-6^v, which are actually the

original ff. 1-4^v. The body of the work is, therefore, complete, but the prologue is omitted, and the text begins at 63.1.

S. Lambros, *op. cit.*, II, 122.

V Vatican City, Vaticanus gr. 624 (olim 422), parchment, s.xii-xiii, ff. i + 200, 263 × 198 mm.: *Eranistes* (ff. 1-104^v).

R. Devreesse, *Codices Vaticani Graeci*. Tomus III. Codices 604-866 (Vatican City, 1950), pp. 32-3.

C Oxford, Bodleian Library, E. D. Clarke 2, oriental paper, s.xii-xiii, ff. 220 + iii, 250 × 185 mm.: *Eranistes* (ff. 2-71). This manuscript is badly mutilated; it omits the prologue and starts the text at 63.1.

T. Gaisford, *Catalogus sive notitia manuscriptorum qui a cel. E. D. Clarke comparati in Bibliotheca Bodleiana adservantur*. Pars prior (Oxford, 1812), pp. 5-7.

D Athos, Docheiariou 40 (Lambros 2714), parchment, s.xii-xiii, ff. 67, octavo: *Eranistes* (ff. 1-67^v). This manuscript starts the text at 87.3-4 (ἡ μὲθ'); it omits the appendix and many of the citations. Four pages (ff. 11-14^v) are written in another hand, dating from the fourteenth century.

S. Lambros, *op. cit.*, I, 237.

M Munich, Monacensis gr. 130, paper, s.xvi, ff. 302, folio: *Eranistes* (ff. 1-109).

I. Hardt, *Catalogus Codicum manuscriptorum Bibliothecae Regiae Bavaricae*, tom. II (Munich, 1806), pp. 81-3.

O Vatican City, Ottobonianus gr. 39, paper, a. 1536, ff. 130, 337 × 232 mm.: *Eranistes* (ff. 1-70^v). A note in the manuscript catalogue states that this manuscript was the printer's copy for the first printed edition of the *Eranistes* (Rome, 1547). It also names the copyist, Petrus Bergicius.

E. Feron and F. Battaglini, *Codices Manuscripti Graeci*

Ottoboniani Bibliothecae Vaticanae (Rome-Vatican City, 1893), p. 30.

R. Vatican City, Rossianus 9 (Sign. X, 68 = 688), paper, s.xvi, ff. 140, 310 × 215 mm.: *Eranistes* (ff. 1-80).

E. Gollob, 'Die griechische Literatur in den Handschriften der Rossiana in Wien', *Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien*. Philosophisch-historische Klasse, 164. Band, 3. Abhandlung (Vienna, 1910), pp. 16-17.

Two other manuscripts containing the *Eranistes* could not be collated. There is another group of manuscripts which contain either fragments of the *Eranistes* or of the *Demonstratio per syllogismos*; a brief description of these manuscripts follows. All of these manuscripts were collated, unless the contrary is indicated; the results of this collation showed that they provided no significant readings, and they do not, therefore, figure in the critical apparatus.

Alexandria, Bibl. Patr. 266, s.xvi: this manuscript contains the *Eranistes*, but is inaccessible.¹

Wrocław, Bibl. Univ. 240, s.xv: this manuscript contains the *Eranistes*; it has disappeared and must be considered lost.²

Paris, Bibl. Nat., ms. grec. 174, s.x-xi: this manuscript contains the *Demonstratio*. It seems to date from s.xiii-xiv.

Venice, Bibl. Marc., ms. gr. 521, s.xiv: this manuscript contains the *Demonstratio*. It was not collated.

Vatican City, Vaticanus gr. 402, a. 1383: this manuscript contains the *Demonstratio*. There are many lacunae in the text.

Vatican City, Vaticanus gr. 678, s.xiv: this manuscript contains fragments of the *Eranistes* (66.25-76.4, with many omissions).

Vatican City, Vaticanus gr. 1511, s.xv: this manuscript contains fragments of the *Demonstratio* in a hand dating from s.xi-xii.

Vatican City, Vaticanus gr. 1744, s.xv: this manuscript contains fragments of the *Demonstratio*. It is written in several different hands.

¹ P. Nautin, *Dossier*, p. 15, says that this manuscript makes many omissions, especially in the florilegia.

² Cf. K. Holl, *Die handschriftliche Überlieferung des Epiphanius*, TU, 36.2 (Leipzig, 1910), pp. 63-8.

Vatican City, Ottobonianus gr. 213, s.xv: this manuscript contains the *Demonstratio*.

Oxford, Bodleian Library, Auct. F.4.1 (= Misc. 100), s.xv: the last page of this manuscript was apparently bound in as a protective end-page. It is written in a hand dating from s.x–xi, and contains a fragment from the end of the *Eranistes* and the beginning of the *Demonstratio*: 252.21 (ἐγγως)–254.19 (μετέχοντα).

Vatican City, Vaticanus gr. 1611, a. 1116/7: this manuscript contains a catena on the gospel of Luke by Nicetas. The citations from Theodoret were collated.¹

2. PREVIOUS EDITIONS AND TRANSLATIONS

The first printed edition of the *Eranistes* appeared in Rome in 1547, and contained only the Greek text.² In the following year a Latin translation of this text by Gentianus Hervetus appeared.³ Another edition of the Greek text was published in Leipzig in 1568 by Victorinus Strigelius, who printed a new Latin version at the same time.⁴ The Greek text of the Roman (1547) edition was printed, together with the Latin of Strigelius and notes and commentary by Marcus Beumlerus, in Zurich in 1593.⁵

The next important edition of the *Eranistes* appeared in J. Sirmond's *Opera omnia Theodoreti*.⁶ In J. L. Schulze's edition of the *Opera omnia Theodoreti*, the editor attempted to correct Sirmond's text of the *Eranistes* by means of the Greek editions

¹ Some of Theodoret's citations in this catena were catalogued by E. Schwartz, 'Zur Schriftstellerei Theodorets', *SBAM* (Munich, 1922), I, 30–40. The catalogue was completed by M. Richard, 'Les citations de Théodoret conservées dans la chaîne de Nicétas sur l'Évangile selon saint Luc', *Revue Biblique*, XLIII (1934), 88–96.

² *Dialogi tres contra quosdam haereses . . .*, ed. Camillus Peruschus, in 4^o. This edition also contains the Greek text of the *Haereticarum fabularum compendium* and the *Divinorum dogmatum epitome*.

³ This edition appeared in Venice, 1548, in 8^o. This translation was reprinted in Basle, 1549, in 8^o, and in the following editions: Paris, 1566 (this is an edition of the *Panarion* and other works by Epiphanius, in addition to the three works translated by Hervetus). *Opera omnia . . . latine versa*, ed. G. Pico della Mirandola and others (Cologne, 1573), two vols., in fol. (the *Eranistes* is in volume two). The latter edition was reprinted in 1608.

⁴ It has not proved possible to locate a copy of this edition.

⁵ This edition, comprising three tomes in two volumes in 8^o, was reissued in 1606.

⁶ Paris, 1642, 4 vols. in fol. (the *Eranistes*, with the Latin of Strigelius, is in vol. IV). J. Garnier's *Auctarium Operum Theodoreti* (Paris, 1684) forms a fifth volume.

of 1547 and 1568, and with the Latin of Strigelius.¹ According to Bardenhewer, a Bulgarian deacon named Eugene reprinted the Greek of Schulze's text, omitting all the variants and Latin notes.² The most recent printing of the Greek text of the *Eranistes* came with the reprinting of Schulze's text in Migne, *Patrologia Graeca*.³

The only translation of the *Eranistes* into a modern language which I have been able to find is the English translation of B. Jackson.⁴ The Greek text used for the translation was that of Schulze.

It is generally accepted that the previous editions of the *Eranistes* all depend ultimately on Vaticanus 624.⁵ Ottobonianus 39 was the printer's copy for the first printed edition of the *Eranistes*,⁶ and this manuscript itself derives directly from Vaticanus 624.⁷ The editors of the previous editions do not name or describe the manuscripts on which they based their texts, but it seems certain that the seven non-Roman manuscripts have never been used for an edition up to the present.

The following examples will indicate the dependence of the early editions on the Roman manuscripts. The two early Greek editions will be referred to as Rome and Leipzig; the two editions from *Opera omnia* will be cited as Sirmund and Schulze. The three Roman manuscripts are designated by the letters V (Vaticanus 624), O (Ottobonianus 39), and R (Rossianus 9).⁸

73.6 (*Ζητήσωμεν*)-12: Schulze follows Rome and Leipzig, and changes the attribution: 6 (*Eranistes*), 7-8 (Orthodoxos); 9-10 are joined to 11-12 to form one statement by

¹ Halle, 1769-74, 5 tomes in 10 vols. in 8° (the *Eranistes* is in IV.1). Schulze explains his editorial principles in the introduction (reprinted in *PG* 83.9-10).

² Halle, 1768-75, 5 vols. in 4°. Cf. O. Bardenhewer, *op. cit.*, IV, 222, and also P. Canivet, *Thérapeutique des Maladies Helléniques*, SC, 57.1 (Paris, 1958), p. 72.

³ *PG* 83.27-336.

⁴ *The Writings of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*, second series, vol. III (Grand Rapids, Michigan, no date; the preface is dated 1892), pp. 160-249.

⁵ Cf. M. Richard, 'Notes sur les florilèges dogmatiques du V^e et VI^e siècle', *Actes du VI^e Congrès International d'Études Byzantines* (Paris, 1948), I, 309, n. 3, and H. de Riedmatten, 'Les Fragments d'Apollinaire à l'*Eranistes*', *Chalkedon*, I, 204.

⁶ Cf. above, p. 37.

⁷ Cf. below, pp. 51-2.

⁸ Since O was eliminated from use in the apparatus (see below, p. 51), many of the readings listed here are not found in the text.

Eranistes. Only O has this reading, which is the result of an attempt to remedy an already incorrect attribution. Sirmond's text is correct.

76.24 *προσερχώμεθα*: All four editions and VOR read *προσερχόμενον μετὰ ἀληθείας εἰσερχόμενον*.

90.23 All four editions and VOR omit this line.

246.28 *τῷ φαινομένῳ*: Rome, Leipzig, Sirmond and VOR read *τῶν φαινομένων*. Schulze corrected the text himself.

226.30 All four editions and VO omit *καί*².

228.3 All four editions and VO omit *τοῦ*.

78.19 Rome, Leipzig, and VOR omit *αἶμα*².

84.13 *"Ιθι*: Rome, Leipzig, and OR read *"Ισθι*.

90.24-6: Rome, Leipzig, V (before correction), and O attribute these lines to Eranistes.

85.1 *ὁμολογοῦμεν*: All four editions and O read *ὁμολογοῦμαι*.

96.18 All four editions and O omit *ἐν*².

209.30 *τῷ προσώπῳ*: All four editions and O read *τῶν προσώπων*.

216.3 *τὴν . . . εἶχε*: All four editions and O read *τὰ . . . εἶναι*.

The following variants are found only in Rome, Leipzig, and O:

91.20 (*τοῖς*)-21: These lines are attributed to Orthodoxos.

120.27 *προὔργου*: *προὔργον*

143.10 *Ὁ*: *Ὀ*

144.5 *μῆ*: *μὲν*

165.27 *τοῦ τε*: *τοῦτο*

169.19 *πιστεύοντας*: *πιστεύοντες*

203.28 *ἀκούοντας*: *ἀκούοντες*

3. THE MANUSCRIPT TRADITION OF THIS EDITION

A clear and meaningful discussion of the relationships of the manuscripts used for this edition requires fuller descriptions of the individual manuscripts. They will be divided into three groups here, although the basis of this classification is given elsewhere.¹ The first group contains the two oldest manuscripts.

¹ Cf. below, pp. 52-4.

A. Group I: ISPDM

I (Iviron 379, s.x): This is the oldest extant manuscript of the text of the *Eranistes*; it was collated from a microfilm of generally poor quality. Together with the following manuscript, it is cited in the apparatus as one of the two main witnesses to the textual tradition of this group. No other manuscript is a direct copy of I, as the following list of omissions peculiar to it alone will attest:

- 64.1 (καί²)-2 (πνεύματος).
 130.24 (Οὐ)-25 (ἐστιν³): *saut du même au même*.
 149.26 ἀγγέλων
 169.5 τῶ νίῳ
 207.6 (εἰς¹)-7 (δικαιώματος): homoeoteleuton.
 241.4-5 μὴ κωλύσαι
 246.30 (οὐ)-31 (λόγος): *saut du même au même*.

The following two omissions in I result apparently from the loss of a page:

- 76.12-78.30 (φύσει).
 247.18 (σώματος)-250.3 (μου).

S (Escorial, Ψ.III.17, s.x-xi): This manuscript is not as old as I, but may date from the late tenth century. It was collated from photographic prints. The manuscript contains many corrections, some in the original hand, and others in a hand from the eleventh or twelfth century. The original copyist was careless, for, in addition to the errors which have been corrected, there are many other errors and transpositions of words. This manuscript was not the direct source for any other; the numerous changes in word order indicate this fact, as do the following omissions, which are peculiar to S alone:

- 63.17 τῆς ἀληθείας
 70.17-19 These lines are omitted completely.
 86.17 ὁ προφήτης
 123.11 βασιλεὺς²
 140.25 (τῆν²)-(μει).
 156.30-157.4 In these lines S omits καὶ nine times.
 192.27 τῶ βίῳ
 254.20 ἀπαθῆ

In the description of I it was noted that I and S are the two main textual witnesses for this group. There is also a link, however, between S and JC, which may be due to contamination between S and a hyparchetype of JC. The primary grouping for S is with IPDM, but the following examples indicate that a link between it and JC does exist; the first four readings are transpositions of word order found only in SJC.

- 75.23 φάναι τοῦτο
 76.1 ὀρῶσι οὐσίαν
 162.24 δείξας μαθηταῖς
 228.6 νομισθῆ πρόσωπον

In 121.12 SJC all omit τὸ; the word is superfluous in JC, since they have a variant verb form. In S, however, the verb form is correct, and the omission of τὸ is unnecessary and inferior, although not grammatically incorrect.

There are also numerous minor omissions, additions, and errors which are peculiar to SJC alone; these could have occurred independently, but their frequency indicates that some form of relationship exists.

The remaining manuscripts of the first group (PDM) form a sub-group, which requires a brief note of introduction. The three are mutually independent, and none of them is the direct source of any other manuscript of the *Eranistes*; the numerous omissions in PD form the basis for this statement.

These manuscripts provide few independent and significant variants other than those they share with IS; they were, therefore, eliminated for this edition, and are cited only where a variant was of true importance or interest. All three were collated in full: P from the manuscript itself, D from microfilm, and M primarily from microfilm.

The following examples, found only in PDM, indicate that they represent a more developed and corrupt stage of their textual tradition.

- 130.8 All three omit γὰρ².
 144.15 καθειργμένος: καθιγμένος PM (D is correct).
 148.31 πεπληγμένον ISVOR (the correct reading) : πεπηρω-
 μένον JC : πεπληγωμένον PDM.

P (Paris, ms. grec. 850, s.xi-xii): The description already

given of this manuscript noted that it omits a large part of Florilegium III. The old catalogue says that 'a certain scholar' noted in this manuscript that the omissions are due, not to a copyist, but to Theodoret himself.¹ This scholar felt that Theodoret discovered more citations after publishing the *Eranistes*; he then supposedly produced a second edition, amplified by these citations. The conclusion is that this manuscript represents the text of the first edition. The catalogue provides no actual evidence to support the theory, apart from the statement by the anonymous 'scholar'.

The traditional arguments for a revised edition of the *Eranistes* are based on the fact that it includes the citations from Pope Leo's florilegium.² This manuscript, however, includes those citations; it presents a text which is more developed and corrupt than that of other manuscripts which contain the citations it has omitted. Thus there can be no question here of an early edition, and the judgement already passed on the value of this manuscript is valid.

A list of the lacunae and omissions in P follows.

1. *Lacunae*

61.1-130.8 (ἐδέοντο). The text of the *Eranistes* begins at 130.8 (μαθεῖν).

145.31 (περιτομή)-146.33 (εἰς). One page has apparently been lost here.

257.14 (-θέντων)-end. The text ends at 257.14 (τῶν ἐνω-).

2. *Omissions in the citations*

Florilegium III

7-9, 10-11, 13-23, 24, 27-49, 51-9, 60-1, 63-5, 74 (Πῶς, 251.4)-75.

The Paris manuscript, therefore, omits all the citations of Florilegium I owing to the mutilation of the manuscript. It includes all the citations of Florilegium II, and the following citations from Florilegium III: 1-6, 12, 25-6, 50, 62, 66-73, 74 (beginning).

D (Docheiariou 40, s.xii-xiii): Perhaps the most interesting

¹ *Catalogus Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Regiae*, tomus secundus (Paris, 1740), p. 164.

² Cf. above, pp. 27-30.

feature of this manuscript is the great number of omissions which it makes. Many of these are in the body of the text, but the great majority occur in the florilegia. Many citations from scripture and the fathers are written in an abbreviated form; several words from the beginning and end of the quotation are joined by the word *ἕως*. All the pre-Nicene passages in the florilegia are omitted, except for one passage from Ignatius of Antioch in Florilegium III. This manuscript omits many of the same passages as P, and omits others which P includes; it also includes citations which P omits. Thus no direct line of dependence between them can be established.

A list of the lacunae and omissions in D follows:

1. *Lacunae*

61.1-87.3 (*γέγονεν*). The text of the *Eranistes* begins at 87.3-4 (*ἡ μεθ'*).

254.1-end. The *Demonstratio* is omitted.

2. *Omissions in the body of the Eranistes*

88.2 (*κλητὸς*)-4 (*αὐτοῦ*¹): *ἕως*.

88.4 (*περὶ*)-5 (*σάρκα*).

89.28 (*οὐχ*)-31 (*μέχρι*): *ἕως*.

113.6 (*τὴν*)-7 (*σῶμα*): *ἕως*.

114.7 (*καὶ*)-10 (*ἄνθρωπον*): *ἕως*.

115.16 (*καὶ*)-19 (*ἀνῆλθον*): *ἕως*.

129.22-3. These lines are omitted completely.

136.8-10. These lines are omitted completely.

147.32 (*Σπείρεται*¹)-33 (*πνευματικόν*): *καὶ τὰ ἐξῆς*.

151.19 (*Καὶ*)-22 (*Ἀληθές*). These lines are omitted completely.

192.23 (*τὸ*)-24 (*δυνάμενον*): *ἕως*.

202.22 (*Ἰδοῦ*)-23 (*θεότητι*). These lines are omitted completely.

203.20 (*τὴν*)-21 (*ἀποκτεῖναι*): *καὶ τὰ ἐξῆς*.

205.13 (*Πῶς*)-(ἐλυσε). This passage is omitted completely.

206.32 (*πολλῶ*)-207.4 (*λαμβάνοντες*): *ἕως*.

207.7 (*οὕτως*)-9 (*ὑπακοῆς*): *ἕως*.

212.26 (*Τότε*)-28 (*πέτρα*): *ἕως*.

212.34 (*ὁς*)-213.5 (*σίνδονα*): *ἕως*.

213.12 (*καὶ*)-13 (*Ἰησοῦ*): *ἕως*.

212.13 (ὁ)—18 (ἐτέθη): ἕως.

215.10 (ἐκβάλλει) 216-3. (συγγένειαν). These lines are omitted completely.

221.27-8. These lines are omitted completely.

3. Omissions made in the florilegia

Florilegium I

7, 8 (Προσήνεγκα, 95.5)—35, 37-40, 42, 46 (ἀλλὰ, 104.10-νοούμενον, 17: ἕως), 47 (Εἰ, 104.21-σωματικῶς, 105.11: ἕως), 49-50, 52-3, 55-8.

Florilegium II

1-21, 25b (title), 25c, 27-31, 33-5, 40 (Οὐκέτι-ἐκκεντησάντων: ἕως), 41 (υἱοὶ-χρόνον: ἕως), 42 (ἀλλὰ-ἐκκεντησάντων: ἕως), 43 (τῶν⁽¹⁾-ἐμῶν: ἕως), 45 (Διηλῆ-ἠγωνίασε: ἕως), 46 168.10 (πατήρ); Τούτων(16)-σαρκός, (18): καὶ μετ' ὀλίγα. Θεὸς δὲ λέγοιτο ἄν, οὐ τοῦ λόγου, τοῦ ὀρωμένου δέ, ἕως), 47 (Πρεσβεύει-πάθη: ἕως), 48 (ἐάν-ἀνθρωπίνω: ἕως), 49-60, 64-5, 67-9, 71-5, 78-92, 95.

Florilegium III

2-11, 12-18, 20-3, 25-6, 28, 30-6, 39, 41 (ἀλλὰ-σώματι), 42-4, 46-9, 50-1, 53-4, 57-9, 60-1, 64, 69 (οὐκ⁽²⁾, 248.8-θεός, 11), 75.

One final note on D concerns ff. 11-14^v; these were lost at some time in the past, and were replaced by pages written in about the fourteenth century.¹ There are many independent variants in these pages, and D shows its ordinary links with IS and ISJ. But these pages indicate a relationship between D and JC that is in evidence in no other part of the manuscript.

A list follows of all the variants which are common to DJC in the pages described. These are not major variants, but the sudden increase here in the number of such readings indicates a link between the text of these pages of D and that of the tradition of JC; the pages are not directly dependent, however, on either J or C. All the variants are common to DJC alone, unless otherwise noted.

116.23 Καὶ is added before δ⁽¹⁾.

118.1 ἀνειληφέναι: εἰληφέναι.

119.7 αὐτῆς: ταύτης.

¹ These pages contain the following portion of the *Eranistes*: 116.22 (Σαβελλίου)-124.3 (φύσιν).

119.2 τὸ (the correct reading) DJC: it is omitted by all the other manuscripts.

120.10 τὸ is omitted.

120.14 ἀνειληφέναι: εἰληφέναι.

120.18 τοιγαροῦν: τοίνυν.

120.21 τῶν σωτηρίων ἐστὶν ὄνόματα.

123.5 κύριον: Χριστὸν.

123.10 μὲν (the correct reading) DJC: it is omitted by all the other manuscripts.

123.18 ὡς is added before ἀφαρμόσαι.

123.30 οὖν is omitted.

124.1 καὶ⁽²⁾ is omitted.

124.1 μῆτε (the correct reading) DJC: μηδὲ IMVOR: μῆ S.

M (Monacensis gr. 130, s.xvi): This is a well-preserved manuscript written in a good hand. The comments already made sufficiently explain the position of this manuscript in the textual tradition of the *Eranistes*, and the use of it for this edition.

B. Group II: JC

J (Ivion 387, s.xii-xiii): This manuscript, which was collated from microfilm, presents a version of the text which is rather different from the other two groups. Collation showed that C is at least a twin of J, and while it is not impossible that C is a copy of J, several minor variants indicate that this is not the case.¹ There is only one significant reading where C, and not J, is correct; all the other manuscripts also have the variant, but C itself seems to have been corrected.² This manuscript is older than C and is in superior physical condition; since C offers no significant independent testimony, therefore, it has been eliminated from regular use in the apparatus, and J is cited for this particular textual tradition.

C (Oxford, Bodleian Library, E. D. Clarke 2, s.xii-xiii): The text of this manuscript was collated directly from the manuscript itself; it is in poor condition, with numerous holes,

¹ See 97.29 ἐκ: ἀπό J: C has the correct reading.

250.24 προσήνεγκε: προσήγαγε J: C has the correct reading.

² See 97.22 Ἐπεὶ περισσῆ (the correct reading) C. All the other manuscripts read Ἐπείπερ ἕση.

while the Greek text contains a large number of contractions and abbreviations. The greater part of the text was legible, although complete certainty could not be reached on each individual reading.

There are numerous variants peculiar to JC on almost every page of the text; the following lists contain a selection of such omissions and errors. They indicate the close link between these two manuscripts, and their separation from the other groups.

1. Omissions

- 64.22 εἶδη δὲ τὰ προλεγμένα.
 124.1 ἀρμόττει καὶ τὸ ἀμήτωρ.
 131.30 Μνημόνευε Ἰησοῦν.
 131.31 ἐκ σπέρματος Δαβίδ.
 135.31 (μᾶλλον)—32 (γεννηθῆναι).
 143.18 (ἦ)—(μεινάζης).
 162.1 (μετὰ)—18 (κατηξίωσεν): *saut du même au même*.
 192.18—19: these lines are omitted completely.
 247.28 (Εἰ)—31 (ψυχῆ).
 257.7 (ἐκ)—(τῆν).

2. Errors

- 63.5 τῆν ——— διαλύσαντες: τινές.
 70.5 οὐ: συνωδὰ ταῦτα ἐκείνοις.
 71.15 Ἀβραμιαίου: Ἀβραὰμ δι' οὐ.
 154.8 Τέκνα: τε καὶ
 247.22 (ἐν)—24 (σῶμα): ἀναστῆναι.
 257.12 (Οὐ) ——— 13 (ἐνωθέντων): ὦν.

Nautin felt that this tradition may represent an attempt to improve the text, while de Riedmatten made almost exclusive use of it as he knew it (in C) for his edition of the fragments of Apollinarius.¹ The general principles employed in constructing the text of this edition will be explained below,² but it must be noted here that de Riedmatten seems to have been too optimistic, for the text of JC must be approached with great caution.

The following examples show that de Riedmatten was at

¹ P. Nautin, *Dossier*, p. 16, and H. de Riedmatten, art. cit., 203—12.

² See below, p. 54.

least partially correct in his belief that JC could provide superior and certainly correct readings:

The passage in 168.6–16 (*συνόδω*) is quite corrupt in the manuscripts. Schulze attempted to correct the text printed in the earlier editions, and was, on this occasion, successful. His reading, which is also printed in this edition, is attested by JC, although Schulze apparently knew neither of these manuscripts. The other manuscripts are classified as follows: ISMVOR all have the same reading. D is similar to them, but also differs due to an omission made here with the use of *ἕως*. P is totally different because of an error made in a passage prior to this one.

Only JC correctly identify the speakers in the portions of the dialogue found in 135.19–28. The remaining examples will consist of variants, where only JC have the correct readings, and of omissions, where it has been possible to restore a portion of the text omitted by all the other manuscripts.

*Variants:*¹

- 64.4–5 ἀκολουθοῦμεν: ἀκολουθοῦντες
 189.27 πατρί: θεῶ
 191.8 Φυσιολογικῶς: Φύσει λογικῶς
 202.22 ἐκωμώδησας: ὑποδόμησας
 209.8 συμφωνεῖ: συμφωνίας
 245.5 Αἰδοῦ: Δὸς

*Omissions:*²

- 90.31, 96.9, 98.19–20, 105.1, 141.12–13, 156.8, 176.16–17,
 184.15–16, 202.9–10, 219.11–15, 250.22–3, 253.5

Analysis of the text of JC indicates that the archetypal copyist was skilled in Greek, and seems to have had access to an extensive collection of patristic writings, for the Greek is generally of high quality, and the readings in the florilegia are, unlike the rest of the manuscripts, often quite close to, or even identical with the *textus receptus* of the original author. This very 'superiority', however, lends credence to Nautin's suspicion

¹ The first reading is that of JC, while the second is the variant found in the other manuscripts.

² Only the relevant page and line numbers will be listed here, since the omissions can be found in the critical apparatus.

that the scribe deliberately attempted to improve the text before him; several examples from the florilegia will clarify the basis of this belief:

1. II.58 (172.25-7): The text in *PG* 83.184 includes an emendation by Schulze of the reading of manuscript V (*φάμεν* *ὁς*), which was the text of the earlier editions; Schulze rendered this meaningless sentence intelligible by omitting the word *ὁς*. The correct reading (*φάμενος*) is in manuscripts IS, and changes the sense of the passage radically, so that it now corresponds with the Latin translation of this letter found in Jerome. This usage of *φάμενος* is rare in post-Homeric Greek, however, and the scribe of JC solves the difficulty by simply omitting this entire sentence.

2. II.33 (162.12-21): This passage is interpolated from Leo's *Tome*, but appears, as do all of Leo's texts, in the entire manuscript tradition. Lines 15-21 reproduce II.31 which is an authentic text of Theodoret. The repetition, due to the insertion of Leo's text, is decidedly clumsy, and JC have again omitted the offending lines.

3. The titles of II.32-37: The difficulties raised by the titles of the Ambrosian citations have been discussed above;¹ the scribe of JC has attempted to solve these problems by changing the titles of all these passages except for that of 34. The critical apparatus for 32-33 and 35-37 shows that their titles in JC are more accurate than the ones printed.² But this fact actually counts against JC, for the inaccuracies involved here stem from the interpolation of Leo's florilegium in the *Eranistes*. They are due to an external influence, therefore, and can be resolved when Leo's citations are removed from consideration.³ The readings of the other manuscripts are in fact correct, and must stand despite their apparent shortcomings.

If the improvements found in the text of JC are not the results of a copyist's efforts, they must be ascribed to Theodoret himself, and represent some form of revision on his part; but

¹ See above, p. 34, n. 1.

² The use of *ἐπιστολῆς* for *λόγου* to refer to the *de fide ad Gratianum* is more accurate; so too is the use of *μετ' ὀλίγα* for II.35, where a reference to *de inc. sac.*, 6.52 follows one to 6.49. The text of JC also removes the awkward citing of the same work twice within a brief space and with different titles (II.34 and 36); the peculiarity of *μετ' ὀλίγα* in II.37 has already been discussed above, loc. cit.

³ See above, loc. cit.

the scribe of JC has already precluded this attribution by adding a title to II.30, for this 'correction' has resulted in an error, as the passage is not from the same work as the one preceding it.¹ It is inconceivable that Theodoret, in the very process of revising his text would fall into so foolish an error or make so blatant a falsification. The only conclusion possible, then, is that the scribe of JC often attempted emendation and correction. The text of this tradition must therefore be used with great care, but the obviously correct readings which it does contain show that it should not be rejected outright.

C. Group III: VOR

V (Vaticanus gr. 624, s.xii-xiii): There are many corrections and improvements written in this manuscript; where such changes have been made, O almost invariably follows V, whether the new reading is correct or not. There are many marginal comments in V, and these are reproduced verbatim by O, as is the Greek poem appended to the *Demonstratio*.² This poem also appears in R, and the same is true of many, though not all, of the marginal comments. There is also general agreement between R and VO in most of the significant variants which VO present. Thus V is cited in the apparatus as the primary witness to the textual tradition of this group.

O (Vatican City, Ottobonianus gr. 39, a. 1536): This manuscript is the source of the earliest printed edition of the *Eranistes*.³ The comments just made about V show that O is a copy of V; O was therefore eliminated, and is cited only where a reading seemed to be of interest for the history of the text of the *Eranistes*.

R (Vatican City, Rossianus 9, s.xvi): The comments just made about V show that R is at least indirectly dependent on V. There are many strange and meaningless variants in R; it was therefore eliminated from the apparatus, and is cited only where a reading seemed of importance or interest.

The following omissions and errors are all peculiar to VOR alone, unless otherwise noted. They show the relationship of VOR as a group, and their separation from the other groups.

¹ See above, pp. 32 and 34.

■ The poem has no link with Theodoret, but is printed at the end of the text for historical interest.

■ Cf. above, p. 37.

1. *Omissions*

- 69.5 (Οὐκ)—6 (ἐπιλαμβάνεται).
 69.8: this line is omitted completely.
 81.22 (εἰς)—25 (οὐρανοῖς): ἕως.
 84.5 (καὶ)—7 (αὐτοῦ): ἕως VO
 (καὶ)—7 (ὡς): ἕως R.
 84.16 (εἰς)—17 (σελήνη): ἕως.
 85.8 (ὑπισχνούμενος)—11 (Δαβίδ).
 86.14 (ἦ)—15 (θεότητος).
 86.20 (καὶ¹)—21 (βοσκηθήσονται).
 90.1 (ὀ²)—2 (εἴρηκε).
 92.29 ἐν τῇ ἰδίᾳ.
 147.16 ζώντων
 149.1—2 ἦ (twice).
 255.19 δῆπουθεν.
 258.27 ἄρα.

2. *Errors*

- 62.6 συρραπτομένοις: συναπτομένοις.
 63.32 ἄραρε (the correct reading) ISMJC and V before
 correction: ἄρα V after correction and OR.
 64.13 πρὸς¹: ὑπέρ.
 65.13 φαμέν: εἰλήφαμεν.
 66.29 Τοῦτο δὲ τὸ: Τὸ δὲ.
 67.26 τροπίαν ISMJC and V before correction: ἐκτροπίαν
 V after correction and OR.
 69.23 τελείους: νοοῦμεν.
 83.14 κατελυθήσαν: ἠφανίσθησαν.
 145.15 εἶδος: γένος.
 146.5 Οὐ δῆτα: Οὐδαμῶς.
 152.30 αὐτὸ καὶ: αὐτὸς VO: R has the correct reading.
 154.15 Ἰεβωναίους IPMJC: Ἰεβωναίους S: Ἰσβιόνσους
 VO: R omits the word, but leaves a space where it
 should be. Apparently the copyist realized that an error
 had been made, but was unable to correct it.

D. Relationships of the three groups of manuscripts

In the descriptions of the individual manuscripts, they were divided into three groups, and some indication was given to justify this classification. This will now be further clarified.

The variants cited to justify the individual groups JC and VOR also serve to separate each of these two groups, as groups, from the other manuscripts. The third group does not stand out so clearly, due partially to the fact that P and D are incomplete. Still the number of variants where IS agree against J or V, or a combination of these two, is more than double that of any of the other possible combinations, such as IV opposed to SJ, or IJ opposed to SV.

One can therefore say that J and V represent two different forms of the textual tradition, while IS represent a middle ground with links to both. The combination of ISJ provided a large majority of the correct readings. But the nature of the text in J is such that, were one to form larger families, the groups would have to be rearranged to ISV and J; this has in fact been the traditional way of grouping the manuscripts.¹

Dividing the manuscripts into two families, however, fails to take into consideration the full complexity of the tradition; this is also the reason why it is impossible to construct a truly accurate and meaningful stemma. This complexity arises from two factors: the possibility that a hyparchetype of JC attempted to improve the text, and the possible contamination of the IS group through the J tradition.

Two final groups of variants will now be listed. The first indicates the separation of ISPDM from the other two groups, while the second shows that the manuscripts are to be divided into three groups.

1. 95.27 ὄντα JCVOR: ὅταν ISM (PD omit this entire section).
 138.6 ὀριγνᾶται (the correct reading) ISPDM: ὀρέγεται JCVOR.
 226.21 Ἄλλ' ἡ θεότης JCVOR: Ἀληθῆ τῆς ISPDM.
2. 104.26 ἀγιάσας JC: ἀπάσας IM: ἀνασώσας S: ἀρπάσας VOR (V seems to have been corrected from the IM reading. PD omit this entire section).
 116.11 ἐστὶν VOR: ἡ JC: ISDM omit the word (P omits this entire section).
 160.14-18: these lines are correctly written in full in ISPM:

¹ Cf. P. Nautin, *Dossier*, p. 15, and A. Rousseau (general editor), *Irenée de Lyon, Contre les hérésies: Livre IV, tome I, SC, 100.1* (Paris, 1965), p. 61.

- D omits ll. 14, 17-18: VOR omit ll. 15-17: JC omit the entire passage.
- 172.25 *φάμενος* ISPM: *φάμεν ὅς* VOR: JC omit the sentence in which this phrase occurs: D omits this entire section.
- 182.22 *Ἐννοοῦντες* JC: *Ἐνοῦντες* ISPM: *Αἰνοῦντες* VOR (D omits this entire section).
- 182.29-30 *γε μόνος* ISMPR: *τε καὶ μόνος* JC: *γενόμενος* VO (D omits this entire section).

The second group of variants just cited shows that, while there are three distinct groups of manuscripts, IS are more closely linked with V than with JC; the text of V is a more corrupt version of basically the same tradition as IS.

4. GENERAL PRINCIPLES FOR THE SELECTION OF READINGS

Analysis shows that no single manuscript or group of manuscripts of the *Eranistes* can be the basis of a definitive text. The primary reason for selection of a reading was, of course, its superiority from a textual standpoint; this judgement was then reviewed in light of Theodoret's theology and Greek prose style, and the reading was then accepted or rejected.¹

Readings supported by only one manuscript or group of manuscripts were admitted, when they seemed to be the authentic text, although J was employed with suitable discretion.² Where all the manuscripts did not agree, a combination of ISJ generally provided a superior text, and these readings made possible the correction of numerous errors and omissions in the previous editions. In several passages all the manuscripts agreed on a reading which was manifestly incorrect; the text was then emended, and the manuscript reading was printed in the apparatus.

¹ Photius described Theodoret's style as clear, pure, plain (*Bibliotheca*, codd. 31, 46, 56) and possessed of 'Attic elegance' (*ibid.*, cod. 203); variants which represent poor Greek style are less likely to be authentic. Studies of Theodoret's use of clausula show his preference for the form composed of an even number of syllables, especially two and four; see M. Wagner, 'A Chapter in Byzantine Epistolography. The Letters of Theodoret', *DOP*, IV (1948), 169, and F. Scheidweiler, *Theodoret. Kirchengeschichte*, GCS, 44 (19), Berlin, 1954, pp. xvi-xvii. These considerations were never the principal reason for selecting a text, but they served as useful indicators, and occasionally as negative witnesses favoring rejection of a reading.

² See above, pp. 47-51.

IV. The Greek text

I. GENERAL INTRODUCTION

To facilitate reference to the *Patrologia graeca*, the column numbers of *PG* 83 have been written in the right-hand margin; the patristic citations are numbered in the left-hand margin.

As many as three forms of 'apparatus' may appear at the foot of each page of text; the following order will always be observed:

1. References for the patristic florilegia.
2. References to sacred scripture.
3. Critical apparatus of the Greek text.

For the patristic florilegia references are provided to the four major fifth-century collections which have citations in common with the *Eranistes* (see above, pp. 26-7). Each item consists of the number of the citation in the *Eranistes* (with the relevant lines when a quotation is only partial), and the corresponding number in the other florilegium (with a reference to page and line where this is necessary).

In the scriptural apparatus references to direct quotations are given without any special indication; when Theodoret merely alludes to a scriptural passage, the reference is enclosed in brackets. The Psalms and several quotations from the minor prophets are quoted according to the division of the Hebrew text, with references to the Septuagint in brackets; all other Old Testament quotations correspond to the Septuagint edition of Rahlfs. The New Testament is quoted according to Nestle's 25th edition.

The critical apparatus of the Greek text appears on every page. The first item is a list of all the manuscripts which contain all, or at least part of the text appearing on that page; in the body of the apparatus, however, only ISJV are regularly cited. Thus where a variant is attested by IJ, one may assume that the correct reading is given by SV. In a few cases the support for the correct reading is explicitly recorded, but this is done for the purposes of the particular passage in question, and does not

alter the general practice just explained. The other six manuscripts are quoted only rarely, and according to the principles set forth in the introduction.

2. SIGLA FOR THE PATRISTIC REFERENCES

Exc. Eph.: Florilegium of the Council of Ephesus (*ACO*, I.1.2, 39-45).

Leo: Florilegium of Leo's *Tomus ad Flavianum* (*ACO*, II.1.1, 20-5).

Chalcedon: Florilegium of the Council of Chalcedon (*ACO*, II.1.3, 114-16).

Gelasius: Florilegium of Gelasius' *de duabus naturis* (Schwartz, 'Publizistische Sammlungen', pp. 85-106).

3. MANUSCRIPT SIGLA

I Athos, Iviron 379, s.x.

S Escorial, Ψ.III.17, s.x-xi.

P Paris, ms. grec. 850, s.xi-xii.

D Athos, Docheiariou 40, s.xii-xiii.

M Munich, Monacensis gr. 130, s.xvi.

J Athos, Iviron 387, s.xii-xiii.

C Oxford, Bodleian Library, E. D. Clarke 2, s.xii-xiii.

V Vatican City, Vaticanus gr. 624, s.xii-xiii.

O Vatican City, Ottobonianus gr. 39, a. 1536.

R Vatican City, Rossianus 9, s.xvi.

4. OTHER SIGLA USED IN THE CRITICAL APPARATUS

S^{ac} S had this variant as his text, but it was changed, in the body of the text itself, into the correct reading, or into another variant also printed in the apparatus.

S^{pc} S originally had the correct reading as his text, but it was changed, in the body of the text itself, into this variant reading.

S^m S has the correct reading as his text, but this variant is written in the margin.

S^{mc} S has this variant as his text, but the correct reading is written in the margin.

- S^{vm} S has neither the correct reading nor this variant as his text; this variant is written in the margin. The reading which S has in his text will be another item in the apparatus.
- τοῦ . . . λόγου Three points separating two words indicate that only these two words, and not the intervening ones, are involved in the variant.
- τοῦ——λόγου Three dashes separating two words indicate that these two words and all the intervening ones are involved in the variant.
- mss. This indicates that not only ISJV, but all the manuscripts containing the passage in question support the reading so listed.

ERANISTES

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΡΟΥ
ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ Η ΠΟΛΥΜΟΡΦΟΣ
ΠΡΟΛΟΓΟΣ

28

Εἰσὶ τινες, οἱ τὴν ἐκ γένους ἢ παιδεύσεως ἢ κατορθωμάτων ἀξιέπαι-
νον οὐκ ἔχοντες περιφάνειαν, ἐκ πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπίσημοι 5
γενέσθαι φιλονεικοῦσι. Τοιοῦτος ἦν ἐκεῖνος Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεύς, ὃς
οὐδὲν ἔχων περιβλεπτον, οὐ λαμπρότητα γένους, οὐ δεινότητα λόγων,
οὐ δημαγωγίαν, οὐ στρατηγίαν, οὐ τὰς ἐν πολέμοις ἀνδραγαθίας,
μόνον δὲ βάνασσον τέχνην μεταχειρίζων, ἐκ μόνης τῆς κατὰ τοῦ
θειοτάτου Παύλου μανίας ἐγένετο γνώριμος. Καὶ Σεμεεὶ δὲ πάλιν, 10
ἀφανὴς ἄνθρωπος πάμπαν καὶ ἀνδραποδώδης, ἐκ τῆς κατὰ τοῦ
θεσπεσίου Δαβὶδ θρασυτήτος ὀνομαστότατος γέγονε. Φασὶ δὲ καὶ τὸν
τῆς Μανιχαϊκῆς αἵρέσεως εὐρέτην μαστιγίαν οἰκέτην γενέσθαι, καὶ
φιλοτιμίαις ἔρωτι τὴν μυσαρὰν ἐκείνην συγγράφασθαι θρησκείαν.
Τοῦτο καὶ νῦν δρῶσὶ τινες, καὶ τὸ ἀξιέραστον τῆς ἀρετῆς κλέος διὰ 15
τοὺς ταύτης ἡγουμένους ἀποδράσαντες πόνους, τὴν δυσκλεεστάτην καὶ
τρισαθλίαν σφίσιν αὐτοῖς ἐπορίσαντο περιφάνειαν. Καινῶν γὰρ δογ-
μάτων προστάται γενέσθαι ποθήσαντες, ἐκ πολλῶν αἱρέσεων ἡρανί-
σαντο τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν ὀλέθριον ταύτην συνέθηκαν αἵρεσιν. Ἐγὼ
δὲ αὐτοῖς βραχέα διαλεχθῆναι πειράσομαι, καὶ τῆς αὐτῶν χάριν θερα- 20
πείας καὶ τῆς τῶν ὑγιαινόντων ἔνεκα προμηθείας. Ὀνομα δὲ τῷ
συγγράμματι Ἐρανιστῆς ἢ Πολύμορφος. Ἐκ πολλῶν γὰρ ἀνοσιῶν
ἀνθρώπων ἐρανισάμενοι τὰ δύστηνα δόγματα, τὸ ποικίλον τοῦτο καὶ
πολύμορφον προφέρουσι φρόνημα. Τὸ μὲν γὰρ θεὸν μόνον ὀνομάζειν
τὸν δεσπότην Χριστόν, Σίμωνός ἐστι καὶ Κέρδωνος καὶ Μαρκίωνος 25
καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι τοῦ μυσαρῶ τούτου μετέχουσι γειτονήματος.
Τὸ δὲ τὴν ἐκ παρθένου μὲν γέννησιν ὁμολογεῖν, παροδικὴν δὲ ταύτην
γενέσθαι λέγειν, καὶ μηδὲν ἐκ τῆς παρθένου τὸν θεὸν λόγον λαβεῖν, ἐκ
τῆς Βαλεντίνου καὶ Βαρδησάνου καὶ τῶν τούτοις ἀγχιθύρων τερατο-

29

(6-10 2 Tim. 4:14) (10-12 2 Sam. 16:5-8)

SMVOR 1 ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ om. S ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ V 2 ΗΤΟΙ V
3 ΠΡΟΛΟΓΟΣ om. S 6 ὃς om. V 10 θειοτάτου: θείου S 11 ἄνθρωπος
post ἀνδραποδώδης transp. S 17 Καινῶν: Κενῶν S^{pcV^{ao}} 19 ὀλεθρίαν S
21 προμηθείας ἔνεκα S 22 γὰρ om. S 25 Μαρκίωνος καὶ Κέρδωνος S 26 τῶν
om. V 28 γεγενῆσθαι SV^m

λογίας ἐσύλησαν. Τὸ δέ γε μίαν φύσιν ἀποκαλεῖν τὴν θεότητα τοῦ
 δεσπότου Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἐκ τῶν Ἀπολιναρίου φληνά-
 φων ὑφείλοντο. Πάλιν δ' αὖ τὸ τῇ θεότητι τοῦ δεσπότου Χριστοῦ
 προσάπτειν τὸ πάθος ἐκ τῆς Ἀρείου καὶ Εὐνομίου βλασφημίας
 κεκλόφασιν, ὡς εἰκέναι τήνδε τὴν αἵρεσιν ἀτεχνῶς τοῖς ὑπὸ τῶν 5
 προσαιτῶν ἐκ διαφόρων ρακίων συρραπτομένοις ἐσθήμασιν. Οὐδ' ἄν
 χάριν Ἐραριστὴν ἢ Πολύμορφον τόδε προσαγορεύω τὸ σύγγραμμα.
 Διαλογικῶς μέντοι ὁ λόγος προβήσεται, ἐρωτήσεις ἔχων καὶ ἀπο-
 κρίσεις καὶ προτάσεις καὶ λύσεις καὶ ἀντιθέσεις, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τοῦ
 διαλογικοῦ ἴδια χαρακτηῖρος. Τὰ δέ γε τῶν ἐρωτῶντων καὶ ἀποκρινο- 10
 μένων ὀνόματα οὐ τῷ σώματι τοῦ λόγου συντάξω, καθάπερ οἱ πάσαι
 τῶν Ἑλλήνων σοφοί, ἀλλ' ἔξωθεν παραγράψω ταῖς τῶν στίχων
 ἀρχαῖς. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τοῖς διὰ παντοδαπῆς ἡγμένοισι παιδείας καὶ
 οἷς βίος ὁ λόγος προσέφερον τὰ συγγράμματα· ἐγὼ δὲ καὶ τοῖς λόγων
 ἀμύητοις εὐσύνοπτον εἶναι βούλομαι τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τῆς ὠφελείας 15
 τὴν εὐρεσιν. Ἔσται δὲ τοῦτο, δήλων γινομένων τῶν διαλεγομένων
 προσώπων ἐκ τῶν παραγεγραμμένων ἔξωθεν ὀνομάτων. Καὶ τῷ μὲν
 ὑπὲρ τῶν ἀποστολικῶν ἀγωνιζομένῳ δογματῶν Ὁρθόδοξος ὄνομα, ὁ
 δὲ ἕτερος Ἐραριστῆς ὀνομάζεται. Ὡσπερ γὰρ τὸν παρὰ πολλῶν ἐλέω
 τρεφόμενον προσαιτῆν ὀνομάζειν εἰώθαμεν, καὶ χρηματιστῆν τὸν 20
 συλλέγειν ἐπιστάμενον χρήματα, οὕτω δὴ καὶ τούτου τήνδε τὴν
 ἐπωνυμίαν ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων τεθείκαμεν. Ἀξιώ δὲ τοὺς ἐντευξο-
 μένους πάσης προλήψεως δίχα ποιήσασθαι τῆς ἀληθείας τὴν βάσανον.
 Καὶ γὰρ ἡμεῖς σαφηνείας φροντίζοντες εἰς τρεῖς διαλόγους διελοῦμεν
 τὸ σύγγραμμα. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος περὶ τοῦ ἄτρεπτον εἶναι τοῦ μονο- 25
 γενοῦς υἱοῦ τὴν θεότητα δέξεται τὸν ἀγῶνα· ὁ δὲ δεύτερος ἀσύγχυτον,
 σὺν θεῷ φάναι, δείξει γεγεννημένην τὴν ἔνωσιν τῆς τοῦ δεσπότου
 Χριστοῦ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος· ὁ δὲ γε τρίτος περὶ τῆς
 ἀπαθείας τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀγωνιεῖται θεότητος. Μετὰ μέντοι
 τοὺς τρεῖς ἀγῶνας, οἷον ἐπαγωνίσματα, ἀλλ' ἄττα προσθήσομεν, 30
 ἐκάστω κεφαλαίῳ συλλογισμὸν προσαρμόζοντες, καὶ δεικνύντες ἀντι-
 κρυσ παρ' ἡμῖν φυλαττόμενον τῶν ἀποστόλων τὸ κήρυγμα.

SMVOR 2-3 λόγων post φληνάφων add. S 3 δεσπότου om. V 5 αἵρεσιν:
 ἀρχὴν V 6 συρραπτομένοις: συναπτομένοις V 8 Διαλογικῶς S: Διαλογικός MV
 19 δέ: δ' S 26 δεύτερος δὲ S 27 σὺν: ἐν S

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ἄμεινον μὲν ἦν συμφωνεῖν ἡμᾶς καὶ τὴν ἀποστολικὴν διδασκαλίαν φυλάττειν ἀκήρατον. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ οἶδ' ἀνθ' ὅτου τὴν ὁμόνοιαν διαλύσαντες, κενὰ νῦν ἡμῖν προβάλλεσθε δόγματα, 5
δίχα τινὸς ἔριδος, εἰ δοκεῖ, κοινῇ ζητήσωμεν τὴν ἀλήθειαν.

ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ. Ἡμεῖς ζητήσεως οὐ δεόμεθα· ἀκριβῶς γὰρ τῆς ἀληθείας ἐχόμεθα.

ΟΡΘ. Τοῦτο καὶ τῶν αἰρετικῶν ὑπέληφεν ἕκαστος· καὶ μέντοι καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων προστα- 10
τεύειν νομίζουσιν, καὶ οὐ μόνοι γε οἱ τὰ Πλάτωνος καὶ Πυθαγόρου θρησκευόντες, ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς Ἐπικούρου συμμορίας καὶ οἱ πάμπαν ἄθεοι καὶ ἀδόξαστοι. Προσῆκει δὲ μὴ προλήψει δουλεύειν, ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ γνῶσιν ἐπιζητεῖν.

ΕΡΑΝ. Πείθομαι τῇ παραινέσει, καὶ δέχομαι τὴν εἰσήγησιν. 15

ΟΡΘ. Ἐπειδὴ τοίνυν τὴν προτέραν εὐπειθῶς ἐδέξω παράκλησιν, ἀξιώ σε πάλιν μὴ λογισμοῖς ἀνθρωπίνους ἐπιτρέψαι τῆς ἀληθείας τὴν ἔρευναν, ἀλλὰ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν καὶ τῶν μετ' ἐκείνους ἀγίων ἐπιζητήσαι τὰ ἴχνη. Τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς ὁδοιπόροις φίλον ποιεῖν, ὅταν ἐκτραπῶσι τῆς λεωφόρου καὶ τὰς ἀτραποὺς διασκοπεῖν, 20
εἴ τινων ἀπίόντων ἢ ἐρχομένων ἔχουσι τύπους ποδῶν, ἢ ἀνθρώπων ἢ ἵππων ἢ ὄνων ἢ ἡμίονων· καὶ ὅταν εὕρωσι, κατὰ τοὺς κύνιας ἵχνηλατοῦσι, καὶ οὐ πρότερον ἀφιάσιν, ἕως ἂν τὴν εὐθείαν ὁδὸν ἀπολάβωσιν.

ΕΡΑΝ. Οὕτω ποιῶμεν. Ἦγοῦ τοίνυν αὐτός, ἅτε δὴ ἄρξας τοῦ λόγου. 25

ΟΡΘ. Οὐκοῦν περὶ τῶν θείων ὀνομάτων, οὐσίας φημι καὶ ὑποστάσεων καὶ προσώπων καὶ ιδιοτήτων, διευκρινησώμεθα πρότερον, καὶ γινώμεν καὶ ὀρισώμεθα τίνα ἔχει πρὸς ἄλληλα διαφορὰν· εἰθ' οὕτω λοιπὸν ἀψώμεθα τῶν ἐξῆς.

ΕΡΑΝ. Κάλιστον καὶ ἀναγκαϊότατον ἔδωκας τῷ διαλόγῳ προοί- 30
μιον. Τούτων γὰρ εὐκρινῶν γενομένων, ῥᾶον προβήσεται ἡ διάλεξις.

ΟΡΘ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἄραρε καὶ συνεψηφισάμεθα ταῦθ' οὕτω χρῆ- 33

ISMJCVOR 1-2 In toto om. J 2 A' om. V 3 ἡμᾶς συμφωνεῖν J
5 τὴν --- διαλύσαντες: τινὲς J κενὰ: καινὰ S^{po}JV^{po} 6 ζητήσωμεν:
συζητήσωμεν S 10-11 νομίζουσι προστατεῖν (sic) J 17 τῆς ἀληθείας om. S
26 τῆς ante τῶν add. S 28 διαφορὰν ἔχει πρὸς ἄλληλα J 30 διαλόγῳ: λόγῳ V
30-1 τὸ ante προοίμιον add. V 31 ἢ διάλεξις om. J 32 ἄραρε: ἄρα V^{po}

ναι γενέσθαι, ἀπόκριναι, ὦ φιλότης. Τοῦ θεοῦ, καὶ πατρός καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος, μίαν οὐσίαν φαμέν, ὡς παρὰ τῆς θείας γραφῆς ἐδιδάχθημεν παλαιᾶς τε καὶ νέας καὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθυθῶτων πατέρων, ἢ ταῖς Ἀρείου βλασφημίαις ἀκολουθοῦμεν;

EPAN. Μίαν ὁμολογοῦμεν τῆς ἀγίας τριάδος οὐσίαν.

OPΘ. Τὴν δὲ ὑπόστασιν ἄλλο τι παρὰ τὴν οὐσίαν σημαίνει νομίζομεν, ἢ τῆς οὐσίας ἕτερον ὑπειλήφαμεν ὄνομα;

EPAN. Ἔχει τινὰ διαφορὰν ἢ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόστασιν;

OPΘ. Κατὰ μὲν τὴν θύραθεν σοφίαν οὐκ ἔχει. Ἡ τε γὰρ οὐσία τὸ ὄν σημαίνει, καὶ τὸ ὑφεστὸς ἢ ὑπόστασις. Κατὰ δέ γε τὴν τῶν πατέρων διδασκαλίαν, ἣν ἔχει διαφορὰν τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ἴδιον, ἢ τὸ γένος πρὸς τὸ εἶδος ἢ τὸ ἄτομον, ταύτην ἢ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόστασιν ἔχει.

EPAN. Σαφέστερον τὰ περὶ τοῦ γένους καὶ τοῦ εἶδους καὶ τοῦ ἀτόμου εἶπέ.

OPΘ. Γένος καλοῦμεν τὸ ζῶον, πολλὰ γὰρ σημαίνει κατὰ ταῦτόν. Δηλοῖ γὰρ καὶ τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον· καὶ αὖ πάλιν τῶν ἀλόγων εἶδη πολλά, τὰ μὲν πτηνά, τὰ δὲ ἀμφίβια, τὰ δὲ πεζά, τὰ δὲ νηκτά. Καὶ τούτων δὲ ἕκαστον εἰς πολλὰ διαιρεῖται. Τῶν γὰρ πεζῶν ἄλλο μὲν ἐστὶ λέων, ἄλλο δὲ πάρδαλις, ἄλλο δὲ ταῦρος, καὶ μυρία ἕτερα. Οὕτω καὶ τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ἄλλων εἶδη πολλά· ἀλλ' ὅμως τούτων ἀπάντων γένος ἐστὶ τὸ ζῶον, εἶδη δὲ τὰ προλεγμένα. Οὕτω τὸ ἄνθρωπος ὄνομα κοινόν ἐστὶ ταυτησὶ τῆς φύσεως ὄνομα. Σημαίνει γὰρ καὶ τὸν Ῥωμαῖον καὶ τὸν Ἀθηναῖον καὶ τὸν Πέρσην καὶ τὸν Σαυρομάτην καὶ τὸν Αἰγύπτιον, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, ἅπαντας ὅσοι ταύτης κοινωνοῦσι τῆς φύσεως. Τὸ δέ γε Παῦλος ἢ Πέτρος ὄνομα οὐκέτι τὸ κοινὸν σημαίνει τῆς φύσεως, ἀλλὰ τὸν τινα ἄνθρωπον. Οὐδεὶς γὰρ τὸν Παῦλον ἀκούσας, εἰς τὸν Ἀδάμ καὶ τὸν Ἄβραᾶμ καὶ τὸν Ἰακώβ ἀνέδραμε τῷ λογισμῷ, ἀλλὰ τοῦτον μόνον ἐνόησεν, οὐ καὶ τῆς προσηγορίας κατήκουσε. Τὸν μέντοι ἄνθρωπον ἀπλῶς ἀκούσας, οὐκ εἰς τὸ ἄτομον ἀπερείδει τὸν νοῦν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰνδὸν καὶ τὸν Σκύθην καὶ τὸν Μασσαγέτην καὶ ἀπαξ απλῶς πᾶν γένος ἀνθρώπων λογίζεται. Καὶ τοῦτο ἡμᾶς οὐχ ἢ φύσις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ θεία διδά-

ISMJCVOR 1-2 καὶ² --- πνεύματος om. I 4-5 ἀκολουθοῦντες ISV 10 θύραθεν: οὐρανόθεν J 11 ὑφεστῶς ISV^{αο} δὲ post ὑφεστῶς add. I 12 πρὸς: ὑπὲρ V ἴδιον: ἰδικόν J 13 πρὸς¹: ὑπὲρ V καὶ ante ἢ add. S 14 τοῦ² om. V 19 γὰρ: μὲν S: μὲν γὰρ I 22 ἐν ante γένος add. S εἶδη δὲ τὰ προλεγμένα om. J 27 ὄνομα post φύσεως add. S 28-9 καὶ τὸν Ἰακώβ om. J 30 ἀκούσας ἀπλῶς S 33 μόνῃ IJ

σκει γραφή. “Εἶπε, γάρ, ὁ θεός, φησίν, ἀπαλείψω τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασα ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.” Τοῦτο δὲ περὶ παμπολλῶν εἴρηκε μυριάδων. Πλειόνων γὰρ ἢ δισχιλίῶν καὶ διακοσίων μετὰ τὸν Ἄδὰμ διεληλυθότων ἐτῶν, τὴν διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ πανωλεθρίαν τοῖς ἀνθρώποις ἐπήνεγκεν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος λέγει Δαβίδ· “Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνήκεν,” οὐ τοῦ δεινός ἢ τοῦ δεινός, ἀλλὰ κοινῇ πάντων ἀνθρώπων κατηγορῶν. Καὶ μυρία τοιαῦτα ἔστιν εὑρεῖν, ἀλλ’ οὐ χρὴ μηκύνειν.

EPAN. Δέδεικται σαφῶς ἡ διαφορὰ τοῦ κοινοῦ πρὸς τὸ ἴδιον· ἀλλ’ εἰς τὸν περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὑποστάσεως ἐπανέλθωμεν λόγον. 10

OPΘ. Ὡσπερ τοίνυν τὸ ἄνθρωπος ὄνομα κοινόν ἐστι ταύτης τῆς φύσεως ὄνομα, οὕτω τὴν θεϊαν οὐσίαν τὴν ἁγίαν τριάδα σημαίνειν φαμέν, τὴν δέ γε ὑπόστασιν προσώπου τινὸς εἶναι δηλωτικὴν, οἶον, ἢ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Τὴν γὰρ ὑπόστασιν καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ιδιότητα ταῦτόν σημαίνειν φαμέν τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὅροις ἀκολουθοῦντες. 15

EPAN. Συνομολογοῦμεν οὕτω ταῦτ’ ἔχειν.

OPΘ. Ὅσα τοίνυν περὶ τῆς θείας λέγεται φύσεως, κοινὰ ταῦτά ἐστι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, οἶον, τὸ θεός, τὸ κύριος, τὸ δημιουργός, τὸ παντοκράτωρ, καὶ ὅσα τούτοις ἐστὶ 20 παραπλήσια.

EPAN. Ἀναμφισβητήτως κοινὰ τῆς τριάδος ἐστίν.

OPΘ. Ὅσα δ’ αὖ τῶν ὑποστάσεων ὑπάρχει δηλωτικά, οὐκέτι ταῦτα τῆς ἁγίας τριάδος κοινὰ, ἀλλ’ ἐκείνης ἐστὶ τῆς ὑποστάσεως, ἣς ἐστὶν ἴδια. Οἶον τὸ πατὴρ ὄνομα καὶ τὸ ἀγέννητος τοῦ πατρὸς ἐστὶν 25 ἴδια, καὶ αὖ πάλιν τὸ υἱὸς ὄνομα καὶ τὸ μονογενὴς καὶ τὸ θεὸς λόγος οὐ τὸν πατέρα δηλοῖ οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ τὸν υἱόν. Καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον καὶ ὁ παράκλητος τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως ὑπάρχει δηλωτικά.

EPAN. Οὐ καλεῖ τοίνυν ἡ θεία γραφή πνεῦμα καὶ τὸν πατέρα καὶ 30 τὸν υἱόν;

OPΘ. Πνεῦμα κέκληκε καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, τὸ ἀσώματον

1-2 Gen. 6:7 (3-5 Gen. 5-7) 5-6 Ps. 49:20 (LXX 48:21) (30-2 2 Cor. 3:17; Jn. 4:24)

ISMJCVOR 1 κύριος ante ὁ add. J φησίν, ὁ θεός S 4-5 τοῖς ἀνθρώποις om. J 5 Καὶ ante ἄνθρωπος add. J 9 ἴδιον: ἰδικόν J 11 ταυτησί J 12 ὄνομα om. IJ 13 φαμέν: εἰλήφαμεν V 22 Ἀναμφισβήτητως IJ 26 ἴδιον V

καὶ ἀπερίγραφον τῆς θείας φύσεως διὰ τούτου σημαίνουσα· πνεῦμα δὲ ἅγιον μόνην τοῦ πνεύματος τὴν ὑπόστασιν ὀνομάζει.

EPAN. Ἀναμφίλεκτόν ἐστι καὶ τοῦτο.

OPΘ. Ἐπειδὴ τοίνυν τινὰ μὲν ἔφαμεν τῆς ἁγίας τριάδος κοινά, τινὰ δὲ ἐκάστης ὑποστάσεως ἴδια, τὸ ἄτρεπτον ὄνομα κοινὸν εἶναι τῆς οὐσίας φαμέν ἢ τινος ὑποστάσεως ἴδιον;

EPAN. Κοινὸν ἐστι τῆς τριάδος τὸ ἄτρεπτον. Οὐδὲ γὰρ οἶόν τε, τὸ μὲν εἶναι τῆς οὐσίας τρεπτόν, τὸ δὲ ἄτρεπτον.

OPΘ. Ἄριστα εἶρηκας. Ὡσπερ γὰρ τῶν ἀνθρώπων κοινὸν ἐστι τὸ θνητόν, οὕτω τῆς ἁγίας τριάδος κοινὸν τὸ ἄτρεπτόν τε καὶ ἀναλλοιώτον. Ἄτρεπτος τοιγαροῦν καὶ ὁ μονογενῆς υἱός, καθὰ καὶ ὁ γεννήσας αὐτὸν πατὴρ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα.

EPAN. Ἄτρεπτος.

OPΘ. Πῶς τοίνυν τὸ εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν παράγοντες, τό, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” τροπὴν τῇ ἀτρέπτῳ προσάπτετε φύσει;

EPAN. Οὐ κατὰ τροπὴν αὐτὸν λέγομεν γεγενῆσθαι σάρκα, ἀλλ’ ὡς οἶδεν αὐτός.

OPΘ. Εἰ μὴ σάρκα λαβὼν λέγεται γεγενῆσθαι σὰρξ, δυοῖν θάτερον ἀνάγκη λέγειν, ἢ τὴν εἰς σάρκα τροπὴν αὐτὸν ὑπομεμενηκέναι, ἢ δοκῆσει τοιοῦτον ὀφθῆναι, κατὰ δὲ τὸν ἀληθῆ λόγον ἄσαρκον εἶναι θεόν.

EPAN. Βαλεντινιανῶν αὕτη καὶ Μαρκιωνιστῶν καὶ Μανιχαίων ἡ δόξα. Ἡμεῖς δὲ ὁμολογουμένως ἐδιδάχθημεν σαρκωθῆναι τὸν θεὸν λόγον.

OPΘ. Τὸ σαρκωθῆναι τί νοοῦντες; τὸ σάρκα λαβεῖν ἢ τὸ εἰς σάρκα τραπῆναι;

EPAN. Ἄ ἡμεῖς ἀκηκόαμεν τοῦ εὐαγγελιστοῦ λέγοντος. “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο.”

OPΘ. Τοῦτο δὲ τὸ ἐγένετο πῶς νοεῖτε, ὅτι τὴν εἰς σάρκα τροπὴν ὑπομείνας ἐγένετο σὰρξ;

15 Jn. 1:14a 27-8 Jn. 1:14a

ISMJCVOR 1 τῆς φύσεως τῆς θείας J 2 τὴν τοῦ πνεύματος ὀνομάζει ὑπόστασιν S 4 εἶναι post ἔφαμεν add. SJ 5 ἄτρεπτος J 7 ἁγίας ante τριάδος add. J 8 τῆς οὐσίας εἶναι J τρεπτόν τῆς οὐσίας S 10 κοινὸν om. S 12 πανάγιον J τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον S 15 φύσει προσάπτετε J 18 δυοῖν: δυεῖν J 22-4 In toto OPΘ. attrib. J 22 Ἐπει ante Οὐαλεντινιανῶν (sic) add. J 25 Τὸ --- νοοῦντες EPAN. attrib. J 25 ἢ: οὐ J 27 Ἄ om. J. 29 Τοῦτο δὲ τὸ: Τὸ δὲ V ὅτι: ὁ V 29-30 ὅτι --- σὰρξ EPAN. attrib. J ὁ --- σὰρξ EPAN. attrib. V

EPAN. Καὶ ἦδη ἔφην, ὡς οἶδεν αὐτός· ἡμεῖς δὲ ἴσμεν ὅτι ἅπαντα αὐτῷ δυνατά. Καὶ γὰρ τὸ Νειλῶν ὕδωρ εἰς αἷμα μετέβαλε, καὶ τὴν ἡμέραν εἰς νύκτα, καὶ τὴν θάλατταν ἠπειρον ἔδειξε, καὶ τὴν ἄνυδρον ἔρημον ὑδάτων ἐπλήρωσεν. Ἀκούομεν δὲ καὶ τοῦ προφήτου λέγοντος·
 “Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ κύριος ἐποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ.” 5

OPΘ. Τὴν κτίσιν ὁ ποιητὴς ὡς ἂν ἐθέλη μετασκευάζει· τρεπτὴ γὰρ ἐστὶ, καὶ τοῖς τοῦ δημιουργήσαντος ἀκολουθεῖ νεύμασιν. Αὐτὸς δὲ ἄτρεπτον ἔχει τὴν φύσιν καὶ ἀναλλοίωτον. Τούτου δὴ χάριν περὶ μὲν τῆς κτίσεως ὁ προφήτης φησὶν· “Ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων αὐτά·” περὶ δὲ τοῦ θεοῦ λόγου ὁ μέγας λέγει Δαβὶδ· “Σὺ 10 δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι.” Καὶ πάλιν αὐτὸς ὁ θεὸς περὶ ἑαυτοῦ· “Ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι.”

EPAN. Τὰ κεκρυμμένα οὐ δεῖ ζητεῖν.

OPΘ. Οὐδὲ τὰ δεδηλωμένα παντελῶς ἄγνοεῖν.

EPAN. Ἐμὲ λανθάνει ὁ τῆς σαρκώσεως τρόπος· ἤκουσα δὲ ὅτι 15
 “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο.”

OPΘ. Εἰ τραπεῖς ἐγένετο σὰρξ, οὐ μεμένηκεν ὅπερ πρότερον ἦν· καὶ τοῦτο ἐκ πολλῶν εἰκόνων καταμαθεῖν εὐπετές. Καὶ γὰρ ἡ τοιάδε ψάμμος προσομιλοῦσα πυρί, πρῶτον μὲν ροώδης γίνεται, εἶτα εἰς ὕαλον μεταπήγνυται, καὶ ἅμα τῇ τροπῇ τὴν προσηγορίαν ἀμείβει. 20 Οὐκ ἔτι γὰρ ψάμμος ἀλλ’ ὕαλος ὀνομάζεται.

EPAN. Οὕτως ἔχει.

OPΘ. Καὶ τῆς ἀμπέλου τὸν καρπὸν σταφυλὴν ὀνομάζοντες, ὅταν αὐτὸν ἀποθλίψωμεν, οὐ σταφυλὴν ἀλλ’ οἶνον προσαγορεύομεν.

EPAN. Πάνυγε.

OPΘ. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν οἶνον, τροπίαν γενόμενον, οὐκέτι οἶνον ἀλλ’ 25 ὄξος ὀνομάζειν εἰώθαμεν.

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Οὕτω τὸν λίθον ἔψοντές τε καὶ διαλύοντες, οὐκέτι λίθον, 40 ἀλλ’ ἄσβεστον ἢ τίτανον καλοῦμεν· καὶ μυρία δὲ τοιαῦτα ἔστιν εὑρεῖν, 30 ἃ σὺν τῇ τροπῇ μεταβάλλει τὴν κλήσιν.

(1-2 Mt. 19:26; Mk. 10:27) (2-4 Ex. 7:20 ff.; 10:21 ff.; 14:21 ff.; 17:1 ff.)
 5 Ps. 135:6 (LXX 134:6) 9-10 Am. 5:8 10-11 Ps. 102:27 (LXX 101:28)
 12 Mal. 3:6 16 Jn. 1:14a

ISMJCVOR 1 Πῶς δὲ ante και add. J αὐτός om. V ἡμεῖς δὲ: ἐπειδὴ J ὅτι: ὡς J 3 ἄνυδρον: ἄνικμον S 6 ὡς ἂν ἐθέλη ὁ ποιητὴς J 10 αὐτά om. V 11 ὁ αὐτός V 14 Ἀλλ’ ante οὐδὲ add. S 15 δὲ post Ἐμὲ add. J 17 τὸ ante πρότερον add. S 19 ψάμμος: ἄμμος V 24 αὐτὸν om. V 26 Καὶ om. V τροπίαν: ἐκτροπίαν V^{po} 27 ὀνομάζειν εἰώθαμεν: εἰώθαμεν καλεῖν S

EPAN. Συνωμολόγηται.

OPΘ. Εἰ τοίνυν τὴν εἰς σάρκα τροπὴν τὸν θεὸν λόγον ὑπομεμενη-
κέναι φατέ, τί δήποτε θεὸν αὐτὸν ἀλλὰ μὴ σάρκα προσαγορεύετε;
Ἀρμόττει γὰρ τῇ ἀλλοιώσει τῆς φύσεως ἢ τῆς προσηγορίας ἐναλλαγῇ.
Εἰ γὰρ ἔνθα τὰ μεταβαλλόμενα ἔχει τινὰ πρὸς ἃ πρότερον ἦν συγγέ- 5
νεια (πελάζει γὰρ πῶς καὶ τὸ ὄξος τῷ οἴνῳ, καὶ ὁ οἶνος τῷ τῆς
ἀμπέλου καρπῷ, καὶ τῇ ψάμμῳ ἢ ὕαλος), ἑτέρας ταῦτα μετὰ τὴν
ἀλλοίωσιν μεταλαγχάνει προσηγορίας· ὅπου τὸ διάφορον ἄπειρον,
καὶ τοσοῦτον ὅσον ἐπίδος πρὸς τὴν κτίσιν ἅπασαν τὴν ὄρατὴν καὶ
ἀόρατον (τοσοῦτον γάρ, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶ πλέον, τὸ μέσον 10
φύσεως σαρκὸς καὶ θεότητος), πῶς οἶόν τε μετὰ τὴν τροπὴν τὴν προ-
τέραν μείναι προσηγορίαν;

EPAN. Πολλάκις ἔφην ὅτι οὐ κατὰ τροπὴν ἐγένετο σὰρξ, ἀλλὰ
μένων ὃ ἦν, γέγονεν ὃ οὐκ ἦν.

OPΘ. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ γέγονεν, εἰ μὴ σαφὲς γένοιτο, τροπὴν 15
αἰνίττεται καὶ ἀλλοίωσιν. Εἰ μὴ γὰρ σάρκα λαβὼν ἐγένετο σὰρξ,
τραπείς ἐγένετο σὰρξ.

EPAN. Τοῦτο τὸ ἔλαβεν ὑμέτερόν ἐστιν εὕρεμα. Ὁ γὰρ εὐαγγελι-
στής, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” λέγει.

OPΘ. Ἐοικας ἢ τὴν θείαν γραφὴν ἀγνοεῖν ἢ ἐπιστάμενος κακουρ- 20
γεῖν. Ἐγὼ δέ σε ἢ ἀγνοοῦντα διδάξω ἢ κακουργοῦντα ἐλέγξω.
Ἀπόκριναί τοίνυν, τοῦ θεοῦ Παύλου πνευματικὴν τὴν διδασκαλίαν
ὁμολογεῖς;

EPAN. Πάνυγε.

OPΘ. Καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα διὰ τε τῶν εὐαγγελιστῶν διὰ τε τῶν 25
ἀποστόλων ἐνεργῆσαι λέγεις;

EPAN. Οὕτω φημί· οὕτω γὰρ παρὰ τῆς ἀποστολικῆς ἐδιδάχθην
φωνῆς· “Διαιρέσεις, γὰρ φησι, χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα.”
Καὶ πάλιν· “Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα,
διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται.” Καὶ αὐθις· “Ἐχοντες δὲ τὸ 30
αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως.”

OPΘ. Εἰς καιρὸν τὰς ἀποστολικὰς παρήγαγες μαρτυρίας. Εἰ

19 Jn. 1:14a 28 1 Cor. 12:4 29-30 1 Cor. 12:11 30-1 2 Cor. 4:13

ISMJCVOR 6 καὶ¹ om. S 7 καὶ ante ἑτέρας add. S 7-8 μετὰ τὴν ἀλλοίωσιν
om. S^{ac}J 10 καὶ om. S 11 τε ante καὶ add. J 14 γέγονεν ὃ οὐκ ἦν· ὃ οὐκ ἦν
γένεον S 16 γὰρ om. ISJV^{ao} 17 ἄρα post τραπείς add. J 18 εὕρημα J 20 ἀγνοεῖν
γραφὴν S 22 τὴν διδασκαλίαν πνευματικὴν J 24 Πάνυγε· Οὕτω φημί I
25-6 διὰ τε τῶν ἀποστόλων om. J 27-8 ἐδιδάχθημεν SJ φωνῆς· γραφῆς V
φωνῆς ἐδιδάχθημεν S 30 ἰδίᾳ om. S

τοίνυν τοῦ αὐτοῦ πνεύματος εἶναι φαμεν τά τε τῶν εὐαγγελιστῶν τά τε τῶν ἀποστόλων παιδεύματα, ἄκουσον τοῦ ἀποστόλου τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν ἐρμηνεύοντος. Ἐβραίοις γὰρ ἐπιστέλλων οὕτως ἔφη· “Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται.” Οὐκ εἶπε, σπέρμα Ἀβραάμ ἐγένετο, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται. Ἀπόκριναι τοίνυν, τί νοεῖς τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ;

EPAN. Δῆλον ὅτι τὴν φύσιν τοῦ Ἀβραάμ.

OPΘ. Οὐκοῦν ὅπερ εἶχε κατὰ φύσιν Ἀβραάμ, εἶχε καὶ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ;

EPAN. Οὐ πάντα. Ἀμαρτίαν γὰρ ὁ Χριστὸς οὐκ ἐποίησεν.

OPΘ. Ἡ ἀμαρτία οὐκ ἔστι τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς κακῆς προαιρέσεως. Τούτου δὴ χάριν οὐκ ἀορίστως ἔφη, ὅπερ εἶχεν Ἀβραάμ, ἀλλ’ ὅπερ εἶχε κατὰ φύσιν, τουτέστι σῶμα καὶ ψυχὴν λογικὴν. Εἶπε τοίνυν σαφῶς, εἰ συνομολογεῖς τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ καὶ σῶμα εἶναι καὶ ψυχὴν λογικὴν. Εἴπερ ἄρα μὴ, καὶ κατὰ τοῦτο τοῖς Ἀπολιναρίου συμφέρη ληρήμασιν. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐτέρωθέν σε τοῦτο συνομολογήσαι καταναγκάσω. Εἶπε τοίνυν, οἱ Ἰουδαῖοι σῶμα ἔχουσι καὶ ψυχὴν λογικὴν;

EPAN. Δῆλον ὡς ἔχουσιν.

OPΘ. Ὅταν τοίνυν ἀκούσωμεν τοῦ προφήτου λέγοντος, “Σὺ δέ, Ἰσραὴλ ὁ παῖς μου, Ἰακώβ ὃν ἐξελεξάμην, σπέρμα Ἀβραάμ, ὃν ἠγάπησα,” μὴ μόνον σάρκας τοὺς Ἰουδαίους νοοῦμεν, οὐ τελείους ἀνθρώπους ἐκ σαμάτων καὶ ψυχῶν λογικῶν συνεστῶτας;

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Καὶ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ οὐκ ἄψυχον οὐδὲ ἄνου, ἀλλὰ πάντα ἔχον, ὅποσα τὴν φύσιν χαρακτηρίζει τοῦ Ἀβραάμ;

EPAN. Ὁ ταῦτα λέγων δύο πρεσβεύει υἱούς.

OPΘ. Ὁ δὲ τὸν θεὸν λόγον εἰς σάρκα τετράφθαι λέγων, οὐδὲ ἕνα λέγει υἱόν. Σὰρξ γὰρ αὐτὴ καθ’ αὐτὴν οὐχ υἱός. Ἡμεῖς δὲ ἕνα υἱὸν ὁμολογοῦμεν, σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαβόμενον κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων πραγματευσάμενον σωτηρίαν. Εἰ δὲ μὴ στέργεις τὴν ἀποστολικὴν διδασκαλίαν, ἄντικρυς ὁμολόγησον.

4-5 Heb. 2:16 (pp. 69-71 passim Heb. 2:16) 21-3 Is. 41:8

ISMJCVOR 5-6 Οὐκ --- ἐπιλαμβάνεται om. V 6 ἐπιλαμβάνεται Ἀβραάμ S
8 In toto om. V 12 γὰρ ante οὐκ add. J οὐκ ἔστι τῆς φύσεως: οὐ τῆς φύσεώς
ἐστίν S 13 τοῦ ante Ἀβραάμ add. S 17 καὶ om. J 23 σάρκα S τελείους:
νοοῦμεν V 24 λογικῶν om. IV 26 ἄρα post σπέρμα add. J 30 αὐτὴν: ἐαυτὴν IJ

EPAN. Ἐναντία τοίνυν φαμέν εἰρηκέναι τοὺς ἀποστόλους. Ἐναντίον γὰρ εἶναι πως δοκεῖ τό, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” τοῦ “Σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπελάβετο.”

OPΘ. Σοὶ τῷ μὴ νοοῦντι ἢ μάτην φιλονεικοῦντι ἐναντία δοκεῖ τὰ σύμφωνα. Τοῖς γὰρ σώφρονι λογισμῷ κεχρημένοις οὐ φαίνεται. 5 Διδάσκει γὰρ ὁ θεῖος ἀπόστολος, ὡς οὐ τραπεῖς ὁ θεὸς λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαβόμενος. Κατὰ ταυτὸν δὲ καὶ τῆς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ γεγενημένης ἐπαγγελίας ἀναμιμνήσκει. Ἡ οὐ μέμνησαι τῶν τῷ πατριάρχῃ παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων δοθεισῶν ὑποσχέσεων; 10

EPAN. Ποίων;

OPΘ. Ἦνίκα αὐτὸν ἐκ τῆς πατρώας ἐξήγαγεν οἰκίας, καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην ἐλθεῖν παρηγγύησεν, οὐκ ἔφη πρὸς αὐτόν, “Εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς;” 15

EPAN. Μέμνημαι τῶνδε τῶν ὑποσχέσεων.

OPΘ. Οὐκοῦν ἀναμνήσθητι καὶ τῶν πρὸς Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ γεγενημένων παρὰ τοῦ θεοῦ συνθηκῶν. Τὰς αὐτὰς γὰρ καὶ τούτοις δέδωκεν ὑποσχέσεις, βεβαιῶν τοῖς δευτέροις καὶ τρίτοις τὰ πρότερα.

EPAN. Μέμνημαι καὶ τούτων. 20

OPΘ. Ταύτας δὲ τὰς συνθήκας ἐρμηνεύων ὁ θεῖος ἀπόστολος, οὕτως ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας φησί. “Τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρήθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. Οὐ λέγει, καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ’ ὡς ἐφ’ ἑνός, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, ὅς ἐστι Χριστός,” ἐναργέστατα δεικνύς τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ ἐκ 25 44 σπέρματος βλαστήσασαν Ἀβραὰμ, καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἀβραὰμ γεγενημένην ἐπαγγελίαν πληρώσασαν.

EPAN. Εἴρηται ταῦτα τῷ ἀποστόλῳ.

OPΘ. Ἰκανὰ μὲν καὶ ταῦτα πᾶσαν τὴν περὶ τούτου κινουμένην ἀμφισβήτησιν λύσαι. Ἐγὼ δὲ ὅμως καὶ ἐτέρας σε προρρήσεως 30 ἀναμνήσω. Ἰακώβ ὁ πατριάρχης τήνδε τὴν εὐλογίαν τὴν αὐτῷ τε καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ πάππῳ δοθείσαν Ἰουδα τῷ παιδί δέδωκε μόνῳ.

2 Jn. 1:14a 2-3 Heb. 2:16 13-15 Gen. 12:3 (17-18 Gen. 26:23-4; 28:13-15) 22-5 Gal. 3:16

ISMJCVOR 1 φῶμεν J 2 τοῦ: τῷ V^{po} 5 οὐ: συνωδὰ ταῦτα ἐκείνοις J 7 ἐπιλαμβανόμενος S 15 εὐλογηθήσεται I: εὐλογηθήσονται V 17-19 In toto om. S 18 καὶ om. IV^{ao} 22 ἐρρήθησαν S 23 αὐτοῦ post σπέρμασιν add. V 24 πολλοῖς V καὶ ---- αὐτοῦ om. V ὅς: ὅπερ J 25 ὁ ante Χριστός add. J 26 τὸν Ἀβραὰμ: αὐτὸν S 29 πᾶσαν om. J 31 τὴν² om. V

"Εφη δὲ οὕτως· "Οὐκ ἐκλείβει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν." Ἡ οὐ δέχῃ τήνδε τὴν πρόρρησιν ὡς περὶ τοῦ σωτῆρος εἰρημένην Χριστοῦ;

EPAN. Ἰουδαῖοι τὰς τοιαύτας παρερμηνεύουσι προφητείας· ἐγὼ 5 δὲ Χριστιανός εἰμι τοῖς θείοις πιστεύων λόγοις, καὶ τὰς περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν προφητείας ἀνευδοιάστως δεχόμενος.

OPΘ. Ἐπειδὴ τοῖνυν πιστεύειν ταῖς προφητεῖαις ὁμολογεῖς, καὶ τὰ προρρηθέντα περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τεθεσπίσθαι λέγεις, νόησον ἐντεῦθεν τῶν ἀποστολικῶν ῥητῶν τὸν σκοπόν. Τὰς γὰρ πρὸς τοὺς 10 πατριάρχας γεγενημένας ἐπαγγελίας πεπερασμένας ἐπιδεικνύς, τὴν θαυμασίαν ἐκείνην ἀφῆκε φωνήν· "Οὐ γὰρ δῆπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται," μονονουχί λέγων, ἀψευδῆς ἢ ὑπόσχεσις, ἐπέθηκε ταῖς ἐπαγγελίαις ὁ δεσπότης τὸ πέρασ, ἀνεώγει τοῖς ἔθνεσιν ἢ τῆς εὐλογίας πηγῆ, τοῦ Ἀβραμιαίου σπέρματος ὁ θεὸς λόγος ἐπέιληπται, διὰ 15 τούτου τὴν ἄνωθεν ἐπηγγελμένην πραγματεύεται σωτηρίαν, διὰ τούτου τὴν τῶν ἐθνῶν ἐμπεδοῖ προσδοκίαν.

EPAN. Ἄριστα τοῖς ἀποστολικοῖς τὰ προφητικὰ συνηρμόσθη.

OPΘ. Οὕτω πάλιν ὁ θεῖος ἀπόστολος τῆς τοῦ Ἰούδα ἡμᾶς ἀναμνησκῶν εὐλογίας, καὶ δεικνύς καὶ ταύτην δεξαμένην τὸ πέρασ βοᾷ· 20 "Πρόδηλον γάρ, ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος." Ταῦτὸ δὲ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης Μιχαίας καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς Ματθαῖος πεποίηκεν. Ὁ μὲν γὰρ εἶπε τὴν πρόρρησιν, ὁ δὲ τῇ ἱστορίᾳ τὴν μαρτυρίαν συνέταξε. Καὶ τὸ παράδοξον, ὅτι τοὺς προδηλοτάτους τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς ἔφη τῷ Ἡρώδῃ σαφῶς εἰπεῖν, ὡς ἐν τῇ Βηθλεέμ ὁ Χριστὸς 25 γεννᾶται. "Γέγραπται γάρ, φησί, καὶ σὺ Βηθλεέμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ." Ἐπαγάγωμεν δὲ ἡμεῖς καὶ ὅπερ Ἰουδαῖοι κακοθήτως παρέλιπον, ἀτελῆ προσενεγκόντες τὴν μαρτυρίαν. Εἰρηκῶς γὰρ ὁ προφήτης, "Ἐκ σοῦ γάρ 30 ἐξελεύσεται μοι ἡγούμενος," ἐπήγαγε, "Καὶ αἱ ἕξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀφ' ἡμερῶν αἰῶνος."

1-3 Gen. 49:10 12-13 Heb. 2:16 21 Heb. 7:14 26-8 Mt. 2:5-6 30-2 Mic. 5:1 (Mt. 2:6)

ISMJCVOR 6 λόγοις: λογίοις J 7 δέχομαι V 9 οὐκ ἀναβάλλη post τεθεσπίσθαι
 add. S λέγεις om. S^{ao} 11 ἀποδεικνύς S 14 τὸ om. V 15 Ἀβραμιαίου:
 Ἀβραὰμ δι' οὗ J λόγος om. V^{mo} 16 τοῦτο S 18 συνῆρμωσας J 20 εὐλογίας:
 εὐεργεσίας V 27 μοι om. SJ ἐξελεύσεται μοι I 29 καὶ post δὲ add. V
 30 Εἰρηκῶς γὰρ ὁ προφήτης om. J γὰρ om. SV 31 εἰπῶν ὁ προφήτης post
 ἡγούμενος add. J

EPAN. Ἄριστα πεποίηκας, πᾶσαν τεθεικῶς τοῦ προφήτου τὴν μαρτυρίαν. Δείκνυσι γὰρ τὸν ἐν Βηθλεὲμ τεχθέντα θεόν.

OPΘ. Οὐ θεὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπον. Ἄνθρωπον μὲν ὡς ἐξ Ἰουδα κατὰ σάρκα βλαστήσαντα καὶ ἐν Βηθλεὲμ γεννηθέντα· θεὸν δὲ ὡς πρὸ αἰῶνων ὑπάρχοντα. Τὸ γάρ, “Ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος,” τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τὴν ἐπ’ ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν γεγενημένην δηλοῖ· τὸ δέ, “Αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ’ ἀρχῆς ἀφ’ ἡμερῶν αἰῶνος,” τὴν προαιώνιον ὑπαρξιν κηρύττει σαφῶς. Οὕτω καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ τῆς παλαιᾶς Ἰουδαίων εὐκκληρίας ὀλοφυρόμενος τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολὴν καὶ τῆς θείας ἐπαγγελίας καὶ νομοθεσίας μνημονεύσας, καὶ ταῦτα προσθέθεικεν· “Ὡν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὧν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.” Καὶ κατὰ ταῦτον ἔδειξεν αὐτὸν καὶ τῶν ἀπάντων δημιουργὸν καὶ δεσπότην καὶ πύτανιν ὡς θεόν, καὶ ἐξ Ἰουδαίων βεβλασθηκότα ὡς ἄνθρωπον.

EPAN. Ἰδοὺ ταῦτα ἡρμήνευσας· πρὸς τὴν Ἰερεμίου προφητείαν τί ἂν εἴποις; Ἐκείνη γὰρ αὐτὸν θεὸν μόνον κηρύττει.

OPΘ. Ποίαν λέγεις προφητείαν;

EPAN. “Οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. Ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ’ αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη.” Ἐν τούτοις ὁ προφήτης οὔτε περὶ σάρκος οὔτε περὶ ἀνθρωπότητος οὔτε περὶ ἀνθρώπου, ἀλλὰ περὶ μόνου θεοῦ προηγόρευσε. Ποῦ τοίνυν χρεῖα συλλογισμῶν;

OPΘ. Τὴν θείαν φύσιν ἀόρατον εἶναι φαμεν, ἢ οὐ πειθόμεθα τῷ ἀποστόλῳ λέγοντι, “Ἀφθάρτῳ ἀοράτῳ μόνῳ θεῷ;”

EPAN. Ἀναμφιλέκτως ἡ θεία φύσις ἀόρατος.

OPΘ. Πῶς τοίνυν οἷόν τε ἦν ὀφθῆναι δίχα σώματος τὴν ἀόρατον φύσιν; Ἡ οὐ μέμνησαι τῶν ἀποστολικῶν ἐκείνων ῥητῶν, ἃ διδάσκει σαφῶς τῆς θείας φύσεως τὸ ἀθέατον; Λέγει δὲ οὕτως· “Ὁν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται.” Εἰ τοίνυν ἀδύνατος ἀνθρώποις, ἐγὼ δὲ φημι καὶ ἀγγέλοις, ἢ τῆς θείας φύσεως θεωρία, εἶπέ πῶς ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἀθέατος καὶ ἀόρατος ὤφθη.

5-6 Mic. 5:1 (Mt. 2:6) 7-8 Mic. 5:1 12-13 Rom. 9:5 19-22 Bar. 3:36-8
26 1 Tim. 1:17 30-1 1 Tim. 6:16b

ISMJCVOR 6 ἐσχάτων J 9 τῶν ante Ἰουδαίων add. S 11 καὶ νόμοθεσίας post νομοθεσίας add. J 13 τῶν αἰῶνων post αἰῶνας add. IJV 14 ἔδειξεν αὐτόν om. V 15 ἔδειξεν post ἄνθρωπον add. V 24 Ποῦ --- συλλογισμῶν OPΘ. attrib. V 28 τοίνυν; οὖν J 28 δίχα σώματος post φύσιν (29) transp. S ἀόρατον; ὄρατῆν I 29 ῥητῶν; ῥημάτων I 31 οὐδὲ; οὔτε ISV ἀδύνατον J

EPAN. Ὁ προφήτης εἶπεν ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη.

OPΘ. Καὶ ὁ ἀπόστολος εἶπεν, “Ἀφθάρτω ἀόρατῶ μόνῳ θεῶ,”
καί, “Ὁν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται.”

EPAN. Τί οὖν; ψεύδεται ὁ προφήτης;

OPΘ. Μὴ γένοιτο, τοῦ θείου γὰρ πνεύματος καὶ ταῦτα κακείνα τὰ
ρήματα. Ζητήσωμεν τοῖνυν πῶς ὁ ἀόρατος ὤφθη. 5

EPAN. Μὴ μοι λογισμοὺς ἀνθρωπίνους καὶ συλλογισμοὺς προσ-
ενέγκης. Ἐγὼ γὰρ μόνῃ πείθομαι τῇ θείᾳ γραφῇ. 48

OPΘ. Μηδένα δέξῃ λόγον ἡκιστα βεβαιούμενον γραφικῇ μαρ-
τυρίᾳ. 10

EPAN. Ἐάν μοι τῆς ἀμφιλογίας τὴν λύσιν ἐκ τῆς θείας προσ-
ενέγκης γραφῆς, ἀδριτίως δέξομαι καὶ οὐκ ἀντιφθέξομαι.

OPΘ. Οἶσθ' ὅτι καὶ πρὸ βραχέος τὴν εὐαγγελικὴν ῥῆσιν διὰ τῆς
ἀποστολικῆς μαρτυρίας σαφῆ πεποιήκαμεν, καὶ δεδήλωκεν ἡμῖν ὁ
θεῖος ἀπόστολος πῶς ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, διαρρήδην εἰπών, “Ὁὐ 15
γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπι-
λαμβάνεται.” Ὁ αὐτὸς τοῖνυν καὶ νῦν ἡμᾶς διδάξει διδάσκαλος πῶς ὁ
θεὸς λόγος ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναεστράφη.

EPAN. Ἐγὼ καὶ τοῖς ἀποστολικοῖς καὶ τοῖς προφητικοῖς πείθο-
μαι λόγοις. Δεῖξον τοῖνυν, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν, τῆς προφητείας τὴν 20
ἐρμηνείαν.

OPΘ. Τιμοθέῳ γράφων ὁ θεῖος ἀπόστολος καὶ ταῦτα τέθεικεν·
“Ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· θεὸς
ἐφανερῶθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκη-
ρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.” Δῆλον 25
τοῖνυν, ὡς ἀόρατος μὲν ἡ θεία φύσις, ὄρατὴ δὲ ἡ σὰρξ, καὶ διὰ τῆς
ὄρατῆς ἡ ἀόρατος ὤφθη, δι' αὐτῆς ἐνεργήσασα τὰ θαύματα καὶ τὴν
οἰκείαν ἀποκαλύψασα δύναμιν. Τῇ μὲν γὰρ χειρὶ τὴν ὀπτικὴν ἐδη-
μιούργησεν αἴσθησιν καὶ τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν ἐθεράπευσε. Καὶ αὖ
πάλιν τὴν ἀκουστικὴν ἐνέργειαν ἀπέδωκε τῷ κωφῷ, καὶ τὴν πεπεδη- 30
μένην ἔλυσεν γλῶτταν, ἀντὶ μὲν ὀργάνου τοῖς δακτύλοις χρησάμενος,
οἷον δέ τι φάρμακον ἀλεξίκακον τὸ πτύσμα προσενεγκών. Οὕτω
πάλιν ἐπὶ θαλάττης βαδίσας τὸ τῆς θεότητος ὑπέφηνε παντοδύναμον.

(1 Bar. 3:38) 2 1 Tim. 1:17 3 1 Tim. 6:16b (15 Jn. 1:14a) 15-17 Heb. 2:16
(18 Bar. 3:38) 23-5 1 Tim. 3:16 (28-9 Jn. 9:1 ff.) (30-2 Mk. 7:32-5) (33 Mt.
14:25 and parallels)

ISMJCVOR 2 σοφῶ post μόνῳ add. S 3 ἀνθρώπων οὐδεὶς S οὐδὲ: οὔτε IV
5 γὰρ θείου S 6 ὁ om. SV^{ac} 7 ἀνθρωπίνους post συλλογισμοὺς transp. V
11 ἀμφιλογίας: ἀμφιβολίας J 12 ἀδριτίως om. V 13 καὶ om. S 18 ὤφθη
ἐπὶ τῆς γῆς J 23 Καὶ ante ὁμολογουμένως add. J 27 τὰ θαύματα ἐνεργήσασα S
28 μὲν om. J 33 τῆς ante θαλάττης add. S

Ἀρμοδίως τοίνυν ὁ θεῖος ἀπόστολος, “Ὅς ἐφανερώθη ἐν σαρκί,” εἶπε. Δι’ ἐκείνης γὰρ ἡ ἀθέατος ἐπεφάνη φύσις, δι’ ἐκείνης αὐτὴν εἶδον καὶ τῶν ἀγγέλων οἱ δῆμοι. “Ὡφθη, γὰρ φησιν, ἀγγέλοις.” Μεθ’ ἡμῶν οὖν ἄρα τῆς δωρεᾶς ταύτης καὶ τῶν ἀσωμάτων ἡ φύσις ἀπέλαυσεν.

5

EPAN. Οὐκοῦν πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἐπιφανείας οὐχ ἐώρων οἱ ἄγγελοι τὸν θεόν;

OPΘ. Ὁ ἀπόστολος εἶπεν ὅτι φανερωθεὶς ἐν σαρκὶ ὤφθη ἀγγέλοις.

EPAN. Ἄλλ’ ὁ κύριος εἶπεν, “Ὁρᾶτε, μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς 10 τῶν μικρῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων. Ἄμην γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν καθ’ ἡμέραν ὁρῶσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς.”

OPΘ. Ἄλλ’ ὁ κύριος πάλιν εἶπεν, “Οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἐώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος ἐώρακε τὸν πατέρα.” Διὰ 15 τοι τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς ἄντικρυς βοᾷ, “Θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε,” καὶ βεβαιοῖ τοῦ κυρίου τὸν λόγον. “Ὁ μονογενῆς, γὰρ φησιν, υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.” 49 Καὶ Μωϋσῆς ὁ μέγας, ποθήσας ἰδεῖν τὴν ἀόρατον φύσιν, ἤκουσεν αὐτοῦ λέγοντος τοῦ δεσπότη τοῦ θεοῦ, “Οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου, 20 καὶ ζήσεται.”

EPAN. Πῶς οὖν νοήσομεν ὅτι “Οἱ ἄγγελοι αὐτῶν καθ’ ἡμέραν ὁρῶσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν;”

OPΘ. Ὡς νοεῖν εἰώθαμεν τὰ περὶ τῶν ἐωρακέναι τὸν θεὸν νομισθέντων ἀνθρώπων.

25

EPAN. Εἰπέ σαφέστερον· οὐ νενόηκα γάρ.

OPΘ. Μὴ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὁρατὸς ὁ θεός;

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Ἄλλ’ ὅμως ἀκούομεν τῆς θείας λεγοῦσης γραφῆς, “Ὡφθη ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ πρὸς τῇ δρυτὶ τῇ Μαμβρῇ,” καὶ Ἡσαίου λέγοντος, 30 “Εἶδον τὸν κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου.”

1 | 1 Tim. 3:16 3 | 1 Tim. 3:16 10-13 Mt. 18:10 14-15 Jn. 6:46 16-18 Jn. 1:18
20-1 Ex. 33:20 22-3 Mt. 18:10 29-30 Gen. 18:1 31 Is. 6:1

ISMJCVOR 1-2 *Oς: Ὡς J: Θεός V εἶπε om. IV^{ao}: post θεῖος (1) transp. J: post ἀπόστολος add. V^{po} 2 γὰρ post ἐκείνης² add. J 4 ἀσωμάτων: ἀγγέλων J 6 καὶ ante πρὸ add. V 8 ὅτι om. J 11 τῶν μικρῶν om. S 12 ὑμῶν: μου J: ἡμῶν V 13 τοῖς ante οὐρανοῖς add. J 17 τοῦ κυρίου om. J 19 δὲ ante ὁ add. S 22 νοήσομεν V ὅτι: τό S 23 ὑμῶν: μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς J

Καὶ ὁ Μιχαίας δὲ ταῦτο τοῦτο λέγει, καὶ ὁ Δανιὴλ καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ. Περὶ δὲ Μωσέως τοῦ νομοθέτου φησὶν ἢ ἱστορία, ὅτι ἐλάλησε κύριος τῷ Μωϋσῆ, ἐνώπιος ἐνώπιω, ὡς εἶ τις λαλήσει πρὸς φίλον αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τῶν ὄλων ἔφη θεός, ὅτι “Στόμα κατὰ στόμα λαλήσω αὐτῷ, ἐν εἶδει, καὶ οὐ δι’ αἰνιγμάτων.” Τί οὖν ἐροῦ- 5
μεν; ὅτι τὴν θείαν ἐθεάσαντο φύσιν;

EPAN. Οὐδαμῶς. Αὐτὸς γὰρ ὁ θεὸς ἔφη· “Οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται.”

OPΘ. Ψεύδονται τοῖνυν οἱ τὸν θεὸν ἐωρακέναι φήσαντες;

EPAN. Μὴ γένοιτο· εἶδον γὰρ ἄπερ ἰδεῖν αὐτοὺς οἷόν τε ἦν. 10

OPΘ. Τῇ δυνάμει ἄρα τῶν ὀρώντων ὁ φιλόανθρωπος δεσπότης τὰς ἀποκαλύψεις μετρεῖ;

EPAN. Πάνυ γε.

OPΘ. Καὶ τοῦτο δῆλον διὰ τοῦ προφήτου πεποίηκεν. “Ἐγώ, γὰρ ἔφη, ὀράσεις ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὠμοιώθην.” Οὐκ 15
εἶπεν, ὡφθην, ἀλλ’ “ὠμοιώθην.” Ἡ δὲ ὁμοίωσις οὐκ αὐτὴν δηλοῖ τοῦ ὀρωμένου τὴν φύσιν. Οὐδὲ γὰρ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν αὐτοῦ δείκνυσι τοῦ βασιλέως τὴν φύσιν, καὶ ἐναργεῖς διασώζη τοῦ βασιλέως τοὺς χαρακτῆρας.

EPAN. Ἄδηλόν ἐστι τοῦτό γε καὶ ἀσαφές. 20

OPΘ. Οὐκοῦν οὐδὲ τοῦ θεοῦ τὴν οὐσίαν εἶδον οἱ τὰς ἀποκαλύψεις ἐκείνας θεασάμενοι;

EPAN. Τίς γὰρ οὕτω μέμνηεν ὥστε τοῦτο φάναι τολμησαι;

OPΘ. Εἴρηται δὲ ὁμως ὡς ἐωράκασιν.

EPAN. Εἴρηται. 25

OPΘ. Ἡμεῖς δὲ καὶ λογισμοῖς εὐσεβέσι χρώμενοι, καὶ ταῖς ἀποφάσει ταῖς θείαις πιστεύοντες, αἱ βοῶσι διαρρηδῆν, “Θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε,” φάμεν αὐτοὺς οὐ τὴν θείαν φύσιν ἐωρακέναι, 52
ἀλλ’ ὄψαι τινὰς τῇ σφῶν δυνάμει συμμετρούς.

EPAN. Οὕτως φαμέν. 30

OPΘ. Οὕτω τοῖνυν καὶ περὶ τῶν ἀγγέλων νοήσωμεν, ἀκούοντες ὅτι “Καθ’ ἡμέραν ὀρώσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν.” Οὐ γὰρ

(1 Mic. 1:1; Dan. 10:7 ff.; Ezek. 1:1) (3-4 Ex. 33:11) 4-5 Num. 12:8
7-8 Ex. 33:20 14-15, 16 Hos. 12:11 27-8 Jn. 1:18 32 Mt. 18:10

ISMJCVOR 1 δὲ om. S καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ om. J 2 τοῦ ante Μωσέως add. V
18 τοῦ βασιλέως τοῦς: τοῦς βασιλικούς S 20 Ἄδηλον: Δῆλον J γε om. S ἀσαφές:
σαφές J 22 θεασάμενοι ἐκείνας S 23 φάναι τοῦτο SJ 26 χρησάμενοι V^{mo}
26-7 ταῖς --- πιστεύοντες: ταῖς θείαις πιστεύοντες ἀποφάσειν S 29 συμμετρούμενας J
31 νοήσομεν ISV^{ao}

τὴν θείαν οὐσίαν ὀρώσι, τὴν ἀπερίγραφον, τὴν ἀκατάληπτον, τὴν ἀπερινόητον, τὴν περιληπτικὴν τῶν ὅλων, ἀλλὰ δόξαν τινὰ τῇ αὐτῶν φύσει συμμετρομένην.

EPAN. Ὁμολόγηται ταῦτα οὕτως ἔχειν.

OPΘ. Μετὰ μέντοι τὴν ἐνανθρώπησιν ὤφθη καὶ τοῖς ἀγγέλοις, 5 κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, οὐχ ὁμοιώματι δόξης, ἀλλ' ἀληθεῖ καὶ ζῶντι χρησάμενος, οἷον τινι παραπετάσματι, τῷ τῆς σαρκὸς προκαλύμματι. "Ὁς ἐφανερώθη, γάρ φησιν, ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις."

EPAN. Τοῦτο μὲν ὡς γραφικὸν ἐδεξάμην, τὰς δὲ τῶν ὀνομάτων 10 καινοτομίας οὐ δέχομαι.

OPΘ. Ποῖον ἡμεῖς κεκαινοτομήκαμεν ὄνομα;

EPAN. Τὸ τοῦ παραπετάσματος. Ποία γὰρ γραφή τὴν τοῦ κυρίου σάρκα παραπέτασμα προσηγόρευσεν;

OPΘ. Ἐοικας μὴ μάλα σπουδαίως τὴν θείαν ἀναγινώσκειν 15 γραφὴν. Ἡ γὰρ ἂν, οὐκ ἐμέμψω τῷ παρ' ἡμῶν ὡς ἐν εἰκόνι ῥηθέντι. Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ τὸ διὰ σαρκὸς φανερωθῆναι τὴν ἀόρατον φύσιν φάναι τὸν θεῖον ἀπόστολον, παραπέτασμα τῆς θεότητος ἐπιτρέπει τὴν σάρκα νοεῖν. Ἐπειτα δὲ σαφῶς ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ἐχρήσατο τῷ ὀνόματι. Λέγει δὲ οὕτως· "Ἐχον- 20 τες οὖν, ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ' ἐστὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως," καὶ τὰ ἐξῆς. 25

EPAN. Ἀναντίρρητος ἡ ἀπόδειξις· ἀποστολικῇ γὰρ κεκύρωται μαρτυρία.

OPΘ. Μὴ τοίνυν ἡμᾶς γράφου καινοτομίας. Παρεξόμεθα γὰρ σοὶ καὶ ἐτέραν προφητικὴν μαρτυρίαν, στολὴν ἄντικρυς τοῦ κυρίου τὴν σάρκα καὶ περιβολὴν ὀνομάζουσιν. 30

EPAN. Εἰ αἰνιγματώδης ὀφθείη καὶ ἀμφίβολος, ἀντιλέξομεν· εἰ δέ γε σαφής, καὶ στέρξομεν καὶ χάριν ὁμολογήσομεν.

8-9 ἰ Tim. 3:16 (17-19 ἰ Tim. 3:16) 20-5 Heb. 10:19-22

ISMJCVOR ἰ ὀρώσι οὐσίαν SJ ἀπερίγραφον V 2 αὐτῶν: ἐαυτῶν J
4 ταῦθ' IS: τοῦθ' J 8 Ὁς om. J: Θεός V γάρ om. S 12 In toto ad 78.30
(φύσει) om. I 14 προσηγόρευσεν: εἴρηκεν S 16 ἂν post οὐκ add. V 18-19 τὴν
σάρκα ἐπιτρέπει J 19-20 ὁ ---- ὀνόματι: ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ὁ θεῖος
ἐχρήσατο ἀπόστολος S 20 ἐπιστολῇ om. JV⁸⁰ 22 ἐκαίνισεν V 24 προσερχώμεθα:
προσερχόμεθα J: προσερχόμενον μετὰ ἀληθείας εἰσερχόμενον V 31 μὴ post Εἰ add.
V⁸⁰ 31-2 οὐκ ante ἀντιλέξομεν add. V⁸⁰ εἰ ---- στέρξομεν om. SV 32 οὐκ ante
ὁμολογήσομεν add. S

OPΘ. Αὐτόν σε τῇ ἀληθείᾳ τῆς ἐπαγγελίας μαρτυρῆσαι παρασκευάσω. Οἶσθα ὅτι τὸν Ἰούδαν εὐλογῶν Ἰακώβ ὁ πατριάρχης, ταῖς δεσποτικαῖς περιέγραψε γοναῖς τὴν Ἰούδα ἡγεμονίαν; “Οὐκ ἐκλείβει, γὰρ ἔφη, ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν.” Ταύτην δέ γε 5 53 τοῖς ἔμπροσθεν ὠμολόγησας περὶ τοῦ σωτήρος ἡμῶν τεθεσπίσθαι τὴν προφητείαν.

EPAN. Ὁμολόγησα.

OPΘ. Ἀναμνήσθητι τοιγαροῦν τῶν ἐξῆς. Λέγει γὰρ ὡσαύτως· “Ὁὐ τὴν παρουσίαν τὰ ἔθνη προσδέχεται· πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν 10 αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ.”

EPAN. Περὶ ἱματίων εἶρηκεν ὁ πατριάρχης, οὐ περὶ σώματος.

OPΘ. Δεῖξον οὖν πηνίκα ἢ ποῦ ἐν αἵματι σταφυλῆς ἔπλυνε τὴν περιβολὴν.

EPAN. Σὺ δεῖξον ὅτι τὸ σῶμα τούτοις ἐφοίνιξεν. 15

OPΘ. Ἄξιῶ σε μυστικώτερον ἀποκρίνασθαι. Τινὲς γὰρ ἴσως παρεστήκασιν ἀμήτοι.

EPAN. Οὕτως ἀκούσομαι καὶ οὕτως ἀποκρινοῦμαι.

OPΘ. Οἶσθ' ὅτι ἄμπελον ἑαυτὸν ὁ κύριος προσηγόρευσεν;

EPAN. Οἶδα ὡς εἶρηκεν· “Ἐγὼ εἶμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή.” 20

OPΘ. Ὁ δὲ τῆς ἀμπέλου καρπὸς πιεσθεὶς ποίαν ἔχει προσηγορίαν;

EPAN. Οἶνος προσαγορεύεται.

OPΘ. Ἦνίκα δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ σωτήρος ἔτρωσαν οἱ στρατιῶται τῇ λόγχῃ, τί προχεθῆναι φασιν ἐκ ταύτης οἱ συγγεγραφότες τὰ εὐαγγέλια; 25

EPAN. Αἷμα καὶ ὕδωρ.

OPΘ. Αἷμα ἄρα σταφυλῆς τὸ τοῦ σωτήρος προσηγόρευσεν αἷμα. Εἰ γὰρ ἄμπελος ὁ δεσπότης ὠνόμασται, ὁ δὲ τῆς ἀμπέλου καρπὸς οἶνος προσαγορεύεται, αἵματος δὲ καὶ ὕδατος ἐκ τῆς τοῦ δεσπότητος πλευρᾶς προχυθέντες κρουνοὶ διὰ τοῦ λοιποῦ σώματος ἐπὶ τὰ κάτω διηλθον, 30 εἰκότως ἄρα καὶ προσφόρως προεῖπεν ὁ πατριάρχης· “Πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ.” Ὡσπερ γὰρ ἡμεῖς τὸν μυστικὸν τῆς ἀμπέλου καρπὸν μετὰ

3-5 Gen. 49:10 10-11 Gen. 49:11 20 Jn. 15:1 (23-5, 29-30 Jn. 19:34)
31-3 Gen. 49:11

SMJCVOR 1-2 παρασκευάσω μαρτυρῆσαι V 3 Ἰούδα: Ἰουδαίων J 6 ἡμῶν om. V 9 ὡσαύτως: οὕτως S: ὡς οὗτος J 17 παρέστασιν J 19 ὁ κύριος ἑαυτὸν V 24 τῇ λόγχῃ ante οἱ (23) transp. S^{po} 24-5 τί --- εὐαγγέλια: τί ἐκ ταύτης προχεθῆναι (προχεθῆναι^{po}) οἱ συγγεγραφότες τὰ εὐαγγέλια ἔφασαν S φασιν ἐκ ταύτης: ταύτης φασίν J 30 προχεθέντος SV 31 προεῖπεν: εἶπεν S 32-3 καὶ --- αὐτοῦ om. J

τὸν ἀγιασμὸν αἷμα δεσποτικὸν ὀνομάζομεν, οὕτω τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου τὸ αἷμα σταφυλῆς ὠνόμασεν αἷμα.

EPAN. Μυστικῶς ἅμα καὶ σαφῶς ὁ προκείμενος ἀποδέδεικται λόγος.

OPΘ. Εἰ καὶ αὐτάρκη σοι εἰς πίστιν τὰ εἰρημένα, ἀλλ' ὅμως καὶ 5 ἐτέραν ἀπέδειξιν εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας προσθήσω.

EPAN. Χαριῆ μοι τοῦτο δρῶν· τὴν γὰρ ὠφέλειαν αὐξήσεις.

OPΘ. Οἶσθα ὅτι ἄρτον ὁ δεσπότης τὸ οἰκεῖον προσηγόρευσε σῶμα;

EPAN. Οἶδα.

OPΘ. Καὶ ἐτέρωθι δὲ τὴν σάρκα σῖτον ὠνόμασεν; 10

EPAN. Οἶδα καὶ τοῦτο. "Ἦκουσα γὰρ αὐτοῦ λέγοντος· "Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου." καὶ· "Ἐὰν μὴ ὁ κόκκος 56 τοῦ σίτου πεσῶν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, μόνος μένει· ἔαν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει."

OPΘ. Ἐν δέ γε τῇ τῶν μυστηρίων παραδόσει, σῶμα τὸν ἄρτον 15 ἐκάλεσε, καὶ αἷμα τὸ κρᾶμα.

EPAN. Οὕτως ὠνόμασεν.

OPΘ. Ἀλλὰ καὶ κατὰ φύσιν, τὸ σῶμα σῶμα ἂν εἰκότως κληθεῖν, καὶ τὸ αἷμα αἷμα.

EPAN. Ὡμολόγηται. 20

OPΘ. Ὁ δέ γε σωτὴρ ὁ ἡμέτερος ἐνήλλαξε τὰ ὀνόματα, καὶ τῷ μὲν σῶματι τὸ τοῦ συμβόλου τέθεικεν ὄνομα, τῷ δὲ συμβόλῳ τὸ τοῦ σώματος· οὕτως ἄμπελον ἑαυτὸν ὀνομάσας, αἷμα τὸ σύμβολον προσηγόρευσεν.

EPAN. Τοῦτο μὲν ἀληθῶς εἶρηκας. Ἐβουλόμην δὲ τὴν αἰτίαν 25 μαθεῖν τῆς τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγῆς.

OPΘ. Δῆλος ὁ σκοπὸς τοῖς τὰ θεῖα μεμνημένοις. Ἐβουλήθη γὰρ τοὺς τῶν θείων μυστηρίων μεταλαγχάνοντας μὴ τῇ φύσει τῶν προκειμένων προσέχειν, ἀλλὰ διὰ τῆς τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγῆς πιστεῦειν τῇ ἐκ τῆς χάριτος γεγεννημένη μεταβολῇ. Ὁ γὰρ δὴ τὸ φύσει σῶμα 30 σῖτον καὶ ἄρτον προσαγορεύσας, καὶ αὐτὸς πάλιν ἄμπελον ὀνομάσας, οὗτος τὰ ὀρώμενα σύμβολα τῇ τοῦ σώματος καὶ αἵματος προσ-

(8 Jn. 6 passim) 11-14 Jn. 12:23-4 (15-16 Mt. 26:26, 28 and parallels)

ISMJCVOR 2 σταφυλῆς ὠνόμασεν αἷμα: αἷμα ὁ προφήτης ὠνόμασε σταφυλῆς S 3 ἅμα: ἄρα S^αJ 6 προσθήσω τῆς ἀληθείας S 7 Χαριεῖ S^α: Χαριεῖς J ■ δεσπότης: θεὸς V 12 καὶ om. J 13 αὐτὸς ante μόνος add. J 16 τὸ ante αἷμα add. S τὸ om. S^α τὸ κρᾶμα αἷμα S^m 18 καὶ om. J εἰκότως om. J 19 αἷμα² om. V 22 συμβόλῳ δὲ S 25 ἀληθὲς J 28-9 προκειμένων: βλεπομένων V 31 ἑαυτὸν ante ἄμπελον add. V^α

ηγορία τετίμηκεν, οὐ τὴν φύσιν μεταβαλὼν, ἀλλὰ τὴν χάριν τῆ φύσει προσθετικῶς.

EPAN. Καὶ μυστικῶς ἐρρέθη τὰ μυστικὰ καὶ σαφῶς ἐδηλώθη τὰ πᾶσιν οὐ γνῶριμα.

OPΘ. Ἐπειδὴ τοίνυν συνωμολόγηται καὶ στολὴν καὶ περιβολὴν 5 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τὸ δεσποτικὸν ὠνομάσθαι σῶμα, εἰς δὲ τὸν περὶ τῶν θείων μυστηρίων εἰσεληλύθαμεν λόγον, εἶπε πρὸς τῆς ἀληθείας τίνος ἡγῆ σύμβολόν τε καὶ τύπον τὴν παναγιαὶν ἐκείνην τροφήν; τῆς θεότητος τοῦ δεσπότη Χριστοῦ ἢ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος;

EPAN. Δήλον ὡς ἐκείνων, ὧν καὶ τὰς προσηγορίας ἐδέξατο. 10

OPΘ. Τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος λέγεις;

EPAN. Οὕτω λέγω.

OPΘ. Φιλαλήθως εἴρηκας. Καὶ γὰρ ὁ κύριος τὸ σύμβολον λαβὼν οὐκ εἶπε· τοῦτό ἐστιν ἡ θεότης μου· ἀλλὰ, “Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου” καὶ πάλιν· “Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου” καὶ ἐτέρωθι· “Ὁ δὲ ἄρτος ὃν 15 ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.”

EPAN. Ἀληθῆ ταῦτα, θεία γὰρ ἐστὶ λόγια.

OPΘ. Εἰ τοίνυν ἀληθῆ, ὥσπερ οὖν ἀληθῆ, σῶμα δήπουθεν εἶχεν ὁ κύριος. 20

EPAN. Ἐγὼ γὰρ αὐτὸν ἀσώματον λέγω;

OPΘ. Ἄλλ’ ὁμολογεῖς αὐτὸν ἐσχηκέναι σῶμα.

EPAN. Ἐγὼ λέγω ὅτι ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο· οὕτως γὰρ ἐδιδάχθη.

OPΘ. Κατὰ τὴν παροιμίαν, ὡς ἔοικεν, εἰς τετρημένον πίθον 57 ἀντλοῦμεν· μετὰ γὰρ ἐκείνας ἀπάσας τὰς ἀποδείξεις καὶ τὰς τῶν 25 ἀντιθέσεων λύσεις, τοὺς αὐτοὺς λόγους ἀνακυκλεῖς.

EPAN. Οὐκ ἐμαντοῦ σοι λόγους, ἀλλ’ εὐαγγελικοὺς προσφέρω.

OPΘ. Ἐγὼ δὲ τῶν εὐαγγελικῶν τὴν ἐρμηνείαν οὐκ ἐκ προφητικῶν σοι καὶ ἀποστολικῶν προσενήνοχα λόγων;

EPAN. Οὐκ ἀποχρῶσιν ἐκείναι τὸ ζητούμενον λῦσαι. 30

OPΘ. Καὶ μὴν ἐδείξαμεν ὡς ἀόρατος ὧν ἐφανερῶθη διὰ σαρκός. Καὶ αὐτὴν δὲ τῆς σαρκὸς τὴν συγγένειαν παρὰ τῶν θείων ἀνδρῶν ἐδιδάχθημεν. Σπέρματος γὰρ Ἀβραὰμ ἐπελάβετο. Καὶ ὁ δεσπότης

(5-6 Gen. 49:11) 14 Mt. 26:26 (and parallels) 15 Mt. 26:28 (and parallels)
15-17 Jn. 6:51 (23 Jn. 1:14a) (31 1 Tim. 3:16) (33 Heb. 2:16)

ISMJCVOR 7 συνελήλυθαμεν J 8 τίνος: τίνων J ἐκείνην om. V 9 Χριστοῦ om. J
10 ἐδέξαντο ISV 11 τοῦ² om. S 19 ὥσπερ οὖν ἀληθῆ om. V δήπουθεν S:
δήπου V 28 τῶν ante προφητικῶν add. J 29 σοι om. S 31 ἐφανερῶθη: ἐφάνη S
33 ἐπιλαμβάνεται V^{mo}

θεὸς πρὸς τὸν πατριάρχην ἔφη· “Ἐν τῷ σπέρματί σου εὐλογηθήσεται πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς.” Καὶ ὁ ἀπόστολος· “Πρόδηλον γάρ, ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος.” Καὶ ἑτέρας δὲ πολλὰς τοιαύτας παρηγάγομεν μαρτυρίας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἑτέρων ἀκοῦσαι ποθεῖς, ἄκουσον τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· “Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς, ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, εἰς τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται.” Ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον ὃ προσενέγκῃ.

EPAN. Δεῖξον τοίνυν ὅτι σῶμα λαβὼν προσήνεγκεν.

OPΘ. Αὐτὸς ὁ θεὸς ἀπόστολος ἐν αὐτῷ γε τῷ χωρίῳ τοῦτο διδάσκει σαφῶς. Μετ’ ὀλίγα γὰρ οὕτω φησί· “Διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον λέγει· θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι.” Οὐκ εἶπεν, εἰς σῶμά με μεταβέβληκας, ἀλλὰ, “σῶμα κατηρτίσω μοι.” Δηλοῖ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ σώματος γεγεννημένην διάπλασιν, κατὰ τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνήν· “Μὴ φοβηθῆς, γάρ φησι, παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου.”

EPAN. Σῶμα τοίνυν ἢ παρθένος μόνον ἐγέννησεν.

OPΘ. Οὐδὲ αὐτήν, ὡς ἔοικε, κατενόησας τῶν συλλαβῶν τὴν συνθήκην ἣπου γε τὴν διάνοιαν. Τὸν γὰρ τῆς συλλήψεως οὐ τὸν τῆς γεννήσεως τρόπον διδάσκει τὸν Ἰωσήφ. Οὐ γὰρ εἶπε, τὸ ἐξ αὐτῆς γεννηθὲν, τοῦτ’ ἔστι ποιηθὲν ἢ διαπλασθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ἰωσήφ ἀγνοῶν τὸ μυστήριον μοιχείαν ὑπώπτευσεν, ἐδιδάχθη σαφῶς τοῦ πνεύματος τὴν διάπλασιν. Ταῦτα διὰ τοῦ προφήτου μηνύων εἶρηκε· “Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι.” Πνευματικὸς δέ γε ὢν ὁ θεὸς ἀπόστολος ἡρμήνευσε τὴν πρόρρησιν. Εἰ τοίνυν ἴδιον ἱερέων τὸ δῶρα προσφέρειν, ἱερεὺς δὲ ὁ δεσπότης Χριστὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐχρημάτισε, προσενήνοχε δὲ οὐκ ἄλλην τινὰ θυσίαν ἀλλὰ τὸ σῶμα τὸ ἑαυτοῦ, σῶμα ἄρα εἶχεν ὁ δεσπότης Χριστός.

EPAN. Πολλάκις εἶπον, ὡς οὐδὲ ἐγὼ ἀσώματον φανῆναι τὸν θεὸν λόγον φημί· οὐ μὴν δὲ αὐτὸν σῶμα ἀνεληφέναι, ἀλλὰ σάρκα γενέσθαι λέγω.

1-2 Gen. 22:18 2-3 Heb. 7:14 5-6 Heb. 5:1 10-12, 13 Heb. 10:5
15-16 Mt. 1:20 24 Ps. 40:6 (LXX 39:7), Heb. 10:5 (24-8 Heb. 10:5)

ISMJCVOR 1 πατριάρχην: Ἀβραὰμ S ἐνευλογηθήσονται S 4 μαρτυρίας
παρηγάγομεν S 5-6 ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος om. J 7 τοῦτον: τοιοῦτον S
8 προσενήνοχεν J 9 τοῦτο om. ISV 12 με om. ISV ἀλλὰ: ἄλλ’ ἢ S 13 δὲ post
σῶμα add. S 14 ἀγγέλου: εὐαγγελίου IV 15 πρὸς τὸν Ἰωσήφ post φησι add. S
21 τοῦτ’ --- διαπλασθὲν om. J διαπλασθὲν: πλασθὲν V 22 ἀλλὰ τὸ ποιηθὲν καὶ
διαπλασθὲν post ἁγίου add. J τὸ πρᾶγμα post μοιχείαν add. S 24 μηνύσας J
25 τὴν om. IV^{ao} ἡρμήνευσε τὴν πρόρρησιν: τὴν προφητικὴν ἡρμήνευσε πρόρρησιν J
26 δεσπότης om. V 28 ἄρα σῶμα S 29 εἰπών V 30 δέ: δὴ I

ΟΡΘ. Ὡς ὄρω, πρὸς τοὺς Βαλεντίνου καὶ Μαρκίωνος καὶ Μάνητος στασιώτας ἔχομεν τὸν ἀγῶνα. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐκεῖνοι τραπήναι εἰς σάρκα τὴν ἄτρεπτον φύσιν εἰπεῖν ἐτόλμησαν πώποτε.

ΕΡΑΝ. Τὸ λοιδορεῖν Χριστιανῶν ἀλλότριον.

ΟΡΘ. Οὐ λοιδοροῦμεν, ἀλλ' ἀληθείας ὑπερμαχοῦμεν, καὶ λίαν 5 ἀσχάλλομεν, ὅτι τοῖς ἀναμφιλέκτοις ὡς ἀμφιβόλοις ζυγομαχεῖτε. Ἐγὼ μέντοι τὸ ἀγεννές σου καὶ φιλόνεικον διαλύσαι πειράσομαι. Ἀποκρίναι τοίνυν, τῶν πρὸς τὸν Δαβὶδ παρὰ θεοῦ γεγενημένων ὑποσχέσεων εἰ μέμνησαι;

ΕΡΑΝ. Ποίων;

ΟΡΘ. Ἄς ἐν τῷ ὄγδοηκοστῷ ὄγδῳ ψαλμῷ συνήρμοσεν ὁ προφήτης.

ΕΡΑΝ. Πολλὰς οἶδα πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπαγγελίας γεγενημένας· ποίας οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπιζητεῖς;

ΟΡΘ. Τὰς περὶ τοῦ δεσπότηου Χριστοῦ.

ΕΡΑΝ. Αὐτὸς ἀνάμνησον τῶν ρητῶν· αὐτὸς γὰρ ὑπέσχου προφέρειν τὰς ἀποδείξεις.

ΟΡΘ. Ἄκουσον τοίνυν εὐθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ψαλμοῦ τοῦ προφήτου τὸν θεὸν ἀνυμνοῦντος. Προφητικοῖς γὰρ προῖδων ὀφθαλμοῖς τὴν ἐσομένην τοῦ λαοῦ παρανομίαν καὶ τὴν διὰ ταύτην γενησομένην 20 αἰχμαλωσίαν, τῶν ἀψεudῶν ὑποσχέσεων τὸν οἰκεῖον ἀνέμνησε δεσπότην. Ἐφη δὲ οὕτως· “Τὰ ἐλέη σου, κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἄσομαι, εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἀπαγγελῶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῷ στόματί μου, ὅτι εἶπας, εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἰκοδομηθήσεται· ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐτοιμασθήσεται ἡ ἀλήθειά σου.” Διὰ δὲ τούτων πάντων ὁ 25 προφήτης διδάσκει καὶ τὴν διὰ φιλανθρωπίαν παρὰ τοῦ θεοῦ γεγενημένην ἐπαγγελίαν καὶ τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀψεudές. Εἶτα λέγει τίνα τε καὶ τίσιν ὑπέσχετο, αὐτὸν φθεγγόμενον ἐπιδεικνὺς τὸν θεόν. “Διεθέμην, γὰρ φησι, διαθήκην τοῖς ἐκλεκτοῖς μου.” Ἐκλεκτοὺς δὲ τοὺς πατριάρχας ἐκάλεσεν. Ἐπειτα ἐπιφέρει· “Ὡμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ 30 μου.” Λέγει δὲ καὶ περὶ τίνος ὤμοσεν· “Ἐως τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα σου, καὶ οἰκοδομήσω εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τὸν θρόνον σου.” Εἶπε τοίνυν τίνα σπέρμα τοῦ Δαβὶδ ὑπολαμβάνεις κεκλησθαι;

(4 1 Cor. 6: 10) 22-5 Ps. 89: 1-2 (LXX 88: 2-3) 28-9 Ps. 89: 3a (LXX 88: 4a) 30-1 Ps. 89: 3b (LXX 88: 4b) 31-3 Ps. 89: 4 (LXX 88: 5)

ISMJCVOR 2 στασιώτας V οὐδὲ οὔτε ISV 6 ἀμφιβόλοις: ἀμφιλέκτοις V^{mo} 7 ἀγενές J 8 τοῦ ante θεοῦ add. J 9 εἰ om. J εἰ μέμνησαι ὑποσχέσεων S 13 παρὰ θεοῦ post ἐπαγγελίας add. S 20 γενομένην J 21 ἀνέμνησε: ἀνύμνησε V 22-5 εἰς --- οὐρανοῖς: ἕως V 31 καὶ om. S 33 τὸ ante σπέρμα add. V

EPAN. Περὶ τοῦ Σολομῶντος ἡ ἐπαγγελία γεγένηται.

OPΘ. Οὐκοῦν καὶ πρὸς τοὺς πατριάρχας περὶ τοῦ Σολομῶντος ἐποιήσατο τὰς συνθήκας. Πρὸ γὰρ τῶν περὶ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένων, τῶν ὑποσχέσεων τῶν πρὸς ἐκείνους ἀνέμνησε. “Διεθέμην, γὰρ φησι, διαθήκην τοῖς ἐκλεκτοῖς μου.” Ὑπέσχετο δὲ τοῖς πατριάρχαις ἐν τῷ σπέρματι αὐτῶν εὐλογῆσειν πάντα τὰ ἔθνη. Δεῖξον τοίνυν εὐλογημένα διὰ Σολομῶντος τὰ ἔθνη. 5 6

EPAN. Ταύτην τοίνυν τὴν ἐπαγγελίαν, οὐ διὰ τοῦ Σολομῶντος, ἀλλὰ διὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν πεπλήρωκεν ὁ θεός;

OPΘ. Καὶ τοίνυν ταῖς πρὸς τὸν Δαβὶδ γεγενημέναις ἐπαγγελίαις ὁ δεσπότης Χριστὸς τὸ πέρασ ἐπέθηκεν. 10

EPAN. Ἐγὼ ταύτας ἡγοῦμαι τὰς ὑποσχέσεις ἢ περὶ τοῦ Σολομῶντος ἢ περὶ τοῦ Ζοροβάβελ τὸν θεὸν πεποιῆσθαι.

OPΘ. Πρὸ βραχέος τοῖς Μαρκίωνος καὶ Βαλεντίνου καὶ Μάνητος ἐκέκρησο λόγοις· νῦν δὲ πρὸς τὴν ἐναντίαν ἐκ διαμέτρου συμμορίαν μεταβέβηκας, καὶ τῇ τῶν Ἰουδαίων ἀναιδεῖα συνηγορεῖς. Ἴδιον δὲ τοῦτο τῶν τῆς εὐθείας ἐκτρεπομένων ὁδοῦ· τῆδε γὰρ κἀκεῖσε περιπλανῶνται ἀτριβῆ πορείαν ὀδεύοντες. 15

EPAN. Τοὺς λοιδορίᾳ χρωμένους ὁ ἀπόστολος ἐξελαύνει τῆς βασιλείας. 20

OPΘ. Ἐὰν μάτην λοιδορῶσιν. Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἀπόστολος εἰς καιρὸν ἔστιν ὅτε κέκρηται τῷδε τῷ εἴδει, καὶ Γαλάτας μὲν ἀνοήτους ὀνομάζει, περὶ δὲ ἄλλων φησὶν. “Ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν.” καὶ αὖ πάλιν περὶ ἑτέρων. “Ὡν ὁ θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν,” καὶ τὰ ἐξῆς. 25

EPAN. Ἐγὼ τοίνυν ποῖαν σοι παρέσχον ἀφορμὴν λοιδορίας;

OPΘ. Τὸ τοῖς προδηλοτάτοις τῆς ἀληθείας ἐχτροῖς εὐθύμως συνηγορεῖν, ἢ οὐ δοκεῖ σοι πρόφασις εὐλογωτάτη τοῖς εὐσεβέσιν εἶναι πρὸς ἀγανάκτησιν αὕτη;

EPAN. Καὶ τίσιν ἐγὼ συνηγωνισάμην παραταττομένοις πρὸς τὴν ἀλήθειαν; 30

OPΘ. Νῦν Ἰουδαίοις.

EPAN. Πῶς καὶ τίνα τρόπον;

OPΘ. Ἰουδαῖοι τῷ Σολομῶντι καὶ τῷ Ζοροβάβελ τὰς τοιαύτας

4-5 Ps. 89:3a (LXX 88:4a) (19-20 1 Cor. 6:10) (22-3 Gal. 3:1) 23-4 2 Tim. 3:8 24-5 Phil. 3:19

ISMJCVOR 4 τῶν ὑποσχέσεων om. J 8 τοίνυν om. ISJ 15 πρὸς om. J
22 τῷδε om. V 24 ὁ om. J 26 λοιδορίας ἀφορμὴν ISV 27 εὐθύμως: ἐκθύμως J
30 συνηγωνισάμην: συνηγόρησα V 33 τίμη τρόπον V

προσαρμόττουσι προφητείας, ἵνα τὸ χριστιανικὸν ἀσύστατον ἀποδείξωσι δόγμα. Ἀπόχρη δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ῥήματα διελέγξει αὐτῶν τὴν παρανομίαν. “Ἐως, γὰρ φησι, τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα σου.” Οὐ μόνον δὲ Σολομῶν καὶ Ζοροβάβελ, οἷς τὰς τοιαύτας προσαρμόττουσι προφητείας, τὸν ὠρισμένον βιώσαντες χρόνον τοῦ βίου τὸ 5 τέρμα κατέλαβον, ἀλλὰ καὶ ἅπαν ἀπέσβη τοῦ Δαβίδ τὸ γένος. Τίς γὰρ ἐπίσταται σήμερον ἐκ τῆς Δαυϊτικῆς τινα καταγόμενον ῥίζης;

EPAN. Οἱ καλούμενοι οὖν τῶν Ἰουδαίων πατριάρχαι οὐκ ἐκ τῆς Δαυϊτικῆς ὑπάρχουσι συγγενείας;

OPΘ. Οὐδαμῶς.

10

EPAN. Ἀλλὰ πόθεν ὀρμῶνται;

OPΘ. Ἐξ Ἡρώδου τοῦ ἀλλοφύλου, ὃς πατρόθεν μὲν Ἀσκαλωνίτης ἐτύγχανεν ὢν, μητρόθεν δὲ Ἰδουμαῖος. Ἄλλως τε καὶ αὐτοὶ παντελῶς κατελύθησαν, καὶ χρόνος συχνὸς διελήλυθεν, ἐξ οὗ καὶ ἡ τούτων ἡγεμονία τὸ πέρασ ἐδέξατο. Ὁ δὲ δεσπότης θεός, οὐ μόνον τὸ σπέρμα 15 64 τοῦ Δαβίδ εἰς τὸν αἰῶνα τηρήσειν, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν ἀκατάλυτον φυλάξειν ὑπέσχετο. “Οἰκοδομήσω, γὰρ ἔφη, εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τὸν θρόνον σου.” Ὁρῶμεν δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ γένος φρουδον, καὶ τὴν βασιλείαν δεξαμένην τὸ πέρασ. Καὶ ταῦτα δὲ ὀρῶντες ἴσμεν τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων τὸ ἀψευδές.

20

EPAN. Δῆλον ὡς ἀψευδῆς ὁ θεός.

OPΘ. Εἰ τοίνυν ἀληθῆς ὁ θεός, ὥσπερ οὖν ἀληθῆς, ὑπέσχετο δὲ τῷ Δαβίδ καὶ τὸ γένος εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξειν καὶ τὴν βασιλείαν ἀδιάδοχον τηρήσειν, οὔτε δὲ τὸ γένος ὀρῶμεν οὔτε τὴν βασιλείαν (ἀμφότερα γὰρ ἐπαύσατο), πῶς πείσομεν τοὺς ἀντιλέγοντας ὡς ἀψευδῆς ὁ 25 θεός;

EPAN. Ἀραρότως ἡ προφητεία τὸν δεσπότην κηρύττει Χριστόν.

OPΘ. Ἐπεὶ τοίνυν συνωμολόγησας, δεῦρο δὴ καὶ τὰ μέσα τοῦ ψαλμοῦ κοινῇ διασκοπήσωμεν· εἰσόμεθα γὰρ σαφέστερον τῆς προφητείας τὸν νοῦν.

30

EPAN. Ἐγὼ τῆς ἐρεύνης· ἔψομαι γὰρ ἰχνηλατήσων καὶ γὰρ.

3 Ps. 89:4 (LXX 88:5) 17-18 Ps. 89:4 (LXX 88:5) (22-4 Ps. 89:4 = LXX 88:5)

ISMJCVOR 1-2 ἐπιδείξωσι IJ 2 δόγμα: ζήτημα V 3 τὸ σπέρμα: τὸν θρόνον V 4 οἷς om. V^{ac} οἷς --- προφητείας (5) om. ISJ 8 πατριάρχαι om. I 13 αὐτοὶ: οὔτοι J 14 κατελύθησαν: ἠφανίσθησαν V συχνὸς om. V 19 πάλαι ante δεξαμένην add. J 19-20 τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ S 22 καὶ ante τῷ add. S 23 καὶ τὸ γένος om. S τὸν om. J αὐτοῦ τὸ γένος post φυλάξειν add. S 24 οὔτε²: καὶ S ὡσάντως ἔχουσαν post βασιλείαν add. S 27 Ἀραρότως: Ἄρα ὄντως V^{po} 28 Ἐπειδὴ J 28-9 τὰ τοῦ ψαλμοῦ μέσα S

ΟΡΘ. Πολλὰ περὶ τούδε τοῦ σπέρματος ὑποσχόμενος ὁ θεός, ὡς καὶ κατὰ θάλατταν καὶ κατὰ γῆν κρατήσῃ, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς βασιλευόντων ὑπέρτερος ἔσται, καὶ πρωτότοκος τοῦ θεοῦ κληθήσεται, καὶ τὸν θεὸν σὺν παρρησίᾳ καλέσει πατέρα, καὶ ταῦτα προσθέθεικεν· “Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἔλεός μου καὶ ἡ διαθήκη μου πιστὴ αὐτῷ· 5 καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ.”

ΕΡΑΝ. Ὑπὲρ φύσιν ἀνθρωπείαν ἡ ἐπαγγελία. Τὸ ἀνώλεθρον γὰρ καὶ αἰώνιον ἔχει καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ τιμὴ, οἱ δὲ ἀνθρωποὶ πρόσκαιροι. “Ἡ τε γὰρ φύσις ὀλιγόβιος, καὶ ἡ βασιλεία κἂν τῇ ζωῇ πολλὰς ἔχει 10 καὶ ἀντιστρόφους μεταβολάς. Τοιγάρτοι μόνῳ προσήκει τῷ σωτήρι Χριστῷ τῆς ἐπαγγελίας τὸ μέγεθος.

ΟΡΘ. Ἰθὶ τοιγαροῦν καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ. Βεβαιοτέρα γὰρ σοὶ πάντως ἡ περὶ τούτου δόξα γενήσεται. Λέγει γὰρ πάλιν ὁ τῶν ὄλων θεός· “Ἀπαξ ἄμωσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι. Τὸ 15 σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μενεῖ, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου, καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηρτισμένη εἰς τὸν αἰῶνα.” Καὶ τὸ ἀληθὲς τῆς ἐπαγγελίας δεικνὺς ἐπήγαγε· “Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός.”

ΕΡΑΝ. Χρὴ τοῖς παρὰ τοῦ πιστοῦ μάρτυρος ἐπηγγελμένοις ἀνε- 20 δοιάστως πιστεύειν. Εἰ γὰρ ἀνθρώποις ἀληθεύειν ὑπειλημμένοις, κἂν μὴ βεβαιώσωσιν ὄρκῳ τοὺς λόγους, πιστεύειν εἰώθαμεν, τίς οὕτως ἐμβρόντητος ὡς ἀπιστήσαι τῷ ποιητῇ τοῦ παντὸς ὄρκον ἐπιτιθέντι τοῖς λόγοις; Ὁ γὰρ τοῖς ἄλλοις ἀπαγορεύων ὀμνῦναι, τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλής αὐτοῦ, καθά φησι καὶ ὁ ἀπόστολος, ἐμεσίτευσεν ὄρκῳ, 25 “Ἴνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατήσαι τῆς 65 προκειμένης ἐλπίδος.”

ΟΡΘ. Εἰ τοίνυν ἀναμφιλέκτως ἀληθῆς ἡ ὑπόσχεσις, οὐχ ὀρώμεν δὲ παρὰ Ἰουδαίοις οὔτε τὸ γένος οὔτε τὴν βασιλείαν τοῦ προφήτου 30 Δαβὶδ, πιστεύσωμεν ἀριδῆλως τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν σπέρμα τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ὀνομάζεσθαι. Αὐτὸς γὰρ ἔχει καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν βασιλείαν αἰώνιον.

(1-4 Ps. 89:19-27 = LXX 88:20-8) 4-7 Ps. 89:28-9 (LXX 88:29-30) 15-17 Ps. 89:35-37a (LXX 88:36-38a) 18-19 Ps. 89:37b (LXX 88:38b) 26-8 Heb. 6:18

ISMJCVOR 2 καὶ¹ om. J 3 ἔστι I 5 καὶ ---- αὐτοῦ (7): ἔως V 8 ἀνθρωπίνην J 9 καὶ ἐπίκαιροι post πρόσκαιροι add. J 11 ἀντιστρόφους: ἀγχιστρόφους JV^{po} 16-17 εἰς ---- σελήνη: ἔως V 21 ὑπειλημμένοις: ἐπηγγελμένοις V 22 βεβαιῶσιν V 26 ἀμεταθέτων om. J 30 τοῦ προφήτου om. J 31 ἀριδῆλως: ἀδρήτως J

EPAN. Οὐκ ἐνδοιάζομεν, ἀλλ' οὕτω ταῦτ' ἔχειν ὁμολογοῦμεν.

OPΘ. Απόχρη μὲν οὖν καὶ ταῦτα δεῖξαι σαφῶς τοῦ θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν ἣν ἀνείληφεν ἐκ σπέρματος Δαβιδ ἀνθρωπότητα. Ἴνα δὲ τῇ τῶν πλειόνων μαρτυρία πᾶσαν διχόνοιαν ἐξελάσωμεν, ἀκούσωμεν τοῦ θεοῦ διὰ τῆς τοῦ Ἑσαίου τοῦ προφήτου φωνῆς τῶν πρὸς τὸν Δαβιδ ὑποσχέσεων μνημονεύοντος. “Διαθήσομαι, γάρ φησιν, ὑμῖν διαθήκην αἰώνιον.” Καὶ δεικνὺς τὸν νομοθέτην ἐπήγαγε· “Τὰ ὅσια Δαβιδ τὰ πιστά.” Ἐπειδὴ γὰρ ταῦτα τῷ Δαβιδ ὑπισχνούμενος ἔφη, “Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός,” ἀναμνησκῶν αὐτοὺς ταυτησὶ τῆς φωνῆς εἶρηκε, “Τὰ ὅσια Δαβιδ τὰ πιστά,” διδάσκων ὡς αὐτὸς καὶ τῷ Δαβιδ ὑπέσχετο, καὶ διὰ τοῦ Ἑσαίου ἐφθέγγετο, καὶ περανεῖ τὴν ὑπόσχεσιν. Καὶ τὰ ἐξῆς δὲ τῆς προφητείας τούτοις ἐστὶ συνωδία. Λέγει γάρ· “Ἴδου μαρτύριον ἐν ἔθνεσι δέδωκα αὐτόν, ἄρχοντα καὶ προστάσσοντα ἐν ἔθνεσιν. Ἴδου ἔθνη ἃ οὐκ οἶδασί σε ἐπικαλέσονται σε, καὶ λαοὶ οἳ οὐκ ἐπίστανταί σε ἐπὶ σέ καταφεύξονται.” Ταῦτα δὲ οὐδενὶ τῶν ἐκ Δαβιδ ἀρμόττει. Τίς γὰρ τῶν ἐκ Δαβιδ, κατὰ τὸν Ἑσαίαν, ἄρχων ἐθνῶν ἀνεδείχθη; Ποῖα δὲ ἔθνη τινὰ τῶν ἐκ Δαβιδ οἶα δὴ θεὸν ἐπεκαλέσαντο προσευχόμενα;

EPAN. Περὶ τῶν ἐναργῶν οὐ προσήκει μηκύνειν· καὶ ταῦτα γὰρ ἀληθῶς τῷ δεσπότῃ προσήκε Χριστῷ.

OPΘ. Ουκοῦν εἰς ἑτέραν μεταβῶμεν προφητικὴν μαρτυρίαν, καὶ τοῦ αὐτοῦ προφήτου λέγοντος ἐπακούσωμεν· “Ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης ἀναβήσεται.”

EPAN. Ταύτην οἶμαι τὴν προφητείαν περὶ τοῦ Ζοροβάβελ γεγράφθαι.

OPΘ. Ἐὰν καὶ τῶν ἐξῆς ἐπακούσης, οὐκ ἐμμενεῖς σου τῇ δόξῃ. Οὕτω γὰρ οὔτε Ἰουδαῖοι τήνδε τὴν πρόρρησιν νενοήκασιν. Ἐπάγει γὰρ ὁ προφήτης· “Καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ’ αὐτόν πνεῦμα θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλήs καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου θεοῦ ἐμπλήσει αὐτόν.” Ταῦτα δὲ οὐκ ἂν τις ἀνθρώπων ψιλῶ προσαρμόσει· καὶ γὰρ τοῖς ἄγαν ἁγίοις κατὰ διαίρεσιν δίδοται τοῦ πνεύματος τὰ χαρίσματα. Καὶ μάρτυς ὁ θεῖος

6-7 Is. 55:3c 7-8 Is. 55:3d (8, 11 Ps. 89:3b = LXX 88:4b) 9 Ps. 89:37b (LXX 88:38b) 10 Is. 55:3d 13-15 Is. 55:4-5 22-3 Is. 11:1 28-30 Is. 11:2-3a (31-2 1 Cor. 12:4)

ISMJCVOR 3 εἶληφεν J 5 Ἑσαίου τοῦ προφήτου: προφήτου Ἑσαίου J τοῦ² om. IS 6 Διαθήσω V διαθήκην post φησι (sic) add. S ὑμῖν: ἡμῖν V 8-11 ὑπισχνόμενος --- Δαβιδ om. V 10 ὅσια: θεία J 11 περανεῖ: παραινεῖ I^mSV^{ac} 12 ταύτης post προφητείας add. S 14 ἐν om. I 16-17 κατὰ τὸν Ἑσαίαν: μετὰ τὴν τοῦ Ἑσαίου προφητείαν J 23 ἐκ τῆς ρίζης: ἐξ αὐτῆς S 24-5 γεγράφθαι: γεγενῆσθαι V

ἀπόστολος λέγων· “Ὁ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας, ἄλλω δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα,” καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐνταῦθα δὲ ὁ προφήτης τὸν ἐκ ρίζης Ἰεσοαὶ βλαστήσαντα πάσας εἶρηκεν ἔχειν τὰς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος.

EPAN. Τούτοις ἀντιτείνειν μανία σαφῆς.

5

OPΘ. Οὐκοῦν ἄκουσον καὶ τῶν ἐξῆς· ὄψει γὰρ αὐτῶν ἔνια καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ὑπερβαίνοντα φύσιν. Λέγει δὲ οὕτως· “Οὐ κατὰ τὴν δόξαν κρινεῖ οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐλέγξει, ἀλλὰ κρινεῖ ἐν δικαιοσύνῃ ταπεινῶ κρίσιν καὶ ἐλέγξει ἐν εὐθύτητι τοὺς ἐνδόξους τῆς γῆς· καὶ πατάξει τὴν γῆν τῶ λόγῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ τῶ πνεύματι διὰ 10 χειλῶν ἀνελεῖ τὸν ἄσεβῆ.” Τούτων δὲ τῶν προρρήσεων τὰ μὲν ἔστιν ἀνθρώπεια, τὰ δὲ θεῖα· ἡ μὲν γὰρ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ εὐθές τε καὶ ἀκλινές ἐν τῶ κρίνειν δηλοῖ τὴν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἀρετὴν· ἡ δὲ λόγῳ γινομένη τοῦ ἄσεβοῦς ἀναίρεσις καὶ τῆς γῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον μετὰθεσις τὸ παντοδύναμον αἰνίττεται τῆς θεότητος. 15

EPAN. Σαφέστερον διὰ τούτων ἐμάθομεν, ὡς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τὴν παρουσίαν ὁ προφήτης ἐθέσπισεν.

OPΘ. Ἐναργέστερόν σε διδάξει τὰ τούτων ἀκόλουθα τὴν τῆς ἐρμηνείας ἀλήθειαν. Ἐπάγει γάρ· “Τότε συμβοσκηθήσεται λύκος μετὰ ἀρνός, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐριφῶ, καὶ μοσχάριον καὶ 20 λέων καὶ ταῦρος ἅμα βοσκηθήσονται,” καὶ τὰ ἐξῆς, δι’ ὧν διδάσκει καὶ τῶν ἡθῶν τὸ διάφορον καὶ τὸ τῆς πίστεως σύμφωνον. Καὶ μάρτυρα τῆς προρρήσεως ἔχομεν τῶν πραγμάτων τὴν πείραν. Καὶ γὰρ τοὺς πλούτῳ κομῶντας καὶ τοὺς πενία συζῶντας, οἰκέτας τε καὶ δεσπότης, καὶ ἀρχομένους καὶ ἀρχοντας, καὶ στρατιώτας καὶ ιδιώτας 25 καὶ τοὺς τὰ σκῆπτρα τῆς οἰκουμένης κατέχοντας, μία ὑποδέχεται κολυμβήθρα, μία πᾶσι διδασκαλία προσφέρεται, μία πᾶσι μυστικὴ προτίθεται τράπεζα καὶ τῶν πιστευόντων ἕκαστος ἴσης ἀπολαύει μερίδος.

EPAN. Ἀλλὰ ταῦτα θεὸν τὸν προφητευόμενον δείκνυσιν.

30

OPΘ. Οὐ θεὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπῶν. Τούτου δὴ χάριν καὶ εὐθὺς τῆσδε τῆς προφητείας ἀρξάμενος, ῥάβδον βλαστήσειν ἐκ τῆς ρίζης εἶρηκεν Ἰεσοαί· καὶ τὴν πρόρρησιν συμπεράνας ἀνέλαβε τὸ

1-2 1 Cor. 12:8 (3-4 Is. 11:1-3a) 7-11 Is. 11:3b-4 19-21 Is. 11:6 (32-3 Is. 11:1)

ISMJCVOR 1 γὰρ om. S δίδεται διὰ τοῦ πνεύματος V 3 τῆς ante ρίζης
add. J βλαστήσονται V^{po} 13 ἀνθρώπειον S 14-15 ἡ --- θεότητος om. V
14 ἡ post γῆς add. S 17 ὁ προφήτης om. S 20-1 ἀρνός --- βοσκηθήσονται:
ἀρνοῦ V 21 συμβοσκηθήσονται S: βοσκηθήσεται J 25 καί¹ om. J καί³ om. J
ιδιώτας καὶ στρατιώτας J 27 προσφέρεται I πᾶσι μυστικῆ: μυστικῆ τοῖς πᾶσι S
28 παρατίθεται IS 31 καί² om. J

προϊμίον. "Εφη γάρ· "Καὶ ἔσται ἡ ρίζα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσι, καὶ ἔσται ἡ ἀνάπαυσις αὐτοῦ τιμή." Ἰησοῦ δὲ ὁ πατήρ τοῦ Δαβίδ, πρὸς δὲ τὸν Δαβίδ γέγονεν ἡ μεθ' ὄρκων ὑπόσχεσις. Οὐκ ἂν δὲ ῥάβδον βλαστήσασαν ἐξ Ἰησοῦ προσηγόρευσε τὸν δεσπότην Χριστόν, εἰ μόνον ἦδει θεόν. Προεῖρηκε 5 δὲ ἡ πρόρρησις καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης μεταβολήν. "Ἐνεπλήσθη, γάρ φησιν, ἡ σύμπασα γῆ τοῦ γνῶναι τὸν κύριον ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσας."

EPAN. Τῶν μὲν προφητικῶν ἐπήκουσα θεσπισμάτων. Ἐβουλόμην δὲ γνῶναι σαφῶς, εἰ καὶ τῶν ἀποστόλων ὁ θεῖος χορὸς ἐκ 10 σπέρματος Δαβίδ βεβλαστηκέναι κατὰ σάρκα ἔφη τὸν δεσπότην Χριστόν.

OPΘ. Οὐδὲν ἐπήγγειλας δυσχερές, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐπετές τε καὶ ῥάδιον. Ἄκουσον τοίνυν τοῦ πρώτου τῶν ἀποστόλων βοᾶντος, ὅτι 15 "Προφήτης ὢν ὁ Δαβίδ καὶ εἰδώς, ὅτι ὄρκω ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἀναστήσειν τὸ κατὰ σάρκα τὸν Χριστόν καθίσει ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προῖδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ὅτι οὔτε ἐγκατελείφθη εἰς ἄδου ἡ ψυχὴ αὐτοῦ οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν." Ἐκ τούτων διαγνῶναί σοι δυνατόν, ὅτι καὶ ἐκ 20 σπέρματος Δαβίδ κατὰ σάρκα βεβλάσθηκεν ὁ δεσπότης Χριστός, καὶ οὐ σάρκα μόνην, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν εἶχεν.

EPAN. Τίς ἕτερος ταῦτα τῶν ἀποστόλων ἐκήρυξεν;

OPΘ. Ἦρκει μὲν καὶ μόνος ὁ μέγας Πέτρος τῇ ἀληθείᾳ συμμαρτυρῶν· καὶ γὰρ ὁ δεσπότης παρὰ τούτου μόνου τὴν τῆς εὐσεβείας ὁμολογίαν δεξάμενος, ἐβεβαίωσε ταύτην τῷ αἰοιδίμῳ μακαρισμῷ. 25 Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐτέρων τούτο κηρυττόντων ἀκούσαι ποθεῖς, ἄκουσον ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Πισιδίας Παύλου καὶ Βαρνάβα δημηγορούντων. Οὗτοι γὰρ τοῦ Δαβίδ μνημονεύσαντες ταῦτα ἐπήγαγον· "Τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγειρε τῷ Ἰσραὴλ σωτήρα Ἰησοῦν," καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ Τιμοθέω δὲ ἐπιστέλλων ὁ θεσπέσιος 30 Παῦλος καὶ ταῦτα τέθεικε· "Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστόν ἐγγεγερμένον ἐκ νεκρῶν ἐκ σπέρματος Δαβίδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου." Καὶ

1-3 Is. 11:10 6-8 Is. 11:9 15-19 Acts 2:30-1 (24-5 Mt. 16:16 ff.)
28-30 Acts 13:23 31-2 2 Tim. 2:8

ISMDJCVOR 3 ὁ om. ISJ 4 ἐκ τῆς ρίζης ante βλαστήσασαν add. J βλαστήσουσαν V^{po} ἐξ om. ISV^{ao}: τοῦ J 7 φησιν om. S κύριον: Χριστόν J
11-12 τὸν δεσπότην ἔφη Χριστόν S 13 ἐπήγγειλας: ἤτησας J 18 οὔτε¹: οὐκ J
οὔτε²: οὐδέ J: οὐθ' V 20 τὸ ante κατὰ add. S 21 μόνον V 24 παρὰ: παρ' S:
περὶ V τούτου om. IS^{ao}J: αὐτοῦ S^{po} 30 θεσπέσιος: μακάριος J 31 Μνημονεύειν J
'Ιησοῦν om. J

Ῥωμαίοις γράφων εὐθύς ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς Δαυϊτικῆς ἐμνημόνευσε συγγενείας. Ἐφη δὲ οὕτως· “Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα.”

5

EPAN. Συχναὶ μὲν αἱ ἀποδείξεις καὶ ἀληθεῖς. Εἰπέ δέ μοι, τί δήποτε τὰ ἐξῆς τῆς μαρτυρίας παρέλιπες;

OPΘ. Ὅτι περὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ’ οὐ περὶ τῆς θεότητος ἀμφιβάλλεις. Εἰ δέ γε περὶ τῆς θεότητος ἠμφισβήτης, περὶ ταύτης ἄν σοι τὰς ἀποδείξεις προσήνεγκα. Πλὴν ἀρκεῖ τὸ φάναί “κατὰ σάρκα” παραδηλώσαι τὴν σεισηγμένην θεότητα. Κοινοῦ γὰρ ἀνθρώπου διδάσκων συγγένειαν, οὐ λέγω, τοῦ δεῖνος ὁ δεῖνα κατὰ σάρκα υἱός, ἀλλ’ ἀπλῶς υἱός. Οὕτω καὶ ὁ θεὸς εὐαγγελιστὴς τὴν γενεαλογίαν συνέγραψεν· “Ἀβραάμ, γὰρ φησιν, ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ,” καὶ οὐ προστέθεικε κατὰ σάρκα, μόνον γὰρ ἄνθρωπος ὑπῆρχεν ὁ Ἰσαάκ. Παραπλησίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐμνημόνευσεν· ἄνθρωποι γὰρ ἦσαν οὐδὲν ἕξω τῆς φύσεως ἔχοντες. Περὶ μέντοι τοῦ δεσπότητος Χριστοῦ διαλεγόμενοι τῆς ἀληθείας οἱ κήρυκες, καὶ τοῖς ἀγνοοῦσιν ἐπιδεικνύοντες τὴν κάτω συγγένειαν, τὸ κατὰ σάρκα συνάπτουσι, ταύτη σημαίνοντες τὴν θεότητα καὶ διδάσκοντες ὡς οὐκ ἄνθρωπος μόνον, ἀλλὰ καὶ θεὸς προαιώνιος ὁ δεσπότης Χριστός.

15

20

EPAN. Πολλὰς μὲν καὶ ἀποστολικὰς καὶ προφητικὰς παρήγαγες μαρτυρίας· ἐγὼ δὲ τῷ εὐαγγελιστῇ πείθομαι λέγοντι, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο.”

OPΘ. Καγὼ πείθομαι τῇ θείᾳ ταύτῃ διδασκαλίᾳ, νοῶ δὲ αὐτὴν εὐσεβῶς, ὅτι σάρκα λαβὼν καὶ ψυχὴν λογικὴν λέγεται γεγενῆσθαι σὰρξ. Εἰ δὲ μηδὲν ἐκ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἔλαβεν ὁ θεὸς λόγος, οὐκ ἀληθεῖς μὲν αἱ πρὸς τοὺς πατριάρχας παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων μεθ’ ὄρκων γεγενημένοι συνθήκαι, ἀνόνητος δὲ τοῦ Ἰούδα ἡ εὐλογία, ψευδὴς δὲ ἡ πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπαγγελία, περιττὴ δὲ καὶ ἡ παρθένος, οὐδὲν τῆς ἡμετέρας φύσεως τῷ σαρκωθέντι προσεγεγκούσα θεῶ. Αἱ δὲ τῶν προφητῶν προρρήσεις τὸ πέρασ οὐκ ἔχουσι. “Κενόν, οὖν, ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν,” ματαία δὲ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἡ ἐλπίς. Ψεύδεται γὰρ, ὡς ἔοικεν, ὁ ἀπόστολος λέγων·

72

30

2-5 Rom. 1:1-3 10-11 Rom. 1:3 14 Mt. 1:2 (19-20 Rom. 1:3) 23-4 Jn. 1:14a (28-30 Gen. 49:8-12, Ps. 89:3b = LXX 88:4b) 32-3 1 Cor. 15:14

ISMDJCVOR 2-4 κλητὸς --- αὐτοῦ¹: ἕως V 4-5 ἁγίαις --- σάρκα: καὶ τὰ ἐξῆς V 14 ἔγραψεν V 15 προσέθηκε J 22 προσήγαγες J 25 αὐτὴν: ταύτην S 27 ἔλαβε φύσεως J 33 ἡμῶν² om. S καὶ²: ἡ J 34 ἡ om. J

“Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” Εἰ γὰρ μηδὲν τῆς ἡμετέρας φύσεως εἶχεν ὁ δεσπότης Χριστός, ψευδῶς μὲν ἡμῶν ἀπαρχὴ προσηγόρευται· σώματος δὲ φύσις ἐκ νεκρῶν οὐκ ἐγγήγερται, οὔτε μὴν ἐν οὐρανῷ τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας τετύχηκεν. Εἰ δὲ μηδὲν τούτων γεγένηται, πῶς ἡμᾶς ὁ θεὸς συνήγειρέ τε καὶ συνεκάθισε τῷ Χριστῷ, τοὺς μηδὲν αὐτῷ κατὰ φύσιν προσήκοντας; Ἀλλὰ δυσσεβὲς τὸ ταῦτα λέγειν. Ὁ γὰρ θεῖος ἀπόστολος, μηδέπω μηδὲ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως γενομένης, μήτε τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τοῖς πεπιστευκόσι παρασχεθείσης, βοᾷ· “Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,” διδάσκων ὡς τῆς ἀπαρχῆς ἡμῶν ἀναστάσεως καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν δεξιὰμένης καθέδραν, τευξόμεθα καὶ ἡμεῖς πάντως τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῇ ἀπαρχῇ κοινωνοῦσι τῆς δόξης οἱ κοινωνοῦντες τῆς φύσεως καὶ μετειληφότες τῆς πίστεως.

EPAN. Καὶ πολλοὺς καὶ ἀληθεῖς διεξέληλυθας λόγους· ἀλλ’ ἐβουλόμην γινῶναι τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥήτου τὴν διάνοιαν.

OPΘ. Οὐ δεῖ σοι ξένης ἐρμηνείας· αὐτὸς γὰρ ὁ εὐαγγελιστὴς ἑαυτὸν ἐρμηνεύει. Εἰπὼν γάρ, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” ἐπήγαγε, “Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,” τοῦτ’ ἔστιν, ἐν ἡμῖν σκηνώσας καὶ οἶόν τινα ναῶ χρησάμενος τῇ ἐξ ἡμῶν ληφθείσῃ σαρκὶ λέγεται γεγενῆσθαι σὰρξ. Καὶ διδάσκων ὡς ἀναλλοίωτος ἔμεινεν ἐπήγαγε· “Καὶ ἔθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.” Καὶ σάρκα γὰρ περιβεβλημένος ἐδείκνυ τὴν πατρῶαν εὐγένειαν, καὶ τῆς θεότητος τὰς ἀκτῖνας ἐξέπεμπε, καὶ τῆς δεσποτικῆς ἐξουσίας ἠφίει τὴν αἴγλην, ταῖς θαυματουργίαις ἀποκαλύπτων τὴν λαθάνουσαν φύσιν. Τούτοις ἔοικεν ἂ Φιλιππησίοις ἔγραψεν ὁ θεὸς ἀπόστολος· “Τοῦτο φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ’ ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιωματι ἀνθρώπων γενόμενος καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ.” Βλέπε τὴν τῶν κηρυγμάτων συγγένειαν. Ὁ εὐαγγελιστὴς

1-2, 10-11 Eph. 2:6 (3, 11-14 1 Cor. 15:20) (5-6 Eph. 2:6) 18 Jn. 1:14a
19 Jn. 1:14b 21-3 Jn. 1:14cd 27-32 Phil. 2:5-8

ISMDJCVOR 3 ἢ ante φύσις add. J 5 γεγένηται: τετύχηκε V ὁ θεὸς om. J
6 τῷ: ἐν S 7 τὸ om. S 8 μηδὲ om. S: μήτε J 11-12 ἡμῶν --- καθέδραν: τῆς
ἡμῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν γενομένης καθέδρας V ἀναστάσεως: ἀνάστασιν J
13 καὶ om. I οἱ κοινωνοῦντες: ὡς κοινωνήσομεν J 17-18 ἑαυτὸν ὁ εὐαγγελιστὴς J
23 γὰρ om. IV^{ac} 25 ἐξουσίας: οὐσίας J 26 ἔοικεν: συναΐει καὶ J 28-31 οὐχ
--- θανάτου¹: ἕως V

εἶπεν, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” ὁ ἀπόστολος ἔφη, “Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος.” ὁ εὐαγγελιστὴς εἶρηκε, “Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,” ὁ ἀπόστολος, “Μορφὴν δούλου λαβών.” Ὁ εὐαγγελιστὴς πάλιν ἔφη, “Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός,” ὁ ἀπόστολος, “Ὁς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ 5 ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ.” Καί, συλλήβδην εἰπεῖν, ἀμφότεροι διδάσκουσιν ὅτι θεὸς ὢν καὶ θεοῦ υἱός, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς περικείμενος δόξαν, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχων καὶ φύσιν καὶ δύναμιν τῷ γενήσαντι, ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὢν καὶ θεὸς ὢν, καὶ τὴν κτίσιν δημιουργήσας, μορφὴν ἔλαβε δούλου. Καὶ ἐδόκει μὲν τοῦτο 10 μόνον εἶναι ὁ ἐωράτο· ἦν δὲ θεὸς ἀνθρωπεῖαν περικείμενος φύσιν καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων πραγματευόμενος σωτηρίαν. Τοῦτο δηλοῖ τό, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” καὶ τό, “Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος.” Τοῦτο γὰρ μόνον ἔβλεπον οἱ Ἰουδαῖοι, διὸ καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγον· “Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ 15 λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν.” καὶ πάλιν· “Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν ἀπὸ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ.”

EPAN. Ἰουδαῖοι διὰ τὴν σφετέραν ἐτύφλωτον ἀπιστίαν, καὶ 20 τοῦτου χάριν τούτοις ἐχρῶντο τοῖς λόγοις.

OPΘ. Εἰ δὲ καὶ τοὺς ἀποστόλους εὖροις πρὸ τῆς ἀναστάσεως ταῦτα λέγοντας, δέχῃ τὴν ἐρμηνείαν;

EPAN. Ἰσως δέξομαι.

OPΘ. Ἄκουσον τοίνυν αὐτῶν ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τὴν μεγίστην τῆς γαλήνης θαυματουργίαν λεγόντων· “Ποταπός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος 25 οὗτος, ὅτι καὶ ἡ θάλασσα καὶ οἱ ἄνεμοι ὑπακούουσιν αὐτῷ;”

EPAN. Τοῦτο μὲν ἀποδέδεικται· ἐκεῖνο δέ μοι εἰπέ· τί δήποτε ὁ θεὸς ἀπόστολος ἐν ὁμοιώματι αὐτὸν ἀνθρώπου γεγενῆσθαι λέγει;

OPΘ. Τὸ ληφθῆν οὐχ ὁμοίωμα ἀνθρώπου, ἀλλὰ φύσις ἀνθρώπου· μορφὴ γὰρ δούλου. Καθάπερ δὲ ἡ μορφὴ τοῦ θεοῦ φύσις νοεῖται θεοῦ, 30 οὕτως ἡ μορφὴ τοῦ δούλου φύσις νοεῖται δούλου. Αὐτὸς μέντοι ὁ

1 Jn. 1:14a 1-2 Phil. 2:7 2-3 Jn. 1:14b 3 Phil. 2:7 4-5 Jn. 1:14c
5-6 Phil. 2:6 (9-10 Jn. 1:1) (10 Phil. 2:7) 13 Jn. 1:14a 13-14 Phil. 2:7
15-17 Jn. 10:33 17-18 Jn. 9:16 25-6 Mt. 8:27 (27-8 Phil. 2:7) (29-31—p. 91.
1-2 Phil. 2:7)

ISMDJCVOR 1-2 δ² --- εἶρηκε om. V 7 τοῦ ante θεοῦ add. J 8 καὶ² om. V
9 γενήσαντι: γεννήτορι V^{mo} 13 τό om. I ἀνθρώπου IS 16 σεαυτὸν: ἐαυτὸν J
17 ἀπὸ: ἐκ τοῦ I 20 λόγοις: ῥήμασιν S 23 In toto om. V 24 Ἀκούω V
24-6 Ἀκούω --- αὐτῷ EPAN. attrib. V^{ao} 24 μεγίστην om. S 26 οὗτος om. IS:
ante ὁ (25) transp. J 27 τί δήποτε om. V 28 ἀνθρώπου αὐτὸν J 30 δέ: καὶ V
31 οὕτως --- δούλου² om. ISV

ταύτην λαβὼν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου ἐγένετο, καὶ ἐν σχήματι εὐρέθη ὡς ἄνθρωπος. Θεὸς γὰρ ὢν ἐδόκει ἄνθρωπος εἶναι δι' ἣν ἀνέληφε φύσιν. Ὁ μὲντοι εὐαγγελιστὴς τὸ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενέσθαι σάρκα ἐφ' ἣν γενέσθαι. Ἴνα δὲ γινῶς ὅτι τοῦ ἐναντίου πνεύματός εἰσι μαθηταὶ οἱ τὴν σάρκα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀρνοῦμενοι, 5 ἄκουσον τοῦ μεγάλου Ἰωάννου ἐν τῇ καθολικῇ λέγοντος· “Πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστὶ· καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστὶ, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ Ἀντιχρίστου.”

EPAN. Πιθανῶς μὲν ἡρμήνευσας. Ἐγὼ δὲ μαθεῖν ἐβουλόμην, ὅπως 10 οἱ παλαιοὶ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι τό, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” νενόηκασιν.

OPΘ. Ἔδει μὲν σε πεισθῆναι ταῖς ἀποστολικαῖς καὶ προφητικαῖς ἀποδείξεσιν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰς τῶν ἁγίων πατέρων ἐρμηνείας ἐπιζητεῖς, ἐγὼ σοι καὶ ταύτην, σὺν θεῷ φάμαι, προσοίσω τὴν θεραπείαν. 15

EPAN. Μὴ μοι παραγάγῃς ἄνδρας ἀσήμους ἢ ἀμφιβόλους· τῶν γὰρ τοιούτων τὴν ἐρμηνείαν οὐ δέξομαι.

OPΘ. Ἀξιόχρεως εἶναι σοι δοκεῖ Ἀθανάσιος ἐκεῖνος ὁ πολυθρύλλητος, ὃ φανότατος τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας φωστήρ; 76

EPAN. Πάνυγε· τοῖς γὰρ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας παθήμασι τὴν διδασκαλίαν ἐκύρωσεν.

OPΘ. Ἄκουσον τοίνυν αὐτοῦ πρὸς Ἐπίκτητον γεγραφότος· λέγει δὲ οὕτως·

I Τὸ γὰρ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ λεγόμενον, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” ταύτην ἔχει τὴν διάνοιαν, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ὁμοίου τοῦτο δυνατὸν 25 εὐρεῖν. Γέγραπται γὰρ παρὰ τῷ Παύλῳ· “Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν γέγονε κατάρρα.” Ὡσπερ οὐχ ὅτι αὐτὸς γέγονε κατάρρα, ἀλλ' ὅτι τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἐδέξατο κατάρραν, εἴρηται γεγονέναι, οὕτως οὐχ ὅτι τραπεῖς εἰς σάρκα, ἀλλ' ὅτι σάρκα ὑπὲρ ἡμῶν ἀνέλαβε, λέγεται σὰρξ γεγονέναι. 30

OPΘ. Ταῦτα μὲν ὁ θειότατος Ἀθανάσιος. Γρηγόριος δέ, ᾧ κλέος παρὰ πᾶσι πολὺ, ὃ πάλαι μὲν τὴν βασιλεύουσαν πόλιν τὴν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Βοσπόρου κειμένην ἰθύνας, ὕστερον δὲ τὴν Ναζιανζὸν

(3-4 Jn. 1:14a) 6-9 I Jn. 4:2-3 11 Jn. 1:14a 24 Jn. 1:14a 26-7 Gal. 3:13

ISMDJCVOR 5 ἡμῶν om. S 6 μεγάλου: ἁγίου I λέγοντος ante ἐν transp. J 8 τὸν om. J 9 οὐκ ἐστὶ ἐκ τοῦ θεοῦ J 10 Πιθανῶς: Ἀπιθανῶς I 17 παραδέξομαι S 19 τῶν post τῆς add. V 22 Ἄκουε V γράφοντος J 25 διάνοιαν: ἔννοιαν J τούτῳ V ἐστὶν post δυνατὸν add. S 27 Ἄλλ' ante ὡσπερ add. ISJ κατάρρα γέγονε J 31 φ: οὐ J 32 πολὺ παρὰ πᾶσιν S 33 τὴν: εἰς J

οικήσας, κατὰ τῆς Ἀπολιναρίου τερθρείας ὡδε πρὸς Κληδόνιον ἔγραψεν.

EPAN. Περιφανῆς ὁ ἀνὴρ, καὶ πρόμαχος τῆς εὐσεβείας γεγένηται.

OPΘ. Ἄκουσον τοίνυν αὐτοῦ λέγοντος·

2 Τὸ οὖν, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” ἴσον δοκεῖ μοι δύνασθαι τῷ 5
καὶ ἀμαρτίαν αὐτὸν γεγονέναι λέγεσθαι καὶ κατάραν, οὐκ εἰς
ταῦτα τοῦ κυρίου μεταποιηθέντος (πῶς γάρ;), ἀλλ’ ὡς διὰ τοῦ
ταῦτα δέξασθαι τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀναλαβόντος καὶ τὰς νόσους
βαστάσαντος.

EPAN. Σύμφωνος ἀμφοτέρων ἡ ἔρμηνεία.

10

OPΘ. Ἐπειδὴ σοι τοὺς τὰ νότια καὶ βόρεια ποιμάναντας συμφω-
νουντας ἐδείξαμεν, δεῦρο δὴ σε καὶ πρὸς τοὺς αἰοιδίμους τῆς ἐσπερίας
ξαναγήσωμεν διδασκάλους, οἳ γλώττη μὲν ἑτέρᾳ, διανοία δὲ οὐχ
ἑτέρᾳ τὴν ἔρμηνείαν συνέγραψαν.

EPAN. Ἀμβρόσιον ἀκούω τὸν τῆς Μεδιολάνων τὸν ἀρχιερατικὸν 15
διακοσμήσαντα θρόνον ἠριστευκέναι μὲν κατὰ πάσης αἰρέσεως,
συγγεγραφέναι δὲ κάλλιστα καὶ τῇ τῶν ἀποστόλων διδασκαλία
συμβαίνοντα.

OPΘ. Αὐτοῦ σοι τὴν ἔρμηνείαν προσοίσω. Λέγει δὲ ταῦτα ἐν τῷ
περὶ πίστεως λόγῳ·

20

3 Ἀλλά, φασί, γέγραπται ὅτι “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο.” Τὸ γραφὲν 77
οὐκ ἀρνοῦμαι. Ἀλλὰ θεάσασθε τὸ λεγόμενον. Ἐπεται γάρ· “Καὶ
ἐσκλήρωσεν ἐν ἡμῖν,” τοῦτ’ ἔστιν, ἐκεῖνος ὁ λόγος ὁ τὴν σάρκα
λαβὼν οὗτος ἐσκλήρωσεν ἐν ἡμῖν, τοῦτ’ ἔστιν, ἐν σαρκὶ ἐσκλήρωσεν
ἀνθρωπεία. Θαυμάζεις οὖν ἐφ’ οἷς γέγραπται, “Ὁ λόγος σὰρξ 25
ἐγένετο,” τῆς σαρκὸς ἀναληφθείσης παρὰ τοῦ θεοῦ λόγου, ὅποτε
καὶ περὶ ἀμαρτίας, ἣν μὴ ἔσχεν, εἴρηται ὅτι γενόμενος ἀμαρτία.
Τοῦτ’ ἔστιν, οὐ φύσις καὶ ἐνέργεια ἀμαρτίας ἐγένετο, ἀλλ’ ἵνα
τὴν ἡμετέραν ἀμαρτίαν ἐν τῇ ἰδίᾳ σταυρώσῃ σαρκί. Ἀπόσχωνται

2 Gelasius 37 3 Gelasius 39

5 Jn. 1:14a (5-6 2 Cor. 5:21; Gal. 3:13) (7-9 Is. 53:4) 21 Jn. 1:14a
22-3 Jn. 1:14b 25-6 Jn. 1:14a (27 2 Cor. 5:21)

ISMDJCVOR 1 οικήσας: ἐπανελθῶν J 3 Πρόμαχος ante περιφανῆς transp. J
καὶ om. J 4 Ἄκουε V 5 μοι δοκεῖ V δύνασθαι: γίνεσθαι V 6-8 οὐκ ---
ἀναλαβόντος: ἕως V 7-8 ἀλλ’ --- δέξασθαι: ἀλλὰ λεγομένου ταῦτα γενέσθαι ὡς J
8 ἡμῶν post νόσους add. S^{po}V 12 ἐσπέρας J 15 Μεδιολάνου ISV 16 μὲν om. S
21 Ἀλλά --- ἐγένετο EPAN. attrib. V^{mo} φησί ISV Τὸ --- ἐρμηνεύοντος
(93.15) OPΘ. attrib. V^{mo} 23-4 ἐκεῖνος --- ἔστιν om. V 25-6 ἐγένετο σὰρξ IS
29 ἐν τῇ ἰδίᾳ om. V

οὖν λέγειν τὴν τοῦ λόγου φύσιν μετημεῖφθαι. Ἄλλος γάρ ἐστιν ὁ ἀναλαβών, καὶ ἄλλο τὸ ἀναληφθέν.

EPAN. Μετὰ τούτους προσήκει τῶν πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα διδασκάλων ἀκοῦσαι· τούτο γὰρ ἡμῖν μόνον τῆς οἰκουμένης ὑπολέλειπται τμήμα.

OPΘ. Ἔδει μὲν τούτους πρώτους μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ· πρώτοι γὰρ τῶν ἀποστολικῶν ἐπήκουσαν κηρυγμάτων. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τῶν πρωτοτόκων τῆς εὐσεβείας παίδων τὰς ὑμετέρας ἠκονήσατε γλώσσας, τῇ τοῦ ψεύδους αὐτὰς παραθήξαντες θηγάνη, τὴν ἐσχάτην αὐτοῖς ἀπενείμαμεν χώραν, ἵνα τῶν ἄλλων ἐπακούσαντες πρώτον, εἶτα τοῖς ἐκείνων παραθέντες τὰ τούτων, θαυμάσητε μὲν τὴν συμφωνίαν, παύσησθε δὲ τῆς γλωσσαλγίας. Ἀκούσατε τοίνυν Φλαβιανοῦ, ὃς τῆς Ἀντιοχείων ἐκκλησίας ἐπὶ πλείστον σοφῶς ἐκίνησε τὰ πηδάλια, καὶ τοῦ ἀρειανικοῦ κλύδωνος κρείττους ἀπέφηνεν ὡς ἐκυβέρνησεν ἐκκλησίας, τὸ εὐαγγελικὸν ῥῆτὸν ἐρμηνεύοντος.

4 “Ὁ λόγος, φησί, σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν.” Οὐκ εἰς σάρκα μεταβέβληται, οὐδὲ ἀπέστη τοῦ εἶναι θεός, ἀλλ’ ἐκεῖνο μὲν ἦν αἰδίως, τοῦτο δὲ γέγονεν οἰκονομικῶς, αὐτὸς οἰκοδομήσας τὸν ἑαυτοῦ ναόν, καὶ ἐνοικήσας τῷ παθητῷ γεννήματι.

OPΘ. Εἰ δὲ καὶ τῶν παλαιῶν Παλαιστινῶν ἀκοῦσαι ποθεῖς, 20 ὑπόσχες Γελασίῳ τῷ θαυμασίῳ τὰς ἀκοάς, ὃς τὴν Καισαρέων ἐπιμελῶς ἐγεώργησε. Λέγει δὲ καὶ ταῦτα εἰς τὴν τῆς δεσποτικῆς ἐπιφανείας πανήγυριν·

5 Μάθε τὴν ἀλήθειαν παρὰ Ἰωάννου τοῦ ἀλιέως λέγοντος, “Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” οὐκ αὐτὸς μεταβληθείς, ἀλλ’ ἐν ἡμῖν 25 σκηνώσας. Ἐτερον σκηνή, καὶ ἕτερον ὁ λόγος· ἕτερον ὁ ναός, καὶ ἕτερον ὁ ἐνοικῶν ἐν αὐτῷ θεός.

EPAN. Θαυμάζω λίαν τὴν συμφωνίαν.

OPΘ. Ἰωάννην δὲ τὸν μέγαν τῆς οἰκουμένης λαμπτήρα, ὃς πρῶτον μὲν τὴν Ἀντιοχείων φιλοτίμως ἠρδευσεν ἐκκλησίαν, εἶτα τὴν 30 βασιλεύουσαν σοφῶς ἐγεώργησεν, οὐχ ἡγῆ τὸν ἀποστολικὸν τῆς πίστεως τετηρηκέναι κανόνα;

16 Jn. 1:14ab 24-5 Jn. 1:14a

ISMDJCVOR 1 μετημεῖφθαι: ἡμεῖφθαι μετελήφθαι ISV 2 ἀναληφθέν: μεταληφθέν J 3-5 Μετὰ ---- τμήμα OPΘ. attrib. ISV 6 Καὶ ante ἔδει add. ISV 7 μετέσχον ante τῶν¹ add. V^m ἐπήκουσαν om. V 8 ἠκονήσατε γλώσσας: ἐκινήσατε γλώττας J 13 ἐκίνησε: ἔθνευ J 16 γὰρ ante φησι add. S 18 οἰκονομικῶς γέγονεν S 19 παθητῷ: πάθει τῷ V 26 καὶ ante ἕτερον³ add. S 27 οἰκῶν J ἐν om. V 30 φιλοτίμως ante τὴν¹ transp. S 31 σοφῶς: σαφῶς S 32 ἀκλήνῃ ante τετηρηκέναι add. J

EPAN. Πάνυγε ἀξιάγαστον τούτον ὑπέιληφα τὸν διδάσκαλον.

OPΘ. Οὗτος ὁ πάντα ἄριστος τόδε τὸ εὐαγγελικὸν ἐρμηνεύων χωρίον ᾧδέ φησιν·

- 6 "Ὡστε ὅταν ἀκούσης, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," μὴ θορυβηθῆς, 80
 μηδὲ καταπέσῃς. Οὐ γὰρ ἡ οὐσία μετέπεσεν εἰς σάρκα· τοῦτο γὰρ 5
 τῆς ἐσχάτης ἀσεβείας ἐστίν· ἀλλὰ μένουσα ὅπερ ἐστίν, οὕτω τοῦ
 δούλου τὴν μορφήν ἔλαβεν. "Ὡσπερ γὰρ ὅταν λέγῃ, "Χριστὸς
 ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ
 ἡμῶν κατάρα," οὐ τοῦτό φησιν, ὅτι ἡ οὐσία αὐτοῦ τῆς οἰκείας
 ἀποστᾶσα δόξης εἰς κατάραν οὐσιώθη (τοῦτο γὰρ οὐδ' ἂν 10
 δαίμονες ἐννοήσαιεν, οὐδ' οἱ σφόδρα ἀνόητοι καὶ τῶν κατὰ φύσιν
 ἀπεστερημένοι φρενῶν· τοσαύτην ἔχει μετὰ τῆς ἀσεβείας καὶ τὴν
 παράνοιαν)· οὐ τοῦτο οὖν λέγει, ἀλλ' ὅτι τὴν καθ' ἡμῶν κατάραν
 δεξάμενος οὐκ ἀφίησιν ἡμᾶς ἐπαράτους εἶναι λοιπόν· οὕτω δὲ καὶ
 ἐνταῦθα σάρκα φησὶν αὐτὸν γεγενῆσθαι, οὐ μεταβαλόντα εἰς 15
 σάρκα τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ἀναλαβόντα αὐτήν, ἀνεπάφου μενούσης
 ἐκείνης.

OPΘ. Εἰ δέ σοι φίλον καὶ Σευηριανοῦ τοῦ Γαβάλων ἐπακοῦσαι
 ποιμένος, ἐγὼ καὶ τούτου σοι προσοίσω τὴν ἐρμηνείαν, αὐτὸς δὲ
 παράσχῃς τὴν ἀκοήν. 20

- 7 Τὸ γάρ, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," οὐ μεταπτώσιν τῆς φύσεως
 σημαίνει, ἀλλὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἡμετέρας φύσεως. Εἰ γὰρ τὸ
 ἐγένετο μεταβολὴν νομίζεις, ἐὰν ἀκούσης Παύλου λέγοντος,
 "Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενό-
 μενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα," εἰς φύσιν καὶ μετατροπὴν κατάρας 25
 ἐκλαμβάνεις τὴν λέξιν; "Ὡσπερ οὖν τὸ γενόμενος κατάρα οὐδὲν
 ἕτερον σημαίνει ἢ ὅτι κατάραν τὴν καθ' ἡμῶν εἰς ἑαυτὸν ἔλαβεν,
 οὕτω καὶ τό, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,"
 οὐδὲν ἄλλο παρίστησιν ἢ τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάληψιν.

EPAN. Ἄγαμαι τῆς συμφωνίας τοὺς ἄνδρας. Ἄπαντες γὰρ τὴν αὐ- 30

6 ll. 4-7 (ἔλαβεν) Gelasius 40

4 Jn. 1:14a 7-9 Gal. 3:13 21 Jn. 1:14a 24-5 Gal. 3:13 28 Jn. 1:14ab

ISMDJCVOR 1 εἶναι ante τὸν add. S 2 Οὗτος ὁ πάντα: Αὐτὸς ὁ τὰ πάντα J
 2-3 ἡρμήνευσε ISV: ἐρμηνεύσας I^m χωρίον ἡρμήνευσε S 3 ᾧδέ φησιν: ᾧδε φήσας
 I^mS: ᾧδε δέ φησιν V 4 ὅτι ante 'Ο add. J 6 ἀλλ' ὅπερ ἐστὶν μένουσα S ἐστίν²:
 ἦν J 7 ἀνέλαβεν J 10-11 οὐδ' ἂν δαίμονες: οὐδ' ἂν οὐδὲ οἱ δαίμονες J: οὐδὲ οἱ
 δαίμονες ἂν V 14 δὲ om. S: δὴ J 16 αὐτήν: ταύτην J 19 καὶ τούτου σοι: δέ
 σοι καὶ τούτου J 20 παράσχῃς I: παράσχῃς S 22 ἀνάληψιν: ἀντίληψιν J
 27 νοεῖν post σημαίνει add. J τὴν καθ' ἡμῶν κατάραν S

τὴν ἔρμηνειαν τῶν εὐαγγελικῶν ρητῶν ἐποίησαντο, ὥσπερ εἰς ταῦτον
 συνελθόντες καὶ τὸ κοινῇ δόξαν συγγράμμαντες.

ΟΡΘ. Μέγιστα μὲν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων καὶ ὄρη καὶ πελάγη
 δίωστη, ἀλλὰ τὴν συμφωνίαν οὐκ ἐπήμανεν ἢ διάστασις· ὑπὸ μιᾶς γὰρ
 ἅπαντες πνευματικῆς ἐνηχήθησαν χάριτος. Προσήνεγκα ἄν σοι καὶ 5
 τῶν νικηφόρων τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῶν Διοδώρου καὶ Θεοδώρου
 τὰς ἐρμηνείας, εἰ μὴ δυσμενῶς ὑμᾶς εἰρωνὴν περὶ τοὺς ἄνδρας διακει-
 μένους καὶ τῆς Ἀπολιναρίου περὶ αὐτοὺς ἀπεχθείας κληρονόμους
 γεγενημένους. Ἐθεάσω δ' ἄν καὶ τούτους συνωδᾷ γεγραφότας καὶ ἐκ 10
 τῆς θείας πηγῆς ἀρυσσάμενους τὰ νάματα, καὶ κρουνοὺς καὶ αὐτοὺς
 γεγενημένους τοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ τούτους μὲν παραλείψω· ἄσπονδον
 γὰρ κατ' αὐτῶν ἀνεδέξασθε πόλεμον. Ἐπιδείξω δέ σοι τῶν πανευ-
 φήμων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων τὸ περὶ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως 81
 φρόνημα, ἵνα γνῶς τίνα περὶ τῆς ληφθείσης ἐδόξασαν φύσεως. Ἀκήκοας
 δὲ πάντως Ἰγνάτιον ἐκεῖνον, ὃς διὰ τῆς τοῦ μεγάλου Πέτρου δεξιᾶς 15
 τῆς ἀρχιερωσύνης τὴν χάριν ἐδέξατο, καὶ τὴν ἐκκλησίαν Ἀντιοχείων
 ἰθύνας τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀνεδήσατο· καὶ Εἰρηναῖον, ὃς
 τῆς Πολυκάρπου διδασκαλίας ἀπήλασεν, Γαλατῶν δὲ τῶν ἐσπερίων
 ἐγεγόνει φωστήρ· καὶ Ἰππόλυτον καὶ Μεθόδιον, τοὺς ἀρχιερέας καὶ
 μάρτυρας, καὶ τοὺς ἄλλους, ὧν ταῖς διδασκαλαῖς τὰς προσηγορίας 20
 συνάψω.

ΕΡΑΝ. Ποθοῦντί μοι καὶ τάσδε προσοίσεις τὰς μαρτυρίας.

ΟΡΘ. Ἄκουσον οὖν τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀποστολικὴν προφερόντων
 διδασκαλίαν.

Τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ μάρτυρος.

25

8 Ἐκ τῆς πρὸς Σμυρναίους ἐπιστολῆς.

Πεπληροφορημένους ἀληθῶς εἰς τὸν κύριον ἡμῶν, ὄντα ἐκ γένους
 Δαβὶδ κατὰ σάρκα, υἱὸν θεοῦ κατὰ θεότητα καὶ δύναμιν θεοῦ, γεγεννη-
 μένον ἀληθῶς ἐκ παρθένου, βεβαπτισμένον ὑπὸ Ἰωάννου, ἵνα πληρωθῇ
 πᾶσα δικαιοσύνη ὑπ' αὐτοῦ, ἀληθῶς ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ 30
 Ἡρώδου τετράρχου καθηλωμένον ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί.

(27-8 Rom. 1:3-4) (29-30 Mt. 3:15-16)

ISMDJCVOR 4 δίωστην V^{mo} 5 πάντες J 8 περὶ: πρὸς J 12-13 καὶ
 post σοι add. J τοῦ πανευφήμου... διδασκάλου I: τὸν πανεύφημον διδάσκαλον V 13 τὸ:
 καὶ τὸ ἐκεῖνον V^{po} 14 ἐδόξασε IV 17 ἀνεδήσατο στέφανον S 18-19 Γαλατῶν
 --- φωστήρ: ἐγεγόνει δὲ φωστήρ Γαλατῶν τῶν ἐσπερίων V 23 οὖν om. ISV τῶν
 ante τὴν add. S 25 ἐπισκόπου om. J καὶ μάρτυρος om. J 26 Σμυρναίους:
 Ῥωμαίους V 27 ὄντα: ὅταν IS 28 κατὰ² --- θεοῦ om. J θεοῦ² om. V
 γεγεννημένον JV 29 ἐκ θεοῦ γεγεννημένον ἀληθῶς post ἀληθῶς add. J Μαρίας
 post παρθένου add. J

- 9 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.
 Τί γάρ με ὠφέλει, εἴπερ με ἐπαινεῖ τις, τὸν δὲ κύριόν μου βλασφημεῖ
 μὴ ὁμολογᾶν αὐτὸν σαρκοφόρον; Ὁ δὲ τοῦτο μὴ λέγων, τελείως
 αὐτὸν ἀπῆρηται ὡν νεκροφόρος.
- 10 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. 5
 Εἰ γὰρ τῷ δοκεῖν ταῦτα ἐπράχθη ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ γὰρ τῷ
 δοκεῖν δέδεμαι. Τί δὲ καὶ ἑμαυτὸν ἔκδοτον δέδωκα τῷ θανάτῳ, πρὸς
 πῦρ, πρὸς μάχαιραν, πρὸς θηρία; Ἄλλ' ὁ ἐγγὺς μαχαίρας, ἐγγὺς θεοῦ,
 ὁ μεταξὺ θηρίων, μεταξὺ θεοῦ. Μόνον ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ
 εἰς τὸ συμπαθεῖν αὐτῷ πάντα ὑπομένω, αὐτοῦ με ἐνδυναμοῦντος, τοῦ 10
 τελείου ἀνθρώπου, ὃν τινες ἀγνοοῦντες ἀρνοῦνται.
- 11 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεισίου ἐπιστολῆς.
 Ὁ γὰρ θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκυφορήθη ὑπὸ Μαρίας κατ'
 οἰκονομίαν θεοῦ, ἐκ σπέρματος μὲν Δαβίδ, ἐκ πνεύματος δὲ ἁγίου, ὃς
 ἐγεννήθη καὶ ἐβαπτίσθη, ἵνα τὸ θνητὸν ἡμῶν καθαρισθῆ. 15
- 12 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.
 Εἴ τι οἱ κατ' ἄνδρα κοινῇ πάντες ἐν τῇ χάριτι ἐξ ὀνόματος συνέρχεσθε
 ἐν μιᾷ πίστει, καὶ ἐν ἐνὶ Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ κατὰ σάρκα ἐκ γένους
 Δαβίδ, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου καὶ υἱῷ τοῦ θεοῦ.
- 13 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. 20 84
 Εἰς ἰατρός ἐστι σαρκικός καὶ πνευματικός, γεννητὸς ἐξ ἀγεννήτου,
 ἐν ἀνθρώπῳ θεός, ἐν θανάτῳ ζωὴ ἀληθινή, καὶ ἐκ Μαρίας καὶ ἐκ
 θεοῦ, πρῶτον παθητὸς καὶ τότε ἀπαθής, Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ κύριος
 ἡμῶν.
- 14 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Τραλλιανούς ἐπιστολῆς. 25
 Κωφώθητε οὖν, ὅταν χωρὶς Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑμῖν λαλῆ τις, τοῦ ἐκ
 γένους Δαβίδ, τοῦ ἐκ Μαρίας, ὃς ἀληθῶς ἐγεννήθη, ἔφαγέ τε καὶ
 ἔπιεν ἀληθῶς, ἐδιώχθη ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ἀληθῶς ἐσταυρώθη καὶ
 ἀπέθανε, βλεπόντων τῶν ἐπιγείων καὶ ἐπουρανίων καὶ καταχθονίων.
- Εἰρηναίου ἐπισκόπου Λουγδούνου. 30
- 15 Ἐκ τοῦ τρίτου λόγου τῶν εἰς τὰς αἰρέσεις.

12 Gelasius 2 13 Gelasius 1

ISMJCVOR 1 In toto om. I 2-4 In toto om. I^{mo} 2 με¹ om. IV 3 μη¹
 om. I μὴ τοῦτο I 4 νεκροφόρον V 9 ὁ --- θεοῦ om. ISV 10-11 τοῦ
 --- ἀρνοῦνται om. J 11 ἀρνοῦνται ἀγνοοῦντες S 15 ἡμῶν: ὕδαρ J καθαρῖση J
 17 Εἴ τι: Ἔτι J 18 ἐνὶ om. J Χριστῷ Ἰησοῦ J 22 ἀληθινή: ἀληθής I εἰς
 ante ἐκ¹ add. J 28 ἐδιώχθη: ἐδέθη J ἀληθῶς² om. ISV 29 καὶ¹ --- κατα-
 χθονίων: τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν καταχθονίων J: καὶ καταχθονίων καὶ ἐπουρανίων S
 30 τοῦ παλαιοῦ ante ἐπισκόπου add. J Λουγδούνων J

Εἰς τί δὲ καὶ τὸ “ἐν πόλει Δαβὶδ” προσέθηκαν, εἰ μὴ ἵνα τὴν ὑπὸ θεοῦ γεγενημένην τῷ Δαβὶδ ὑπόσχεσιν, ὅτι ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας αὐτοῦ αἰώνιος ἐστὶ βασιλεύς, πεπληρωμένην εὐαγγελίσωνται, ἣν ὁ δημιουργὸς τοῦδε τοῦ παντὸς πεποίητο ἐπαγγελίαν;

16 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

5

Καὶ ἐν τῷ εἰπεῖν, “Ἀκούσατε δὴ, οἶκος Δαβὶδ,” σημαίνοντος ἣν ὅτι ἐπηγγείλατο τῷ Δαβὶδ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας αὐτοῦ αἰώνιον ἀναστήσειν βασιλέα. Οὗτός ἐστιν ὁ ἐκ τῆς Δαβὶδ παρθένου γενόμενος.

17 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Εἰ τοίνυν ὁ πρῶτος Ἄδὰμ ἔσχε πατέρα ἄνθρωπον, καὶ ἐκ σπέρματος 10 ἐγενήθη, εἰκὸς ἦν καὶ τὸν δεύτερον Ἄδὰμ λέγειν αὐτὸν ἐξ Ἰωσήφ γεγενησθαι. Εἰ δὲ ἐκεῖνος ἐκ γῆς ἐλήφθη, πλάστης δὲ αὐτοῦ ὁ θεός, ἔδει καὶ τὸν ἀνακεφαλαιούμενον εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ πεπλασμένον ἄνθρωπον, τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ τῆς γεννήσεως ἔχειν ὁμοιότητα. Εἰς τί 15 οὖν πάλιν οὐκ ἔλαβε χοῦν ὁ θεός, ἀλλ’ ἐκ Μαρίας ἐνήργησε τὴν πλάσιν γενέσθαι; Ἴνα μὴ ἄλλη πλάσις γένηται, μηδὲ ἄλλο τὸ σωζόμενον, ἀλλ’ αὐτὸς ἐκεῖνος ἀνακεφαλαιωθῆ, τηρουμένης τῆς ὁμοιότητος. Ἄγαν οὖν πίπτουσι καὶ οἱ λέγοντες αὐτὸν μηδὲν εἰληφέναι ἐκ τῆς παρθένου, ἵν’ ἐκβάλλωσι τὴν τῆς σαρκὸς κληρονομίαν, καὶ 20 ἀποβάλλωνται τὴν ὁμοιότητα.

18 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐπεὶ περισσὴ καὶ ἡ εἰς τὴν Μαρίαν αὐτοῦ κάθοδος. Τί γὰρ καὶ εἰς 85 αὐτὴν κατῆι, εἰ μηδὲν ἔμελλε λήψεσθαι παρ’ αὐτῆς; Ἐτι τε εἰ μηδὲν εἰλήφει παρὰ τῆς Μαρίας, οὐκ ἂν τὰς ἀπὸ γῆς εἰλημμένας προσίετο τροφάς, δι’ ὧν τὸ ἀπὸ γῆς ληφθὲν τρέφεται σῶμα· οὐδ’ ἂν εἰς τεσσα- 25 ράκοντα ἡμέρας ὁμοίως ὡς Μωϋσῆς καὶ Ἡλίας νηστεύσας ἐπέεινυσε, τοῦ σώματος ἐπιζητούντος τὴν ἰδίαν τροφήν· οὐδ’ ἂν Ἰωάννης ὁ μαθητὴς αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ γράφων εἰρήκει· “Ὁ δὲ Ἰησοῦς κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὄδοιπορίας ἐκαθέζετο.” οὐδ’ ἂν ὁ Δαβὶδ προαναπε-

1 Lk. 2:11 (1-3 Ps. 132:11 = LXX 131:11) 6 Is. 7:13 (7-8 Ps. 132:11 = LXX 131:11) (25-7 Ex. 34:28, 1 Kg. 19:8) 28-9 Jn. 4:6

ISMJCVOR 1 προσέθηκεν IS 2 τοῦ ante θεοῦ add. S 3 ἔσται J τῷ Δαβὶδ ὑπόσχεσιν post εὐαγγελίσωνται add. IV: τῷ Δαβὶδ ante πεπληρωμένην add. S^{po}: ὑπόσχεσιν supra εὐαγγελίσωνται add. S^{po}: τῷ Δαβὶδ post εὐαγγελίσωνται add. J 6 ὁ post ὅτι add. J 8 Δαβὶδ: Δαβιδικῆς J γεννώμενος S 11 αὐτοῦ J 12 γεγενῆσθαι IV 13 τὸν ante ὑπὸ add. J 14 ὁμοιότητα ἔχειν S 14-15 τί οὖν πάλιν: τοῦμπαλιν οὖν J 15 ἐνήργησε: εὐδόκησε J 16 ἡ ante πλάσις add. J μηδὲ: καὶ J 18 καὶ om. J ἀνειληφέναι J 22 Ἐπεὶ περισσὴ: Ἐπείπερ ἴση mss.: recte C^{po} 24 προσίετο: προσέετο J 25 τῆς ante γῆς add. J 26 ὡς om. J: ὁ S Μωϋσῆ καὶ Ἡλία J 27 τὴν ἰδίαν ἐπιζητούντος J 28 γράφων om. J δὲ Ἰησοῦς: δεσπότης J 29 ἐκ: ἀπὸ J

φωνήκει περὶ αὐτοῦ· “Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέθηκαν.” οὐδ’ ἂν ἐδάκρυσεν ἐπὶ τοῦ Λαζάρου, οὐδ’ ἂν ἴδρωσε θρόμβους αἵματος· οὐδ’ ἂν εἰρήκει ὅτι “Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου.” οὐδ’ ἂν νυγείσης αὐτοῦ τῆς πλευρᾶς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Ταῦτα γὰρ πάντα σύμβολα σαρκὸς τῆς ἀπὸ γῆς εἰλημμένης, ἣν εἰς 5 αὐτὸν ἀνεκεφαλαιώσατο τὸ ἴδιον πλάσμα σώζων.

19 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

“Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου τοῦ πρώτως ἐκ γῆς ἀνεργάστου πεπλασμένου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, καὶ ἀπέβαλον τὴν ζωὴν, οὕτως ἔδει καὶ δι’ ὑπακοῆς ἐνὸς ἀνθρώπου 10 τοῦ πρώτως ἐκ παρθένου γεγεννημένου, δικαιοποιηθῆναι πολλοὺς καὶ ἀπολαβεῖν τὴν σωτηρίαν.

20 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

“Ἐγὼ εἶπα, θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες, ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε.” Ταῦτα λέγει πρὸς τοὺς μὴ δεξαμένους τὴν δωρεὰν τῆς 15 υἰοθεσίας, ἀλλ’ ἀτιμάζοντας τὴν σάρκωσιν τῆς καθαρᾶς γεννήσεως τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ, καὶ ἀποστεροῦντας τὸν ἄνθρωπον τῆς εἰς θεὸν ἀνόδου, καὶ ἀχαριστοῦντας τῷ ὑπὲρ αὐτῶν σαρκωθέντι λόγῳ τοῦ θεοῦ. Εἰς τοῦτο γὰρ ὁ λόγος ἄνθρωπος καὶ υἱὸς ἀνθρώπου ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα ὁ ἄνθρωπος χωρήσας τὸν λόγον καὶ τὴν υἰοθεσίαν λαβῶν 20 υἱὸς γένηται θεοῦ.

21 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τοῦ πνεύματος οὖν κατελθόντος διὰ τὴν προωρισμένην οἰκονομίαν, καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ μονογενοῦς, ὃς καὶ λόγος ἐστὶ τοῦ πατρός, ἐλθόντος τοῦ πληρώματος τοῦ χρόνου, σαρκωθέντος ἐν ἀνθρώπῳ, 25 καὶ πᾶσαν τὴν κατ’ ἄνθρωπον οἰκονομίαν ἐκπληρώσαντος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὄντος, ὡς αὐτὸς ὁ κύριος μαρτυρεῖ, καὶ οἱ ἀπόστολοι ὁμολογοῦσι, καὶ οἱ προφῆται κηρύττουσι, ψευδεῖς ἀπεδείχθησαν πᾶσαι αἱ διδασκαλαὶ τῶν τὰς ὀγδοῦδας καὶ τετράδας καὶ δοκῆσεις παρεξευρηκότων. 30

1-2 Ps. 69:26 (LXX 68:27) (2-3 Jn. 11:35, Lk. 22:43-4) 3-4 Mt. 26:38
(4 Jn. 19:34) (8-12 Rom. 5:19) 14-15 Ps. 82:6-7 (LXX 81:6-7)

ISMJCVOR 1 περὶ αὐτοῦ: πρὸς αὐτόν IS 2 τῷ Λαζάρῳ J 4 ἕως θανάτου
post μου add. S οὐδ’ ἂν: οὐδέ J ὕδωρ καὶ αἷμα IS^{ao} 5 τῆς ante γῆς add. IJ
6 αὐτόν: ἐαυτόν J 9 τῆς ante γῆς add. SJ ἀνεργάστως I 10 οὕτως om. J
11 γεγεννημένου MOR 12 τὴν σωτηρίαν ἀπολαβεῖν S 14 θεοὶ --- πάντες: υἱοὶ
ὑψίστου ἐστὲ πάντες καὶ θεοὶ V 17 τὸν ante θεὸν add. J 19 ἄνθρωπος: ἐγεννήθη S
19-20 καὶ --- θεοῦ om. ISV 21 γένηται υἱὸς J 24 τοῦ³ om. R 26-7 τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ V 29 πᾶσαι αἱ: αἱ παλαιαὶ J

Ἰπολύτου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος.

22 Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Κύριος ποιμαίνει με.”

Καὶ κιβωτὸς δὲ ἐκ ξύλων ἀσήπτων αὐτὸς ἦν ὁ σωτήρ. Τὸ γὰρ ἄσηπτον αὐτοῦ καὶ ἀδιάφθορον σκῆνος ταύτη κατηγγέλλετο τὸ μηδεμίαν ἀμαρτήματος σηπεδόνα φῦσαν. Ὁ γὰρ ἀμαρτήσας καὶ ἐξομολογούμενος φησι· “Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου.” Ὁ δὲ κύριος ἀναμάρτητος ἦν, ἐκ τῶν ἀσήπτων ξύλων τὸ κατὰ ἄνθρωπον, τουτέστιν, ἐκ τῆς παρθένου καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ οἷα καθαρωτάτῃ χρυσίῳ περικεκαλυμμένος. 5 88 10

23 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν Ἐλκανὰν καὶ τὴν Ἄνναν.

Ἄγε δὴ μοι, ὦ Σαμουήλ, εἰς Βηθλεὲμ ἐλκομένην τὴν δάμαλιν, ἵνα ἐπιδείξῃς τὸν ἐκ Δαβὶδ βασιλέα τικτόμενον, καὶ τοῦτον ὑπὸ πατρὸς βασιλέα καὶ ἱερέα χριόμενον.

24 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. 15

Εἰπέ μοι, ὦ μακαρία Μαρία, τί ἦν τὸ ὑπὸ σοῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ συνειλημμένον, καὶ τί ἦν τὸ ὑπὸ σοῦ ἐν παρθενικῇ μήτρᾳ βασταζόμενον; Λόγος γὰρ ἦν θεοῦ πρωτότοκος ἀπ’ οὐρανῶν ἐπὶ σὲ κατερχόμενος, καὶ ἄνθρωπος πρωτότοκος ἐν κοιλίᾳ πλασσόμενος, ἵν’ ὁ πρωτότοκος λόγος θεοῦ πρωτοτόκῳ ἀνθρώπῳ συναπτόμενος δειχθῇ. 20

25 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τὴν δὲ δευτέραν, τὴν διὰ τῶν προφητῶν ὡς διὰ τοῦ Σαμουήλ, ἀνακαλῶν καὶ ἐπιστρέφων τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν ἀλλοφύλων. Τὴν δὲ τρίτην, ἐν ἣ ἔνσαρκος παρῆν τὸν ἐκ τῆς παρθένου ἄνθρωπον ἀναλαβών, ὃς καὶ ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ’ αὐτῇ. 25

26 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἡσαΐου.

Αἰγύπτῳ μὲν τὸν κόσμον ἀπέικασε, χειροποιήτοις δὲ τὴν εἰδωλολατρίαν, σεισμῶ δὲ τὴν μετανάστασιν καὶ κατάλυσιν αὐτῆς. Κύριον δὲ τὸν λόγον· νεφέλην δὲ κούφην, τὸ καθαρῶτατον σκῆνος, εἰς ὃ ἐνθρονισθεὶς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰσηλθεν εἰς τὸν βίον σείσαι τὴν πλάνην. 30

Τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος.

2 Ps. 23:1 (LXX 22:1) 6-7 Ps. 38:5 (LXX 37:6) (12-14 I Sam. 16:1-4)
(27 ff. Is. 19:1)

ISMJCVOR 1 Τοῦ ἁγίου ante Ἰπολύτου add. M καὶ om. I 2 καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει post με add. J 9 ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν J 10 χρυσῶ J 12 ἐλκομένην: ἀγομένην J 17 τῇ ante παρθενικῇ add. J βασταζόμενον μήτρα S 20 δειχθῇ συναπτόμενος S δειχθείη J 23 ἀπὸ: ἐκ S 25 ὃς: θεός J αὐτῇ: αὐτήν IS 29 δὲ1 om. J 30 Ἰησοῦς om. J ὁ ante Χριστὸς add. S

27 Ἐκ τοῦ περὶ μαρτύρων λόγου.

Οὕτω γὰρ θαυμαστόν καὶ περισπούδαστόν ἐστι τὸ μαρτύριον, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, τιμῶν αὐτὸ ἐμαρτύρησεν, οὐχ ἄρπαγμὸν ἡγησάμενος τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἵνα καὶ τούτῳ τὸν ἀνθρωπον τῷ χαρίσματι, εἰς ὃν κατέβη, στέψῃ.

5

Τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ ὁμολογητοῦ.

28 Ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ιε' ψαλμοῦ.

Ἄλλὰ μὴν ἢ τοῦ Ἰησοῦ ἐκατέρων πεῖραν ἔσχε. Γέγονε γὰρ καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, καὶ τῆς σαρκὸς ἐκτὸς γενομένη ζῆ καὶ ὑφέστηκε. Λογικὴ ἄρα καὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων ὁμοούσιος, ὥσπερ καὶ ἢ σὰρξ ὁμοούσιος τῇ τῶν ἀνθρώπων σαρκὶ τυγχάνει, ἐκ τῆς Μαρίας προελθοῦσα.

10

29 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ ψυχῆς λόγου.

Τί δ' ἂν εἴποιεν εἰς τὰς τοῦ βρέφους ἀναβλέψαντες ἀνατροφάς, ἢ τὴν τῆς ἡλικίας ἀνάδοσιν, ἢ τὴν τῶν χρόνων ἐπίτασιν, ἢ τὴν τοῦ σώματος αὔξην; Ἴνα δὲ παρῶ λέγειν τὰς ἐπὶ ἐδάφους ἐκπληρωθείσας θαυματουργίας, ὁράτωσαν τὰς τῶν νεκρῶν ἀναβιώσεις, τὰ τοῦ πάθους σύμβολα, τὰ τῶν μαστίγων ἴχνη, τοὺς τῶν πληγῶν μάλωπας, τὴν τετραωμένην πλευράν, τοὺς τῶν ἡλῶν τύπους, τὴν τοῦ αἵματος ἔκχυσιν, τὰ τοῦ θανάτου σημεῖα, καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν, αὐτὴν τὴν τοῦ ἰδίου σώματος ἀνάστασιν.

15 89

30 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Καὶ μὴν εἴ τις εἰς τὴν τοῦ σώματος γέννησιν ἀφορᾷ, προδήλως εὐρήσειεν ἂν ὡς ἐν τῇ Βηθλεὲμ τεχθεὶς ἐσπαργανώθη, κὰν τῇ Αἰγύπτῳ χρόνοις ἐτράφη τιςὶν ἔνεκεν τῆς τοῦ ἀλάστορος ἐπιβουλῆς Ἡρώδου, κὰν τῇ Ναζαρέτ ἀνδρωθεὶς ηὐξήθη.

25

31 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Οὐ γὰρ ταυτὸν ἐστὶν ἢ σκηνὴ τοῦ λόγου καὶ θεοῦ, δι' ἧς τὴν θείαν ἐθεώρει δόξαν ὁ μακάριος Στέφανος.

32 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ."

30

Εἰ μὲν οὖν ἀρχὴν τῆς γεννήσεως εἴληφεν ὁ λόγος, ἀφ' οὗ διὰ τῆς μητρῴας διοδεύσας γαστρὸς τὰς σωματικὰς ἐφόρεσεν ἀρμονίας, (3-4 Phil. 2:6) (23-6 Lk. 2) (28-9 Acts 7:56) 30-1 Prov. 8:22

ISMJCVOR 1 μαρτυρίου S 3 Ἰησοῦς ante Χριστός add. V 6 Ἀντιοχέων V: De S non liquet. 10 ψυχαῖς post ἀνθρώπων transp. S 11 καὶ om. S 11-12 τυγχάνει σαρκὶ S 14 ἀποβλέψαντες J 15 ἐπίτασιν ante τῶν transp. IJV 16 αὔξην: αὔξησιν IS 17 ὁρατῶς J 18-19 τὰς τετραωμένας πλευράς ISV 20 τὴν om. IV^{ao} 28 ἐστὶν ἢ: ἐστι J τῷ λόγῳ καὶ θεῷ J 29 θεωρεῖ J 30 εἰς τό om. IS 31 αὐτοῦ om. I 32 γενέσεως J 33 διώδευσε J καὶ ante τὰς add. J

συνέστηκεν ὅτι γέγονεν ἐκ γυναικός. Εἰ δὲ λόγος καὶ θεὸς ἦν ἀνέκαθεν παρὰ τῷ πατρί, καὶ τὰ σύμπαντα δι' αὐτοῦ γεγενῆσθαι φαμεν, οὐκ ἄρα γέγονεν ἐκ γυναικός ὁ ὢν καὶ τοῖς γεννητοῖς ἅπασιν αἷτιος ὢν· ἀλλ' ἔστι τὴν φύσιν θεὸς αὐτάρκης, ἀπειρος, ἀπεριωότητος· ἐκ γυναικός δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, ὁ ἐν τῇ παρθενικῇ μήτρᾳ πνεύματι 5 παγαίς ἀγίῳ.

33 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ναὸς γὰρ κυρίως ὁ καθαρὸς καὶ ἄχραντος, ἢ κατὰ τὸν ἄνθρωπὸν ἐστὶ περὶ τὸν λόγον σκηνή, ἔνθα προφανῶς σκηνώσας ᾤκησεν ὁ θεός. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐκ τῶν εἰκότων φαμέν· τούτου γὰρ ὁ φύσει τοῦ θεοῦ υἱός, 10 τὴν λύσιν καὶ ἀνάστασιν προαγορεύων τοῦ νεώ, ἀναμφιβόλως ἡμᾶς διδάσκων ἐφοδιάζει, τοῖς μαιφόνις φάσκων Ἰουδαίους· “Λύσατε τὸν ναὸν τούτου, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.”

34 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ὅσπητικά οὖν τὸν ἄνθρωπον ναουργήσας ἐφόρεσεν ὁ λόγος, σῶματι 15 μὲν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφοιτῶν, παντοδαπὰς ἀοράτως θαυματουργίας ἐπεδείκνυτο, τοὺς δὲ ἀποστόλους κήρυκας τῆς αἰδίου βασιλείας ἐξέπεμπε.

35 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ρβ' ψαλμοῦ.

Πρόδηλον οὖν, εἴπερ ὁ χριῶν ἀποδεικνύει θεόν, οὗ τὸν θρόνον εἶπεν 20 αἰώνιον, δηλὸς μὲν ἐστὶ φύσει θεὸς ἐκ θεοῦ γεννηθεὶς ὁ χριστὸς· ὁ δὲ χρισθεὶς ἐπίκτητον εἴληφεν ἀρετὴν, ἐκκρίτω ναουργία κοσμηθεὶς, ἐκ τῆς τοῦ κατοικοῦντος ἐν αὐτῷ θεότητος.

Τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ ὁμολογητοῦ.

36 Ἐκ τῆς ἀπολογίας τῆς γεγενημένης ὑπὲρ Διονυσίου ἐπισκόπου 25 Ἀλεξανδρείας.

“Ἐγὼ ἢ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν.” Ἡμεῖς γὰρ τοῦ κυρίου κατὰ τὸ σῶμα συγγενεὶς ἐσμεν· καὶ αὐτὸς διὰ τοῦτο εἶπεν· “Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου.” Καὶ ὡσπερ εἰσὶ τὰ κλήματα ὁμοούσια τῆς ἀμπέλου, καὶ ἐξ αὐτῆς, οὕτω 30 92 καὶ ἡμεῖς, ὁμογενῆ σώματα ἔχοντες τῷ σώματι τοῦ κυρίου, ἐκ τοῦ

12-13 Jn. 2:19 27 Jn. 15:5, 1 (sic) 29 Ps. 22:22 (LXX 21:23)

ISMJCVOR 1 δέ: δ' ὁ J καὶ ante λόγος add. I ἀνέκαθεν ἦν J 3 γεννητοῖς: γεννητοῖς SJV^m 4 τῇ φύσει IJ 5 ὁ ante ἄνθρωπος add. J 6 ἀγίῳ παγαίς S 8 γὰρ om. J 11 νεώ: ναοῦ I 16 μὲν om. I ἀοράτους S 20 οὗ: οὐ J 24 ἐπισκόπου om. J καὶ ὁμολογητοῦ om. J 25 Ἐκ: Ἀπὸ IV ἀπολογίας τῆς γεγενημένης: γενομένης ἀπολογίας J ὑπέρ: ὑπὸ I^mS: περὶ J τοῦ ante ἐπισκόπου add. V 26 Ἀλεξανδρείας om. J 29 τοῦτο εἶπεν: τοῦ εἰπεῖν J μου: μοι S 30 ἐστὶ J

πληρώματος αὐτοῦ λαμβάνομεν, κακέينو ρίζαν ἔχομεν εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν. Ὁ δὲ πατὴρ εἴρηται ὁ γεωργός· αὐτὸς γὰρ εἰργάσατο διὰ τοῦ λόγου τὴν ἀμπελον, ἣτις ἐστὶ τὸ κυριακὸν σῶμα.

- 37 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἀπολογίας. 5
 Ἀμπελος δὲ ἐκλήθη ὁ κύριος διὰ τὴν περὶ τὰ κλήματα, ἅπερ ἐσμέν ἡμεῖς, συγγένειαν σωματικὴν.
- 38 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου τοῦ μείζονος.
 Τὸ γεγράφθαι, “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος,” φανερώς τὴν θεότητα δηλοῖ· τὸ δέ, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” τὸν ἄνθρωπον τοῦ κυρίου δείκνυσιν. 10
- 39 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.
 Καὶ τό, “Πλυεὶ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ,” τουτέστιν, ἐν τῷ ἰδίῳ αἵματι τὸ σῶμα, τὴν περιβολὴν τῆς θεότητος.
- 40 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.
 Τὸ γάρ, “Ἦν,” ἐπὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ ἀναφέρεται· τὸ δέ, “Σὰρξ 15 ἐγένετο,” ἐπὶ τοῦ σώματος. Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, οὐκ εἰς σάρκα ἀναλυθεὶς, ἀλλὰ σάρκα φορέσας· ὡς δ’ ἂν εἴποι τις, ὁ δεῖνα γέγονε γέρων, οὐκ ἐξ ἀρχῆς γεννηθεὶς· ἢ ὁ στρατιώτης βετράνος ἐγένετο, οὐ πρότερον τοιοῦτος ἂν οἶος γέγονεν. Ἰωάννης, “Ἐγενόμην, φησὶν, ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ κυριακῇ·” οὐχ ὅτι ἐκεῖ γέγονεν ἢ 20 γεγένηται, ἀλλ’ εἶπεν, “Ἐγενόμην ἐν Πάτμῳ,” ἀντὶ τοῦ, παρεγενόμην. Οὕτως ὁ λόγος εἰς σάρκα παραγένεον, ὡς λέλεκται, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο.” Ἀκουσον λέγοντος· “Ἐγενόμην ὡσεὶ σκευὸς ἀπολωλός,” καί, “Ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος.” 25
- 41 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Ἐπίκτητον ἐπιστολῆς.
 Τίς γὰρ ἤκουσε τοιαῦτα πάποτε; Τίς ὁ διδάξας; Τίς ὁ μαθὼν; “Ἐκ μὲν γὰρ Σιῶν ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ.” Ταῦτα δὲ πόθεν ἐξῆλθε; ποῖος ἄδης ἠρεύξατο, ὁμοούσιον εἰπεῖν τὸ ἐκ 30 Μαρίας σῶμα τῇ τοῦ λόγου θεότητι, ἢ ὅτι ὁ λόγος εἰς σάρκα καὶ ὄστέα καὶ τρίχας καὶ ὄλον τὸ σῶμα μεταβέβληται; Τίς δὲ ἤκουσεν ἐν ἐκκλη-
- (2 Jn. 15:1) (6-7 Jn. 15:5) 9 Jn. 1:1 10 Jn. 1:14a 12 Gen. 49:11 15 Jn. 1:1 15-16 Jn. 1:14a 19-20, 21 Rev. 1:9 22-3 Jn. 1:14a 23-4 Ps. 31:12 (LXX 30:13) 24-5 Ps. 88:4b-5 (LXX 87:5) 27-8 Is. 2:3
- ISMDJCVOR 5 τῆς αὐτῆς ἀπολογίας· τοῦ αὐτοῦ λόγου IS· τῆς αὐτῆς πραγμα-
 τείας V 7 σωματικὴν συγγένειαν J 8 τοῦ μείζονος λόγου S 15 αὐτοῦ θεότητος S
 16 ἐπὶ ---- ἐγένετο om. I γὰρ post λόγος add. J ἐπὶ τοῦ σώματος post ἐγένετο²
 add. J 17 δ’ om. S 18 γεννηθεὶς· γενηθεὶς S βρέττανος S· βρετανὸς J 19 φησὶν
 Ἐγενόμην J 20 γέγονεν ἢ om. S 21 γεγένηται V 22 παραγένεον ὡς·
 παραγεγονῶς J 23 Ἐγενόμην om. S 24 ὡσεὶ· ὡς J 27-8 Ἐκ Σιῶν μὲν γὰρ J
 29 ἐξῆλθον IS ἐξηρεύξατο R 31 τὸ om. IV

σία ἢ ὄλως παρὰ Χριστιανοῖς, ὅτι θέσει καὶ οὐ φύσει σῶμα πεφόρηκεν ὁ κύριος;

42 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Τίς δὲ ἀκούων ὅτι οὐκ ἐκ Μαρίας ἀλλ' ἐκ τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας μετε-
ποίησεν ἑαυτῷ σῶμα παθητὸν ὁ λόγος, εἴποι ἂν Χριστιανὸν τὸν 5
λέγοντα ταῦτα; Τίς δὲ τὴν ἀθέμιτον ταύτην ἐπενόησεν ἀσέβειαν, ὥστε
καὶ εἰς ἐνθύμησιν ἐλθεῖν καὶ εἰπεῖν, ὅτι ὁ λέγων ἐκ Μαρίας εἶναι τὸ
κυριακὸν σῶμα, οὐκ ἔτι τριάδα ἀλλὰ τετράδα ἐν τῇ θεότητι φρονεῖ;
ὡς διὰ τοῦτο τοὺς οὕτω διακειμένους τῆς οὐσίας τῆς τριάδος λέγειν
τὴν σάρκα, ἣν ἐνεδύσατο ἐκ Μαρίας ὁ σωτήρ. Πόθεν δὲ πάλιν ἡρεύ- 10
ξαντό τινες ἴσῃν ἀσέβειαν τοῖς προειρημένοις, ὡς εἰπεῖν μὴ νεώτερον
εἶναι τὸ σῶμα τῆς τοῦ λόγου θεότητος, ἀλλὰ συναῖδιον αὐτῷ δια-
παντὸς γεγενῆσθαι, ἐπειδὴ ἐκ τῆς οὐσίας τῆς σοφίας συνέστη;

43 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Ἀνθρώπινον ἄρα φύσει τὸ ἐκ Μαρίας σῶμα κατὰ τὰς θείας γραφάς, 15
καὶ ἀληθινὸν δὲ ἦν, ἐπειδὴ ταῦτὸν ἦν τῷ ἡμετέρῳ· ἀδελφὴ γὰρ ἡμῶν
ἡ Μαρία, ἐπεὶ καὶ οἱ πάντες ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἐσμεν, καὶ τοῦτο οὐκ ἂν τις
ἀμφιβάλοι, μνησθεῖς ὧν ἔγραψε Λουκᾶς.

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐπισκόπου Καισαρείας.

44 Ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ νθ' ψαλμοῦ.

Πάντες ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν τῷ ζυγῷ τοῦ Χριστοῦ ὑποκύνσαντες·
διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐπιβάλλει τὸ ὑπόδημα αὐτοῦ. Ὑπόδημα
δὲ τῆς θεότητος ἡ σὰρξ ἡ θεοφόρος, δι' ἧς ἐπέβη τοῖς ἀνθρώποις.

45 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν πρὸς Ἀμφιλόχιον ἐπίσκοπον περὶ τοῦ ἁγίου
πνεύματος.

Καὶ ἀνάπαλιν τῇ ἐξ οὗ λέξει ἀντὶ τῆς δι' οὗ κέχρηται, ὡς ὅταν λέγῃ
Παῦλος, “Γενόμενος ἐκ γυναικός.” τοῦτο γὰρ ἡμῖν σαφῶς ἐτέρωθι δι-
εστείλατο, γυναικὶ μὲν προσήκειν λέγων τὸ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς γεγενῆσθαι,
ἀνδρὶ δὲ τὸ διὰ τῆς γυναικός, ἐν οἷς φησιν, ὅτι “Ὡσπερ γυνὴ ἐξ
ἀνδρός, οὕτως ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός.” Ἀλλὰ ὁμοῦ μὲν τὸ ἀδιάφορον 30

43 ll. 14–17 (ἐσμεν) Gelasius 14 (98. 9–11)

(21–2 Ps. 60:8 = LXX 59:10) 27 Gal. 4:4 29–30 1 Cor. 11:12

ISMDJCVOR 1 Χριστιανοῦ J πεφόρεκεν V 2 κύριος: θεός V 3 ἐπιστολῆς
om. I 4 ἑαυτοῦ: αὐτοῦ IS 6 ταῦτα λέγοντα S 7 μὴ ante ἐκ add. J 8 τῇ om. S
10 τὴν σάρκα ἦν: τὸ σῶμα, ὁ J 12 αὐτὸ I 13 τῇ σοφίᾳ S 15 Ἀνθρώπινον S
σῶμα om. J 16 δὲ om. J 18 ἔγραψε: ἔγραψεν ὁ J 19 ἐπισκόπου om. J
ἐπισκόπου Καισαρείας om. S Καππαδοκίας post Καισαρείας add. J 23 ἡ σὰρξ ἡ
θεοφόρος: ἡ θεοφόρος σὰρξ S 24 τῶν: τοῦ I ἐπίσκοπον om. J 28 γεγενῆσθαι J
30 ἀδιάφορον: διάφορον J

τῆς χρήσεως ἐνδεικνύμενος, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ σφάλμα τινῶν ἐν παραδρομῇ διορθούμενος, τῶν οἰομένων πνευματικὸν εἶναι τοῦ κυρίου τὸ σῶμα, ἵνα δείξῃ ὅτι ἐκ τοῦ ἀνθρωπείου φυράματος ἢ θεοφόρος σὰρξ συνεπάγη, τὴν ἐμφαντικωτέραν φωνὴν προετίμησε. Τὸ μὲν γὰρ διὰ γυναικὸς παροδικὴν ἔμελλε τὴν ἔννοιαν τῆς γεννήσεως ὑποφαίνειν· τὸ 5
δ' ἐκ τῆς γυναικὸς ἱκανῶς παραδηλοῦν τὴν κοινωνίαν τῆς φύσεως τοῦ τικτομένου πρὸς τὴν γεννήσασαν.

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ.

46 Ἐκ τῆς πρὸς Κληδόσιον προτέρας ἐκθέσεως.

Εἴ τις λέγει τὴν σάρκα ἐξ οὐρανοῦ κατεληλυθῆναι, ἀλλὰ μὴ ἐντεῦθεν 10 96
εἶναι καὶ παρ' ἡμῶν, ἀνάθεμα ἔστω. Τὸ γάρ, “Ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ,” καί, “Ὁἶος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι,” καί, “Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,” καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο, νομιστέον λέγεσθαι διὰ τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔνωσιν, ὡσπερ καὶ διὰ τοῦ 15
Χριστοῦ γεγονέναι τὰ πάντα, καὶ κατοικεῖν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, οὐ κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ νοούμενον, κιρναμένων ὡσπερ τῶν κλήσεων, οὕτω δὴ καὶ τῶν φύσεων.

47 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τίς δὲ ὁ λόγος αὐτοῖς τῆς ἐνανθρωπήσεως ἤγουν σαρκώσεως ἴδωμεν, 20
ὡς αὐτοὶ λέγουσιν. Εἰ μὲν ἵνα χωρηθῆ θεὸς ἄλλως ἀχώρητος ὢν, καὶ ὡς ὑπὸ παραπετάσματι τῇ σαρκὶ τοῖς ἀνθρώποις προσομιλήσῃ, κομφὸν τὸ προσωπεῖον αὐτοῖς, καὶ τὸ δρᾶμα τῆς ὑποκρίσεως· ἵνα μὴ λέγω ὅτι καὶ ἄλλως ὁμιλήσαι ἡμῖν οἶόν τε ἦν, ὡσπερ ἐν βᾶτῳ πυρός, καὶ ἀνθρωπίνῳ εἶδει τὸ πρότερον. Εἰ δὲ ἵνα λύσῃ τὸ κατάκριμα τῆς 25
ἀμαρτίας, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοιον ἀγιάσας, ὡσπερ σαρκὸς ἐδέησε διὰ τὴν σάρκα κατακριθεῖσαν, καὶ ψυχῆς διὰ τὴν ψυχὴν, οὕτω καὶ νοῦ διὰ τὸν νοῦν, οὐ πταίσαντα μόνον ἐν τῷ Ἀδάμ, ἀλλὰ καὶ πρωτοπαθήσαντα, ὅπερ καὶ οἱ ἰατροὶ λέγουσιν ἐπὶ τῶν ἀρρωστημάτων. Ὁ γὰρ τὴν ἐντολὴν ἐδέξατο, τοῦτο καὶ τὴν ἐντολὴν οὐκ ἐφύλαξεν. Ὁ δὲ τὴν ἐντολὴν 30
οὐκ ἐφύλαξε, τοῦτο καὶ τὴν παράβασιν ἐτόλμησεν. Ὁ δὲ παρέβη, 11-12 1 Cor. 15:47 12 1 Cor. 15:48 13-14 Jn. 3:13 (15-16 Jn. 1:3) (16-17 Eph. 3:17)

ISMDJCVOR 3-4 συνεπάγη σὰρξ S 5 τὴν ἔννοιαν om. S 6 τῆς¹ om. S
δηλοῦν J 8 ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ: τοῦ θεολόγου IJ 12 τό ante Οἶος add. S
οἱ om. J 14 ἄλλο εἴ τι S τοιοῦτον SJV 15 ἄνθρωπον: οὐράνιον J 18 οὐ ante
κιρναμένων add. J 19 τοῦ αὐτοῦ λόγου: τῆς αὐτῆς ἐκθέσεως J: τοῦ λόγου αὐτοῦ V
20 ἤγουν σαρκώσεως ἴδωμεν: ἴδωμεν εἴτ' οὖν σαρκώσεως J 24 ὅτι om. S ὡσπερ:
ὡς J 25 ἀνθρωπίνῳ: ἀνθρώπῳ I 26 ἀγιάσας: ἀπάσας I: ἀνασώσας S: ἀρπάσας V
29 οἱ om. J 30-1 Ὁ --- ἐφύλαξε om. J

τοῦτο καὶ σωτηρίας ἐδεῖτο μάλιστα. Ὁ δὲ τῆς σωτηρίας ἐδεῖτο, τοῦτο καὶ προσελήφθη. Ὁ νοῦς ἄρα προσειλήφθη νῦν ἀποδέδεικται, καὶ μὴ βούλωνται, γεωμετρικαῖς, ὡς φασιν, ἀνάγκαις καὶ ἀποδείξεσι. Σὺ δὲ ποιεῖς παραπλήσιον, ὥσπερ ἂν εἰ ὀφθαλμοῦ ἀνθρώπου νοσήσαντος, καὶ ποδὸς προσπταίσαντος, τὸν πόδα μὲν ἐθεράπευες, τὸν δὲ ὀφθαλ- 5 μὸν ἀθεράπευτον εἶας· ἢ ζωγράφου τι μὴ καλῶς γράψαντος, τὸ μὲν γραφὴν μετεποίεις, τὸν δὲ ζωγράφον ὡς κατορθοῦντα παρέτρεχες. Εἰ δὲ ὑπὸ τούτων ἐξειργόμενοι τῶν λογισμῶν, καταφεύγουσιν ἐπὶ τὸ δυνατὸν εἶναι θεῷ, καὶ χωρὶς νοῦ σῶσαι τὸν ἄνθρωπον, δυνατὸν δῆπου καὶ χωρὶς σαρκὸς μόνῃ τῷ βούλεσθαι, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐνεργεῖ 10 καὶ ἐνήργηκεν σωματικῶς. Ἄνελε οὖν μετὰ τοῦ νοῦ καὶ τὴν σάρκα, ἵν' ἢ σοι τέλειον τὸ τῆς ἀπονοίας.

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης.

48 Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν Ἀβραάμ.
 Κατέβη τοῖνυν οὐ γυμνὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ σὰρξ γενόμενος· οὐχ ἢ τοῦ 15 97
 θεοῦ μορφή, ἀλλ' ἢ τοῦ δούλου μορφή. Οὗτος οὖν ἐστὶν ὁ εἰπὼν μὴ δύνασθαι ἀφ' ἑαυτοῦ τι ποιεῖν. Τὸ γὰρ μὴ δύνασθαι ἀσθενείας ἐστίν. Ὡς γὰρ τῷ φωτὶ τὸ σκότος καὶ ὁ θάνατος τῇ ζωῇ, οὕτω τῇ δυνάμει ἀντιδιαστέλλεται ἡ ἀσθένεια. Ἀλλὰ μὴν Χριστὸς θεοῦ δύναμις. Οὐκ ἀδύνατον πάντως ἡ δύναμις. Εἰ γὰρ ἡ δύναμις ἀσθενοῖη, τί τὸ δυνά- 20 μενον; Ὅταν οὖν ἀποφαίνεται ὁ λόγος ὅτι οὐ δύναται ποιεῖν, δῆλον ὅτι οὐχὶ τῇ θεότητι τοῦ μονογενοῦς τὴν ἀδυναμίαν προστίθησιν, ἀλλὰ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ἡμετέρας φύσεως προσμαρτυρεῖ τὸ ἀδύνατον. Ἀσθενὴς δὲ ἡ σὰρξ, καθὼς γέγραπται, ὅτι “Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.” 25

49 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ τελειότητος βίου.
 Ἀλλὰ πάλιν ὁ ἀληθινὸς νομοθέτης, οὗ τύπος ἦν ὁ Μωϋσῆς, ἐκ τῆς γῆς ἡμῶν ἑαυτῷ τὰς τῆς φύσεως πλάκας ἐλάξευσεν. Οὐ γὰρ γάμος αὐτοῦ τὴν θεοδόχον ἐδημιούργησε σάρκα, ἀλλ' αὐτὸς τῆς ἰδίας σαρκὸς γίνεται λατόμος, τῆς τῷ θεῷ δακτύλῳ καταγραφείσης. Πνεῦμα γὰρ 30 ἅγιον ἦλθεν ἐπὶ τὴν παρθένον, καὶ ἡ τοῦ ὑψίστου ἐπεσκίασε δύναμις.

(15 Jn. 1:14a) (16 Phil. 2:5-8) (19 1 Cor. 1:24) 24-5 Mt. 26:41 (30-1 Lk. 1:35)

ISMDJCVOR 1 μάλιστα --- ἐδεῖτο² om. ISV 3 φησι IS 5 ἐθεράπευσας IS
 6 ἐὰς IS 10 ἐνεργεῖν S 13 Τοῦ ἁγίου om. S ἐπισκόπου om. S 14 τοῦ² om. J
 λόγου post Ἀβραάμ transp. J 15 ὁ om. IV 16 μορφή¹ om. S Οὗτος ---
 εἰπὼν: Οὕτως οὖν ὁ εἶπον J 19 δύναμις θεοῦ V 21 οὐδέν post ποιεῖν add. S
 22 προτίθησιν V 23 ἀσθενεία post φύσεως transp. S 24-5 Ἀσθενής --- ἀσθενής
 om. J 24 καθὰ S μὲν om. IV

Ἐπεὶ δὲ τοῦτο γέγονε, πάλιν τὸ ἀσύντριπτον ἔσχεν ἢ φύσις, ἀθάνατος γενομένη τοῖς τοῦ δακτύλου χαράγμασιν.

50 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Εὐνομίου λόγου.

Φαμέν τοίνυν, ὅτι ἐν μὲν τοῖς πρὸ τούτου λόγοις εἰπὼν τὴν σοφίαν ᾠκοδομηκέναι ἑαυτῇ οἶκον, τὴν τῆς σαρκὸς τοῦ κυρίου κατασκευῆν 5 τῷ λόγῳ αἰνίσσεται. Οὐ γὰρ ἐν ἀλλοτρίῳ οἰκοδομήματι ἢ ἀληθινή σοφία κατώκησεν, ἀλλ' ἑαυτῇ τὸ οἰκητήριον ἐκ τοῦ παρθενικοῦ σώματος ἔδομήσατο.

51 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας.

Ἄλλοτε πρὸ τῶν αἰώνων ἦν, ἢ σὰρξ δὲ ἐπὶ τῶν ἐσχάτων ἐγένετο χρό- 10 νων, καὶ οὐκ ἂν τις ἀναστρέψας εἴποι, ἢ ταύτην προαιώνιον εἶναι, ἢ ἐν τοῖς ἐσχάτοις γεγενῆσθαι τὸν λόγον.

52 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας.

Οὐκ ἐκ τοῦ θείου τε καὶ ἀκηράτου ἐστὶν ἢ τοῦ ἔκτισέ με φωνῆ, ἀλλὰ καθὼς εἴρηται, ἐκ τοῦ ἀναληφθέντος κατ' οἰκονομίαν ἀπὸ τῆς κτι- 15 στῆς ἡμῶν φύσεως.

53 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τοὺς μακαρισμοὺς λόγου πρώτου.

“Ὅς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμόν ἠγάγατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών.” Τί πτωχότερον ἐπὶ θεοῦ τῆς τοῦ δούλου μορφῆς; τί ταπεινότερον ἐπὶ τοῦ βασιλέως 20 τῶν ὄντων ἢ τὸ εἰς κοινωνίαν τῆς πτωχῆς ἡμῶν φύσεως ἐκουσίως ἔλθειν; “Ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων” ἔβελοντι τὴν τῆς δουλείας μορφὴν ὑποδύεται. 100

Τοῦ ἀγίου Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.

54 Ἐκ τῆς εἰς Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν ὁμιλίας. 25

Μὴ τοίνυν νόει σωματικῶς συνάφειαν, μηδὲ γαμικὴν ὁμιλίαν ἐκδέχου. Ἄλλοτε πρὸς δημιουργὸς τὸν σωματικὸν αὐτοῦ ναὸν παρὰ σοῦ τικτό- μενον δημιουργεῖ.

55 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ.”

53 Exc. Eph. XVI (44. 16-21)

(14 Prov. 8:22) 18-19 Phil. 2:6-7 22-3 1 Tim. 6:15 29 Is. 61:1

ISMDJCVOR 1 Ἐπεὶ δὲ: Ἐπειδὴ J 2 αὐτοῦ post χαράγμασιν add. J 6 τῷ λόγῳ: διὰ τοῦ λόγου J: τοῦ λόγου S 8 ἔδομήσατο σώματος S 9 τῆς αὐτῆς πραγματείας: τοῦ αὐτοῦ λόγου IS 10 ἐπὶ τῶν: ἐπ' V 10-11 τῶν ante χρόνων add. V 12 ἐν τοῖς ἐσχάτοις: ἐπ' ἐσχάτων S 13 τῆς αὐτῆς πραγματείας: τοῦ αὐτοῦ λόγου I 17 τοῦ²: τῶν IV πρώτου λόγου J 20 θεῷ J 21 ἐκουσίως om. V 23 ἔβελοντι ἔβελοντῆς J 25 τὸν ante Ἰωάννην add. J 26 σωματικὴν J 29 τοῦ³ om. JV λόγου post ἐμέ transp. J

Ἀκούσατε τοῦ λέγοντος· “Πνεῦμα κυρίου ἐπ’ ἐμέ, οὐ εἶνεκεν ἔχρισέ με.” Οὐκ ἴστε, φησίν, ἀ ἀναγινώσκετε. Ἦκω γὰρ ὑμῖν ὁ χρισθεὶς τῷ πνεύματι. Πνεύματι δὲ χρίεται, οὐχ ἢ ἀθέατος φύσις, ἀλλὰ τὸ ἡμῖν ὁμογενές.

Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου.

5

56 Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστιν.” Διάκρινον λοιπὸν τὰς φύσεις, τὴν τε τοῦ θεοῦ, τὴν τε τοῦ ἀνθρώπου. Οὔτε γὰρ κατ’ ἐκπτώσειν ἐκ θεοῦ γέγονεν ἄνθρωπος, οὔτε κατὰ προκοπὴν ἐξ ἀνθρώπου θεός. Θεὸν γὰρ καὶ ἄνθρωπον λέγω. Ὅταν δὲ τὰ παθήματα τῇ σαρκὶ καὶ τὰ θαύματα τῷ θεῷ δῶς, ἀνάγκη καὶ μὴ 10 θέλων δίδως, τοὺς μὲν ταπεινοὺς λόγους τῷ ἐκ Μαρίας ἀνθρώπῳ, τοὺς δὲ ἀνηγγμένους καὶ θεοπρεπεῖς τῷ ἐν ἀρχῇ ὄντι λόγῳ. Διὰ τοῦτο γὰρ πῆ μὲν ἀνηγγμένους, πῆ δὲ ταπεινοὺς φθέγγομαι λόγους, ἵνα διὰ μὲν τῶν ὑψηλῶν τοῦ ἐνοικοῦντος λόγου δείξω τὴν εὐγένειαν, διὰ δὲ τῶν ταπεινῶν τῆς ταπεινῆς σαρκὸς γνωρίσω τὴν ἀσθένειαν. Ὅθεν πῆ 15 μὲν ἑαυτὸν ἴσον λέγω τοῦ πατρός, πῆ δὲ μείζονα τὸν πατέρα, οὐ μαχόμενος ἑαυτῷ, ἀλλὰ δεικνὺς ὡς θεός εἰμι καὶ ἄνθρωπος· θεὸς μὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν, ἄνθρωπος δὲ ἐκ τῶν ταπεινῶν. Εἰ δὲ θέλετε γινῶναι πῶς ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστιν, ἐκ τῆς σαρκὸς εἶπον, καὶ οὐκ ἐκ προσώπου τῆς θεότητος. 20

57 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ’ ἑαυτοῦ οὐδέν.”

Ποῖος δὲ παρήκουσεν ἐν οὐρανοῖς Ἀδάμ; Ποῖος δὲ ἐξ οὐρανοῦ σώματος ἐπλάσθη παρὰ τὴν πρώτην πρωτόπλαστος; Ἄλλ’ ἐπλάσθη ἐξ ἀρχῆς ὁ ἐκ τῆς γῆς, παρήκουσεν ὁ ἐκ τῆς γῆς, ἀνελήφθη ὁ ἐκ τῆς γῆς. 25 Διὸ καὶ ἐσώθη ὁ ἐκ τῆς γῆς, ἢ οὕτως ἀληθῆς ἅμα καὶ ἀναγκαῖος φανῆ τῆς οἰκονομίας ὁ λόγος.

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

56 Gelasius 27; ll. 7–10 (δῶς) Chalcedon 6

1–2: Is. 61:1 6 Jn. 14:28 (19 Jn. 14:28) 21–2 Jn. 5:19

ISMDJCVOR 1 κυρίου om. V 5 Τοῦ ἁγίου ante Ἀμφιλοχίου add. J 7 μοι post Διάκρινόν add. V 8–9 προκοπὴν: τροπὴν S 9 λέγομεν J 10 τῇ σαρκὶ om. I: σαρκὶ S: σαρκικὰ J 11 ἀνθρώπῳ: υἱῷ J 14 εὐγένειαν: συγγένειαν JV 16 λέγων J 17 λέγω post ἑαυτῷ add. J 21 εἰς τό om. S 25 δ³ --- γῆς om. J 26 ὁ om. J ἀληθῶς IS ἀναγκαῖος IS 27 ὁ ante τῆς transp. V 28 Τοῦ --- Κωνσταντινουπόλεως: Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνστ. τοῦ Χρυσσοστόμου ἐκ (sic) J ἐπισκόπου Κωνστ.: τοῦ Χρυσσοστόμου S

58 Ἐκ τοῦ λόγου ὃν εἶπε, Γότθου πρέσβευς πρὸ αὐτοῦ εἰρηκότος. Ὅρα ἐκ προοιμιῶν τί ποιεῖ. Τὴν φύσιν περιβάλλεται τὴν ἡμετέραν, τὴν ἡσθενηκυῖαν, τὴν ἡττηθεῖσαν, ὥστε μαχέσασθαι καὶ ἀναπαλαῖσαι δι' αὐτῆς· καὶ ἐκ τῶν προοιμιῶν πρόρριζον ἀνασπᾶ τῆς ἀπονοίας τὴν φύσιν.

59 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ γενεθλιακοῦ λόγου.

Πῶς γὰρ οὐκ ἐσχάτης παραπληξίας, αὐτοὺς μὲν εἰς λίθους καὶ ξύλα εὐτελεῖ ξόανα τοὺς ἑαυτῶν εἰσάγοντας θεοὺς καὶ καθάπερ ἐν δεσμωτηρίῳ τινὶ κατακλείοντας, μηδὲν αἰσχρὸν ἡγγεῖσθαι μήτε ποιεῖν μήτε λέγειν, ἡμῖν δὲ ἐγκαλεῖν λέγουσιν, ὅτι ναὸν ἑαυτῶ κατασκευάσας ὁ θεὸς ζῶντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, δι' αὐτοῦ τὴν οἰκουμένην ὠφέλησεν; Εἰ γὰρ αἰσχρὸν ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι θεὸν οἰκῆσαι, πολλῶ μᾶλλον ἐν λίθῳ καὶ ξύλῳ, ὅσω ὁ λίθος καὶ τὸ ξύλον ἀτιμότερον ἀνθρώπου· εἰ μὴ ἄρα καὶ τῶν ἀναισθητῶν τούτων ὑλῶν εὐτελέστερον τὸ γένος ἡμῶν αὐτοῖς εἶναι δοκεῖ. Αὐτοὶ καὶ εἰς λίθους καὶ εἰς κύνας, πολλοὶ δὲ τῶν αἰρετικῶν καὶ εἰς ἕτερα τούτων ἀτιμότερα τοῦ θεοῦ κατάγουσι τὴν οὐσίαν. Ἡμεῖς δὲ τούτων μὲν οὐδὲν οὐτ' ἂν ἀκοῦσαί ποτε ἀνασχοίμεθα. Ἐκεῖνο δὲ φαμεν, ὅτι καθαρὰν σάρκα καὶ ἁγίαν καὶ ἄμωμον καὶ ἁμαρτία πάση γενομένην ἄβατον ἐκ παρθενικῆς μήτρας ἀνέλαβεν ὁ Χριστός, καὶ τὸ οἰκεῖον διώρθωσε σκευός.

60 Καὶ μετ' ὀλίγα.

Ἐκεῖνο δὲ φαμεν, ὅτι ναὸν ἅγιον ἑαυτῶ κατασκευάσας ὁ θεὸς λόγος, δι' ἐκείνου τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν πολιτείαν εἰς τὸν βίον εἰσήγαγε τὸν ἡμέτερον.

61 Τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ λόγου, ὅτι τὰ ταπεινῶς εἰρημένα καὶ γεγενημένα παρὰ τοῦ Χριστοῦ, οὐ δι' ἀσθένειαν δυνάμεως, ἀλλὰ δι' οἰκονομίας διαφόρους.

Τίνες οὖν εἰσιν αἱ αἰτίαι τοῦ ταπεινὰ πολλὰ καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἀποστόλους εἰρηκέναι περὶ αὐτοῦ; Πρώτη μὲν αἰτία καὶ μεγίστη, τὸ σάρκα αὐτὸν περιβεβληθῆσαι, καὶ βούλεσθαι καὶ τοὺς τότε καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα πιστώσασθαι πάντας, ὅτι οὐ σκιά τις ἐστίν οὐδὲ σχῆμα ἀπλῶς τὸ ὁρώμενον, ἀλλ' ἀλήθεια φύσεως. Εἰ γὰρ τοσαῦτα ταπεινὰ καὶ ἀνθρώπινα, καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων εἰρηκότων περὶ αὐτοῦ, ὅμως ἴσχυσεν ὁ διάβολος πείσαι τινὰς τῶν ἀθλιῶν καὶ ταλαιπώρων

ISMDJCVOR

1-6 Ἐκ --- λόγου om. J

1 Γότθου I πρεσβυτέρου I:

πρέσβυς V 3 ἡσθενηκυῖαν: τεθηνηκυῖαν IS

4 τῶν om. S 9 μήτε¹ om. J

13 ξύλῳ καὶ λίθῳ IS ὅσον τὸ ξύλον καὶ ὁ λίθος S

14-15 εἶναι ante τὸ transp. S

15 αὐτοῖς: τοῦτοις S δόξει J εἰς² om. J

17 μὲν om. IV ἂν om. J

19 ἔλαβεν

ISV 25 ἀπὸ: ἐκ SJ τοῦ post λόγου add. SJ 27 γίνονται post διαφόρους add. S: καὶ ἐρρήθη καὶ ἐγένοντο sic add. J

29 αὐτοῦ: ἑαυτοῦ V

34 ἀθλιῶν: ἀθέων IS

ἀνθρώπων ἀρνήσασθαι τῆς οἰκονομίας τὸν λόγον, καὶ τολμήσαι εἶπεῖν ὅτι σάρκα οὐκ ἔλαβε, καὶ τὴν πᾶσαν τῆς φιλανθρωπίας ὑπόθεσιν ἀνελεῖν· εἰ μὴδὲν τούτων εἶπε, πόσοι οὐκ ἂν εἰς τὸ βάραθρον τοῦτο κατέπεσον.

ΟΡΘ. Ὀλίγας μὲν ἐκ παμπόλλων σοι παρήγαγον χρήσεις τῶν 5 κηρύκων τῆς ἀληθείας, ἵνα μὴ τῷ πλήθει τὰς ἀκοὰς ἀποκναίσω. Ἀποχρῶσι δὲ καὶ αὐταὶ δεῖξαι τῶν ἀξιεπαίνων ἀνδρῶν τοῦ φρονήματος τὸν σκοπόν. Σὸν δ' ἂν εἶη φάναί λαιπόν, ὅπως ἔχειν σοι τὰ εἰρημένα δοκεῖ.

ΕΡΑΝ. Συνωδὰ μὲν εἰρήκασιν ἅπαντες, καὶ συμφωνοῦσι τοῖς τὴν 10 πρὸς ἀνίσχοντα ἦλιον γεωργήσασι γῆν οἱ τὴν πρὸς δυόμενον φυτουργήσαντες· πολλὴν δὲ εἶδον ἐν τοῖς λόγοις διαίρεσιν.

ΟΡΘ. Διαδόχοι τῶν θείων ἀποστόλων οἱ ἄνδρες γεγένηται. Τινὲς δὲ καὶ τῆς ἱερᾶς αὐτῶν φωνῆς καὶ τῆς ἀξιαγάστου θεᾶς ἀπήλαυσαν· οἱ δὲ γε πλείστοι τοῖς τοῦ μαρτυρίου στεφάνοις κατεκοσμήθησαν. 15 104 Ἡ τοίνυν εὐαγὲς σοι δοκεῖ καὶ κατὰ τούτων τὴν βλάβσημον κινήσαι γλώτταν;

ΕΡΑΝ. Τοῦτο μὲν δράσαι δειμαίνω, τὴν δὲ πολλὴν διαίρεσιν οὐ προσίεμαι.

ΟΡΘ. Ἄλλ' ἐγὼ σοι πάλιν παράδοξον μηχανήσομαι θεραπείαν. Ἐνα 20 γὰρ τῶν τῆς θαυμασίας ὑμῶν αἱρέσεως διδασκάλων Ἀπολιναρίου εἰς μέσον παράξω, καὶ δεῖξω τοῖς ἀγίοις πατράσι τό, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” παραπλησίως νενοηκότα. Ἄκουσον τοίνυν ἐν τῷ κατὰ κεφάλαιον βιβλίῳ οἷα περὶ τούτου συνέγραψεν.

Ἀπολιναρίου.

25

62 Ἐκ τοῦ κατὰ κεφάλαιον βιβλίου.

Εἰ δὲ προσλαμβάνει τις οὐ τρέπεται εἰς τοῦτο, προσέλαβε δὲ σάρκα Χριστός, οὐκ ἄρα ἐτράπη εἰς σάρκα.

63 Καὶ πάλιν εὐθύς ἐπισυνάπτων φησί.

Καὶ γὰρ ἑαυτὸν ἡμῖν εἰς συγγένειαν ἐχαρίσατο διὰ τοῦ σώματος, ἵνα 30 σώσῃ. Μακρῷ δὲ κάλλιον τοῦ σωζομένου τὸ σωζόν· μακρῷ ἄρα

22-3 Jn. 1:14a

ISMDJCVOR 5 οὖν post μὲν add. R παμπόλλων: πολλῶν IS 7 καὶ om. S
 10 τὴν om. I 14-15 ἀπέλαυσαν IS^{ao} 16 Ἡ: Εἰ IS^oJ 17 κινήσατε J
 20 πάλιν: πάλαι S 21 τῶν: τὸν I διδάσκαλον IV λέγω post Ἀπολιναρίου
 add. S 26 κεφαλαίων S 27 Εἰ: Εἰς SJ 28 ὁ ante Χριστός add. V ἄρα om.
 I: ἄρα οὐκ V

καλλίων ἡμῶν καὶ ἐν τῇ σωματώσει. Οὐκ ἂν δὲ ᾖν καλλίων εἰς σάρκα τραπεῖς.

64 Καὶ μετ' ὀλίγα δὲ οὕτω λέγει.

Τὸ ἀπλοῦν ἔν ἐστι, τὸ δὲ σύνθετον οὐ δύναται ἐν εἶναι. Τροπὴν ἂν λέγοι τοῦ ἐνὸς λόγου ὁ φάσκων αὐτὸν σάρκα γεγενῆσθαι. Εἰ δὲ καὶ τὸ 5 σύνθετον ἔν ἐστιν, ὥσπερ ἄνθρωπος, τὸ κατὰ σύνθεσιν ἐν λέγει ὁ διὰ τὴν πρὸς σάρκα ἔνωσιν λέγων· “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο.”

65 Καὶ αὖθις μετὰ βραχέα καὶ ταῦτα εἶρηκε.

Σάρκωσις κένωσις· ἡ δὲ κένωσις οὐχ υἱὸν θεοῦ, ἀλλὰ υἱὸν ἀνθρώπου τὸν κενώσαντα ἑαυτὸν ἀπέφηνε, κατὰ τὴν περιβολήν, οὐ κατὰ μετα- 10βολήν.

ΟΡΘ. Ἴδου σοι καὶ τὸ τῆς περιβολῆς ὄνομα προσενήνοχεν ὁ τῶν σῶν δογμάτων διδάσκαλος. Καὶ μέντοι

66 Κἂν τῷ περὶ πίστεως λογιδίῳ οὕτω λέγει.

Πιστεύομεν οὖν, ἀναλλοιώτου μενουσῆς τῆς θεότητος, τὴν σάρκωσιν 15 αὐτῆς γεγενῆσθαι πρὸς ἀνακαίνισιν τῆς ἀνθρωπότητος. Οὔτε γὰρ ἀλλοιώσεις, οὔτε μετακινήσεις, οὔτε περικλεισμός γέγονε περὶ τὴν ἀγίαν τοῦ θεοῦ δύναμιν.

67 Καὶ μετ' ὀλίγα.

Προσκυνοῦμεν δὲ θεὸν σάρκα ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου προσλαβόντα, 20 καὶ διὰ τοῦτο ἄνθρωπον μὲν ὄντα κατὰ τὴν σάρκα, θεὸν δὲ κατὰ τὸ πνεῦμα.

68 Καὶ ἐν ἐτέρῳ δὲ ἐκθέσει οὕτως ἔφη.

Ὅμοιοῦμεν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν ἀνθρώπου γεγενῆσθαι, οὐκ ὀνόματι, ἀλλ' ἀληθείᾳ προσλαβόντα σάρκα ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου. 25

ΕΡΑΝ. Οὐκ ᾤμην ταῦτα φρονεῖν τὸν Ἀπολινάριον· ἐτέρας γὰρ περὶ τοῦ ἀνδρὸς εἶχον δόξας.

ΟΡΘ. Ἴδου τοίνυν μεμάθηκας, ὡς οὐ μόνον οἱ προφῆται καὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς χειροτονηθέντες τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι, ἀλλὰ καὶ Ἀπολινάριος, ὁ τοὺς αἰρετικούς φληνάφους 30 συγγράφας, καὶ ἄτρεπτον ὁμολογεῖ τὸν θεὸν λόγον, καὶ οὐκ εἰς σάρκα αὐτὸν τετράφθαι φησίν, ἀλλὰ σάρκα ἀνεληφέναι· καὶ τοῦτο πολλὰκις

7 Jn. 1:14a (9-10 Phil. 2:7)

ISMDJCVOR 1 κάλλιον¹ JV κάλλιον² V 3 ὀλίγον I 4 ἂν: οὖν R
5 λέγη S 6 ἐν¹ om. IS 7 λέγων: λέγω V 9 Σάρκωσις: Ἡ κένωσις J υἱὸν θεοῦ:
ἀνθρώπου ISV 10 κατὰ² om. J 14 λέγει οὕτως S 16 αὐτῆς: αὐτοῦ J πρὸς:
εἰς S ἀνακαίνισιν: ἀνακαίνωσιν I: ἀνακένωσιν S 20 προσλαβόντα ante παρθένου
transp. S 21 τὴν om. S 25 σάρκα post παρθένου transp. V 27 δόξας
εἶχον S 28 μόνον οἱ: μόνοι J 29 οἱ ante ἀπόστολοι add. S μετ' αὐτοὺς: μετὰ
τούτους J 32 αὐτὸν om. V

εἶπεν, ὡς ἀκηκόατε. Μὴ τοῖνυν ἀποκρύψαι τῇ βλασφημίᾳ φιλονεική-
σητε τὸν διδάσκαλον. “Οὐκ ἔστι γὰρ μαθητῆς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον,”
ὡς ὁ κύριος ἔφη.

EPAN. Ὁμολογῶ καὶ γὰρ καὶ ἄτρεπτον εἶναι τὸν θεὸν λόγον καὶ
σάρκα ἀνειληθέναι. Τὸ γὰρ τοσοῦτοις μάρτυσιν ἀντιτείνειν παρα- 5
πληξίας ἐσχάτης.

OPΘ. Δοκεῖ τοῖνυν καὶ τῶν λοιπῶν ζητημάτων γενέσθαι τὴν
λύσιν;

EPAN. Εἰς τὴν ὑστεραίαν τὴν τούτων ἀναβαλώμεθα βάσανον.

OPΘ. Ἀπίωμεν τοῖνυν διαλύσαντες τὴν συνουσίαν, καὶ ὧν ὡμολο- 10
γήσαμεν μνημονεύσωμεν.

2 Mt. 10:24

ISMDJCVOR

11 μνημονεύωμεν J

2 γὰρ om. J

3 ὡς om. V ἔφη ante ὁ transp. S

ΑΣΥΓΧΥΤΟΣ
ΔΙΑΛΟΓΟΣ Β'

EPAN. Ἐγὼ μὲν ἀφικόμην ὡς ὑπεσχόμην· σὲ δὲ χρὴ δυοῖν θάτερον δράσαι, ἢ τὰ ζητούμενα λύσαι, ἢ τοῖς παρ' ἡμῶν λεγομένοις συνθέσθαι.

OPΘ. Ἐδεξάμην τὴν πρόκλησιν· ὀρθὴν γὰρ αὐτὴν καὶ δικαίαν ὑπέιληφα. Δεῖ δὲ ἡμᾶς ἀναμνησθῆναι πρότερον, ποῖ κατελίπομεν τῇ προτεραίᾳ τὸν λόγον, καὶ ποῖον ἔσχεν ἡ διάλεξις πέρασ.

EPAN. Ἐγὼ τοῦ πέρατος ἀναμνήσω. Μέμνημαι γὰρ ὡς συνωμολογήσαμεν ἄτρεπτον εἶναι τὸν θεὸν λόγον καὶ σάρκα εἰληφέναι, οὐκ αὐτὸν εἰς σάρκα τραπήναι.

OPΘ. Ἐοικας στέργειν τὰ δεδογμένα· φιλαλήθως γὰρ τούτων ἀνέμνησας.

EPAN. Καὶ ἤδη πρότερον ἔφην, ὡς ὁ τοσοῦτοις ἀντιτείνων καὶ τοιοῦτοις διδασκάλοις ἐναργέστατα μέμνηεν· οὐχ ἠκιστα δέ με κατήδεσεν Ἀπολινάριος ταῦτὰ τοῖς ὀρθοδόξοις εἰπών, καίτοι προφανῶς ἐν τοῖς περὶ σαρκώσεως λόγοις ἐναντίαν ὁδεύσας ὁδόν.

OPΘ. Οὐκ οὖν σάρκα τὸν θεὸν λόγον ἀνελιφέναι φάμεν;

EPAN. Πάνυγε.

OPΘ. Τὴν δὲ σάρκα τί νοοῦμεν; σῶμα μόνον, ὡς Ἀρείω καὶ Εὐνομίω δοκεῖ, ἢ σῶμα καὶ ψυχὴν;

EPAN. Σῶμα καὶ ψυχὴν.

OPΘ. Ποίαν ψυχὴν; τὴν λογικὴν ἢ τὴν παρά τινων φυτικὴν ἤγουν ζωτικὴν καλουμένην; Ἀναγκάζει γὰρ ἡμᾶς ἐρωτᾶν ἃ μὴ δεῖ τῶν Ἀπολινάριου συγγραμμάτων ἢ μυθώδης τερθρεία.

EPAN. Ἀπολινάριος γὰρ διαφορὰν λέγει ψυχῶν;

OPΘ. Ἐκ τριῶν συγκείσθαι λέγει τὸν ἄνθρωπον, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς τῆς ζωτικῆς καὶ αὐτὸ πάλιν ἐκ τῆς λογικῆς, ἣν νοῦν προσαγορεύει. Ἡ δὲ θεία γραφὴ μίαν οἶδεν, οὐ δύο ψυχάς· καὶ τοῦτο διδάσκει σαφῶς

ISMDJCVOR

2 B' om. ISV

3 δυοῖν: δυεῖν S

4 ἡμῶν: ἡμῖν S

7 κατελείπομεν S^oV

10 εἶναι: μεῖναι IV ἀνελιφέναι J

13 ἀνέμνησας:

μέμνησαι J 14-15 ἀντιτείνων post τοιοῦτοις transp. S 23-4 φυτικὴν ἤγουν ζωτικὴν: φυσικὴν J

ἡμᾶς ἢ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου διάπλασις. “Ἐλαβε, γάρ φησιν, ὁ θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.” Καὶ μέντοι καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ὁ κύριος τοῖς ἁγίοις εἶρηκε μαθηταῖς· “Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, 5 τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι δυνάμενον ἐν γέεννῃ.” Καὶ ὁ θεότατος Μωϋσῆς, τὸν ἀριθμὸν τεθεικῶς τῶν κατεληλυθότων εἰς Αἴγυπτον καὶ εἰρηκῶς μεθ’ ὧσων ἕκαστος εἰσελήλυθε φύλαρχος, ἐπήγαγε· “Πᾶσαι αἱ ψυχαὶ αἱ εἰσελθοῦσαι εἰς Αἴγυπτον ἐβδομήκοντα 10 πέντε,” μίαν ἐκάστου τῶν εἰσεληλυθότων ἀριθμήσας ψυχὴν. Καὶ ὁ θεὸς ἀπόστολος ἐν Τρωάδι, πάντων ὑπειληφόντων τεθνάναι τὸν Εὐτυχον, ἔφη· “Μὴ θορυβεῖσθε, ἢ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστι.”

EPAN. Δέδεικται σαφῶς ὡς μίαν ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει ψυχὴν.

OPΘ. Ἄλλ’ Ἀπολιναρίου δύο λέγει, καὶ τὴν μὲν ἄλογον ἀνειλη- 15 φέναι τὸν θεὸν λόγον, ἀντὶ δὲ τῆς λογικῆς αὐτὸν ἐν σαρκὶ γεγενῆσθαι. Τούτου χάριν ἠρόμην, ποίαν φῆς μετὰ τοῦ σώματος ἀνειληφθαι ψυχὴν.

EPAN. Τὴν λογικὴν ἔγωγέ φημι· τῇ γραφῇ γὰρ ἔπομαι τῇ θείᾳ.

OPΘ. Τελείαν τοίνυν ἀναληφθῆναί φαμεν ὑπὸ τοῦ θεοῦ λόγου τὴν 20 τοῦ δούλου μορφὴν;

EPAN. Τελείαν.

OPΘ. Καὶ μάλα εἰκότως. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὅλος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἐγένετο, καὶ τοὺς τῆς θείας εἰκόνας ἀπώλεσε 25 χαρακτῆρας, ἠκολούθησε δὲ τῷ γενεάρχῃ τὸ γένος· ἀναγκαίως ὁ 25 δημιουργὸς καινουργῆσαι τὴν ἀμαυρωθεῖσαν εἰκόνα θελήσας, ὅλην τὴν φύσιν ἀναλαβὼν πολλῶ τῶν προτέρων ἀμείνους ἐνετύπωσε χαρακτῆρας.

EPAN. Ταῦτα μὲν ἀληθῆ. Ἄξιῳ δὲ πρῶτον ἡμῖν εὐκρινεῖς γενέσ- 30 109 θαι τῶν ὀνομάτων τὰς σημασίας, ἵν’ ἡ διάλεξις ἀκωλύτως προβαίῃ, καὶ μηδὲν τῶν ἀμφιβαλλομένων μεταξὺ ζητούμενον διακόπτῃ τὸν λόγον.

OPΘ. Ἄριστα εἶρηκας· ἔρου τοίνυν περὶ οὗ ἂν ἐθέλης.

EPAN. Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν τί χρὴ καλεῖν; ἄνθρωπον ἢ θεόν;

1-4 Gen. 2:7 5-7 Mt. 10:28 10-11 Gen. 46:27 13 Acts 20:10

ISMDJCVOR 1 πρώτου om. S 5 ἀποκτενόντων IJV 7 τὸ σῶμα καὶ τὴν
 ψυχὴν V 9 ὧσων: ὧν ISV 14 ἄνθρωπος: τῶν ἀνθρώπων J 16 τῇ ante σαρκὶ
 add. ISJ 19 ἔγωγέ: ἐγώ V τῇ --- θεία: τῇ γὰρ θείᾳ ἔπομαι γραφῇ S 20 τοῦ
 om. V 23 ὅλων S 26 ἐθέλησας εἰκόνα ISJ 33 οὗ: οὗτο J ἐθέλους J
 34 ἢ θεόν om. ISV

ΟΡΘ. Οὐδέτερον δίχα θατέρου, ἀλλ' ἐκάτερον. Ὁ γὰρ θεὸς λόγος ἐνανθρωπήσας Ἰησοῦς Χριστὸς ὠνομάσθη. “Καλέσεις, γὰρ φησι, τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ.” Καί, “Σήμερον τίκτεται ὑμῖν Χριστὸς κύριος ἐν πόλει Δαβίδ.” Ἀγγελῶν δὲ αὐταὶ φωναί. Πρὸ δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως 5 θεὸς καὶ θεοῦ υἱὸς καὶ μονογενὴς καὶ κύριος καὶ θεὸς λόγος καὶ ποιητὴς ὠνομάζετο. “Ἐν ἀρχῇ, γὰρ, ἦν, φησίν, ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.” καί, “Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο.” καί, “Ζωὴ ἦν.” καί, “Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.” καὶ ὅσα τούτοις ἐστὶ 10 παραπλήσια καὶ τῆς φύσεως τῆς θείας δηλωτικά. Μετὰ δὲ γε τὴν ἐνανθρώπησιν Ἰησοῦς καὶ Χριστὸς ὁ αὐτὸς ὠνομάσθη.

ΕΡΑΝ. Οὐκοῦν θεὸς μόνον Ἰησοῦς ὁ κύριος.

ΟΡΘ. Ἐνανθρωπήσαντα θεὸν λόγον ἀκούεις, καὶ θεὸν μόνον ἀποκαλεῖς; 15

ΕΡΑΝ. Ἐπειδὴ μὴ τραπεῖς ἐνηθρώπησεν, ἀλλὰ μεμένηκεν ὅπερ ἦν, χρὴ καλεῖν αὐτὸν ὅπερ ἦν.

ΟΡΘ. Ἄτρεπτος μὲν ὁ θεὸς λόγος καὶ ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσται· ἀνθρωπεῖαν δὲ φύσιν λαβὼν ἐνηθρώπησε. Προσῆκει τοίνυν ἡμᾶς ἐκατέραν φύσιν ὁμολογεῖν καὶ τὴν λαβοῦσαν καὶ τὴν ληφθεῖσαν. 20

ΕΡΑΝ. Ἀπὸ τῆς κρείττονος ὀνομάζειν χρὴ.

ΟΡΘ. Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, τὸ ζῶον λέγω, ἀπλοῦς ἐστὶν ἢ σύνθετος;

ΕΡΑΝ. Σύνθετος.

ΟΡΘ. Ἐκ τίνων συγκείμενος; 25

ΕΡΑΝ. Ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος.

ΟΡΘ. Τῶν δὲ φύσεων τούτων ποτέρα κρείττων;

ΕΡΑΝ. Δῆλον ὡς ἡ ψυχὴ· λογικὴ τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἀθάνατος καὶ τοῦ ζώου τὴν ἡγεμονίαν πεπίστευται. Τὸ δὲ σῶμα θνητόν ἐστι καὶ ἐπίκηρον καὶ τῆς ψυχῆς χωριζόμενον ἄλογόν ἐστι καὶ νεκρόν. 30

ΟΡΘ. Ἔδει τοιγαροῦν τὴν θείαν γραφὴν ἐκ τῆς ἀμείνονος φύσεως ὀνομάζειν τὸ ζῶον.

2-4 Mt. 1:21 4-5 Lk. 2:11 7-8 Jn. 1:1 8-9 Jn. 1:3 9 Jn. 1:4 9-10 Jn. 1:9

ISMDJCVOR 2-3 φησι post αὐτοῦ transp. J 4 αὐτῶν J 5 αἱ ante φωναί add. J 11 τῆς¹ --- δηλωτικά; τῆς θείας δηλωτικά φύσεως S γε om. J 12 ὁ αὐτὸς om. V 16 ἀλλὰ om. S δὲ post μεμένηκε add. S 17 αὐτὸν καλεῖν S 19 ἀνθρωπίνην S 22 ἐκεῖνος; κοινῶς J 26 σώματος καὶ ψυχῆς V 28 ὡς; ὅτι S τε om. J

EPAN. Οὕτως ὀνομάζει. Τοὺς γὰρ εἰσεληλυθότας εἰς Αἴγυπτον ψυχὰς προσηγόρευσεν. Ἐν ἑβδομήκοντα γὰρ καὶ πέντε, φησί, ψυχαῖς κατέβη Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον.

OPΘ. Ἀπὸ δὲ σώματος οὐδένα κέκληκεν ἢ θεία γραφή;

EPAN. Τοὺς τῆ σαρκὶ δεδουλευκότας προσηγόρευσε σάρκας. 5 112
 “Ἐἶπε, γὰρ φησιν, ὁ θεός· οὐ μὴ καταμείνη τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας.”

OPΘ. Δίχα δὲ κατηγορίας οὐδένα προσηγόρευσε σάρκα;

EPAN. Οὐ μέμνημαι.

OPΘ. Ἐγὼ σε τοιγαροῦν ἀναμνήσω καὶ διδάξω, ὡς τοὺς ἄγαν 10
 ἄγιους σάρκας προσηγόρευσεν. Ἀπόκριναι τοίνυν· τοὺς ἀποστόλους τί ἂν καλέσῃς; πνευματικούς ἢ σαρκικούς;

EPAN. Πνευματικούς καὶ τῶν πνευματικῶν κορυφαίους καὶ διδασκάλους.

OPΘ. Ἄκουσον τοίνυν τοῦ θεσπεσίου Παύλου λέγοντος· “Ὅτε δὲ 15
 ηἰδόκησεν ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα αὐτὸν εὐαγγελίζωμαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσαναθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους.” Μὴ κατηγορῶν τῶν ἀποστόλων οὕτω τότε αὐτοὺς προσηγόρευσεν; 20

EPAN. Οὐ δῆτα.

OPΘ. Ἄλλ’ ἀπὸ τῆς ὀρωμένης φύσεως ὀνομάζων καὶ συγκρίνων τῇ οὐρανόθεν κλήσει τὴν δι’ ἀνθρώπων κλήσιν;

EPAN. Ἄληθές.

OPΘ. Τοιγάρτοι καὶ τοῦ ὑμνοποιοῦ Δαβὶδ ἄκουσον ἄδοντος καὶ τῷ 25
 θεῷ λέγοντος· “Πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει.” καὶ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου θεσπίζοντος, ὅτι “Ὀψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ ἡμῶν.”

EPAN. Ἀποδέδεικται σαφῶς, ὡς καὶ δίχα κατηγορίας ἀπὸ τῆς 30
 σαρκὸς ἢ θεία γραφῆ τὴν ἀνθρωπιαν ὀνομάζει φύσιν.

OPΘ. Ἐγὼ δέ σοι καὶ τὸ ἕτερον ἐπιδείξω.

EPAN. Ποῖον ἕτερον;

(1-3 Gen. 46:27) 6-7 Gen. 6:3 15-19 Gal. 1:15-17 26 Ps. 65:2 (LXX 64:3)
 27-8 Is. 52:10

ISMDJCVOR 5 προσηγόρευκε S 8 οὐδένας . . . σάρκας J προσηγόρευκε S
 10 σοι J ὑπομνήσω I 11 σάρκα I Απόκριναι τοίνυν EPAN. attrib. J
 12 καλέσας J 15 θείον J λέγοντος Παύλου S δὲ om. J 16 ὁ θεὸς ante
 ὁ add. S ὁ --- μου: ὁ ἀπὸ μητρας ἀφορίσας με J 17-18 εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν J
 20 τότε: γε J: τε V 23 τῆ . . . κλήσει: τὴν κλήσιν I τὴν . . . κλήσιν: τῆ
 κλήσει I 25 Δαβὶδ om. J 25-6 καὶ post θεῷ transp. V 29 ἀπάσης post
 κατηγορίας add. V 30 φύσιν om. J

OPΘ. "Οτι καὶ κατηγοροῦσά τινων ἢ θεία γραφή ἀπὸ τῆς ψυχῆς ὀνομάζει μόνης.

EPAN. Καὶ ποῦ τοῦτο εὐρήσεις παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ;

OPΘ. Ἄκουσον τοῦ δεσπότη τοῦ θεοῦ διὰ Ἰεζεκιήλ τοῦ προφήτου λέγοντος· "Ψυχὴ ἢ ἀμαρτάνουσα, αὐτὴ ἀποθανεῖται." Καὶ μέντοι 5 καὶ διὰ Μωϋσέως τοῦ μεγάλου φησί· "Ψυχὴ ἢ ἐὰν ἀμάρτη." καὶ πάλιν· "Καὶ ἔσται πᾶσα ψυχὴ, ἣτις οὐκ ἀκούσεται τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται." Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τοιαῦτα ἔστιν εὐρεῖν.

EPAN. Ἀποδέδεικται ταῦτα. 10

OPΘ. Εἰ τοίνυν ἔνθα φυσικὴ τίς ἐστὶν ἔνωσις καὶ κτιστῶν καὶ ὁμοδούλων καὶ ὁμοχρόνων συνάφεια, οὐκ ἀπὸ μόνης τῆς κρείττονος φύσεως τόδε τὸ ζῶον ὀνομάζειν ἔθος τῇ θείᾳ γραφῇ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἥττονος τε καὶ μείζονος· πῶς ἡμῖν ἐγκαλεῖτε τὸν δεσπότην Χριστὸν μετὰ τοῦ θεοῦ ὁμολογεῖν καὶ ἄνθρωπον ὀνομάζουσι, καὶ ταῦτα πολλῶν 15 ἄγαν τοῦτο ποιεῖν ἀναγκαζόντων;

EPAN. Καὶ τί τὸ ἀναγκάζον ὑμᾶς ἄνθρωπον ὀνομάζειν τὸν σωτήρα 113 Χριστόν;

OPΘ. Τὰ διάφορα καὶ παντάπασιν ἐναντία τῶν αἰρετικῶν δογμάτων. 20

EPAN. Καὶ τίνα τίσιν ἐναντία δόγματα;

OPΘ. Τὸ Ἄρειον τῷ Σαβελλίῳ. Ὁ μὲν γὰρ διαιρεῖ τὰς οὐσίας, ὁ δὲ δὲ τὰς ὑποστάσεις συγχέει. Ὁ μὲν Ἄρειος τρεῖς οὐσίας εἰσφέρει· ὁ δὲ Σαβελλίος μίαν ὑπόστασιν ἀντὶ τῶν τριῶν λέγει. Εἰπέ τοίνυν, πῶς δεῖ νόσον ἐκατέραν ἰάσασθαι· ἐν ἀμφοτέροις προσενεγκεῖν τοῖς παθή- 25 μασι φάρμακον, ἢ ἐκατέρῳ τὸ πρόσφορον;

EPAN. Ἐκατέρῳ τὸ πρόσφορον.

OPΘ. Οὐκοῦν τὸν μὲν Ἄρειον πειρασόμεθα πείσαι μίαν τῆς ἀγίας τριάδος τὴν οὐσίαν ὁμολογεῖν, καὶ τούτου τὰς ἀποδείξεις προσοίσομεν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς. 30

EPAN. Οὕτω ποιητέον.

OPΘ. Τῷ δέ γε Σαβελλίῳ διαλεγόμενοι τοῦναντίον πράξομεν.

5 Ezek. 18:4 6 Lev. 5:1 7-8 Dt. 18:19 and Num. 9:13

ISMDJCVOR 3 ποῦ: ποῖ J 6 ἢ ἐὰν: ἐὰν J: ἢ ἂν V 7 Καὶ om. J
 εἰσακούσεται SJ 8-9 πολλὰ om. J εὐρεῖν ἔστιν J 10 καὶ ante ταῦτα add. S
 11 ἐστιν om. IS: ἢ J 17 ἀναγκάζειν S 19-20 δόγματα SJ 22 γὰρ om. V
 23 Καὶ ante Ὁ add. J 25-6 ἐν --- παθήμασι: ἢν ἀμφοτέροις τοῖς παθήμασι ἐν τις
 προσενέγκη J 27 Ἐκατέρῳ: Ἐκάστω J 28 πειρασόμεθα V μὲν post πειρασόμεθα
 add. V μίαν om. SV 32 πράξωμεν V

Περὶ μὲν γὰρ τῆς οὐσίας οὐδένα προσοίσομεν λόγον· μίαν γὰρ κάκεϊ-
νος ὁμολογεῖ.

EPAN. Σαφές.

OPΘ. Τὸ δέ γε νοσοῦν τῆς δόξης θεραπεῦσαι σπουδάσομεν.

EPAN. Πάνυγε.

5

OPΘ. Ποίαν δέ νοσεῖν αὐτὸν εἰρήκαμεν νόσον;

EPAN. Περὶ τὰς ὑποστάσεις ἔφαμεν αὐτὸν χωλεῦιν.

OPΘ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ μίαν ἐκείνος εἶναι λέγει τῆς τριάδος ὑπό-
στασιν, ἐπιδείξομεν αὐτῷ τὴν θεῖαν γραφὴν τὰς τρεῖς ὑποστάσεις κη-
ρύττουσαν.

10

EPAN. Τοῦτο μὲν οὕτω πρακτέον· τὸν δὲ προκείμενον καταλελοί-
παμεν λόγον.

OPΘ. Οὐδαμῶς. Αὐτοῦ γὰρ περὶ τὰς ἀποδείξεις συλλέγομεν, καὶ
τοῦτο παραυτικά μαθήση. Εἰπέ οὖν μοι, πάσας τὰς αἰρέσεις τὰς ἀπὸ
Χριστοῦ καλουμένας ὁμολογεῖν ὑπέιληφας καὶ τὴν θεότητα τοῦ
Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα;

15

EPAN. Οὐ δῆτα.

OPΘ. Ἀλλὰ τινὰς μὲν τὴν θεότητα μόνην, τινὰς δὲ μόνην τὴν
ἀνθρωπότητα;

EPAN. Ναί.

20

OPΘ. Ἄλλας δέ γε μέρος τῆς ἀνθρωπότητος;

EPAN. Οὕτως οἶμαι. Προσῆκει δὲ ἡμῖν δηλῶσαι, πῶς μὲν οἱ
ταῦτα φρονοῦντες, πῶς δὲ οἱ ἐκεῖνα, προσαγορεύονται, ἵνα σαφέστερον
τὸ ζητούμενον γένηται.

OPΘ. Ἐγὼ τοῦτο ἐρῶ. Σίμων καὶ Μένανδρος καὶ Κέρδων καὶ
Μαρκίων καὶ Βαλεντίνος καὶ Βασιλείδης καὶ Βαρδισάνης καὶ Μάνης
ἠρνήθησαν ἀντικρυς τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ. Ἀρτέμων δὲ καὶ
Θεόδοτος καὶ Σαβέλλιος καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς καὶ Μάρκελλος
καὶ Φωτεινὸς εἰς τὴν ἐναντίαν ἐκ διαμέτρου βλασφημίαν κατέπεσον.
Ἄνθρωπον γὰρ μόνον κηρύττουσι τὸν Χριστόν, τὴν δὲ πρὸ τῶν
αἰώνων ὑπάρχουσαν ἀρνοῦνται θεότητα. Ἄρειος δὲ καὶ Εὐνόμιος
κτιστὴν μὲν καλοῦσι τοῦ μονογενοῦς τὴν θεότητα, σῶμα δὲ μόνον

30 116

ISMDJCVOR

4 θεραπεύσομεν J σπουδάσομεν om. J: σπουδάσωμεν V

7 φάμεν ISV 8 τῆς: τὴν S 9 ἐπιδείξωμεν IV 11 προκείμενον: παρόντα J

13 Αὐτοῦ ---- συλλέγομεν: Ἐν ὅσῳ γὰρ τὰς περὶ αὐτοῦ σοι λέγομεν ἀποδείξεις J

συλλεγομένου S 14 Εἰπέ ---- αἰρέσεις: Πάσας οὖν τὰς αἰρέσεις εἰπέ μοι J

17 Οὐ δῆτα: Οὐδαμῶς V 21 Ἄλλους IS 25 δὲ post Ἐγὼ add. J

25-6 καὶ Κέρδων post Βαρδισάνης transp. V 26 Βαρδισάνης καὶ Βασιλείδης J

Βασιλίδης SV 27 τὴν om. S ἀνθρωπότητα post Χριστοῦ transp. S

28 Σαβέλλιος καὶ Θεόδοτος J 31 Καὶ ante Ἄρειος add. J δὲ: μὲν J 32 μὲν om. ISV

αὐτὸν ἀνειληφέναι φασίν. Ἀπολινάριος δὲ ἔμφυχον μὲν τὸ ληφθὲν ὁμολογεῖ σῶμα, τὴν δὲ λογικὴν ψυχὴν καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς σωτηρίας ἐν τοῖς οἰκείοις λόγοις ἀποστερεῖ. Αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν διεφθαρμένων δογματῶν διαφορά. Αὐτὸς δὲ ἡμῖν φιλαλήθως εἰπέ, χρή τινα πρὸς τούτους ποιεῖσθαι διάλεξιν, ἢ δεῖ κατὰ κρημνῶν φερομένους 5 περιορᾶν καὶ οἰμῶζειν ἑᾶν;

EPAN. Μισανθρωπίας ἔργον ἢ τῶν καμνόντων ὑπεροψία.

OPΘ. Προσῆκει τοῖνυν καὶ συναλγεῖν καὶ θεραπεύειν εἰς δύναμιν.

EPAN. Πάνυγε.

OPΘ. Εἰ τοῖνυν σώματα θεραπεύειν ἠπίστασο, πολλοὶ δὲ σε περι- 10 στάντες ἰατρεύειν ἤξιοι, διάφορα ἐπιδεικνύντες παθήματα, οἷον ὀφθαλμῶν ἐπιρροίας καὶ ἀκοῶν τραύματα καὶ ὀδόντων ὀδύνας, καὶ οἱ μὲν νεύρων τάσιν, οἱ δὲ λύσιν, καὶ ὁ μὲν πλημμύραν χολῆς, ὁ δὲ φλέγματος, τί ἂν ἔδρασας, εἰπέ μοι; ἐν ἅσασι κατεσκεύαζες φάρμακον, ἢ ἐκάστω πάθει τὸ πρόσφορον; 15

EPAN. Τὸ ἐκάστω δηλονότι κατάλληλόν τε καὶ ἀλεξίκακον.

OPΘ. Οὐκοῦν τὰ μὲν θερμὰ τῶν παθῶν καταψύχων, τὰ δὲ ψυχρὰ διαθερμαίνων, καὶ τὰ μὲν τεταμένα χαλῶν, τὰ δὲ γε λελυμένα τονωτικοῖς φαρμάκοις ῥωννύς, καὶ τὰ μὲν πλαδῶντα ξηραίνων, ὑγραίνων δὲ τὰ ξηρά, ἐξήλαυνες μὲν τὰς νόσους, ἐπανήγες δὲ τὴν ὑγίαν ὑπὸ 20 τούτων ἐκβεβλημένην;

EPAN. Οὕτω θεραπεύειν ὁ τῆς ἰατρικῆς παρακελεύεται νόμος· τὰ ἐναντία γάρ, φασί, τῶν ἐναντίων ἰάματα.

OPΘ. Εἰ δὲ φυτουργὸς ἦσθα, πᾶσιν ἂν τοῖς φυτοῖς τὴν αὐτὴν προσήνεγκας ἐπιμέλειαν, ἢ τῇ μὲν ροιᾷ τὴν αὐτῇ προσήκουσαν, τῇ δὲ 25 συκῇ τὴν οἰκείαν, καὶ τῇ ὄχνη ὠσαύτως, καὶ τῇ μηλέᾳ, καὶ ταῖς ἡμερῖσι τὰς καταλλήλους· καὶ ἀπαξᾶπλῶς ἐκάστω γε φυτῷ τὴν πρόσφορον;

EPAN. Δῆλον ὡς ἕκαστον φυτὸν τῆς οἰκείας ἐπιμελείας προσδεῖται. 30

OPΘ. Εἰ δὲ ναυπηγικὴν μετεχειρίζεις τέχνην, ἐθεάσω δὲ τὴν ἰσοδόκην νεουργίας δεομένην, τὴν τοῖς πηδαλίοις διαφέρουσαν ἐπιμέλειαν προσήνεγκας ἂν αὐτῇ, ἢ τὴν τῇ ἰσοδόκῃ προσήκουσαν;

EPAN. Ἀναμφίλεκτα καὶ ταῦτ' ἔστιν. Ἐκαστον γὰρ τὴν οἰκείαν

ISMDJCVOR 1 αὐτὸν om. J εἰληφέναι J 1-2 ὁμολογεῖ τὸ ληφθὲν V
 3 οὖν om. J 10 σε om. I: γε V 11 ἰατρεύειν: θεραπεύειν S^{ac}DR παθήματα:
 νοσήματα S 13 οἱ (bis): ὁ ISJ 17 ψυχρὰ δὲ S 20 ἐπανήγαγες J ὑγίαν J
 24 ἂν τοῖς: αὐτοῖς IS: αὐ τοῖς αὐτοῖς V 25-6 γε post δέ add. J συκῇ δὲ S
 26 γε post τῇ¹ add. S 27 τὴν: τὸ S^{ac}V 29-30 προσδεῖται ἐπιμελείας S
 31 μετεχειρίζου J

θεραπείαν ἐπιζητεῖ, καὶ φυτὸν καὶ σώματος μῶριον καὶ σκεύη καὶ μέρη νηός.

OPΘ. Πῶς οὖν οὐ σχέτλιον, σώματι μὲν καὶ τοῖς ἀφύχοις καταλλήλους θεραπείας προσφέρειν, ἐπὶ δὲ τῶν ψυχῶν τὸν θεραπευτικὸν τοῦτον μὴ φυλάττειν κανόνα;

5

EPAN. Δίαν ἐστὶν ἀδικιώτατον, καὶ οὐ μόνον ἀδικίας, ἀλλὰ καὶ ἀνοίας μεστόν. Οἱ γὰρ ἄλλως ποιῶντες αὐτῆς εἰσι τῆς θεραπείας ἀνεπιστήμονες.

OPΘ. Οὐκοῦν πρὸς αἵρεσιν ἐκάστην διαλεγόμενοι τὸ ταύτη πρόσφορον προσοίσομεν φάρμακον;

117

10

EPAN. Πάννυγε.

OPΘ. Πρόσφορος δὲ θεραπεία, τὸ προστιθέναι μὲν τὸ ἐλλείπον, ἀφαιρεῖν δὲ τὸ πλεονάζον· ἦ γάρ;

EPAN. Ναί.

OPΘ. Φωτεινὸν τοίνυν καὶ Μάρκελλον καὶ τοὺς ἐκείνων ἀγχιθύρους θεραπεύειν πειρώμενοι, τί ἂν προσθέντες τὸν θεραπευτικὸν κανόνα πληρώσαιμεν;

15

EPAN. Τῆς τοῦ Χριστοῦ θεότητος τὴν ὁμολογίαν· αὕτη γὰρ αὐτοῖς ἐλλείπει.

OPΘ. Περὶ δέ γε τῆς ἀνθρωπότητος οὐδὲν πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν. Ὁμολογοῦσι γὰρ ἄνθρωπον τὸν δεσπότην Χριστόν.

20

EPAN. Ὁρθῶς λέγεις.

OPΘ. Ἀρείω δὲ καὶ Εὐνομίω περὶ τῆς τοῦ μονογενοῦς ἐνανθρωπήσεως διαλεγόμενοι, τί ἂν προσθεῖναι πείσαιμεν αὐτοὺς τῇ σφετέρᾳ ὁμολογίᾳ;

25

EPAN. Τῆς ψυχῆς τὴν ἀνάληψιν· σῶμα γὰρ τὸν θεὸν λόγον μόνον ἀνειληφέναι φασίν.

OPΘ. Ἀπολιναρίω δὲ τί ἐλλείπει, ὥστε αὐτὸν ἀκριβοῦν τὸν περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγον;

EPAN. Τὸ μὴ διστάσαι τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ὁμολογεῖν τὴν λογικὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος ἀνειληφθαι.

30

OPΘ. Οὐκοῦν καὶ τούτῳ περὶ τούτου διαλεξόμεθα;

EPAN. Πάννυγε.

OPΘ. Μαρκίωνα δὲ καὶ Βαλεντῖνον καὶ Μάνητα, καὶ ὅσοι γειτονεύουσι τούτοις, τί μὲν ὁμολογεῖν ἔφαμεν κατὰ τόδε τὸ μέρος, τί δὲ πᾶμπαν ἀρνεῖσθαι;

35

ISMDJCVOR 1 ἐπιζητεῖ θεραπείαν S 7 αὐτῆς: ταύτης J 9 ἐκάστην αἵρεσιν J τὸ om. ISV 13 ἦ γάρ om. ISV 26 μόνον ante τὸν transp. J 28-9 τὸν . . . λόγον: τι τῶν . . . λόγων S 32 τούτῳ: τοῦτο V διαλεξόμεθα IV 35 ἔφαμεν ὁμολογεῖν V κατὰ --- μέρος om. J

EPAN. "Οτι πιστεύειν μὲν ἔφασαν εἰς τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ· τὸν δὲ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος οὐ προσιένται λόγον.

OPΘ. Τοιγάρτοι πείσαι τούτους σπουδάσομεν, στέρξαι καὶ τὸν περὶ τῆς ἀνθρωπότητος λόγον, καὶ μὴ φαντασίαν τὴν θείαν οἰκονομίαν καλεῖν.

EPAN. Οὕτω προσήκει ποιεῖν.

OPΘ. Ἐροῦμεν τοίνυν αὐτοῖς, ὡς οὐ χρὴ μόνον θεόν, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπον ἀποκαλεῖν τὸν Χριστόν.

EPAN. Πάνυγε.

OPΘ. Καὶ πῶς οἶόν τε παραιτουμένους ἡμᾶς τὸ καὶ ἄνθρωπον 10 ἀποκαλεῖν τὸν Χριστόν, ἄλλοις τοῦτο παρεγγυᾶν; οὐ γὰρ εἰζουσι παραινῶσιν ἡμῖν, ἀλλὰ ταυτὰ φρονούντας ἐλέγξουσι.

EPAN. Καὶ πῶς ἡμεῖς τὰ αὐτὰ φρονοῦμεν ἐκείνοις καὶ σάρκα ὁμολογοῦντες καὶ ψυχὴν λογικὴν ἀνειληφέναι τὸν θεὸν λόγον;

OPΘ. Εἰ τοίνυν τὰ πράγματα ὁμολογοῦμεν, τί δήποτε φεύγομεν 15 τὰ ὀνόματα;

EPAN. Ἀπὸ τῶν τιμιωτέρων χρὴ τὸν σωτήρα καλεῖν.

OPΘ. Φύλαξον τοιγαροῦν τοῦτον τὸν κανόνα, καὶ μὴ καλέσης ἐσταυρωμένον μηδὲ ἐκ νεκρῶν ἐγγηγεμένον, καὶ ὅσα τούτοις ἐστὶ παραπλήσια.

EPAN. Ἄλλὰ ταῦτα τῶν παθημάτων ἐστὶ τῶν σωτηρίων ὀνόματα· ἡ δὲ τῶν παθημάτων ἄρνησις, τῆς σωτηρίας ἀναίρεσις.

OPΘ. Τὸ δὲ ἄνθρωπος ὄνομα φύσεως ὄνομά ἐστιν· ἡ δὲ τούτου σιωπή, τῆς φύσεως ἄρνησις· ἡ δὲ τῆς φύσεως ἄρνησις, τῶν παθημάτων ἀναίρεσις· ἡ δὲ γε τούτων ἀναίρεσις φροῦδον τὴν σωτηρίαν 25 ποιεῖ.

EPAN. Τὸ μὲν εἰδέναί τὴν ληφθεῖσαν φύσιν προὔργου τίθεμαι· τὸ δὲ γε ἄνθρωπον ἀποκαλεῖν τὸν σωτήρα τῆς οἰκουμένης σμικρύνειν ἐστὶ τοῦ δεσπότου τὴν δόξαν.

OPΘ. Οὐκοῦν σοφώτερον σαυτὸν καὶ Πέτρον καὶ Παύλου καὶ 30 αὐτοῦ γε τοῦ σωτήρος ἡγή; Ὁ μὲν γὰρ κύριος πρὸς Ἰουδαίους ἔφη·

ISMDJCVOR	1 φασι J	τοῦ om. S	3 σπουδάσωμεν V	10 τὸ om. J
14 εἰληφέναι J	15-16 τὰ ὀνόματα φεύγομεν S	17 σωτήρα: Χριστόν V		
18 τοιγαροῦν: τοίνυν J	τοιούτον post τὸν add. S	τοῦτον om. S ^o V	21 μὲν post	
ταῦτα add. J	εἰσὶ S	τῶν σωτηρίων ἐστὶν ὀνόματα J	23 τῆς ante φύσεως	
add. J	ἐστιν ὄνομα S	24 τῆς ¹ om. V	ἡ ---- ἄρνησις om. ISJ	καὶ ante
τῶν add. IS	25 ἡ ---- ἀναίρεσις: καὶ J	27 φύσιν om. J	28 καλεῖν S	
τῆς οἰκουμένης τὸν σωτήρα V	30 σαυτὸν: ἐαυτὸν ISV	31 ἡμῶν post σωτήρος		
add. J				

“Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου;” Καὶ πολλαχοῦ δὲ υἱὸν ἀνθρώπου ἑαυτὸν προσηγόρευεν. Ὁ δὲ πανεύφημος Πέτρος πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν διαλεγόμενος δῆμον οὕτως ἔφη· “Ἄνδρες Ἰσραηλίται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς.” Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἐπὶ τοῦ Ἄρειουπάγου τοῖς παρεστῶσι προσφέρων τὸ σωτήριον κήρυγμα πρὸς πολλοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα ἔφη· “Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεός, τὰ νῦν παραγγέλλει πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν· καθότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ἣ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ᾤρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.” Ὁ τοίνυν τὸ παρὰ τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων τεθέν τε καὶ κηρυχθὲν ὄνομα παραιτούμενος, σοφώτερον ἑαυτὸν καὶ τῶν μεγάλων διδασκάλων ὑπέιληφε, καὶ μέντοι καὶ αὐτῆς τῆς τῶν σοφωτάτων διδασκάλων πηγῆς.

EPAN. Τοῖς ἀπίστοις ἐκεῖνοι τήνδε τὴν διδασκαλίαν προσήνεγκαν· νῦν δὲ τῆς οἰκουμένης τὸ πλεῖστον ἐπίστευσεν.

OPΘ. Μάλιστα μὲν εἰσιν ἔτι καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες καὶ αἰρετικῶν μυρία συστήματα, καὶ χρῆ τούτων ἐκάστῳ κατάλληλον διδασκαλίαν προσφέρειν. Εἰ δὲ καὶ πάντες ἡμεῖς ὁμόφρονες, εἰπέ, τί λωβᾶται τὸ θεὸν καὶ ἄνθρωπον ὁμολογεῖν τὸν Χριστὸν; Ἡ οὐ θεότητα τελείαν ἐν αὐτῷ καὶ ἀνθρωπότητα ὡσαύτως ἀνελλιπῆ θεωροῦμεν;

EPAN. Ταῦτα πολλάκις ὡμολογήσαμεν.

OPΘ. Τί δήποτε τοίνυν ἀναιροῦμεν ἄπερ πολλάκις ὡμολογήσαμεν;

EPAN. Τὸ ἄνθρωπον καλεῖν τὸν Χριστὸν ὑπέιληφα περιττόν, μάλιστα πιστὸν τινα πιστῷ προσδιαλεγόμενον.

OPΘ. Τὸν θεῖον ἀπόστολον πιστὸν εἶναι νομίζεις;

EPAN. Πιστῶν μὲν οὖν ἀπάντων διδάσκαλον.

OPΘ. Τὸν δὲ Τιμόθεον τῆσδε τῆς προσηγορίας ὑπέιληφας ἄξιον;

EPAN. Ὡς ἐκεῖνου γε μαθητὴν καὶ τῶν ἄλλων διδάσκαλον.

OPΘ. Ἄκουσον τοίνυν τοῦ διδασκάλου τῶν διδασκάλων τῷ

1-2 Jn. 8:40 and 7:19 4-6 Acts 2:22 8-12 Acts 17:30-1

ISMDJCVOR 1 λελάληκα ὑμῖν S 3 προσηγόρευεν I: προηγόρευεν V
 3-4 λαὸν post Ἰουδαϊκὸν add. J 4 δῆμον om. J οὕτως ἔφη om. ISV 6 δὲ post
 μακάριος add. S 7 προσεστῶσι V 12 τὸ om. SJ καὶ τῶν ἀποστόλων om. J
 12-13 ἐτέθη τε καὶ ἐκηρύχθη J 13 ὁ ante παραιτούμενος add. J 15 καὶ ante
 διδασκάλων add. S 20 προσφέρειν S 22 ἑαυτῷ J 22-3 ἀνελλιπῆ IS θεωροῦμεν:
 ἔχει J 25-6 ὡμολογήκαμεν S 28 καὶ ante μάλιστα add. J

τελειοτάτῳ γράφοντος μαθητῆ· “Εἷς θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δούς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ἀντὶ πάντων.” καὶ παῦσαι μάτην ἀδολεσχῶν, καὶ νόμους ἡμῖν περὶ θείων ὀνομάτων τιθεῖς. Καὶ αὐτὸ δέ γε τοῦ μεσίτου τὸ ὄνομα θεότητος ἐνταῦθα καὶ ἀνθρωπότητος ὑπάρχει δηλωτικόν. Οὐ γὰρ μόνον ὑπάρ- 5
χων θεὸς ἐκλήθη μεσίτης· πῶς γὰρ ἂν ἐμεσίτευσεν ἡμῖν καὶ θεῷ μηδὲν ἔχων ἡμέτερον; Ἐπεὶ δὲ ὡς θεὸς συνήπται τῷ πατρὶ τὴν αὐτὴν ἔχων οὐσίαν, ὡς δὲ ἄνθρωπος ἡμῖν, ἐξ ἡμῶν γὰρ ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφήν, εἰκότως μεσίτης ὀνόμασται, συνάπτων ἐν ἑαυτῷ τὰ δισετῶτα τῇ ἐνώσει τῶν φύσεων, θεότητος λέγω καὶ ἀνθρωπότητος. 10

EPAN. Μωϋσῆς οὖν οὐκ ὀνομάσθη μεσίτης, ἄνθρωπος ὢν μόνον;

OPΘ. Τύπος ἦν ἐκεῖνος τῆς ἀληθείας· ὁ δὲ τύπος οὐκ ἔχει πάντα ὅσαπερ ἡ ἀλήθεια. Οὐδὲ γὰρ χάριν ἐκεῖνος οὐκ ἦν μὲν φύσει θεός, ὀνομάσθη δὲ ὅμως θεός, ἵνα πληρώσῃ τὸν τύπον. “Ἴδού, γὰρ φησι, 15
τέθεικά σε θεὸν τῷ Φαραῶ.” αὐτίκα τοίνυν ὡς θεῷ καὶ προφήτην αἰφώρισεν. “Ἄρα ἂν, γὰρ φησιν, ὁ ἀδελφός σου, ἔσται σοι προφήτης.” Ἡ δὲ ἀλήθεια καὶ θεὸς φύσει καὶ ἄνθρωπος φύσει.

EPAN. Καὶ τίς ἂν καλέσαι τύπον τὸν οὐκ ἐναργεῖς ἔχοντα τοῦ ἀρχετύπου τοὺς χαρακτήρας;

OPΘ. Ὡς εἶκε, τὰς βασιλικὰς εἰκόνας οὐ καλεῖς βασιλέως 20
εἰκόνας;

EPAN. Πάνυ γε.

OPΘ. Καὶ μὴν οὐ πάντα ἔχουσι, ὅσαπερ τὸ ἀρχέτυπον ἔχει. Πρῶτον μὲν γὰρ εἰσιν ἄβρυχοί τε καὶ ἄλογοι· εἶτα τῶν ἐντὸς μοριῶν ἐστέρηται, καρδίας, φημί, καὶ κοιλίας καὶ ἥπατος καὶ τῶν ἄλλων 25
ὅποσα τούτοις συνέζευκται. Ἐπειτα τὸ μὲν τῶν αἰσθήσεων ἔχουσι εἶδος, τὰς δὲ τούτων ἐνεργείας οὐκέτι. Οὔτε γὰρ ἐπαῖουσι, οὔτε φθέγγονται, οὔτε ὀρώσιν· οὐ γράφουσιν, οὐ βαδίζουσιν, οὐκ ἄλλο τι δρώσι τῶν ἀνθρωπίνων· ἀλλ’ ὅμως εἰκόνας καλοῦνται βασιλικαί. Οὕτω καὶ Μωϋσῆς μεσίτης καὶ ὁ Χριστὸς μεσίτης· ἀλλ’ ὁ μὲν, ὡς 30
εἰκὼν καὶ τύπος· ὁ δὲ, ὡς ἀλήθεια. Ἴνα δέ σοι καὶ ἐτέρωθεν αὐτὸ σαφέστερον ἐπιδείξω, ἀνάμνησόν με τῶν περὶ τοῦ Μελχισεδὲκ εἰρη-
μένων ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ.

1-3 1 Tim. 2:5-6 14-15 Ex. 7:1a 16 Ex. 7:1b (32-127.6 passim Heb. 6:20 ff.)

ISMDJCVOR 2 ἑαυτὸν: αὐτὸν V λύτρον V 3 νόμους: νομοθετῶν J 4 τιθεῖς
--- μεσίτου: τοῦτο γὰρ J δέ om. S 7 Ἐπειδὴ J θεὸς om. S 8 οὐσίαν:
ἐξουσίαν V 14 ὅμως: μόνον J 15 τῷ: τοῦ SJ 18 καλέσαιτο S 18-19 τοὺς
τοῦ ἀρχετύπου S 20 βασιλέως: βασιλικὰς S 30 Μωϋσῆς --- Χριστὸς: ὁ Χριστὸς
μεσίτης καὶ ὁ Μωϋσῆς J 30-1 ὁ² --- ἀλήθεια: ὁ μὲν ὡς ἀλήθεια, ὁ δὲ ὡς εἰκὼν
καὶ τύπος J 31-2 καὶ ἐτέρωθεν σοι σαφέστερον αὐτὸ J

EPAN. Ποίων;

OPΘ. Ἐκεῖνων, ἔνθα παρεξετάζων ὁ θεῖος ἀπόστολος τὴν λευιτικὴν ἱερωσύνην τῇ τοῦ Χριστοῦ, ἀπέικασε μὲν ἐν τοῖς ἄλλοις τὸν Μελχισεδὲκ τῷ δεσπότη Χριστῷ· τὴν δέ γε ἱερωσύνην ἔχειν ἔφη τὸν κύριον κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.

EPAN. Οἶμαι οὕτω λέγειν τὸν θεῖον ἀπόστολον· “Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδέκ, βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτόν· ᾧ καὶ δεκάτην ἐμέρισεν ἀπὸ πάντων Ἀβραάμ· πρῶτον μὲν ἐρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὃ ἐστὶ βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος· μῆτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μῆτε ζωῆς τέλος ἔχων· ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές.” Περὶ τούτων οἶμαι σε τῶν ῥητῶν εἰρηκέναι.

OPΘ. Περὶ τούτων ἔφην, καὶ ἐπαινῶ δέ γε ὅτι τὸ χωρίον οὐ διέκοψας, ἀλλ’ ὅλον τέθεικας. Εἰπέ τοίνυν, ἀρμόττει τούτων ἕκαστον τῷ Μελχισεδέκ φύσει καὶ ἀληθείαι;

EPAN. Καὶ τίς οὕτω θρασὺς ἀφαρμόσαι ἄπερ ἤρμοσεν ὁ θεῖος ἀπόστολος;

OPΘ. Λέγεις τοίνυν τῷ Μελχισεδέκ ταῦτα κατὰ φύσιν ἀρμόττειν;

EPAN. Λέγω.

OPΘ. Ἄνθρωπον αὐτὸν εἶναι λέγεις, ἢ τινα ἄλλην εἰληφέναι φύσιν;

EPAN. Ἄνθρωπον.

OPΘ. Γεννητὸν ἢ ἀγέννητον;

EPAN. Ἀτόπους ἄγαν ἐρωτήσεις προσφέρεις.

OPΘ. Σὺ τούτων αἷτιος προφανῶς τῇ ἀληθείαι μαχόμενος· ἀπόκριναι τοίνυν.

EPAN. Εἰς ἐστὶ μόνος ἀγέννητος, ὁ θεὸς καὶ πατήρ.

OPΘ. Γεννητὸν οὖν ἄρα τὸν Μελχισεδέκ εἶναι φαμεν;

EPAN. Γεννητόν.

OPΘ. Ἄλλ’ ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος τάναντία διδάσκει. Ἀναμνήσθητι γὰρ ὧν ἀρτίως ἀπεμνημόνευσας· “Ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μῆτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μῆτε ζωῆς τέλος ἔχων.” Πῶς τοίνυν αὐτῷ τὸ

6-13 Heb. 7:1-3 33-4 Heb. 7:3

ISMDJCVOR 4 ἔχειν ἔφη: ἔφησεν ἔχειν J 5 κύριον: Χριστὸν J 6 ὁ om. V
8 τῷ ante Ἀβραὰμ add. DR 9 ἀπὸ πάντων: ἀπάντων S 10 μὲν om. ISV
11 ἐστὶ: δὲ J βασιλεὺς² om. S 14 ῥητῶν: ῥημάτων I 18 ὡς ante ἀφαρμόσαι
add. J ὅπερ J ὁ θεῖος ἤρμοσεν S 22 ἀνεληφέναι IS 26 προσφέρει S
29 πατήρ καὶ θεός J 30 οὖν om. J

ἀπάτωρ ἀρμόττει καὶ τὸ ἀμήτωρ; πῶς δὲ καὶ τὸ μήτε ἀρχὴν εἰλη-
φέναι τοῦ εἶναι, μήτε λήψεσθαι τέλος; Ὑπὲρ ἀνθρωπεῖαν γὰρ ταυτά
γε φύσιν.

EPAN. Ὑπερβαίνει τῷ ὄντι ταῦτα τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπεύας τὰ
μέτρα.

OPΘ. Τί οὖν; ψευδῆ τὸν ἀπόστολον εἰρηκέναι φήσομεν;

EPAN. Μὴ γένοιτο.

OPΘ. Πῶς οὖν οἷόν τε καὶ τῷ ἀποστόλῳ προσμαρτυρῆσαι ἀλή-
θειαν, καὶ τῷ Μελχισεδέκ προσαρμόσαι τὰ ὑπὲρ φύσιν;

EPAN. Ἄγαν ἀσαφὲς τὸ χωρίον, καὶ πολλῆς ὅτι μάλιστα δεό- 10
μενον ἀναπτύξεως.

OPΘ. Τοῖς προσέχειν ἐθέλουσιν ἐφικτὴ τῆς τῶν ῥητῶν διανοίας ἢ
κατανόησις. Εἰρηκῶς γὰρ ὁ θεῖος ἀπόστολος, “Ἀπάτωρ, ἀμήτωρ,
ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων,” ἐπή- 15
γαγεν, “Ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ μένει ἱερεὺς εἰς τὸ
διηκεές.” Καὶ σαφῶς ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ὡς τοῦ Μελχισεδέκ ἐν τοῖς 125
ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν ἀρχέτυπόν ἐστιν ὁ δεσπότης Χριστός, ὁ
δὲ γε Μελχισεδέκ εἰκὼν ἐστὶ καὶ τύπος τοῦ δεσπότου Χριστοῦ· τὸν
γὰρ Μελχισεδέκ εἶπεν ἀφωμοιωμένον τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ. Σκοπήσωμεν
δὲ οὕτωςί· λέγεις ἐσχηκέναι τὸν κύριον κατὰ σάρκα πατέρα; 20

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Διατί;

EPAN. Ἐκ μόνης γὰρ ἀγίας ἐγεννήθη παρθένου.

OPΘ. Οὐκοῦν εἰκότως ἀπάτωρ ὠνόμασται;

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Λέγεις αὐτὸν κατὰ τὴν θείαν φύσιν ἐσχηκέναι μητέρα; 25

EPAN. Οὐ δῆτα.

OPΘ. Ἐκ μόνου γὰρ πρὸ τῶν αἰώνων ἐγεννήθη πατρός.

EPAN. Συνωμολόγηται.

OPΘ. Τοιγάρτοι καὶ ἀγενεαλόγητος, ὡς ἄρρητον ἔχων τὴν ἐκ 30
πατρὸς γέννησιν, προσηγόρευται. “Τὴν γενεὰν γὰρ αὐτοῦ, φησὶν ὁ
προφήτης, τίς διηγῆσεται;”

13-16 Heb. 7:3 31-2 Is. 53:8

ISMDJCVOR 1 ἀρμόττει --- ἀμήτωρ om. J καὶ τὸ ἀμήτωρ ἀρμοττει S καὶ²
om. J μήτε: μηδὲ IV: μη S 2 γὰρ ἀνθρωπεῖαν S 4 τῆς¹ --- ἀνθρωπεύας: τῆς
ἀνθρωπεύας φύσεως J 6 εἰρηκέναι: εἶναι S φημέν I: φήσαιμεν S 8-9 ἀλήθειαν:
τἀληθές S 13 ἀπόστολος: Παῦλος J 14 ἔχων τέλος S 15 ἱερεὺς om. J
16 διδάσκει V ἐν om. mss. 17-18 ὁ² --- Χριστοῦ om. V 18 γε om. J
19 γὰρ: δέ γε V 19 Σκόπησον J 20 οὕτωςί: οὕτως εἰ V

EPAN. Ἀληθῶς λέγεις.

OPΘ. Οὕτω αὐτῷ προσήκει τὸ μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχειν· ἀναρχος γὰρ καὶ ἀνώλεθρος, καὶ συντόμως εἰπεῖν, αἰδιος, καὶ τῷ πατρὶ συναἰδιος.

EPAN. Ταῦτα μὲν οὕτω κἄμοι συνδοκεῖ. Χρὴ δὲ σκοπῆσαι λοιπόν, 5 πῶς ἀρμόττει ταῦτα καὶ τῷ θαυμασίῳ Μελχισεδέκ.

OPΘ. Ὡς εἰκόνι καὶ τύπῳ· ἢ δὲ εἰκῶν, ὡς καὶ πρόσθεν εἰρήκαμεν, οὐ πάντα ἔχει ὅσα τὸ ἀρχέτυπον ἔχει. Τῷ μὲν οὖν σωτήρι ταῦτα προσήκει φύσει καὶ ἀληθείᾳ· τῷ δὲ γε Μελχισεδέκ ἢ τῆς ἀρχαιογονίας ἱστορία προσήρμοσε ταῦτα. Διδάξασα γὰρ ἡμᾶς τοῦ πατριάρχου 10 Ἀβραὰμ τὸν πατέρα, τοῦ δὲ Ἰσαὰκ καὶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοῦ Ἰακώβ ὡσαύτως, καὶ τῶν τούτου παίδων, καὶ μέντοι καὶ τῶν πρόπαλαι γενομένων τὴν γενεαλογίαν ἐπιδείξασα, τοῦ Μελχισεδέκ οὔτε τὸν πατέρα εἶρηκεν οὔτε τὴν μητέρα, οὔτε μὴν ἔκ τινος τῶν Νῶε παίδων κατάγειν τὸ γένος ἐδίδαξεν, ἵνα γένηται τοῦ ἀληθῶς 15 ἀμήτορος καὶ ἀπάτορος τύπος. Οὕτω δὲ νοεῖν ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ θεῖος ἀπόστολος· ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ χωρίῳ καὶ ταῦτα προστέθεικεν· “Ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, τὸν Ἀβραὰμ ἀποδεδεκάτωκε, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας ἠὐλόγηκεν.”

EPAN. Καὶ ἐπειδὴ τῶν γεγεννηκότων αὐτὸν οὐκ ἐμνημόνευσε ἢ 20 θεία γραφή, ἀπάτωρ δύναται καὶ ἀμήτωρ καλεῖσθαι;

OPΘ. Εἰ ἀληθῶς ἀπάτωρ ἦν καὶ ἀμήτωρ, οὐκ ἂν ἦν εἰκῶν, ἀλλ’ ἀλήθεια. Ἐπειδὴ δὲ οὐ φύσει ταῦτ’ ἔχει, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς θείας γραφῆς οἰκονομίαν, δείκνυσι τῆς ἀληθείας τὸν τύπον.

EPAN. Χρὴ τὴν εἰκόνα ἔχειν ἐναργεῖς τοῦ ἀρχετύπου τοὺς 25 χαρακτῆρας.

OPΘ. Ὁ ἄνθρωπος εἰκὼν καλεῖται θεοῦ;

EPAN. Οὐκ ἔστιν εἰκὼν θεοῦ, ἀλλὰ κατ’ εἰκόνα θεοῦ ἐγένετο. 128

OPΘ. Ἄκουσον οὖν τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· “Ἄνῆρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρ- 30 χων.”

EPAN. Ἔστω εἰκὼν θεοῦ.

OPΘ. Ἐχρῆν τοίνυν, κατὰ τὸν σὸν λόγον, σώζειν αὐτὸν ἐναργεῖς

(9-16 Gen. 11 ff.) 17-19 Heb. 7:6 29-31 I Cor. 11:7

ISMDJCVOR 1 Ἀληθῶς: Ὁρθῶς V 2 ἡμερῶν ἀρχὴν V 3 εἰπεῖν om. JV
5 λοιπὸν σκοπῆσαι S 8-9 προσήκει ταῦτα V 9 γε om. J 11 καὶ¹ om. V
15 Νῶε παίδων: παίδων τῶν Νῶε S 16 Οὕτω om. V 18 δεδεκάτωκε I
19 εὐλόγησεν IS 21 θεία om. J 22 ἦν¹ om. S 23 Ἐπεὶ J 24 δεικνύει J
28 θεοῦ¹ om. S ἐγένετο θεοῦ J 33 κατὰ --- ἐναργεῖς: αὐτὸν κατὰ τὸν σὸν λόγον
ἐναργεῖς σώζειν J

τοῦ ἀρχετύπου τοὺς χαρακτῆρας, καὶ μήτε κτιστὸν εἶναι, μήτε σύνθετον, μήτε περιγεγράφθαι. Ἔδει παραπλησιῶς αὐτὸν ἐκ μὴ ὄντων δημιουργεῖν· ἔδει λόγῳ καὶ δίχα πόνου πάντα τεκταίνειν· καὶ πρὸς τούτοις, μὴ νοσεῖν, μὴ ἀθυμεῖν, μὴ θυμοῦσθαι, μὴ ἀμαρτάνειν, ἀλλ' ἀθάνατον εἶναι καὶ ἄφθαρτον, καὶ πάντα ἔχειν, ὅσα τὸ ἀρχέτυπον 5 ἔχει.

EPAN. Οὐ κατὰ πάντα ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος εἰκὼν θεοῦ.

OPΘ. Ἀληθὲς πλὴν ἐν οἷσπερ ἂν αὐτὸν δῶς εἶναι εἰκόνα, παμπόλλω τινὶ μέτρῳ τῆς ἀληθείας ἀποδέοντα πάντως εὐρήσεις.

EPAN. Ὁμολόγηται.

OPΘ. Σκόπησον δὲ καὶ τόδε· τὸν υἱὸν ὁ θεῖος ἀπόστολος εἰκόνα προσηγόρευσε τοῦ πατρός· ἔφη γάρ· “Ὁς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου.”

EPAN. Τί οὖν; οὐ πάντα ἔχει ὁ υἱὸς ὅσαπερ ὁ πατήρ;

OPΘ. Πατήρ οὐκ ἐστίν, οὔτε ἀγέννητος οὔτε ἀναίτιος.

EPAN. Εἰ ταῦτα εἶχεν, οὐκ ἂν ἦν υἱός.

OPΘ. Ἀληθὴς ἄρα ὁ λόγος ὃν εἶρηκα ἐγώ, ὡς ἡ εἰκὼν οὐ πάντα ἔχει ὅσα τὸ ἀρχέτυπον ἔχει;

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Οὕτω τοῖνον καὶ τὸν Μελχισεδὲκ εἶπεν ὁ θεῖος ἀπόστολος 20 ἀφωμοιωσθαι τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ.

EPAN. Δῶμεν τὸ ἀπάτωρ, καὶ ἀμήτωρ, καὶ ἀγενεαλόγητος, οὕτως εἶναι ὡς εἶρηκας· τὸ μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, πῶς νοήσομεν;

OPΘ. Τὴν παλαιὰν γενεαλογίαν συγγράφων ὁ θεσπέσιος Μωϋσῆς 25 ἐδίδαξεν ἡμᾶς, ὡς Ἀδὰμ ἐτῶν τοσῶνδε γενόμενος ἐγέννησε τὸν Σήθ, καὶ ἐπιζήσας ἔτη τοσαύδε τοῦ βίου τὸ τέρμα κατέλαβεν. Οὕτω καὶ περὶ τοῦ Σήθ καὶ τοῦ Ἐνὼς καὶ τῶν ἄλλων εἶρηκε. Τοῦ μέντοι Μελχισεδὲκ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως καὶ τῆς ζωῆς τὸ τέλος ἐσίγησεν. Οὐκοῦν, κατὰ τὴν ἱστορίαν, οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν, οὔτε ζωῆς 30 τέλος ἔχει· κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν, ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱός, οὔτε ἦρξαστο τοῦ εἶναι, οὔτε λήψεται τέλος.

EPAN. Ὁμολόγηται.

12-13 Col. 1:15 (25-30 Gen. 5:3 ff. and 14:18-20)

ISMDJCVOR 5 καὶ post ὅσα add. S 6 ἔχει om. S 7 τοῦ ante θεοῦ add. IV 8 πλὴν om. V οἷς J εἰκόνα εἶναι V 11 τὸ νῦν post τόδε add. V 11-12 τὸν υἱὸν ante τοῦ transp. V 12-13 τοῦ ἀοράτου θεοῦ S 14 ὅσα J 15 ἀναίτιος οὔτε ἀγέννητος V 18 ἔχει² om. S 19 Ἀληθὴς J 21 μὲν post ἀφωμοιωσθαι add. SV 24 ἔχειν IJ 27 τὸ τέρμα τοῦ βίου J 30 μὲν post κατὰ add. S 31 υἱὸς τοῦ θεοῦ S 32 ποτε post λήψεται add. S

OPΘ. Κατὰ μὲν οὖν τὰ θεοπρεπῆ ταῦτα καὶ ὄντως θεῖα, τύπος ὁ Μελχισεδέκ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ· κατὰ δέ γε τὴν ἀρχιερωσύνην, ἣτις ἀνθρώποις μᾶλλον ἢ θεῷ προσήκει, ὁ δεσπότης Χριστὸς ἀρχιερεὺς γέγονε κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐθνῶν ὑπῆρχεν ἀρχιερεὺς· καὶ ὁ δεσπότης Χριστὸς ὑπὲρ ἀπάντων ἀνθρώπων 5 129 τὴν παναγίαν καὶ σωτήριον θυσίαν προσήνεγκεν.

EPAN. Πολλοὺς περὶ τούτου κατηναλώσαμεν λόγους.

OPΘ. Ἐδεῖτο καὶ πλειόνων, ὡς οἶσθα· δυσνόητον γὰρ ἔφησθα τὸ χωρίον.

EPAN. Ἐπὶ τὸν προκείμενον ἐπανέλθωμεν λόγον. 10

OPΘ. Τί δὲ ἦν ἡμῖν τὸ ζητούμενον;

EPAN. Ἐμοῦ λέγοντος, μὴ χρῆναι καλεῖν ἄνθρωπον τὸν Χριστόν, ἀλλὰ μόνον θεόν, πολλὰς γε ἄλλας αὐτὸς μαρτυρίας παρήγαγες, καὶ δὴ καὶ τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν ἐκείνην, ἣν Τιμοθέῳ γράφων τέθεικεν· “Εἰς θεός, εἰς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς 15 Ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀτίλυτρον ἀντὶ πάντων.”

OPΘ. Ἀνεμνήσθην πόθεν εἰς τήνδε τὴν παρέκβασιν ἐξεκλίναμεν. Ἐμοῦ γὰρ εἰρηκότος ὡς καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ μεσίτου ὄνομα τοῦ σωτήρος ἡμῶν τὰς δύο φύσεις παραδηλοῦ, αὐτὸς ἔφησθα καὶ Μωϋσέα κεκλησθαι μεσίτην, ἄνθρωπος δὲ μόνον ἐκεῖνος ἐτύγγαεν ὢν, οὐ θεὸς καὶ 20 ἄνθρωπος. Τούτου δὴ χάριν ἠναγκάσθην ταῦτα διεξελεθῆναι, ἵνα δείξω τὸν τύπον οὐ πάντα ἔχοντα ὅσα τὸ ἀρχέτυπον ἔχει. Εἶπέ τοίνυν, εἰ συνομολογεῖς χρῆναι καὶ ἄνθρωπον ὀνομάζεσθαι τὸν σωτήρα Χριστόν.

EPAN. Ἐγὼ θεὸν αὐτὸν καλῶ· θεοῦ γάρ ἐστιν υἱός. 25

OPΘ. Εἰ θεὸν αὐτὸν καλεῖς, ἐπειδὴ θεοῦ αὐτὸν ἐδιδάχθης υἱόν, κάλει καὶ ἄνθρωπον· υἱὸν γὰρ ἀνθρώπου πολλάκις ἑαυτὸν προσηγόρευσεν.

EPAN. Οὐχ ἄρμοττει αὐτῷ τὸ ἄνθρωπος ὄνομα, ὡς τὸ θεὸς ὄνομα. 30

OPΘ. Ὡς οὐκ ὄν ἀληθές, ἢ δι’ ἑτέραν αἰτίαν;

EPAN. Τὸ θεὸς ὄνομα τῆς φύσεως ὄνομα· τὸ δὲ ἄνθρωπος τῆς οἰκονομίας πρόσρημα.

15-16 1 Tim. 2:5-6

ISMDJCVOR 1 μὲν οὖν: μέντοι S 2 γε om. J 3-4 ἱερεὺς S 8 δὲ post Ἐδεῖτο add. S ἔφησθα: ἦν J 13 γε: τε J αὐτὸς ἄλλας S 14 ἦν om. I γὰρ post Τιμοθέῳ add. I 17 πόθεν: ὅθεν S 18 τὸ ante ὄνομα transp. J: om. OR 20 ὢν om. J 22 τὸν --- πάντα: μὴ πάντα τὸν τύπον S ὅσαπερ S 23 σωτήρα: δεσπότην S 26 αὐτὸν¹ om. J 27 πολλάκις ἑαυτὸν: αὐτὸς ἑαυτὸν πολλάκις J 29 ὄνομα om. J 30 ὄνομα: ὀνομάζεσθαι J

ΟΡΘ. Τὴν δὲ οἰκονομίαν ἀληθῆ φάμεν, ἧ φαντασιώδη τινὰ καὶ ψευδῆ;

ΕΡΑΝ. Ἀληθῆ.

ΟΡΘ. Εἰ τοίνυν ἀληθῆς τῆς οἰκονομίας ἡ χάρις, τὴν ἐνανθρώπησιν δὲ τοῦ θεοῦ λόγου καλοῦμεν οἰκονομίαν, ἀληθὲς ἄρα καὶ τὸ ἄνθρωπος 5 ὄνομα· φύσιν γὰρ ἀνθρωπιαν ἀναλαβὼν ἐχρημάτισεν ἄνθρωπος.

ΕΡΑΝ. Πρὸ τοῦ πάθους ἐκαλεῖτο ἄνθρωπος· μετὰ δὲ τὸ πάθος οὐκ ἔτι.

ΟΡΘ. Καὶ μὴν μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν ἔγραψε Τιμοθέω τὴν ἐπιστολὴν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἐν ἧ τὸν σωτήρα Χριστὸν προση- 10 γόρευσε ἀνθρωπον. Μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν ἐν Ἀθήναις δημηγορῶν ἄνδρα κέκληκε. Μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν Κορινθίους γράφων βοᾷ· “Ἐπειδὴ γὰρ δι’ ἀνθρώπου θάνατος, καὶ δι’ ἀνθρώπου ἀνάστασις τῶν νεκρῶν.” Καὶ διδάσκων σαφέστερον περὶ τίνος λέγει, ἐπήγαγεν· “Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκου- 15 σιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται.” Μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν ὁ θεῖος Πέτρος Ἰουδαίοις διαλεγόμενος ἄνδρα αὐτὸν προσηγόρευσε. Μετὰ τὴν εἰς οὐρανούς ἀνάληψιν ὁ καλλίνικος Στέφανος καταλευόμενος ἔφη τοῖς Ἰουδαίοις· “Ἴδου θεωρῶ τοὺς οὐρανούς ἀνεωγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 20 ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ.” Μὴ τοίνυν ἡμᾶς αὐτοὺς σοφωτέρους νομίσωμεν τῶν μεγάλων κηρύκων τῆς ἀληθείας.

ΕΡΑΝ. Οὐ σοφώτερον ἐμαυτὸν τῶν ἁγίων διδασκάλων ὑπέιληφα, ἀλλ’ οὐχ εὐρίσκω τὴν τοῦ ὀνόματος χρεῖαν.

ΟΡΘ. Τοὺς οὖν ἀρνούμενους τοῦ κυρίου τὴν ἀνθρωπότητα, 25 Μαρκιωνιστὰς φημι, καὶ Μανιχαίους, καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι ταύτην νοσοῦσι τὴν νόσον, πῶς ἂν πείσαις ὁμολογήσαι τῆς ἀληθείας τὸ κήρυγμα; οὐ ταύτας καὶ τὰς τοιαύτας μαρτυρίας προσφέρων, καὶ διδάσκων ὡς οὐ μόνον θεός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ὁ δεσπότης Χριστός;

ΕΡΑΝ. Ἴσως τούτοις ἀνάγκη ταῦτα προσφέρειν.

ΟΡΘ. Τοὺς δὲ γε πιστοὺς τί δήποτε μὴ διδάσκεις τοῦ δόγματος 30

(10-11 1 Tim. 2:5-6) 13-14 1 Cor. 15:21 15-16 1 Cor. 15:22 (17-18 Acts 2:22) 19-21 Acts 7:56

ISMDJCVOR 1 εἶναι post φάμεν add. S 4 ἀληθῆς: τῆς ἀληθείας ἔχειαι J
11-12 ἐν --- ἀνάστασιν om. ISV 13 ὁ ante θάνατος add. ISJ 17 θεσπέσιος J
19 καταλευόμενος Στέφανος S καταλευόμενος: λιθολευστούμενος V 22 νομίσωμεν:
ὑπονοήσωμεν V^{mc} τῆς ἀληθείας κηρύκων S 23 ὑπέιληφα διδασκάλων S 27 πείσαιο O
28-9 καὶ² --- θεός: ὡς οὐκ ἔστι θεός μόνον διδάσκων V 29 δεσπότης om. J
30 ταῦτα om. ISV προφέρειν S 31 γε om. V διδάσκεις V

τὴν ἀλήθειαν; ἢ ἐπιέλησαι τῆς ἀποστολικῆς νομοθεσίας, ἔτοιμον εἶναι πρὸς ἀπολογίαὺν παρεγγυώσης; Σκοπήσωμεν δὲ οὕτως. Ὁ ἄριστος στρατηγὸς μόνοις τοῖς πολεμίοις συμπλέκεται καὶ τοξεύει καὶ ἀκοντίζει καὶ φάλαγγα ῥήγγυσιν, ἢ καὶ τοὺς στρατιώτας καθοπλίζει καὶ τάττει καὶ εἰς ἀνδρείαν τὰ τούτων παραθῆγει φρονήματα;

5

EPAN. Τοῦτο μᾶλλον ποιητέον αὐτῷ.

OPΘ. Οὐ γὰρ ἴδιον στρατηγοῦ, τὸ αὐτὸν μὲν προκινδυνεύειν καὶ παρατάττεσθαι, τοὺς δὲ στρατιώτας ἐπ' ἄμφω καθεύδειν ἔαν, ἀλλὰ καὶ τούτους διεγείρειν εἰς τὴν παράταξιν.

EPAN. Ἀληθές.

10

OPΘ. Τοῦτο καὶ ὁ θεὸς ποιεῖ Παῦλος. Τοῖς γὰρ πεπιστευκόσιν ἐπιστέλλων ἔλεγεν· Ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυναθῆτε ἀντιστῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου." Καὶ πάλιν· "Στήτε οὖν περιζωσάμενοι τὰς ὀσφύας ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀναμνήσθητι δὲ ἃ καὶ ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, ὅτι καὶ ὁ ἰατρός προστίθησι τὴν ἐλλείπουσαν τῇ φύσει ποιότητα. Εἰ γὰρ εὖροι πλεονάζουσιν τὴν ψυχράν, προστίθησι τὴν θερμὴν, καὶ ὡσαύτως τὰς ἄλλας· τοῦτο καὶ ὁ κύριος ἐποίησεν.

15

EPAN. Καὶ ποῦ τοῦτο δείξεις πεποιηκότα τὸν κύριον;

OPΘ. Ἐν τοῖς θείοις εὐαγγελίοις.

20

EPAN. Δεῖξον οὖν, καὶ πλήρωσον τὴν ὑπόσχεσιν.

OPΘ. Τί τὸν σωτῆρα Χριστὸν ἐνόμιζον οἱ Ἰουδαῖοι;

EPAN. Ἄνθρωπον.

OPΘ. Ὅτι δὲ καὶ θεὸς ἦν, παντάπασιν ἠγνόουν;

EPAN. Ἀληθές.

25 133

OPΘ. Τοιγάρτοι τοῦτο μαθεῖν τοὺς ἀγνοοῦντας ἐχρῆν;

EPAN. Ὡμολόγηται.

OPΘ. Ἄκουσον τοίνυν αὐτοῦ πρὸς αὐτοὺς λέγοντος· "Πολλὰ ἔργα ὑπέδειξα ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός μου, διὰ τοῦτον αὐτῶν λιθάζετέ με;" Τῶν δὲ εἰρηκότων, "Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν," ἐπήγαγεν· "Ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν γέγραπται· Ἐγὼ εἶπον· θεοὶ ἐστε. Εἰ ἐκείνους εἶπε θεούς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι

(1-2 1 Pet. 3:15) 12-13 Eph. 6:13 and 11 14 Eph. 6:14 28-30 Jn. 10:32 30-1 Jn. 10:33 32-130.5 Jn. 10:34-8

ISMDJCVOR 1 νομοθεσίας: νουθεσίας S 3 μόνος J συμπλέκεται J
5 παρατάττει S 7 γε post ἴδιόν add. IJ: μὲν sic add. V 7-8 παρατάττεσθαι καὶ
προκινδυνεύειν J 8 ἄμφω: ἀμφόδων S 11 ποιεῖ om. S^{ac}V 12 τοῦ θεοῦ om. I
14 περιεζωσμένοι J 15 ἃ καὶ: καὶ ὢν J πρόσθεν J ὁ om. V 16 τὴν ἐλλείπουσαν
προστίθησι J 22 οἱ om. SV 26 τοῦτο: οὔτε ISV 29 εἶδεξα J 32 εἶπον: εἶπα S
οὖν post Eī add. J

ἡ γραφή, ὃν ὁ πατήρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι Βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον· υἱὸς τοῦ θεοῦ εἶμι; Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετε μοι. Εἰ δὲ ποιῶ, κἄν ἐμοὶ μὴ θέλητε πιστεύειν, τοῖς ἔργοις μου πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί ἐστιν.” 5

EPAN. Ἐν οἷς ἀνέγνωσ ἀρτίως, ἔδειξας τὸν κύριον τοῖς Ἰουδαίοις θεὸν ἑαυτὸν οὐκ ἄνθρωπον δείξαντα.

OPΘ. Οὐδὲ γὰρ ἐδέοντο μαθεῖν ὅπερ ἤδεισαν. Ὅτι μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἦν, ἤδεισαν· ὅτι δὲ καὶ θεὸς ὑπῆρχεν, οὐκ ἤδεισαν. Ταῦτο δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν Φαρισαίων πεποίηκεν. Ὡς γὰρ ἀνθρώπῳ κοινῶ 10 προσιόντας ἰδῶν, ἤρετο αὐτοὺς οὕτως· “Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνας ἐστὶν υἱός;” Ἐκείνων δὲ εἰρηκότων, “Τοῦ Δαβίδ;” αὐτὸς ἐπήγαγε· “Πῶς οὖν Δαβίδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ; Εἶπε, γὰρ φησιν, ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου.” Εἶτα συλλογίζεται· “Εἰ οὖν κύριος αὐτοῦ ἐστι, πῶς υἱὸς αὐτοῦ 15 ἐστι;”

EPAN. Κατὰ σαυτοῦ τὴν μαρτυρίαν παρήγαγες. Ἀναφανδὸν γὰρ ὁ κύριος τοὺς Φαρισαίους ἐδίδαξε μὴ καλεῖν αὐτὸν υἱὸν Δαβίδ, ἀλλὰ κύριον Δαβίδ. Διὰ δὲ τούτων πέφανται θεὸς καλεῖσθαι βουλόμενος, ἀλλ’ οὐκ ἄνθρωπος. 20

OPΘ. Οὐ προσέσχες, ὡς ἔοικε, τῇ θείᾳ διδασκαλίᾳ. Οὐ γὰρ ἀνείλε τὸ καλεῖσθαι υἱὸς Δαβίδ, ἀλλὰ προστέθεικε τὸ χρῆναι πιστεύεσθαι καὶ κύριος εἶναι τοῦ Δαβίδ. Τοῦτο γὰρ διδάσκει σαφῶς τὸ “Εἰ οὖν κύριος αὐτοῦ ἐστι, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;” Οὐ γὰρ εἶπεν, εἰ κύριός ἐστιν, υἱὸς οὐκ ἐστιν, ἀλλὰ, “Πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;” ἀντὶ 25 τοῦ, κατὰ τι κύριος, καὶ κατὰ τι υἱός. Ταῦτα δὲ ἀντικρυς καὶ τὴν θεότητα δείκνυσι καὶ τὴν ἀνθρωπότητα.

EPAN. Οὐ χρεῖα συλλογισμῶν. Ἄντικρυς γὰρ ὁ κύριος ἐδίδαξεν, ὡς οὐ βούλεται καλεῖσθαι υἱὸς Δαβίδ.

OPΘ. Ἐδεῖ τοίνυν καὶ τοὺς τυφλοὺς καὶ τὴν Χαναναίαν καὶ μέντοι 30 καὶ τοὺς ὄχλους διδάξαι, μὴ καλεῖν αὐτὸν υἱὸν Δαβίδ. Καὶ γὰρ οἱ

11-14 Mt. 22:42-4 15-16, 24, 25 Mt. 22:45

ISMDPJCIVOR 1 ὃν --- κόσμον om. J 2 εἶμι: εἶναι V^{mo} 3-4 Εἰ --- πιστεύσητε om. V 4 μου om. S πιστεύσατε: πιστεύετε IS 5 μου post πατρί add. V 8 Οὐδὲ: Οὐ J μὲν om. IV 9 καὶ om. S 11 οὕτως om. J 12 “Τοῦ Δαβίδ,” εἰρηκότων S 13 αὐτὸς ἐπήγαγε: ὑπολαβὼν ἔφη J λαλῶν post πνεύματι add. J 19 τούτων δὲ S 24-5 Οὐ --- ἐστίν³ om. I 25 αὐτοῦ post κύριος add. J

τυφλοὶ ἐβόων· “Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησον ἡμᾶς.” Καὶ ἡ Χαναναία· “Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με, ἢ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται.” καὶ τὸ πληθος· “Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.” Καὶ οὐ μόνον οὐκ ἐδυσχέρανεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν ἐπήνεσε. Τοὺς μὲν γὰρ τυφλοὺς τῆς μακροτάτης νυκτὸς ἠλευθέρωσε, 5 καὶ τὴν ὀπτικήν αὐτοῖς ἐνέργειαν ἐδωρήσατο. Τῆς δὲ Χαναναίας τὴν θυγατέρα κορυβαντιῶσαν καὶ μεμνηυῖαν ἰάσατο, καὶ τὸν παμπόνηρον ἐξήλασε δαίμονα. Τῶν δὲ γε ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων χαλεπαιόντων τοῖς βοῶσιν, “Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ,” οὐ μόνον οὐκ ἐκώλυσε τοὺς βοῶντας, ἀλλὰ καὶ ἐβεβαίωσε τὴν εὐφημίαν. “Ἀμήν, γὰρ ἔφη, λέγω 10 ὑμῖν, κὰν οὗτοι σιγήσωσιν, οἱ λίθοι κεκραύξονται.”

136

EPAN. Τούτων πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἠνείχετο τῶν προσρημάτων, συγκατιῶν τῇ ἀσθενείᾳ τῶν μηδέπω γνησίως πεπιστευκότων· μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν περιττὰ ταυτὶ τὰ ὀνόματα.

OPΘ. Τὸν οὖν μακάριον Παῦλον ποῦ τάξομεν; ἐν τοῖς τελείοις ἢ ἐν 15 τοῖς ἀτελέσιν;

EPAN. Οὐ χρή παίζειν ἐν τοῖς σπουδαίοις.

OPΘ. Οὐ χρή τῆς τῶν θεῶν λογίων ὀλιγωρεῖν ἀναγνώσεως.

EPAN. Καὶ τίς οὕτω τρισάθλιος, ὡς τῆς οἰκειᾶς ἀμελεῖν σωτηρίας; 20

OPΘ. Ἀπόκριναί πρὸς τὴν ἐρώτησιν, καὶ μαθήσῃ τὴν ἄγνοιαν.

EPAN. Ποίαν ἐρώτησιν;

OPΘ. Ποῦ τάττομεν τὸν θεῖον ἀπόστολον;

EPAN. Δῆλον ὡς ἐν τοῖς τελειότατοις καὶ τῶν τελείων διδάσκαλον.

OPΘ. Πότε δὲ τοῦ κηρύγματος ἤρξατο; 25

EPAN. Μετὰ τὴν τοῦ σωτήρος ἀνάληψιν καὶ τὴν τοῦ πνεύματος ἐπιφοίτησιν καὶ τὴν Στεφάνου τοῦ νικηφόρου κατάλευσιν.

OPΘ. Οὗτος παρ’ αὐτὸ τοῦ βίου τὸ τέλος ἐσχάτην γράφων ἐπιστολήν Τιμοθέῳ τῷ μαθητῇ, καὶ οἶόν τινα κλήρον αὐτῷ πατρῶον κατὰ διαθήκας παραδιδούς, καὶ ταῦτα τέθεικε· “Μνημόνευε Ἰησοῦν 30 Χριστὸν ἐγγεγεμμένον ἐκ νεκρῶν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ τὸ εὐαγγελίον μου.” Ὑπέδειξε δὲ καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου παθήματα

1 Mt. 20:30 1-2 Mt. 15:22 3-4, 9; Mt. 21:9 10-11 Lk. 19:40 30-2 2 Tim. 2:8

ISMDFJCVOR 1 “Ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὸς Δαβὶδ” S ἡμᾶς; με J δέ post Χαναναία add. S 12 προσρημάτων; προσταγμάτων IS^oP; πραγμάτων S^o; κηρυγμάτων D 13 μηδέπω; μήπω S; μηδέποτε V 14 ταῦτα J 21 μαθήσῃ; γνώσῃ J 24 ὡς; ὅτι J 27 τοῦ ante Στεφάνου add. J 28 Οὗτος; Ὁ αὐτὸς J 29 πατρῶον αὐτῷ J 30 Μνημόνευε Ἰησοῦν om. J 31 ἐκ σπέρματος Δαβὶδ om. J

καὶ ταύτη δεικνὺς τὴν τοῦ εὐαγγελίου ἀλήθειαν. “Ἐν ᾧ, γὰρ ἔφη, κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος.” Πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας τοιάσδε μαρτυρίας ῥάδιον ἦν μοι παραγαγεῖν, ἀλλὰ παρέλκον τοῦτο νενόμικα.

EPAN. Ὑποσχόμενος δείξειν τὸν κύριον τὴν ἐλλείπουσαν διδασκαλίαν προστιθέντα τοῖς δεομένοις, ὅτι μὲν τοῖς Φαρισαίοις καὶ τοῖς ἄλλοις Ἰουδαίοις περὶ τῆς οἰκείας διελέχθη θεότητος, εἴρηκας· ὅτι δέ γε καὶ τὴν περὶ τῆς σαρκὸς διδασκαλίαν προσήνεγκεν, οὐκ ἀπέδειξας.

OPΘ. Μάλιστα μὲν περιττὸν ἦν περὶ τῆς ὀρωμένης διαλεχθῆναι σαρκὸς· ἐναργῶς γὰρ ἐωράτο, καὶ ἐσθίουσα καὶ πίνουσα καὶ κοπιῶσα καὶ καθεύδουσα. Πλὴν ὅμως, ἵνα τὰ πρὸ τοῦ πάθους παρῶ πολλά γε ὄντα καὶ διάφορα, μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀπιστοῦσι τοῖς ἀποστόλοις οὐ τὴν θεότητα, ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἔδειξε· “Βλέπετε, γὰρ φησι, τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι· ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.” Ἰδοὺ σοι πεπληρώκαμεν τὴν ὑπόσχεσιν· ἐδείξαμεν γὰρ τοῖς μὲν ἀγνοοῦσι τὴν θεότητα τὴν περὶ ταύτης προσενεχθεῖσαν διδασκαλίαν· τοῖς δὲ ἀπιστοῦσι τῇ τῆς σαρκὸς ἀναστάσει ταύτην ἐπίδειχθεῖσαν· παῦσαι τοίνυν φιλονεικῶν, καὶ τὰς δύο τοῦ σωτήρος ὁμολόγησον φύσεις.

EPAN. Δύο πρὸ τῆς ἐνώσεως ἦσαν· συνελθοῦσαι δὲ μίαν ἀπετέλεσαν φύσιν.

OPΘ. Πότε δὲ φῆς γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν;

EPAN. Εὐθύς ἐγὼ λέγω παρὰ τὴν σύλληψιν.

OPΘ. Τὸν δὲ θεὸν λόγον οὐ προϋπάρχειν τῆς συλλήψεως λέγεις;

EPAN. Πρὸ τῶν αἰώνων εἶναί φημι.

OPΘ. Τὴν δέ γε σάρκα συνυπάρχειν αὐτῷ;

EPAN. Οὐ δῆτα.

OPΘ. Ἄλλ' ἐκ πνεύματος ἀγίου μετὰ τὴν τοῦ ἀγγέλου διαπλασθῆναι πρόσρησιν;

EPAN. Οὕτως φημί.

OPΘ. Οὐκοῦν οὐ δύο ἦσαν πρὸ τῆς ἐνώσεως φύσεις, ἀλλὰ μία μόνη. Εἰ γὰρ προϋπάρχει μὲν ἡ θεότης, ἡ δέ γε ἀνθρωπότης οὐ
1-2 2 Tim. 2:9 14-17 Lk. 24:39 (30-1 Lk. 1:34-5)

ISM DPJCVOR

1 καὶ ante τὴν add. S

6 προστίθει J

12 γε: τε J

13 ἀποστόλοις: μαθηταῖς J 14 γάρ om. J ἔφη IS 15 καὶ --- μου om. J μου²

om. IS^{po} 20 Χριστοῦ post σωτήρος add. S 24 φῆς: λέγεις S 26 προϋπάρχειν

--- λέγεις: συνυπάρχειν τῇ συλλήψει τῆς σαρκὸς J λέγεις: φῆς S 27 φασι J

28 γε om. V

συννᾶρχει (διεπλάσθη γὰρ μετὰ τὸν ἀγγελικὸν ἀσπασμόν, συνῆπται δὲ τῇ διαπλάσει ἢ ἔνωσις), μία ἄρα φύσις πρὸ τῆς ἐνώσεως ἦν, ἢ αἰετοῦσα καὶ πρὸ τῶν αἰώνων οὔσα. Ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐθις αὐτὸ τοῦτο σκοπήσωμεν. Τὴν σάρκωσιν ἤγουν τὴν ἐνανθρώπησιν ἄλλο τι νομίζεις παρὰ τὴν ἔνωσιν;

EPAN. Οὐχί.

OPΘ. Σάρκα γὰρ προσλαβὼν ἔσαρκώθη;

EPAN. Φαίνεται.

OPΘ. Συνῆπται δὲ τῇ προσλήψει ἢ ἔνωσις;

EPAN. Οὕτω λέγω.

OPΘ. Μία οὖν φύσις πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἦν. Εἰ γὰρ ταῦτὸν ἔνωσις τε καὶ ἐνανθρώπησις, ἐνηθρώπησε δὲ τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν λαβὼν, ἔλαβε δὲ ἢ τοῦ θεοῦ μορφήν τὴν τοῦ δούλου μορφήν, μία ἄρα φύσις ἢ θεία πρὸ τῆς ἐνώσεως ἦν.

EPAN. Καὶ πῶς ταῦτὸν ἔνωσις τε καὶ ἐνανθρώπησις;

OPΘ. Συνωμολόγησας ἀρτίως μὴ διαφέρειν ταυτὶ τὰ ὀνόματα.

EPAN. Τοῖς σοῖς με παρεκρούσω συλλογισμοῖς.

OPΘ. Καὶ μὴν ἀπλὴν σοι παρενήνοχα πεῦσιν.

EPAN. Ἀλλὰ τοῖς προρρηθεῖσι προσεῖχον συλλογισμοῖς ἔτι.

OPΘ. Τὸν αὐτὸν οὖν, εἰ δοκεῖ, πάλιν ἀναλάβωμεν λόγον.

EPAN. Τοῦτο ποιητέον.

OPΘ. Ἡ σάρκωσις πρὸς τὴν ἔνωσιν ἔχει διαφορὰν κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ πράγματος φύσιν;

EPAN. Πλείστην μὲν οὖν.

OPΘ. Δίδαξον τὰ εἶδη ταύτης ἀφθόνως.

EPAN. Καὶ αὐτὸς τῶν ὀνομάτων ὁ νοῦς δηλοῖ τὸ διάφορον. Ἡ μὲν γὰρ σάρκωσις τῆς σαρκὸς δηλοῖ τὴν ἀνάληψιν, ἢ δὲ γε ἔνωσις τὴν τῶν διεστώτων συνάφειαν.

OPΘ. Πρεσβυτέραν δὲ τὴν σάρκωσιν τῆς ἐνώσεως λέγεις;

EPAN. Οὐ δῆτα.

OPΘ. Ἄλλ' ἐν τῇ συλλήψει γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν;

EPAN. Οὕτω φημί.

OPΘ. Οὐκοῦν εἰ μηδὲ τὸ ἀκαριαῖον τοῦ χρόνου τῆς λήψεως τῆς σαρκὸς καὶ τῆς ἐνώσεως γεγένηται μέσον, ἢ δὲ ληφθεῖσα φύσις

(13 Phil. 2:7)

ISMDPJCVOR 1 προῦπάρχει J 3 τῶν om. S 4 τὴν² om. IJV 9 Συνῆπται δὲ om. J 13 λόγον post θεοῦ add. S 16 ταύτη I 18-19 In toto om. V 18 προσενήνοχα IS 19 ἔτι om. IS 22 κατ' αὐτὴν: κατὰ ταύτην V 25 οὖν post Δίδαξον add. J 27 ἢ δὲ γε ἔνωσις: ἢ ἔνωσις δὲ S 33 λήψεως: συλλήψεως J

5

10

15

20

25

140

30

οὐ προϋπήρχε τῆς λήψεως καὶ τῆς ἐνώσεως· ταῦτὸ μὲν πρᾶγμα σημαίνουσι σάρκωσις τε καὶ ἔνωσις· μία δὲ ἄρα φύσις πρὸ τῆς ἐνώσεως ἦγον σαρκώσεως ἦν, μετὰ δέ γε τὴν ἔνωσιν δύο λέγειν προσήκει, τὴν τε λαβοῦσαν καὶ τὴν ληφθεῖσαν.

EPAN. Ἐκ δύο φύσεων λέγω τὸν Χριστόν, δύο δὲ φύσεις οὐ λέγω. 5

OPΘ. Ἐρμήνευσον ἡμῖν, πῶς τὸ ἐκ δύο φύσεων λέγεις, ὡς τὸν χρυσόπαστον ἄργυρον, ὡς τὴν τοῦ ἠλέκτρου κατασκευὴν, ὡς τὴν κόλλην τὴν ἐκ μολίβδου καὶ κασσιτέρου κεραυνυμένην;

EPAN. Οὐδενὶ τούτων εἰκέναι τήνδε λέγω τὴν ἔνωσιν· ἄρρητός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἄφραστος καὶ πάντα νοῦν ὑπερβαίνουσα. 10

OPΘ. Ὁμολογῶ καὶ γὰρ μὴ ἐφικτὸν εἶναι τὸν τῆς ἐνώσεως λόγον. Ὅτι δέ γε φύσις ἑκατέρα καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν μεμένηκεν ἀκραιφνῆς, παρὰ τῆς θείας ἐδιδάχθην γραφῆς.

EPAN. Καὶ ποῦ τοῦτο ἐδίδαξεν ἡ θεία γραφή;

OPΘ. Πᾶσα ταύτης ἐστὶ τῆς διδασκαλίας ἀνάπλεως. 15

EPAN. Δὸς ὧν λέγεις τὰς ἀποδείξεις.

OPΘ. Σὺ γὰρ οὐχ ὁμολογεῖς φύσεως ἑκατέρας τὰ ἴδια;

EPAN. Μετὰ τὴν ἔνωσιν οὐδαμῶς.

OPΘ. Τοῦτο τοίνυν αὐτὸ παρὰ τῆς θείας διδαχθῶμεν γραφῆς.

EPAN. Ἐγὼ πείθομαι τῇ θείᾳ γραφῇ. 20

OPΘ. Ὅταν τοίνυν ἀκούσης Ἰωάννου τοῦ θεσπεσίου βοῶντος· “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.” καὶ· “Πάντα δι’ αὐτοῦ ἐγένετο,” καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα, τὴν σάρκα λέγεις ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεὸν εἶναι, καὶ φύσει θεὸν εἶναι, καὶ πάντα πεποιηθέντα, ἢ τὸν θεὸν λόγον τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ 25 πατρὸς γεγεννημένον;

EPAN. Τῷ μὲν θεῷ λόγῳ ταῦτα προσήκειν φημί· οὐ χωρίζω δὲ αὐτὸν τῆς ἡνωμένης σαρκός.

OPΘ. Οὔτε χωρίζομεν τοῦ θεοῦ λόγου τὴν σάρκα, οὔτε σύγχυσις ποιοῦμεν τὴν ἔνωσιν. 30

EPAN. Ἐγὼ μίαν οἶδα μετὰ τὴν ἔνωσιν φύσιν.

OPΘ. Οἱ εὐαγγελισταὶ τὰ εὐαγγέλια πηνίκα συνέγραψαν; πρὸ τῆς ἐνώσεως ἢ μετὰ πλείστον τῆς ἐνώσεως χρόνον;

EPAN. Δῆλον ὅτι μετὰ τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν γέννησιν καὶ τὰ θαύ-

22-3 Jn. 1:1 23 Jn. 1:3

ISM DPJCVOR 11 λήψεως: συλλήψεως J τῆς² om. IV 8 κόλλην: κόλλησιν J
9 λέγω post ἔνωσιν transp. V τε om. J 10 ὑπερβαίνουσα νοῦν S 15 ἀνάπλεω I
21 βοῶντος τοῦ θεσπεσίου S 26 γεννηθέντα I^m: γεγεννημένον V 32 πηνίκα
συνέγραψαν τὰ εὐαγγέλια J συνεγράψαντο S 34 τῆν² om. I

ματα και τὸ πάθος και τὴν ἀνάστασιν και τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν και τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος ἐπιφοίτησιν.

OPΘ. Ἄκουσον τοῖνυν τοῦ μὲν Ἰωάννου λέγοντος· “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, και ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, και θεὸς ἦν ὁ λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. Πάντα δι’ αὐτοῦ ἐγένετο, και χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν,” και τὰ ἐξῆς· τοῦ δὲ Ματθαίου· “Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ,” και τὰ ἐξῆς. Και ὁ Λουκᾶς δὲ αὐτὸν ἐξ Ἀβραάμ και Δαβιδ ἐγενεαλόγησε. Προσάρμοσον τοῖνυν ταῦτα κάκεῖνα φύσει μιᾷ. Ἄλλ’ οὐκ ἂν δύναιο· ἐναντίον γὰρ τῷ ἐν ἀρχῇ εἶναι, τὸ ἐξ Ἀβραάμ εἶναι, και τῷ πάντα πεποιηκέναι τὸ κτιστὸν τὸν πρόγονον ἐσχηκέναι.

EPAN. Ταῦτα λέγων εἰς δύο πρόσωπα τὸν μονογενῆ μερίζεις υἱόν.

OPΘ. Ἐνα μὲν υἱὸν τοῦ θεοῦ και οἶδα και προσκυνῶ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· τῆς δὲ θεότητος και τῆς ἀνθρωπότητος τὴν διαφορὰν ἐδιδάχθην. Σὺ δέ γε ὁ μίαν λέγων μετὰ τὴν ἔνωσιν γεγενῆσθαι φύσιν, προσάρμοσον ταύτῃ τὰ τῶν εὐαγγελίων προοίμια.

EPAN. Ὡς ἔοικεν, ἰσχυρὰν ἄγαν και ἴσως ἀμήχανον ὑπολαμβάνεις τὴν πρότασιν.

OPΘ. Ἔστω σοι ῥαδία και εὐπετής, μόνον ἡμῖν τὸ ζητούμενον λῦσον.

EPAN. Ἀμφότερα τῷ δεσπότη προσήκει Χριστῷ, και τὸ ἐν ἀρχῇ εἶναι και τὸ ἐξ Ἀβραάμ και Δαβιδ κατὰ σάρκα βλαστῆσαι.

OPΘ. Μίαν μετὰ τὴν ἔνωσιν χρῆναι λέγειν ἐνομοθέτησας φύσιν· τὸν οἰκεῖον τοῖνυν μὴ παραβῆς νόμον μεμνημένος σαρκός.

EPAN. Και δίχα τοῦ μνημονεῦσαι σαρκὸς λῦσαι τὴν πρότασιν εὐπετές· ἀμφότερα γὰρ τῷ σωτήρι προσαρμόττω Χριστῷ.

OPΘ. Κἀγὼ και ταῦτα κάκεῖνα προσήκειν φημὶ τῷ δεσπότη Χριστῷ, ἀλλὰ δύο φύσεις ἐν αὐτῷ θεωρῶν, και ἑκατέρᾳ προσνέμων τὰ πρόσφορα. Εἰ δὲ μία φύσις ἐστὶν ὁ Χριστός, πῶς οἷόν τε αὐτῇ προσαρμόσαι τὰ ἐναντία; Ἐναντίον γὰρ τῷ ἐν ἀρχῇ εἶναι τὸ ἐξ Ἀβραάμ και Δαβιδ τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι, μᾶλλον δὲ πολλοστῇ γενεᾷ μετὰ τὸν Δαβιδ γεννηθῆναι. Ἐναντίον δὲ πάλιν και τῷ πάντα πεποιηκέναι τὸ

3-6 Jn. 1:1-3 6-7 Mt. 1:1 (7-8 Lk. 3:23-38)

ISMDPJCVR 2 ἁγίου V 6 οὐδὲ ἓν: οὐδέν J 8 ἐξ om. O 9 Ἄλλ’ --- δύναιο om. J 11 τὸν om. JV 14 δὲ om. J γε μὴν post θεότητός add. J 15 γε om. I μίαν post ἔνωσιν transp. J 17 ἴσως: λίαν J 19-20 EPAN. attrib. ISV 19 τὰ ζητούμενα S 21-2 OPΘ. attrib. ISV 23-4 EPAN. attrib. ISV 23 οὐ ante χρῆναι add. V 24 νόμον: ὄρον S 25-6 OPΘ. attrib. ISV 27-8 Κἀγὼ --- Χριστῷ EPAN. attrib. ISV 27 και om. V 28 θεωρῶ J προσνέμω J 31-2 μᾶλλον --- γεννηθῆναι om. J

ἐκ πεποιημένων βλαστῆσαι, καὶ τῷ ἐκ θεοῦ εἶναι τὸ ἀνθρώπους ἐσχηκέναι πατέρας. Ἐναντίον δὲ καὶ τῷ αἰωνίῳ τὸ πρόσφατον. Καὶ δῆτα σκοπήσωμεν οὕτως: τῶν ἀπάντων φαμέν τὸν θεὸν λόγον δημιουργόν;

EPAN. Οὕτω πιστεύειν παρὰ τῆς θείας γραφῆς ἐδιδάχθημεν. 5

OPΘ. Πόστη δὲ μεμαθήκαμεν ἡμέρα τὸν Ἄδὰμ διαπλασθῆναι μετὰ τὴν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς δημιουργίαν;

EPAN. Ἐκτη.

OPΘ. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἄδὰμ μέχρι τοῦ Ἀβραὰμ πόσαι διεληλύθασι γενεαί; 10

EPAN. Εἴκοσι ταύτας ὑπέλιφα.

OPΘ. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀβραὰμ μέχρι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ πόσας ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ἀριθμεῖ γενεάς; 144

EPAN. Τεσσαρακονταδύο.

OPΘ. Εἰ τοίνυν μία φύσις ὁ δεσπότης Χριστός, πῶς οἶόν τε αὐτὸν 15 καὶ πάντων ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων ὑπάρχειν δημιουργόν, καὶ μετὰ γενεὰς τσσαύτας ὑπὸ τοῦ παναγίου πνεύματος διαπλασθῆναι ἐν μήτρᾳ παρθενικῇ; πῶς δὲ καὶ τοῦ Ἄδὰμ ποιητῆς καὶ τῶν τοῦ Ἄδὰμ ἀπογόνων υἱός;

EPAN. Καὶ ἤδη πρότερον ἔφην ὡς ἀρμόττει αὐτῷ καὶ ταῦτα 20 κἀκεῖνα ὡς σεσαρκωμένῳ θεῷ· μίαν γὰρ οἶδα τοῦ λόγου φύσιν σεσαρκωμένην.

OPΘ. Οὐδέ γε ἡμεῖς, ὦ ἀγαθέ, δύο φύσεις τοῦ θεοῦ λόγου σεσαρκωσθαί φαμεν· μίαν γὰρ ἴσμεν τοῦ θεοῦ λόγου τὴν φύσιν· ἀλλὰ τὴν σάρκα, ἣ χρησάμενος ἐσαρκώθη, ἐτέρας εἶναι φύσεως ἐδιδάχθημεν. 25 Οἶμαι δὲ γε τοῦτο καὶ σε συνομολογεῖν. Εἰπέ τοίνυν, τὴν σάρκωσιν κατὰ τροπὴν τινα γεγενῆσθαι λέγεις;

EPAN. Οὐκ οἶδα τὸν τρόπον, πιστεύω δὲ αὐτὸν σαρκωθῆναι.

OPΘ. Κακούργως προὔβαλον τὴν ἄγνοιαν καὶ τοῖς Φαρισαίοις παραπλησίως. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, τῆς δεσποτικῆς ἐρωτήσεως τὸ 30 ἰσχυρὸν θεασάμενοι, εἶτα τὸν ἔλεγχον ὑπειδόμενοι, τό, “Οὐκ οἶδαμεν,” εἶπον. Ἐγὼ δὲ βοῶ διαρρηδῆν, ὡς ἡ θεία σάρκωσις ἐλευθέρα τροπῆς. Εἰ γὰρ κατ’ ἀλλοίωσίν τινα καὶ τροπὴν ἐσαρκώθη, οὐδαμῶς

(6-8 Gen. 1:26 ff.) (9-11 Lk. 3:34-8) (12-14 Mt. 1:17) 31-2 Mt. 21:27

ISMDPJCVOR 3 οὕτως: οὕτως· εἰ V 7 τῆς om. S 12 Ἰησοῦ ante Χριστοῦ
add. S 15 αὐτὸν: τοῦτον J 16 καὶ¹ om. S τε om. O 17 διαπλασθῆναι
πνεύματος J 20 ἔφην: εἶπον S 25 σάρκα om. S 26 συνομολογήσειν J
29 π οὐβάλλου S: προεβάλλου J 30 παραπλησίαν S 31 ὑφορώμενοι J

αὐτῷ μετὰ τὴν τροπὴν ἀρμόττει τὰ θεῖα τῶν ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων.

EPAN. Ὁμολογήσαμεν πολλάκις ἄτρεπτον εἶναι τὸν θεὸν λόγον.

OPΘ. Τοιγαροῦν σάρκα λαβὼν ἔσαρκώθη.

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Οὐκοῦν ἄλλη μὲν ἢ σαρκωθεῖσα τοῦ θεοῦ λόγου φύσις, ἄλλη δὲ ἢ τῆς σαρκός, ἦν ἀναλαβοῦσα ἢ θεῖα τοῦ λόγου φύσις ἔσαρκώθη καὶ ἐνηθρώπησεν.

EPAN. Ὁμολόγηται.

OPΘ. Οὐκοῦν ἐτράπη εἰς σάρκα;

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Εἰ τοίνυν οὐ τραπείς ἀλλὰ σάρκα λαβὼν ἔσαρκώθη, ἀρμόττει δὲ αὐτῷ καὶ ταῦτα κάκεῖνα ὡς σαρκωθέντι θεῷ· τοῦτο γὰρ εἶπας ἀρτίως· οὐ συνεχύθησαν αἱ φύσεις, ἀλλ' ἔμειναν ἀκραιφνεῖς. Οὕτω γὰρ νοοῦντες καὶ τὴν τῶν εὐαγγελιστῶν συμφωνίαν ὀψόμεθα. Τοῦ γὰρ ἐνὸς μονογενοῦς, τοῦ δεσπότη τοῦ λέγω Χριστοῦ, ὁ μὲν τὰ θεῖα κηρύττει, ὁ δὲ τὰ ἀνθρώπινα. Οὕτω δὲ νοεῖν καὶ αὐτὸς ὁ δεσπότης ἡμᾶς διδάσκει Χριστός· νῦν μὲν γὰρ ἑαυτὸν υἱὸν προσαγορεύει θεοῦ, νῦν δὲ υἱὸν ἀνθρώπου· καὶ ποτὲ μὲν ὡς γεγεννηκυῖαν τὴν μητέρα τιμᾶ, ποτὲ δὲ ὡς δεσπότης ἐπιτιμᾶ· καὶ νῦν μὲν τοὺς υἱὸν Δαβὶδ ὀνομάζοντας ἀποδέχεται, νῦν δὲ διδάσκει τοὺς ἀγνοοῦντας ὡς οὐ μόνον υἱὸς ἐστίν, ἀλλὰ καὶ κύριος τοῦ Δαβὶδ. Καὶ καλεῖ μὲν τὴν Ναζαρέτ καὶ τὴν Καπερναοῦμ πατρίδα· βοᾷ δὲ πάλιν· “Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι.” Παμπολλῶν δὲ τοιούτων εὐρήσεις ἀνάπλεω τὴν θείαν γραφὴν. Ταῦτα δὲ οὐ μιᾶς φύσεως, ἀλλὰ δύο δηλωτικά.

EPAN. Ὁ δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ θεωρῶν εἰς δύο υἱοὺς μερίζει τὸν ἕνα μονογενῆ.

OPΘ. Οὐκοῦν καὶ τὸν Παῦλον ἐκ ψυχῆς λέγων καὶ σώματος δύο Παύλους τὸν ἕνα Παῦλον ἀπέφηνας.

EPAN. Ἀπεικὸς τὸ παράδειγμα.

OPΘ. Οἶδα καὶ γὰρ. Ἐνταῦθα γὰρ φυσικῇ τῶν ὁμοχρόνων καὶ

(18–19 Mt. 9:6, Jn. 10:36 and passim) (19 Lk. 2:51) (20 Jn. 2:4) (20–1 Mt. 15:22, 20:30, 21:9) (21–2 Mt. 22:45) (22–3 Lk. 4:16–23 and parallels) 23–4 Jn. 8:58

ISMDPJCVOR 6 Οὐκοῦν om. V θεοῦ om. J 7 ἢ θεῖα τοῦ: ἢ τοῦ θείου V 13 αὐτῷ om. V 15 τῶν om. V 16 Χριστοῦ λέγω V λέγω om. J 17–18 ἡμᾶς ὁ δεσπότης S 18 γὰρ om. ISV υἱὸν post θεοῦ transp. V προσαγορευῶν SV 19 ἀνθρώπου υἱὸν S 20 αὐτὸν post Δαβὶδ add. J 21–2 ἐστίν υἱός S 25 φύσεων post δύο add. J 26 μερίζει υἱοὺς S 28 ὁ post καὶ¹ add. JV 29 Παῦλον om. S ἀπέφηνεν S^cJV

κτιστῶν καὶ ὁμοδούλων ἢ ἔνωσις· ἐπὶ δὲ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ τὸ ὄλον εὐδοκίας ἐστὶ, καὶ φιλανθρωπίας καὶ χάριτος. Πλὴν καὶ φυσικῆς ἐνταῦθα τῆς ἐνώσεως οὐσης, ἀκέραια μετένηκε τὰ τῶν φύσεων ἴδια.

EPAN. Εἰ διέμεινεν ἀμιγῆ τὰ τῶν φύσεων ἴδια, πῶς μετὰ τοῦ σώματος ὀρέγεται τροφῆς ἢ ψυχῆ;

OPΘ. Οὐχ ἢ ψυχὴ τροφῆς ὀριγνᾶται· πῶς γὰρ ἢ γε ἀθάνατος καὶ κρείττων τροφῆς; Ἄλλὰ τὸ σῶμα τὴν ζωτικὴν δύναμιν παρὰ τῆς ψυχῆς κομιζόμενον αἰσθάνεται τῆς ἐνδείας, καὶ προσλαβεῖν τὸ ἔλλειπον ἐφίεται· οὕτω καὶ ἀναπαύλης μετὰ πόνον ἱμείρεται, καὶ μετὰ ἐργήγορσιν ὕπνου, καὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. Αὐτίκα τοῖνον μετὰ τὴν 10 διάλυσιν τὴν ζωτικὴν οὐκ ἔχον ἐνέργειαν οὐδὲ ὀρέγεται τοῦ ἔλλείποντος, καὶ μὴ προσλάμβανον ὑπομένει φθοράν.

EPAN. Ὅραξ ὅτι τῆς ψυχῆς ἐστὶ τὸ πεινῆν καὶ διψῆν, καὶ τὰ τούτοις προσόμοια;

OPΘ. Εἰ τῆς ψυχῆς ταῦτα ἦν, καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἂν τοῦ 15 σώματος καὶ τὴν πείναν ὑπέμεινε καὶ τὸ δίψος, καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως.

EPAN. Τίνα οὖν φῆς εἶναι ἴδια τῆς ψυχῆς;

OPΘ. Τὸ λογικόν, τὸ ἀπλοῦν, τὸ ἀθάνατον, τὸ ἀόρατον.

EPAN. Τίνα δὲ τοῦ σώματος;

OPΘ. Τὸ σύνθετον, τὸ ὀρατόν, τὸ θνητόν.

EPAN. Ἐκ δὲ τούτων φαμέν συγκεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον;

OPΘ. Οὕτω φαμέν.

EPAN. Ὅριζόμεθα οὖν τὸν ἄνθρωπον ζῶον λογικὸν θνητόν;

OPΘ. Ὡμολόγηται.

EPAN. Καὶ ἐκ τούτων κακείνων αὐτὸν ὀνομάζομεν;

OPΘ. Ἀληθές.

EPAN. Ὡσπερ τοῖνον οὐ διαιροῦμεν ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν καλοῦμεν καὶ λογικὸν καὶ θνητόν· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ προσήκει ποιεῖν, καὶ αὐτῷ προσαρμόττειν τὰ τε θεῖα τὰ τε ἀνθρώπινα.

OPΘ. Ἡμέτερος οὗτος ὁ λόγος, εἰ καὶ μὴ ἀκριβῶς αὐτὸν ἐξειργάσω. Σκόπησον τοῖνον ὡδί. Ὅταν τὸν περὶ τῆς ἀνθρωπείας ψυχῆς ἐξετάζωμεν λόγον, μόνον τὰ προσήκοντα τῇ ταύτης φύσει καὶ ἐνεργεῖα φαμέν; 30

EPAN. Μόνα.

ISM DPJCVOR 2 ἐστὶν εὐδοκίας IJ 5 ἢ om. V 6 ὀριγνᾶται: ὀρέγεται JV
7-8 παρὰ τῆς ψυχῆς: παρ' αὐτῆς V 9 τὸν ante πόνον add. S 11 οὐδὲ: οὔτε J
12 προσλαμβάνων V 13 τὸ διψᾶν καὶ τὸ πεινῆν V 14 παρόμοια S: ὁμοια J
15 ἂν: πάντως J 16 ὑπέμειναν J ἂν post ὑπέμειναν add. J 17 τῆς ψυχῆς ἴδια S
18 Τὸ ἀπλοῦν, τὸ λογικόν S 19 τί ISV 21 ἄνθρωπον: θάνατον J 29 τὰ τε²: καὶ τὰ V
ἀνθρώπεια J 30 αὐτὸν om. V 31 τῆς om. S 32 μόνα J 32-3 ἐνεργεῖα καὶ
φύσει V

ΟΡΘ. "Όταν δὲ περὶ τοῦ σώματος ἡμῖν οἱ λόγοι γίνωνται, πάλιν οὐ μόνον τὰ τούτου διεξιμεν ἴδια;

ΕΡΑΝ. Ἀληθές.

ΟΡΘ. Ἐπειδὴν δὲ περὶ τοῦ ζώου παντὸς ἡ διάλεξις γίνηται, ἀδεῶς λοιπὸν καὶ ταῦτα κάκεῖνα προσφέρομεν. Ἀρμόττει γὰρ τῷ 5 ἀνθρώπῳ τὰ τε τοῦ σώματος τὰ τε τῆς ψυχῆς ἴδια.

ΕΡΑΝ. Παγκαλῶς εἴρηκας.

ΟΡΘ. Οὕτω τοιγαροῦν καὶ τοὺς περὶ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ ποιεῖσθαι προσήκει λόγους· καὶ περὶ μὲν τῶν φύσεων διαλεγόμενους ἀπονέμειν ἑκατέρω τὰ πρόσφορα, καὶ εἰδέναι τίνα μὲν τῆς 10 θεότητος, τίνα δὲ τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια. "Όταν δὲ γε τοὺς περὶ τοῦ προσώπου ποιῶμεθα λόγους, κοινὰ χρῆ ποιεῖν τὰ τῶν φύσεων ἴδια, καὶ ταῦτα κάκεῖνα τῷ σωτῆρι προσαρμόττει Χριστῷ, καὶ τὸν αὐτὸν καλεῖν καὶ θεὸν καὶ ἄνθρωπον, καὶ υἱὸν θεοῦ καὶ υἱὸν ἀνθρώπου, καὶ υἱὸν Δαβὶδ καὶ κύριον Δαβὶδ, καὶ σπέρμα Ἀβραάμ καὶ ποιητὴν 15 Ἀβραάμ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὡσαύτως.

ΕΡΑΝ. Τὸ μὲν ἐν εἶναι πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτῷ προσήκειν καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπεια, λίαν ὀρθῶς εἴρηκας, καὶ δέχομαι τόνδε τὸν ὄρον τῆς πίστεως. Τὸ δὲ φάναι πάλιν, ὡς χρῆ περὶ τῶν 20 φύσεων διαλεγόμενους ἀπονέμειν ἑκάστη τὰ ἴδια, λύειν δοκεῖ μοι τὴν ἔνωσιν· οὐ δὴ χάριν τούτους καὶ τοὺς τοιούτους οὐ προσίεμαι λόγους.

ΟΡΘ. Καὶ μὴν ὅτε τὰ περὶ ψυχῆς καὶ σώματος ἐξητάζομεν, ἀξιάγαστος ἔδοξεν εἶναι σοι ἢ τῶν λόγων ἐκείνων διαίρεσις· αὐτίκα γοῦν τὴν εὐφημίαν προσήνεγκας. Τί δήποτε τοίνυν ἐπὶ τῆς τοῦ δεσπότου Χριστοῦ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος τὸν αὐτὸν οὐ δέχῃ 25 κανόνα; Ἡ οὐδὲ ψυχῇ καὶ σώματι παρισούσ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα; ἀλλὰ ψυχῇ μὲν καὶ σώματι δίδως ἀσύγχυτον ἔνωσιν· κρᾶσιν δὲ καὶ σύγχυσιν ὑπομεμενηκέναι λέγειν τολμᾶς τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα;

ΕΡΑΝ. Ἐγὼ μὲν τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ μέντοι καὶ τὴν 30 σάρκα ψυχῆς καὶ σώματος πολλῷ τι καὶ ἀπείρῳ μέτρῳ τιμαλφεστέραν ὑπέλιψα· μίαν μέντοι φύσιν μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγω.

ΟΡΘ. Καὶ πῶς οὐ δυσασεβές τε καὶ σκέτλιον, τὸ λέγειν ψυχὴν μὲν σώματι συναφθεῖσαν ἤκιστα παθεῖν τὸ τῆς συγχύσεως πάθος, τὴν δὲ

ISMDPJCVOR 2 οὐ: αὐ J τούτου: τούτων S: τοῦ σώματος J 5 προσφέρομεν SJ
6 τὰ τε τῆς ψυχῆς τὰ τε τοῦ σώματος J 8 δεσπότου om. V 9 δύο ante φύσεων
add. J 11 τὰ ante τῆς add. S 12 δύο ante φύσεων add. J 13 τῷ σωτῆρι om. J
18 ἀνθρώπινα IV λίαν ὀρθῶς: καλῶς J 19 ὄρον τῆς πίστεως: ἱερὸν τῆς πίστεως
κανόνα J περὶ om. J 20 ἀπολεγόμενους J 23 ἐκείνη J 29 τοῦ om. S 30 τὴν
μὲν J 31-2 τινι: τι J τιμαλφεστέρας ISV

θεότητα τοῦ τῶν ὄλων δεσπότητος μὴ δυνηθῆναι μήτε τὴν οἰκείαν φύσιν ἀκήρατον διασῶσαι, μήτε τὴν ἀνθρωπείαν ἣν ἔλαβεν ἐπὶ τῶν ὄρων τῶν οἰκείων διατηρῆσαι, ἀλλὰ κερᾶσαι τὰ ἄκρατα, καὶ μῖξαι τὰ ἄμικτα; Ταῦτα γὰρ ὑποπτεύειν ἢ μία φύσις παρασκευάζει.

EPAN. Καὶ μοι τὸ τῆς συγχύσεως φευκτόν ἐστιν ὄνομα· δύο δὲ 5 λέγειν παραιτοῦμαι φύσεις, ἵνα μὴ τῇ τῶν υἱῶν περιπέσω δυάδι.

OPΘ. Ἐγὼ δὲ ἐκάτερον διαφυγεῖν σπουδάζω κρημνόν, καὶ τὸν τῆς δυσσεβοῦς συγχύσεως καὶ τὸν τῆς δυσσεβοῦς διαιρέσεως. Ἐμοὶ γὰρ ἴσως ἀνόσιον καὶ διχῆ τὸν ἕνα μερίζειν υἱὸν καὶ τὸ ἀρνεῖσθαι τὴν 10 δυάδα τῶν φύσεων. Εἶπε δέ μοι πρὸς τῆς ἀληθείας· εἴ τίς σοι τῶν Ἀρείου ἢ τῶν Εὐνομίου στασιωτῶν προσδιαλεγόμενος σμικρύνει τὸν υἱὸν πειρῶτο, καὶ τοῦ πατρὸς δεικνύει μείονά τε καὶ ὑποδεέστερον, ἐκεῖνα λέγων, ἄπερ λέγειν εἰῶθαι, καὶ προφέρων ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς τό· “Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ’ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο·” καὶ τό· “Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται,” καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα· 15 πῶς ἂν αὐτοῦ διαλύσαις τὰ προβλήματα; πῶς δ’ ἂν δείξαις οὐκ ἐλαττούμενον ἐκ τούτων τὸν υἱόν, οὐδέ γε ἑτεροούσιον ὄντα, ἀλλ’ ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς γεγεννημένον οὐσίας;

EPAN. Εἴπομι’ ἂν, ὡς τὰ μὲν θεολογικῶς, τὰ δὲ οἰκονομικῶς ἢ θεία λέγει γραφή, καὶ ὡς οὐ χρῆ τὰ οἰκονομικῶς εἰρημένα τοῖς θεο- 20 λογικοῖς συναρμόττειν.

OPΘ. Ἀλλὰ γε ἐκεῖνος φαίη ἂν, ὡς κὰν τῇ παλαιᾷ πολλὰ οἰκονομικῶς ἢ θεία λέγει γραφή. Τοιοῦτο γὰρ ἐστι τό· “Ἦκουσεν Ἀδὰμ τῆς φωνῆς κυρίου τοῦ θεοῦ περιπατοῦντος·” καὶ τό· “Καταβάς ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρὸς με συν- 25 τελοῦνται, εἰ δὲ μήγε, ἵνα γνῶ·” καὶ τό· “Νῦν ἔγνω, ὅτι φοβῆ σὺ τὸν θεόν·” καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα.

EPAN. Πρὸς ταῦτα πάλιν ἀποκρινάμην ἂν, ὡς πολλῇ τῶν οἰκονομῶν ἢ διαφορᾷ. Ἐν μὲν γὰρ τῇ παλαιᾷ λόγων τοιούτων οἰκονομία, ἐνταῦθα δὲ καὶ πραγμάτων. 30

OPΘ. Ἄλλ’ ἔροιτο ἂν ἐκεῖνος· Ποίων πραγμάτων;

EPAN. Ἄλλ’ εὐθὺς ἀκούσεται, τῶν τῆς σαρκώσεως. Ἐνανθρωπή- σης γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ υἱός, καὶ διὰ ῥημάτων καὶ διὰ πραγμάτων, ποτέ

14 Mt. 26:39 15 Jn. 12:27 23-4 Gen. 3:8 24-6 Gen. 18:21 26-7 Gen. 22:12

ISMDPJCWOR 2 ἀκήρατον: ἀσύγχυτον R 8 δυσσεβοῦς¹: ἀσεβοῦς J συγχύσεως: διαιρέσεως IS δυσσεβοῦς²: ἀσεβοῦς S διαιρέσεως: συγχύσεως IS 11 γε post τῶν add. IJ 14 τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ’ ἐμοῦ J 16 δ’ om. J δείξαις J 17 ἐλαττούμενον: ἐλάττονα μὲν J 22-3 πολλὰ --- γραφή: οἰκονομικῶς ἢ θεία γραφή λέγει πολλά V 23 Τοιοῦτον J 25 τὴν² --- με om. S ταύτην post ἐρχομένην add. J 27 τοιαῦτα ἕτερα S 28 ἀπεκρινάμην S 33 υἱὸς τοῦ θεοῦ V διὰ² om. V

μὲν τὴν σάρκα, ποτὲ δὲ τὴν θεότητα δείκνυσιν· ὡσπερ ἀμέλει κἀν-
ταῦθα τῆς σαρκὸς καὶ τῆς ψυχῆς ἔδειξε τὴν ἀσθένειαν· δειλίας γὰρ τὸ
πάθος.

ΟΡΘ. Εἰ δέ γε ὑπολαβὼν εἴποι· Καὶ μὴν ψυχὴν οὐκ ἀνέλαβεν,
ἀλλὰ σῶμα μόνον, ἢ δὲ θεότης ἀντὶ τῆς ψυχῆς ἐνωθεῖσα τῷ σώματι 5
πάντα τὰ τῆς ψυχῆς ἀνεδέξατο, ποίοις ἂν λόγοις τὴν ἀντίθεσιν δια-
λύσαις;

ΕΡΑΝ. Ἐκ τῆς θείας γραφῆς τὰς ἀποδείξεις προφέρων, καὶ δεικ-
νὺς ὡς οὐ σάρκα μόνην, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν ὁ θεὸς λόγος ἀνέλαβεν.

ΟΡΘ. Καὶ ποίας ἐν τῇ γραφῇ τοιαύτας εὐρήσομεν ἀποδείξεις; 10

ΕΡΑΝ. Οὐκ ἤκουσας τοῦ κυρίου λέγοντος· “Ἐξουσίαν ἔχω
θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· οὐδεὶς
αἶρει αὐτὴν ἀπ’ ἐμοῦ, ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ’ ἐμαυτοῦ, ἵνα πάλιν λάβω
αὐτήν.” καὶ πάλιν· “Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάραται.” καὶ αὖθις·
“Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου.” καὶ τὸ παρὰ τοῦ Δαβὶδ 15
εἰρημένον, καὶ παρὰ τοῦ Πέτρου ἡρμηνευμένον, ὅτι “Οὐκ ἐγκατελεί-
φθη εἰς ἄδου ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν;”
Ταῦτα καὶ ὅσα τοιαῦτα σαφῶς δείκνυσιν, ὡς οὐ σῶμα μόνον, ἀλλὰ
καὶ ψυχὴν ὁ θεὸς λόγος ἀνέλαβεν.

ΟΡΘ. Ἀρμοδίως μὲν ἄγαν καὶ εὐγνωμόνως τὰς μαρτυρίας παρή- 20
γαγες. Ἀντιθεὴ δ’ ἂν ἐκεῖνος, ὡς καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως
Ἰουδαίοις διαλεγόμενος ὁ θεὸς ἔφη· “Νηστείαν καὶ ἀργίαν καὶ τὰς
ἐορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου.” Εἶτα συλλογιζόμενος φαίη ἂν, ὅτι
καθάπερ ἐν τῇ παλαιᾷ ψυχῇ οὐκ ἔχων ἐμνημόνευσε ψυχῆς, οὕτω
κἀνταῦθα πεποίηκεν. 25

ΕΡΑΝ. Ἄλλ’ ἀκούσεται πάλιν, ὡς καὶ σωματικῶν μορίων περὶ τοῦ
θεοῦ διαλεγομένη μέμνηται ἡ θεία γραφή· “Κλίνον, γὰρ φησι, τὸ οὖς
σου, καὶ ἐπάκουσον.” καὶ· “Ἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε.”
καὶ· “Τὸ στόμα κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.” καὶ· “Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν
με, καὶ ἔπλασάν με,” καὶ μυρία τοιαῦτα. Εἰ τοίνυν καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώ- 30
πησιν τὴν ψυχὴν οὐ ψυχὴν νοητέον, οὔτε τὸ σῶμα ἄρα σῶμα νοητέον·

11-14 Jn. 10:18, 17 (sic) 14 Jn. 12:27 15 Mt. 26:38 16-17 Acts 2:31; cf. Ps.
16:10 (LXX 15:10) 22-3 Is. 1:13-14 27-8 Dan. 9:18 29 Is. 58:14 29-30
Ps. 119:73 (LXX 118:73)

ISMDPJCVR 5 τῆς om. IJV 6 ἀναδέξοιτο V 8 προσφέρων J 9 μόνον I
10 ἀποδείξεις εὐρήσομεν J 12-13 οὐδεὶς --- ἐγὼ om. ISV 14 Νῦν post μου
transp. V 15 μὲν post Δαβὶδ add. S 16 καὶ παρὰ: παρὰ δὲ S 17 οὔτε: οὐδὲ J
19 θεὸς om. J 20 εὐγνωμόνως: εὐμνημόνως J 22 διαλεγόμενος Ἰουδαίοις V
24 τῆς ante ψυχῆς add. J 28 ἀκουσον J μου post ἐπάκουσόν add. SV 30 καὶ³
om. J 31 οὔτε: οὐδὲ J

καὶ εὐρεθήσεται φαντασία τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον, καὶ διοίσομεν οὐδὲν Μαρκίωνος καὶ Βαλεντίνου καὶ Μάνεντος· τοιαῦτα γὰρ ἅττα κάκεῖνοι μυθολογοῦσιν.

ΟΡΘ. Εἰ δέ γε διαλεγόμενων ὑμῶν ἐξαπίνης ἀφίκοιτό τις τῆς Ἀπολιναρίου συμμορίας, καὶ ἔροιτο· Ποίαν, ὦ λῶστε, λέγεις ἀνειλη- 5
φέναι ψυχὴν; τί ἂν ἀποκρίναιο;

ΕΡΑΝ. Πρῶτον μὲν, ὡς μίαν οἶδα τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν. Ἔπειτα προσθέην ἂν, Εἰ δέ γε σὺ δύο νομίζεις, καὶ τὴν μὲν λογικὴν, τὴν δὲ ἄλογον νομίζεις, τὴν λογικὴν ἀνειληφθαί φημι. Σὺ γάρ, ὡς ἔοικε, τὴν ἄλογον ἔχεις, ἀτελῆ γεγενῆσθαι τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν 10
ἡγούμενος.

ΟΡΘ. Εἰ δὲ τῶνδε τῶν λόγων ἀπαιτοῖη τὰς ἀποδείξεις;

ΕΡΑΝ. Δοίην ἂν εὐπετῶς, καὶ τῶν εὐαγγελικῶν ἀναμνήσω λογίων, ὅτι “Τὸ παιδίον Ἰησοῦς ἠῤῥαυε, καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ’ αὐτῷ.” Καὶ πάλιν· “Ἰησοῦς δὲ προέκοπτεν 15
ἡλικία, καὶ σοφία, καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.” Καὶ εἵπομαι ἂν, ὡς οὐδὲν τούτων ἀρμόττει θεότητι. Ἡλικία μὲν γὰρ τὸ σῶμα προκόπτει, σοφία δὲ ἡ ψυχὴ, οὐχ ἡ ἄλογος, ἀλλ’ ἡ λογικὴ. Λογικὴν οὖν ἄρα ψυχὴν ὁ θεὸς λόγος ἀνείληφεν.

ΟΡΘ. Γενναίως μὲν ἄγαν, ὦ ἄριστε, τὰς τρεῖς τῶν ἀντιπάλων 20
διέρρηξας φάλαγγας· ἀλλὰ τὴν ἔνωσιν ἐκείνην, καὶ τὴν πολυθρύλητον κρᾶσιν καὶ σύγχυσιν, οὐ διχῆ μόνον, ἀλλὰ καὶ τριχῆ τῷ λόγῳ διέλυσας· καὶ οὐ μόνον θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τὸ διάφορον ἔδειξας, ἀλλὰ καὶ 25
αὐτὴν διχῆ διείλες τὴν ἀνθρωπότητα· ἄλλο μὲν τι τὴν ψυχὴν, ἄλλο δέ τι εἶναι τὸ σῶμα διδάξας, ὡς μηκέτι δύο, κατὰ τὸν ἡμέτερον λόγον, ἀλλὰ τρεῖς νοεῖσθαι φύσεις τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΕΡΑΝ. Σὺ γὰρ οὐκ ἄλλην τινὰ φῆς οὐσίαν τὴν τῆς ψυχῆς παρὰ τὴν τοῦ σώματος φύσιν;

ΟΡΘ. Ναιχί.

ΕΡΑΝ. Πῶς τοίνυν ὁ λόγος παράδοξος ὠφθῆ σοι;

ΟΡΘ. Ὅτι δύο παραιτούμενος εἰπεῖν τρεῖς ὠμολόγησας φύσεις. 30

ΕΡΑΝ. Ἡ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους διαμάχη τοῦτο ποιεῖν βιάζεται. Πῶς γὰρ ἂν τις ἐτέρως διαλεχθεῖη τοῖς τῆς σαρκὸς ἢ τῆς ψυχῆς ἢ

14-15 Lk. 2:40 15-16 Lk. 2:52

ISMDPJCVOR 3 κάκεῖνοι: ἐκεῖνοι J 4 ὑμῶν: ἡμῶν V 5-6 γάρ post Ποίαν
add. S ψυχὴν ante λέγεις transp. V ἀνειληφθαί J 8 καὶ om. J 9 τὴν¹ ---
λογικὴν om. J νομίζεις om. S 12 ΕΡΑΝ. attrib. I 14 τῷ ante πνεύματι add. V
16 σοφία καὶ ἡλικία S 17 ἂν post οὐδὲν add. J ἀρμόττει τούτων S ἀρμόττων J
18 ἡ¹ om. V 19 οὖν om. J 20 οὖν post μὲν add. I 21 πολυθρύλητον J
24 τι om. J 26 Ἰησοῦ om. IS 27 τὴν om. J

τοῦ νοῦ τὴν ἀνάληψιν ἀρνούμενοις, ἢ τὰς περὶ τούτων ἀποδείξεις ἀπὸ τῆς θείας προφέρων γραφῆς; Πῶς δὲ ἂν τις τοὺς τοῦ μονογενοῦς τὴν θεότητα σμικρύνειν φιλονεικοῦντας διελέγξαι λυττώντας, ἢ τὰ μὲν θεολογικῶς, τὰ δὲ οἰκονομικῶς δεικνὺς εἰρηκυῖαν τὴν θείαν γραφήν;

OPΘ. Ἀληθῆς οὗτος ὁ λόγος· ἡμέτερος γάρ, μᾶλλον δὲ πάντων, 5 ὄσοι τὸν ἀποστολικὸν κανόνα διετήρησαν ἀκλινη. Αὐτὸς δὲ συνήγορος τῶν ἡμετέρων ἀνεφάνης δογμάτων.

EPAN. Καὶ πῶς τοῖς ὑμετέροις συνηγορῶ δύο μὴ λέγων υἱούς;

OPΘ. Πότε ἡμῶν ἀκήκοας δύο πρεσβευόντων υἱούς;

EPAN. Ὁ δύο λέγων φύσεις δύο λέγει υἱούς. 10

OPΘ. Τρεῖς οὖν ἄρα σὺ λέγεις υἱούς· τρεῖς γὰρ εἴρηκας φύσεις.

EPAN. Οὐκ ἦν ἑτέρως τὰ τῶν ἐναντίων διαλύσαι προβλήματα.

OPΘ. Ταῦτὸ τοῦτο καὶ παρ' ἡμῶν ἄκουσον· τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρώμεθα καὶ ἡμεῖς ἀνταγωνισταῖς.

EPAN. Ἄλλ' ἐγὼ μετὰ τὴν ἔνωσιν δύο φύσεις οὐ λέγω. 15

OPΘ. Καὶ μὴν μετὰ πολλὰς τῆς ἐνώσεως γενεὰς τούτοις ἔναγχος ἐχρήσω τοῖς λόγοις. Δίδαξον δὲ ὅμως ἡμᾶς, πῶς μίαν λέγεις μετὰ τὴν ἔνωσιν φύσιν· ὡς μᾶς ἔξ ἀμφοῖν γενομένης, ἢ ὡς θατέρας μεινάσης, τῆς δὲ ἑτέρας ἀναιρεθείσης;

EPAN. Ἐγὼ τὴν θεότητα λέγω μεμενηκέαι, καταποθῆναι δὲ ὑπὸ 20 ταύτης τὴν ἀνθρωπότητα.

OPΘ. Ἐλλήνων ταῦτα μῦθοι καὶ Μανιχαίων λῆροι. Ἐγὼ δὲ καὶ τὸ φέρειν τούτους εἰς μέσον αἰσχύνομαι. Οἱ μὲν γὰρ καταπόσεις θεῶν ἐμυθεύσαντο, οἱ δὲ τῆς τοῦ φωτὸς θυγατρὸς ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ἐμνημόνευσαν. Ἡμεῖς δὲ τοὺς τοιούσδε λόγους οὐχ ὡς δυσσεβεῖς 25 μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄγαν ἀνοήτους ἀποστρεφόμεθα. Πῶς γὰρ ἂν ἡ ἀπλῆ καὶ ἀσύνθετος φύσις, ἡ περιληπτικὴ τῶν ὄλων, ἡ ἀνέφικτος, ἡ ἀπερίγραφος, κατέπιεν ἢ ἀνέλαβε φύσιν;

EPAN. Ὡς ἡ θάλασσα μέλιτος προσλαβοῦσα σταγόνα. Φρούδος γὰρ εὐθύς ἡ σταγὼν ἐκείνη γίνεται τῷ τῆς θαλάττης ὕδατι μιγνυμένη. 30

OPΘ. Τῆς θαλάττης καὶ τῆς σταγόνος ἐν ποσότητι τὸ διάφορον, 156 καὶ ἐν μιᾷ γε ποιότητι· ἡ μὲν γὰρ μεγίστη, ἡ δὲ σμικροτάτη· καὶ ἡ μὲν γλυκεῖα, ἡ δὲ ἀλμυρά· ἐν δὲ γε τοῖς ἄλλοις πλείστην συγγένειαν ἔστιν εὐρεῖν. Ῥυτὴν γὰρ ἔχουσι καὶ ὑγρὰν καὶ ῥοώδη τὴν φύσιν ἀμφοτέραι· καὶ τὸ εἶναι δὲ αὐταῖς ὁμοίως κτιστόν, καὶ τὸ ἄψυχον δὲ 35

ISM DPJCVOR 1 ἢ: εἰ μὴ V 2 προσφέρων J 2-3 τὴν θεότητα om. S
 5 ἡμέτερος γάρ: ἀλλ' ἡμέτερος J 8 ὑμετέροις: ἡμετέροις S 9 μὲν post
 Πότε add. S 18-19 ἢ --- μεινάσης om. J 20 Ἐγὼ om. J 24 ἐμυθεύσαντο
 om. ISV 24-5 αὐτῶν ἐμνημόνευσαν: ἀνέγραψαν ISV 25 τοιούσδε: τοιούτους S
 26 ὡς om. V 31 τοῦ μέλιτος post σταγόνος add. J διάφορον: διαφέρον V

ὡσαύτως κοινόν, καὶ μέντοι καὶ σῶμα αὕτη κακείνη καλεῖται. Οὐδὲν οὖν ἀπεικός, τὰς ἀγγιστευούσας φύσεις ὑπομείναι τὴν κρᾶσιν, καὶ θατέραν ὑπὸ θατέρας ἀφανισθῆναι. Ἐνταῦθα δὲ τὸ διάφορον ἀπειρον, καὶ τοσοῦτον, ὡς μηδεμίαν εἰκόνα τῆς ἀληθείας εὐρίσκεσθαι. Ἐγὼ μέντοι δείκνυμι πολλὰ τῶν κεραυνυμένων μὴ συγγεόμενα, ἀλλ' 5 ἀκραιφνή διαμέοντα.

EPAN. Καὶ τίς ἀκήκοε κρᾶσιν ἄκρατον πώποτε;

OPΘ. Ἐγὼ σε τοῦτο συνομολογήσαι παρασκευάσω.

EPAN. Εἰ φανείη τὸ ῥηθησόμενον ἀληθές, οὐκ ἀντιτάξομαι τῇ ἀληθείᾳ. 10

OPΘ. Ἀπόκριναι τοίνυν, ἢ ἀνανεύων ἢ κατανεύων, ὅπως ἂν σοι ἔχειν ὁ λόγος δοκῇ.

EPAN. Ἀποκρινούμαι.

OPΘ. Τὸ φῶς ἀνίσχον πάντα δοκεῖ σοι τὸν ἄερα πληροῦν, πλὴν εἰ μὴ τις ἐν ἀντρίοις οἰκίσκοις καθειργμένος ἀφώτιστος διαμένοι; 15

EPAN. Δοκεῖ μοι.

OPΘ. Καὶ ὄλον δι' ὄλου τοῦ ἀέρος χωρεῖν τὸ φῶς;

EPAN. Καὶ τοῦτό μοι συνδοκεῖ.

OPΘ. Ἡ δὲ κρᾶσις οὐ δι' ὄλων τῶν κεραυνυμένων χωρεῖ;

EPAN. Ἀληθές. 20

OPΘ. Τὸν δέ γε πεφωτισμένον ἄερα οὐ φῶς καὶ ὀρώμεν καὶ ὀνομάζομεν;

EPAN. Πάννυγε.

OPΘ. Ἄλλ' ὁμως καὶ παρόντος τοῦ φωτός, καὶ ξηρᾶς ποιότητος αἰσθανόμεθα καὶ ὑγρᾶς· πολλάκις δὲ καὶ ψυχρᾶς καὶ θερμῆς. 25

EPAN. Αἰσθανόμεθα τούτων.

OPΘ. Μετὰ δέ γε τὴν τοῦ φωτός ἀναχώρησιν μένει λοιπὸν αὐτὸς καθ' αὐτὸν ὁ ἀήρ.

EPAN. Ἀληθὴ ταῦτα.

OPΘ. Σκόπησον δὴ οὖν καὶ τόδε· ὁ σιδήρος προσομιλῶν τῷ πυρὶ 30 πυρακτοῦται;

EPAN. Πάννυγε.

OPΘ. Καὶ δι' ὄλης γε τῆς οὐσίας αὐτοῦ χωρεῖ τὸ πῦρ;

EPAN. Ναί.

OPΘ. Πῶς οὖν οὐκ ἐναλλάττει τοῦ σιδήρου τὴν φύσιν ἢ ἄκρα 35 ἔνωσις, καὶ ἢ δι' ὄλου χωροῦσά γε κρᾶσις;

ISMDPJCVOR 1 καὶ ante αὕτη add. ISJ 3 θατέραν: θατέρας J τῆς ante θατέρας add. J 8 παρασκευάσω τοῦτο συνομολογήσαι J 9 Εἰ φανείη: Ἐὰν φανῇ J ἀντιτάξομεν O 15 ἀντρίοις: ἀντροῖς ἢ J 25 καὶ θερμῆς om. J 27-8 αὐτὸς --- ἀήρ: ὁ αὐτὸς ἀήρ καθ' ἑαυτὸν J 36 γε χωροῦσα J

EPAN. Καὶ μὴν πάμπαν ἐναλλάττει. Οὐκέτι γὰρ σίδηρος, ἀλλὰ πῦρ εἶναι νομίζεται· καὶ μέντοι καὶ τὴν πυρὸς ἐνέργειαν ἔχει.

OPΘ. Οὐκέτι τοῖνυν αὐτὸν ὁ χαλκεὺς σίδηρον ὀνομάζει, οὐδὲ τῶ ἄκμοι προσφέρει, οὐδέ γε ἐπιφέρει τὴν σφύραν;

EPAN. Ὁμολόγηται ταῦτα.

5 157

OPΘ. Οὐκ ἐλυμῆματο ἄρα τοῦ σιδήρου τὴν φύσιν ἢ τοῦ πυρὸς ὀμιλία.

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Εἰ τοῖνυν ἐν σώμασιν ἔστιν εὑρεῖν ἀσύγχυτον κρᾶσιν, μανία ἄρα σαφῆς ἐπὶ τῆς ἀκηράτου καὶ ἀναλλοιώτου φύσεως σύγχυσις νοεῖν 10 καὶ τῆς φύσεως τῆς ἀναληφθείσης ἀφανισμόν, καὶ ταῦτα ληφθείσης ἐπ' εὐεργεσίᾳ τοῦ γένους.

EPAN. Οὐκ ἀφανισμόν τῆς ληφθείσης λέγομεν φύσεως, ἀλλὰ τὴν εἰς θεότητος οὐσίαν μεταβολήν.

OPΘ. Οὐκοῦν ἔχει τὸ ἀνθρώπινον εἶδος καὶ τὴν προτέραν περι- 15 γραφήν;

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Πότε δὲ ταύτην ἐδέξατο τὴν μεταβολήν;

EPAN. Μετὰ τὴν ἄκραν ἔνωσιν.

OPΘ. Πηνίκα δὲ ταύτην γεγενῆσθαι λέγεις;

20

EPAN. Πολλάκις ἔφην, παρὰ τὴν σύλληψιν.

OPΘ. Καὶ μὴν μετὰ τὴν σύλληψιν καὶ ἔμβρυον ἦν ἐν τῇ μήτρᾳ, καὶ τεχθεὶς βρέφος καὶ ἦν καὶ ἐκλήθη, καὶ ὑπὸ ποιμένων προσεκυ- νήθη; καὶ παιδίον ὡσαύτως καὶ ἐγένετο καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου προσ- ηγορεύθη. Οἶσθα ταῦτα, ἢ πλάττειν ἡμᾶς μύθους ὑπείληφας;

25

EPAN. Ταῦτα ἢ τῶν θείων εὐαγγελίων ἱστορία διδάσκει, καὶ ἀντιλέγειν οὐχ οἶόν τε.

OPΘ. Σκοπήσωμεν οὖν καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐχ ὀμολογοῦμεν περιτμη- θῆναι τὸν κύριον;

EPAN. Ὁμολογοῦμεν.

30

OPΘ. Τίνος οὖν ἢ περιτομῆς; σαρκὸς ἢ θεότητος;

EPAN. Τῆς σαρκὸς.

OPΘ. Τίνος δὲ τὸ αὐξεσθαι καὶ προκόπτειν ἡλικία τε καὶ σοφία;

EPAN. Δῆλον ὡς οὐδὲν τούτων ἀρμόττει θεότητι.

(22-5 Lk. 2:8 ff.) (28-9 Lk. 2:21)

ISMDPJCVOR 8 In toto om. ISV 11 τῆς --- ἀναληφθείσης: τῆς ἀναληφθείσης
 φύσεως S: τῆς ληφθείσης φύσεως J 13 φύσεως λέγομεν V 15 ἀνθρώπειον SJ
 εἶδος: γένος V 22 μετὰ --- καὶ om. J 23 τῶν ante ποιμένων add. J 24 καὶ²
 om. S 25 μύθους πλάττειν ἡμᾶς J 31 ἢ om. O 34 τῇ ante θεότητι add. IS

OPΘ. Οὐκοῦν οὐδὲ τὸ πεινῆν καὶ διψῆν;

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Οὐδέ γε τὸ βαδίζειν καὶ κοπιᾶν καὶ καθεύδειν, καὶ τα ἄλλα ἀπαξαπλῶς τὰ τοιαῦτα;

EPAN. Οὐ δῆτα.

OPΘ. Εἰ τοίνυν παρὰ τὴν σύλληψιν ἡ ἔνωσις γέγονε, ταῦτα δὲ πάντα μετὰ τὴν σύλληψιν καὶ τὸν τόκον ἐγένετο, οὐκ ἄρα μετὰ τὴν ἔνωσιν τὴν οἰκειάν φύσιν ἡ ἀνθρωπότης ἀπώλεσεν.

EPAN. Οὐκ ἀκριβῶς ὠρισάμην. Μετὰ γὰρ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἡ σὰρξ ἐδέξατο τὴν εἰς θεότητος φύσιν μεταβολήν.

OPΘ. Οὐδὲν οὖν ἐν αὐτῇ μεμένηκε μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν ὅσα τὴν φύσιν δηλοῖ.

EPAN. Εἰ μεμένηκεν, οὐδὲ γέγονεν ἡ θεία μεταβολή.

OPΘ. Πῶς οὖν ἀπιστοῦσι τοῖς μαθηταῖς καὶ τὰς χεῖρας ὑπέδειξε καὶ τοὺς πόδας;

EPAN. Ὡς εἰσηλθε τῶν θυρῶν κεκλεισμένων.

OPΘ. Ἀλλὰ εἰσηλθε τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὡς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς μήτρας, τῶν τῆς παρθενίας κλείθρων ἐπικειμένων, ὡς ἐπὶ θαλάττης ἐβάδισεν. Οὐδέπω δὲ κατὰ τὸν σὸν ἐγεγόνει λόγον τῆς φύσεως ἡ μεταβολή.

EPAN. Ἐδειξε τοῖς ἀποστόλοις ὁ δεσπότης χεῖρας, ὡς ἐπάλαυσε τῷ Ἰακώβ.

OPΘ. Ἀλλ' οὐκ ἐᾷ νοεῖν οὕτως ὁ κύριος. Τῶν γὰρ μαθητῶν πνεῦμα θεωρεῖν τοπασάντων, ἐξήλασε τήνδε τὴν ὑποψίαν ὁ κύριος, καὶ τὴν τῆς σαρκὸς ὑπέδειξε φύσιν. "Τί, γάρ φησι, τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διατί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουνσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι. Ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα." Καὶ ὅρα τοῦ ῥήματος τὴν ἀκριβείαν. Οὐ γὰρ εἶπε, σάρκα καὶ ὀστέα ὄντα, ἀλλὰ σάρκα καὶ ὀστέα ἔχοντα, ἵνα δείξῃ, ἄλλο μὲν τὸ ἔχον κατὰ τὴν φύσιν, ἄλλο δὲ τὸ ἐχόμενον. Ὡσπερ γὰρ ἄλλο μὲν ἐστὶ τὸ λαβόν, ἄλλο δὲ τὸ ληφθέν, εἷς δὲ ἐξ ἀμφοῖν ὁ Χριστὸς θεωρεῖται, οὕτω τὸ ἔχον πρὸς τὸ ἐχόμενον πλείστην μὲν ἔχει διαφοράν, οὐκ εἰς

(14-25 passim; Jn. 20:19 ff.) (18-19 Mt. 14:25 and parallels) (21-2 Lk. 24:38-9; Gen. 32:25) 25-9 Lk. 24:38-9

ISMDPJCVOR 3 τὸ ante κοπιᾶν add. J 5 Οὐ δῆτα: Οὐδαμῶς V 6 καὶ ante ταῦτα add. S 9 ὠρίσαμεν J 11-12 μετὰ τὴν ἀνάστασιν post δηλοῖ transp. S 16 τῶν om. J 17 τῶν om. J τῆς om. IJV 18 παρθένου V 19 λόγον ἐγεγόνει J 21 ὁ δεσπότης χεῖρας τοῖς ἀποστόλοις J 27 μου² om. IV 30 ὄντα: θετά J 32 τὸ ληφθέν, ἄλλο δὲ τὸ λαβόν S ἐξ: ἐν J 33 μὲν om. I τὴν ante διαφοράν add. S

δύο δὲ πρόσωπα μερίζει τὸν ἐν τούτοις νοούμενον. Ὁ μέντοι κύριος ἀμφιβαλλόντων ἔτι τῶν μαθητῶν, καὶ τροφήν ἤτησε, καὶ λαβὼν ἔφαγεν, οὔτε φαντασία τὴν τροφήν ἀναλίσκων, οὔτε τοῦ σώματος τὴν χρείαν πληρῶν.

EPAN. Καὶ μὴν ἀνάγκη δυοῖν θάτερον δέξασθαι· ἢ γὰρ δεθηεῖς 5 μετέλαβεν, ἢ μὴ δεόμενος ἔδοξε μὲν ἐσθίειν, ἦκιστα δὲ μετέλαβε τροφῆς.

OPΘ. Τροφῆς μὲν οὐκ ἔχρηζεν ἀθάνατον γεγενημένον τὸ σῶμα. Περὶ γὰρ τῶν ἀνισταμένων ὁ κύριος ἔφη· “Ἐκεῖ οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ’ εἰσὶν ὡς ἄγγελοι.” “Ὅτι μέντοι μετέλαβε τῆς τρο- 10 φῆς, μάρτυρες οἱ ἀπόστολοι. Ὁ μὲν γὰρ μακάριος Λουκᾶς ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν Πράξεων ἔφη, ὡς “Συναλιζόμενος τοῖς ἀποστόλοις ὁ κύριος παρήγγειλεν ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι.” Ὁ δὲ θεϊότατος Πέτρος σαφέστερον εἶρηκεν· “Οἷτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίο- 15 μεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.” Ἐπειδὴ γὰρ τῶν κατὰ τὸν παρόντα βίον ζώντων ἴδιον τὸ ἐσθίειν, ἀναγκαίως ὁ κύριος τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν διὰ βρώσεως καὶ πόσεως ἔδειξε τοῖς μὴ νομίζουσιν ἀληθῆ. Ταῦτό δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου καὶ ἐπὶ τῆς Ἰαείρου πεποίηκε θυγατρός. Καὶ γὰρ ταύτην ἀναστήσας προσέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν, καὶ τὸν Λάζαρον συνεσιώμενον εἶχε, ταύτῃ 20 δεικνὺς τὴν ἀνάστασιν ἀληθῆ.

EPAN. Εἰ δοίημεν ἀληθῶς βεβρωκέναι τὸν κύριον, δῶμεν καὶ πάντας ἀνθρώπους μετὰ τὴν ἀνάστασιν μεταλαμβάνειν τροφῆς.

OPΘ. Τὰ διὰ τινὰ οἰκονομίαν ὑπὸ τοῦ σωτῆρος γενόμενα οὐκ ἔστι κανὼν καὶ ὄρος τῆς φύσεως· ἐπεὶ καὶ ἄλλα τινὰ ὑποκόμησεν, ἃ τοῖς 25 ἀναβιώσκουσιν οὐδ’ ὅλως συμβήσεται.

EPAN. Τίνα ταῦτα;

161

OPΘ. Τῶν ἀνισταμένων τὰ σώματα οὐκ ἄφθαρτα γενήσεται καὶ ἀθάνατα;

EPAN. Οὕτως ἡμᾶς ὁ θεῖος Παῦλος ἐδίδαξε. “Σπείρεται, γὰρ 30 ἔφη, ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. Σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. Σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. Σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν.”

(1-4 Lk. 24:41-3) 9-10 Mk. 12:25 12-13 Acts 1:4 14-15 Acts 10:41 (18-20 Mk. 5:43) (20-1 Jn. 12:1-2) 30-3 1 Cor. 15:42-4

ISM DPJCVOR 1 ἐν om. J 6 ἔδοξε: ἐδέξατο S 7 τῆς ante τροφῆς add. J 9 γὰρ om. ISV^α: Καὶ γὰρ ante περὶ add. V^ρ 13 παρήγγειλεν I: παρήγγειλεν S 14-15 αὐτῷ καὶ συνεπίομεν J 16 ζώντων om. V 18 αὐτὸν post νομίζουσιν add. S 20 συνεσιώμενον J 21 ἀληθῆ τὴν ἀνάστασιν J 22 δοίμεν J 29 ἀθάνατα: ἀσώματα J 30 Οὕτως: Τοῦτο J 31 ἔφη: φησιν SJ φθορᾷ --- ἐν³ om. J ἐν ἀφθαρσίᾳ ἐγείρεται S 31-2 ἐν δόξῃ ἐγείρεται S

ΟΡΘ. Ἄλλ' ὁ κύριος ἄπηρα καὶ ἀλώβητα πάντων ἀνθρώπων ἐγείρει τὰ σώματα· οὔτε γὰρ χωλότης οὔτε τυφλότης ἐν τοῖς ἀνισταμένοις εὐρίσκεται· τῷ δέ γε οἰκίῳ σώματι τὰς ἐκ τῶν ἡλων γεγενημένας διατρήσεις κατέλιπε καὶ τὴν τῆς πλευρᾶς ὤτειλῆν, καὶ τούτου μάρτυρες αὐτός τε ὁ κύριος καὶ τοῦ Θωμᾶ αἱ χεῖρες.

5

ΕΡΑΝ. Ἀληθές.

ΟΡΘ. Εἰ τοίνυν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τροφῆς μετέλαβεν ὁ δεσπότης, καὶ τὰς χεῖρας ἔδειξε καὶ τοὺς πόδας τοῖς μαθηταῖς, καὶ τὰς ἐν τούτοις διατρήσεις τῶν ἡλων, καὶ μέντοι γε καὶ τὴν πλευρὰν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ γεγενημένην ἐκ τῆς πληγῆς ὤτειλῆν, καὶ ἔφη πρὸς αὐτούς· 10
 “Ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα,” μεμένηκεν ἄρα καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἢ τοῦ σώματος φύσις, καὶ εἰς ἑτέραν οὐσίαν οὐ μετεβλήθη.

ΕΡΑΝ. Οὐκοῦν καὶ θνητόν ἐστι καὶ παθητόν μετὰ τὴν ἀνάστασιν;

ΟΡΘ. Οὐδαμῶς, ἀλλ' ἄφθαρτον καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον.

15

ΕΡΑΝ. Εἰ ἄφθαρτόν ἐστι καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον, εἰς ἑτέραν μεταβέβληται φύσιν.

ΟΡΘ. Τοιγαροῦν καὶ τὰ πάντων ἀνθρώπων σώματα εἰς ἑτέραν οὐσίαν μεταβληθήσεται· ἄφθαρτα γὰρ ἅπαντα καὶ ἀθάνατα ἔσται· ἢ οὐκ ἀκήκοας τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· “Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο 20 ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν;”

ΕΡΑΝ. Ἀκήκοα.

ΟΡΘ. Οὐκοῦν μένει μὲν ἡ φύσις, μεταβάλλεται δὲ αὐτῆς τὸ φθαρτὸν εἰς ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν εἰς ἀθανασίαν. Σκοπήσωμεν δὲ οὕτως· τὸ ἀσθενοῦν σῶμα καὶ τὸ ὑγιαῖνον σῶμα καλοῦμεν ὁμοίως. 25

ΕΡΑΝ. Ναιχί.

ΟΡΘ. Διατί;

ΕΡΑΝ. Ἐπειδὴ μετέχει τῆς αὐτῆς οὐσίας τὰ ἀμφοτέρα.

ΟΡΘ. Καὶ μὴν πλείστην ἐν αὐτοῖς ὀρῶμεν διαφορὰν. Τὸ μὲν γὰρ ἔστιν ὑγιές τε καὶ ἄρτιον καὶ ἀπήμαντον· τὸ δὲ ἢ τὸν ὀφθαλμὸν 30 ἐκκεκομμένον, ἢ τὸ σκέλος ἔχει πεπληγμένον, ἢ ἄλλο τι πάθος παγχαλέπον.

(4-5 Jn. 20:27) 11-12 Lk. 24:39 20-1 I Cor. 15:53

ISMDPJCVOR 1 μὲν post ὁ add. I ἀλώβητα καὶ ἄπηρα J ἐγείρων ISV 3 δέ γε om. ISV καὶ ante τὰς add. J 5 αἱ τοῦ Θωμᾶ χεῖρες S 7 καὶ ante μετὰ add. J τε post τροφῆς add. SV 9 γε om. S^oJ 13 οὐ μετεβλήθη οὐσίαν S 14 καὶ ante μετὰ add. J 19 πάντα J 20 ἦκουσας J 23 αὐτῆς om. J 25 οὕτως· εἰ J σώμα^a om. J 28 τὰ om. SJ 31 ἐκκεκομμένον --- πεπληγμένον: ἔχει πεπρωμένον, ἢ τὸ σκέλος ἐκκεκομμένον J

EPAN. Ἀλλὰ περὶ τὴν αὐτὴν φύσιν ἐκάτερον γίνεται, καὶ ἡ ὑγεία καὶ ἡ ἀσθένεια.

OPΘ. Οὐκοῦν τὸ σῶμα οὐσίαν κλητέον, καὶ τὴν νόσον καὶ τὴν ὑγείαν συμβεβηκός.

EPAN. Πάνυγε· συμβαίνει γὰρ τῷ σώματι ταυτά γε, καὶ ἀποσυμ- 5 164
βαίνει.

OPΘ. Τοιγάρτοι καὶ τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον συμβεβηκός, οὐκ οὐσίας ὀνομαστέον· συμβαίνουσι γάρ, καὶ ἀποσυμβαίνουσι.

EPAN. Οὕτω κλητέον.

OPΘ. Οὐκοῦν καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα τῆς μὲν φθορᾶς 10
ἀνιστάμενα καὶ τῆς θνητότητος ἀπαλλάττεται, τὴν δέ γε οἰκείαν οὐκ ἀπόλλυσι φύσιν.

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Καὶ τὸ δεσποτικὸν τοιγαροῦν σῶμα ἄφθαρτον μὲν ἀνέστη, καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον καὶ τῇ θεῖᾳ δόξῃ δεδοξασμένον, καὶ παρὰ 15
τῶν ἐπουρανίων προσκυνεῖται δυνάμεων· σῶμα δὲ ὅμως ἐστὶ τὴν προτέραν ἔχον περιγραφὴν.

EPAN. Ἐν μὲν τούτοις εἰκότα λέγειν δοκεῖς. Μετὰ δέ γε τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν, οὐκ οἰμαί σε λέξειν, ὡς οὐκ εἰς θεότητος μετεβλήθη 20
φύσιν.

OPΘ. Ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν φαίην ἀνθρωπίνους πειθόμενος λογισμοῖς. Οὐ γὰρ οὕτως εἰμὶ θρασύς, ὥστε φάναι τι σεσηγημένον παρὰ τῇ θεῖᾳ γραφῇ. Ἦκουσα μέντοι τοῦ θεσπεσίου Παύλου βοῶντος, ὅτι “Ἔστη- 25
σεν ὁ θεὸς ἡμέραν, ἐν ἣ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὤρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.” Μεμάθηκα δὲ καὶ παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ὅτι οὕτως ἐλεύσεται ὁ τρόπος αὐτὸν εἶδον οἱ μαθηταὶ πορευόμενον εἰς τὸν οὐρα-
νόν. Εἶδον δὲ περιγεγραμμένην φύσιν, οὐκ ἀπερίγραφον. Ἦκουσα δὲ καὶ τοῦ κυρίου λέγοντος· “Ὁψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.” Καὶ οἶδα περιγεγραμμένον τὸ ὑπ’ 30
ἀνθρώπων ὁρώμενον. Ἀθέατος γὰρ ἡ ἀπερίγραφος φύσις. Καὶ μέντοι καὶ τό, καθίσαι ἐπὶ θρόνου δόξης, καὶ στήσαι τοὺς μὲν ἄμνους ἐκ δεξιῶν, τοὺς δὲ ἐρίφους ἐξ εὐωνύμων, τὸ περιγεγραμμένον δηλοῖ.

23-6 Acts 17:31 (26-8 Acts 1:11) 29-30 Mt. 26:64 (32-3 Mt. 25:31-3)

ISM DPJCVOR 1 ἐκάτερα S 1-2 ἡ bis om. V 5 ταῦτα τῷ σώματι J γε om. J
7 συμβεβηκότα J 10-11 ἀνιστάμενα τῆς μὲν φθορᾶς J 11-12 γε om. J φύσιν
οὐκ ἀπόλλυσιν J ἀπολλύει IV: ἀπολύει O 14 μὲν om. J 23 θεσπεσίου: θείου V
24 ὁ θεὸς om. J 25-6 ἐκ νεκρῶν αὐτὸν V 26 ἀγγέλων om. I 29 ὅτι post
λέγοντος add. J

EPAN. Οὐκοῦν οὐδὲ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἀπερίγραφος ἦν. Ὑπὸ γὰρ τῶν Σεραφίμ αὐτὸν εἶδεν ὁ προφήτης κυκλοῦμενον.

OPΘ. Οὐκ αὐτὴν εἶδεν ὁ προφήτης τοῦ θεοῦ τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ὄψιν τινὰ τῇ αὐτοῦ δυνάμει συμβαίνουσαν. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν ἅπαντες αὐτὴν τοῦ κριτοῦ τὴν ὀρωμένην ὄψονται φύσιν. 5

EPAN. Ὑποσχόμενος λόγον μὴ λέγειν ἀμάρτυρον, λογισμοὺς ἡμῖν οἰκείους προσφέρεις.

OPΘ. Ἐγὼ ταῦτα παρὰ τῆς θείας ἐδιδάχθην γραφῆς. Ἦκουσα γὰρ Ζαχαρίου τοῦ προφήτου λέγοντος· “Ὀψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.” Πῶς δὲ ἔψεται τῇ προφητείᾳ τὸ τέλος, τῶν ἐσταυρωκότων μὴ 10 γνωριζόντων ἦν ἐσταύρωσαν φύσιν; Ἦκουσα δὲ καὶ τοῦ νικηφόρου Στεφάνου βοῶντος· “Ἴδου θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεωγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐστηκότα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ.” Εἶδε δὲ τὴν ὀρωμένην, οὐ τὴν ἀόρατον φύσιν.

EPAN. Ταῦτα μὲν οὕτω γέγραπται. Ἀλλὰ τὸ σῶμα, μετὰ τὴν εἰς 15 οὐρανοὺς ἀνάληψιν, οὐκ οἶμαί σε δείξειν ὑπὸ τῶν πνευματοφόρων ἀνδρῶν προσαγορευόμενον σῶμα.

OPΘ. Μάλιστα μὲν καὶ τὰ προειρημένα τοῦ σώματος ὑπάρχει δηλωτικά· τὸ γὰρ ὀρώμενον, σῶμα· δείξω δὲ ὅμως καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν σῶμα καλούμενον τοῦ δεσπότη τοῦ σώματος. Ἄκουσον τοίνυν 20 τοῦ ἀποστόλου διδάσκοντος· “Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτήρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ.” Οὐ τοίνυν εἰς ἑτέραν μεταβέβληται φύσιν, ἀλλὰ μεμένηκε σῶμα, θείας μέντοι δόξης πεπληρωμέ- 25 νον καὶ φωτὸς ἐκπέμπον ἀκτῖνας· ἐκεῖνῳ τὰ τῶν ἁγίων σώματα γενήσεται σύμμορφα. Εἰ δὲ εἰς ἑτέραν ἐκείνο μετεβλήθη φύσιν, καὶ τὰ τούτων ὡσαύτως μεταβληθήσεται. Σύμμορφα γὰρ ἐκεῖνῳ γενήσεται. Εἰ δὲ τὰ τῶν ἁγίων φυλάττει τὸν χαρακτήρα τῆς φύσεως, καὶ τὸ δεσποτικὸν ἄρα ὡσαύτως τὴν οἰκείαν οὐσίαν ἀμετάβλητον ἔχει. 30

EPAN. Ἰσα τοίνυν ἔσται τῷ δεσποτικῷ σώματι τὰ τῶν ἁγίων σώματα;

OPΘ. Τῆς μὲν ἀφθαρσίας καὶ μέντοι καὶ τῆς ἀθανασίας μεθέξει καὶ ταῦτα. Κοινωνήσει δὲ καὶ τῆς δόξης, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος·

(2 Is. 6:2) 9–10 Zech. 12:10 12–13 Acts 7:56 21–4 Phil. 3:20–1

ISMDPJCVOR 2 εἶδεν αὐτὸν J ὁ προφήτης εἶδεν S 6 μὴ λόγον ἀμάρτυρον λέγειν S 7 προσφέρει IS 9 τοῦ προφήτου Ζαχαρίου IS 13 ἐστῶτα J 16 πνευματεφόρων J 19 καὶ om. I 21 διδάσκοντος: φάσκοντος J 24 τοῦ σώματος SV 26 πέμπον V ἐκείνῳ J ἁγίων: δικαίων J 29 φυλάττει S 31–2 τῶν ἁγίων τὰ σώματα ISV

“Εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν.” Ἐν δέ γε τῇ ποσό-
τητι πολὺ τὸ διάφορον ἔστιν εὐρεῖν, καὶ τοσοῦτον, ὅσον ἡλίου πρὸς
ἀστέρας, μᾶλλον δὲ ὅσον δεσπότου πρὸς δούλους, καὶ τοῦ φωτίζοντος
πρὸς τὸ φωτιζόμενον. Μεταδέδωκε δὲ ὅμως τῶν οἰκείων ὀνομάτων
τοῖς δούλοις, καὶ φῶς καλούμενος, φῶς τοὺς ἁγίους ἐκάλεσεν. 5
“Ὑμεῖς, γὰρ φησιν, ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου.” Καὶ ἡλῖος δικαιοσύ-
νης ὀνομαζόμενος, περὶ τῶν δούλων φησί. “Τότε ἐκλάμψουσιν οἱ
δίκαιοι ὡς ὁ ἡλῖος.” Κατὰ τὸ ποιὸν τοῖνυν, οὐ κατὰ τὸ ποσόν, σύμ-
μορφα ἔσται τῷ δεσποτικῷ σώματι τῶν ἁγίων τὰ σώματα. Ἴδου σοι
διαρρήδην ἐδείξαμεν ὅπερ ἡμᾶς ἐζήτησας. Εἰ δέ σοι δοκεῖ, καὶ ἐτέρως 10
τοῦτο σκοπήσωμεν.

EPAN. Πάντα δεῖ λίθον, κατὰ τὴν παροιμίαν, κινεῖν, ὥστε τὸ
ἀληθές ἐξευρεῖν, οὐχ ἤκιστα δὲ θείων προκειμένων δογμάτων.

OPΘ. Εἰπέ τοῖνυν, τὰ μυστικά σύμβολα παρὰ τῶν ἱερωμένων τῷ
δεσπότη θεῷ προσφερόμενα, τίνων ἐστὶ σύμβολα; 15

EPAN. Τοῦ δεσποτικοῦ σώματός τε καὶ αἵματος.

OPΘ. Τοῦ ὄντος σώματος ἢ τοῦ οὐκ ὄντος;

EPAN. Τοῦ ὄντος.

OPΘ. Ἄριστα. Χρὴ γὰρ εἶναι τὸ τῆς εἰκόνας ἀρχέτυπον. Καὶ γὰρ
οἱ ζωγράφοι τὴν φύσιν μιμοῦνται, καὶ τῶν ὄρωμένων γράφουσι τὰς 20
εἰκόνας.

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Εἰ τοῖνυν τοῦ ὄντος σώματος ἀντίτυπά ἐστὶ τὰ θεῖα μυστή-
ρια, σῶμα ἄρα ἐστὶ καὶ νῦν τοῦ δεσπότου τὸ σῶμα, θεῖον μέντοι καὶ 168
δεσποτικὸν σῶμα, οὐκ εἰς θεότητος φύσιν μεταβληθέν, ἀλλὰ θείας 25
δόξης ἀναπλησθέν.

EPAN. Εἰς καιρὸν τὸν περὶ τῶν θείων μυστηρίων ἐκίνησας λόγον·
ἐντεῦθεν σοι γὰρ δείξω τοῦ δεσποτικοῦ σώματος τὴν εἰς ἐτέραν φύσιν
μεταβολήν. Ἀποκρίναι τοῖνυν πρὸς τὰς ἐμὰς ἐρωτήσεις.

OPΘ. Ἀποκρινοῦμαι. 30

EPAN. Τί καλεῖς τὸ προσφερόμενον δῶρον πρὸ τῆς ἱερατικῆς
ἐπικλήσεως;

OPΘ. Οὐ χρὴ σαφῶς εἰπεῖν· εἰκὸς γὰρ τινὰς ἀμνήτους παρεῖναι.

EPAN. Αἰνιγματώδης ἢ ἀπόκρισις ἔστω.

1 Rom. 8:17 6 Mt. 5:14 (6-7 Mal. 4:2 = LXX 3:20) 7-8 Mt. 13:43

ISM DPJC VOR 6 ἐστέ, φησὶν S 9 ἁγίων: δικαίων J 10 ἐζήτησας: ἐπήγγειλας
ISV: ἤτησας V^m 12 κινεῖν post λίθον transp. V 15 δεσπότη om. V τίνος J
17 ὄντως (bis) V τοῦ² om. V 18 ὄντως V 23 ὄντως V^{ac} 24-5 θεῖον ---
σῶμα om. ISV 28 γὰρ σοι J 34 Αἰνιγματωδῶς ISV

OPΘ. Τὴν ἐκ τοιῶνδε σπερμάτων τροφήν.

EPAN. Τὸ δὲ ἕτερον σύμβολον πῶς ὀνομάζομεν;

OPΘ. Κοινὸν καὶ τοῦτο ὄνομα, πόματος εἶδος σημαίνει.

EPAN. Μετὰ δέ γε τὸν ἁγιασμόν πῶς ταῦτα προσαγορεύεις;

OPΘ. Σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ.

5

EPAN. Καὶ πιστεύεις γε σώματος Χριστοῦ μεταλαμβάνειν καὶ αἵματος;

OPΘ. Οὕτω πιστεύω.

EPAN. Ὡσπερ τοίνυν τὰ σύμβολα τοῦ δεσποτικοῦ σώματός τε καὶ αἵματος ἄλλα μὲν εἰσι πρὸ τῆς ἱερατικῆς ἐπικλήσεως, μετὰ δέ γε 10 τὴν ἐπίκλησιν μεταβάλλεται καὶ ἕτερα γίνεται, οὕτω τὸ δεσποτικὸν σῶμα μετὰ τὴν ἀνάληψιν εἰς τὴν θείαν μετεβλήθη οὐσίαν.

OPΘ. Ἐάλως αἷς ὑφηνας ἄρκυσιν. Οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸν ἁγιασμόν τὰ μυστικά σύμβολα τῆς οἰκειίας ἐξίσταται φύσεως· μένει γὰρ ἐπὶ τῆς 15 προτέρας οὐσίας, καὶ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ εἶδους, καὶ ὁρατὰ ἐστὶ, καὶ ἄπτά, οἷα καὶ πρότερον ἦν· νοεῖται δὲ ἄπερ ἐγένετο, καὶ πιστεύεται καὶ προσκυνεῖται, ὡς ἐκεῖνα ὄντα ἄπερ πιστεύεται. Παράθες τοίνυν τῷ ἀρχετύπῳ τὴν εἰκόνα, καὶ ὄψει τὴν ὁμοιότητα. Χρῆ γὰρ εἰκέναι τῇ ἀληθείᾳ τὸν τύπον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνο τὸ σῶμα τὸ μὲν πρό- 20 τερον εἶδος ἔχει, καὶ σχῆμα καὶ περιγραφὴν, καὶ ἀπαξιαπλῶς, τὴν τοῦ σώματος οὐσίαν· ἀθάνατον δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν γέγονε, καὶ κρεῖττον φθορᾶς, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν ἠξιώθη καθέδρας, καὶ παρὰ πάσης προσκυνεῖται τῆς κτίσεως, ἅτε δὴ σῶμα χρηματίζον τοῦ δεσπότου τῆς φύσεως.

EPAN. Καὶ μὴν τὸ μυστικὸν σύμβολον τὴν προτέραν ἀμείβει προσ- 25 ηγορίαν· οὐκέτι γὰρ ὀνομάζεται ὅπερ πρότερον ἐκαλεῖτο, ἀλλὰ σῶμα προσαγορεύεται. Χρῆ τοίνυν καὶ τὴν ἀλήθειαν θεόν, ἀλλὰ μὴ σῶμα καλεῖσθαι.

OPΘ. Ἄγνοεῖν μοι δοκεῖς. Οὐ γὰρ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄρτος 30 ζωῆς ὀνομάζεται. Οὕτως αὐτὸ καὶ ὁ κύριος προσηγόρευσε, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σῶμα θεῖον ὀνομάζομεν σῶμα, καὶ ζωοποιὸν καὶ δεσποτικὸν καὶ κυριακόν, διδάσκοντες ὡς οὐ κοινοῦ τινός ἐστιν ἀνθρώπου, ἀλλὰ

(29-31 Jn. 6:47-51)

ISMDPJCVOR 2 ὀνομάζεις J 5 Χριστοῦ post Σῶμα add. SV 10 ἐστὶ J
12 εἰς τὴν οὐσίαν μετεβλήθη τὴν θείαν IV 13 Ἐάλως: Ἠλως J 20 εἰπεῖν post
ἀπαξιαπλῶς add. V τοῦ om. J 21 δέ: γε J 23-4 τῆς τοῦ δεσπότου S 27 καὶ
τὴν: κατὰ S 30 γὰρ post Οὕτως add. J αὐτὸ καὶ: αὐτός V 32 κοινῶς J: κοινὸν V
τινός om. J

τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς θεὸς ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος, αἰώνιος τε καὶ πρόσφατος. “Ἰησοῦς γὰρ Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.”

EPAN. Πολλοὺς μὲν περὶ τούτου διεξελέλυθας λόγους· ἐγὼ δὲ τοῖς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάλαι διαλάμψασιν ἀγίοις ἀκολουθῶ. Δεῖξον τοῖνυν ἐκείνους μετὰ τὴν ἔνωσιν διαιρουῦντας τῷ λόγῳ τὰς φύσεις.

OPΘ. Ἐγὼ μὲν σοι τοὺς ἐκείνων ἀναγνώσομαι πόνους· σὺ δὲ θαυμάσεις, εὖ οἶδα, τὴν τῆς διαιρέσεως ἀμετρίαν, ἣν τοῖς οἰκείοις συγγράμμασιν ἐντεθείκασι, πρὸς τὰς δυσσεβεῖς αἱρέσεις ἀγωνιζόμενοι. Ἄκουσον τοῖνυν ἐκείνων, ὧν ἤδη τὰς μαρτυρίας σοι παρηγάγομεν, ἄντικρυς ταῦτα καὶ διαρρήδην λεγόντων.

Τοῦ ἀγίου Ἰγνατίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ μάρτυρος.

1 Ἐκ τῆς πρὸς Σμυρναίους ἐπιστολῆς.

Ἐγὼ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν σαρκὶ αὐτὸν οἶδα καὶ πιστεύω ὄντα, καὶ ὅτε πρὸς τοὺς περὶ Πέτρον ἦλθεν, ἔφη αὐτοῖς, “Λάβετε, 15 ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι οὐκ εἰμι δαιμόνιον ἀσώματον.” Καὶ εὐθὺς αὐτοῦ ἦψαντο, καὶ ἐπίστευσαν.

2 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν καὶ συνέφαγεν αὐτοῖς, καὶ συνέπιεν, ὡς σαρκικῶς, καὶ πνευματικῶς ἠνωμένος τῷ πατρὶ.

20

Εἰρηναίου ἐπισκόπου Λουγδούνου.

3 Ἐκ τοῦ τρίτου λόγου τῶν εἰς τὰς αἱρέσεις.

Ἦνωσεν οὖν, καθὼς προέφαμεν, τὸν ἄνθρωπον τῷ θεῷ. Εἰ γὰρ μὴ ἄνθρωπος ἐνίκησεν τὸν ἀντίπαλον τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἂν δικαίως ἐνίκηθη ὁ ἐχθρὸς· πάλιν τε, εἰ μὴ ὁ θεὸς ἐδωρήσατο τὴν σωτηρίαν, οὐκ ἂν βεβαίως ἔσχομεν αὐτήν· καὶ εἰ μὴ συνηνώθη ὁ ἄνθρωπος τῷ θεῷ, οὐκ ἂν ἠδυνήθη μετασχεῖν τῆς ἀφθαρσίας. Ἐδει γὰρ τὸν μεσίτην θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων διὰ τῆς ἰδίας πρὸς ἑκατέρους οἰκειότητος εἰς φιλίαν καὶ ὁμόνοιαν τοὺς ἀμφοτέρους συναγαγεῖν, καὶ θεῷ μὲν παραστήσαι τὸν ἄνθρωπον, ἀνθρώποις δὲ γνωρίσαι τὸν θεόν.

30

2-3 Heb. 13:8 15-16 Lk. 24:39 (19-20 Lk. 24:43)

ISMDPJCVOR 1 ἐστι θεὸς I 1-2 αἰώνιος ---- πρόσφατος om. V 5 ἀκολουθῶ ἀγίοις V 9 γράμμασιν J 10 σοι τὰς μαρτυρίας S 12 ἐπισκόπου om. J καὶ μάρτυρος om. J 19 αὐτοῖς post συνέπιεν transp. V 21 τοῦ παλαιοῦ ante ἐπισκόπου add. SV ἐπισκόπου: τοῦ J Λουγδόνου I: Λουγδώνου S: Λουγδούνων J 22 τρίτου: δευτέρου mss. 26 ὁ om. J

- 4 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ τρίτου λόγου τῆς αὐτῆς πραγματείας.
 Διὸ πάλιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ φησι· “Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς Χριστός,
 ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται,” ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν εἰδὼς Ἰησοῦν Χριστόν, ᾧ
 ἠνοίχθησαν αἱ πύλαι τοῦ οὐρανοῦ διὰ τὴν ἔνσαρκον ἀνάληψιν αὐτοῦ,
 ὃς καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σαρκὶ ἐν ἧ καὶ ἔπαθεν ἐλεύσεται, τὴν δόξαν ἀπο- 5
 καλύπτων τοῦ πατρός.
- 5 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ δ' λόγου τῶν εἰς τὰς αἰρέσεις.
 Καθὼς Ἡσαΐας φησί, “Τέκνα Ἰακώβ βλαστήσει, καὶ ἐξανθήσει
 Ἰσραὴλ, καὶ πλησθήσεται ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ.” Εἰς ὅλην
 οὖν τὴν οἰκουμένην τοῦ καρποῦ αὐτοῦ διασπαρέντος, εἰκότως ἐγκατε- 10
 λείφθη, καὶ ἐκ μέσου ἐγένετο, τὰ ποτὲ μὲν καρποφορήσαντα καλῶς·
 ἐξ αὐτῶν γὰρ τὸ κατὰ σάρκα ὁ Χριστὸς ἐκαρποφορήθη καὶ οἱ ἀπό-
 στολοι· νῦν δὲ μηκέτι εὔθετα ὑπάρχοντα πρὸς καρποφορίαν.
- 6 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.
 Ἀνακρίνει δὲ καὶ τοὺς Ἐβιωναίους· πῶς δύνανται σωθῆναι, εἰ μὴ ὁ 15
 θεὸς ἦν ὁ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐργασάμενος; ἢ πῶς
 ἄνθρωπος χωρήσει εἰς θεόν, εἰ μὴ ὁ θεὸς ἐχωρήθη εἰς ἄνθρωπον;
- 7 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.
 Οἱ τὸν ἐκ τῆς παρθένου Ἐμμανουὴλ κηρύττοντες τὴν ἔνωσιν τοῦ
 λόγου τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ πλάσμα αὐτοῦ ἐδήλουν. 20
- 8 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας.
 Οὐ γὰρ δοκῆσει ταῦτα, ἀλλ' ἐν ὑποστάσει ἀληθείας ἐγένετο. Εἰ δὲ μὴ
 ἂν ἄνθρωπος ἐφαίνετο ἄνθρωπος, οὔτε ὁ ἦν ἐπ' ἀληθείας ἔμεινε, πνεῦμα
 θεοῦ· ἐπεὶ ἀόρατον τὸ πνεῦμα· οὔτε ἀλήθειά τις ἦν ἐν αὐτῷ· οὐ γὰρ
 ἦν ἐκεῖνα ἄπερ ἐφαίνετο. Προείπομεν δὲ ὅτι Ἀβραάμ καὶ οἱ λοιποὶ 25
 προφήται προφητικῶς αὐτὸν ἔβλεπον, τὸ μέλλον ἔσεσθαι δι' ὄψεως
 προφητεύοντες. Εἰ οὖν καὶ νῦν τοιοῦτος ἐφάνη, μὴ ἂν ὅπερ ἐφαίνετο,
 προφητικῆ τις ὄπτασία γέγονε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ δεῖ καὶ ἄλλην
 ἐκδέχεσθαι παρουσίαν αὐτοῦ, ἐν ἧ τοιοῦτος ἔσται, οἷος νῦν ὁρᾶται
 προφητικῶς. Ἀπεδείξαμεν δέ, ὅτι τὸ αὐτὸ ἐστι δοκῆσει λέγειν πεφη- 30
 νέναι, καὶ οὐδὲν ἐκ τῆς Μαρίας εἰληφέναι. Οὐδὲ γὰρ ἦν ἀληθῶς σάρκα
 καὶ αἷμα ἐσχηκώς, δι' ὧν ἡμᾶς ἐξηγοράσατο, εἰ μὴ τὴν ἀρχαίαν πλάσιν

2-3 1 Jn. 5:1 8-9 Is. 27:6

ISMPJCVOR 2 φησι om. J Πᾶς: Πῶς J 3 γεγέννηται V 7 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ
 τοῦ εἰς τὰς αἰρέσεις δ' λόγου J 8 Τέκνα: τε καὶ J 12 γὰρ om. J 13 πρὸς: εἰς S
 15 Ἰεβιωναίους S: Ἰσβιόνσους V δύναται IS 16 τῆς om. V 19 τῆς om. J
 21 τοῦ λόγου post ἐκ add. S: τοῦ αὐτοῦ λόγου sic add. J τῆς αὐτῆς πραγματείας: τοῦ
 αὐτοῦ λόγου I 22 τῆς ante ἀληθείας add. IS δὲ om. ISV 24 τις om. J
 25 ἦν ἐκεῖνα ἄπερ: ἐκεῖνον ἦν ὅπερ J ἐκεῖνος I πάντες ante οἱ add. S 28 καὶ²
 om. J 29 καὶ ante νῦν add. S 31 οὐδὲν: μηδὲν J ἀληθῶς ἦν S

τοῦ Ἀδάμ εἰς ἑαυτὸν ἀνεκεφαλαιώσατο. Μάταιοι οὖν οἱ ἀπὸ Βαλεν-
τίνου, τοῦτο δογματίζοντες, ἵνα ἐκβάλωσι τὴν ζωὴν τῆς σαρκός.

Τοῦ ἁγίου Ἰππολύτου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος.

9 Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν τῶν τάλαντων διανομήν.

Τούτους δὲ καὶ τοὺς ἑτεροδόξους φήσειεν ἂν τις γειτιῶν, σφαλλο- 5
μένους παραπλησίως. Καὶ γὰρ ἀκείνοι, ἥτοι ψιλὸν ἄνθρωπον
ὁμολογοῦσι πεφηνέναι τὸν Χριστὸν εἰς τὸν βίον, τῆς θεότητος αὐτοῦ
τὸ τάλαντον ἀρνούμενοι, ἥτοι τὸν θεὸν ὁμολογοῦντες, ἀναίνονται
πάλιν τὸν ἄνθρωπον, πεφαντασιωκέναι διδάσκοντες τὰς ὄψεις αὐτῶν
τῶν θεωμένων, ὡς ἄνθρωπον οὐ φορέσαντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ δόκησιν 10
τινα φασματώδη μᾶλλον γεγονέναι, οἷον ὡσπερ Μαρκίων καὶ Οὐα-
λεντίνος καὶ οἱ Γνωστικοὶ τῆς σαρκὸς ἀποδιασπῶντες τὸν λόγον, τὸ
ἐν τάλαντον ἀποβάλλονται, τὴν ἐνανθρώπησιν.

10 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς βασιλίδα τινα ἐπιστολῆς.

Ἀπαρχὴν οὖν τοῦτον λέγει τῶν κεκοιμημένων, ἅτε πρωτότοκον τῶν 15
νεκρῶν. Ὅς ἀναστὰς καὶ βουλόμενος ἐπιδεικνύει, ὅτι τοῦτο ἦν τὸ
ἐγγηγερμένον, ὅπερ ἦν καὶ ἀποθνήσκον, δισταζόντων τῶν μαθητῶν,
προσκαλεσάμενος τὸν Θωμᾶν ἔφη, “ Δεῦρο, ψηλάφησον καὶ ἴδε, ὅτι 173
πνεῦμα ὁστοῦν καὶ σάρκα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμέ θεωρεῖτε ἔχοντα.”

11 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν Ἐλκανᾶν καὶ τὴν Ἄναν. 20

Καὶ διὰ τοῦτο τρεῖς καιροὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ προετυποῦντο εἰς αὐτὸν τὸν
σωτήρα, ἵνα τὰ προφητευθέντα περὶ αὐτοῦ μυστήρια ἐπιτελέσῃ. Ἐν
μὲν τῷ πάσχα, ἵνα ἑαυτὸν ἐπιδείξῃ τὸν μέλλοντα ὡς πρόβατον θύ-
εσθαι καὶ ἀληθινὸν πάσχα δεικνυσθαι, ὡς ὁ ἀπόστολος λέγει, “ Τὸ δὲ
πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός.” Ἐν δὲ τῇ πεντηκοστῇ, ἵνα 25
προσημῆν τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, αὐτὸς πρῶτος εἰς οὐρανοῦς
ἀναβὰς καὶ τὸν ἄνθρωπον δῶρον τῷ θεῷ προσενέγκας.

12 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ὠδὴν τὴν μεγάλην.

Ὁ τὸν ἀπολωλότα ἐκ γῆς πρωτόπλαστον ἄνθρωπον καὶ ἐν δεσμοῖς
θανάτου κρατούμενον ἐξ ἄδου κατωτάτου ἐλκύσας· ὁ ἄνωθεν κατελ- 30
θὼν καὶ τὸν κάτω εἰς τὰ ἄνω ἀνεύγκας· ὁ τῶν νεκρῶν εὐαγγελιστῆς
καὶ τῶν ψυχῶν λυτρωτῆς καὶ ἀνάστασις τῶν τεθαμμένων γινόμενος,
οὗτος ἦν ὁ τοῦ νενικημένου ἀνθρώπου γεγεννημένος βοηθός, κατ’

(15-16 1 Cor. 15:20, Col. 1:18) 18-19 Lk. 24:39 24-5 1 Cor. 5:7

ISMPJCVOR 9 αὐτὸν S^{pc}J 10 φορέσαντα: φέροντα S 11 φαντασματώδη ISJ
μᾶλλον om. S οἷον om. J 17 ἐγειρόμενον J ὅπερ καὶ ἀποθνήσκον ἦν S 19 τὸ
ante πνεῦμα add. J ὁστία J 20 εἰς ante τὴν add. V 21 προτυποῦνται J
25 ὁ θεός post Χριστός add. V 28 εἰς τὴν μεγάλην ὠδὴν J 31 ἀνευγκῶν IS

αὐτὸν ὁμοιος αὐτῷ, ὁ πρωτότοκος λόγος τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ ἐν τῇ παρθένῳ ἐπισκεπτόμενος· ὁ πνευματικὸς τὸν χοϊκὸν ἐν τῇ μήτρᾳ ἐπιζητῶν· ὁ αἰὲ ζῶν τὸν διὰ παρακοῆς ἀποθανόντα· ὁ οὐράνιος τὸν ἐπίγειον εἰς τὰ ἄνω καλῶν· ὁ εὐγενῆς τὸν δοῦλον διὰ τῆς ἰδίας ὑπακοῆς ἐλεύθερον ἀποδείξει θέλων· ὁ τὸν εἰς γῆν λυόμενον ἄνθρωπον 5 καὶ βρῶμα ὄφειως γεγενημένον εἰς ἀδάμαντα τρέψας, καὶ τοῦτον ἐπὶ ξύλου κρεμασθέντα κύριον κατὰ τοῦ νενικηκότος ἀποδείξας, καὶ διὰ τοῦτο διὰ ξύλου ἡττηθεὶς Ἀδὰμ νῦν διὰ τοῦ ξύλου νικηφόρος εὕρισκεται.

13 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. 10

Οἱ γὰρ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔνσαρκον νῦν μὴ ἐπιγινώσκοντες, ἐπιγινώσκονται αὐτὸν κριτὴν ἐν δόξῃ παραγινόμενον, τὸν νῦν ἐν ἀδόξῃ σώματι ὑβριζόμενον.

14 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Καὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι ἐλθόντες εἰς τὸ μνημεῖον τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ 15 οὐχ εὕρισκον τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· ὃν τρόπον οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ταφήν τοῦ Μωϋσέως ἀναβάντες ἐν τῷ ὄρει ἐζήτουν, καὶ οὐχ εὕρισκον.

15 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνεύσεως τοῦ β' ψαλμοῦ.

Οὗτος ὁ προελθὼν εἰς τὸν κόσμον θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἐφανερώθη. Καὶ τὸν μὲν ἄνθρωπον αὐτοῦ εὐκόλως ἔστι νοεῖν, ὅτε πεινᾷ καὶ 20 κοπιᾷ, καὶ κάμνων διψᾷ, καὶ δειλιῶν φεύγει, καὶ προσευχόμενος λυπεῖται, καὶ ἐπὶ προσκεφαλαίου καθεύδει, καὶ ποτήριον πάθους παραιτεῖται, καὶ ἀγωνιῶν ἰδροῖ, καὶ ὑπ' ἀγγέλου δυναμοῦται, καὶ ὑπὸ Ἰουδα παραδίδοται, καὶ ἀτιμάζεται ὑπὸ Καϊάφα, καὶ ὑπὸ Ἡρώδου ἐξουθενεῖται, μαστιζεταί τε ὑπὸ Πιλάτου, καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν παίζε- 25 ται, καὶ ὑπὸ Ἰουδαίων ξύλῳ προσπήγνυται, καὶ πρὸς πατέρα βοῶν παρατίθεται τὸ πνεῦμα, καὶ κλίνων κεφαλὴν ἐκπνεῖ, καὶ πλευρὰν λόγχῃ νύσsetαι, καὶ σινδόνι ἐλισσόμενος ἐν μνημείῳ τίθεται, καὶ τριήμερος ὑπὸ πατρὸς ἀνίσταται. Τὸ δὲ θεϊκὸν αὐτοῦ πάλιν φανερώως 176 ἔστιν ἰδεῖν, ὅτε ὑπ' ἀγγέλων προσκυνεῖται, καὶ θεωρεῖται ὑπὸ ποι- 30

15 Gelasius 8

(15-16 Lk. 24:24 and parallels) (16-17 Dt. 34:6)

ISMPJCVOR 1 ὁ om. V 2 τῆ² om. ISJ 3 ζητῶν I 4 τῆς ἰδίας om. J
8 ἡττηθεὶς --- ξύλου om. ISV 11 νῦν om. J ἐπιγινόντες J 12-13 ὑβριζόμενον
σώματι S 16 κυρίου ante Ἰησοῦ add. J οἱ om. V τοῦ² om. J 17 τοῦ om. S
19 ὁ om. J τὸν om. ISJ 20 τὸν . . . ἄνθρωπον: τὸ ἀνθρώπινον J 23 ἀγγέλων S
24 ὑπὸ³: ἀπὸ V 25 τε: γε IS: om. J 26 καὶ προσπήγνυται ὑπὸ Ἰουδαίων ξύλῳ S
πρὸς πατέρα: πάτερ J 28 κατατίθεται S 29 ἐξανίσταται S 30 καὶ om. S

μένων, καὶ προσδοκᾶται ὑπὸ Συμείων, καὶ ὑπὸ Ἄννης μαρτυρεῖται, καὶ ζητεῖται ὑπὸ μάγων, καὶ σημαίνεται δι' ἀστέρος, καὶ ὕδωρ ἐν γάμοις οἶνον ἀπεργάζεται, καὶ θαλάττη ὑπὸ βίας ἀνέμων κινουμένη ἐπιτιμᾶ, καὶ ἐπὶ θαλάσσης περιπατεῖ, καὶ τυφλὸν ἐκ γενετῆς ὄρᾶν ποιεῖ, καὶ νεκρὸν Δάζαρον τετραήμερον ἀνιστᾶ, καὶ ποικίλας δυνάμεις τελεῖ, 5 καὶ ἁμαρτίας ἀφίησι, καὶ ἐξουσίαν δίδωσι μαθηταῖς.

16 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν κγ' ψαλμόν.

Ἔρχεται ἐπὶ τὰς ἐπουρανίους πύλας, ἄγγελοι αὐτῷ συνοδεύουσι, καὶ κεκλεισμένοι εἰσὶν αἱ πύλαι τῶν οὐρανῶν. Οὐδέπω γὰρ ἀναβέβηκεν εἰς οὐρανοὺς· πρῶτον νῦν φαίνεται ταῖς δυνάμεσι ταῖς οὐρανίαις σὰρξ 10 ἀναβαίνουσα. Λέγεται οὖν ταῖς δυνάμεσιν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τῶν προτρεχόντων τὸν σωτῆρα καὶ κύριον· “Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.”

Τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ ὁμολογητοῦ.

15

17 Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῆς στηλογραφίας.

Ἐντεῦθεν τοίνυν ἐπὶ θρόνου προὔγραφεν αὐτὸν ἁγίου καθέζεσθαι, δηλῶν ὅτι σύνθρονος ἀποδέδεικται τῷ θειοτάτῳ πνεύματι διὰ τὸν οἰκοῦντα θεὸν ἐν αὐτῷ διηνεκῶς.

18 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ ψυχῆς λόγου.

20

Πρὸ μὲν τοῦ πάθους ἐκάστοτε τὸν σωματικὸν αὐτοῦ προὔλεγε θάνατον, τοῖς ἀμφὶ τοὺς ἀρχιερέας ἐκδοθήσεσθαι φάσκων, καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ τρόπαιον ἀπαγγέλλων. Μετὰ δὲ τὸ πάθος τριταῖος ἐκ τῶν νεκρῶν ἀναστάς, ἐνδοιαζόντων αὐτὸν ἐγγεῖρθαι τῶν μαθητῶν, ἐπιφανεῖς αὐτοῖς αὐτῷ σώματι, σάρκα μὲν ἅπασαν σὺν ὀστέοις ἔχειν 25 ὁμολογεῖ, ταῖς δὲ ὄψεσι τούτων τὰς τετραμένας ὑποβάλλων πλευράς, καὶ τοὺς τύπους αὐτοῖς ὑποδεικνύει τῶν ἤλων.

19 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ.”

12-14 Ps. 24:7 (LXX 23:7) 28-9 Prov. 8:22

ISMPJCVOR 1 καὶ ter om. S 2 καὶ bis om. S 3 ἐργάζεται J
καὶ om. S κινουμένης S 4 καὶ¹ om. S καὶ² om. S γενετῆς: γεννητῆς V 8 οὐ-
ρανίους S^α: οὐρανίας V καὶ om. I 9 τοῦ οὐρανοῦ J 10 πρῶτως IS: πρῶτος V
δὲ post πρῶτως add. S ἐπουρανίας S 11 ταῖς οὐρανίαις post δυνάμεσιν add. I
12 προστρεχόντων I τὸν --- κύριον: τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος J 16 Ἐκ τοῦ λόγου
τοῦ om. IV τὴν ἐπιγραφὴν J 18 δηλῶν ὅτι: δηλονότι J πνεύματι: πατρὶ J 19 ἐνοι-
κοῦντα J 22 φάσκων: λέγων I 22-3 τὸ . . . τρόπαιον: τὸν τρόπον J 26 ὁμολογεῖ
IS^αV τούτων ὄψεσι J τὴν τετραμένην ὑποβαλὼν πλευράν J 27 αὐτοῦ ISV τῶν
ἤλων ὑποδείκνυσι J 29 αὐτοῦ om. IJ

Οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Παῦλος, συμμόρφους τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἀλλά, “Συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ,” ἄλλο μὲν τι δεικνύων εἶναι τὸν υἱόν, ἄλλο δέ τι τὴν εἰκόνα αὐτοῦ. Ὁ μὲν γὰρ υἱὸς τὰ θεῖα τῆς πατρῴας ἀρετῆς γνωρίσματα φέρων, εἰκὼν ἐστὶ τοῦ πατρὸς· ἐπειδὴ καὶ ὅμοιοι ἐξ ὁμοίων γεννώμενοι, εἰκόνες οἱ τικτόμενοι φαίνονται τῶν γεννητόρων ἀληθεῖς. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ὃν ἐφόρεσεν, εἰκὼν ἐστὶ τοῦ υἱοῦ. Ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ὁ τῆς ἀληθείας τοῦθ’ ὑπαγορεύει θεσμός. Οὐ γὰρ τὸ ἀσώματον τῆς σοφίας πνεῦμα σύμμορφον τοῖς σωματικοῖς ἀνθρώποις ἐστίν, ἀλλ’ ὁ τῷ πνεύματι σωματοποιηθεὶς ἀνθρώπινος χαρακτήρ, ὁ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἰσάριθμα μέλη φορῶν, καὶ τὴν ὁμοίαν ἐκάστοις περιβεβλημένος ἰδέαν.

20 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

“Ὅτι δὲ τὸ σῶμα λέγει σύμμορφον τοῖς ἀνθρώποις εἶναι, σαφέστερον ἡμᾶς διδάσκει Φιλιππησίοις ἐπιστέλλων. “Ἡμῶν τὸ πολίτευμα, φησίν, ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ.” Εἰ δὲ τὸ ταπεινὸν μετασχηματίζων τῶν ἀνθρώπων σῶμα σύμμορφον τῷ ἰδίῳ σώματι κατασκευάζει, ἕως πανταχόθεν ἀποδεδεικται ἡ τῶν ἐναντίων συκοφαντία.

21 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἄλλ’ ὥσπερ ἐκ τῆς παρθένου τεχθεὶς ὁ ἄνθρωπος ἐκ γυναικὸς λέγεται γεγενῆσθαι, οὕτω δὴ καὶ ὑπὸ νόμον γεγενῆσθαι γράφεται τῷ διὰ τῶν νομικῶν ἔσθ’ ὅτε βαδίσαι μηνυμάτων. Ὅποτε μάλιστα παῖδα μὲν αὐτὸν ὄντα ὀκταήμερον προθύμως οἱ γονεῖς περιτέμνειν ἠπείγοντο, καθάπερ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐκδίδωσι Λουκάς. “Εἰς δὲ τὸ ἱερὸν ἀνήγον μετέπειτα παραστήσαι τῷ κυρίῳ, τὰς καθαρσίους ἐπιτελοῦντες ἀναφοράς, τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, ζεύγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσούς περιστερῶν.” Εἰ τοίνυν τὰ καθάρσια δῶρα κατὰ τὸν νόμον ὑπὲρ αὐτοῦ προσεφέρετο, καὶ περιτομὴν

2 Rom. 8:29 14-17 Phil. 3:20-1 (22-3 Gal. 4:4) 26-9 Lk. 2:22-4

ISMPJCVOR 1 εἶπεν ὁ: εἶπε J ἀλλά om. J 2 δὲ ante τῆς add. J 3 υἱόν: θεόν J εἶναι post υἱόν transp. V τι om. ISV 4 φέρων: φορῶν J 5 γεννώμενοι: γενόμενοι J οἱ τικτόμενοι εἰκόνες J 7 υἱοῦ: θεοῦ J τοῦ καὶ ἐξ ἀνομοίων κηρογραφείσθαι χρωμάτων εἰκόνας· καὶ τὰς μὲν εἶναι θέσει χειροτεύκτους, τὰς δὲ φύσει καὶ ὁμοίῳ γειγενημένας post υἱοῦ add. ISV 7 κήρυξ post ἀληθείας add. S ὑπαγορεύειν S 8 θεσμός: θέμενος S ἀσώματος J φησι ante τῆς add. S 10 ἀνθρώπινος: ἀνθρωπος I^{mc}S^{pc}V 13 ἀνθρώποις: ἀνθρωπίνοις V 15 οὗ: ὧν JV κύριον om. J 16 Χριστόν om. IS 18 σῶμα τῶν ἀνθρώπων S 19 κατασκευάζει σώματι S 19-20 τῶν ἐναντίων ἡ J 25 ὄντα om. J 28 εἰρημένον: εἰδικμένον S

ὀκταήμερον ἐφόρει, ταύτη καὶ ὑπὸ νόμον αὐτὸν οὐκ ἀπεικότως γεγενησθαι γράφει. Οὐτε δὲ ὁ λόγος ὑπέκειτο τῷ νόμῳ, καθάπερ οἱ συκοφάνται δοξάζουσιν, αὐτὸς ὢν ὁ νόμος, οὔτε ὁ θεὸς ἐδεῖτο θυμάτων καθαρσίων, ἀθρόα ῥοπῇ καθαρίζων ἅπαντα καὶ ἀγιάζων. Ἄλλ' εἰ καὶ ἐκ τῆς παρθένου τὸ ἀνθρώπινον ὄργανον ἀναλαβὼν ἐφόρεσε, καὶ ὑπὸ νόμον ἐγένετο, κατὰ τὰς τῶν πρωτοτόκων ἀξίας καθαρισθεῖς, οὐκ αὐτὸς δεόμενος τῆς τούτων χορηγίας ὑπέμενε τὰς θεραπείας, ἀλλ' ἵνα τῆς τοῦ νόμου δουλείας ἐξαγοράσῃ τοὺς πεπραμένους τῇ δίκῃ τῆς ἀρᾶς.

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

10

22 Ἐκ τοῦ πρὸς τὰς αἱρέσεις λόγου β'.

Καὶ ὥσπερ οὐκ ἂν ἠλευθερώθημεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς κατάρας, εἰ μὴ φύσει σὰρξ ἀνθρωπίνη ἦν, ἣν ἐνεδύσατο ὁ λόγος· οὐδὲν γὰρ κοινὸν ἦν ἡμῖν πρὸς τὸ ἀλλότριον· οὕτως οὐκ ἂν ἐθεοποιήθη ὁ ἄνθρωπος, εἰ μὴ φύσει ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ ἀληθινὸς καὶ ἴδιος ἦν αὐτοῦ ὁ λόγος, ὁ γενόμενος σὰρξ. Διὰ τοῦτο γὰρ τοιαύτη γέγονεν ἡ συνάφεια, ἵνα τῷ κατὰ φύσιν τῆς θεότητος συνάψῃ τὸν φύσει ἄνθρωπον, καὶ βεβαία γένηται ἡ σωτηρία καὶ ἡ θεοποίησις αὐτοῦ. Οὐκοῦν οἱ ἀρνούμενοι ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι φύσει καὶ ἴδιον τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸν υἱόν, ἀρνησάσθωσαν καὶ ἀληθινὴν σάρκα καὶ ἀνθρωπίνην αὐτὸν μὴ εἰληφέναι ἐκ Μαρίας τῆς αἰεὶ παρθένου.

15

23 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Ἐπίκτητον ἐπιστολῆς.

Εἰ διὰ τὸ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἐν ταῖς γραφαῖς ἐκ Μαρίας εἶναι καὶ ἀνθρώπινον τὸ σῶμα τοῦ σωτῆρος, νομίζουσιν ἀντὶ τριάδος τετράδα λέγεσθαι, ὡς προσθήκης γινομένης διὰ τὸ σῶμα, πολὺ πλανῶνται, τὸ ποίημα συνεξισοῦντες τῷ ποιητῇ, καὶ ὑπονοοῦντες δύνασθαι τὴν θεότητα προσθήκην λαμβάνειν. Καὶ ἠγνόησαν ὅτι οὐ διὰ προσθήκην θεότητος γέγονε σὰρξ ὁ λόγος, ἀλλ' ἵνα ἡ σὰρξ ἀναστῇ· οὐδὲ ἵνα βελτιωθῇ ὁ λόγος προῆλθεν ἐκ Μαρίας, ἀλλ' ἵνα τὸ ἀνθρώπινον γένος λυτρώσῃται. Πῶς οὖν οἷόν τε τὸ διὰ τοῦ λόγου λυτρωθὲν σῶμα καὶ ζωοποιηθὲν προσθήκην εἰς θεότητα τῷ ζωοποιήσαντι λόγῳ ποιεῖν;

25 180

30

22 ll. 12-17 (ἄνθρωπον) Chalcedon 5

ISMPJCVOR 2 καθάπερ: ὡς J 3 ὁ¹ om. J 4 ῥοπῇ: ῥιπῇ V 5 ἀνθρώπειον J
7 ὑπέμεινε S^{ac}J 10 ἐπισκόπου om. J 11 Ἐκ τοῦ εἰς τὰς αἱρέσεις β' λόγου J
τοῦ . . . λόγου: τῆς ὁμιλίας S 14 ὁ om. J 17 φύσει: κατὰ φύσιν V 20 μὴ om.
J 21 αἰεὶ om. V Μαρίας post παρθένου transp. S 25 γενομένης S: γινομένης J
27 λαβεῖν J 29 ἐκ Μαρίας προῆλθεν S ἀνθρώπειον J 30 οἷόν τε: οἰοῦνται JV
31 εἰς θεότητα προσθήκην J

24 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Ἀκουέτωσαν ὅτι εἰ κτίσμα ἦν ὁ λόγος, οὐ προσελάμβανεν τὸ κτιστὸν σῶμα, ἵνα τοῦτο ζωοποιήσῃ. Ποία γὰρ τοῖς κτίσμασι παρὰ κτίσμα-
τός ἐστι βοήθεια, δεομένου καὶ αὐτοῦ σωτηρίας; Ἄλλ' ἐπειδὴ κτίστης
ὦν ὁ λόγος αὐτὸς δημιουργὸς γέγονε τῶν κτισμάτων, διὰ τοῦτο καὶ 5
ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων τὸ κτιστὸν αὐτὸς συνεστήσατο, ἵνα πάλιν
αὐτὸ ὡς κτίστης ἀνακαινίσῃ, καὶ ἀνακτίσαι δυναθῇ.

25a Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου τοῦ μείζονος.

Ἄ δὲ παρεθέμεθα περὶ τοῦ, “Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,” ὅτι εἰς τὸ κυριακὸν
σῶμα λέλεκται. Εἰ γάρ, “Τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει 10
κύριος,” ὡς φησὶν Ἱερεμίας, πάντα δὲ χωρεῖ ὁ θεός, ὑπ' οὐδενὸς δὲ
χωρεῖται, εἰς ποῖον καθέζεται θρόνον; Τὸ σῶμα τοίνυν ἐστὶν ᾧ λέγει,
“Κάθου ἐκ δεξιῶν μου.”

25b Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τὸ δὲ προκοπήν καὶ ἡλικίαν ἐπιδεχόμενον σῶμα αὐτό ἐστι κτίσμα καὶ 15
ποίημα.

25c Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τὸ σῶμα τοίνυν ἐστὶν ᾧ λέγει, “Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,” οὐ καὶ γέγονεν
ἐχθρὸς ὁ διάβολος σὺν ταῖς πονηραῖς δυνάμεσι, καὶ Ἰουδαῖοι καὶ
Ἕλληνες. Δι' οὗ σώματος ἀρχιερεὺς καὶ ἀπόστολος γέγονε καὶ 20
ἐξηραμάτισε, δι' οὗ παρέδωκεν ἡμῖν μυστηρίου, λέγων, “Τοῦτό ἐστὶ
μου τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλάμενον,” καὶ, “Τὸ αἷμα τῆς καινῆς δια-
θήκης (οὐ τῆς παλαιᾶς), τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.” Θεότης δὲ
οὔτε σῶμα οὔτε αἷμα ἔχει, ἀλλ' ὃν ἐφόρεσεν ἐκ τῆς Μαρίας ἀνθρωπον,
αἷτιος τούτων γέγονε, περὶ οὗ εἶπον οἱ ἀπόστολοι. “Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ 25
Ναζαρετ ἄνδρα ἀπὸ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς.”

26 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ πρὸς Ἀρειανούς τόμου.

Καὶ ὅτε λέγει, “Διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο
αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα,” περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ
λέγει, οὐ περὶ τῆς θεότητος. Οὐ γὰρ ὁ ὕψιστος ὑψοῦται, ἀλλ' ἡ σὰρξ 30
τοῦ ὑψίστου ὑψοῦται, καὶ τῇ σαρκὶ τοῦ ὑψίστου ἐχαρίσατο ὄνομα τὸ
26 Gelasius 49

9, 13 Ps. 110:1 (LXX 109:1) 10-11 Jer. 23:24 (15 Lk. 2:52) 18 Ps. 110:1
(LXX 109:1) 21-2 1 Cor. 11:24 22-3 Lk. 22:20 25-6 Acts 2:22 28-9 Phil. 2:9

ISMDPJCVR 2 ὅτι om. J ἂν post προσελάμβανεν add. V 7 ἀνακτίσαι
δυναθῇ: ἀνακτίσθαι J 8 Τοῦ αὐτοῦ om. V αὐτοῦ om. J τοῦ μείζονος λόγου S
10 λέγει om. J 11 ὁ om. J δὲ ὑπ' οὐδενὸς J 14-18 Τοῦ
--- μου om. J 15-17 Τὸ --- λόγου om. V 21 μυστήρια I 22 κλάμενον
om. ISV 26 ἀπὸ θεοῦ om. J τοῦ ante θεοῦ add. IS 28 ὅταν λέγῃ J καὶ² om. J
30-1 σὰρξ post ὑψοῦται transp. S

ὑπὲρ πᾶν ὄνομα. Καὶ οὐχ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ καταρχὴν ἔλαβε τὸ καλεῖσθαι θεός, ἀλλ' ἡ σὰρξ αὐτοῦ σὺν αὐτῷ ἐθεολογήθη.

27 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Καὶ ὅτε λέγει, "Οὐπω ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη," τὴν σάρκα αὐτοῦ λέγει μηδέπω δοξασθεῖσαν. Οὐ γὰρ ὁ κύριος 5 τῆς δόξης δοξάζεται, ἀλλ' ἡ σὰρξ τοῦ κυρίου τῆς δόξης αὐτὴ λαμβάνει δόξαν, συναναβαίνουσα αὐτῷ εἰς οὐρανόν. "Οθεν φησί, καὶ πνεῦμα υἰοθεσίας οὐπω ἦν ἐν ἀνθρώποις, διότι ἡ ληφθεῖσα ἀπαρχὴ ἐξ ἀνθρώπων οὐπω ἦν ἀνελθοῦσα εἰς οὐρανόν. "Ὅσα οὖν λέγει ἡ γραφή, ὅτι "ἔλαβεν" ὁ υἱὸς καὶ "ἐδοξάσθη," διὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ 10 λέγει, οὐ διὰ τὴν θεότητα.

28 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

"Ὡστε ἀληθινὸς θεός ἐστὶν οὗτος, καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι αὐτὸν ἀνθρωπον, καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι μεσίτην θεοῦ καὶ ἀνθρώπων Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἡνωμένον πατρὶ κατὰ πνεῦμα, ἡμῖν δὲ κατὰ σάρκα, τὸν 15 μεσιτεύσαντα θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὸν μὴ μόνον ἀνθρωπον, ἀλλὰ καὶ θεόν.

Τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνου.

29 Ἐν ἐκθέσει πίστεως.

Ἐομολογοῦμεν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ 20 τὸν μονογενῆ, πρὸ πάντων μὲν τῶν αἰώνων ἀνάρχως ἐκ πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας τὸν αὐτὸν σαρκωθέντα, καὶ τέλειον τὸν ἀνθρωπον ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος ἀνειληφότα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρω- 25 πότητα. Δύο γὰρ φύσεων τελείων ἔνωσις γεγένηται ἀφράστως. Διὸ ἕνα Χριστόν, ἕνα υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καθομολογοῦμεν, εἰδότες ὅτι περ συναΐδιος ὑπάρχων τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καθ' ἣν καὶ πάντων ὑπάρχει δημιουργός,

27 Gelasius 48

4-5, 10 Jn. 7:39

ISMPDJCVOR 1 καταρχὴν IS^{pc}J: καταρχὰς S^{ao}: κατ' ἀρχὴν V 2 θεός om. V
7 συναναβαίνουσαν S 9 εἰς οὐρανόν ἀνελθοῦσα S 10-11 διὰ τὴν αὐτοῦ ἀνθρωπότητα,
ἀλλ' οὐ τὴν θεότητα λέγει S 11 διὰ om. V 13 ἐστὶν ὁ θεός IS: ἐστὶν θεός J
15 τὸ ante πνεῦμα add. SJ 16 μεσιτεύσαντα --- ἀνθρώποις: μεσίτην θεοῦ καὶ
ἀνθρώπων J 18 Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων J 20 τοῦ θεοῦ om. J

κατηξίωσε μετὰ τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἁγίας παρθένου, ἥνικα εἶρηκε πρὸς τὸν ἄγγελον, “Ἴδου ἡ δούλη κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου,” ἀπορρήτως ἑαυτῷ ἐξ αὐτῆς οἰκοδομήσαι ναόν, καὶ τοῦτον ἐνώσαι ἑαυτῷ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως, οὐ συναϊδίον ἐκ τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας οὐρανόθεν ἐπιφερόμενον σῶμα, ἀλλ’ ἐκ τοῦ φυράματος τῆς ἡμετέρας οὐσίας, τουτέστιν ἐκ τῆς παρθένου, τοῦτο εἰληφώς καὶ ἑαυτῷ ἐνώσας. Οὐχ ὁ θεὸς λόγος εἰς σάρκα τραπεῖς, οὔτε μὴν φάντασμα φανείς· ἀλλ’ ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως τὴν ἑαυτοῦ διατηρῶν οὐσίαν, τὴν ἀπαρχὴν τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας εἰληφώς, ἑαυτῷ ἦνωσεν. Οὐκ ἀρχὴν ὁ θεὸς λόγος ἐκ τῆς παρθένου εἰληφώς, ἀλλὰ συναϊδιος τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ ὑπάρχων, τὴν τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας ἀπαρχὴν ἑαυτῷ διὰ πολλὴν ἀγαθότητα ἐνώσαι κατηξίωσεν, οὐ κραθεῖς, ἀλλ’ ἐν ἑκατέραις ταῖς οὐσίαις εἰς καὶ ὁ αὐτὸς φανείς, κατὰ τὸ γεγραμμένον· “Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.” Λύεται γὰρ ὁ Χριστὸς θεὸς κατὰ τὴν ἐμὴν οὐσίαν ἣν ἀνέλαβε, καὶ λελυμένον ἐγείρει τὸν ναὸν ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν θείαν οὐσίαν, καθ’ ἣν καὶ πάντων ὑπάρχει δημιουργός. Οὐδέποτε μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἣν ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἑαυτῷ ἐνώσαι κατηξίωσεν, ἢ ἀποστὰς τοῦ οἰκείου ναοῦ, ἢ ἀποστῆναι διὰ τὴν ἄφατον φιλανθρωπίαν δυνάμενος. Ἀλλ’ ἔστιν ὁ αὐτὸς παθητὸς καὶ ἀπαθής· παθητὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀπαθής κατὰ τὴν θεότητα. Ἴδετε γάρ, ἴδετέ με, ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἡλλοίωμαι. Ἐγείρας τοιγαροῦν τὸν ἑαυτοῦ ναὸν ὁ θεὸς λόγος, καὶ ἐν αὐτῷ τῆς φύσεως ἡμῶν ἀνάστασιν καὶ ἀνανέωσιν ἐργασάμενος, καὶ ταύτην τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς δείξας, ἔλεγε, “Ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε,” οὐκ ὄντα, ἀλλ’ “ἔχοντα,” ἵνα καὶ τὸν ἔχοντα καὶ τὸν ἐχόμενον κατανοήσας, οὐ κρᾶσιν, οὐ τροπήν, οὐκ ἀλλοίωσιν, ἀλλ’ ἔνωσιν γεγενημένην ἐπίδοις. Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς τύπους τῶν ἡλων καὶ τῆς λόγχης τὴν νύξιν ἐπέδειξε, καὶ ἔμπροσθεν τῶν μαθητῶν ἔφαγεν, ἵνα διὰ πάντων τὴν ἀνάστασιν τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐν ἑαυτῷ ἀνανεωθείσαν πιστώσῃται αὐτούς. Καὶ ὅτι κατὰ τὴν μακαρίαν τῆς θεότητος οὐσίαν ἀτρεπτος, ἀναλλοιώτος, ἀπαθής, ἀθάνατος, ἀνευδεῆς διατελῶν,

2-3 Lk. 1:38 14-15 Jn. 2:19 (21-2 Lk. 24:39) 24-6 Lk. 24:39 (28-9 Jn. 20:27) (29-30 Lk. 24:41-3)

ISMPJCVOR I ἡξίωσε V 1-18 μετὰ --- κατηξίωσεν om. J 2 πρὸς τὸν ἄγγελον εἶρηκε S τὸ om. O 5 ἐπιφερόμενος I τὸ ante σῶμα add. S 10 ἐκ τῆς παρθένου ὁ θεὸς λόγος S 15 ὁ... θεὸς om. IS 16 αὐτοῦ ante οὐσίαν add. IS 18 ἡ: μὴ J 19 αὐτοῦ ante φιλανθρωπίαν add. S 22 τοιγαροῦν om. J 24 δείξας μαθηταῖς SJ 26 ὄντα: ἔχοντα I 27 ἀλλ’ ἔνωσιν om. J 29 ἔφαγεν τῶν μαθητῶν S 30 ἐν om. J αὐτῷ IV 31 αὐτούς om. I Καὶ ὅτι om. J

πάντα τὰ πάθη εἶασε κατὰ συγχώρησιν τῷ οἰκείῳ ἐπενεχθῆναι
 ναῶ, καὶ τοῦτον τῇ οἰκείᾳ ἀνέστησε δυνάμει, διὰ τε τοῦ οἰκείου ναοῦ
 τελείαν τὴν ἀνανέωσιν τῆς ἡμετέρας ἐξεργάσατο φύσεως. Τοὺς δὲ
 λέγοντας ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστόν, ἢ παθητὸν τὸν θεὸν λόγον, ἢ
 εἰς σάρκα τραπέντα, ἢ συνουσιωμένον ἐσχηκέναι τὸ σῶμα, ἢ οὐρανόθεν
 5 τοῦτο κεκομικέναι, ἢ φάντασμα εἶναι, ἢ θνητὸν λέγοντας τὸν θεὸν
 λόγον δεδεῆσθαι τῆς παρὰ τοῦ πατρὸς ἀναστάσεως, ἢ ἄβυχον σῶμα
 ἀνειληφέναι, ἢ ἄνουν ἄνθρωπον, ἢ τὰς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ κατὰ
 ἀνάκρασιν συγχυθείσας μίαν γεγενῆσθαι φύσιν, καὶ μὴ ὁμολογούντας
 εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν δύο εἶναι φύσεις ἀσυγχύτους,
 10 ἐν δὲ πρόσωπον, καθὼ εἰς Χριστός, εἰς υἱός, τούτους ἀναθεματίζει ἡ
 καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.

30 Τοῦ αὐτοῦ.

Οὐκοῦν εἰ ἡ τῶν πάντων σὰρξ ἐν Χριστῷ ὑποβέβληται ὑβρεσι, πῶς
 μετὰ τῆς θεότητος μιᾶς εἶναι ὑποστάσεως νομίζεται; Εἰ γὰρ μιᾶς
 15 ὑποστάσεως ὁ λόγος καὶ ἡ σὰρξ ἢ ἀπὸ γῆς τὴν φύσιν ἔχουσα, μιᾶς
 ἄρα ὑποστάσεως ὁ λόγος καὶ ἡ ψυχὴ, ἦν τελείαν ἀνέλαβε. Μιᾶς γὰρ
 φύσεώς ἐστιν ὁ λόγος μετὰ τοῦ θεοῦ, καὶ κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς καὶ
 αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ ὁμολογίαν τὴν λέγουσαν, “Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐν
 20 ἔσμεν.” οὐκοῦν καὶ ὁ πατήρ τῆς αὐτῆς οὐσίας μετὰ τοῦ σώματος
 ὀφείλει νομίζεσθαι. Καὶ τί ἔτι τοῖς Ἀρειανοῖς χολᾶτε, τοῖς λέγουσι
 τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κτίσμα εἶναι, αὐτοὶ λέγοντες τὸν πατέρα μιᾶς εἶναι
 185 μετὰ τῶν κτισμάτων οὐσίας;

31 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Γρατιανὸν τὸν βασιλέα ἐπιστολῆς.

Φυλάξωμεν διαίρεσιν θεότητος καὶ σαρκός. Εἰ τοῖς ἐκατέροις ἀποκρί-
 25 νεται ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ ἐκάτεροι φύσεις εἰσίν, ὁ αὐτὸς
 λαλεῖ, ἀλλ’ οὐχ ἡμῖν πάντοτε ἐνί γε τρόπῳ. Πρόσεχε ἐν αὐτῷ νῦν
 μὲν δόξαν φθεγγόμενον, νῦν δὲ ἀνθρώπινα πάθη. Ὡς θεὸς λαλεῖ τὰ

31 Exc. Eph. XIII (42.29-43.4); ll. 25-6 (εἰσίν) Chalcedon 2

19-20 Jn. 10:30

ISMPJCVOR 1 δὲ post πάντα add. J προσενεχθῆναι I 2 δυνάμει ἀνέστησεν S
 5 ἡ¹ om. J 7-8 τὸ ante σῶμα add. V ἀνειληφέναι σῶμα S 10 τὸν om. V
 φύσεις εἶναι V 12 ἄγια ante καθολικὴ add. S καὶ ἀποστολικὴ om. I 13 ἐκ τοῦ
 αὐτοῦ λόγου post αὐτοῦ add. J 15 νομίζετε J ἡ οὐσίας post νομίζετε add. J
 16 ἡ οὐσίας post ὑποστάσεως add. J οὐσίας ante μιᾶς add. J 17 ἡ post ἄρα
 add. J 18 φύσεώς: ὑποστάσεώς J ἐστιν om. I 22 υἱόν: Χριστόν J 22-3 μιᾶς εἶναι
 ante οὐσίας transp. I 25 Φυλάξωμεν I διαίρεσιν: τὴν διαφορὰν J Εἰ: Εἰς γὰρ J
 ταῖς ἐκατέραις J 26 ὁ¹: εἰς J αἰ ante φύσεις add. J 27 ἡμῖν: ἐνί J ἐνί γε:
 ἀλλ’ ἔστω IV: λαλεῖ τῷ J ἐν αὐτῷ: σεαυτῷ V 28 φθεγγομένην J

θεῖα, ἐπειδήπερ ὁ λόγος ἐστίν· ὡς ἄνθρωπος λέγει τὰ ταπεινά, ἐπειδήπερ ἐν τῇ ἐμῇ ὑποστάσει λαλεῖ.

32 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

“Ὅθεν ἐκεῖνο τὸ ἀναγνωσθέν, ὡς ὁ κύριος τῆς δόξης ἐσταύρωται, μὴ τῇ ἑαυτοῦ δόξῃ σταυρωθέντα νομίσωμεν. Ἄλλ’ ἐπειδὴ οὗτος θεὸς τε 5 καὶ ἄνθρωπος, κατὰ μὲν τὴν θεότητα θεός, κατὰ δὲ τὴν πρόσληψιν τῆς σαρκὸς ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ κύριος τῆς δόξης ἐσταυρώσθαι λέγεται. Καὶ γὰρ ἑκατέρας μετέχει φύσεως, τουτέστιν ἀνθρωπίνης καὶ θείας. Ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου γὰρ φύσει τὸ πάθος ὑπέμεινεν, ἵνα ἀδιαιρέτως καὶ κύριος τῆς δόξης καὶ υἱὸς ἀνθρώπου εἶναι λέγεται 10 ὁ παθῶν, καθὼς γέγραπται, “Ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς.”

33 Τοῦ αὐτοῦ.

Σιγάτωσαν τοιγαροῦν αἱ περὶ τῶν λόγων μάταιαι ζητήσεις. Ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ βασιλεία, καθὼς γέγραπται, οὐκ ἐν πειθοῖς λόγων ἐστίν, 15 ἀλλ’ ἐν ἀποδείξει δυνάμεως. Φυλάξωμεν τὴν διαφορὰν τῆς σαρκὸς τε καὶ τῆς θεότητος. Εἰς γὰρ θεοῦ υἱός, εἰς ἑκάτερα λαλεῖ, ἐπειδήπερ ἑκατέρα φύσις ἐστὶν ἐν αὐτῷ. Ἄλλ’ εἰ καὶ αὐτὸς λαλεῖ, οὐχ ἐνὶ μέντοι γε πάντοτε τρόπῳ λαλεῖ. Ὁρᾷς γὰρ ἐν αὐτῷ νῦν μὲν δόξαν θεοῦ, νῦν δὲ πάθη ἀνθρώπων. Ὡς θεὸς λαλεῖ τὰ θεῖα, ἐπειδήπερ λόγος· ὡς ἄνθρωπος λαλεῖ τὰ ὄντα ἀνθρώπινα, ἐπειδήπερ ἐν ταύτῃ ἐλάλει τῇ 20 φύσει.

34 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρίου κατὰ Ἀπολιναριστῶν.

Ἄλλ’ ἐν ὧσιν τούτους ἐλέγχωμεν, ἀνεφύησαν ἕτεροι, λέγοντες τό τε σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν θεότητα μιᾶς φύσεως εἶναι. Ποῖος ἄδης 25 τὴν τοσαύτην βλασφημίαν ἠρεῦξατο; Ἄρειανοὶ γὰρ ἤδη τυγχάνουσιν ἀνεκτότεροι, ὧν ἡ ἀπιστία διὰ τούτους κρατύνεται, ὥστε μείζων φιλονεικία πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα μιᾶς οὐσίας μὴ λέγειν· ἐπειδήπερ οὗτοι τὴν θεότητα τοῦ κυρίου καὶ τὴν σάρκα μιᾶς φύσεως εἶπεῖν ἐπεχείρησαν. 30

32 Leo 6 33 Leo 7 34 Leo 8

(4 ff. 1 Cor. 2:8) 11 Jn. 3:13 (13-15 1 Cor. 2:4)

ISMDFJCVOR 1 ὁ om. J 3 τοῦ αὐτοῦ λόγου: τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς J 12 Τοῦ αὐτοῦ: Τοῦ αὐτοῦ ὁμοίως S ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς post αὐτοῦ add. J: Ὅμοίως τοῦ αὐτοῦ V 13 τὸν λόγον I Ἡ γὰρ: Εἰ γὰρ ἡ I 14 βασιλεία τοῦ θεοῦ SV 15-21 Φυλάξωμεν --- φύσει om. J 15 τε om. V 20 ὄντα om. V 25 εἶναι φύσεως J 26 τοσαύτην: τοιαύτην J ἠρεῦξατο C 27 τούτους: τούτων J μείζων P 28 εἶναι post οὐσίας add. S

35 Τοῦ αὐτοῦ.

Καὶ οὗτός μοι λέγει συνεχῶς τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἑαυτὸν κατέχειν τὴν ἔκθεσιν· ἀλλ' ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐξετάσει οἱ ἡμέτεροι πατέρες, οὐχὶ τὴν σάρκα, τὸν δὲ τοῦ θεοῦ λόγον, ἐκ μιᾶς ἐν τῷ πατρὶ οὐσίας εἶναι εἰρήκασι. Καὶ τὸν μὲν λόγον ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς προεληλυθέναι 5 οὐσίας, τὴν δὲ σάρκα ἐκ τῆς παρθένου τυγχάνειν ὠμολογήκασι. Διὰ τί τοίνυν ἡμῖν τὸ μὲν τῆς ἐν Νικαίᾳ προτείνουσι ὄνομα, εἰσάγουσι δὲ καινά, καὶ ἄπερ οὐκ ἐνεθυμήθησαν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι;

36 Τοῦ αὐτοῦ κατὰ Ἀπολιναρίου.

Μήτε σὺ τοίνυν θέλε κατὰ φύσιν ἴσον τῆς θεότητος εἶναι τὸ σῶμα. 10 Καὶ γὰρ πιστεύσεις, ὡς ἀληθὲς εἶη τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ προσκομίσεις τῷ θυσιαστηρίῳ πρὸς μεταποίησιν, μὴ διαστίξῃς δὲ τὴν τῆς θεότητος καὶ τοῦ σώματος φύσιν, ἐρουῦμεν καὶ σοί, “Ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἡμαρτες, ἡσύχασον.” Δίελε γὰρ τόγε ὑπάρχον ἡμῶν, καὶ ὅπερ οἰκείον τυγχάνει τοῦ λόγου. Οὐκοῦν 15 ἐγὼ μὲν οὐκ εἶχον ὅπερ ὑπῆρχεν αὐτοῦ· ἐκεῖνος δὲ οὐκ εἶχεν ὅπερ ὑπῆρχεν ἐμόν. Καὶ ἔλαβεν ὅπερ ὑπῆρχεν ἐμόν, μεταδώσων τῶν οἰκείων ἡμῖν· καὶ τοῦτο πρὸς ἀναπλήρωσιν οὐ σύγχυσιν ἀνεδέξατο.

37 Τοῦ αὐτοῦ μετ' ὀλίγα.

Παυσάσθωσαν τοίνυν οἱ λέγοντες ὡς ἡ τοῦ λόγου φύσις εἰς σαρκὸς 20 μεταβέβληται φύσιν· ἵνα μὴ δόξῃ μεταβληθεῖσα κατὰ τὴν αὐτὴν ἐρμηνείαν γεγενῆσθαι καὶ ἡ τοῦ λόγου φύσις τοῖς τοῦ σώματος παθήμασι σύμμορφος. Ἔτερον γάρ ἐστι τὸ προσλαβόν, καὶ ἕτερον ἐστι τὸ προσληφθέν. Δύναμις ἦλθεν ἐπὶ τὴν παρθένον, ὡς ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν λέγει, “Ὅτι δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοί.” Ἄλλ' ἐκ τοῦ 25 σώματος ἦν τῆς παρθένου τὸ τεχθέν· καὶ διὰ τοῦτο, θεία μὲν ἡ κατάβασις, ἡ δὲ σύλληψις ἀνθρωπινή. Οὐκ αὐτὴ οὖν ἡδύνατο τοῦ τε σώματος πνεῦμα καὶ τῆς θεότητος φύσις.

35 Leo 9

13-14 Gen. 4:7 25 Lk. 1:35

ISMDPJCVOR 1 Τοῦ αὐτοῦ: Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου μετ' ὀλίγα J 2 οὗτος: οὕτως I δέ ante μοι add. ISV λέγει om. ISV 4 ἐν ISJV: σύν R εἶναι οὐσίας SJ 5-6 οὐσίας προεληλυθέναι J προσεληλυθέναι Op^o 6-8 Διὰ ---- πρόγονοι om. J 8 καινά: κενά S ἐνεθυμήσαν V 9 κατὰ Ἀπολιναρίου: ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου J 10 θέλε τοίνυν R ἴσον τῆς θεότητος εἶναι τὸ σῶμα: ἐρμηνεύειν τὸ παρὰ φύσιν ὄν τῆς θεότητος J 11 Καὶ: Kān JV πιστεύσης JV^{po} 11-12 προσκομίσης JV^{po} 12-13 τὴν τοῦ σώματος καὶ τῆς θεότητος V 13 μὲν post ὀρθῶς add. I 15 τόγε: τότε J τυγχάνει om. V 17 Καὶ ---- ἐμόν om. J 18 ἦκεν ante ἡμῖν add. J 19 Τοῦ αὐτοῦ: Καὶ S μετ' ὀλίγα: ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου J 22-3 παθήμασι: πάθει I: ἁμαρτήμασι J 23 σύμμορφος: σύμφθορος IV: om. J ἐστι²: τι S 27 εἶναι post ἡδύνατο add. S

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐπισκόπου Καισαρείας.

38 Ἐκ τοῦ περὶ εὐχαριστίας λόγου.

Διόπερ ἐπιδακρύσας τῷ φίλῳ, αὐτός γε τὴν κοινωνίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπεδείξατο, καὶ ἡμᾶς τῶν ἐφ' ἑκάτερα ὑπερβολῶν ἠλευθήρωσε· μήτε καταμαλακίζεσθαι πρὸς τὰ πάθη, μήτε ἀναισθητῶς ἔχειν τῶν λυπηρῶν ἐπιτρέπων. Ὡς οὖν κατεδέξατο τὴν πεῖναν ὁ κύριος, τῆς στερεᾶς τροφῆς διαπνευσθείσης αὐτῷ, καὶ τὴν δίψαν προσήκατο, τῆς ὑγρότητος ἀναλωθείσης τῆς ἐν τῷ σώματι· καὶ ἐκοπίασε, τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ὑπερταθέντων· οὐ τῆς θεότητος τῷ καμᾶτῳ πιεζομένης, ἀλλὰ τοῦ σώματος τὰ ἐκ φύσεως ἐπακολουθοῦντα συμπτώματα δεχομένου.

39 Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ κατὰ Εὐνομίου.

Ἐγὼ γὰρ καὶ τὸ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν ἴσον δύνασθαι τῷ ἐν οὐσίᾳ θεοῦ ὑπάρχειν φημί. Ὡς γὰρ τὸ μορφήν ἀνειληφέναι δούλου ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος τὸν κύριον ἡμῶν γεγενῆσθαι σημαίνει, οὕτως ὁ λέγων ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν τῆς θείας οὐσίας παρίστησι τὴν ιδιότητα.

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ.

40 Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν νέαν κυριακὴν.

Ἦξει πάλιν μετὰ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ παρουσίας, κρίνοντα ζῶντας καὶ νεκρούς. Οὐκέτι μὲν σάρκα, οὐκ ἀσώματον δέ, οἷς αὐτὸς οἶδε λόγοις θεοειδестέρου σώματος, ἵνα καὶ ὀφθῆ ὑπὸ τῶν ἐκκεντησάντων, καὶ μείνῃ θεὸς ἔξω παχύτητος.

41 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Κληδόνιον ἐπιστολῆς.

Φύσεις μὲν γὰρ δύο θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐπεὶ καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα, υἱοὶ

38 ll. 3-6 (ἐπιτρέπων) Gelasius 22; ll. 6-11 Gelasius 51 (104:6-9)

39 Chalcedon 1 41 Exc. Eph. XIII (43.26-30); Gelasius 19; 25-167.1 (δύο¹)

Chalcedon 3

(3 Jn. 11:35) (13-17 Phil. 2:7) (20 Acts 1:11) (22 Zech. 12:10)

ISM DPJCVOR 1 ἐπισκόπου om. J Καππαδοκίας post Καισαρείας add. J 3 γε: τε J τῆς: τὴν V ἀνθρωπείας S^o 6-7 τῆς στερεᾶς τροφῆς ante τὴν (6) transp. J 7 ταύτης ante αὐτῷ add. J 11 τῆς ante φύσεως add. JV 12 εἰς --- Εὐνομίου: ἐκ τοῦ κατὰ Εὐνομίου S: ἐκ τῶν κατὰ Εὐνομίον ἀντιρρητῶν J 14 θεῷ post θεοῦ add. V^o 16 ὁ om. IV 18 Τοῦ --- Ναζιανζοῦ: Τοῦ θεολόγου S ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ: τοῦ θεολόγου IJ 19 λόγου τοῦ om. IS τὴν νέαν κυριακὴν: τὸ βάπτισμα S^o: τὸ ἄγιον βάπτισμα J 20 κρινούντα J 21 οἶδε λόγοις: οἶδεν ἀληθῶς V 24-167.5 Τοῦ --- γένειτο post ἄόρατος (167.15) transp. I (lect. var. hic cit.)

δὲ οὐ δύο. Οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα δύο ἄνθρωποι, εἰ καὶ οὕτως ὁ Παῦλος καλεῖ τὸ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ἐκτὸς. Καὶ εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο τὰ ἐξ ὧν ὁ σωτήρ, ἐπεὶ μὴ ταυτὸν τὸ ὄρατον τῷ ἀοράτῳ, καὶ τὸ ἄχρονον τῷ ὑπὸ χρόνον· οὐκ ἄλλος δὲ καὶ ἄλλος, μὴ γένοιτο.

5

42 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Κληδόνιον προτέρας ἐκθέσεως.

Εἴ τις ἀποτεθεισθαὶ νῦν τὴν σάρκα λέγει, καὶ γυμνὴν εἶναι τὴν θεότητα σώματος, ἀλλὰ μὴ μετὰ τοῦ προσλήμματος καὶ εἶναι καὶ ἥξειν, μὴ ἴδοι τὴν δόξαν τῆς παρουσίας. Ποῦ γὰρ τὸ σῶμα νῦν, εἰ μὴ μετὰ τοῦ προσλαβόντος; Οὐ γὰρ δὴ κατὰ τοὺς Μανιχαίων λήρους τῷ ἡλίῳ ἐναποτίθεται, ἵνα τιμηθῇ διὰ τῆς ἀτιμίας· ἢ εἰς τὸν ἀέρα ἐχέθη καὶ διελύθη, ὡς φωνῆς φύσις, καὶ ὀσμῆς ῥύσις, καὶ ἀστραπῆς δρόμος οὐχ ἴσταμένης. Ποῦ δὲ καὶ τὸ ψηλαφηθῆναι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐν ᾗ ὀφθῆσεται ποτε ὑπὸ τῶν ἐκκεντησάντων; θεότης δὲ καθ' ἑαυτὴν ἀόρατος.

15

43 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ υἱοῦ λόγου β'.

Ὡς μὲν γὰρ λόγος, οὔτε ὑπήκοος ἦν, οὔτ' ἀνήκοος· τῶν γὰρ ὑπὸ χεῖρα ταῦτα, καὶ τῶν δευτέρων· τὸ μὲν τῶν ἐγγνωμονεστέρων, τὸ δὲ τῶν ἀξίων κρίσεως. Ὡς δὲ δούλου μορφῇ, συγκαταβαίνει τοῖς ὁμοδούλοις, καὶ μορφοῦται τὸ ἀλλότριον, ὅλον ἐν ἑαυτῷ φέρων ἐμὲ μετὰ τῶν ἐμῶν, ἵνα ἐν ἑαυτῷ δαπανήσῃ τὸ χεῖρον, ὡς κηρὸν πῦρ, ἢ ὡς ἀτμίδα γῆς ἡλίου.

192

44 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὰ θεοφάνια.

Ἐπειδὴ τοίνυν προήλθεν ἐκ τῆς παρθένου μετὰ τῆς προσλήψεως ἐκ δύο τῶν ἑαυτοῖς ἐναντίων σαρκὸς καὶ πνεύματος. Ὡν τὸ μὲν αὐτῶν εἰς τὸν θεὸν προσειληφθαι, τὸ δὲ τὴν χάριν παρέσχκε τῆς θεότητος.

25

44 Leo 4

(1-2 2 Cor. 4:16)

ISMDPJCVOR 1 οὐδὲ θεοί post δύο¹ add. J 2 καλεῖ post ἐντὸς transp. S: προσηγόρευσε et post ἐκτὸς transp. J 3 εἶη post σωτήρ add. IS ἐπεὶ: εἴπερ J 4 τὸ --- ἀοράτῳ: τὸ ἀόρατον τῷ ὄρατῳ J χρόνῳ I 5 τὰ γὰρ ἀμφοτέρω ἐν τῇ ἐνώσει post γένοιτο add. J 6 προτέρας: δευτέρας I ἐκ τοῦ ἢ κεφαλαίου post ἐκθέσεως add. J 7 λέγοι J 9 αὐτοῦ post παρουσίας add. J 11 ἐναποτίθεται V 12 φύσις: χύσις J 13 ἐν ᾗ: πῶς δὲ J 14 δὲ: γὰρ J 16 β' λόγου SJ 17 τῶν γὰρ: καὶ γὰρ τῶν J 19 κρίσεως: κολάσεως J 20 καὶ δούλοις post ὁμοδούλοις add. J 21 πύρι IS 22 ὡς om. J ἀτμίδα γῆς: ἀτμή τις I: ἀτμίδα τις S 23-5 Τοῦ --- πνεύματος: Ἐκ τοῦ εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν λόγου. Προελθὼν δὲ θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως εἰς D 23 λόγου post θεοφάνια transp. SJ τοῦ² om. SJ 24 Ἐπειδὴ τοίνυν: Ἐπεὶ οὖν J ἐν ante ἐκ¹ add. PJ 25 ἑαυτοῖς om. SPJ ἐθέωσε: τὸ δὲ ἐθεώθη τῷ μὲν post μὲν add. P 25-6 αὐτῶν --- προσειληφθαι: ἐθέωσε S^oDJ 26 τὴν --- θεότητος: ἐθεώθη S^oDJ

45 Τοῦ αὐτοῦ μετ' ὀλίγα.

Ἀπεστάλη μὲν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. Διπλῆ γὰρ ἦν ἡ φύσις αὐτοῦ, ἀμέλει τοι ἐντεῦθεν καὶ ἐκοπίασε, καὶ ἐπέινησε, καὶ ἐδάμησε, καὶ ἤγωνίασε, καὶ ἐδάκρυσεν, ἀνθρωπίνου σώματος νόμω.

46 Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ β' λόγῳ τῷ περὶ υἱοῦ.

Θεὸς δὲ λέγοιτο ἄν, οὐ τοῦ λόγου, τοῦ ὄρωμένου δέ. Πῶς γὰρ ἂν εἶη τοῦ κυρίως θεοῦ θεός; Ὡσπερ καὶ πατήρ, οὐ τοῦ ὄρωμένου, τοῦ λόγου δέ. Καὶ γὰρ ἦν διπλοῦς. Ὡστε τὸ μὲν κυρίως ἐπ' ἀμφοῖν, τὸ δὲ οὐ κυρίως, ἀλλ' ἐναντίως ἢ ἐφ' ἡμῶν ἔξει. Ἡμῶν γὰρ κυρίως μὲν θεός, οὐ κυρίως δὲ πατήρ. Καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ ποιεῖ τοῖς αἰρετικοῖς τὴν πλάην, ἢ τῶν ὀνομάτων ἐπίζευξις, ἐπαλλαττομένων τούτων διὰ τὴν σύγκρασιν. Σημεῖον δέ, ἡνίκα αἱ φύσεις διίστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαίρεται καὶ τὰ ὀνόματα. Παύλου λέγοντος ἄκουσον· “Ἰνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατήρ τῆς δόξης.” Χριστοῦ μὲν θεός, τῆς δὲ δόξης πατήρ. Εἰ γὰρ καὶ τὸ συναμφότερον ἔν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνόδῳ. Τούτων τί ἂν γένοιτο γνωριμώτερον; Πέμπτον λεγέσθω, τὸ λαμβάνειν αὐτὸν ζώην, ἢ κρίσιν, ἢ κληρονομίαν ἐθνῶν, ἢ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἢ δόξαν, ἢ μαθητάς, ἢ ὅσα λέγεται. Καὶ ταῦτα τῆς ἀνθρωπότητος.

47 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

“Εἰς γὰρ θεός, εἰς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστός Ἰησοῦς.” Πρεσβεύει γὰρ ἔτι ὡς ἄνθρωπος καὶ νῦν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας. Ὅτι μετὰ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ προσέλαβεν, ἕως ἂν ἐμὲ ποιήσῃ θεόν, τῇ δυνάμει τῆς ἐνανθρωπήσεως, κἂν μηκέτι κατὰ σάρκα γινώσκῃται, τὰ σαρκικὰ λέγω πάθη, καὶ χωρὶς τῆς ἁμαρτίας τῆς ἡμετέρας.

45 Leo 5 46 ll. 10 (Καὶ)–13 (ὀνόματα) Chalcedon 4

13–14 Eph. 1:17 21–2 1 Tim. 2:5

ISM DPJCVOR

1 Τοῦ --- ὀλίγα: Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου J ὀλίγον V 2 ἀλλ' om. J Διπλοῦς PJ 2–3 ἢ --- αὐτοῦ om. J ἢ --- ἐντεῦθεν: ἐπεὶ P 4 ἀνθρωπίνου om. D νόμω σώματος SD 5 ἐν --- υἱοῦ: ἐκ τοῦ β' περὶ υἱοῦ λόγου S: ἐκ τοῦ περὶ υἱοῦ β' λόγου J 6–10 Θεὸς --- πατήρ post συνόδῳ (16) cum alio titulo transp. ISV (cf. 16) 9 ἢ: ἢ ISV ἔξει: ἔφη J μὲν γὰρ κυρίως J 10–16 Καὶ --- συνόδῳ post πατήρ (10) iterum scrib. ISV. Lect. var. sic cit.: I¹S²S¹S²V¹V². 11 ἐπίζευξις: ἐπίτευξις S¹S² 11–12 ἐπαλλαττομένων --- σύγκρασιν scrib. J: om. cett. 12 ὡς ante ἡνίκα add. I²S²JV² 13 καὶ om. V² Παύλου λέγοντος ἄκουσον: Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ I¹V¹: Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου S¹ ἄκουσον J: ἀκούετε cett.² 14 ἡμῶν om. J 14–15 Χριστοῦ μὲν θεός: θεὸς μὲν τοῦ Χριστοῦ I¹S¹V¹ 15 τὰ συναμφότερα I¹S¹V¹ 16 συνόδῳ δέ S¹S² Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ et 6–16 (Θεὸς --- συνόδῳ) post συνόδῳ (ut supra cit.: 6–10 et 10–16) add. IV: Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου et cetera (ut IV) post δέ add. S 22 Ἰησοῦς Χριστός J 26 ἡμετέρας: ἐμῆς S

48 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

*Ἡ πᾶσιν εὐδηλον, ὅτι γινώσκει μὲν ὡς θεός, ἄγνωεὶ δέ, φησίν, ὡς ἄνθρωπος, ἐάν τις τὸ φαινόμενον χωρίσῃ τοῦ νοουμένου. Τὸ γὰρ ἀπόλυτον εἶναι τὴν τοῦ υἱοῦ προσηγορίαν καὶ ἄσχετον, οὐ προσκειμένου τῷ υἱῷ τοῦ τινος, ταύτην δίδωσι τὴν ὑπόνοιαν. Ὡστε τὴν 5 ἄγνωϊαν ὑπολαμβάνειν ἐπὶ τὸ εὐσεβέστερον, τῷ ἀνθρωπίνῳ, μὴ τῷ θείῳ ταύτην λογιζόμενος.

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης.

49 Ἐκ τοῦ κατηχητικοῦ λόγου.

Καὶ τίς τοῦτο φησιν, ὅτι τῇ περιγραφῇ τῆς σαρκός, καθάπερ ἀγγεῖω 10 τινί, τὸ ἄπειρον τῆς θεότητος περιελήφθη;

50 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Εἰ δὲ ἀνθρώπου ψυχὴ κατὰ τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην συγκεκραμένη τῷ σώματι πανταχοῦ κατ' ἐξουσίαν γίνεται, τίς ἀνάγκη τῇ φύσει τῆς σαρκός τὴν θεότητα λέγειν ἐμπεριείργεσθαι; 15

51 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τί κωλύει θείας φύσεως ἔνωσίν τινα καὶ προσεγγισμὸν γνωρίσαντας πρὸς τὸ ἀνθρώπινον, τὴν θεοπρεπῆ διάνοιαν καὶ ἐν τῷ προσεγγισμῷ διασώσασθαι, πάσης περιγραφῆς ἐκτὸς εἶναι τὸ θεῖον πιστεύοντας, καὶ ἐν ἀνθρώποις ἦ; 20

52 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Εὐνομίου λόγου.

Εἰ δὲ ὁ μὲν ἐκ τῆς Μαρίας ἀδελφοῖς διαλέγεται, ὁ δὲ μονογενῆς ἀδελφοῦς οὐκ ἔχει· πῶς γὰρ ἂν ἐν ἀδελφοῖς τὸ μονογενὲς διασώζοιτο; Καὶ ὁ εἰπών, “Πνεῦμα ὁ θεός,” φησὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς ὁ αὐτός, “Ψηλαφήσατέ με,” ἵνα δείξῃ ὅτι ψηλαφητὴ μόνη ἢ ἀνθρωπίνη 25 φύσις, ἀναφῆς δὲ τὸ θεῖον. Καὶ ὁ εἰπών, “Πορεύομαι,” τοπικὴν διασημαίνει μετὰστασιν· ὁ δὲ τὰ πάντα ἐμπεριεληφώς, ἐν ᾧ, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, ἐκτίσθη πάντα, καὶ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα συνέστηκεν, οὐδὲν ἐν τοῖς οὖσιν ἔξω αὐτοῦ ἔχει, ὁ κατὰ τινα κίνησιν ἢ μεταχώρησιν γίνεται. 30

(22 Jn. 7:3 ff.) 24 Jn. 4:24 25 Lk. 24:39 26 Jn. 14:28 (27-30 Col. 1:16-17)

ISMDPJCVR 2 *H: Eἰ I φησίν om. I 5 τῷ υἱῷ om. I 7 θείῳ: θεῷ O
 λογιζομένους J: λογιζόμεν V 8 Τοῦ ἁγίου om. SJ ἐπισκόπου om. S 9 αὐτοῦ
 ante λόγου add. J 11 θεότητος: σαρκός V περιελήφθαι IS: περιείληπται V
 19 τὸ θεῖον om. J 20 ἀνθρώπῳ J 23 ἂν om. V διεσώζετο ISV 25 μόνη:
 μὲν J ἀνθρωπεῖα V 26 δέ post εἰπών add. I τὴν ante τοπικὴν add. J
 28 τὰ ante πάντα¹ add. P 29 ἑαυτοῦ J ἀπέχει I 30 γίνεται PJ: γένηται cett.

53 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

“Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθεῖς.” Τίς οὖν ὑψώθη; ὁ ταπεινὸς ἢ ὁ ὑψιστος; τί δὲ τὸ ταπεινόν, εἰ μὴ τὸ ἀνθρώπινον; Τί δὲ ἄλλο παρά τὸ θεϊόν ἐστιν ὁ ὑψιστος; Ἀλλὰ μὴν ὁ θεὸς ὑψωθῆναι οὐ δεῖται, ὑψιστος ἄν· τὸ ἀνθρώπινον ἄρα ὁ ἀπόστολος ὑψωθῆναι λέγει. Ὑψωθῆναι δὲ 5 διὰ τοῦ κύριος καὶ Χριστὸς γενέσθαι. Οὐκοῦν οὐ τὴν προαιώνιον ὑπαρξίν τοῦ κυρίου διὰ τοῦ ἐποίησε ρήματος παρίστησιν ὁ ἀπόστολος, ἀλλὰ τὴν τοῦ ταπεινοῦ πρὸς τὸ ὑψηλὸν μεταποίησιν, τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ γεγενημένην. Σαφηνίζεται γὰρ διὰ τούτου τοῦ ρήματος τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Ὁ γὰρ εἰπὼν, “Τῇ δεξιᾷ τοῦ θεοῦ ὑψω- 10 θεῖς,” φανερώς ἐκκαλύπτει τὴν ἀπόρρητον τοῦ μυστηρίου οἰκονομίαν, ὅτι ἡ δεξιὰ τοῦ θεοῦ, ἡ ποιητικὴ τῶν ὄντων πάντων, ἣτις ἐστὶν ὁ κύριος, δι’ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, καὶ οὗ χωρὶς ὑπέστη τῶν γεγονότων οὐδέν, αὕτη τὸν ἐνωθέντα πρὸς αὐτὴν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἴδιον ἀνήγαγεν ὕψος διὰ τῆς ἐνώσεως. 15

Τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου.

54 Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστιν.” Διάκρινον λοιπὸν τὰς φύσεις, τὴν τε τοῦ θεοῦ, τὴν τε τοῦ ἀνθρώπου. Οὔτε γὰρ κατὰ ἐκπτώσιν ἐκ θεοῦ γέγονεν ἄνθρωπος, οὔτε κατὰ προ- 20 κοπὴν ἐξ ἀνθρώπου θεός.

55 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ’ ἑαυτοῦ οὐδέν.”

Μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν ὁ κύριος τὰ συναμφότερα δείκνυσι, καὶ ὅτι οὐ τοιοῦτον τὸ σῶμα, καὶ ὅτι τοῦτο τὸ ἀνιστάμενον. Ἀναμνήσθητι τῆς 25 ἱστορίας. Ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνειλεγμένοι μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἔστη μέσος αὐτῶν ὁ κύριος. Οὐδέποτε τοῦτο πρὸ τοῦ πάθους ἐποίησε. Μὴ γὰρ οὐκ ἠδύνατο ὁ Χριστὸς καὶ πάλαι τοῦτο ποιῆσαι; πάντα γὰρ τῷ θεῷ δυνατά. Ἄλλ’

53 Gelasius 23

54 = 107.7-9 (q.v.) = Chalcedon 6 (114.27-8) = Gelasius 27 (100.19-21)

2 Acts 2:33 10-11 Acts 2:33 17 Jn. 14:28 21-2 Jn. 5:19 (25 ff. Jn. 20:19 ff.)

ISMPJCVOR 2 ὁ² om. S 4 οὐ δεῖται ὑψωθῆναι J 7 ὑπαρξιν --- ρήματος: τοῦ λόγου ὑπαρξιν διὰ τοῦ ὑψωθῆναι ρήματος J 9 γενομένην J Σαφηνίζει J γὰρ om. J 11 μυστηρίου: θεοῦ JR θείου ante μυστηρίου add. S 12 ὄντων om. S 13 γεγονότων: ὄντων J 14-15 διὰ τῆς ἐνώσεως ἀνήγαγεν ὕψος S 16 Τοῦ ἁγίου om. S 17 εἰς τό om. S ἐστιν om. I 18 τὴν τε τοῦ ἀνθρώπου: καὶ τοῦ ἀνθρώπου J 19 δὲ post οὔτε² add. J 21 τοῦ³ om. V 24 τό² om. IV 25 συνηγμένοι IS 26 μέσον IS^{pc}J 27 δὲ post Οὐδέποτε add. J 28 Χριστὸς: κύριος J

οὐκ ἐποίησε πρὸ τοῦ πάθους, ἵνα μὴ νομίσης φαντασίαν τὴν οἰκονομίαν, ἢ δόκησιν, μηδὲ πνευματικὴν οἰθηθῆς τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα, μηδὲ ἐξ οὐρανῶν κατελθοῦσαν, μηδὲ ἑτεροοῦσιον τῇ ἡμετέρᾳ σαρκί. Ταῦτα γὰρ πάντα τινὲς φαντασθέντες, καὶ σεμνύνειν νομίζοντες διὰ τούτων τὸν κύριον, λελήθασι σφᾶς αὐτοὺς διὰ τῆς εὐχαριστίας βλασφημούντες, καὶ ψεῦδος κατηγοροῦντες τῆς ἀληθείας, πρὸς τὸ καὶ παντάπασιν ἄλογον τὸ ψεῦδος τυγχάνειν. Εἰ γὰρ ἕτερον ἀνέλαβε σῶμα, τί πρὸς τὸ ἐμὸν τὸ τῆς σωτηρίας δεόμενον; Εἰ ἐξ οὐρανῶν κατήγαγε σάρκα, τί πρὸς τὴν ἐμὴν σάρκα τὴν ἐκ τῆς γῆς εἰλημμένην;

56 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

10

Διὰ ταῦτα μὲν οὖν, οὐ πρὸ τοῦ πάθους, ἀλλὰ μετὰ τὸ πάθος, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἔστη τῶν μαθητῶν μέσος ὁ κύριος, ἵνα γνῶς, ὅτι καὶ σοῦ τὸ ψυχικὸν σῶμα σπαρὲν ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. Ἴνα δὲ μὴ πάλιν ἄλλο νομίσης εἶναι τὸ ἀνιστάμενον, τοῦ Θωμᾶ πρὸς τὴν ἀνάστασιν ἀπιστήσαντος, δείκνυσιν αὐτῷ τοὺς τύπους τῶν ἡλων, 15 δείκνυσιν αὐτῷ τῶν τραυμάτων τὰ ἴχνη. Ἄρ' οὐκ ἴσχυεν ἑαυτὸν ἰάσασθαι, καὶ ταῦτα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὁ πάντας καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἰασάμενος; Ἀλλὰ δι' ὧν μὲν τοὺς τύπους τῶν ἡλων δείκνυσιν, παραδίδωσιν ὅτι τοῦτο· δι' ὧν δὲ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν εἴσεισι, δείκνυσιν ὅτι οὐ τοιοῦτο. Τοῦτο μὲν, ἵνα πληρώσῃ τὸν τρόπον 20 197 τῆς οἰκονομίας, ἐγείρας τὸ νεκρωμένον, οὐ τοιοῦτον δέ, ἵνα μὴ πάλιν ὑποπέσῃ φθορᾶ, μηδὲ πάλιν ὑποστῇ θάνατον.

Τοῦ μακαρίου Θεοφίλου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

57 Ἐκ τῶν κατὰ Ὠριγένους.

Οὔτε τῆς ἡμετέρας ὁμοιώσεως, πρὸς ἣν κεκοινωνήκεν, εἰς θεότητος 25 φύσιν μεταβαλλομένης, οὔτε τῆς θεότητος αὐτοῦ τρεπομένης εἰς τὴν ἡμετέραν ὁμοίωσιν. Μένει γὰρ ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς θεός· μένει καὶ τὴν ἡμῶν ἐν ἑαυτῷ παρασκευάζων ὑπαρξίν.

58 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας.

Ἀλλὰ γὰρ οὐχ ἡσυχάζων πάλιν βλασφημεῖς, συκοφαντῶν τὸν υἱὸν 30

(14-16 Jn. 20:27)

ISMPJCVOR 3 οὐρανοῦ SJ 5 διὰ: ἀντὶ J 12 κύριος: Ἰησοῦς J 13 τὸ om. J
 15 τῶν ἡλων τοὺς τύπους J 16 ἴσχυσεν S 17 τὴν om. IV 18 ἰώμενος J
 19-20 εἴσεισι τῶν θυρῶν S 20 τοιοῦτον J 21 τὸ: τὸν SV 23 Θεοφίλου ante
 τοῦ transp. J Τοῦ μακαρίου om. S 27 μένει²: μένειν J δὲ post μένει² add. S
 28 ἑαυτῷ: αὐτῷ ISJ 30 Ἀλλὰ: Ἀλλ' οὐ V

τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων αὐτοῖς ῥήμασιν οὕτως· “Ὡσπερ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πατὴρ ἔν εἰσιν, οὕτω καὶ ἡν εἴληφεν ὁ υἱὸς ψυχὴν καὶ αὐτὸς ἔν εἰσιν.” ἀγνοῶν ὅτι ὁ μὲν υἱὸς καὶ ὁ πατὴρ ἔν εἰσι διὰ τὴν μίαν οὐσίαν καὶ τὴν αὐτὴν θεότητα· ἡ δὲ ψυχὴ καὶ ὁ υἱὸς ἑτέρα πρὸς ἑτέραν ἐστὶν οὐσία τε καὶ φύσις. Εἰ γὰρ ὡσπερ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἔν εἰσιν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ 5 τοῦ υἱοῦ καὶ ὁ υἱὸς ἔν εἰσιν, ἔσται καὶ ὁ πατὴρ καὶ ἡ ψυχὴ ἔν, καὶ λέξει ποτὲ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ υἱοῦ· “Ὁ ἑώρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν πατέρα.” Ἄλλ’ οὐκ ἔστι τοῦτο, μὴ γένοιτο. Ὁ γὰρ υἱὸς καὶ ὁ πατὴρ ἔν, ἐπειδὴ μὴ διάφοροι θεότητες· ἡ δὲ ψυχὴ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ ἕτερον, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ δι’ αὐτοῦ γέγονεν ὁμοούσιος 10 ἡμῖν ὑπάρχουσα. Εἰ γὰρ ᾧ τρόπῳ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἔν εἰσιν, τοῦτω τῷ τρόπῳ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ υἱὸς ἔν εἰσι, κατὰ τὸν Ὁριγένους λόγον, ἔσται καὶ ἡ ψυχὴ ὡς ὁ υἱὸς, “Ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ.” Ἀλλὰ μὴν ἀδύνατον τοῦτο· ἀδύνατον ἄρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔν εἶναι, καθάπερ 15 αὐτὸς καὶ ὁ πατὴρ ἔν εἰσι. Καὶ τί ποιήσει πάλιν ἑαυτῷ περιπίπτων; Γράφει γὰρ οὕτως·

Οὐ δῆπου γὰρ ἡ τεταραγμένη καὶ περίλυπος οὐσα ψυχὴ ὁ μονογενὴς καὶ πρωτότοκος πάσης κτίσεως ἐτύγχανεν οὐσα. Ὁ γὰρ θεὸς λόγος, ὡς κρείττων τῆς ψυχῆς τυγχάνων, αὐτὸς ὁ υἱὸς 20 φησιν, “Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν.”

Εἰ τοίνυν κρείττων ἐστὶν ὁ υἱὸς τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ὡσπερ οὖν καὶ κρείττων ὁμολογεῖται, πῶς ἡ ψυχὴ τούτου ἴσα θεῷ καὶ ἐν μορφῇ θεοῦ; Αὐτὴν γὰρ εἶναι φάμενος τὴν κενώσασαν ἑαυτήν καὶ μορφήν 25 δούλου λαβοῦσαν, ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν ἀσεβειῶν ἐπισημότερος τῶν ἄλλων αἰρετικῶν ἐγένετο, ὡς ἐπεσημηνάμεθα. Εἰ γὰρ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχει ὁ λόγος, καὶ ἴσα θεῷ ἐστίν, ἐν μορφῇ δὲ θεοῦ ὑπάρχειν καὶ ἴσα θεῷ τὴν ψυχὴν τοῦ σωτῆρος οἶεται, τολμήσας οὕτω γράψαι, πῶς 30 αὐτὰ τὸ κρείττον μαρτυρεῖ.

(1-16 Jn. 10:30) 7-8 Jn. 14:9 13-14 Heb. 1:3 (18-19 Col. 1:15) 21-2 Jn. 10:18 (25-6 Phil. 2:7)

ISMPJCVOR 1 δ² om. SV 2-3 εἰσιν¹ --- ἔν om. I 3 μὲν ὁ S δ² om. S
4 ἡ --- υἱὸς: οὐχ οὕτως ὁ υἱὸς καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ I γὰρ post ἑτέρα add. I 4-5 ἐστὶν
post φύσις transp. I 5-6 οὕτω --- εἰσιν om. I 6 τοῦ υἱοῦ om. J καὶ⁴ om. I
9 ἐπεὶ S μὴ: οὐ J θεότητες: ποιότητες V 9-10 καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ φύσει IJ
10 ἑτέρα J 11 εἰσιν ἔν V 12 Ὁριγένους λόγον: Ὁριγένην V 14 αὐτοῦ
ὑποστάσεως S 15 καὶ¹ om. J ἔν om. I 20 ὡς: ὅς I 24 ὁμολόγηται V
25 θεοῦ: αὐτοῦ V 25-7 Αὐτήν --- ἐπεσημηνάμεθα om. J 25 φάμενος IS:
φιμεν ὅς V 28 ὑπάρχει: ὑπάρχων J λόγος: υἱὸς J δὲ om. J 29 δὲ post πῶς add. J

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

59 Ἀπὸ λόγου ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ῥηθέντος. 200

Καὶ ὁ μὲν δεσπότης σου εἰς οὐρανὸν ἀνήγαγεν ἄνθρωπον, σὺ δὲ οὔτε ἀγορᾶς αὐτῷ μεταδίδως. Καὶ τί λέγω εἰς οὐρανόν; εἰς θρόνον ἐκάθισε βασιλικόν, σὺ δὲ καὶ τῆς πόλεως ἐξελαύνεις.

5

60 Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μα' ψαλμοῦ.

Οὐ παύεται Παῦλος μέχρι τῆς σήμερον λέγων, “Ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ.” Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως τῆς σῆς λαβὼν ἀπαρχὴν, ἐκάθισεν “ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.” Τί ταύτης ἴσον γενοίτ' ἂν τῆς τιμῆς; Ἡ ἀπαρχὴ τοῦ γένους ἡμῶν, τοῦ τοσαῦτα προσκεκρουκότος, τοῦ ἡτιμωμένου, ἐν ὕψει τοσοῦτῳ κάθηται, καὶ τοσαύτης ἀπολαύει τιμῆς.

15

61 Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς γλωσσῶν διαιρέσεως.

Ἐνόησον γὰρ οἷόν ἐστιν ἰδεῖν τὴν ἡμετέραν φύσιν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ὀχουμένην, καὶ πᾶσαν αὐτῇ τὴν ἀγγελικὴν περικεχυμένην δύναμιν. Σκόπει δέ μοι καὶ Παύλου σοφίαν, πόσα ὀνόματα ἐπιζητεῖ, ὥστε παραστήσαι τοῦ θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν. Οὐ γὰρ εἶπεν ἀπλῶς τὴν χάριν, οὐδὲ τὸν πλοῦτον ἀπλῶς, ἀλλὰ, “Τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος ἐν χρηστότητι.”

62 Τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ δογματικοῦ λόγου, ὅτι τὰ ταπεινῶς εἰρημένα καὶ γεγενημένα παρὰ τοῦ Χριστοῦ, οὐ δι' ἀσθένειαν δυνάμεως, ἀλλὰ δι' οἰκονομίας διαφόρους.

25

Καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὸν μαθητὴν ἰδὼν ἀπιστοῦντα, οὐ παρητήσατο αὐτῷ καὶ τραύματα καὶ τύπον ἥλων ἐπίδειξαι, καὶ χειρὸς ἀφή τὰς ὠτειλὰς ὑποβαλεῖν, καὶ εἶπεῖν, “Ἐρεύνησον, καὶ ἴδε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὄστέα οὐκ ἔχει.” Διὰ τοῦτο οὔτε ἐξ ἀρχῆς τελείας ἡλικίας

7-9 2 Cor. 5:20 10-12 Eph. 1:21 (19-20 Eph. 2:7) 21-2 Eph. 2:7 28-9 Lk. 24:39

ISMPJCVOR I ἁγίου: ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν J Τοῦ --- Κωνσταντινουπόλεως: Τοῦ Χρυσοστόμου S ■ Ἀπὸ --- ῥηθέντος: Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ῥηθέντος S ῥηθέντος ante ἐν transp. J 3 τὸν ante ἄνθρωπον add. J οὔτε: οὐδὲ J 6 ἐκ τοῦ λόγου τοῦ post αὐτοῦ add. J εἰς τὴν ἀρχὴν: ἐκ τῆς ἀρχῆς S 10 τῆς σῆς om. J τῆς ἐμῆς post λαβὼν add. J ὑπεράνω: ἐπάνω IS^{PO}: ἄνω S^{AV} 16 ἐκ τοῦ post αὐτοῦ add. SJ περὶ om. S τῶν ante γλωσσῶν add. SJ 19 μοι om. JV 20 τὴν τοῦ θεοῦ J θεοῦ: Χριστοῦ V 23 ἀπὸ: ἐκ τοῦ S λόγου δογματικοῦ J 24 τοῦ om. V 25 ἐγένοντο καὶ ἐρρέθησαν post διαφόρους add. J^m 27 αὐτῷ: ὁ κύριος J 28 εἶπεν V 29 οὔτε: οὐδὲ J

τὸν ἄνθρωπον ἀνέλαβεν, ἀλλ' ἠνέσχετο καὶ συλληφθῆναι καὶ τεχθῆναι καὶ γαλακτοτροφηθῆναι, καὶ τοσοῦτον χρόνον ἐπὶ τῆς γῆς διατρίψαι, ἵνα καὶ τῷ μήκει τοῦ χρόνου καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῦτο αὐτὸ πιστώσῃται.

63 Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι δαίμονες τὰ τῶν ἀνθρώπων 5
διοικοῦσιν.

Οὐδὲν ἦν εὐτελέστερον ἀνθρώπου, καὶ οὐδὲν γέγονε τιμιώτερον ἀνθρώπου. Τὸ ἔσχατον μέρος τῆς λογικῆς κτίσεως οὗτος ἦν. Ἄλλ' οἱ πόδες ἐγένοντο κεφαλῆ, καὶ εἰς τὸν θρόνον ἀνηνέχθησαν τὸν βασιλικὸν διὰ τῆς ἀπαρχῆς. Καθάπερ γὰρ ἄνθρωπος φιλότιμός τις καὶ μεγαλό- 10
δωρος, ἰδὼν τινα ἐκ ναυαγίου διαφυγόντα, καὶ τὸ σῶμα γυμνὸν ἀπὸ τῶν κυμάτων διασῶσαι δυνηθέντα μόνον, δεξάμενος ὑπταῖς ταῖς χερσί, λαμπρὰν περιβάλλει στολήν, καὶ πρὸς τιμὴν ἄγει τὴν ἀνωτάτω, οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἐπὶ τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας ἐποίησε. Πάντα ἀπέ- 2
βαλεν ὅσα εἶχεν ὁ ἄνθρωπος, τὴν παρρησίαν, τὴν πρὸς θεὸν ὀμιλίαν, 15
τὴν ἐν παραδείσῳ διαγωγὴν, τὸν ταλαίπωρον βίον ἀντηλλάξατο, καὶ καθάπερ ἐκ ναυαγίου γυμνός, οὕτως ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν. Ἄλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν δεξάμενος περιστέειλεν εὐθέως, καὶ κατὰ μικρὸν χειραγωγῶν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγεν.

64 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. 20

Ἄλλ' ὁ θεὸς μείζονα τῆς ζημίας τὴν ἐμπορίαν ἐποίησατο, καὶ πρὸς τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν τὴν φύσιν ἀνήγαγε τὴν ἡμετέραν. Καὶ Παῦλος βοᾷ λέγων, “Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.”

65 Τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς τὰ πρῶτα πάσχα νηστεύοντας. 25

Ἀνέωξε τοὺς οὐρανοὺς, τοὺς μισουμένους φίλους ἐποίησεν, εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπανήγαγεν, ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου ἐκάθισε τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν, μυρία ἕτερα παρέσχεν ἡμῖν ἀγαθὰ.

66 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἀνάληψιν λόγου. 30
Τοῦτο οὖν τὸ διάστημα καὶ τὸ ὕψος τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν ἀνήγαγε.

23-4 Eph. 2:6

ISMDPJCVOR 2 διατρίψαι: συναναστραφῆναι J 3 ἵνα --- τοῦ: δι' οὗ J 5 ἐκ τοῦ λόγου τοῦ post αὐτοῦ add. J πρὸς: εἰς J 8 οὗτος om. J 10 τις φιλότιμος J 11 ἀπὸ: ὑπὸ IV 11-12 διασῶσαι ἀπὸ τῶν κυμάτων S 12 ταῖς om. S 13 λαμπρὰν . . . στολήν: λαμπρᾶ στολῆ IJV τῇ ante στολῆ add. V 14 οὕτω om. IV ἐπὶ --- ἐποίησε: ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἐποίησε φύσεως S 15 τὸν ante θεὸν add. S 16 τῷ ante παραδείσῳ forte recte add. D ταλαίπωρον: ἀταλαίπωρον J ἀντηλλάξατο om. J 19 τὸν om. J 21 ἐμπορίαν: εὐπορίαν J 22 τὴν --- ἡμετέραν: τὴν ἡμετέραν ἀνήγαγε φύσιν S 24 τοῖς om. J 25 ἐκ τοῦ λόγου τοῦ post αὐτοῦ add. J 26 Ἠνέωξε J 29 ἐκ --- λόγου: ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ἀνάληψιν J 30 Πρὸς ante τοῦτο add. D: om. cett. καὶ ante ὕψος add. S

Βλέπε ποῦ κάτω ἔκειτο, καὶ ποῦ ἄνω ἀνέβη. Οὔτε καταβῆναι ἦν κατώτερον οὐ κατέβη ὁ ἄνθρωπος, οὔτε ἀναβῆναι ἀνώτερον οὐ ἀνῆγαγεν αὐτὸν πάλιν.

67 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἑρμηνείας τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς.
 “Κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, φησὶν, ἦν προέθετο ἐν αὐτῷ,” τουτέστιν, 5
 ὁ ἐπεθύμει, τοῦτο ὠδινεν, ὡς ἂν τις εἴποι, ἐξείπειν ἡμῖν τὸ μυστήριον.
 Ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι ἄνθρωπον ἄνω καθίσαι βούλεται. Ὁ δὴ καὶ γέγονεν.

68 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἑρμηνείας.
 Περὶ τούτου φησὶν ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐ περὶ 10
 τοῦ θεοῦ λόγου.

69 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἑρμηνείας.
 “Καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι συνεζωοποίησε τῷ 15
 Χριστῷ.” Καὶ πάλιν ὁ Χριστὸς μέσος καὶ τὸ πρᾶγμα ἀξιόπιστον. Εἰ γὰρ ἡ ἀρχὴ ζῆ, καὶ ἡμεῖς ἐζωοποίησε κάκεινον καὶ ἡμᾶς ὁρᾶς ὅτι 15
 περὶ τοῦ κατὰ σάρκα πάντα εἴρηται;

70 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου.
 Τί γὰρ ἐπάγει, “Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν;” μονονουχὶ λέγων, μηδὲν 20
 ἄτοπον ὑποπτέουσιν ἀπὸ τοῦ ἐγένετο. Οὐ γὰρ τροπήν εἶπον τῆς ἀτρέπτου φύσεως ἐκείνης, ἀλλὰ σκήνωσιν καὶ κατοίκησιν. Τὸ δὲ 20
 σκηνοῦν οὐ ταῦτόν ἂν εἴη τῇ σκηνῇ· ἀλλ’ ἕτερον ἐν ἑτέρῳ σκηνοῦ· ἐπεὶ οὐδ’ ἂν εἴη σκήνωσις. Οὐδὲν γὰρ ἐν ἑαυτῷ κατοικεῖ. Ἐτερον δὲ εἶπον κατὰ τὴν οὐσίαν. Τῇ γὰρ ἐνώσει καὶ τῇ συναφείᾳ ἔν ἐστιν ὁ θεὸς λόγος καὶ ἡ σὰρξ, οὐ συγχύσεως γενομένης, οὐδὲ ἀφανισμοῦ τῶν οὐσιῶν, ἀλλ’ ἐνώσεως ἀρρήτου τινὸς καὶ ἀφράστου. 25

71 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου.
 Καὶ καθάπερ τις, ἐν μεταίχμιῳ στὰς δύο τινῶν ἀλλήλων διεστηκότων, 204
 ἀμφοτέρας ἀπλώσας τὰς χεῖρας, ἐκατέρωθεν λαβὼν συνάψειεν, οὕτως καὶ αὐτὸς ἐποίησε, τὴν παλαιὰν τῇ καινῇ συνάπτων, τὴν θείαν φύσιν τῇ ἀνθρωπίνῃ, τὰ αὐτοῦ τοῖς ἡμετέροις. 30

70 Chalcedon 9; ll. 18–22 (σκήνωσις) Gelasius 41 (102.20–4) 71 Chalcedon 16

5 Eph. 1:9 13–14 Eph. 2:5 18 Jn. 1:14b

ISMDPJCVR 2 κατωτέρω S ὁ SD: om. cett. ἀνωτέρω S 2–3 πάλιν ἀνήγαγεν αὐτόν J 6 ὁ: τοῦτο J 9–11 Τοῦ --- λόγου om. S^mJ 13 ἐν ante τῷ add. J 14 Καὶ om. J 17 τῆς ἑρμηνείας post ἐκ add. J 18 τοῦτο ante λέγων add. J 22 ἑαυτῷ: αὐτῷ S 25 ἀφράστου: ἀφθάρτου S 26 τῆς ἑρμηνείας post ἐκ add. J 27 τις om. J στὰς om. J 29–30 φύσιν τῇ ἀνθρωπίνῃ: τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει S

- 72 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ.
 Καθάπερ γὰρ δύο τινῶν ἀφιμαχία διαστάντων, ἕτερός τις ἐν μέσῳ
 παρεντεθείς λύει τὴν τῶν ἐρίζοντων μάχην τε καὶ διχόνοιαν, οὕτω καὶ
 ὁ Χριστὸς ἐποίησεν. Ὁργίζετο ἡμῖν ὡς θεός, ἡμεῖς δὲ τῆς αὐτοῦ
 κατεφρονοῦμεν ὀργῆς τὸν φιλόνηρον δεσπότην ἀποστρεφόμενοι· 5
 καὶ μέσον ἑαυτὸν ἐμβάλων ὁ Χριστὸς, ἑκατέραν φύσιν εἰς φιλίαν
 συνήγαγε, καὶ τὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπικειμένην ἡμῖν αὐτὸς τιμωρίαν
 ὑπέμεινεν.
- 73 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.
 Προσήνεγκε τοίνυν τὰς ἀπαρχὰς τῆς ἡμετέρας φύσεως τῷ πατρί, καὶ 10
 τὸ δῶρον αὐτὸς ἐθαύμασεν ὁ πατὴρ διὰ τε τὴν τοσαύτην ἀξίαν τοῦ
 προσκομίσαντος καὶ τοῦ προσενεχθέντος τὸ ἄμωμον. Καὶ γὰρ
 οἰκείαις ἐδέξατο τοῦτο χερσί, καὶ τοῦ θρόνου μέτοχον εἶναι τοῦ
 οἰκείου πεποίηκε. Καὶ τὸ πλεόν, ἐν τῷ τῆς ἑαυτοῦ δεξιᾶς αὐτὸ μέρος
 καθίδρυσε. Οὐκοῦν ἐπιγνώμεν, τίς ἐκεῖνος ὁ ἀκούσας ἐστί, “Κάθου 15
 ἐκ δεξιῶν μου.” τίς ἦν ἡ φύσις ἐκείνη πρὸς ἣν εἶπεν, ἔσο τοῦ θρόνου
 μου κοινωνός; ἐκείνη ἦν ἡ φύσις πρὸς ἣν εἶπεν, “Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν
 ἀπελεύση.”
- 74 Τοῦ αὐτοῦ μετ’ ὀλίγα.
 Ποῖῳ χρήσομαι λόγῳ, ποίοις φθέγξομαι ῥήμασιν, ἀγνοῶ. Ἡ φύσις ἡ 20
 σαθρά, ἡ φύσις ἡ εὐτελής, ἡ πάντων ἐλάσσων ἀποδειχθεῖσα, πάντα
 νενίκηκεν, ὑπερέβαλεν ἅπαντα. Σήμερον ἀνωτέρα γενέσθαι πάντων
 ἠξίωται, σήμερον ἀπέλαβον ὅπερ ἐπὶ χρόνον πολὺν ἐπεθύμησαν
 ἄγγελοι, σήμερον ἀρχάγγελοι τῶν ἐπὶ πολὺ ποθουμένων θεαταὶ
 γενέσθαι δεδύνηται, καὶ τὴν φύσιν τὴν ἡμῶν ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ βασι- 25
 λέως τῆ δόξης τῆς ἀθανασίας ἐκλάμπουσαν κατενόησαν.

Τοῦ ἁγίου Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.

- 75 Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου.
 Ἐν πᾶσιν ἡμῖν ὁ κύριος ὑπογράφει τὸν τῆς εὐσεβείας χαρακτήρα, καὶ

72 Leo 10 73 Leo 11 74 Leo 12

15-16 Ps. 110:1 (LXX 109:1) 17-18 Gen. 3:19

ISMDPJCVOR 1 τοῦ² om. J λόγου post Χριστοῦ transp. J ἐκ --- Χριστοῦ:
 ἐκ τῆς τοῦ εἰς τὸν Χριστὸν ἀναλήψεως λόγου (sic) S ἐκ τοῦ λόγου τοῦ om. V 4 ὡς:
 ὁ P^oJ 6 ὁ Χριστὸς ἐμβάλων S 10 τὴν ἀπαρχὴν J 11 ὁ πατὴρ ἐθαύμασε V
 τε: γε ISV 14 αὐτὸ om. J 16 καὶ ante τίς add. S εἶπεν: εἶρηκε S 16-17 ἔσο
 --- εἶπεν om. ISV 19 Τοῦ αὐτοῦ: Καὶ S ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου post αὐτοῦ add. J
 22 καὶ ante ὑπερέβαλεν add. S πάντων γενέσθαι S 23 ἀπέλαβεν O^m 25 τῆν²
 om. S 28 τῆς ἐρμηνείας post Ἐκ add. J 29 ἐνυπογράφει J

διαφόρως ὑποδείκνυσι τῇ ἡμετέρα φύσει τὰς τῆς σωτηρίας ὁδοῦς· καὶ
πολλὰς ἡμῖν καὶ ἐναργεῖς ἀποδείξεις παρέχει τῆς τε σωματικῆς
αὐτοῦ ἐπιφοιτήσεως, καὶ τῆς διὰ σώματος ἐνεργούσης θεότητος.
Ἀμφοτέρας γὰρ αὐτοῦ ἐβούλετο πιστώσασθαι τὰς φύσεις.

76 Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὰ θεοφάνια.

“Τίς ὡς ἀληθῶς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ κυρίου, ἀκουστάς ποιήσει
πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ;” Τίς ἂν λόγῳ παραστήσει τῆς εἰς ἡμᾶς
εὐεργεσίας τὸ μέγεθος; Ἄνθρωπεῖα φύσις θεότητι συνάπτεται, μενού-
σης ἐφ’ ἑαυτῆς ἑκατέρας τῆς φύσεως.

Κυρίλλου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων.

77 Ἐκ τοῦ κατηχητικοῦ δ’ λόγου περὶ τῶν δέκα δογμάτων. Περὶ
τῆς ἐκ παρθένου γεννήσεως.

Πίστευε δέ, ὅτι οὗτος ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας
ἡμῶν ἐξ οὐρανῶν κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν ὁμοιοπαθῆ ταύτην ἡμῖν
ἀναλαβὼν ἀνθρωπότητα, καὶ γεννηθεὶς ἐξ ἀγίας παρθένου καὶ ἀγίου
πνεύματος, οὐ δοκῆσει καὶ φαντασίᾳ τῆς ἐνανθρωπήσεως γενομένης,
ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ· οὐδ’ ὥσπερ διὰ σωλῆνος διελθὼν τῆς παρθένου,
ἀλλὰ σαρκωθείς ἀληθῶς ἐξ αὐτῆς, φαγὼν ὡς ἡμεῖς ἀληθῶς, πῶν ὡς
ἡμεῖς ἀληθῶς, καὶ γαλακτοτροφηθεὶς ἀληθῶς. Εἰ γὰρ φαντασία ἦν ἡ
ἐνανθρώπησις, φάντασμα καὶ ἡ σωτηρία. Διπλοῦς ἦν ὁ Χριστός,
ἄνθρωπος μὲν τὸ φαινόμενον, θεὸς δὲ τὸ μὴ φαινόμενον· ἐσθίων μὲν
ὡς ἄνθρωπος, ἀληθῶς ὡς ἡμεῖς· εἶχε γὰρ τῆς σαρκὸς τὸ ὁμοιοπαθὲς
ὡς ἡμεῖς· τρέφων δὲ ἐκ πέντε ἄρτων τοὺς πεντακισχιλίους ὡς θεός·
ἀποθνήσκων μὲν ὡς ἄνθρωπος ἀληθῶς· νεκρὸν δὲ τετραήμερον ἐγεί-
ρων ὡς θεός· καθεύδων εἰς τὸ πλοῖον ὡς ἄνθρωπος, καὶ περιπατῶν
ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὡς θεός.

Ἀντιόχου ἐπισκόπου Πτολεμαῖδος.

78 Μὴ συγχέης τὰς φύσεις, καὶ οὐ ναρκήσεις περὶ τὴν οἰκονομίαν.

76 Chalcedon 8 77 ll. 20-3 (Διπλοῦς—ἡμεῖς) Gelasius 18

78 Chalcedon 7; Gelasius 60 (105.24-5)

6-7 Ps. 106:2 (LXX 105:2) (23 Jn. 6:1-15 and parallels) (24-5 Jn. 11:43)
(25 Mt. 8:24 and parallels) (25-6 Mt. 14:24 and parallels)

ISMDPJCVR 1 διαφόρους J 4 πιστεῦσθαι J τὰς φύσεις πιστώσασθαι S
5 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὰ θεοφάνια λόγου J 8 Ἡ ante ἀνθρωπεῖα add. J 10 τοῦ
μακαρίου post Κυρίλλου add. J 11 δέκα om. J Περὶ: καὶ S 14 ἐξ: ἐκ τῶν J
τῆς γῆς S^{ac}D: τὴν γῆν IS^{pc}JV τὴν om. J 18-19 πῶν --- ἀληθῶς¹ om. ISV 19 ἐξ
αὐτῆς post ἀληθῶς² add. ISV 24-5 ἀποθνήσκων --- θεός post θεός (26) transp. I
27 Τοῦ ὁσιωτάτου ante Ἀντιόχου add. J

Τοῦ ἁγίου Ἰλαρίου ἐπισκόπου καὶ ὁμολογητοῦ.

79 Ἐν τῷ περὶ πίστεως θ' λόγῳ.

Οὐκ οἶδεν ὄντως τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν, ὃς Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν ὡς ἀληθὴ θεόν, οὕτως καὶ ἀληθὴ ἄνθρωπον οὐκ ἐπίσταται. Τοῦ γὰρ αὐτοῦ κινδύνου τὸ πρᾶγμα τυγχάνει, ἐὰν Χριστὸν Ἰησοῦν καὶ πνεῦμα θεὸν ἢ 5 σάρκα τοῦ ἡμετέρου ἀρνησώμεθα σώματος. “Ἄπας τοιγαροῦν, ὃς ἂν ὁμολογήσῃ με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ γὰρ ὁμολογήσω αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὃς δ' ἂν ἀπαρνήσῃταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ γὰρ ἀρνήσομαι αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.” Ταῦτα ὁ λόγος σὰρξ γενόμενος 10 ἔλεγε, καὶ ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ κύριος τῆς δόξης ἐδίδασκε, πρὸς τὴν τῆς ἐκκλησίας σωτηρίαν μεσίτης αὐτὸς ὑπάρχων ἐν αὐτῷ τῷ μυστηρίῳ, δι' οὐπερ θεῷ καὶ ἀνθρώποις ἐμεσίτευσεν, εἰς τυγχάνων τὸ συναμψότερον, ἐκ τῶν ἐνωθεισῶν εἰς αὐτὸ τοῦτο δὲ φύσεων ἐν καὶ 15 ταῦτὸν δι' ἑκατέρας φύσεως ἂν, πλὴν οὕτως ὡς ἐν ἑκατέρῳ μηδετέρου χηρεύειν, μὴ πως παύσῃται θεὸς εἶναι τικτόμενος ἄνθρωπος, ἢ πάλιν ἄνθρωπος οὐχὶ τῷ διαμένειν θεός. Οὐκοῦν τοῦτο τῆς ἐν ἀνθρώποις ἀληθοῦς πίστεως τὸ μακάριον, τὸ τὸν μὲν θεὸν καὶ ἄνθρωπον κηρύττειν, τὴν δὲ σάρκα καὶ λόγον ὁμολογεῖν, καὶ τὸν μὲν θεὸν εἰδέναι ὅτι καὶ ἄνθρωπος εἶη, καὶ τὴν σάρκα μὴ ἀγνοεῖν ὅτι καὶ λόγος ἐστίν. 20

80 Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ.

Ἐκ παρθένου τοίνυν τεχθεὶς ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς θεός, καὶ κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ καιροῦ μέλλων αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν τοῦ ἀνθρώπου προκοπὴν εἰς θεὸν ἀπεργάζεσθαι, ταύτην τὴν τάξιν ἐν πᾶσι τοῖς εὐαγγελικοῖς λόγοις ἐφύλαξεν, ἵνα ἑαυτὸν καὶ υἱὸν εἶναι θεοῦ διδάξῃ 25 πιστεύεσθαι, καὶ υἱὸν ἀνθρώπου ὑπομνήσῃ κηρύττεσθαι· τῷ μὲν ἄνθρωπος εἶναι λαλῶν ἅπαντα καὶ πράττων ἅπερ ἐστὶν θεοῦ· αὐθις δὲ τῷ θεῷ ὑπάρχειν, λαλῶν τε ἅπαντα καὶ πράττων ἅπερ ἐστὶν

79 Leo 1 80 Leo 2

6-10 Mt. 10:32-3

ISMDPJCVOR 1 καὶ om. I πόλεως Πηκτάβων ἐνὸς τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου post ὁμολογητοῦ add. J 2 Ἐκ τοῦ περὶ πίστεως θ' λόγου SJ 3 οὐκ οἶδεν bis scrib. J ἑαυτοῦ· αὐτοῦ J 3-4 θεὸν ἀληθὴ J 4 ἄνθρωπον ἀληθὴ J 6 ἀρνησώμεθα J 8-10 ὃς --- οὐρανοῖς om. J 10 τοῖς om. V 11 διδάσκει IS 12 αὐτῷ· ἑαυτῷ καὶ αὐτῷ τούτῳ J 14 εἰς --- δὲ· ἐν αὐτῷ δὴ τούτῳ J δὲ· δύο I 15 μηδετέρου· μὴδ' ἐτέρῳ ISV^{ao}: μὴδ' ὁποτέρου J 16 χηρεύῃ S 16-17 ἄνθρωπος πάλιν J οὐχὶ· οὐκ ἦν J 18 θεὸν μὲν J 19 μὲν· τε J 20 καὶ τὴν· τὴν δὲ S 21 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου SJ 23 ἐν ante ἑαυτῷ add. J 24 πᾶσι· ἅπασιν J 26 ἀνθρώπου υἱὸν J 27 θεοῦ· ἀνθρώπου J 27-8 θεοῦ --- ἐστὶν om. V 28 ἅπερ· ὅσα J

ἀνθρώπου· οὕτω μέντοι, ὥστε ταύτη αὐτῇ τῇ καθ' ἕτερον γένος αὐτῶν
 ὁμιλία μηδὲ πώποτε λαλεῖν, εἰ μὴ μετὰ τοῦ σημαίνειν θεόν τε καὶ
 ἀνθρωπον. Ἐντεῦθεν τοιγαροῦν τοῦ δελεάζειν τοὺς ἀπλουστέρους καὶ
 τοὺς ἀγνοοῦντας τοῖς αἰρετικοῖς γίνεται πρόφασις, ὥστε τὰ παρ'
 ἐκείνου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα λαληθέντα ψευδομένους λέγειν ὡς κατ'
 5 ἀσθένειαν τῆς θείας εἴρηται φύσεως, καὶ ἐπειδήπερ ὁ εἷς καὶ αὐτός
 ἐστὶν ὁ πάντα λαλῶν ὅσαπερ καὶ ἐλάλει, φιλονεικεῖν αὐτοὺς περὶ
 ἑαυτοῦ πάντα αὐτὸν εἰρηκέναι. Καὶ οὐδὲ ἡμεῖς ἀρνούμεθα πάντας
 τοὺς ὄντας αὐτοῦ λόγους τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως εἶναι. Ἄλλ' εἴπερ εἷς
 ὁ Χριστὸς ἀνθρωπος καὶ θεός, καὶ οὔτε ὁ ἀνθρωπος τότε πρῶτον θεός, 10
 οὔτε μὴν ὅτε ἀνθρωπος τότε οὐκ ἦν καὶ θεός, οὐδὲ μετὰ τὸν ἀνθρωπον
 ἐν τῷ κυρίῳ οὐχὶ ὁ λόγος ἀνθρωπος καὶ ὁ λόγος θεός, ἐπάναγκές
 ἐστὶν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι μυστήριον τῶν αὐτοῦ λόγων, ὁ καὶ τοῦ
 τόκου καθέστηκε. Καὶ ὅταν ἐν αὐτῷ κατὰ καιρὸν τὸν ἀνθρωπον ἀπὸ
 τοῦ θεοῦ διαιρηῆς, τότε τὰ τε τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου διαχωρίζε 15
 ῥήματα. Καὶ ὀπηνίκα θεὸν καὶ ἀνθρωπον ὁμολογεῖς, ἐν καιρῷ τὰ τοῦ
 θεοῦ καὶ ἀνθρώπου διάκρινε ῥήματα. Ὅταν δὲ ἐκ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου,
 καὶ πάλιν ἀνθρώπου καθόλου καὶ καθόλου θεοῦ τὸν καιρὸν ἐννοεῖ, εἴ
 τι τοιοῦτο λελάληται πρὸς τὸ μνησθεῖν τὸ κατ' ἐκείνο καιροῦ, ἐν τῷ
 καιρῷ τὰ λεχθέντα προσάρμοσον. Καὶ ἐπειδήπερ ἄλλο ἐστὶ πρὸ τοῦ 20
 ἀνθρώπου θεός, ἄλλο δὲ πάλιν ἀνθρωπος καὶ θεός, καὶ ἄλλο μετὰ τὸν
 ἀνθρωπον καὶ θεόν, ὅλος ἀνθρωπος καὶ ὅλος θεός, μὴ συγχέης τοῖς
 λεγομένοις καὶ τοῖς γεγονόσι τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Ἀνάγκη
 γὰρ κατὰ τὴν ποιότητα τῶν γενῶν καὶ τῶν φύσεων, ἄλλην μὲν αὐτῶν
 γεγενῆσθαι τὴν ὁμιλίαν, μηδέπω κατὰ τὸ τοῦ ἀνθρώπου τεχθέντος 25
 μυστήριον, ἄλλην δὲ ἔτι προσελεύοντος τῷ θανάτῳ, καὶ ἄλλην ἤδη
 τυγχάνοντος αἰωνίου. Δείξας τοίνυν ἅπαντα, ταῦτα μὲν, ὡς Χριστὸς
 Ἰησοῦς καὶ τεχθεὶς ἀνθρωπος σώματος ἡμετέρου, κατὰ τὴν συνή-
 θειαν τῆς ἡμετέρας ἐλάλησε φύσεως, τῷ εἶναι θεός. Εἰ γὰρ καὶ ἐν τῷ
 τόκῳ καὶ ἐν τῷ πάθει καὶ τῷ θανάτῳ τὰς τῆς ἡμετέρας φύσεως πρά- 30
 ξεις διήνυσεν, ὅμως ἅπαντα ταῦτα τῇ δυνάμει τῆς ἑαυτοῦ διεπράξατο
 φύσεως.

ISMPJCVOR 1 ἀνθρώπου: θεοῦ J αὐτῶν: αὐτοῦ J 2 μηδὲ πώποτε: μηδέποτε V
 6 εἷς καὶ ὁ J 8 ἑαυτοῦ: αὐτοῦ J Καὶ om. J 10 πρῶτον θεός: πρωτότοκος J
 11 καὶ om. I 12 τῷ κυρίῳ: τόκῳ J 15 διαιρεῖς V καὶ: τὰ τε J 17-18 διάκρινε
 --- καὶ¹ om. J 17 διάκριναι IV 18 ἐννοεῖ: εἶναι νόει J καὶ ante εἴ add. I
 19 τοιοῦτον J μνησῆσαι J ἐκείνου S 21 καὶ post δὲ add. IV 23 γεγονόσι:
 γένεσι J 27-8 ὡς Χριστὸς Ἰησοῦς: ὦν θεός J 29 τῷ¹: τὸ forte recte IP

81 Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ.

ἽΟρας ἄρα οὕτω θεὸν καὶ ἄνθρωπον ὁμολογεῖσθαι, ὥστε τὸν μὲν θάνατον τῷ ἄνθρωπῳ, τῷ δὲ θεῷ τῆς σαρκὸς λογίζεσθαι τὴν ἀνάστασιν; Τὴν μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ φύσιν ἐν τῇ δυνάμει τῆς ἀναστάσεως νόει, τὴν δὲ κατὰ ἄνθρωπον οἰκονομίαν ἐν τῷ θανάτῳ ἐπιγνώσῃ. Καὶ ἐπειδήπερ 5 ἐκάτερα ταῖς οἰκείαις γεγένηται φύσεσιν, ἕνα μοι Χριστὸν Ἰησοῦν ἐκεῖνον μνημόνευε, τὸν ὄντα ἀμφότερα. Ταῦτα δὲ τούτου χάριν διὰ βραχέων ὑπέδειξα, ἵνα ἐκατέραν φύσιν ἐν τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ νοεῖσθαι μνημονεύωμεν· ὁ γὰρ ὢν ἐν μορφῇ θεοῦ ἔλαβε δούλου μορφήν. 10

Τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Ἀγίουστίνου.

82 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς πρὸς Βολουσιανόν.

Νῦν δὲ οὗτος μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἀνεφάνη μεσίτης, ὥστε αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ προσώπου ἐνότητι συνάπτειν ἐκατέραν τὴν φύσιν, καὶ τὰ ἐν ἔθει αὐξόντα τοῖς ἀληθείαι, καὶ τὰ ἀληθῆ συγκεράσασα τοῖς ἐξ 15 ἔθους.

83 Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ εὐαγγελίου τοῦ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην.

Τί τοίνυν, αἰρετικέ, ἐπειδὴ Χριστός ἐστι θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἀλλ' εἰ μὲν ὡς ἄνθρωπος, συκοφαντεῖς δὲ θεόν; Ἐκεῖνος ἐν ἑαυτῷ τὴν 20 ἀνθρωπίνην φύσιν ὑψοῖ, σὺ δὲ ἐκείνου τολμᾶς ἐξευτελίσαι τὴν θείαν.

84 Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς πίστεως.

Καὶ γὰρ ἡμέτερόν ἐστι τὸ πιστεύειν, ἐκείνου δὲ τὸ εἰδέναι, καὶ οὕτως αὐτὸς ὁ θεὸς λόγος τὸ πᾶν ὑποδεξάμενος ὅπερ ἐστὶν ἀνθρώπου, ἄνθρωπος ἔστω, καὶ ὁ προσληφθεὶς ἄνθρωπος ὑποδεξάμενος ἅπαν 25 ὅπερ ἐστὶ θεοῦ, ἄλλο τι μὴ ἔστω πλὴν ὅπερ θεός. Ἀλλὰ μὴ ἐπειδὴ σεσαρκωμένος εἶναι λέγεται καὶ μικτός, μεμειῶσθαι τὴν αὐτοῦ

81 Leo 3 82 Leo 13 83 Leo 14 84 Leo 15

(9-10 Phil. 2:7)

ISMPJCVOR 1 ἐν --- λόγῳ: ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου J 2 ἄρα οὕτω: οὕτω χρή J
 ὁμολογήσθαι V 3 θεῷ δὲ S 4 φύσιν τοῦ θεοῦ J 5 ἐπίγνωθι J 11-12 Τοῦ
 --- Ἀγίουστίνου post Βολουσιανόν transp. mss. 11 Ἰππονηριγιώτου post Ἀγίου-
 στίνου add. J 12 Τοῦ αὐτοῦ om. J Βολουσιανόν SJ 13 ἐφάνη V 14 τὴν
 om. J 17 Ὁμοίως ante Τοῦ¹ add. J 17-18 τοῦ² --- Ἰωάννην: τοῦ κατὰ
 Ἰωάννην εὐαγγελίου J ἅγιον om. V^{mo} 19 γὰρ post ἐπειδὴ add. J καὶ ante
 θεός add. I θεός om. V ἀλλ' εἰ: λαλεῖ J 21 δὲ om. J 22 Ὁμοίως ante τοῦ
 add. J 23 οὕτως: οὗτος J 24 τὸ om. J 26 θεοῦ: θεός V Ἀλλὰ μὴ om. IJV
 27 λέγεται εἶναι IS καὶ μὴ ante μεμειῶσθαι add. J

οὐσίαν νομιστέον. Οἶδε μινύναι θεὸς ἑαυτὸν δίχα τῆς οἰκείας φθορᾶς, καὶ μίννται μὲν γε κατὰ ἀλήθειαν. Οἶδεν οὕτως ἐν ἑαυτῷ ὑποδέξασθαι, ὥστε μηδὲν αὐτῷ προσθήκης αὐξάνεσθαι, καθὼς οἶδεν, ἑαυτὸν ὅλον ἐνέχεειν, ὥστε μηδὲν αὐτῷ συμβῆναι μειώσεως. Μὴ τοίνυν κατὰ τὴν τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας ἔννοιαν, καὶ τὰ αἰσθητὰ τῆς πείρας 5 διδάγματα στοχαζόμενοι ἐκ τῶν ἴσων τῶν ἑαυτοῖς μιννυμένων κτισμάτων μεμίχθαι νομίσωμεν θεὸν καὶ ἄνθρωπον, καὶ τῇ τοιαύτῃ συγχύσει τοῦ τε λόγου καὶ τῆς σαρκὸς ὡσανεὶ τι σῶμα γενόμενον οὕτω πιστεύειν, μὴ πως τῷ τρόπῳ τῶν συγχυνομένων δύο φύσεις εἰς μίαν ὑπόστασιν ἐτηνέχθαι νομίσωμεν· ἡ γὰρ τοιαύτη μίξις ἐστὶν ἑκατέ- 10 ρου μέρους φθορά. Ὁ δὲ θεὸς ὁ χωρῶν, ἀλλὰ οὐ χωρούμενος, ἐρευνῶν, οὐκ ἐρευνώμενος, πληρῶν, ἀλλ' οὐ πληρούμενος, ἀπανταχοῦ ὁμοῦ ὢν ὅλος καὶ δι' ὅλου χωρῶν διὰ τοῦ ἐγχεῖν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ὡς οἰκτίρμων, ἐμίγη τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπείᾳ, οὐ μὴν ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐμίγη τῇ θείᾳ. 15

Σεηριανοῦ ἐπισκόπου Γαβάλων.

85 Εἰς τὴν γένναν τοῦ Χριστοῦ.

Ἦ μυστηρίου ἀληθῶς οὐρανόθεν καὶ ἐπιγείου, κρατουμένου καὶ μὴ κρατουμένου, ὁρωμένου καὶ μὴ φαινομένου. Τοιοῦτος γὰρ ἦν καὶ ὁ γεννηθεὶς Χριστός, οὐράνιος καὶ ἐπίγειος, κρατούμενος καὶ μὴ 20 κρατούμενος, ὁρώμενος καὶ ἀόρατος· οὐράνιος κατὰ τὴν τῆς θεότητος φύσιν, ἐπίγειος δὲ κατὰ τὴν τῆς ἀνθρωπότητος φύσιν· ὁρώμενος κατὰ τὴν σάρκα, ἀόρατος κατὰ τὸ πνεῦμα· κρατούμενος κατὰ τὸ σῶμα, 212 ἀκράτητος κατὰ τὸν λόγον.

Ἀττικοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

25

86 Ἐκ τῆς πρὸς Εὐψύχιον ἐπιστολῆς.

Τί τοίνυν ἐχρῆν τὸν πάνσοφον πραγματεύσασθαι; Μεσιτεία τῆς προσληφθείσης σαρκὸς καὶ ἐνώσει τοῦ θεοῦ λόγου πρὸς τὸν ἐκ

86 Chalcedon 10

ISMPJCVR 2 μίννται: μινύναι J ἐν om. J 4 ἀνέχεειν J 5 τὴν om. I: ante ἔνοιαν transp. V 7 μὲν post θεὸν add. IV 8 ὡσανεὶ: ὡς ἂν J 9 οὕτω om. J συγχυνομένων: συγχωνευομένων J 10-11 ἑκατέρου μέρους ἐστὶν J 11 φθορὰ μέρους V θεός: Χριστός V ὁ³ om. I: οὐ SV 14 ἀνθρωπίνῃ J 14-15 τῇ θείᾳ ἐμίγη S 16 Σεβηριανοῦ JV 17 Ἐκ τοῦ εἰς τὴν γένναν τοῦ Χριστοῦ λόγου J γένναν: γέννησιν I γένναν τοῦ Χριστοῦ: Χριστοῦ γένναν S 18-19 κρατουμένου καὶ μὴ κρατουμένου om. V καὶ μὴ κρατουμένου om. I 18 μὴ: οὐ S 22 δὲ forte recte om. P φύσιν om. SJ 25 Κωνσταντινουπόλεως om. J

Μαρίας ἄνθρωπον ἐκάτερα γίνεται, ὥστε τὸν ἐξ ἀμφοῖν ἠνωμένον Χριστόν, θεότητι μὲν διατιθέμενον ἐπὶ τοῦ οἰκείου μείναι τῆς ἀπαθούς φύσεως ἀξιώματος, σαρκὶ δὲ θανάτῳ προσομιλήσαντα, ὁμοῦ μὲν ἀποδειξάει τῇ ὁμοφύλῳ τῆς σαρκὸς φύσει τὴν κατὰ τοῦ θανάτου διὰ τοῦ θανάτου ὑπεροφίαν, ὁμοῦ δὲ κρατύνεσθαι τῇ τελευτῇ τῆς 5 καινῆς διαθήκης τὰ δίκαια.

Κυρίλλου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

87 Ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῆς.

Καὶ ὅτι διάφοροι μὲν αἱ πρὸς ἐνότητα τὴν ἀληθινὴν συνενεχθεῖσαι φύσεις, εἰς δὲ ἐξ ἀμφοῖν θεὸς καὶ υἱός, οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν.

88 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς ἐπιστολῆς.

Δύο γὰρ φύσεων ἔνωσις γέγονε· διὸ ἓνα Χριστόν, ἓνα υἱόν, ἓνα κύριον ὁμολογοῦμεν. Κατὰ ταύτην τὴν τῆς ἀσυγχύτου ἐνώσεως ἔννοιαν ὁμολογοῦμεν τὴν ἁγίαν παρθένον θεοτόκον, διὰ τὸ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον 15 σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνώσαι ἐαυτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν.

89 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Εἰς γὰρ κύριος Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἡ τῶν φύσεων μὴ ἀγνοῖται διαφορά, ἐξ ὧν τὴν ἀπόρρητον ἔνωσιν πεπράχθαι φαμέν. 20

90 Τοῦ αὐτοῦ.

Ἐννοοῦντες τοίνυν, ὡς ἔφην, τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν τρόπον, ὁρῶμεν ὅτι δύο φύσεις συνῆλθον ἀλλήλαις καθ' ἔνωσιν ἀδιάσπαστον ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως. Ἡ γὰρ σὰρξ σὰρξ ἐστὶ καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ γέγονε θεοῦ σὰρξ. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ λόγος θεὸς ἐστὶ καὶ οὐ σὰρξ, 25 εἰ καὶ ἰδίαν ἐποιήσατο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς.

91 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς.

Εἰ γὰρ καὶ νοοῖντο διάφοροι καὶ ἀλλήλαις ἄνισοι τῶν εἰς ἐνότητα συνδεδραμηκότων αἱ φύσεις, σαρκὸς δὲ λέγω καὶ θεοῦ, ἀλλ' οὖν εἰς γε 30 μόνος ὁ ἐξ ἀμφοῖν υἱός.

87 Chalcedon 12 88 Chalcedon 15 89 Chalcedon 13 90 Chalcedon 14

ISMPJCVOR

1 ἐπεὶ ante ἐκάτερα add. J 3 προσομιλήσαντα θανάτῳ J
 4 φύσει τῆς σαρκὸς J 5 καὶ post δὲ add. IS 7 Τοῦ ἁγίου ante Κυρίλλου add. J
 ἐπισκόπου om. S 10 δὲ: δ' V 12 τοὺς om. IS 15 τὸ om. V τοῦ θεοῦ: θεόν J
 16 σεσαρκῶσθαι J 18 ἐκ --- ἐπιστολῆς om. V 22 Ἐννοοῦντες: Ἐνοῦντες IS:
 Αἰνοῦντες V 24 ἀδιαιρέτως: ἀτρέπτως J τις post θεότης add. V 27 ἐκ τῆς
 ἐρμηνείας: ἐρμηνεία I: εἰς ἐρμηνείαν V 29 δὲ om. J 29-30 γε μόνος: τε καὶ μόνος
 J: γενόμενος V 30 ὁ om. P

92 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐρμηνείας.

Κἂν εἰ λέγοιτο τυχὸν ἠνώσθαι σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ὁ μονογενῆς τοῦ θεοῦ λόγος, οὐκ ἀνάχυσίν τινα τὴν εἰς ἀλλήλας τῶν φύσεων πεπράχθαι φαμέν, οὔσης δὲ μᾶλλον ἐκατέρας τοῦθ' ὅπερ ἐστίν.

93 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἀπὸ τῶν Σχολίων.

Ἄνθρωπος ὠνόμασται, καίτοι κατὰ φύσιν ὑπάρχων θεός, ὁ ἐκ παρθένου πατρὸς λόγος, ὡς μετεσχηκῶς αἵματος καὶ σαρκὸς παραπλησίως ἡμῖν. Ὡφθη γὰρ οὕτω τοῖς ἐπὶ γῆς, καὶ οὐ μεθεὶς ὅπερ ἦν, ἀλλ' ἐν προσλήψει γεγωνῶς τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος τελείως ἐχούσης κατὰ τὸν ἴδιον λόγον.

94 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγου.

Εἰς οὖν ἄρα ἐστὶ καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως θεὸς ἀληθής, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι μεμενηκῶς ὅπερ ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσται. Οὐ διαιρετέον οὖν ἄρα τὸν ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς καὶ εἰς θεὸν ἰδικῶς· ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν Ἰησοῦν εἶναι φαμεν, τὴν τῶν φύσεων εἰδότες διαφορὰν καὶ ἀσυγχύτους ἀλλήλαις διατηροῦντες αὐτάς.

95 Τοῦ αὐτοῦ μετὰ τὰ ἄλλα.

Νόει γὰρ πάντως ὡς ἕτερον ἐν ἐτέρῳ τὸ κατοικοῦν, τουτέστιν, ἡ θεία φύσις ἐν ἀνθρωπότητι, καὶ οὐ παθοῦσα φυρμὸν ἢ ἀνάχυσίν τινα καὶ μετάστασιν ἦν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν. Τὸ γὰρ οἰκεῖν ἐτέρῳ λεγόμενον οὐκ αὐτὸ γέγονεν ὅπερ ἐστὶν ἐν ᾧ κατοικεῖ, νοεῖται δὲ μᾶλλον ἕτερον ἐν ἐτέρῳ. Ἐν δέ γε τῇ φύσει τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος μόνη ἡμῖν σημαίνει διαφορὰν. Εἰς γὰρ ἐξ ἀμφοῖν νοεῖται Χριστός. Οὐκοῦν τὸ ἀσύγχυτον εἶ μάλα τετηρηκῶς φησιν ἐν ἡμῖν ἐσκηνωκέναι τὸν λόγον. Ἐνα γὰρ υἱὸν οἶδε μονογενῆ τὸν σάρκα γενόμενον καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

ΟΡΘ. Ἀκήκοας, ᾧ ἀγαθέ, τῶν μεγάλων τῆς οἰκουμένης φωστήρων, καὶ τὰς τῆς διδασκαλίας ἀκτῖνας ἐώρακας· καὶ μεμάθηκας ἀκριβῶς ὡς οὐ μόνον μετὰ τὸν τόκον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ σωτήριον

93 Leo 16 94 Leo 17 95 Leo 18

(6-7 Heb. 2:14)

ISMDPJCVOR

1 ἐκ --- ἐρμηνείας: εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς V
 ἐρμηνείας: πραγματείας I: ἐπιστολῆς S 4 οὔσης: μενούσης J 5 ἐκ τοῦ om. J
 6-7 ὁ --- λόγος om. J 8 καὶ om. J 11 ἐκ τοῦ . . . λόγου om. IV τῆς om. S
 14 ἡμῶν post κύριον add. J 14-15 καὶ εἰς θεὸν ἰδικῶς om. IJ 15 Ἰησοῦν om. S
 16 ἀλλήλους I^{mo}: ἀλλήλας S τηροῦντες J 19 Νόει: Νοεῖται J 21 ἦν¹ om. J
 εἰς om. V ἐνοικεῖν J 22 δὲ om. I 26 οἶδεν υἱὸν J 30 τὸ om. I

πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάληψιν τὴν ἔνωσιν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀσύγχυτον ἔδειξαν.

EPAN. Οὐκ ὤμην αὐτοὺς διαιρεῖν τὰς φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν, πολλὴν δὲ εὖρον διαιρέσεως ἀμετρίαν.

OPΘ. Μανικὸν ἐστὶ καὶ θρασὺ κατὰ τῶν γενναίων ἐκείνων καὶ τῆς 5 πίστεως ἀριστεῶν τὴν γλῶτταν κινεῖν. Ἴνα δὲ γνώῳ ὡς καὶ Ἀπολιναρίου ἀσύγχυτον λέγει γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, προσοίσω σοι καὶ τὰς τούτου φωνάς. Ἄκουσον τοῖνυν αὐτοῦ λέγοντος.

Ἀπολιναρίου.

96 Ἐκ τοῦ κατὰ κεφάλαιον βιβλίου.

Ἐνοῦται ἄρα τὰ θεοῦ καὶ σώματος. Δημιουργὸς προσκνητός, σοφία 10 καὶ δύναμις ὑπάρχων αἰώνιος· ἀπὸ θεότητος ταῦτα. Υἱὸς Μαρίας ἐπ' ἐσχάτου χρόνου τεχθεὶς, προσκυνῶν θεόν, σοφία προκόπτων, δυνάμει κραταιούμενος· ταῦτα ἀπὸ σώματος. Τὸ μὲν ὑπὲρ ἁμαρτίας πάθος καὶ ἡ κατάρα παρήλθεν, καὶ μετέπεσεν εἰς ἀπάθειαν καὶ εὐλογίαν· ἡ δὲ 15 σὰρξ οὐ παρήλθεν, οὐδὲ παρελεύσεται, οὐδὲ εἰς ἀσώματον μεταβληθήσεται.

97 Καὶ αὐθις μετὰ βραχεία.

Οἱ ἄνθρωποι τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ὁμοούσιοι κατὰ τὸ σῶμα τὸ ἄλογον, 20 ἑτεροούσιοι δὲ καθὸ λογικοί. Οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἀνθρώποις ὁμοούσιος ὢν κατὰ τὴν σάρκα, ἑτεροούσιός ἐστι καθὸ λόγος καὶ θεός.

98 Καὶ ἐτέρωθι δὲ οὕτω φησί.

Τῶν συγκιριναμένων αἱ ποιότητες κεράννυνται καὶ οὐκ ἀπόλλυνται, 25 ὥστε τρόπον τινὰ καὶ δίστανται ἀπὸ τῶν συγκερασθέντων, καθάπερ οἶνος ἀπὸ ὕδατος. Οὐδὲ πρὸς σῶμα σύγκρασις, οὐδὲ οἷα σωμάτων πρὸς σώματα, ἀλλ' ἔχουσα καὶ τὸ ἀμιγές, ὥστε καὶ πρὸς τὸ δέον ἐκάστοτε τὴν τῆς θεότητος ἐνέργειαν ἢ ἰδιάζειν ἢ ἐπιμίγνυσθαι, καθὰ γέγονεν ἐπὶ τῆς νηστείας τοῦ κυρίου. Ἐπιμιγνυμένης μὲν τῆς θεότητος κατὰ τὸ ἀπροσδεές, ἢ πείνα ἐκωλύετο· οὐκ ἀντιθέσης δὲ τῆ 30 ἐνδεία τὸ ἀπροσδεές, ἢ πείνα ἐγένετο πρὸς τὴν τοῦ διαβόλου κατάλυσιν. Εἰ δὲ τῶν σωμάτων ἡ μίξις οὐκ ἠλλάγη πόσω μᾶλλον ἢ τῆς θεότητος;

ISM DPJCVOR 5 καὶ² om. S 7 λέγει ἀσύγχυτον S 11 τοῦ ante θεοῦ add. IV τὰ ante σώματος add. J: τοῦ sic add. V^{ao} 13 τεχθεὶς χρόνου S προσκυνῶ I 15 οὐ ante παρήλθεν add. I προήλθεν V 15-16 καὶ² --- παρήλθεν om. ISV 16 οὐδὲ παρελεύσεται: οὐ παρελεύσεται δέ S 20 θεός: κύριος J 21 θεός: ἄνθρωπος V 23 καὶ om. V 24 ὥστε om. J τρόπον om. ISV δίσταται IS 25 οἷα: ἀπὸ P οἷα σωμάτων: ἀσωμάτων J 26 τὸ¹: τι J 28 νηστείας: ἐστίας SV 29 ἀντι-θέσης SJ 31 ἡ μίξις: αἱ φύσεις J ἠλλάγη: ἀλλάττονται J

- 99 Καὶ ἐν ἐτέρῳ δὲ χωρίῳ ταῦτά φησιν.
 Εἰ ἢ πρὸς σίδηρον ἀνάκρασις, πῦρ ἀποδεικνύσα τὸν σίδηρον ὡς καὶ τὰ
 πυρὸς ἐργάζεσθαι, οὐ μετέβαλε τὴν φύσιν αὐτοῦ, οὐδὲ ἢ τοῦ θεοῦ
 πρὸς τὸ σῶμα ἔνωσις μεταβολὴ σώματός ἐστιν, καίτοι τοῦ σώματος
 τὰς θείας ἐνεργείας παρεχομένου τοῖς ἐφέψασθαι δυναμένοις. 5
- 100 Τούτοις εὐθὺς ἐπισυνάπτει.
 Εἰ ἄνθρωπος καὶ ψυχὴν ἔχει καὶ σῶμα, καὶ μένει ταῦτα ἐν ἐνότητι
 ὄντα, πολλῶ μᾶλλον ὁ Χριστὸς θεότητα ἔχων μετὰ σώματος ἔχει
 ἐκάτερα διαμένοντα καὶ μὴ συγχεόμενα.
- 101 Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν. 10
 Μετέχει μὲν γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη τῆς θείας ἐνεργείας καθ' ὅσον ἐφικνεῖ-
 ται· ἐτέρα δὲ ἐστὶν ὡς ἐλαχίστη μεγίστης. Καὶ δοῦλος μὲν ἄνθρωπος
 τοῦ θεοῦ, ὁ δὲ θεὸς οὐ δοῦλος τοῦ ἀνθρώπου οὐδὲ ἑαυτοῦ. Καὶ ὁ μὲν
 ποίημα τοῦ θεοῦ, ὁ δὲ οὔτε τοῦ ἀνθρώπου ποίημα οὔτε ἑαυτοῦ.
- 102 Καὶ μετ' ὀλίγα. 15
 Εἰ κατὰ θεότητα ἐπὶ Χριστοῦ λαμβάνει τις τό, "Ἄ βλέπει τὸν πατέρα
 ποιῶντα καὶ αὐτὸς ποιεῖ," καὶ μὴ κατὰ σάρκα, καθ' ἣν ἰδιαίξει ὁ
 σαρκωθεὶς παρὰ τὸν μὴ σαρκωθέντα πατέρα, διαιρεῖ δύο θείας
 ἐνεργείας· οὐ διαιρεῖται δέ, οὐκ ἄρα εἰς θεότητα λέγεται.
- 103 Εἴτ' αὖθις καὶ ταῦτα τέθεικεν. 20
 Ὡσπερ ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἄλογος προσκειμένου τοῦ λογικοῦ τῷ ἀλόγῳ,
 οὕτως οὐδὲ ὁ σωτὴρ κτίσμα προσκειμένου τῷ ἀκτίστῳ θεῷ τοῦ
 κτιστοῦ σώματος.
- 104 Τούτοις καὶ ταῦτα ἐπισυνάπτει
 Τὸ ἀόρατον καὶ συντεθὲν πρὸς σῶμα ὄρατὸν καὶ διὰ τούτου θεωρηθὲν 25
 μένει καὶ ἀόρατον· μένει δὲ καὶ ἀσύνθετον, καθὸ οὐ συμπεριορίζεται
 τῷ σώματι. Καὶ τὸ σῶμα μένον ἐπὶ τοῦ ἰδίου μέτρου προσλαμβάνει
 τὴν πρὸς θεὸν ἔνωσιν κατὰ τὸ ζωοποιεῖσθαι, οὔτε τὸ ζωοποιούμενον
 ζωοποιεῖ.
- 105 Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν οὕτως εἴρηκεν. 30
 Εἰ μὴδὲ ἡ ψυχῆς πρὸς σῶμα κρᾶσις, καίτοι ἐξ ἀρχῆς κατὰ συμφυΐαν
 οὕσα, ὄρατὴν αὐτὴν διὰ τὸ σῶμα ποιεῖ, μὴδὲ εἰς τὰ ἄλλα τοῦ σώματος
- 16-17 Jn. 5:19

ISMDPJCVOR 2 πυρὸς post ἢ add. J τὸν: αὐτὸν V: αὐ τὸν OR 6 συνεπι-
 συνάπτει V 7 καὶ¹ om. J 12 ὁ ante ἄνθρωπος add. J 13-14 Καὶ --- ἑαυτοῦ
 om. I 14 τοῦ² om. SV οὐθ' ἑαυτοῦ ποίημα S οὔτε²: οὐδὲ V 15 Αὖθις
 μετ' οὐ πολλά J 17 ποιῶντα DJ: om. cett. 18 θείας δύο S 19 εἰς om. ISV
 λέγεται: λέγει V 20 Εἴτ' αὖθις: Εἴτα J 22 προσκειμένῳ I 23 κτιστοῦ σώματος:
 κτίσματος ISV 24 Τοῖς αὐτοῖς ἐπισυνάπτει J 25 τὸ ante συντεθὲν add. I
 26 περιορίζεται IS^α 30 οὕτως om. J 31 μὴδὲ ἢ: μὴ δεῖν IV: μὴδ' ἢν I^mS

ιδιώματα μεταβάλλει, ὥστε καὶ τέμνεσθαι καὶ ἐλαττοῦσθαι, πῶσῳ μᾶλλον ὁ μὴ φύσει σῶματι συμφυῆς θεὸς ἀμεταβλήτως ἐνοῦται πρὸς σῶμα; Καὶ εἰ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς ἰδίας φύσεως μένει, καὶ τοῦτό γε ἐψυχωμένον, οὐδὲ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ σῶμα ἢ σύγκρασις μήτε μετέβαλεν ὡς μὴ εἶναι σῶμα.

106 Καὶ μετὰ πλεῖστα πάλιν ταῦτα τέθεικεν.

Ἐπιψυχὴν καὶ σῶμα ὁμολογῶν ὡς ἐν ὑπὸ τῆς γραφῆς παρίστασθαι ἑαυτῷ μάχεται τὴν τοιαύτην ἔνωσιν τοῦ λόγου πρὸς σῶμα μεταβολὴν εἶναι φάσκων, ταύτην οὐδὲ ἐπὶ ψυχῆς θεωρουμένην.

107 Ἄκουσον αὐτοῦ πάλιν διαρρήδην βοῶντος.

Εἰ οἱ μὴ λέγοντες παραμένειν τὴν σάρκα τοῦ κυρίου δυσσεβοῦσι, πολλῶ μᾶλλον οἱ μηδὲ τὴν ἀρχὴν σεσαρκῶσθαι ὁμολογοῦντες·

108 Καὶ ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως λογιδίῳ πάλιν παῦτα γέγραφε.

Τὸ μὲν οὖν, “Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,” ὡς πρὸς ἄνθρωπον λέγει· οὐ γὰρ τῷ αἰεὶ καθημένῳ ἐπὶ θρόνου δόξης καθὼς θεὸς λόγος εἴρηται μετὰ τὴν ἀνοδὸν τὴν ἐκ γῆς· ἀλλὰ τῷ νῦν εἰς τὴν ἐπουράνιον ὑψωθέντι δόξαν καθὼς ἄνθρωπος, ὡς οἱ ἀπόστολοι λέγουσιν· “Οὐ γὰρ Δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς· λέγει δὲ αὐτός, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου.” Ἀνθρώπινον μὲν τὸ πρόσταγμα, ἀρχὴν τῇ καθέδρᾳ διδόν, θεῖον δὲ τὸ ἀξίωμα τὸ συγκαθηῆσθαι θεῷ, ᾧ λει-
τουργοῦσιν αἱ χίλια χιλιάδες, καὶ παρεστήκασιν αἱ μύρια μυριάδες.

109 Καὶ μετ’ ὀλίγα.

Οὐ γὰρ ὡς θεῷ ὑποτάσσει τοὺς ἐχθρούς, ἀλλ’ ὡς ἀνθρώπῳ, ὥστε τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ θεὸν ὀρώμενον καὶ ἄνθρωπον. Ὅτι δὲ ὡς ἀνθρώπῳ λέγεται τό, “Ἔως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου,” διδάσκει Παῦλος ἴδιον αὐτοῦ τὸ κατόρθωμα λέγων κατὰ τὸ θεϊκὸν δηλαδὴ· “Κατὰ τὴν ἐνέργειαν, φησί, τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.” Ὅρα ἀχωρίστως ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα.

110 Καὶ μετὰ βραχεία.

14 Ps. 110:1 (LXX 109:1) 17–19 Acts 2:34 (20–1 Dan. 7:10) 25–6 Ps. 110:1 (LXX 109:1) 27–8 Phil. 3:21

ISMDPJCVOR 2 φύσει om. V τῷ ante σῶματι add. S σώματος I^mJ ἀμεταβλήτως IJ: ἀμεταμελήτως S: ἀμελετήτως V 4 καὶ τοῦτό: καίτοι J 5 μήτε om. IJ 6 ταῦτα τέθεικεν: λέγει J 9 τῆς ante ψυχῆς add. S 10 αὐτοῦ πάλιν: αὐθις J 13 πάλιν --- γέγραφε: αὐτοῦ οὕτως λέγει J 20 διδόν: παρέχον J: διδοῦν V^{po} 21 παραστήκουσιν ISV 22 φησὶν οὕτως post ὀλίγα add. J 25 ἂν om. SV 27 ἐνέργειαν, φησί, τοῦ: ἐνεργείας φύσει, κατὰ τὸ V καὶ om. S 28 τὰ om. V 30 λέγει ταῦτα post βραχεία add. J

“Δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί.” Τὸ μὲν γὰρ δόξαζον ὡς ἄνθρωπος λέγει, τὸ δὲ ἔχειν πρὸ αἰῶνος τὴν δόξαν ὡς θεὸς ἀποκαλύπτει.

III Καὶ αὖθις μετ’ ὀλίγα.

Ἄλλ’ ἡμεῖς μὴ ταπεινωθῶμεν ταπεινὴν ἡγήσάμενοι τὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ 5
θεοῦ προσκύνησιν καὶ μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης ὁμοιώσεως, ἀλλ’ ὡς τινα βασιλέα καὶ ἐν εὐτελεῖ φανέντα στολῇ τῇ βασιλικῇ δόξῃ δοξάζοντες, καὶ μάλιστα ὀρῶντες καὶ αὐτὸ τὸ ἔνδυμα δοξασθέν, ὡς ἤρμοττε σώματι θεοῦ καὶ σωτῆρι κόσμου καὶ σπέρματι ζωῆς αἰωνίου καὶ ὀργάνῳ θείων ἐνεργειῶν καὶ λυτικῷ κακίας ἀπάσης καὶ θανάτου 10
καθαιρετικῷ καὶ ἀναστάσεως ἀρχηγῷ· εἰ γὰρ καὶ τὴν φύσιν ἐξ ἀνθρώπων ἔσχεν, ἀλλὰ τὴν ζωὴν ἐκ θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν ἐξ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἀρετὴν θείαν.

III Καὶ μετ’ ὀλίγα.

“Ὅθεν ἡμεῖς τὸ σῶμα προσκυνοῦμεν ὡς τὸν λόγον, τοῦ σώματος 15
μετέχομεν ὡς τοῦ πνεύματος.

OPΘ. Ἴδού σοι καὶ ὁ πρῶτος τῶν φύσεων τὴν κρᾶσιν εἰσάγων ἀναφανδὸν τῇ διαιρέσει χρώμενος ἀπεδείχθη. Οὗτος καὶ στολὴν τὸ σῶμα καὶ κτίσμα καὶ ὄργανον προσηγόρευσε. Καὶ μέντοι καὶ δοῦλον ὠνόμασεν, ὅπερ οὐδεὶς ἡμῶν εἰπεῖν ἐτόλμησε πώποτε. Τοῦτο καὶ τῆς 20
ἐκ δεξιῶν εἴρηκεν ἀξιωθῆναι καθέδρας, καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα παρὰ τῆς 220
κενῆς ὑμῶν αἰρέσεως ἐκβαλλόμενα.

EPAN. Καὶ τί δήποτε τὴν κρᾶσιν πρῶτος εἰσάγων τοσαύτην ἐντέθεικε τοῖς λόγοις διαίρεσιν;

OPΘ. Βιάζεται τῆς ἀληθείας ἡ δύναμις καὶ τοὺς ἄγαν αὐτῇ 25
μαχομένους τοῖς παρ’ αὐτῆς λεγομένοις συνθέσθαι. Ἄλλ’ εἴ σοι δοκεῖ, καὶ τὸν περὶ τῆς ἀπαθείας τοῦ κυρίου κινήσωμεν λόγον.

EPAN. Οἶσθ’ ὅτι καὶ τὰς χορδὰς οἱ μουσικοὶ διαναπαύειν εἰώθασιν, καὶ χαλῶσι ταύτας τοὺς κόλλοπας περιστρέφοντες. Εἰ δὲ καὶ τὰ 30
λόγου καὶ ψυχῆς πάμπαν ἐστερημένα δεῖται τινος ἀναπαύλης, οὐδὲν ἄρα δράσομεν ἀπεικὸς οἱ ψυχῆς καὶ λόγου μετειληχότες, μετροῦντες τῇ δυνάμει τὸν πόνον. Ἀναβαλώμεθα τοίνυν εἰς αὐρίον.

I-2 Jn. 17:5

ISMDPJCVR 1 πάτερ om. O 4 μετ’ ὀλίγα: προστέθεικε ταῦτα J 9 σωτῆρι: σωτηρίῳ J 13 θείαν ἀρετὴν J 14 Καὶ μετ’ ὀλίγα om. J 17 εἰσαγαγὼν J 20 εἰπεῖν om. I 21 γε post δέ add. J 22 κενῆς: καινῆς IJ 23 εἰσαγαγὼν J 27 κυρίου: θεοῦ λόγου forte recte J 28 διαπαύειν O 29 κόλλοπας IS: σκόλοπας JV 32 τὴν διάλεξιν post αὐρίον add. J

ΟΡΘ. Ὁ μὲν θεῖος Δαβὶδ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τῶν θείων ποιεῖσθαι λογίων τὴν μελέτην παρεγγυᾷ· γενέσθω δὲ ὅμως ὅπερ εἴρηκας, καὶ φυλάξωμεν εἰς τὴν ὑστεραίαν τοῦ λειπομένου τὴν ἔρευναν.

(1-2 Ps. 1:2?)

ΑΠΑΘΗΣ
ΔΙΑΛΟΓΟΣ Γ'

ΟΡΘ. "Οτι μὲν ἄτρεπτος ὁ θεὸς λόγος καὶ ἐνηθρώπησεν οὐκ εἰς σάρκα τραπεῖς, ἀλλ' ἀνθρωπεῖαν φύσιν τελείαν λαβών, ἐν τοῖς πρόσθεν ἐξητασμένοις ἀπεδείξαμεν λόγοις. "Οτι δὲ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν μεμέ- 5 νηκεν οἷος ἦν, ἀκήρατος, ἀπαθής, ἀναλλοίωτος, ἀπερίγραφος, καὶ ὡς ἦν ἀνέλαβε φύσιν ἀκραιφνή διετήρησε, σαφῶς ἡμᾶς ἡ θεία γραφή καὶ μέντοι καὶ τῶν ἐκκλησιῶν οἱ διδάσκαλοι καὶ τῆς οἰκουμένης οἱ φωστῆρες ἐδίδαξαν. Λοιπὸν τοῖνυν ἡμῖν ὁ περὶ τοῦ πάθους πρόκειται λόγος, ὡς μάλιστα προϋργαίτατος ὢν. Αὐτὸς γὰρ ἡμῖν τὰ σωτήρια 10 προσεήνοχενάματα.

ΕΡΑΝ. Ὁνησιφόρον μὲν καὶ γὰρ τόνδε τὸν λόγον ὑπέλιψα. Τῆς μέν- τοι προτέρας οὐκ ἀνέξομαι τάξεως, ἀλλὰ ἐγὼ τὰς ἐρωτήσεις ποιήσο- 15 μαι.

ΟΡΘ. Ἐγὼ δὲ ἀποκρινοῦμαι, καὶ οὐκ ὀρρωδήσω τῆς τάξεως τὴν 15 ἐναλλαγὴν. Ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας συνήγορος οὐκ ἐρωτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐρωτῶμενος, ἔχει τῆς ἀληθείας τὸ κράτος. Ἐρου τοῖνυν ὡς 221 ἐβουλήθης.

ΕΡΑΝ. Τίνα τὸ πάθος ὑπομεμενηκέναι λέγεις;

ΟΡΘ. Τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. 20

ΕΡΑΝ. Ἄνθρωπος οὖν ἡμῖν παρέσχε τὴν σωτηρίαν;

ΟΡΘ. Ἄνθρωπον γὰρ εἶναι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν συνωμολογήσαμεν μόνον;

ΕΡΑΝ. Νῦν οὖν ὄρισαι τί τὸν Χριστόν εἶναι πιστεύεις.

ΟΡΘ. Υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος ἐνανθρωπήσαντα. 25

ΕΡΑΝ. Ὁ δὲ τοῦ θεοῦ υἱὸς θεός;

ΟΡΘ. Θεὸς τὴν αὐτὴν ἔχων οὐσίαν τῷ γεγεννηκότι πατρί.

ΕΡΑΝ. Θεὸς οὖν τὸ πάθος ὑπέμεινεν.

ΟΡΘ. Εἰ ἀσώματος τῷ σταυρῷ προσηλώθη, τῇ θεότητι τὸ πάθος ἄρμοσον· εἰ δὲ σάρκα λαβὼν ἐνηθρώπησε, τί δήποτε τὸ μὲν παθητὸν 30 ἔῃς ἀπαθές, τὸ δὲ ἀπαθές ὑποβάλλεις τῷ πάθει;

ISM DPJCVOR ■ ΔΙΑΛΟΓΟΣ om. J Γ' om. mss. 3 ἄτρεπτος S^{ac}JV:
ἀτρέπτως IS^{po} καὶ om. I 6 ὡς om. J 8 οἰ² om. ISJ 9 Λοιπὸς S^{ac}J
18 ἠβουλήθης J 21 μὲν ante οὖν add. J 22 μὲν ante γὰρ add. J 24 οὖν om.
ISV 26 θεός om. IS 27 ΕΡΑΝ. attrib. IS οὐσίαν ἔχων V γεγεννηκότι V
πατρί: θεῷ ISV ΟΡΘ. Θεὸν οὖν ἐνηθρωπικέναι ὁμολογῶ post θεῷ add. I ΟΡΘ.
Σύμφημι post θεῷ add. S 28 ἄρα post οὖν add. J

EPAN. Ἀλλὰ σάρκα τούτου χάριν προσέλαβεν, ἵνα διὰ τοῦ παθη-
τοῦ τὸ ἀπαθὲς ὑπομείνῃ τὸ πάθος.

OPΘ. Ἀπαθὴ καλεῖς, καὶ πάθος αὐτῷ προσαρμόττεις.

EPAN. Εἶπον ὅτι σάρκα ἔλαβεν ἵνα πάθῃ.

OPΘ. Εἰ φύσιν δεκτικὴν εἶχε πάθους, καὶ δίχα σαρκὸς ἔπαθεν ἄν, 5
περιττὴ τοῖνυν ἢ σάρξ.

EPAN. Ἡ θεία φύσις ἀθάνατος, θνητὴ δὲ ἡ τῆς σαρκός. Ἐνώθη
τοῖνυν τῇ θνητῇ ἢ ἀθάνατος, ἵνα γεύσῃται δι' ἐκείνης θανάτου.

OPΘ. Τὸ φύσει ἀθάνατον οὐδὲ τῷ θνητῷ συναπτόμενον ὑπομένει
θάνατον· καὶ τοῦτο ῥᾶδιον διαγνῶναι. 10

EPAN. Ἀπόδειξον τοῦτο, καὶ λύσον τὴν ἀμφισβήτησιν.

OPΘ. Τὴν ἀνθρωπιαν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι φῆς ἢ θνητὴν;

EPAN. Ἀθάνατον.

OPΘ. Τὸ δὲ σῶμα θνητὸν ἢ ἀθάνατον;

EPAN. Δηλονότι θνητόν. 15

OPΘ. Ἐκ δὲ τούτων τῶν φύσεών φαμεν συνεστάναι τὸν
ἄνθρωπον;

EPAN. Οὕτω φαμέν.

OPΘ. Συνήφθη τοῖνυν τὸ ἀθάνατον τῷ θνητῷ.

EPAN. Ἀληθές. 20

OPΘ. Ἀλλὰ τῆς συναφείας ἤγουν ἐνώσεως λυομένης, τὸ μὲν
θνητὸν δέχεται τοῦ θανάτου τὸν ὄρον, μένει δὲ ἀθάνατος ἢ ψυχὴ,
καίτοι τῆς ἁμαρτίας ἐπενεγκούσης τὸν θάνατον. Ἡ οὐχ ἡγῆ τιμωρίαν
εἶναι τὸν θάνατον;

EPAN. Ἡ θεία τοῖνυν τοῦτο διδάσκει γραφή. Παρ' αὐτῆς γὰρ 25
μανθάνομεν, ὡς ἀπαγορεύσας τῷ Ἄδὰμ ὁ θεὸς τοῦ φυτοῦ τῆς γνώ-
σεως τὴν μετάληψιν ἐπήγαγεν· “Ἡ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ,
θανάτω ἀποθανεῖσθε.”

OPΘ. Τιμωρία τοῖνυν τῶν ἡμαρτηκόντων ὁ θάνατος. 22

EPAN. Ὁμολόγηται. 30

OPΘ. Τί δήποτε τοῖνυν, ψυχῆς ὁμοῦ καὶ σώματος ἡμαρτηκόντων,
τὸ σῶμα μόνον ὑπομένει τοῦ θανάτου τὴν τιμωρίαν;

EPAN. Αὐτὸ γὰρ εἶδε τὸ ξύλον κακῶς καὶ τὰς χεῖρας ἐξέτεινε καὶ
τὸν ἀπειρημένον καρπὸν ἀπεσύλησε. Καὶ αὐτὸ πάλιν τὸ στόμα τοῦτον

27-8 Gen. 2:17

ISMDPJCVOR 1 προσείληφεν V 5 τοῦ ante πάθους add. ISV 10 γνῶναι J
16 ταῦται ταῖν φύσεων ISJ 23 τιμωρίας IV 25 τοῖνυν om. IJV 27 φάγησθε I
33 κακίον post ἐξέτεινε add. J 34 ἀπεσύλησε καρπὸν J αὐτὸ: αὐ J τοῦτον:
τοῦτο S^{ac}O

τοῖς ὁδοῦσιν ἐλέπτυνεν, καὶ ταῖς μύλαις ἐλέανεν. Εἴτ' αὖθις ὁ οἰσο-
φάγος τοῦτον ὑποδεξάμενος παρέπεμψε τῇ γαστρί· κάκεῖνη δὲ
ἀλλοιώσασα τῷ ἥπατι μεταδédωκε. Τὸ δέ γε ἥπαρ εἰς αἵματος φύσιν
μετέβαλεν ὅπερ ἔλαβε, καὶ τῇ κοίλῃ φλεβὶ παραδédωκεν· ἐκείνη δὲ
ταῖς συμφύσει, κάκεῖναι διὰ τῶν ἄλλων τῷ σώματι· καὶ οὕτως εἰς
ἅπαν διέβη τὸ σῶμα τῆς ἀπειρημένης βρώσεως ἢ ληστεία. Εἰκότως
τοῖνυν τὸ σῶμα μόνον τὴν ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας ὑπέμεινε τιμωρίαν.

ΟΡΘ. Φυσιολογικῶς ἡμῖν τὰ περὶ τῆς τροφῆς διεξελέλυθας, καὶ
δι' ὅσων αὕτη μορίων ὁδεύουσα καὶ πόσας ἀλλοιώσεις ὑφισταμένη
ὑστερον εἰς τὴν τοῦ σώματος μεταβάλλεται φύσιν. Ἐκεῖνο μέντοι
συνιδεῖν οὐκ ἠθέλησας, ὡς δίχα ψυχῆς τούτων οὐδὲν τὸ σῶμα τῶν
εἰρημένων ἐργάζεται. Καταλειφθὲν γὰρ ὑπὸ τῆς συνεζευγμένης
ψυχῆς κεῖται ἄπνον καὶ ἄφωνον καὶ ἀκίνητον· καὶ οὔτε ὀφθαλμὸς
ὄρα κακῶς οὔτ' αὖ καλῶς, οὔτε τὰ ὦτα εἰσδέχεται τῶν φωνῶν τὴν
ἡχὴν, οὐ κινοῦνται χεῖρες, οὐ βαδίζουσι πόδες· ἀλλ' ἔοικεν ὀργάνῳ
ἔστερημένῳ τοῦ μουσικοῦ. Πῶς οὖν ἔφησθα μόνον ἡμαρτηκέναι τὸ
σῶμα τὸ δίχα ψυχῆς μηδὲ ἀναπνεῖν τὸ παράπαν δυνάμενον;

ΕΡΑΝ. Μεταλαμβάνει μὲν τὸ σῶμα ζωῆς παρὰ τῆς ψυχῆς, προξεν-
εῖ δὲ τῇ ψυχῇ τῆς ἀμαρτίας τὴν ἐπιζήμιον κτῆσιν.

ΟΡΘ. Πῶς καὶ τίνα τρόπον;

ΕΡΑΝ. Διὰ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν ὄραν αὐτὴν παρασκευάζει
κακῶς, διὰ δὲ τῶν ἀκοῶν ἀκούειν ἃ μὴ συμφέρει, καὶ διὰ τῆς γλώτ-
της τὰ λυμαινόμενα φθέγγεσθαι, καὶ διὰ τῶν ἄλλων μορίων ἃ μὴ
θέμις ποιεῖν.

ΟΡΘ. Τοὺς κωφοὺς ἡμῖν, ὡς ἔοικε, μακαριστέον καὶ τοὺς τὸ βλέ-
πειν ἀφηρημένους καὶ τῶν ἄλλων μορίων ἔστερημένους. Οὐ γὰρ
μεταλαγχάνουσι τούτων αἱ ψυχαὶ τῆς πονηρίας τοῦ σώματος. Τί
δήποτε δέ, ὦ σοφώτατε, τῶν μὲν ψεκτῶν τοῦ σώματος ἐμνήσθης
ὑπουργιῶν, τὰς ἀξιεπαίνους δὲ παραλέλοιπας; Ἔστι γὰρ καὶ φιλικῶς
καὶ φιλανθρώπως ἰδεῖν, καὶ κατανύξεως ἀπομόρξασθαι δάκρυον, καὶ
θειῶν ἀκοῦσαι λογίων, καὶ κλῖναι δεομένῳ τὸ οὖς, καὶ ὑμνησαι τῇ
γλώττῃ τὸν ποιητὴν, καὶ διδάξαι τὸν πέλας ἃ δεῖ, καὶ κινήσαι τὰς
χεῖρας εἰς ἔλεον, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, εἰς ἅπασαν κτῆσιν ἀρετῆς
χρησασθαι τοῖς μορίοις τοῦ σώματος.

ΕΡΑΝ. Ἀληθῆ ταῦτα.

ISM DPJCVOR 3 μεταδédωκε: μετέδωκε V 4 παρέδωκεν I 8 Φυσιολογικῶς J:
Φύσει λογικῶς cett. 9 πόσας: ὀπόσας J 17 τό² om. S 26 τῶν om. J 32 ποιητὴν:
ποιήσαντα I κινήσαι: κινήσθαι O 33 ἅπασαν: ἅπασιν I: πᾶσαν J 35 καὶ ante
ταῦτα add. J

ΟΡΘ. Οὐκοῦν κοινὸν ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τὸ φυλάττειν καὶ τὸ παραβαίνειν τοὺς νόμους.

ΕΡΑΝ. Κοινόν.

ΟΡΘ. Ἐμοὶ δοκεῖ καὶ ἄρχειν ἑκατέρου τὴν ψυχὴν τῷ λογισμῷ πρὸ τοῦ σώματος κεχρημένην.

ΕΡΑΝ. Πῶς τοῦτο λέγεις;

ΟΡΘ. Ὅτι τὸ πρῶτον ὁ νοῦς τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν κακίαν σκιογραφεῖ, εἴθ' οὕτως αὐτὴν διαμορφοῖ, ὄργανοις μὲν κεχρημένος τοῖς μορίοις τοῦ σώματος, χρώμασι δὲ καὶ ὕλαις ταῖς εἰς ἑκάτερα προσφόροις.

ΕΡΑΝ. Ἐοικεν.

ΟΡΘ. Εἰ τοίνυν συναμαρτάνει τῷ σώματι, μᾶλλον δὲ ἄρχει τῆς ἀμαρτίας (ἡνιοχεῖν γὰρ τὸ ζῶον καὶ κυβερνᾶν ἐπιστεύθη), τί δήποτε κοινωνοῦσα τῆς ἀμαρτίας οὐ κοινωνοῦσι τῆς τιμωρίας;

ΕΡΑΝ. Καὶ πῶς οἶον τ' ἦν τὴν ἀθάνατον θανάτου μεταλαχεῖν;

ΟΡΘ. Δίκαιον δὲ ἦν ὅμως μετασχοῦσαν τῆς παραβάσεως μετασχεῖν τῆς κολάσεως.

ΕΡΑΝ. Δίκαιον.

ΟΡΘ. Οὐ μετέλαχε δέ.

ΕΡΑΝ. Οὐ δήτα.

ΟΡΘ. Ἐν δέ γε τῷ μέλλοντι βίῳ μετὰ τοῦ σώματος τῇ γεένῃ παραδοθήσεται.

ΕΡΑΝ. Οὕτως ὁ κύριος εἶρηκε· “Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν· φοβηθήτε δὲ μᾶλλον τὸν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα δυνάμενον ἀπολέσαι ἐν γεένῃ.”

ΟΡΘ. Οὐκοῦν ἐν μὲν τῷδε τῷ βίῳ διέφυγε τὸν θάνατον ὡς ἀθάνατος· ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ βίῳ δώσει δίκας οὐ θάνατον ὑπομένουσα, ἀλλ' ἐν ζωῇ κολαζομένη.

ΕΡΑΝ. Ἡ θεία καὶ τοῦτο διδάσκει γραφή.

ΟΡΘ. Ἀδύνατον ἄρα θάνατον ὑπομεῖναι τὴν ἀθάνατον φύσιν.

ΕΡΑΝ. Οὕτω πέφανται.

ΟΡΘ. Πῶς τοίνυν τὸν θεὸν λόγον γεύσασθαι θανάτου φατέ; Εἰ

22-5 Mt. 10:28

ISMDPJCQVOR 1-2 καὶ τὸ φυλάττειν post νόμους transp. J 2 τοὺς νόμους παραβαίνειν S 4 δὲ post Ἐμοὶ add. J 7 τὸ om. J σκιογραφεῖ V 9 δὲ: τε S ταῖς om. IS εἰς ἑκάτερα: ἑκατέρῳ J 11 συναμαρτάνει τοίνυν J 15 μὴ ante μετασχοῦσαν add. S μετασχεῖν: μεταλαχεῖν J 16 καὶ ante τῆς add. J 18-19 In toto om. J 22 ὁ κύριος om. V φοβησθε O 24 τὴν om. V τὸ om. V 25 τῇ ante γεένῃ add. J 27 τῷ βίῳ om. S 29 καὶ om. S 32 τοῦ ante θανάτου add. S

γὰρ ἔνθα κτιστὸν τὸ ἀθάνατον ἀδύνατον ὤφθη τοῦτο γενέσθαι θνητὸν, πῶς οἶόν τε τὸν ἀκτίστως καὶ αἰδίως ἀθάνατον τὸν τῶν θνητῶν καὶ ἀθανάτων φύσεων ποιητὴν θανάτου μεταλαχεῖν;

EPAN. Ἴσμεν αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς τὴν φύσιν ἀθάνατον, σαρκὶ δὲ αὐτὸν φαμεν μετεσχηκέναι θανάτου.

OPΘ. Ἀλλὰ διαρρηδὴν ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν, ὡς κατ' οὐδένα τρόπον θανάτου μετασχεῖν δυνατόν τὸ φύσει ἀθάνατον. Οὐδὲ γὰρ ἡ ψυχὴ συνδημιουργηθεῖσα καὶ συναφθεῖσα τῷ σώματι καὶ συμμετασχοῦσά γε τῆς ἀμαρτίας, ἐκείνῳ ἐκοινώνησε τοῦ θανάτου διὰ μόνην τὴν ἀθανασίαν τῆς φύσεως. Ταῦτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐτέρως σκοπήσωμεν.

EPAN. Οὐδὲν κωλύει πάντα κινήσαι πόρον, ὥστε τ' ἀληθὲς ἐξευρεῖν.

OPΘ. Ζητήσωμεν τοίνυν ὡδί. Τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας φαμέν τινες μὲν εἶναι διδασκάλους, τινὰς δὲ τούτων αὐτῶν φοιτητάς;

EPAN. Φαμέν.

OPΘ. Τὸν δέ γε τῆς ἀρετῆς διδάσκαλον μειζόνων εἶναι λέγομεν ἄξιον ἀντιδόσεων;

EPAN. Πάννυγε.

OPΘ. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν τῆς κακίας διπλασίας καὶ τριπλασίας λέγεις ἄξιον τιμωρίας;

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Τὸν δὲ διάβολον ποίας θετέον μερίδος; διδάσκαλον εἶναι φαμεν ἢ μαθητὴν;

EPAN. Διδασκάλων μὲν οὖν διδάσκαλον. Αὐτὸς γὰρ πάσης ἐστὶ κακίας καὶ πατὴρ καὶ διδάσκαλος.

OPΘ. Τίνες δὲ ἄρα τούτου ἀνθρώπων πρῶτοι γεγένηται μαθηταί;

EPAN. Ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐά.

OPΘ. Τίνες δὲ τὴν ψῆφον τοῦ θανάτου ἐδέξαντο;

EPAN. Ὁ Ἀδάμ καὶ πᾶν τοῦδε τὸ γένος.

OPΘ. Οἱ μαθηταί ἄρα δίκαις ἔδοσαν ὑπὲρ ὧν κακῶς ἐδιδάχθησαν· ὁ δὲ γε διδάσκαλος, ὃν ἀρτίως εἰρήκαμεν διπλασίας εἶναι καὶ τριπλασίας κολάσεως ἄξιον, τὴν τιμωρίαν διέφυγεν;

EPAN. Ἐοικεν.

ISMDPJCVOR 1 γενέσθαι τοῦτο J 3 ποιητὴν φύσεων J 4 τὴν φύσιν καὶ ἡμεῖς J 7 δυνατόν θανάτου μετασχεῖν V τὸ φύσει ἀθάνατον δυνατόν S 9 γε om. J 11 πόρον: λίθον J τ': τὸ IJ 20 λέγεις: λέγε IS: λέγομεν D: om. V 22-3 φαμεν εἶναι J 24-5 κακίας ἐστὶ SV 26 ἀνθρώπων τούτου J 28 Τίς . . . ἐδέξατο J 29 πᾶν τοῦδε: ἀπ' αὐτοῦ δὲ forte recte J 31 τὸν . . . διδάσκαλον V^{po} ὃν: ὧν S γε post διπλασίας add. S 31-2 γε post τριπλασίας add. IV καὶ τριπλασίας εἶναι J 32 ἄξιος S καὶ ante τὴν add. V διαφυγεῖν V

ΟΡΘ. Ἄλλ' ὅμως καὶ τούτων οὕτω γεγενημένων, δίκαιον τὸν κριτὴν καὶ ἴσμεν καὶ ὀνομάζομεν.

ΕΡΑΝ. Μάλιστα.

ΟΡΘ. Τί δήποτε τοίνυν δίκαιος ὢν οὐκ εἰσέπραξεν ἐκεῖνον τῆς κακῆς διδασκαλίας εὐθύνας; 5

ΕΡΑΝ. Αὐτῷ τὴν ἄσβεστον τῆς γεέννης κατεσκευάσε φλόγα. “Πορεύεσθε, γάρ φησιν, οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἤτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.” Ἐνταῦθα δὲ τούτου χάριν οὐκ ἐκοινώνησεν τοῦ θανάτου τοῖς μαθηταῖς, ὡς φύσιν ἔχων ἀθάνατον. 10

ΟΡΘ. Οὐδὲ οἱ τὰ μέγιστα ἄρα πλημμελήσαντες θανάτου οἰοί τε μετασχεῖν, εἰ φύσιν ἀθάνατον ἔχοιεν.

ΕΡΑΝ. Ὁμολόγηται.

ΟΡΘ. Εἰ τοίνυν οὐδὲ αὐτὸς ὁ τῆς κακίας εὐρετῆς καὶ διδάσκαλος μετέλαχε θανάτου διὰ τὴν ἀθανασίαν τῆς φύσεως, πῶς οὐ πεφρίκατε λέγοντες τὴν τῆς ἀθανασίας καὶ δικαιοσύνης πηγὴν μετεσχηκέναι θανάτου; 15

ΕΡΑΝ. Εἰ μὲν ἀκουσίως αὐτὸν ὑπομεμενηκέναι τὸ πάθος λέγομεν, ἔσχεν ἂν πρόφασιν ἢ καθ' ἡμῶν παρ' ὑμῶν γινομένη κατηγορία δικαίαν. Εἰ δ' αὐθαίρετον τὸ πάθος καὶ ὁ θάνατος ἐθελοούσιος κηρύσσεται παρ' ἡμῶν, οὐ κατηγορεῖν ἡμῶν, ἀλλ' ὑμνεῖν προσήκει τὴν τῆς φιλανθρωπίας ὑπερβολήν. Ἐθελήσας γὰρ πέπονθε, καὶ βουληθεὶς τοῦ θανάτου μετέσχηκεν. 20

ΟΡΘ. Πάμπαν, ὡς ἔοικε, τὴν θείαν ἠγνοήκατε φύσιν. Ὁ γὰρ δεσπότης θεὸς οὐδὲν ὦν μὴ πέφυκε βούλεται, πάντα δὲ ὅσα βούλεται δύναται. Βούλεται δὲ τῇ οἰκειᾷ φύσει πρόσφορά τε καὶ πρέποντα. 25

ΕΡΑΝ. Ἡμεῖς μεμαθήκαμεν ἅπαντα δυνατὰ τῷ θεῷ.

ΟΡΘ. Ἀορίστως ἀποφαινόμενος συμπεριλαμβάνεις τῷ λόγῳ καὶ ὅσα προσήκει τῇ τοῦ διαβόλου μερίδι. Ὁ γὰρ ἀπολύτως πάντα εἰπῶν καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ τούτων ἐναντία κατὰ ταῦτόν εἶρηκεν. 30

ΕΡΑΝ. Ὁ οὖν γενναῖος Ἰᾶβ οὐκ ἀπολύτως εἶρηκεν, “Ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν;”

ΟΡΘ. Εἰ ἀναγνοίης τὰ τῷ δικαίῳ προειρημένα, καὶ τὸν τούτων ἐξ

7-8 Mt. 25:41 (27 Job 10:13; Mt. 19:26; Mk. 10:27) 31-2 Job 10:13

ISMDEJCVOR 4 τοίνυν om. J 8-9 Ἐνταῦθα --- μαθηταῖς ΟΡΘ. attrib. J
 τούτου: τοῦ J 11 οἰοί τε IJ: οἴον τε S: οἴονται V 18 τὸ πάθος ὑπομεμενηκέναι J
 19 ἔσχηκεν J καθ' ἡμῶν ἢ IS κατηγορίαν I 22 γὰρ: δὲ J 25 θεός: Χριστός J
 27 ὡς ante ἅπαντα add. J 32 σοι δὲ V

ἐκείνων εὐρήσεις σκοπόν. Ἔφη δὲ οὕτως· “Μνήσθητι ὅτι πηλὸν με ἔπλασας, εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις· ἢ οὐχ ὡς γάλα με ἤμελξας, ἔπηξας δὲ με ἴσα τυρῶ; Δέρμα καὶ κρέας ἐνέδυσάς με, ὁστέοις δὲ καὶ νεύροις ἐνείρας με· ζωὴν δὲ καὶ ἔλεον ἔθου παρ’ ἐμοί, ἢ δὲ ἐπισκοπὴ σου ἐφύλαττέ μου τὸ πνεῦμα.” Τούτοις ἐπάγει, “Ταῦτα 5 ἔχων ἐν ἑαυτῷ, οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν.” Οὐκοῦν ὅσα τούτοις συμβαίνει, καὶ τῇ ἀκηράτῳ φύσει πρέπειν δύνασθαι ἔφη τῷ τῶν ὄλων θεῷ;

EPAN. Οὐδὲν ἀδύνατον τῷ παντοδυνάμῳ θεῷ.

OPΘ. Καὶ τὸ ἀμαρτάνειν ἄρα δυνατὸν τῷ παντοδυνάμῳ θεῷ κατά 10 γε τὸν ὄρον τὸν σόν.

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Διὰ τί;

EPAN. Ἐπειδήπερ οὐ βούλεται.

OPΘ. Τοῦ δὴ χάριν οὐ βούλεται;

EPAN. Ἐπειδὴ τῆς φύσεως ἐκείνης τὸ ἀμαρτάνειν ἀλλότριον. 15

OPΘ. Πολλὰ τοίνυν οὐ δύναται· πολλὰ γὰρ εἶδη πλημμελημάτων.

EPAN. Οὐδὲν τῶν τοιούτων ἢ βουλευτὸν ἢ δυνατὸν τῷ θεῷ.

OPΘ. Οὔτε μὴν ἐκεῖνα ἃ τῆς φύσεώς ἐστιν ἐναντία τῆς θείας.

EPAN. Ποῖα ταῦτα;

OPΘ. Οἶον, φῶς νοερόν τε καὶ ἀληθινὸν εἶναι τὸν θεὸν ἐδιδάχθημεν. 20

EPAN. Ἀληθῶς.

OPΘ. Ἄλλ’ οὐκ ἂν αὐτὸν φαίμεν σκότος ἢ βουληθῆναι ἢ δυνηθῆναι γενέσθαι.

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Πάλιν ἀόρατον αὐτοῦ τὴν φύσιν ἢ θεία λέγει γραφή. 25

EPAN. Οὕτω λέγει.

OPΘ. Ἄλλ’ ὄρατὴν αὐτὴν οὐκ ἂν εἴποιμεν δύνασθαι γενέσθαι ποτέ.

EPAN. Οὐ δῆτα.

OPΘ. Οὔτε μὴν καταληπτὴν. 30

EPAN. Οὐ γάρ.

OPΘ. Ἀκατάληπτος γάρ ἐστι καὶ πάμπαν ἀνέφικτος.

EPAN. Ἀληθῆ λέγεις.

OPΘ. Οὐκοῦν οὐδὲ ὁ ὢν γένοιτ’ ἂν οὐκ ὢν.

1-5 Job 10:9-12 5-6 Job 10:13

ISMDPJCVOR 2 πάλιν om. V οὐχί J 3 με¹ om. IJV με ἐνέδυσας D 4 με ἐνείρας D 6 ἑαυτῷ: ἐμαυτῷ JV σοι δὲ V 7 πρέπει J δύνασθαι: δυνατὰ εἶναι J: om. V 8 τὸν . . . θεόν ISV 9 παντοδυνάμῳ: πάντα δυναμένῳ S 10 παντοδυνάμῳ: πάντα δυναμένῳ S 11 δυνατὸν post θεῷ transp. J 17 πλημμελημάτων εἶδη S 21 τε om. J ἐδιδάχθημεν τὸν θεὸν εἶναι S 28 οὐκ ἂν αὐτὴν J

EPAN. Ἄπαγε.

OPΘ. Οὐδέ γε ὁ πατήρ υἱός.

EPAN. Τῶν ἀδυνάτων.

OPΘ. Οὐδέ ὁ ἀγέννητος ἄρα γεγεννημένος.

EPAN. Πῶς γάρ;

OPΘ. Οὔτε μὴν ὁ υἱὸς γένοιτ' ἂν ποτε πατήρ.

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Οὐδέ γε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον γένοιτ' ἂν υἱὸς ἢ πατήρ.

EPAN. Πάντα ταῦτα ἀδύνατα.

OPΘ. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα εὐρίσκομεν ὁμοίως ἀδύνατα. 10
Οὔτε γὰρ τὸ αἰώνιον ὑπὸ χρόνον ἔσται, οὔτε τὸ ἄκτιστον κτιστόν γε
καὶ ποιητόν, οὔτε πεπερασμένον τὸ ἄπειρον, καὶ ὅσα τούτοις ἐστὶ
παραπλήσια.

EPAN. Οὐδὲν τούτων ἐστὶ δυνατόν.

OPΘ. Πολλὰ τοίνυν εὐρήκαμεν ἀδύνατα ὄντα τῷ παντοδυνάμῳ 15
θεῷ.

EPAN. Ἀληθῶς.

OPΘ. Ἀλλὰ τὸ μὴ δυνηθῆναι τι τούτων ἀπείρου δυνάμεως οὐκ
ἀσθενείας τεκμήριον· τὸ δὲ γε δυνηθῆναι ἀδυναμίας δῆπουθεν οὐ
δυνάμεως. 20

EPAN. Πῶς τοῦτο ἔφη;

OPΘ. Ὅτι τούτων ἕκαστον τὸ ἄτρεπτον τοῦ θεοῦ κηρύττει καὶ
ἀναλλοίωτον. Τὸ γὰρ μὴ δυνηθῆναι τὸν ἀγαθὸν γενέσθαι κακὸν τὴν
ὑπερβολὴν σημαίνει τῆς ἀγαθότητος, καὶ τὸ τὸν δίκαιον μηδέποτε ἂν
γενέσθαι ἀδικον μηδὲ τὸν ἀληθῆ ψεύστην τὸ ἐν ἀληθείᾳ καὶ δικαιο- 25
σύνη σταθερόν τε καὶ βέβαιον δείκνυσιν. Οὔτω τὸ ἀληθινὸν φῶς οὐκ
ἂν γένοιτο σκότος, οὐδὲ ὁ ὦν οὐκ ὦν. Διαρκὲς γὰρ ἔχει τὸ εἶναι, καὶ
ἀναλλοίωτον ὑπάρχει τὸ φῶς. Οὔτω τ' ἄλλα πάντα σκεψάμενος εὐρή-
σεις τὸ μὴ δύνασθαι δυνάμεως τῆς ἄκρας ἐμφαντικόν. Οὔτως ἐπὶ τοῦ
θεοῦ τὰ τοιαῦτα μὴ δύνασθαι καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος νενόηκέ τε καὶ 30
τέθεικεν. Ἑβραίοις μὲν γὰρ ἐπιστέλλων ᾧδὲ φησιν· “Ἴνα διὰ δύο
πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεόν, ἰσχυρὰν
παράκλησιν ἔχωμεν.” οὐκ ἀσθενὲς τὸ ἀδύνατον, ἀλλὰ ἄγαν αὐτὸ

31-3 Heb. 6:18

ISM DPJCVOR 4 ὁ SJ: om. I: γε V 6 ὁ om. S^{ac} ὁ ante πατήρ transp. V
10 ὁμοίως εὐρίσκομεν τοιαῦτα S 11 χρόνους J γε: τε J 15 ἀδύνατα post
παντοδυνάμῳ transp. S 18 τούτων: τοιούτων S ἄπειρον SV^{ac} 26 σταθερόν JV
27 ἂν post γένοιτο add. SV εἶναι καί: ἀεὶ ἀνάγκη J 28 ὑπάρχειν J 29 τῆς
ἄκρας δυνάμεως V 29-30 τοῦ θεοῦ: θεοῦ τὸ J 31 γὰρ om. J 33 τὴν ante
παράκλησιν add. S ἀδύνατον: ἀθάνατον S

δεικνὺς δυνατόν. Οὕτω γάρ, φησίν, ἐστὶν ἀληθής, ὡς ἀδύνατον εἶναι ψεῦδος ἐν αὐτῷ γενέσθαι ποτέ. Τὸ δυνατόν οὖν ἄρα τῆς ἀληθείας διὰ τοῦ ἀδυνάτου σημαίνεται. Τῷ δέ γε μακαριῷ Τιμοθέῳ γράφων καὶ ταῦτα προστέθεικεν· “Πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν, εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν, εἰ ἀρνούμεθα, 5 κάκεινος ἀρνήσεται ἡμᾶς, εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι γὰρ ἑαυτὸν οὐ δύναται.” Πάλιν οὖν τό, “Οὐ δύναται,” τῆς ἀπείρου δυνάμεως ὑπάρχει δηλωτικόν. Καὶ γὰρ ἂν πάντες ἄνθρωποι αὐτὸν ἀρνηθῶσι, φησίν, αὐτὸς θεὸς ἐστὶ, καὶ τῆς οἰκείας οὐκ ἐξίσταται φύσεως. Ἀνώλεθρον γὰρ ἔχει τὸ εἶναι. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ 10 τό, “Ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται.” Οὐκοῦν περιουσίαν ἐμφαίνει δυνάμεως τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον τροπῆς τὸ ἀδύνατον.

EPAN. Ἀληθῆ ταῦτα καὶ τοῖς θείοις λογίοις συμβαίνοντα.

OPΘ. Εἰ τοίνυν πολλὰ τῷ θεῷ ἀδύνατα, καὶ τοσαῦτα ὅποσα τῆς 233 φύσεως ἐναντία τῆς θείας, τί δήποτε τὰ ἄλλα πάντα κατὰ φύσιν 15 ἐῶντες, τὸ ἀγαθόν, τὸ δίκαιον, τὸ ἀληθές, τὸ ἀόρατον, τὸ ἀνέφικτον, τὸ ἀπερίγραφον, τὸ αἰδίδιον, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τῷ θεῷ προσεῖναι φαμεν, μόνας τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν ἀπάθειαν τρεπτὰς εἶναι φατε, καὶ τὸ δυνατόν τῆς ἀλλοιώσεως ἐπ’ αὐτῶν συγχωρεῖτε, καὶ δίδοτε τῷ θεῷ 20 δύνανμιν ἀσθενείας δηλωτικῆν;

EPAN. Τοῦτο παρὰ τῆς θείας γραφῆς ἐδιδάχθημεν. Καὶ γὰρ ὁ θεῖος Ἰωάννης βοᾷ· “Οὕτως ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ δέδωκε.” Καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· “Εἰ γὰρ 25 ἔχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῶ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ.”

OPΘ. Ἀληθῆ ταῦτα, θεῖα γάρ ἐστι λόγια. Αναμνήσθητι δὲ ὧν πολλάκις ὡμολογήσαμεν.

EPAN. Ποίων λέγεις;

OPΘ. Ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν θεὸν λόγον, οὐκ ἀσώματον ἐπιφανῆσαι συνωμολογήσαμεν, ἀλλὰ φύσιν ἀνθρωπιᾶν τελείαν ἀνελη- 30 φότα.

EPAN. Συνωμολογήσαμεν ταῦτα.

OPΘ. Εἰ τοίνυν καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἔλαβεν ἀνθρωπιᾶν, ταύτη τοι καὶ υἱὸς ἀνθρώπου προσηγορεύθη.

4-7 2 Tim. 2:11-13 11 2 Tim. 2:13 22-3 Jn. 3:16 23-5 Rom. 5:10

ISMDFJCVOR 1 ἐστὶν om. J ἀληθές ISV 2 ἄρα om. J 8-9 Καὶ --- φησίν: Κἂν γὰρ ἅπαντες αὐτὸν ἄνθρωποι, φησίν, ἀρνηθῶμεν J 9 αὐτὸν om. S 13 λογίοις: λόγιοι V 17 αἰδίδιον τὸ ἀπερίγραφον J 18 τὴν² om. I 19 ἐπ’ ὑπ’ ISV²⁰ 22 ὅτι: ὥστε S 23 δὲ post θεσπέσιος add. S 26 δὴ ante ταῦτα add. V 27 εἴρηκεν καὶ post πολλάκις add. S 29 θεὸν om. I 30-1 εἰληφότα IS 33 καὶ¹ om. V

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Οὐκοῦν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ θεὸς ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπος ἀληθῶς· τῶνδε γὰρ τῶν φύσεων, τὴν μὲν εἶχεν αἰεὶ, τὴν δὲ ἔλαβεν ἀληθῶς.

EPAN. Ἀναμφίλεκτα ταῦτα.

OPΘ. Τοιγάρτοι ὡς ἄνθρωπος τὸ πάθος ὑπέμεινεν· ὡς δὲ θεὸς κρείττων πάθους μεμένηκε.

EPAN. Πῶς οὖν ἡ θεία γραφὴ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ πεπονθέναι φησίν;

OPΘ. Ὅτι τὸ σῶμα τὸ πεπονθὸς αὐτοῦ ὃν ἐτύγγανε σῶμα. 10
Σκεψώμεθα δὲ ὡδί. Ὅταν ἀκούσωμεν λεγουσῆς τῆς θείας γραφῆς, “Ἐγένετο μετὰ τὸ γηρᾶσαι τὸν Ἰσαάκ, ἡμβλύνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τοῦ ὄραν,” ὁ νοῦς ἡμῶν ποῦ φέρεται, καὶ τίνι ἐναπεριεῖδεται; τῇ ψυχῇ τοῦ Ἰσαάκ ἢ τῷ σώματι;

EPAN. Δηλονότι τῷ σώματι.

OPΘ. Οὐκ οὖν τοπάζομεν καὶ τὴν ψυχὴν κεκοινωνηκέναι τοῦ τῆς τυφλότητος πάθους;

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Ἀλλὰ μόνον τὸ σῶμα τῆς ὀπτικῆς αἰσθήσεως στερηθῆναι φαμεν.

EPAN. Οὕτω φαμέν.

OPΘ. Καὶ αὐτὸ πάλιν ὅταν ἀκούσωμεν τοῦ Ἀμασίου λέγοντος πρὸς τὸν προφήτην Ἀμώς· “Ὁ ὄραν, βιάδιζε εἰς γῆν Ἰούδα,” καὶ μέντοι καὶ τοῦ Σαοὺλ πυνθανομένου· “Ποῦ ὁ οἶκος τοῦ βλέποντος;” οὐδὲν 25
σωματικὸν ὑποπτεύομεν.

EPAN. Οὐμενοῦν.

OPΘ. Καίτοι τὰ ὀνόματα τῆς περὶ τὸ ὀπτικόν ἐστι μῶριον ὑγείας 2
δηλωτικά.

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Ἄλλ’ ἴσμεν ὅμως, ὅτι ταῖς καθαρωτέραις ψυχαῖς χορηγοῦ- 30
μένη τοῦ πνεύματος ἡ ἐνέργεια τὴν προφητικὴν ἐνέησι χάριν, αὕτη δὲ γε ὄραν καὶ τὰ κεκρυμμένα ποιεῖ, τὸ δὲ ταῦτα ὄραν ὄρωντας αὐτοὺς καλεῖσθαι καὶ βλέποντας παρεσκευάσεν.

EPAN. Ἀληθῆ λέγεις.

12-13 Gen. 27:1 23 Am. 7:12 24 I Sam. 9:18

ISMDPJCVOR 2 ἡμῶν post θεὸς transp. ISV 2-3 καὶ ἄνθρωπος ἀληθῶς om.
ISV 3 γὰρ: γε S 6 τὸ πάθος ὡς ἄνθρωπος J 7 κρείττω V 10 τὸ² om. V
12 καὶ ante ἡμβλύνθησαν add. J 12-13 αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ J 13 μὴ ante ὄραν
add. S ποῦ: ποῖ J 31 ἡ ἐνέργεια τοῦ πνεύματος J

OPΘ. Οὐκοῦν κάκεινο ἐπισκεψώμεθα.

EPAN. Τὸ ποῖον;

OPΘ. Ὅταν ἀκούσωμεν τῆς τῶν θείων εὐαγγελίων ἱστορίας διηγουμένης, ὅτι προσήνεγκαν τῷ κυρίῳ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον, τῆς ψυχῆς τὴν λύσιν τῶν μορίων εἶναι λέγομεν ἢ τοῦ 5 σώματος;

EPAN. Δηλονότι τοῦ σώματος.

OPΘ. Ὅταν δέ γε τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν ἀναγινώσκοντες εὖρωμεν ἐκεῖνο τὸ χωρίον, ἔνθα φησὶν ὁ ἀπόστολος· “Ὡστε τὰς 10 παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπή, ἰαθῆ δὲ μᾶλλον,” περὶ τῶν τοῦ σώματος μορίων ἐροῦμεν ταῦτα φάναι τὸν θεῖον ἀπόστολον;

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Τὴν δὲ τῆς ψυχῆς χαννότητα καὶ δειλίαν ἐξαίρειν αὐτὸν 15 φήσομεν, καὶ εἰς ἀνδρείαν παραθήγειν τοὺς μαθητάς;

EPAN. Πάννυγε.

OPΘ. Ἄλλ' οὐχ εὐρίσκομεν ταῦτα παρὰ τῇ θείᾳ διηρημένα γραφῇ. Οὔτε γὰρ τὴν τοῦ Ἰσαὰκ διηγησαμένη τυφλότητα σώματος ἐμνημόνευσεν, ἀλλ' ἀπλῶς τὸν Ἰσαὰκ ἔφη τυφλόν· οὔτε βλέποντας καὶ 20 ὄρωντας ὀνομάσασα τοὺς προφήτας τὰς τούτων ἔφη ψυχὰς ὄραν τὰ κεκρυμμένα καὶ βλέπειν, ἀλλ' αὐτῶν ἐμνημόνευσε τῶν προσώπων.

EPAN. Οὕτω τοῦτ' ἔχει.

OPΘ. Οὔτε μὴν τοῦ παραλυτικοῦ τὸ σῶμα ἔδειξε λελυμένον, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον ὠνόμασε παραλυτικόν. 25

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Οὐδέ γε ὁ θεῖος ἀπόστολος ὀνομαστὶ τῶν ψυχῶν ἐμνημόνευσεν, ἐπιρρώσαι ταύτας καὶ διεγεῖραι θελήσας.

EPAN. Οὐ γάρ.

OPΘ. Ἡμεῖς δὲ τὸν νοῦν τῶν λόγων διερευνῶμενοι ἐπιγινώσκομεν 30 τίνα μὲν ψυχῆς, τίνα δὲ σώματος ἴδια.

EPAN. Εἰκότα γε ποιοῦντες· λογικοὺς γὰρ ἡμᾶς ἐποίησεν ὁ θεός.

OPΘ. Τῶδε τοῖνυν τῷ λογικῷ καὶ ἐπὶ τοῦ πεποιηκότος ἡμᾶς καὶ σεσωκότος χρῆσώμεθα, καὶ ἐπιγνώμεν, τίνα μὲν αὐτοῦ τῇ θεότητι, 35 τίνα δὲ προσήκει τῇ ἀνθρωπότητι.

(3-6 Mt. 9:2) 9-12 Heb. 12:12-13 (19-20 Gen. 27:1)

ISMDPJCVR I κάκεινα S 4 κυρίῳ: θεῷ V 5 τὴν λύσιν τῶν μορίων τῆς ψυχῆς J 11 ποιεῖτε J 12 φάναι ταῦτα V 15-16 ἐξαίρειν αὐτὸν φήσομεν καὶ δειλίαν S 16 καὶ εἰς ἀνδρείαν: τῷ J⁸⁰ 21-2 ἔφη --- βλέπειν: ψυχὰς ἔφη ὄραν καὶ βλέπειν τὰ κεκρυμμένα V 27 θεῖος: θεϊότατος J 27-8 ἐπιρρώσαι ἐμνημόνευσε I

EPAN. Ἄλλ' αὐτὸ τοῦτο δρῶντες τὴν ἄκραν ἐκείνην διαλύσομεν ἔνωσιν.

OPΘ. Καὶ μὴν ἐπὶ γε τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τῶν προφητῶν καὶ τοῦ παραλύτου καὶ τῶν ἄλλων τοῦτο δράσαντες τὴν φυσικὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος οὐκ ἐλύσαμεν ἔνωσιν, οὐδέ γε ἀπὸ τῶν οικείων 5 σωμάτων τὰς ψυχὰς ἐχωρίσαμεν, ἀλλὰ τῷ λόγῳ μόνῳ διέγνωμεν, τί μὲν ἴδιον ψυχῆς, τί δὲ σώματος. Πῶς οὖν οὐ σχέτλιον ἐπὶ ψυχῶν τοῦτό γε καὶ σωμάτων οὕτω ποιοῦντας, ἐπὶ τοῦ σωτήρος ἡμῶν τοῦτο παραιτεῖσθαι ποιεῖν, ἀλλὰ συγχεῖν τὰς φύσεις, εἰ καὶ τὸ διάφορον, οὐχ ὅσον ἔχει ψυχὴ πρὸς σῶμα, ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ τοσοῦτον, 10 ὅσον τὸ πρόσφατον τοῦ αἰδίου διέστηκε, καὶ τὸ ποιηθὲν τοῦ ποιήσαντος;

EPAN. Ἡ θεία γραφὴ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸ πάθος ὑπομεμενηκένοι φησί.

OPΘ. Οὐδὲ ἡμεῖς ἄλλον τινὰ πεπονθέναι φαμέν· ἴσμεν δὲ ὅμως 15 παρὰ τῆς θείας διδαχθέντες γραφῆς, ὡς ἀπαθῆς ἢ τῆς θεότητος φύσις. Ἀπάθειαν τοίνυν καὶ πάθος ἀκούοντες καὶ ἀνθρωπότητος καὶ θεότητος ἔνωσιν, τοῦ παθητοῦ σώματος τὸ πάθος εἶναι φαμεν, τὴν ἀπαθῆ δὲ φύσιν ἐλευθέραν μεμενηκένοι τοῦ πάθους ὁμολογοῦμεν.

EPAN. Σῶμα τοίνυν ἡμῖν τὴν σωτηρίαν προὔξενησεν. 20

OPΘ. Οὐκ ἀνθρώπου σῶμα ψилоῦ, ἀλλὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Εἰ δὲ τοῦτό σοι νομίζεται μικρόν τε καὶ εὐτελές, πῶς τὸν τούτου γε τύπον σεπτὸν ἡγήσῃ καὶ σωτήριον; Εἰ δὲ ὁ τύπος προσκνητὸς καὶ σεβάσμιος, πῶς αὐτὸ τὸ ἀρχέτυπον εὐκαταφρόνητον καὶ σμικρόν; 25

EPAN. Οὐκ εὐτελὲς ἡγοῦμαι τὸ σῶμα, ἀλλὰ διαιρεῖν ἀπὸ τῆς θεότητος οὐκ ἀνέχομαι.

OPΘ. Οὐδὲ ἡμεῖς, ὦ ἀγαθέ, διαιροῦμεν τὴν ἔνωσιν, ἀλλὰ θεωροῦμεν τὰ τῶν φύσεων ἴδια. Καὶ σὺ δὲ δήπουθεν συνομολογήσεις αὐτίκα.

EPAN. Προφητικῶς ταῦτα προσαγορεύεις. 30

OPΘ. Οὐ προφητικῶς, ἀλλ' εἰδὼς τῆς ἀληθείας τὴν δύναμιν. Ἀλλὰ μοι ἀπόκριναί καὶ τοῦτο προσερωτῶντι· ὅταν ἀκούσης τοῦ κυρίου λέγοντος, “Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἓν ἐσμεν,” καί, “Ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἐώρακε τὸν πατέρα,” τῆς σαρκὸς ταῦτα λέγεις ἢ τῆς θεότητος ἴδια; 35

33 Jn. 10:30 33-4 Jn. 14:9

ISMDPJCVR 1 Ἄλλ' αὐτό: Ἀλλὰ J ἐκείνου S 6 μόνον IS 8 γε τοῦτο S γε: δὲ J ποιοῦντας οὕτω V 8-9 παραιτεῖσθαι τοῦτο J 9 εἰ καὶ JC: διὰ cett. 10 ψυχὴ ἔχει V ἔχουσι: ἐχούσας V^{po} 13-14 φησι post γραφὴ transp. V 16 παρὰ: περὶ VO^mR 24 Εἰ: Ὅδ V 29 δὲ: γε S 30 προαγορεύεις ISV

EPAN. Καὶ πῶς οἶόν τε κατ' οὐσίαν ἐν εἶναι τὴν σάρκα καὶ τὸν πατέρα;

OPΘ. Τοιγαροῦν τῆς θεότητος ταῦτα δηλωτικά.

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Καὶ τό, “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος,” καὶ τὰ 5
τούτοις ὅμοια;

EPAN. Ὁμολόγηται.

OPΘ. Ὅταν δὲ πάλιν ἡ θεία λέγη γραφή, “Ἰησοῦς δὲ κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἐκάθητο οὕτως ἐπὶ τῆς πηγῆς,” τίνος ὑποληπτέον τὸν κόπον; τῆς θεότητος ἢ τοῦ σώματος; 10

EPAN. Οὐκ ἀνέχομαι τὰ ἠνωμένα μερίζειν.

OPΘ. Τῇ θείᾳ οὖν, ὡς ἔοικε, φύσει προσαρμόττεις τὸν κόπον;

EPAN. Ἐμοὶ οὕτως δοκεῖ.

240

OPΘ. Ἄλλ' ἀντικρυς ἀντιφθέγγη τῷ προφήτῃ βοῶντι. “Οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιάσει, οὐδὲ ἔστιν ἐξεύρεσις τῆς φρονήσεως αὐτοῦ, 15
διδούς τοῖς πεινώσιν ἰσχύν, καὶ τοῖς μὴ ὀδυνωμένοις λύπην.” Καὶ μετ' ὀλίγα. “Οἱ δὲ ὑπομένοντές με ἀλλάξουσιν ἰσχύν, πτεροφνήσουσιν ὡς ἀετός· δραμοῦνται, καὶ οὐ κοπιάσουσι· βαδιοῦνται, καὶ οὐ πεινάσουσι.” Πῶς τοῖνυν ὁ τὸ ἀνευδεές τε καὶ ἄπονον τοῖς ἄλλοις δωρούμενος, αὐτὸς τοῦ κόπου τὸ πάθος καὶ τῆς πείνης καὶ τοῦ 20
δύφους ὑπέμεινεν;

EPAN. Πολλάκις εἶπον, ὅτι ὡς θεὸς ἀπαθής ἐστι καὶ ἀνευδεής· μετὰ δὲ τὴν σάρκωσιν ἠνέσχετο τῶν παθῶν.

OPΘ. Τῇ θεότητι τὰ πάθη δεχόμενος, ἢ τῇ παθητῇ φύσει παραχωρῶν κατὰ φύσιν ὑπομένειν τὰ πάθη καὶ κηρύττειν τῷ πάσχειν, ὡς 25
οὐ φαντασία τὸ φαινόμενον, ἀλλ' ἀληθῶς ἐκ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως εἰλημμένος; Σκοπήσωμεν δὲ οὕτως· ἀπερίγραφον τὴν θείαν φύσιν φασμέν;

EPAN. Οὕτως ἔχει.

OPΘ. Ἡ δὲ ἀπερίγραφος φύσις ὑπ' οὐδενὸς περιγράφεται. 30

EPAN. Οὐ γὰρ οὖν.

OPΘ. Οὐ τοῖνυν δέχεται μεταβάσεως· πανταχοῦ γὰρ ἐστιν.

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Τὸ δὲ μεταβάσεως οὐ δεόμενον οὐδὲ βαδίσεως.

5 Jn. 1:1 8-9 Jn. 4:6 14-16 Is. 40:28-9 17-19 Is. 40:31

ISMDPJCVMOR 5 καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν post λόγος add. S 8 ἡ θεία
πάλιν J γραφή λέγει V 9 ἐκ: ἀπὸ J οὕτως om. J τῇ πηγῇ DV^{PO} 18 ἀετοί J
20-1 τῆς δύφους καὶ τῆς πείνης V 29 Οὕτως om. IS Οὕτως ἔχει: Ναίχι V 30 ὑπ'
οὐδενὸς περιγράφεται: οὐ περιγράφεται ὑπ' οὐδενός J

EPAN. Φαίνεται.

OPΘ. Τὸ δὲ μὴ βαδίζον οὐ κοπιᾷ.

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Οὐκ ἄρα κεκοπίακεν ἡ θεία φύσις ἀπερίγραφος οὕσα καὶ μὴ δεομένη βαδίσσεως.

EPAN. Ἄλλ' ἡ θεία γραφή κεκοπιακέναι τὸν Ἰησοῦν ἱστορεῖ, θεὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς· “Εἰς γὰρ κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα.”

OPΘ. Ἐπειδὴ τοίνυν κεκοπιακέναι αὐτὸν καὶ μὴ κοπιᾶν ἡ θεία λέγει γραφή (ἀληθῆ δὲ ἀμφοτέρα, ψευδὲς γὰρ οὐδὲν ἡ θεία λέγει γραφή), σκοπητέον πῶς μὲν τοῦτο, πῶς δὲ ἐκεῖνο τῷ ἐνὶ προσώπῳ δυνατὸν προσαρμόσαι.

EPAN. Σὺ τοῦτο δεῖξον· σὺ γὰρ τοὺς τῆς διαιρέσεως ἡμῖν εἰσκομίζεις λόγους.

OPΘ. Οἶμαι τοῦτο καὶ βαρβάρῳ ῥάδιον διαγνῶναι, ὡς τῆς τῶν ἀνομοίων φύσεων ὁμολογηθείσης ἐνώσεως δέχεται μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ καὶ ταῦτα κάκεῖνα διὰ τὴν ἔνωσιν, ἑκατέρᾳ δὲ γε φύσει τὰ πρόσφορα προσαρμόττεται, τῇ μὲν ἀπεριγράφῳ τὸ ἄπονον, τῇ δὲ μεταβαينوῦσῃ καὶ βαδίζούσῃ ὁ κόπος. Ποδῶν γὰρ ἴδιον τὸ βαδίζειν, καὶ νεύρων τὸ τῷ πλείονι διατείνεσθαι πόνῳ.

EPAN. Ὁμολόγηται ταῦτα σωματικὰ εἶναι παθήματα.

OPΘ. Ἀληθῆς ἄρα ἡ πρόρρησις ἐκεῖνη, ἣν ἐγὼ μὲν ἐποίησάμην, σὺ δὲ γε ἐκωμώδησας, ὡς ἐθέλησας. Ἰδοὺ γὰρ ἡμῖν ὑπέδειξας, τίνα μὲν ἀνθρωπότητι, τίνα δὲ προσήκει θεότητι.

EPAN. Ἄλλ' οὐκ εἰς δύο τὸν ἕνα διεῖλον υἱούς.

OPΘ. Οὐδὲ ἡμεῖς τοῦτο δρῶμεν, ὧ φίλος, ἀλλ' εἰς τὸ διάφορον ἀφορῶντες τῶν φύσεων, σκοποῦμεν τί μὲν πρόπον θεότητι, τί δὲ ἀρμόδιον σώματι.

EPAN. Οὐκ ἐδίδαξεν ἡμᾶς οὕτω διαιρεῖν ἡ θεία γραφή· ἀλλὰ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶρηκε τεθνάναι. Οὕτω γὰρ ὁ ἀπόστολος ἔφη· “Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.” Καὶ τὸν κύριον εἶρηκεν ἐκ νεκρῶν ἐγηγέρθαι· “Ὁ γὰρ θεός, φησί, καὶ τὸν κύριον ἐξήγειρε.”

OPΘ. Ὅταν οὖν ἡ θεία λέγη γραφή, “Συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποίησαν κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ,” καὶ τὴν ψυχὴν εἵποι ἅν τις μετὰ τοῦ σώματος παραδεδοσθαι ταφῇ;

(4 ff. Jn. 4:6) 7 ἱ Cor. 8:6 29-30 Rom. 5:10 31-2 ἱ Cor. 6:14 33-4 Acts 8:2

ISM DPJC VOR 8 καὶ post τοίνυν add. J 9-10 ἀληθῆ ---- γραφή om. ISV
10 δ post ἐκεῖνο add. IS 19 πόνῳ: κόπῳ J 20 σωματικὰ εἶναι ταῦτα J
22 ἐκωμώδησας: ὠκοδόμησας ISV ὡς ἐθέλησας om. ISV

EPAN. Οὐ δῆτα.

OPΘ. Καὶ ὅταν ἀκούσης Ἰακώβ τοῦ πατριάρχου λέγοντος, “Θάψατέ με μετὰ τῶν πατέρων μου,” περὶ σώματος ἢ περὶ ψυχῆς ταῦτα εἰρῆσθαι τοπάξεις;

EPAN. Δῆλον ὡς περὶ σώματος.

OPΘ. Ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὰ ἐξῆς.

EPAN. “Ἐκεῖ ἔθαψαν Ἄβραάμ καὶ Σάρραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.” καὶ “Ἐκεῖ ἔθαψαν Ἰσαάκ καὶ Ῥεβέκκαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.” καὶ “Ἐκεῖ ἔθαψαν Λεῖαν.”

OPΘ. Οὐδὲ ἐν τούτοις, οἷς νῦν ἀνέγνως, σώματος ἐμνημόνευσεν ἢ 10
θεία γραφή, ἀλλὰ τῶν ὀνομάτων ἃ τὴν ψυχὴν ὁμοῦ καὶ τὸ σῶμα ἐδήλου. Ἡμεῖς μέντοι διαιροῦμεν ὀρθῶς, καὶ φαμεν τὰς μὲν ψυχὰς ἀθανάτους εἶναι, μόνα δὲ τῶν πατριαρχῶν τὰ σώματα ἐν τῷ διπλῷ κατατεθῆναι σπηλαίῳ.

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Καὶ ὅταν ἀκούσωμεν τῆς τῶν πράξεων ἱστορίας διηγου- 15
μένης, ὡς ὁ Ἡρώδης ἀνείλεν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μα-
χαίρα, ἤκιστα καὶ τὴν ψυχὴν νομιοῦμεν τεθνάναι.

EPAN. Πῶς γὰρ οἷ γε τῆς δεσποτικῆς παραιέσεως μεμνημένοι, 20
“Μὴ φοβεῖσθε, λεγούσης, ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ 20
ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνει;”

OPΘ. Οὐ σοι δοκεῖ δυσσεβὲς εἶναι καὶ σχέτλιον, τῶν μὲν ἀνθρω-
πίνων ὀνομάτων ἀκούοντας μὴ αἰεὶ ψυχὴν ὁμοῦ καὶ σῶμα νοεῖν, μηδὲ 25
θανάτου πέρι καὶ τάφου τῆς γραφῆς διηγουμένης, συμπεριλαμβάνειν
τῇ διανοίᾳ τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τῷ σώματι μόνῳ ταῦτα 25
προσῆκει νομίζειν, τὴν δὲ τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν εἶδέναι, τῇ τοῦ 244
κυρίου διδασκαλίᾳ πιστεύοντας· τοῦ δὲ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τὸ πάθος
ἀκούοντας, μὴ οὕτω ποιεῖν, ἀλλὰ τοῦ μὲν σώματος, ᾧ προσῆκει τὸ
πάθος, ἤκιστα μνημονεύειν, τὴν δὲ θεῖαν φύσιν, τὴν ἀπαθῆ καὶ
ἄτρεπτον καὶ ἀθάνατον θνητὴν τῷ λόγῳ καὶ παθητὴν ἀποφαίνειν· καὶ 30
ταῦτα εἰδόμενος, ὡς εἶπερ οἷα τε παθεῖν ἦν ἢ τοῦ θεοῦ λόγου φύσις,
περιττῆ τοῦ σώματος ἢ πρόσληψις ἦν;

3 Gen. 49:29 7-9 Gen. 49:31 (17-18 Acts 12:2) 20-1 Mt. 10:28

ISMDPJCVOR 4 τοπάσεις J 5 τοῦ ante σώματος add. S 10 Οὐδὲ: Οὐδὲν
IS: Οὐδ' V 11 μετὰ ante τῶν add. S: διὰ sic add. V & om. ISV 12 μὲν om.
ISV 16 τῆς τῶν πράξεων ἱστορίας ἀκούσωμεν J 18 καὶ om. S 20 φοβήσθε D
ἀποκτενόντων IV 22 Ἐἶτα ante οὐ add. J 24 περὶ θανάτου J 25 ταῦτα om.
ISV 28 μὴ οὕτω: μηδὲ τοῦτο ISV ᾧ: οὐ ISV 31 παθεῖν: παθητὴ ISV^{ac}
θεοῦ λόγου: λόγου τοῦ θεοῦ J

EPAN. Παρὰ τῆς θείας γραφῆς μεμαθήκαμεν, ὡς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τὸ πάθος ὑπέμεινε.

OPΘ. Καὶ μὴν ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐρμηνεύει τὸ πάθος, καὶ τὴν πεπονθυῖαν ἐπιδείκνυσι φύσιν.

EPAN. Δεῖξον τοῖνυν ὡς τάχιστα, καὶ λύσον τὴν ἀμφισβήτησιν. 5

OPΘ. Οὐκ οἶσθα τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῆς πρὸς Ἑβραίους γραφείσης ἐπιστολῆς, ἔνθα φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· “Διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων· Ἀπαγγεῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε· καὶ πάνιν· Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ 10
παιδιά ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός.”

EPAN. Οἶδα ταῦτα, ἀλλ’ οὐδὲν ἔστιν ἐν τούτοις ὧν ἀποδείξειν ὑπέσχου.

OPΘ. Ὑποφαίνει μὲν καὶ ταῦτα ὅπερ δεῖξειν ἐπηγγελιάμην. Τὸ γὰρ τῆς ἀδελφότητος ὄνομα δηλοῖ συγγένειαν, τὴν δὲ συγγένειαν ἢ 15
προσληφθεῖσα φύσις εἰργάσατο· ἢ δὲ πρόσληψις ἀναφανδὸν κηρύττει τὸ τῆς θεότητος ἀπαθές. Ἴνα δέ σε τοῦτο διδάξω σαφέστερον, ἀνάγνωθι τὰ ἐξῆς.

EPAN. “Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδιά κεκοινωνήκε σαρκὸς καὶ αἵματος, παραπλησίως καὶ αὐτὸς μετέσχηκε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, καὶ ἀπαλλάξῃ τού- 20
τους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας.”

OPΘ. Οἶμαι ταῦτα σαφηνείας μὴ δεῖσθαι· σαφῶς γὰρ διδάσκει τὸ τῆς οικονομίας μυστήριον.

EPAN. Ὡν ἐπηγγείλω δεῖξειν ἐν τούτοις οὐδὲν εἴρακα.

OPΘ. Καὶ μὴν διαρρήδη ἐδίδαξεν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ὡς οἰκτεῖρας 25
τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν ὁ ποιητής, οὐ μόνον ἀρπαζομένην ὑπὸ τοῦ θανάτου πικρῶς, ἀλλὰ καὶ παρὰ πάσαν τὴν ζωὴν τῷ δέει δεδουλωμένην, διὰ σώματος τοῖς σώμασιν ἐπραγματεύσατο τὴν ἀνάστασιν, καὶ διὰ φύσεως θνητῆς κατέλυσε τοῦ θανάτου τὴν δυναστείαν. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἀθάνατον εἶχε τὴν φύσιν, ἐβουλήθη δὲ δικαίως 30
παῦσαι τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἐκ τῶν ὑποκειμένων τῷ θανάτῳ λαβὼν ἀπαρχήν, καὶ ταύτην ἄμωμον φυλάξας καὶ ἀμαρτίας ἀμύητον, παρεχώρησε μὲν τῷ θανάτῳ καὶ ταύτην ἀρπάσαι καὶ τὴν ἀπλησίαν ἐμπλήσαι· διὰ δὲ τὴν κατὰ ταύτης ἀδικίαν, καὶ τὴν κατὰ τῶν ἄλλων 24

7-10 Heb. 2:11-13 18-21 Heb. 2:14-15

ISMDPJCVR 14 τὴν ante συγγένειαν¹ add. J συγγένειαν² om. J 23 μυστήριον: σωτήριον I^{MS} 27-8 τῷ δέει δεδουλωμένην: τῷδε εἶδε δουλωμένην O^{PO} 30 τὴν om. J δὲ om. V 33 παραχωρεῖ ISV 34 ἐμπλήσαι ISMDPVR: ἀνεμπλήσαι JCO

ἄδικον ἔπαυσε τυραννίδα. Τὴν γὰρ ἀδίκως καταποθεῖσαν ἀπαρχὴν ἀναστήσας, ἀκολουθήσαι ταύτῃ παρεσκεύασε τὸ γένος. Ταύτην τοῖς ἀποστολικοῖς ῥητοῖς παράθεσ τὴν ἐρμηνείαν, καὶ ὄψει τὴν τῆς θεότητος ἀπάθειαν.

EPAN. Οὐδὲν ἐν τοῖς ἀναγνωσθεῖσι ῥητοῖς περὶ τῆς θείας ἀπα- 5
θείας δεδήλωται.

OPΘ. Τὸ οὖν φάναι τὸν θεῖον ἀπόστολον, διὰ τοῦτο τοῖς παιδίοις αὐτὸν κεκοινωνηκέναι σαρκὸς καὶ αἵματος, “ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου,” οὐ σαφῶς δηλοῖ τὸ τῆς θεότητος ἀπαθὲς καὶ τὸ τῆς σαρκὸς παθητόν, καὶ ὡς, παθεῖν τῆς 10
θείας μὴ δυναμένης φύσεως, ἔλαβε τὴν παθεῖν δυναμένην, καὶ διὰ ταύτης ἔλυσε τοῦ διαβόλου τὸ κράτος;

EPAN. Πῶς διὰ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ διαβόλου τὸ κράτος ἔλυσε καὶ τοῦ θανάτου τὴν δυναστείαν;

OPΘ. Τίσιν ὄπλοις ἐξ ἀρχῆς χρησάμενος ὁ διάβολος ἐξηνδραπόδισε 15
τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν;

EPAN. Διὰ τῆς ἁμαρτίας αἰχμάλωτον ἔλαβε τὸν τοῦ παραδείσου καταστάντα πολίτην.

OPΘ. Τίνα δὲ τῇ τῆς ἐντολῆς παραβάσει ζημίαν ὤρισεν ὁ θεός;

EPAN. Θάνατον. 20

OPΘ. Οὐκοῦν μήτηρ μὲν τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία, ταύτης δὲ πατὴρ ὁ διάβολος.

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Ὑπὸ ταύτης οὖν ἐπολεμείτο τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις. Αὕτη γὰρ δουλουμενὴ τοὺς πειθομένους καὶ τῷ παμπονήρῳ προσῆγε πατρί, 25
καὶ παρέπεμπε τῷ πικροτάτῳ κηήματι.

EPAN. Φαίνεται.

OPΘ. Εἰκότως ἄρα ὁ ποιητῆς ἐκατέραν δυναστείαν καταλύσαι θελήσας τὴν ὑπὸ τούτων πολεμουμένην ἀνέλαβε φύσιν, καὶ πάσης αὐτὴν ἁμαρτίας διατηρήσας ἀμύητον καὶ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος 30
ἐλευθέραν ἀπέφηνε, καὶ τοῦ θανάτου τὸ κράτος διὰ ταύτης κατέλυσεν. Ἐπειδὴ γὰρ τιμωρία τῶν ἡμαρτηκότων ὁ θάνατος ἦν, τὸ δὲ σῶμα τὸ κυριακὸν οὐκ ἔχον ἁμαρτίας κηλίδα ὁ παρὰ τὸν θεῖον νόμον ὁ θάνατος

8-9 Heb. 2:14

ISMDPJCVOR

1 ἄδικον: δικαίαν J; ἐνδικον V^m

2 παρασκευάσει I^mSV

5-6 δεδήλωται ἀπαθείας J 14 διὰ ante τοῦ add. I^m 20 Τὸν ante θάνατον add. J

21 τοῦ om. S 25 καὶ om. J 26 ἦτοι τοῦ θανάτου ante κηήματι add. S: ἦτοι τῷ

θανάτῳ sic add. P: ἦγουν τῷ θανάτῳ V^m: ἡ τῷ θανάτῳ O^m 31 θανάτου: διαβόλου V

32-3 τὸ¹ --- κυριακόν: τὸ δὲ κυριακὸν σῶμα S 33 ὁ om. J

ἀδίκως ἐξήρπασεν, ἀνέστησε μὲν πρῶτον τὸ παρανόμως κατασχεθέν, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἐνδίκως καθειργμένοις ὑπέσχετο τὴν ἀπαλλαγὴν.

EPAN. Καὶ πῶς δίκαιον εἶναί σοι δοκεῖ τὰ δικαίως τῷ θανάτῳ παραδοθέντα σώματα τῷ παρανόμως κατασχεθέντι κοινωνῆσαι τῆς ἀναστάσεως;

OPΘ. Σοὶ δὲ πῶς εἶναι δίκαιον φαίνεται, τοῦ Ἄδὰμ παραβεβηκότος τὴν ἐντολήν, ἀκολουθῆσαι τῷ προγόνῳ τὸ γένος;

EPAN. Εἰ καὶ μὴ τῆς παραβάσεως ἐκείνης ἐκοινωνήσῃ τὸ γένος, ἀλλ' οὖν ἐτέρας ἁμαρτάδας ἐξήμαρτε, καὶ τούτου χάριν τοῦ θανάτου μετέλαβεν.

OPΘ. Καὶ μὴν οὐχ ἁμαρτωλοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ δίκαιοι καὶ πατριάρχαι καὶ προφῆται καὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἐν διαφόροις εἵδεσιν ἀρετῆς διαλάμπαντες ὑπὸ τὰς ἄρκυς τοῦ θανάτου γεγέννηται.

EPAN. Πῶς γὰρ οἷόν τε ἀθανάτους διαμεῖναι τοὺς ἐκ θνητῶν πατέρων βλαστήσαντας; Ὁ γὰρ Ἄδὰμ μετὰ τὴν παράβασιν καὶ τὴν θείαν ἀπόφασιν ὑπὸ τὴν τοῦ θανάτου δυναστείαν τελέσας ἔγνω τὴν γυναικῆκα, καὶ πατὴρ ἐχρημάτισεν. Θνητὸς τοίνυν γεγονὼς θνητῶν κατέυτη πατὴρ. Εἰκότως τοίνυν ἅπαντες θνητὴν εἰληφότες φύσιν ἔπονται τῷ προπάτορι.

OPΘ. Ἄριστα ἡμῖν τῆς τοῦ θανάτου κοινωνίας τὴν αἰτίαν ἀπέδειξας. Ταῦτο τοίνυν τοῦτο δοτέον καὶ ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως. Χρὴ γὰρ πρόσφορον εἶναι τῷ πάθει τὸ φάρμακον. Ὡσπερ γὰρ τοῦ γενάρχου κατακριθέντος ἅπαν συγκατεκρίθη τὸ γένος, οὕτως τοῦ σωτήρος λύσαντος τὴν ἀράν, ἀπήλαυσεν τῆς ἐλευθερίας ἢ φύσιν. Καὶ καθάπερ κατελθόντι τῷ Ἄδὰμ εἰς τὸν ἄδην ἠκολούθησαν οἱ μετασχόντες τῆς φύσεως, οὕτως ἀναστάντι τῷ δεσπότῃ Χριστῷ κοινωνήσῃ τῆς ἀναβιώσεως πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσιν.

EPAN. Ἀποδεικτικῶς οὐκ ἀποφαντικῶς χρὴ λέγειν τῆς ἐκκλησίας τὰ δόγματα. Δεῖξον τοίνυν ταῦτα διδάσκουσαν τὴν θείαν γραφήν.

OPΘ. Ἄκουσον τοῦ ἀποστόλου Ῥωμαίοις γράφοντος καὶ ταῦτα δι' ἐκείνων πάντας ἀνθρώπους διδάσκοντος. “Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῶ μᾶλλον ἢ χάρις τοῦ θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν, καὶ οὐχ ὡς δι' ἐνὸς ἁμαρτήσαντος τὸ δώρημα.

31-207.5 Rom. 5:15-17

ISMDFJCVOR 1 πρῶτως J 7 προγόνῳ: πρωτογόνῳ J 11 μόνοι J 14-19 In toto OPΘ. attrib. S 18 εἰληφότες: εἰληχότες J 19 τῷ προπάτορι ἔπονται S 20-1 Ἄριστα --- ἀπέδειξας EPAN. attrib. S ἐπέδειξας IV: ὑπέδειξας J 21 καὶ ἐπὶ: ἀπὲ J 22 γενέσθου O 26-7 ἀναβιώσεως: ἀναβάσεως S: ἀναστάσεως PR

Τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἑνός, πολλῶ μᾶλλον οἱ τὴν περισσεΐαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς καὶ τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνός Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Καὶ πάλιν· “Ἄρα 5 οὖν, ὡς δι’ ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτως καὶ δι’ ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιου κατασταθήσονται οἱ πολλοί.” Καὶ Κορινθίους δὲ τὸν περὶ τῆς ἀναστά- 10 σεως προσφέρων λόγον, ἐν κεφαλαίῳ τὸ τῆς οἰκονομίας αὐτοῖς ἀποκαλύπτει μυστήριον, καὶ φησι· “Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ δι’ ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι’ ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωο- 15 ποιηθήσονται.” Ἰδοὺ σοὶ καὶ ἐκ τῶν θείων λογίων τὰς ἀποδείξεις παρήγαγον. Βλέπε τοίνυν τοῖς τοῦ Ἀδὰμ τὰ τοῦ Χριστοῦ παρεξισταζόμενα, τῇ νόσω τὴν θεραπείαν, τῷ ἔλκει τὸ φάρμακον, τῇ ἁμαρτίᾳ τῆς δικαιοσύνης τὸν πλοῦτον, τῇ ἀρᾷ τὴν εὐλογίαν, τῇ κατακρίσει τὴν ἄφεσιν, τῇ παραβάσει τὴν τήρησιν, τῇ τελευτῇ τὴν ζωὴν, τῷ ἄδῃ τὴν 20 βασιλείαν, τῷ Ἀδὰμ τὸν Χριστόν, τῷ ἀνθρώπῳ τὸν ἄνθρωπον. Καίτοι οὐκ ἄνθρωπος μόνον, ἀλλὰ καὶ θεὸς προαιώνιος ὁ δεσπότης Χριστός· ἀλλ’ ἐκ τῆς ληφθείσης αὐτὸν ὠνόμασε φύσεως ὁ θεὸς ἀπόστολος, ἐπειδὴ περ ταύτη τὰ κατὰ τὸν Ἀδὰμ παρεξήτασε. Ταύτης γὰρ ἡ δικαίωσις, ταύτης ἡ πάλῃ, ταύτης ἡ νίκη, ταύτης τὰ πάθη, 25 ταύτης ὁ θάνατος, ταύτης ἡ ἀνάστασις, ταύτης κοινωνοῦμεν τῆς φύσεως, ταύτη συμβασιλεύουσιν οἱ τῆς βασιλείας τὴν πολιτείαν προμελετήσαντες. Ταύτη δὲ εἶπον, οὐ τὴν θεότητα χωρίζων, ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπότητος τὰ ἴδια λέγων.

EPAN. Πολλοὺς περὶ τούτου διεξελέλυθας λόγους, καὶ γραφικαῖς 30 αὐτοὺς ὠχύρωσας μαρτυρίας. Εἰ τοίνυν τῆς σαρκὸς ἀληθῶς τὸ πάθος, πῶς ὁ θεὸς ἀπόστολος βοᾷ τὴν θείαν φιλανθρωπίαν ὑμῶν· “Ὁς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν;” Ποῖον υἱὸν ἔφη παραδεδοσθαι;

5-10 Rom. 5:18-19 12-16 1 Cor. 15:20-2 32-4 Rom. 8:32

ISMDPJCQVOR 5 συμβασιλεύσουσι J 6-7 εἰς¹ --- δικαιώματος om. I 10 τὸν om. J 14-15 πάντες ἐν τῷ Ἀδὰμ I 24 ἐπειδὴ V τὰ: τὸ J 26 ταύτης³: ταύτη J

ΟΡΘ. Εὐφήμει, ἄνθρωπε· εἰς γὰρ τοῦ θεοῦ υἱός· οὐ δὴ ἔνεκα μονογενῆς προσηγόρευται.

ΕΡΑΝ. Εἰ τοίνυν εἰς ἔστιν υἱὸς τοῦ θεοῦ, αὐτὸν ὁ θεῖος ἀπόστολος ἴδιον υἱὸν προσηγόρευσεν.

ΟΡΘ. Ἀληθές.

ΕΡΑΝ. Αὐτὸν οὖν ἄρα ἔφη παραδεδοσθαι.

ΟΡΘ. Αὐτόν, ἄλλ' οὐκ ἀσώματον, ὡς πολλάκις ὠμολογήσαμεν.

ΕΡΑΝ. Ὁμολογήθη πολλάκις σῶμα αὐτὸν καὶ ψυχὴν εἰληφέναι.

ΟΡΘ. Οὐκοῦν περὶ τῶν τῷ σώματι συμβεβηκότων ὁ ἀπόστολος εἴρηκεν.

ΕΡΑΝ. Ἐναργῶς ἄγαν ὁ θεῖος ἀπόστολος κέκραγεν· “Ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφέισατο.”

ΟΡΘ. Ὅταν οὖν ἀκούσης τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ λέγοντος, “Ἄνθ' ὧν οὐκ ἐφέισω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ,” ἐσφάχθαι λέγεις τὸν Ἰσαάκ;

ΕΡΑΝ. Οὐ δῆτα.

ΟΡΘ. Καὶ μὴν ὁ θεὸς ἔφη τό, “οὐκ ἐφέισω.” ἀληθῆς δὲ ὁ τῶν ὄλων θεός.

ΕΡΑΝ. Τῇ προθυμίᾳ τοῦ Ἀβραὰμ τό, “οὐκ ἐφέισω,” συνήρμοσται· ἐκείνη γὰρ ὤρμησεν ἱερεῦσαι τὸν παῖδα, ἀλλ' ὁ θεὸς διεκάλυπεν.

ΟΡΘ. Ὡσπερ τοίνυν ἐν τοῖς κατὰ τὸν Ἀβραὰμ οὐκ ἠνέσχου τοῦ γράμματος, ἀλλ' ἀναπτύξας τοῦτο τὴν διάνοιαν ἐσαφήνισας, οὕτω καὶ τῆς ἀποστολικῆς ῥήσεως ἐρεῦνησον τὸν σκοπόν. Ὅφει γὰρ οὐ τὴν θεϊαν φύσιν ἠκιστα τυχοῦσαν φειδοῦς, ἀλλὰ τὴν σάρκα τὴν προσηλωθεῖσαν τῷ ξύλῳ· ῥάδιον δὲ κἂν τῷ τύπῳ κατιδεῖν τὴν ἀλήθειαν. Δοκεῖ σοι τύπος εἶναι τοῦ Ἀβραὰμ ἢ θυσία τῆς ὑπὲρ τοῦ κόσμου προσενεχθείσης ἱερουργίας;

ΕΡΑΝ. Οὐ πάντως· οὐδὲ γὰρ κανόνα ποιοῦμαι δογμάτων τὰ πανηγυρικῶς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις λεγόμενα.

ΟΡΘ. Μάλιστα μὲν ἐχρῆν τοῖς τῆς ἐκκλησίας διδασκάλοις ἀκολουθεῖν. Ἐπειδὴ δὲ τούτοις ἀντιτείνεις, οὐκ εὖγε ποιῶν, αὐτοῦ γ' οὖν τοῦ σωτῆρος ἄκουσον πρὸς Ἰουδαίους εἰρηκότος· “Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη.” καὶ σκόπησον ὡς ἡμέραν ὁ κύριος τὸ πάθος προσαγορεύει.

11-12 Rom. 8:32 14, 17, 19 Gen. 22:16 32-4 Jn. 8:56

ISMDPJCVOR 1 υἱὸς τοῦ θεοῦ J ἔνεκα: χάριν καὶ S 3 ὁ ante υἱὸς add. IS 8 ἀνελήφεναι J 9 τῷ om. V 20 ἐκάλυπεν J 23 οὐ om. J 24 πρὸς αὐτῆς προσηλωθεῖσαν post τὴν² add. J 26 σοι om. V 28 δογμάτων ποιοῦμαι J 33 καὶ ἡμέραν post ἡμέραν add. IV^α: καὶ ὤραν sic add. J 34 αὐτοῦ post πάθος add. S

EPAN. Ἐδεξάμην τὴν δεσποτικὴν μαρτυρίαν, καὶ πιστεύω τῷ τύπῳ.

OPΘ. Παράθες τοίνυν τῇ ἀληθείᾳ τὸν τύπον, καὶ ὄψει κὰν τῷ τύπῳ τὸ ἀπαθὲς τῆς θεότητος. Πατὴρ γὰρ κὰνταῦθα κὰκεῖ, καὶ υἱὸς ὡσαύτως ἀγαπητὸς κὰνταῦθα κὰκεῖ, καὶ φέρων ἐκάτερος τῆς θυσίας τὴν ὕλην. Ὁ μὲν γὰρ τὰ ξύλα, ὁ δὲ τὸν σταυρὸν ἐπὶ τῶν ὤμων ἐκόμιζε. Φασὶ δὲ καὶ τὴν τοῦ ὄρου ἀκρωνυχίαν ἱερουργίας ἐκατέρας ἀξιωθῆναι· συμφωνεῖ δὲ καὶ ὁ τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν ἀριθμὸς, καὶ ἡ μετὰ ταύτας ἀνάστασις. Καὶ γὰρ Ἰσαὰκ τῇ τοῦ πατρὸς προθυμία κατασφαγαίς ἐξ ἥσπερ ἡμέρας ὁ μεγαλόδωρος τοῦτο προσέταξε γενέσθαι, τῇ τρίτῃ τυπικῶς ἀνεβίω τῇ τοῦ φιλανθρώπου φωνῇ ὤφθη δὲ κριὸς ἐξηρητημένος φυτοῦ, καὶ τοῦ σταυροῦ τὴν εἰκόνα δεικνύς, ὃς ἀντὶ τοῦ παιδὸς ὑπέμεινε τὴν σφαγὴν. Εἰ δὲ τύπος ταῦτα τῆς ἀληθείας, ἐν δὲ τῷ τύπῳ σφαγὴν οὐχ ὑπέμεινε ὁ μονογενής, ἀλλὰ κριὸς ἀντεισῆχθη καὶ τῷ βωμῷ προσηνέχθη καὶ τῆς ἱερουργίας πεπλήρωκε τὸ μυστήριον, τί δήποτε κὰνταῦθα μὴ τῇ σαρκὶ τὸ πάθος προσνέμετε, καὶ τῆς θεότητος τὴν ἀπάθειαν κηρύττετε;

EPAN. Καὶ σὺ τὰ περὶ τοῦ τύπου διηγούμενος τὸν Ἰσαὰκ ἔφησ ἀναβιώναι τῇ θείᾳ φωνῇ. Οὐδὲν τοίνυν ἀπεικὸς ποιούμεν, τῷ τύπῳ προσαρμόζοντες τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸν θεὸν λόγον πεπονθέναι καὶ ἀναβιώναι κηρύττοντες.

OPΘ. Πολλάκις ἔφην ὡς οὐχ οἶόν τε τὴν εἰκόνα πάντα ἔχει, ὅσα τὸ ἀρχέτυπον ἔχει. Τοῦτο δὲ κὰντεῦθεν καταμαθεῖν εὐπετές. Ὁ γὰρ Ἰσαὰκ καὶ ὁ κριὸς κατὰ μὲν τὸ διάφορον τῶν φύσεων τῇ εἰκόνι συμβαίνουνσι, κατὰ δὲ τὸ διηρημένον κεχωρισμένων τῶν ὑποστάσεων οὐκ ἔτι. Θεότητος γὰρ ἡμεῖς καὶ ἀνθρωπότητος τοιαύτην κηρύττομεν ἕνωσιν, ὡς ἕνωσιν ἐν πρόσωπον ἀδιαίρετον, καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν τε εἰδέναι καὶ ἀνθρωπον, ὁράμενον καὶ ἀόρατον, περιγεγραμμένον καὶ ἀπερίγραφον, καὶ τὰ ἄλλα δὲ πάντα, ὅσα τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπάρχει δηλωτικά, τῷ προσώπῳ τῷ ἐνὶ προσαρμόττομεν. Ἐπειδὴ τοίνυν οὐχ οἶόν τε ἦν ἐν τῷ κριῷ προτυπωθῆναι τὴν ἀναβίωσιν, ἀλόγῳ γε ὄντι καὶ τῆς θείας εἰκότος ἐστερημένῳ, μερίζονται τοῦ

(3-210.2 Gen. 22:10-13)

ISMDPJCVOR 3 τοίνυν: ἐν νῶ J 4 ὁ ante υἱὸς add. S 8 συμφωνεῖ JC: συμφωνίας cett. δὲ om. ISV 9 ὁ ante Ἰσαὰκ add. J 10 ἡμέρας post προσέταξε transp. J τοῦτο om. J 10-11 γενέσθαι προσέταξε IS 17 κηρύττετε τὴν ἀπάθειαν S 18 τοῦτου ante τοῦ add. V 22 ἅπαντα J 25 καὶ ante κεχωρισμένον (sic) add. J 26 καὶ ἀνθρωπότητος ἡμεῖς J 27 ἐν om. J 29-30 ὑπάρχει καὶ τῆς ἀνθρωπότητος S 31 τυπωθῆναι IS 32 γε: τε J

τῆς οἰκονομίας μυστηρίου τὸν τύπον, καὶ ὁ μὲν τοῦ θανάτου, ὁ δὲ τῆς ἀναστάσεως δείκνυσι τὴν εἰκόνα. Ταῦτὸ δὲ τοῦτο κὰν ταῖς μωσαϊκαῖς θυσίαις εὐρίσκομεν. Ἔστι γὰρ ἰδεῖν καὶ ἐν ἐκείναις προδιαγραφέντα τοῦ σωτηρίου πάθους τὸν τύπον.

EPAN. Καὶ ποία θυσία μωσαϊκῆ σκιογραφεῖ τὴν ἀλήθειαν;

OPΘ. Πᾶσα μὲν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡ παλαιὰ τύπος ἐστὶ τῆς καινῆς. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος διαρρήδην λέγει· “Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.” καὶ πάλιν· “Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις.” Ἐναργέστατα δὲ τοῦ ἀρχετύπου δείκνυσι τὴν εἰκόνα τὸ πρόβατον τὸ ἐν Αἰγύπτῳ τυθέν, καὶ ἡ δάμαλις ἡ πυρρὰ ἢ πόρρω τῆς παρεμβολῆς καιομένη. Ταύτης καὶ ὁ ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ μνημονεύσας ἐπήγαγε· “Διὸ Ἰησοῦς, ἵνα ἀγιασῇ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθεν.” Ἀλλὰ τούτων μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδὲν ἐρῶ, ἐκείνης δὲ γε τῆς θυσίας μνησθήσομαι, ἣ δύο τράγους ἔχει προσφερομένους, καὶ τὸν μὲν ἕνα θυόμενον, τὸν δὲ ἕτερον ἀφιέμενον. Τῶν γὰρ δύο τοῦ σωτήρος φύσεων οὗτοι προδιαγράφουσι τὴν εἰκόνα, ὁ μὲν ἀφιέμενος τῆς ἀπαθουῆς θεότητος, ὁ δὲ γε σφαπτόμενος τῆς παθητῆς ἀνθρωπότητος.

EPAN. Εἶτα οὐ σοι δοκεῖ βλάβη τὸν τράγους τὸν δεσπότην ἀφομοιοῦν;

OPΘ. Τί πλέον ἡγῆ φευκτὸν εἶναι καὶ μυσαρὸν, ὄφιν ἢ τράγον;

EPAN. Δῆλον ὡς ὄφιν ἐστὶ μυσαρὸς. Λωβᾶται γὰρ τοὺς πελάζοντας, πολλάκις δὲ πημαίνει καὶ τοὺς οὐδὲν ἀδικήσαντας· ὁ δὲ τῶν ἐδωδύμων ἐστὶ καὶ καθαρῶν κατὰ τὸν νόμον.

OPΘ. Οὐκοῦν ἄκουσον τοῦ δεσπότη τῷ ὄφει τῷ χαλκῷ τὸ σωτήριον ἀπεικάζοντος πάθος· “Καθὼς ὕψωσε, φησὶν, Μωϋσῆς τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ’ αὐτῷ μὴ ἀπόληται, ἀλλ’ ἔχη ζωὴν αἰώνιον.” Εἰ δὲ χαλκοῦς ὄφιν τὸν τοῦ προσηλωθέντος σώματος ἐπλήρωσε τύπον, τί δεδράκαμεν ἀπεικός, τῷ σωτηρίῳ πάθει παραθέντες τὴν τῶν τράγων θυσίαν;

7-8 Heb. 10:1 8-9 1 Cor. 10:11 (10 Ex. 12:21) (10-11 Num. 19:2-3)
12-13 Heb. 13:12 (14-16 Lev. 16:15-22) 26-8 Jn. 3:14-15

ISMDFJCVOR 2 τὴν εἰκόνα δείκνυσι S 5 μὲν post ποία add. J σκιογραφεῖ IV^{so} 10 καὶ om. mss. 12 καὶ post Διὸ forte recte add. J 13 πύλης: πόλεως V 16 μόνον post ἕνα add. J ἀφιέμενον δὲ τὸν ἕτερον S 18 γε om. V 19 δοκεῖ σοι J 22 ὁ ante ὄφιν add. DJ 24 ἐστὶ καὶ om. ISV καθαρὸν I κατὰ τὸν νόμον καθαρῶν S 26 Καθὼς --- Μωϋσῆς: Καθὼς, γὰρ φησιν, ὕψωσε J 28 ἐπ’ αὐτῷ ISMPVOR: ἐν αὐτῷ D: εἰς αὐτὸν JC ἔχει I 30 ὁ ante τῷ add. S

EPAN. Ὅτι τὸν κύριον ὁ Ἰωάννης ἄμνον προσηγόρευσεν, καὶ ὁ Ἡσαΐας ὡσαύτως ἄμνον καὶ πρόβατον.

OPΘ. Ὁ δέ γε μακάριος Παῦλος ἁμαρτίαν αὐτὸν καὶ κατάραν καλεῖ. Τοιγάρτοι ὡς μὲν κατάραν τοῦ καταράτου ὄψεως τὸν τύπον πληροῖ· ὡς δὲ ἁμαρτία τῆς τῶν τράγων θυσίας δείκνυσι τὴν εἰκόνα. 5 Ὑπὲρ γὰρ ἁμαρτίας, κατὰ τὸν νόμον, οὐκ ἄμνός, ἀλλὰ χίμαρος ἐξ αἰγῶν προσεφέρετο. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ κύριος ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἄμνοῖς μὲν τοὺς δικαίους ἀπέεικασεν, ἐρίφοις δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἐπειδὴ τοίνυν ἔμελλεν, οὐχ ὑπὲρ δικαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν, ὑπομένειν τὸ πάθος, εἰκότως δι' ἄμνῶν καὶ τράγων 10 προδιαγράφει τὴν οἰκείαν ἱερουργίαν.

EPAN. Ἀλλὰ τῶν δύο τράγων ὁ τύπος δύο πρόσωπα παρασκευάζει νοεῖν.

OPΘ. Οὐχ οἶόν τε ἦν ἐν ἐνὶ τράγῳ ἄμφω κατὰ ταυτὸν προτυπωθῆ- 256 ναι, καὶ τὸ παθητὸν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὸ ἀπαθὲς τῆς θεότητος. 15 Ἄναιρεθεῖς γὰρ οὗτος τὴν ζῶσαν οὐκ ἂν ἔδειξε φύσιν. Τούτου δὴ χάριν δύο παρελήφθησαν εἰς τὴν τῶν δύο φύσεων δήλωσιν. Ταῦτό δὲ τοῦτο καὶ ἐφ' ἑτέρας θυσίας καταμάθοι τις ἂν.

EPAN. Ποίας;

OPΘ. Ἐνθα πτηνὰ δύο τῶν καθαρῶν ὁ νομοθέτης διαγορεύει 20 προσφέρεσθαι, καὶ τὸ μὲν θύεσθαι, θάτερον δὲ εἰς τὸ τοῦ τυθέντος αἷμα βαφὴν ἀπολύεσθαι. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα ὀρώμεν τὸν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τύπον, τῆς μὲν θυομένης, τῆς δὲ οἰκειουμένης τὸ πάθος.

EPAN. Πολλοὺς ἡμῖν προσεσήνοχας τύπους. Ἐγὼ δὲ τοὺς αἰνιγ- 25 ματώδεις οὐ προσίεμαι λόγους.

OPΘ. Καὶ μὴν ὁ θεῖος ἀπόστολος καὶ τὰς ἱστορίας τύπους εἰναί φησι, καὶ τὴν Ἄγαρ τύπον τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐκάλεσε, καὶ τὴν Σάρραν τῇ ἐπουρανίῳ ἀπέεικασεν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὸν μὲν Ἰσμαὴλ 30 τύπον ἔφη τοῦ Ἰσραήλ, τὸν Ἰσαὰκ δὲ τοῦ νέου λαοῦ. Κατηγόρησον οὖν καὶ τῆς μεγάλης τοῦ πνεύματος σάλπιγγος, ὅτι πᾶσιν ἡμῖν τοὺς αἰνιγματώδεις προσεσήνοχε λόγους.

(1 Jn. 1:29-36) (1-2 Is. 53:7) (3-4 2 Cor. 5:21, Gal. 3:13) (6-7 Lev. 16 passim) (7-8 Mt. 25:32) (20-2 Lev. 14:50-3) (27-30 Gal. 4:24 ff.)

ISM DPJCVOR 2 δὲ post Ἡσαΐας add. S 3-4 καλεῖ καὶ κατάραν S 4 τοῦ ante ὄψεως add. S 5 τὴν εἰκόνα δείκνυσι S 7 θείοις ante εὐαγγελίοις add. J 10 καὶ ante δι' add. J διὰ ante τράγων add. J 15 τὸ τῆς θεότητος ἀπαθὲς S 18 τοῦτο om. V ἑτέρας: ἐκατέρας V^{ac}O 20 πτηνὰ: ὄρνις IV: ὄρνις S 21 τὸ: τὸν V^{po} 22 βαφέντα V^{po} 23 τὸν ante τῆς¹ add. J 25 τύπους: λόγους J οὕτως post τοὺς add. J 26 λόγους om. J 28-9 τῇ Σάρρα τὴν ἐπουρανίον J 30 δὲ Ἰσαὰκ J

EPAN. *Κὰν μυρίους μοι πρὸς τούτοις ἑτέρουσ προσενέγκης λόγουσ, μερίσαι τὸ πάθουσ οὐ πείσεισ.* "Ἦκουσα γὰρ καὶ τοῦ ἀγγέλου πρὸς τὰσ περὶ Μαριάμ εἰρηκότουσ· "Δεῦτε, βλέπετε ὅπου ἔκειτο ὁ κύριουσ."

OPΘ. *Τοῦτο καὶ ἡμεῖσ εἰώθαμεν δρᾶν. Τοῖσ γὰρ κοινοῖσ ὀνόμασι καὶ τὸ μέρος προσαγορεύομεν. Εἰσ γὰρ τοῖσ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων ἢ 5 προφητῶν ἢ μαρτύρων εἰσιόντεσ σηκοῦσ πυνθανόμεθα, τίσ ὁ κείμενοσ ἐν τῇ λάρνακι; Οἱ δὲ τὸ ἀληθὲσ εἰδότεσ ἀποκρινόμενοι λέγουσιν, ἢ τὸν Θωμᾶν τυχὸν τὸν ἀπόστολον, ἢ τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην, ἢ Στέφανον τῶν μαρτύρων τὸν πρόμαχον, ἢ ἕτερόν τινα τῶν ἁγίων ὀνομαστὶ λέγοντεσ, καίτοι σμικρῶν ἄγαν ἐνίote κειμένωνν λειψάνων. 10 Ἄλλ' οὐδέισ τῶν κοινῶν τούτων ὀνομάτων ἀκούων, ἃ καὶ τὴν ψυχὴν ὁμοῦ καὶ τὸ σῶμα δηλοῖ, ἐγκαθεῖρχθαι ταῖσ θήκαισ καὶ τὰσ ψυχὰσ ὑπολήψεται· ἀλλ' οἶδεν ὡσ τὰ σῶματα μόνα ταῖσ θήκαισ ἢ μικρά γε τῶν σωμάτων ἐγκατάκειται μόρια. Ταῦτο δὴ τοῦτο καὶ ὁ ἅγιουσ ἐκεῖνοσ πεποίηκεν ἄγγελουσ τῷ τοῦ προσώπου ὀνόματι τὸ σῶμα προσ- 15 αγορεύουσασ.*

EPAN. *Καὶ πόθεν δείξεισ, ὡσ περὶ τοῦ δεσποτικοῦ σώματοσ ταῖσ γυναιξὶν ὁ ἄγγελουσ εἶρηκε;*

OPΘ. *Πρώτον μὲν αὐτοσ ὁ τάφοσ ἀπόχρη τὸ ζητούμενον λῦσαι. Οὐδὲ γὰρ ψυχὴ παραδίδοται τάφω, ἢπου γε θεότητοσ ἢ ἀπερίγραφουσ 20 φύσεισ· τοῖσ γὰρ σώμασιν οἱ τάφοι κατασκευάζονται.* "Ἐπειτα δὲ καὶ ἡ θεία τοῦτο σαφῶσ διδάσκει γραφὴ. Ὁ γὰρ δὴ θεσπέσιουσ Ματθαῖουσ τοῦτον ἱστορεῖ τὸν τρόπον· "Ὀψίασ γενομένησ, ἦλθεν ἄνθρωπουσ πλούσιουσ ἀπὸ Ἀριμαθίασ, τοῦνομα Ἰωσήφ, ὁσ καὶ αὐτοσ ἐμαθήτευσε τῷ Ἰησοῦ. Οὗτοσ προσελθὼν τῷ Πιλάτω ἤτήσατο τὸ σῶμα τοῦ 25 Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτοσ ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾶ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείω, ὁ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρα, καὶ προσκυλίσασ λίθον μέγαν τῇ θύρα τοῦ μνημείου ἀπήλθε." Βλέπε ποσάκισ τοῦ σώματοσ ἐμνημόνευσεν, ἵνα τῶν τὴν θεότητα βλασφημούντων ἐμ- 30 φράξῃ τὰ στόματα. Τοῦτο καὶ ὁ τρισμακάριοσ πεποίηκε Μάρκουσ· ἐρῶ δὲ καὶ ἄπερ οὗτοσ ἱστόρησεν. "Ὀψίασ, γὰρ φησι, γενομένησ, ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ, ὁ ἔστι προσάββατον, ἐλθὼν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθίασ εὐσχήμων βουλευτήσ, ὁσ καὶ αὐτοσ ἦν προσδεχόμενοσ τὴν βασιλείαν

3 Mt. 28:6 23-9 Mt. 27:57-60 32-213.6 Mk. 15:42-6

ISM DPJCVOR 2 καὶ om. V 3 τὴν ante Μαριάμ add. I βλέπετε: ἴδετε
 forte recte SJ 10 ἐνίote: ἐσθ' ὅτε J λειψάνων κειμένωνν V 19 ἀπόχρη: ἀρκεί J
 20 τῷ ante τάφω add. J θεότητῃ IJV 21 σώμασι γὰρ S 22 σαφῶσ om. J
 24 πλούσιουσ om. J 28 ἐν ante μνημείω add. VO 32-3 παρασκευὴ ἦν S 33 ὁ om. IS

τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς Πιλάτον, καὶ ἤτησατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκε, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλοι ἀπέθανε· καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ· καὶ ἀγοράσας σινδόνα καὶ καθελῶν αὐτὸν ἐνείλησεν τῇ σινδόνι, καὶ κατέθηκεν ἐν 5 μνημείῳ, καὶ τὰ ἐξῆς. Θαύμασον τοίνυν τὴν συμφωνίαν ὁρῶν καὶ συμφώνως καὶ συνεχῶς φερόμενον τὸ τοῦ σώματος ὄνομα. Καὶ ὁ πανεύφημος δὲ Λουκᾶς παραπλησίως ἰστόρηκεν, ὡς τὸ σῶμα ἤτησεν ὁ Ἰωσήφ, καὶ λαβῶν τῶν νομιζομένων ἠξίωσεν. Ὁ δὲ θειότατος Ἰωάννης καὶ ἕτερα προσιστόρησεν. “Ἡρώτησε, γάρ φησι, τὸν Πιλάτον Ἰωσήφ ὁ 10 ἀπὸ Ἀριμαθίας, ὦν μαθητῆς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρότερον, φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης λίτρας ρ’.” Ἐλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐνείλησαν 15 αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κήπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.” Ὅρα τοίνυν ποσάκις τοῦ σώματος μνημονεύσας, καὶ 20 δείξας ὡς τοῦτο τῷ σταυρῷ προσηλώθη, καὶ τοῦτο ἤτησε τὸν Πιλάτον ὁ Ἰωσήφ, καὶ τοῦτο καθεῖλεν ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ τοῦτο τοῖς ὀθονίοις μετὰ τῆς σμύρνης καὶ τῆς ἀλόης ἐνείλησαν, τότε τὸ τοῦ προσώπου τέθεικεν ὄνομα, καὶ τὸν Ἰησοῦν εἶρηκεν ἐν τῷ μνημείῳ τεθῆναι. Τούτου δὴ ἕνεκα καὶ ὁ ἄγγελος ἔφη· “Δεῦτε, βλέπετε ὅπου 25 ἔκειτο ὁ κύριος,” ἀπὸ τῆς κοινῆς προσηγορίας τὸ σῶμα καλέσας. Οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς λέγειν εἰώθαμεν, ἐν τῷδε τῷ τόπῳ ὁ δεῖνα ἐτάφη, καὶ οὐ φαμεν, τὸ σῶμα τοῦ δεῖνος, ἀλλὰ ὁ δεῖνα. Πᾶς δὲ 260 σωφρονῶν οἶδεν ὡς περὶ τοῦ σώματος λέγομεν. Οὕτω δὲ λέγειν σύνηθες τῇ θείᾳ γραφῇ· “Ἀπέθανε, γάρ φησιν, Ἀαρῶν, καὶ ἔθαψαν 30 αὐτὸν ἐν Ὠρ τῷ ὄρει.” καὶ· “Ἀπέθανε Σαμουήλ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν Ἀρμαθέμ,” καὶ μυρία τοιαῦτα. Τοῦτο τὸ ἔθος τετήρηκεν ὁ θεῖος

(7-9 Lk. 23:50-3) 10-20 Jn. 19:38-42 25-6 Mt. 28:6 30-1 Num. 20:28
31-2 I Sam. 25:1

ISM DPJCVOR 3 ἠρώτησεν J αὐτὸν om. V 5 αὐτὸν: αὐτὸ V ἐν ante τῇ
add. S τέθεικεν J 8 ἰστόρησεν IS⁹⁰ ὁ om. J 10 προιστόρησεν SJ φησι om.
ISV ὁ ante Ἰωσήφ add. J 11 Ἰησοῦ: κυρίου IS 14 πρότερον: πρῶτον J
16 ἐστὶν ἔθος V 20 Ἰησοῦν: κύριον I 24 τῷ om. V 25 οὖν post δὴ add. J
καὶ om. J βλέπετε: ἴδετε forte recte J 29 ὡς: ὅτι S γε post δέ add. J καὶ τοῖς
παλαιοῖς post λέγειν add. J 30 τῇ θείᾳ γραφῇ om. J 30-1 καὶ --- ὄρει om. J
32 καὶ ante ὁ add. J

ἀπόστολος τοῦ δεσποτικοῦ μνημονεύσας θανάτου. “Παρέδωκα, γάρ φησιν, ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὁ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς,” καὶ τὰ ἐξῆς.

EPAN. Ἐν οἷς ἀνέγνωσ ἀρτίως, οὐ σώματος ἐμνημόνευσεν ὁ ἀπόστολος, ἀλλὰ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτήρος Χριστοῦ. Κατὰ σταντοῦ τοῖνυν τὴν μαρτυρίαν παρήγαγες, καὶ σταντὸν τοῖς σοῖς ἔβαλες βέλεσιν.

OPΘ. Ἐπελήσθησ, ὡς ἔοικεν, ὅτι τάχιστα τῶν μακρῶν ἐκείνων ὧν διεξῆλθον λόγων, δεικνὺς ὅτι πολλάκις τοῖς τῶν προσώπων ὀνόμασι καὶ τὸ σῶμα προσαγορεύουσι. Ταῦτὸ δὲ τοῦτο καὶ νῦν δέδρακεν ὁ θεῖος ἀπόστολος, καὶ τοῦτο αὐτόθεν ῥάδιον διαγινῶναι. Σκοπήσωμεν δὲ ὡδί. Τοῦ δὴ χάριν ταῦτα γέγραφε Κορινθίους ὁ θεσπέσιος οὗτος ἀνὴρ;

EPAN. Τινὲς αὐτοὺς ἐξηπάτησαν, ὡς οὐκ ἔσται σωμάτων ἀνάστασις. Τοῦτο τοῖνυν μαθὼν ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος, τοὺς περὶ τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως αὐτοῖς προσενήνοχε λόγους.

OPΘ. Καὶ τί δήποτε, δεῖξαι βουλόμενος τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, τὴν δεσποτικὴν ἀνάστασιν εἰς μέσον παρήγαγεν;

EPAN. Ὡς ἱκανὴν δηλῶσαι τὴν πάντων ἡμῶν ἀνάστασιν.

OPΘ. Τί γὰρ ἔοικὸς ἔχει τῷ θανάτῳ τῶν ἄλλων, ἵνα τῇ ἀναστάσει τεκμηριώσῃ τὴν πάντων ἀνάστασιν;

EPAN. Τοῦτου χάριν ἐνηνθρώπησεν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ πέπονθε, καὶ θανάτου πείραν ἔλαβεν, ἵνα καταλύσῃ τὸν θάνατον. Ἀναστὰς τοιγαροῦν διὰ τῆς οἰκειᾶς ἀναστάσεως κηρύττει τὴν πάντων ἀνθρώπων ἀνάστασιν.

OPΘ. Καὶ τίς ἂν πιστεύσειεν ἀνάστασιν ἀκούων θεοῦ ταύτη παραπλησίως καὶ τὴν πάντων ἀνθρώπων ἀνάστασιν ἔσεσθαι; Οὐκ ἔῃ γὰρ πιστεύειν τῷ λόγῳ τῆς ἀναστάσεως τῶν φύσεων τὸ ἀνόμοιον. Ὁ μὲν γὰρ θεός, οἱ δὲ ἄνθρωποι· πλείστον δὲ ὅσον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὸ μέσον· οἱ μὲν γὰρ θνητοὶ καὶ ἐπικηροὶ, καὶ χόρτω καὶ ἄνθει ἀπεικασμένοι· ὁ δὲ παντοδύναμος.

EPAN. Ἀλλὰ σῶμα εἶχεν ἐνανθρωπήσας ὁ θεὸς λόγος, καὶ διὰ τούτου τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἔδειξεν ὁμοιότητα.

1-4 1 Cor. 15:3-4 (23-4 Heb. 2:9-14)

ISMDPJCVOR	3 ὅτι ² om. J	7 τοῖνυν om. J	9 ὅτι τάχιστα om. J
15-17 OPΘ. attrib. J	15 ἔστι V	18-19 EPAN. attrib. J	20 OPΘ. attrib. J
21-2 EPAN. attrib. J	22 ἀπάντων S	23-6 OPΘ. attrib. J	27-32 EPAN. attrib. J
33-4 OPΘ. attrib. J	33 ὁ θεὸς λόγος ἐνανθρωπήσας S	34 καὶ συγγένειαν post ὁμοιότητα add. J	

ΟΡΘ. Τοῦ σώματος οὖν ἄρα ὅλως τό τε πάθος καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις, καὶ τοῦτο δεικνύς ἐτέρωθεν ὁ θεὸς ἀπόστολος ὑποσχεῖται πᾶσι τὴν ἀναβίωσιν, καὶ τοῖς τῇ μὲν τοῦ σωτῆρος ἀναστάσει πιστεύουσι, τὴν δὲ κοινὴν πάντων ἀνάστασιν μῦθον ὑπολαμβάνουσι, κέκραγε λέγων· “Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, 5 πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν, ἔτι ἔστέ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν.” Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ γεγενημένου τὸ ἐσόμενον βεβαιοῖ· ἀπὸ δὲ τοῦ ἀπιστουμένου ἐκβάλλει τὸ πιστευόμενον. Εἰ γὰρ ἐκεῖνο, φησὶν, 10 ὑμῖν ἀδύνατον καταφαίνεται, καὶ τοῦτο δήπου ψευδές. Εἰ δὲ τοῦτο γε ἀληθές καὶ πιστὸν εἶναι δοκεῖ, κάκεῖνο ὡσαύτως δοκεῖτω εἶναι πιστόν. Σώματος γὰρ ἀνάστασις κἀνταῦθα κηρύττεται, καὶ ἀπαρχὴ τοῦτο γε ἐκείνων προσαγορεύεται. Τοῦτο γὰρ μετὰ τοὺς πάλαι πολλοὺς συλλογισμοὺς ἀποφαντικῶς εἶρηκεν. “Νυνὶ δὲ Χριστὸς 15 ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ δι’ ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι’ ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσι, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται.” Καὶ οὐ μόνον τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως ἐβεβαίωσε λόγον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον 20 ἀπεκάλυψε. Ταύτη τοι καὶ ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν προσηγόρευσε, ἵνα δείξῃ τὴν θεραπείαν τῇ νόσῳ κατάλληλον.

ΕΡΑΝ. Ἄνθρωπος οὖν μόνον ἐστὶν ὁ Χριστός;

ΟΡΘ. Ἄπαγε· τούναντίον γὰρ πολλάκις εἰρήκαμεν, ὡς οὐ μόνον ἄνθρωπός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ θεὸς προαιώνιος. Πέπονθε δὲ ὡς ἄνθρωπος, 25 οὐχ ὡς θεός. Καὶ τοῦτο σαφῶς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ θεὸς ἀπόστολος εἰρηκῶς· “Ἐπειδὴ γὰρ δι’ ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι’ ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν.” Καὶ Θεσσαλονικεῦσι δὲ γράφων ἀπὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀναστάσεως βεβαιοῖ τὸν περὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως λόγον. “Εἰ γὰρ πιστεύομεν, φησὶν, ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, 30 οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ.”

ΕΡΑΝ. Ἔδειξε μὲν ὁ ἀπόστολος τὴν κοινὴν ἀνάστασιν διὰ τῆς

5-9 I Cor. 15:12-13, 17 (sic) 15-19 I Cor. 15:20-2 27-8 I Cor. 15:21 30-1 I Th. 4:14

ISMDPJCVOR 1 ὅλως τό τε: ὦ λῶστε τό J 2 ἐτέρωθεν: ἐτέρωθι S: ἐγερθὲν J 3 μὲν τῇ J 4 καὶ μὴ ἀπιστοῦσι post πιστεύουσι add. J 6 ἐν ὑμῖν τινες J ὅτι --- ἔστιν: μὴ εἶναι νεκρῶν ἀνάστασιν S Εἶτα συλλογίζεται ante Εἰ add. J 14 πάλαι om. J 16 ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται V 19 τῆς om. SJ 22 τὴν θεραπείαν δείξῃ S 28 δὲ om. J 31 οὕτως ὁ θεός καὶ JV

δεσποτικῆς ἀναστάσεως. Καὶ δῆλον ὡς σῶμα ἦν κἀνταῦθα τὸ τεθνεὸς τε καὶ ἀναστάν. Οὐ γὰρ ἂν ἐπειράθη διὰ τούτου γε δεῖξαι τὴν πάντων ἀνάστασιν, εἰ μὴ τὴν πρὸς ἐκεῖνα εἶχε κατ' οὐσίαν συγγένειαν. Οὐ μὴν ἀνέξομαι τῇ ἀνθρωπείᾳ γε φύσει μόνῃ προσάψαι τὸ πάθος· ἀλλ' ἀκόλουθον εἶναι μοι δοκεῖ τὸ λέγειν τὸν θεὸν λόγον τεθνηκέναι σαρκί. 5

ΟΡΘ. Πολλάκις ἐδείξαμεν, ὡς τὸ φύσει ἀθάνατον κατ' οὐδένα γε τρόπον ἀποθανεῖν δύναται. Εἰ τοίνυν τέθνηκεν, οὐκ ἄρα ἀθάνατος. Ἑλίκοι δὲ τῇ βλασφημίᾳ τῶν λόγων οἱ κίνδυνοι;

ΕΡΑΝ. Φύσει μὲν ἔστιν ἀθάνατος, ἐνανθρωπήσας δὲ πέπονθεν.

ΟΡΘ. Τοιγαροῦν τροπὴν ὑπέμεινε. Πῶς γὰρ ἄλλως ἀθάνατος ὢν 10 ἐδέξατο θάνατον; Ἀλλὰ μὴν συνωμολογήσαμεν ἄτρεπτον εἶναι τὴν τῆς τριάδος οὐσίαν· ἥκιστα οὖν ἄρα θανάτου μετέλαχε φύσιν ἔχων ὑπερτέραν τροπῆς.

ΕΡΑΝ. Ὁ θεὸς εἶρηκε Πέτρος, “Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί.” 15

ΟΡΘ. Τούτω γε καὶ ὁ ἡμέτερος συμφωνεῖ λόγος· ἐκ γὰρ τῆς θείας γραφῆς μεμαθήκαμεν τὸν τῶν δογμάτων κανόνα.

ΕΡΑΝ. Πῶς τοίνυν οὐ φατε τὸν θεὸν λόγον πεπονθέναι σαρκί;

ΟΡΘ. Ὅτι παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ ταύτῃ οὐχ εὐρήκαμεν τὴν φωνήν.

ΕΡΑΝ. Καὶ μὴν τοῦ μεγάλου Πέτρου χρήσιν τοιαύτην ἀρτίως 20 παρήγαγον.

ΟΡΘ. Ἄγνοεῖς, ὡς ἔοικε, τὴν τῶν ὀνομάτων διαφορὰν.

ΕΡΑΝ. Ποίων ὀνομάτων; Οὐ δοκεῖ σοι θεὸς εἶναι λόγος ὁ δεσπότης Χριστός;

ΟΡΘ. Τὸ Χριστὸς ὄνομα ἐπὶ τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν τὸν 25 ἐνανθρωπήσαντα θεὸν λόγον δηλοῖ· τὸ Ἐμμανουὴλ τὸν μεθ' ἡμῶν θεόν, τὸν θεὸν καὶ ἄνθρωπον· τὸ δὲ γε θεὸς λόγος οὕτωςι λεγόμενον τὴν ἀπλήν φύσιν, τὴν προκόσμιον, τὴν ὑπέρχρονον, τὴν ἀσώματον σημαίνει. Οὐδ' ἄρ' ἡ χάριν τὸ πανάγιον πνεῦμα τὸ διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων φθεγγόμενον οὐδαμοῦ πάθος ἢ θάνατον τῆδε τῇ προσηγορίᾳ 30 προσήρμοσεν.

ΕΡΑΝ. Εἰ τῷ Χριστῷ προσάπτει τὸ πάθος, ὁ δὲ θεὸς λόγος ἐνανθρωπήσας ὀνομάσθη Χριστός, οὐδὲν ἄτοπον οἶμαι δρᾶν λέγων τὸν θεὸν λόγον πεπονθέναι σαρκί.

14-15 1 Pet. 4:1 (26-7 Mt. 1:23)

ISM DPJCVOR 1 Καὶ δῆλον: Δηλῶν J τὸ om. J τεθνεὸς IV 4 γε τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει S 6 γε om. J 8 Ἑλίκοι: Ἀλίσκε J οἱ κίνδυνοι om. J 10 δὲ post γὰρ add. J 21 προσήγαγον J 23 λόγος εἶναι J 26 θεὸν om. V τὸ: τὸν J 27 γε om. J 28 ὑπερκόσμιον J 33 δρᾶν: δρᾶ ὁ V 33-4 λέγων post πεπονθέναι transp. I: om. S: post λόγον transp. V

OPΘ. Πάντολμον μὲν οὖν καὶ μάλα θρασὺ τὸ ἐγχείρημα. Ἐξετάσωμεν δὲ ᾧδὲ πη τὸν λόγον. Τὸν θεὸν λόγον ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς εἶναι ἢ θεία λέγει γραφή.

EPAN. Ἀληθῆ λέγεις.

OPΘ. Καὶ μέντοι καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡσαύτως ἐκ τοῦ θεοῦ 5 εἶναι διδάσκει.

EPAN. Ὁμολόγηται.

OPΘ. Ἀλλὰ τὸν μὲν θεὸν λόγον υἱὸν ὀνομάζει μονογενῆ.

EPAN. Οὕτως ὀνομάζει.

OPΘ. Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον υἱὸν οὐδαμοῦ προσηγόρευσεν. 10

EPAN. Οὐ δῆτα.

OPΘ. Καίτοι ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦτο ἔχει τὴν ὑπαρξίν.

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Ἐπειδὴ τοίνυν συνομολογοῦμεν ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς εἶναι καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, τολμήσαις ἂν ποτε υἱὸν ὀνομάσαι 15 τὸ πανάγιον πνεῦμα;

EPAN. Οὐδαμῶς.

OPΘ. Διατί;

EPAN. Ἐπειδὴπερ οὐχ εὐρίσκω τόδε τὸ ὄνομα παρὰ τῇ θείᾳ 20 γραφῇ.

OPΘ. Ἀλλὰ γεγεννημένον;

EPAN. Οὐδὲ τοῦτο. 265

OPΘ. Τοῦ δὲ χάριν;

EPAN. Οὐκ ἐδιδάχθην οὐδὲ τοῦτο παρὰ τῆς θείας γραφῆς.

OPΘ. Τὸ δὲ μὴ γεγεννημένον μήτ' αὐ ἐκτισμένον ποίας ἂν εἰκότως 25 τύχοι προσηγορίας;

EPAN. Ἄκτιστον αὐτὸ καὶ ἀγέννητον ὀνομάζομεν.

OPΘ. Τὸ δὲ πανάγιον πνεῦμα οὔτε ἐκτίσθαι οὔτε μὴν γεγεννησθῆναι 30 φάμεν.

EPAN. Οὐδαμῶς. 30

OPΘ. Καλέσαι οὖν ἀγέννητον θαρσῆσαις ἂν τὸ πανάγιον πνεῦμα;

EPAN. Οὐ δῆτα.

OPΘ. Καὶ τί δήποτε μὴ καλεῖς ἀγέννητον τὸ φύσει μὲν ἄκτιστον, 35 μηδαμῶς δὲ γεγεννημένον;

EPAN. Ὅτι τοῦτο οὐ μεμάθηκα παρὰ τῆς θείας γραφῆς, καὶ 35 σφόδρα δειμαίνω λέγειν τὰ παρ' ἐκείνης σεσιγημένα.

ISM DPJCVOR 2 τοῦ ante πατρὸς add. IV 5 καὶ² om. V 10 υἱὸν om. ISV
 12 πατρὸς καὶ θεοῦ V 14 θεοῦ καὶ om. I 19 Ἐπειδὴ S 24 Ὅτι ante οὐκ add. S
 25 μή: μήτε J 28 ἐκτίσθη V μὴν: αὐ V 33-4 τὸ ---- δὲ: μηδαμῶς J
 35 τοῦτο: τοῦτὶ IS

ΟΡΘ. Ταύτην δὴ οὖν ἡμῖν, ὦ ἀγαθέ, τὴν εὐλάβειαν καὶ ἐπὶ τοῦ σωτηρίου διατήρησον πάθους, καὶ ὅσα τῶν θείων ὀνομάτων ἀφήκεν ἢ γραφὴ τοῦ πάθους ἐλεύθερα, ἄφες καὶ σύ, καὶ μὴ προσάψης τούτοις τὸ πάθος.

EPAN. Καὶ τίνα ταυτὰ ἔστιν;

ΟΡΘ. Οὐδαμῶς τῇ θεὸς προσηγορίᾳ τὸ πάθος συνέζευξεν.

EPAN. Οὐδὲ ἐγὼ τὸν θεὸν λόγον δίχως σώματος λέγω παθεῖν, ἀλλὰ σαρκὶ πεπονθέναι φημί.

ΟΡΘ. Τρόπον οὖν πάθους οὐκ ἀπάθειαν λέγεις· τοῦτο δέ γε οὐδὲ ψυχῆς πέρι ἀνθρωπείας φαίη τις ἄν. Τίς γὰρ εἶποι ἄν, μὴ κομιδῇ 10 παραπαίων, ὅτι σαρκὶ τέθηκεν ἢ Παύλου ψυχῆ; οὐδὲ γὰρ περὶ παμπονήρου τινὸς τοῦτο γε ἂν ῥηθείη ποτέ· ἀθάνατοι γὰρ καὶ τῶν πονηρῶν αἱ ψυχαί. Ἀλλὰ τὸν δεῖνα μὲν τὸν ἀνδροφόνον ἀνηρησθαί φαμεν, τὴν τούτου δέ γε ψυχὴν οὐκ ἂν τις εἶποι κατεσφάχθαι σαρκί. Εἰ δὲ 15 τὰς τῶν ἀνδροφόνων καὶ τυμβωρύχων ψυχὰς ἐλευθέρας εἶναι θανάτου φαμέν, πολλῶν δὴπρὸθεν δικαιοτέρον ἀθάνατον εἰδέναι τὴν τοῦ σωτήρος ἡμῶν ψυχὴν, ἅτε δὴ καὶ ἀμαρτίας ἤκιστα γεγευμένην. Εἰ γὰρ αἱ τὰ μέγιστα πλημμελήσασαι τοῦ θανάτου τὴν πείραν διὰ τὴν φύσιν διέφυγον, πῶς ἂν ἐκείνη, καὶ φύσιν ἀθάνατον ἔχουσα καὶ μηδὲ σμικρᾶς ἀμαρτίας δεξαμένη κηλῖδα, ἐδέξατο ἂν τοῦ θανάτου τὸ ἄγκι- 20 στρον;

EPAN. Μάτην ἡμῖν τοὺς μακροὺς τούτους προσεήνοχας λόγους. Ὁμολογοῦμεν γὰρ ἀθάνατον εἶναι τὴν τοῦ σωτήρος ψυχὴν.

ΟΡΘ. Καὶ ποίας οὐκ ἂν εἶητε ἄξιοι τιμωρίας, τὴν μὲν ψυχὴν, ἣ κτιστὴν ἔχει τὴν φύσιν, ἀθάνατον λέγοντες, θνητὴν δὲ τῷ λόγῳ τὴν 25 θείαν οὐσίαν κατασκευάζοντες; Καὶ τὴν μὲν τοῦ σωτήρος ψυχὴν οὐ λέγοντες γεύσασθαι θανάτου σαρκί, αὐτὸν δὲ τὸν θεὸν λόγον, τὸν τῶν ἀπάντων δημιουργόν, τοῦτον λέγειν τολμῶντες πεπονθέναι τὸ πάθος;

EPAN. Ἀπαθῶς αὐτὸν πεπονθέναι φαμέν.

ΟΡΘ. Καὶ τίς σωφρονῶν τῶν καταγελάστων τούτων ἀνάσχοιτ' ἂν 30 γρίφων; ἀπαθὲς γὰρ πάθος οὐδεὶς ἀκήκοε πώποτε, οὐδὲ ἀθάνατον θάνατον. Τὸ γὰρ ἀπαθὲς οὐ πέπονθε, καὶ τὸ πεπονθὸς οὐκ ἀπαθὲς μείνοι ἂν. Ἡμεῖς δὲ ἀκούομεν τοῦ θείου Παύλου βοῶντος· “Ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον.”

33-4 1 Tim. 6:16a

ISMDPJCVOR 1 οὖν δὴ, ἀγαθέ, τὴν εὐλάβειαν ἡμῖν J 9 Τροπὴν J γε om. J
10 εἶποι ἂν: εἶποιεν S: ἂν εἶποι J 11 γὰρ om. J 12 ῥηθείη ἂν S 16 δὴπου V
17 γεγευμένης S 19-20 μικρᾶς S: σμικρὰν J 22 προσεήνοχας V 24 ἄξιοι εἶητε S
27 γεγεῖσθαι J 28 τοῦτον: τοῦτο J 30 ἀκούειν post ἂν add. S 31 πώποτε:
ποτε V 34 λέγοντος ante φῶς add. S

EPAN. Τί οὖν φαμεν καὶ τὰς ἀοράτους δυνάμεις καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς καὶ αὐτούς γε τοὺς δαίμονας ἀθανάτους;

OPΘ. Φαμέν· ἀλλὰ κυρίως ἀθάνατος ὁ θεός· οὐσία γὰρ ἀθάνατος, οὐ μετουσία· οὐ γὰρ παρ' ἐτέρου τὴν ἀθανασίαν ἔχει λαβών. Τοῖς δέ γε ἀγγέλοις καὶ τοῖς ἄλλοις, ὧν ἀρτίως ἐμνήσθης, αὐτὸς τὴν ἀθανασίαν δεδώρηται. Εἰ τοίνυν ἀθάνατον αὐτὸν ὁ θεσπέσιος ὀνομάζει Παῦλος, καὶ μόνον τὴν ἀθανασίαν ἔχειν φησίν, πῶς αὐτῷ τὸ τοῦ θανάτου προσαρμόζετε πάθος;

EPAN. Μετὰ τὴν σάρκωσιν αὐτὸν γεύσασθαι θανάτου φαμέν.

OPΘ. Ἄλλ' ἄτρεπτον αὐτὸν πολλάκις ὠμολογήσαμεν. Εἰ δὲ ἀθάνατος πρότερον ὧν ὕστερον διὰ σαρκὸς ὑπέμεινε θάνατον, εἰ τοῦτο τις δέξαιτο, πῶς ἂν πιστεύσειε τῷ Δαβὶδ λέγοντι πρὸς αὐτόν· “Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι;” κατὰ γὰρ τὸν ὑμέτερον λόγον οὐκ ἔμεινεν. Ὁ αὐτὸς ἀθάνατος γὰρ ὧν διὰ σαρκὸς ὑπέμεινε θάνατον, τροπῆς ἠγησαμένης ὑπέμεινε θάνατον, ἐξέλιπε δὲ αὐτοῦ καὶ ἡ ζωὴ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἰσαρίθμους νύκτας, καὶ ποῖαν τὸ ταῦτα λέγειν ἀσεβείας ὑπερβολὴν καταλείπει; Οἶμαι γὰρ οὐδὲ τοῖς κατὰ τῆς ἀσεβείας ἀγωνιζομένοις τὸ ταῦτα διὰ τῆς γλώττης προφέρειν ἀκίνδυνον.

EPAN. Παῦσαι δυσσεβείας ἡμᾶς γραφόμενος. Οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς τὴν θείαν φύσιν πεπονθέναι φαμέν, ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπιάν· τὴν δέ γε θείαν συμπεπονθέναι τῷ σώματι.

OPΘ. Τὸ συμπεπονθέναι πῶς λέγεις; ὡς τῶν ἡλῶν ἐμπηγνυμένων τῷ σώματι τὴν θείαν φύσιν τῆς ἀλγηδόνης τὴν αἴσθησιν δέξασθαι;

EPAN. Ναιχί.

OPΘ. Καὶ νῦν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐξετασμένοις ἐδείξαμεν οὐδὲ τὴν ψυχὴν πάντων μεταλαγχάνουσαν τῶν τοῦ σώματος· ἀλλὰ τὸ σῶμα τὴν ζωτικὴν δύναμιν δεχόμενον διὰ τῆς ψυχῆς τὴν αἴσθησιν ἔχειν τῶν παθημάτων. Εἰ δὲ καὶ συγχωρήσαιμεν τὴν ψυχὴν τῷ σώματι συναλγεῖν, οὐδὲν ἤττον ἀπαθῆ τὴν θείαν φύσιν εὐρήσομεν. Οὐ γὰρ ἀντὶ ψυχῆς συνήφθη τῷ σώματι. Ἡ οὐ συνομολογεῖς αὐτὸν ἀνειληφέναι ψυχὴν;

(5-6 1 Tim. 6:16a) 12-13 Ps. 102:27 (LXX 101:28)

ISMDPJCVR 1 οὐ ante φαμεν add. J 3 ἔστιν post γὰρ add. S 5 γε om. V
καὶ τοῖς ἄλλοις om. J 6 αὐτὸν ἀθάνατον I 9 τοῦ ante θανάτου add. J 11-15 εἰ
--- θάνατον¹ om. ISV 15 ὑπέμεινε θάνατον: τοῦτον τὸν θάνατον ὑπομεμένηκεν S
16 τρεῖς ante ἰσαρίθμους add. S 17 καταλείπει ὑπερβολὴν S 21-2 τὴν θείαν δέ
γε V 24 τὴν τῆς ἀλγηδόνης αἴσθησιν S 26 νῦν: μὴν S^αJ καὶ² om. J πρόσθεν J
28 δεχόμενον δύναμιν S 29 καὶ om. S

EPAN. Πολλάκις συνωμολόγησα.

OPΘ. Καὶ τὴν λογικὴν ψυχὴν;

EPAN. Πάνυγε.

OPΘ. Εἰ τοίνυν μετὰ τοῦ σώματος ἀνείληφε τὴν ψυχὴν, συνεχωρή-
σαμεν δὲ συμπάσχειν τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, ἢ ψυχὴ ἄρα συνέπαθεν, 5
οὐχ ἢ θεότης τῷ σώματι· συνέπαθε δὲ τὰς οὐδύνας ὡς εἰκὸς δεξιάμενη
διὰ τοῦ σώματος. Ἀλλὰ συμπάσχειν μὲν ἴσως τῷ σώματι φαίη τις
ἂν τὴν ψυχὴν, συναποθνήσκειν δὲ οὐδαμῶς· ἀθάνατον γὰρ ἔλαχε 26
φύσιν. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ κύριος ἔφη· “Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν
ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν.” 10
Εἰ τοίνυν οὐδὲ τὴν ψυχὴν τοῦ σωτήρός φαμεν τῷ σώματι κοινωθήσαι
θανάτου, πῶς ἂν τις τὴν παρ’ ὑμῶν τολμωμένην δέξαιτο βλασφημίαν,
ἢ τὴν θείαν φύσιν μεταλαχεῖν θανάτου λέγειν τολμᾷ; καὶ ταῦτα τοῦ
κυρίου νῦν μὲν τὸ σῶμα προσφερόμενον, νῦν δὲ τὴν ψυχὴν ταραττο-
μένην ἐπιδεικνύντος. 15

EPAN. Καὶ ποῦ τὸ σῶμα προσφερόμενον ὁ κύριος ἔδειξεν; Ἡ 15
πάλιν ἡμῖν τὴν πολυθρύλλητον ὑμῶν προσοίσετε μαρτυρίαν· “Λύσατε
τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν;” καὶ τὸν εὐ-
αγγελιστὴν ἡμῖν βρενθυόμενοι παρέξετε λέγοντα· “Αὐτὸς δὲ ἔλεγε
περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ ὅτε ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἔγνωσαν 20
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ
καὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.”

OPΘ. Εἰ λίαν οὕτω ταῖς θείαις φωναῖς ἀπεχθάνεσθε, αἱ τὸ μέγα
κηρύττουσι τῆς οἰκονομίας μυστήριον, τί δήποτε μὴ Μαρκίῳνι καὶ 25
Βαλεντίνῳ καὶ Μάνητι παραπλησίως τὰς τοιαύσδε φωνὰς ἐξαλείφετε;
καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ταῦτο τοῦτο δεδράκασιν. Εἰ δὲ θρασὺ τοῦτο δοκεῖ καὶ
ἀνόσιον, μὴ κωμωδεῖτε τοῦ δεσπότη τὰ ῥήματα, ἀλλὰ τοῖς ἀποστό-
λοις ἀκολουθεῖτε πιστεύσασι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὡς ἢ θεότης
ἀνέστησαν ὃν ἔλυσαν οἱ Ἰουδαῖοι ναόν.

EPAN. Εἰ μαρτυρίαν ἔχεις στερρᾶν, παῦσαι λοιδορούμενος, καὶ 30
πλήρωσον τὴν ὑπόσχεσιν.

OPΘ. Μέμνησαι πάντως τῶν εὐαγγελικῶν λογίων ἐκείνων, ἐν οἷς
τοῦ μάννα καὶ τῆς ἀληθινῆς τροφῆς ὁ κύριος ἐποιήσατο σύγκρισιν.

EPAN. Μέμνημαι.

9-10 Mt. 10:28 17-18 Jn. 2:19 19-22 Jn. 2:21-2

ISMDPJCVR 4-5 συνεχωρήσαμεν --- ψυχὴν om. I 5 συμπάσχειν --- ψυχὴν:
ταύτην συμπάσχειν τῷ σώματι S 6 δὲ om. V 9 φοβῆσθε J 10 ἀποκτενόντων V
17 ἡμῖν: ὑμῖν S ὑμῶν om. S 19 βρενθυόμενον IS 22 αὐτοῖς post εἶπεν add. S
Ἰησοῦς: κύριος S^oV 23 ἀπεχθάνεσθε I^oS 29 οἱ om. I 30 στερρᾶν: ἐτέραν J

ΟΡΘ. Ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ περὶ τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς πολλοὺς λόγους διεξεληθὼν ἐπήγαγε καὶ ταῦτα. “Ὁ δὲ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἔστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.” Καὶ ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοῖς λόγοις καὶ τὴν τῆς θεότητος φιλοτιμίαν καὶ τὴν δωρεὰν τῆς σαρκός.

5

ΕΡΑΝ. Οὐκ ἀπόχρη μαρτυρία μία τὴν ἀμφισβήτησιν λύσαι.

ΟΡΘ. Ὁ Αἰθίοψ εὐνοῦχος οὐ πολλὰς ἀνέγνω γραφάς, ἀλλὰ μίαν εὐρῶν προφητικὴν μαρτυρίαν δι’ ἐκείνης ἐποδηγήθη πρὸς σωτηρίαν. Ὑμᾶς δὲ οὐχ ἱκανοὶ πείσαι πάντες ἀπόστολοι καὶ προφήται, καὶ οἱ μετ’ ἐκείνους τῆς ἀληθείας γενόμενοι κήρυκες. Ἄλλ’ ὅμως καὶ ἑτέρας 10 σοι περὶ τοῦ δεσποτικοῦ σώματος μαρτυρίας προσοίσω. Οἶσθα τῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας ἐκεῖνό γε τὸ χωρίον, ἔνθα τὸ πάσχα φαγὼν μετὰ τῶν μαθητῶν ἔδειξε μὲν τοῦ τυπικοῦ προβάτου τὸ τέλος, ἐδίδαξε δὲ τῆς σκιᾶς ἐκείνης ποῖον ὑπάρχει σῶμα.

ΕΡΑΝ. Οἶδα τήνδε τὴν ἱστορίαν.

15

ΟΡΘ. Οὐκοῦν ἀναμνήσθητι, τί μὲν ὁ κύριος λαβὼν ἔκλασε, τί δὲ 272 τὸ ληφθὲν προσαγορεύσας εἶρηκεν.

ΕΡΑΝ. Τῶν ἀμνηστῶν ἕνεκα μυστικώτερον λέξω. Λαβὼν καὶ κλάσας καὶ τοῖς μαθηταῖς διανείμας ἔφη. “Τοῦτό μου ἔστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον,” ἢ “κλώμενον,” κατὰ τὸν ἀπόστολον· καὶ 20 πάλιν. “Τοῦτό μου ἔστι τὸ αἷμα τὸ τῆς καινῆς διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.”

ΟΡΘ. Οὐ τοίνυν θεότητος ἐμνημόνευσε τοῦ πάθους τὸν τύπον ἐπιδεικνύς;

ΕΡΑΝ. Οὐ δῆτα.

25

ΟΡΘ. Ἀλλὰ σώματός γε καὶ αἵματος;

ΕΡΑΝ. Ἀληθές.

ΟΡΘ. Σῶμα ἄρα τῷ σταυρῷ προσηλώθη;

ΕΡΑΝ. Ὅμοιον.

ΟΡΘ. Ἄταρ δὴ τὸδε προσεξετάσωμεν. Ἦνίκα μετὰ τὴν ἀνάστασιν 30 τῶν θυρῶν κεκλεισμένων πρὸς τοὺς ἀγίους ὁ δεσπότης εἰσελήλυθε μαθητάς, καὶ δείσαντας ἐθεάσατο, τίνι τρόπῳ τὸ δέος ἔλυσε, καὶ πίστιν ἀντὶ τοῦ δέους ἐνέθηκεν;

2-3 Jn. 6:51 (7-8 Acts 8:26 ff.) 19-20 Lk. 22:19 and 1 Cor. 11:24 21-2 Mt. 26:28

ISMDPJCWOR 6 τὴν --- λύσαι: λύσαι ἀμφισβήτησαι (sic) V 10 γενόμενοι τῆς ἀληθείας κήρυκες J 10-11 σοι καὶ ἑτέρας V 11 γε post Οἶσθά add. V 12 τὸ χωρίον ἐκεῖνό γε V 20 ὑμῶν: ἡμῶν I δεδομενον ISV^{αο} 23 τῆς ante θεότητος add. J 26 γε: τε J 27-8 om. I 30 Ἄταρ: Ἄγε S^{αο}V καὶ post δη add. ISV προσεετάσωμεν V 31 ὁ δεσπότης om. J 33 τοῦ om. V

EPAN. Εἶπεν αὐτοῖς· “Βλέπετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι· ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.”

OPΘ. Τὸ σῶμα τοίνυν αὐτοῖς ἀπιστοῦσιν ἐπέδειξεν;

EPAN. Δῆλον.

OPΘ. Τὸ σῶμα τοιγαροῦν ἐγγήγερται;

EPAN. Φαίνεται.

OPΘ. Ὁ δὲ ἀνέστη, τοῦτο δῆπου καὶ ἐτεθνήκει;

EPAN. Ἐοικεν.

OPΘ. Ὁ δέ γε ἐτεθνήκει, τοῦτο τῷ σταυρῷ προσηλώθη;

EPAN. Ἀνάγκη.

OPΘ. Τὸ σῶμα ἄρα πέπονθε κατὰ τὸν σόν γε λόγον.

EPAN. Τοῦτο φάναι βιάζεται ὁ τῶν λόγων εἰρμός.

OPΘ. Σκοπήσωμεν δὲ καὶ ᾠδί. Ἐγὼ δὲ πάλιν ἐρήσομαι, σὺ δὲ φιλαλήθως ἀπόκριναι.

EPAN. Ἀποκρινούμαι.

OPΘ. Ὅσηνίκα τὸ πανάγιον τοῖς ἀποστόλοις ἐπεφοίτησε πνεῦμα, καὶ τὸ παράδοξον θέαμά τε καὶ ἄκουσμα πολλὰς ἀνθρώπων παρὰ τὸ δωματίον ἐκεῖνο μυριάδας συνήθροισε, τίνα τῶν ἀποστόλων ὁ πρῶτος τηλικαῦτα δημηγορῶν περὶ τῆς δεσποτικῆς εἴρηκεν ἀναστάσεως.

EPAN. Τὸν θεσπέσιον Δαβὶδ εἰς μέσον παρήγαγεν; ἔφη τε αὐτὸν ὑποσχέσεις παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων δεξάμενον, ὡς ὁ δεσπότης Χριστὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ βλαστήσει· καὶ ταύταις πεπιστευκότα, προῖδεῖν τε προφητικῶς αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν, καὶ διαρρήδην εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἐγκατελείφθη εἰς ἄδου ἢ ψυχῆ αὐτοῦ, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν.

OPΘ. Τούτων τοιγαροῦν ἡ ἀνάστασις.

EPAN. Καὶ πῶς ἂν τις τῆς οὐ τεθηγκίας ψυχῆς ἀνάστασιν εἴποι γε σωφρονῶν;

OPΘ. Οἱ τῆς ἀτρέπτου καὶ ἀπεριγράφου θεότητος καὶ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν εἶναι λέγοντες, πῶς ἡμῖν ἐξαιφνης ἀνεφάνητε σώφρονες, ὡς παραιτεῖσθαι καὶ τῇ ψυχῇ προσάπτειν τὸ τῆς ἀναστάσεως ὄνομα;

1-3 Lk. 24:39 (17-20 Acts 2:1 ff.) (21-6 Acts 2:22-34) (24-6 Ps. 16:10 = LXX 15:10)

ISMDPJCQVOR 4 ἀπιστοῦσιν αὐτοῖς J ὑπέδειξεν IS: ἔδειξεν V 8 δῆπου om. I
10 γε om. J 12 καὶ ante κατὰ add. J 14 ᾠδί: ᾠδε J μοι post δέ add. S
17 τοῖς ἀποστόλοις τὸ πανάγιον S πνεῦμα τοῖς ἀποστόλοις ἐπεφοίτησε J ἐφοίτησε I
19 ἤθροισε V 22 τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ S 23 κατὰ σάρκα ante βλαστήσει add. J
31 λέγοντες εἶναι V

EPAN. Ὅτι τῷ πεπτωκότι πρόσφορον τὸ τῆς ἀναστάσεως πρόσρημα.

OPΘ. Ἄλλ' οὐ δίχα ψυχῆς τὸ σῶμα τυγχάνει τῆς ἀναστάσεως, νεουργούμενον δὲ τῷ θείῳ βουλήματι, καὶ τῇ ὁμόζυγι συναπτόμενον, ἀπολαμβάνει τὸ ζῆν. Ἡ οὐχ οὕτω τὸν Λάζαρον ὁ δεσπότης ἀνέστη- 5
σεν;

EPAN. Δῆλον ὡς οὐ σῶμα μόνον ἀνίσταται.

OPΘ. Σαφέστερον ταῦτα διδάσκει ὁ θεῖος Ἰεζεκιήλ. Ἐπιδείκνυσι γὰρ ὅπως τε συνελθεῖν τὰ ὀστέα προσέταξεν ὁ θεός, καὶ ὅπως τούτων ἕκαστον τὴν οἰκείαν ἀπέλαβεν ἁρμονίαν, καὶ ἔφυσε νεῦρα καὶ φλέβας 10
καὶ ἄρτηρίας, καὶ τὰς μεταξὺ τούτων ὑπεστρωμένας σάρκας, καὶ τὸ δέρμα τούτων ἀπάντων τὸ κάλυμμα, καὶ τότε τὰς ψυχὰς ἐπανελθεῖν πρὸς τὰ οἰκεία παρηγγύησε σώματα.

EPAN. Ἀληθῆ ταῦτα.

OPΘ. Τὸ μέντοι κυριακὸν σῶμα ταύτην οὐχ ὑπέμεινε τὴν διαφθο- 15
ράν, ἀλλ' ἀκήρατον διαμεῖναν ἀπέλαβε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τὴν οἰκείαν ψυχὴν.

EPAN. Ὡμολόγηται.

OPΘ. Τοιγάρτοι τούτων τὸ πάθος, ὦν καὶ ὁ θάνατος;

EPAN. Πάνυγε. 20

OPΘ. Ὡν δὲ ὁ θάνατος, τούτων ἄρα καὶ ἡ ἀνάστασις;

EPAN. Ἀνάγκη.

OPΘ. Τῆς δὲ γε ἀναστάσεως μνημονεύσας ὁ μέγας Πέτρος, καὶ μὴν δὴ καὶ ὁ θεῖος Δαβίδ, τὴν μὲν ψυχὴν ἔφασαν μὴ ἐγκαταλειφθῆναι εἰς ἄδου, τὸ δὲ σῶμα μὴ ὑπομεῖναι διαφθοράν; 25

EPAN. Οὕτως ἔφασαν.

OPΘ. Οὐκ ἄρα ἡ θεότης ὑπέμεινε θάνατον, ἀλλὰ τὸ σῶμα τῷ χωρισμῷ τῆς ψυχῆς.

EPAN. Τῶν ἀτόπων τούτων λόγων ἐγὼ γε οὐκ ἀνέξομαι.

OPΘ. Τοῖς οἰκείοις οὖν διαμάχη λόγοις· σοὶ γὰρ οὗτοί γε, οὓς 30
ἀτόπους ἠνόμασας.

EPAN. Συκοφαντεῖς με ὅλως γε· τῶνδε γὰρ τῶν λόγων οὐδεὶς ἐμός.

(5-6 Jn. 11:1-44 passim) (8-13 Ezek. 37:7 ff.) (23-5 Ps. 16:10 = LXX 15:10; Acts 2:22-34)

ISMDFJCVOR 1 τῷ om. J πρόσφορον: προσφέρεται J τὸ om. IS 1-2 πρόσρημα: ὄνομα V^{mo} 8 ταῦτα om. ISV 9 τούτων ἕκαστον post ὅπως¹ add. S τε MDJC: τὸ cett. 10 οἰκείαν: ἰδίαν V^{mo} ἁρμονίαν ἀπέλαβεν S 21-2 om. V 24 μὴν: μὲν S^{ac}J δὴ om. V 27-8 τῷ χωρισμῷ: τὸ δοχεῖον J 32 ὅλως γε: ὡ λῶστε forte recte J 32-3 ἐμός οὐδεὶς S

OPΘ. Ὅταν, τινὸς ἐρωτῶντος ποῖον ἐστὶ τὸ ζῶον τὸ λογικὸν ὁμοῦ καὶ θνητόν, ἀποκρίναιτό τις καὶ εἴποι, ἄνθρωπος, τίνα ἂν καλέσῃς ἐρμηγέα τοῦ λόγου, τὸν ἐρόμενον ἢ τὸν ἀποκρινόμενον;

EPAN. Τὸν ἀποκρινόμενον.

OPΘ. Εἰκότως ἄρα ἔφη σὺς εἶναι τοῦσδε τοὺς λόγους· σὺ γὰρ 5
δήπουθεν ἀποκρινόμενος καὶ τὰ μὲν ἀπαγορεύων, τὰ δὲ συνομολογῶν,
ἐβεβαίους τοὺς λόγους.

EPAN. Οὐκοῦν ἀποκρινοῦμαι μὲν οὐδαμῶς, ἐρήσομαι δὲ μόνον·
σὺ δὲ ἀποκρίνου μοι.

OPΘ. Ἀποκρινοῦμαι. 10

EPAN. Τί δήποτε πρὸς τὴν ἀποστολικὴν φῆς ῥῆσιν ἐκείνην. “Εἰ
γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν;” Ἐνταῦθα 27
γὰρ οὔτε σώματος οὔτε ψυχῆς ἐμνημόνευσεν.

OPΘ. Οὐκοῦν οὐδὲ τὸ σαρκὶ προσθετέον ἐνταῦθα, τοῦτο δὴ τὸ
ὑμέτερον τὸ κατὰ τῆς τοῦ λόγου θεότητος ἐξευρεθὲν ὑμῖν μηχάνημα· 15
ἀλλὰ γυμνῇ τῇ τοῦ λόγου θεότητι προσαπτέον τὸ πάθος.

EPAN. Οὐδαμῶς· σαρκὶ γὰρ πέπονθεν· ἡ δὲ ἀσώματος φύσις
αὐτῇ καθ’ αὐτὴν παθεῖν οὐχ οἶα τε ἦν.

OPΘ. Ἄλλ’ οὐδὲν προσήκει τοῖς ἀποστολικαῖς προσθεῖναι ῥητοῖς.

EPAN. Οὐδὲν ἄτοπον τὸν ἀποστολικὸν εἰδῶτα σκοπὸν τὸ ἐλλείπον 20
προσθεῖναι.

OPΘ. Προσθεῖναι μέντοι τοῖς θείοις μανικόν ἐστι καὶ θρασύ·
ἀναπτύσσειν δὲ τὰ γεγραμμένα καὶ τὴν κεκρυμμένην ἀποκαλύπτειν
διάνοιαν ὁσιόν τε καὶ εὐαγές.

EPAN. Ὅρθῶς ἔφησ.

OPΘ. Οὐδὲν οὖν ἀπεικὸς οὐδὲ ἀνόσιον δρώημεν ἂν καὶ ἡμεῖς
ἐρευνῶντες τῶν γεγραμμένων τὸν νοῦν. 25

EPAN. Οὐ δῆτα.

OPΘ. Κοινῇ τοίνυν τὸ δοκοῦν κεκρύφθαι ζητήσωμεν.

EPAN. Πάνυγε.

OPΘ. Ἀδελφὸν τοῦ κυρίου τὸν θεῖον Ἰάκωβον ὁ μέγας προσηγό- 30
ρευσε Παῦλος.

EPAN. Ἀληθές.

11-12 1 Cor. 2:8 (31-2 Gal. 1:19)

ISMDPJCVOR 2 ὁ ante ἄνθρωπος add. J 2-3 καλέσῃς J 9 μοι om. IV μοι
ἀποκρίνου S 11 Τί δήποτε: Τί δ’ εἴποι τε I φῆς om. I: ἐρεῖς S: ante πρὸς transp. J
ἐκείνην ἐρεῖς ῥῆσιν S 15 ὑμέτερον: ἡμέτερον SV 18 αὐτὴν: ἐαυτὴν J παθεῖν
om. IS 19 οὐδὲν: οὐδὲ J 20 εἰδῶτας J 22 μέντοι: μέν τι IV 23 γε post δέ
add. J

OPΘ. Πῶς τοῖνυν αὐτὸν νοήσομεν ἀδελφόν; πότερον τῆ τῆς θεό-
τητος ἢ τῆ τῆς ἀνθρωπότητος ἀγχιστεία;

EPAN. Τὰς ἠνωμένας φύσεις διελεῖν οὐκ ἀνέξομαι.

OPΘ. Καὶ μὴν πολλάκις διεῖλες ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐξητασμένοις.
Ταῦτὸ δὲ τοῦτο δράσεις καὶ νῦν. Εἶπε γάρ μοι, μονογενῆ τὸν θεὸν 5
λόγον λέγεις υἱόν;

EPAN. Οὕτω λέγω.

OPΘ. Ὁ δὲ μονογενὴς τὸν μόνον υἱὸν δηλοῦ;

EPAN. Πάνυγε.

OPΘ. Ἡκιστα δὲ ἀδελφὸν ὁ μονογενὴς ἔχει; 10

EPAN. Οὐδαμῶς ἔχει· οὐ γὰρ ἂν ἀδελφὸν ἔχων κληθεῖη μονο-
γενής.

OPΘ. Ψευδῶς ἄρα κεκλήκασι τὸν Ἰάκωβον ἀδελφὸν τοῦ κυρίου.
Μονογενὴς γὰρ ὁ κύριος, ἦκιστα δὲ ἀδελφὸν ὁ μονογενὴς ἔχει.

EPAN. Ἄλλ' οὐκ ἀσώματος ὁ κύριος, ἵνα μόνα τὰ τῆ θεότητι 15
προσῆκοντά φασι τῆς ἀληθείας οἱ κήρυκες.

OPΘ. Πῶς ἂν οὖν δείξαις ἀληθῆ τοῦ ἀποστόλου τὸν λόγον;

EPAN. Λέγων ὅτι κατὰ σάρκα οὗτος τῆς δεσποτικῆς συγγενείας
μετεῖχεν.

OPΘ. Ἴδου πάλιν ἡμῖν εἰσήγαγες τὴν παρ' ὑμῶν κατηγορου- 20 **277**
μένην διαίρεσιν.

EPAN. Οὐκ ἦν ἐτέρως τὴν συγγένειαν δείξαι.

OPΘ. Μὴ τοῖνυν κατηγορεῖ τῶν ἐτέρως τὰ τοιαῦτα διαλύειν μὴ
δυναμένων.

EPAN. Εἰς ἕτερα τὸν λόγον ἀπάγεις ἐκκλῖναι θέλων τὸ πρόβλημα. 25

OPΘ. Οὐδαμῶς, ὦ ἀγαθέ· διὰ γὰρ δὴ τῶν ἐξητασμένων κἀκεῖνο
λυθῆσεται· καὶ σκόπησον οὕτωςί. Τοῦ κυρίου ἀδελφὸν τὸν Ἰάκωβον
ἀκούσας, οὐ τῆ θεότητι προσήκειν, ἀλλὰ τῆ σαρκὶ τὴν συγγένειαν
εἴρηκας;

EPAN. Οὕτως ἔφην. 30

OPΘ. Κἀνταῦθα τοῖνυν τοῦ σταυροῦ τὸ πάθος ἀκούσας, τῆ σαρκὶ
τοῦτο προσάρμοσον.

EPAN. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος κύριον τῆς δόξης τὸν ἐσταυρωμένον
ἐκάλεσεν.

(13, 27-8 Gal. 1:19) (33-4 1 Cor. 2:8)

ISM DPJCVOR 1 νοήσομεν αὐτὸν J 4 πρόσθεν J 10 ὁ μονογενὴς ἀδελφὸν ἔχει S
16 φασι: φῶσι J 19 μετέσχεν J 23 λύειν J μῆ: οὐ ISV 26 Οὐδαμῶς: Οὐ
γὰρ δὴ J δὴ om. S 33 τῆς om. ISV 34 καλεῖ J

ΟΡΘ. Καὶ ὁ αὐτὸς ἀπόστολος ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου τὸν κύριον προσηγόρευσε. Ὁ αὐτὸς δὲ κύριος κἀνταῦθα κἀκεῖ. Εἰ τοίνυν ὀρθῶς ἐκεῖ τὴν συγγένειαν προσήρμοσας τῇ σαρκί, καὶ τὸ πάθος δήπουθεν ταύτῃ προσαρμοστέον. Τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων τὴν μὲν συγγένειαν κατὰ διαίρεσιν ἐνοεῖν, τὸ δὲ πάθος ἀδιαίρετως προσάπτειν. 5

ΕΡΑΝ. Ἐγὼ πείθομαι τῷ ἀποστόλῳ κύριον τῆς δόξης τὸν ἐσταυρωμένον προσαγορεύοντι.

ΟΡΘ. Καὶ ἐγὼ γε πείθομαι καὶ πιστεύω κύριον εἶναι δόξης· οὐ γὰρ ἀνθρώπου τινὸς κοινοῦ, ἀλλὰ τοῦ κυρίου τῆς δόξης σῶμα ἦν τὸ τῷ ξύλῳ προσηλωθέν. Χρὴ μέντοι εἰδέναι, ὡς ἡ ἔνωσις κοιὰ ποιεῖ τὰ ὀνόματα. Σκόπησον δὲ οὕτωςί. Τὴν σάρκα τοῦ κυρίου ἐκ τῶν οὐρανῶν κατεληλυθέναι λέγεις; 10

ΕΡΑΝ. Οὐ δῆτα.

ΟΡΘ. Ἄλλ' ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς παρθένου διαπλασθῆναι;

ΕΡΑΝ. Οὕτω φημί. 15

ΟΡΘ. Πῶς οὖν ὁ κύριος λέγει· “Ἐὰν οὖν ἴδῃτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;” καὶ πάλιν· “Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ.”

ΕΡΑΝ. Οὐ περὶ τῆς σαρκός, ἀλλὰ περὶ τῆς θεότητος λέγει. 20

ΟΡΘ. Ἄλλ' ἡ θεότης ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. Πῶς οὖν αὐτὸν υἱὸν ἀνθρώπου καλεῖ;

ΕΡΑΝ. Κοιὰ τοῦ προσώπου γέγονε τὰ τῶν φύσεων ἴδια. Ὁ γὰρ αὐτὸς διὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ υἱὸς ἀνθρώπου καὶ υἱὸς θεοῦ, καὶ αἰώνιος καὶ πρόσφατος, καὶ υἱὸς Δαβὶδ καὶ κύριος Δαβὶδ, καὶ τ' ἄλλα τὰ τοιαῦτα ὁμοίως. 25

ΟΡΘ. Μάλα ὀρθῶς. Εἰδέναι μέντοι κἀκεῖνο χρὴ, ὡς οὐ σύγχυσις εἰργάσατο τῶν φύσεων ἢ κοινότης τῶν ὀνομάτων. Διὰ γὰρ τοι τοῦτο καὶ διαγινῶναι ζητοῦμεν, πῶς μὲν υἱὸς θεοῦ, πῶς δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς υἱὸς ἀνθρώπου, καὶ πῶς ὁ αὐτὸς χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας· 30 καὶ τῇ εὐσεβείᾳ διακρίσει τοῦ λόγου σύμφωνα τὰναντία εὐρίσκομεν.

ΕΡΑΝ. Ὅρθως εἴρηκας.

ΟΡΘ. Ὡσπερ τοίνυν καταβεβηκέναι μὲν ἐκ τῶν οὐρανῶν τὴν

(1-2 Gal. 1:19) (6-10 1 Cor. 2:8) 16-17 Jn. 6:62 17-19 Jn. 3:13 (30 Heb. 13:8)

ISMDPJCVR 1 τοῦ --- κύριον: τοῦ κυρίου τὸν Ἰακωβον D 2-3 ὀρθῶς ἐκεῖ: ὀρθὸς εἰ, καὶ ISV 3 τῇ σαρκί om. S 5 προσάπτειν: προσαρμόττειν I 6 τῆς om. ISV 8 γε om. JV εἶναι om. I 9 τὸ om. I 17 ἀναβαίνοντα om. ISV⁸⁰: ἀνερχόμενον J 21 Ἄλλ' ἡ θεότης: Ἀληθῆ τῆς IS 27 μέντοι post Μάλα transp. S 28 τῶν φύσεων εἰργάσατο J 30 καὶ² om. V

θείαν ἔφησθα φύσιν, υἷον δέ γε ἀνθρώπου κληθῆναι αὐτὴν διὰ τὴν ἔνωσιν εἰρηκας, οὕτω προσηλωθῆναι μὲν τῷ ξύλῳ τὴν σάρκα προσήκει λέγειν, ἀχώριστον δὲ ταύτης εἶναι τὴν θείαν φύσιν ὁμολογεῖν, κὰν τῷ σταυρῷ, κὰν τῷ τάφῳ, πάθος ἐκείθεν οὐ δεχομένην, ἐπειδὴ πάσχειν οὐ πέφυκεν, οὐδέ γε θνήσκειν, ἀλλ' ἀθάνατον ἔχει καὶ ἀπαθῆ τὴν οὐσίαν. Ταύτη τοι καὶ κύριον τῆς δόξης τὸν ἐσταυρωμένον ἠνόμασε, τὸ τῆς ἀπαθούς φύσεως ὄνομα τῇ παθητῇ προσνεύμας, ἐπειδήπερ αὐτῆς ἐχρημάτισε σῶμα. Προσεξετάσωμεν δὲ καὶ τοῦτο. Ὁ θεῖος εἶπεν ἀπόστολος· “Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν.” Ἐσταύρωσαν τοίνυν ἢ ἔγνωσαν φύσιν, οὐχ ἢν πάμπαν ἡγνόησαν. Εἰ δὲ ἔγνωσαν ἢ ἡγνόησαν, οὐκ ἂν ἐσταύρωσαν ἢ ἦνπερ ἔγνωσαν. Ἐπειδὴ δὲ τὴν θείαν ἡγνόησαν, τὴν ἀνθρωπίαν ἐσταύρωσαν. Ἡ οὐκ ἀκήκοας αὐτῶν λεγόντων· “Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι ἀνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν;” Διὰ δὲ τούτων δηλοῦσιν, ὡς ἢν μὲν ἐώρων ἐπεγίνωσκον φύσιν, τὴν δὲ γὰρ ἀόρατον παντάπασιν ἡγνούουν. Εἰ δὲ κάκεῖνην ἐπέγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν.

EPAN. Ταῦτα μὲν ἀμηγέπη τὸ εἰκὸς ἔχει. Ἡ δὲ τῶν πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων διδασκαλία τῆς πίστεως αὐτὸν τὸν μονογενῆ, τὸν ἀληθινὸν θεόν, τὸν ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, παθεῖν καὶ σταυρωθῆναι φησι.

OPΘ. Τῶν πολλάκις ὁμολογηθέντων ὡς ἔοικεν ἐπιλέλησαι.

EPAN. Ποίων;

OPΘ. Ὅτι μετὰ τὴν ἔνωσιν τῷ ἐνὶ προσώπῳ καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ ταπεινὰ προσάπτει ἡ θεία γραφή. Ἴσως δὲ κάκεῖνο ἡγνόησας, ὡς εἰρηκότες πρότερον οἱ πανεύφημοι πατέρες σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, τότε ἐπήγαγον παθόντα, σταυρωθέντα, καὶ τὴν δεκτικὴν τοῦ πάθους προδείξαντες φύσιν, οὕτω τὸ πάθος τοῖς λόγοις προσέθεσαν.

EPAN. Οἱ πατέρες τὸν υἷον τοῦ θεοῦ, τὸ ἐκ τοῦ φωτὸς φῶς, τὸν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, ἔφασαν παθεῖν τε καὶ σταυρωθῆναι.

OPΘ. Πολλάκις ἔφην, ὡς καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπεια τὸ ἐν δέχεται πρόσωπον. Διάτοι τοῦτο καὶ οἱ τρισμακάριοι πατέρες, ὅπως

9-10 1 Cor. 2:8 13-14 Jn. 10:33

ISMDPJCVOR 1 φύσιν ἔφησθα V αὐτὴν κληθῆναι S 2 μὲν om. J 2-3 λέγειν προσήκει S 6 τῆς om. ISV 10 Ἐσταύρωσαν² om. IJ 11 γὰρ post δέ add. J ἢν: ἢνπερ S ἢνπερ: εἶπερ I 13 ἀκούεις S 14 σεαυτὸν: ἐαυτὸν SV 16 κάκεῖνον V 18 ἀμηγέπη: ἄ μηδέ πη I⁸⁰: ἄ μηγέπη I⁹⁰ ἀμηγέπη τὸ εἰκὸς: οὕτως J 18-19 τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων S 24 τῷ om. V 26 πανεύφημοι: θεῖοι J 27 τὸ post τότε add. S παθόντα ἐπήγαγον S 28 προσέθησαν S: προσέθησαν V 29 τὸ ἐκ τοῦ: τὸν ἐκ J 30 τῆς οὐσίας om. D

δεῖ πιστεύειν εἰς τὸν πατέρα διδάξαντες, καὶ εἰς τὸ τοῦ υἱοῦ πρόσωπον μεταβάντες, οὐκ εἶπον εὐθύς, καὶ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ· καίτοι λίαν ἀκόλουθον ἦν, τὰ περὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς εἰρηκότας, εὐθύς καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ θείαν προσηγορίαν· ἀλλ' ἠβουλήθησαν ὁμοῦ καὶ τὸν τῆς θεολογίας καὶ τὸν τῆς οἰκονομίας ἡμῖν παραδοῦναι λόγον, ἵνα μὴ ἄλλο μὲν τῆς θεότητος, ἄλλο δὲ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον νομισθῆ. 5
 Τούτου δὴ χάριν τοῖς περὶ τοῦ πατρὸς εἰρημένοις ἐπήγαγον, ὡς χρῆ πιστεύειν καὶ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. Χριστὸς δὲ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ὁ θεὸς λόγος ἐκλήθη. Τοῦτο τοῖνυν τὸ ὄνομα πάντα δέχεται, καὶ ὅσα τῆς θεότητος, καὶ ὅσα τῆς ἀνθρω- 10
 πότητος ἴδια. Ἐπιγινώσκομεν δὲ ὁμως, τίνα μὲν ταύτης, τίνα δὲ ἐκείνης τῆς φύσεως· καὶ τοῦτο καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως καταμαθεῖν εὐπετές. Τίτι γάρ, εἶπέ μοι, προσαρμότεις τό, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς; τῇ θεότητι ἢ τῇ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ διαπλασ-
 θείσῃ φύσει; 15

EPAN. Δῆλον ὡς τῇ θεότητι.

OPΘ. Τὸ δέ, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, τίνος ἴδιον εἶναι φῆς; τῆς θεότητος ἢ τῆς ἀνθρωπότητος;

EPAN. Τῆς θεότητος.

OPΘ. Οὐκοῦν καὶ τῷ πατρὶ ὁμοούσιος οὐχ ἡ σὰρξ, οὐδέ γε ἡ ψυχὴ· 20
 κτισταὶ γὰρ αὐταί· ἀλλ' ἡ θεότης, ἡ τὰ πάντα τεκτηναμένη;

EPAN. Ἀληθές.

OPΘ. Οὕτω δὴ οὖν χρῆ πάθος ἀκούοντας καὶ σταυρὸν ἐπιγινώσκειν τὴν φύσιν τὴν δεξαμένην τὸ πάθος, καὶ μὴ τῇ ἀπαθεί προσάπτειν, ἀλλ' ἐκείνη, ἢ τούτου γε ἕνεκα προσελήφθη. Ὅτι γὰρ καὶ οἱ ἀξιάγαστοι 25
 πατέρες ἀπαθῆ τὴν θείαν ὠμολόγησαν φύσιν, τῇ δὲ σαρκὶ τὸ πάθος προσήρμοσαν, μαρτυρεῖ τὸ τῆς πίστεως τέλος· ἔχει δὲ οὕτως· “Τοὺς δὲ λέγοντας, Ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας τινὸς ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι ἢ τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τούτους 30
 ἀναθεματίζει ἡ ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.” Ὅρα δὲ οὖν ὅποιαν ἠπειλήσαν τιμωρίαν τοῖς τὸ πάθος τῇ φύσει τῇ θείᾳ προσάπτουσιν.

EPAN. Περὶ τροπῆς αὐτοῖς ὁ λόγος ἐνταῦθα καὶ ἀλλοιώσεως.

OPΘ. Τὸ δὲ πάθος τί ἕτερόν ἐστι ἢ τροπὴ καὶ ἀλλοίωσις; Εἰ γὰρ 35
 ἀπαθῆς πρὸ τῆς σαρκώσεως ὦν μετὰ τὴν σάρκωσιν ἔπαθε, τροπὴν

δήπουθεν ὑπομείνας ἔπαθε· καὶ εἰ ἀθάνατος πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως
 ὦν ἐγεύσατο θανάτου, κατὰ τὸν ὑμέτερον λόγον, μετὰ τὴν ἐνανθρω-
 πησιν, ἡλλοιώθη πάντως θνητὸς ἐξ ἀθανάτου γενόμενος. Ἄλλὰ τοὺς
 τοιοῦσδε λόγους καὶ μὴν δὴ καὶ τοὺς τούτων πατέρας τῶν ἱερῶν οἱ
 πανεύφημοι πατέρες ἐξελάνουσι περιβόλων, καὶ ὡς σεσηπότα μέλη 5
 τοῦ ὑγιαίνοντος ἀποκόπτουσι σώματος. Οὐδὲν χάριν σε παρακαλοῦμεν
 δεῖσαι τὴν τιμωρίαν, καὶ μισῆσαι τὴν βλασφημίαν. Δείξω δέ σοι καὶ
 ἐν ἰδίοις συγγράμμασι ταῦτα τοὺς ἀγίους πατέρας πεφρονηκότας ἃ
 διεξέλωμεν· ὦν ἔνιοι μὲν τῆς θαυμασίας ἐκείνης ὀμηγύρεως ἐκοινώνη-
 σαν, τινὲς δὲ μετ' ἐκείνους ἐν ταῖς ἐκκλησίαις διέπρειψαν, τινὲς δὲ 10
 πάλαι καὶ πρόπαλαι τὴν οἰκουμένην ἐφώτισαν. Ἄλλ' οὔτε τὸ διάφορον
 τῶν καιρῶν, οὔτε τὸ ἑτερόγλωττον τῶν φωνῶν τὴν συμφωνίαν ἐπή-
 μαναν, ἀλλ' εἰκόασι λύρα πολλὰς μὲν ἐχούση καὶ διαφόρους χορδὰς,
 μίαν δὲ ἤχην παναρμόνιον ἀφιεῖση.

EPAN. Ἐρασίαν ἐμοὶ καὶ τριπόθητον προσοίσεις ἀκρόασιν· 15 284
 ἀναμφίλεκτος γὰρ ἡ τοιαύτη διδασκαλία καὶ λίαν ἐστὶν ὀνησιφόρος.

OPΘ. Ἀναπέτασον τοίνυν τὰς ἀκοάς, καὶ τῶν πνευματικῶν κρου-
 ῶν ὑποδέχου τὰ νάματα.

Τοῦ ἀγίου Ἰγνατίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ μάρτυρος.

I Ἐκ τῆς πρὸς Σμυρναίους ἐπιστολῆς. 20
 Εὐχαριστίας καὶ προσευχῆς ἀπέχονται, διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν
 εὐχαριστίαν σάρκα εἶναι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὑπὲρ
 τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν παθοῦσαν, ἣν τῇ χρηστότητι ὁ πατὴρ ἤγειρεν.

Εἰρηναίου ἐπισκόπου Λουγδούνου.

2 Ἐκ τοῦ τρίτου λόγου τῶν εἰς τὰς αἰρέσεις. 25

Φανερὸν οὖν ὅτι Παῦλος ἄλλον Χριστὸν οὐκ οἶδεν, ἀλλ' ἡ τοῦτον τὸν
 ἐκ παρθένου γεννηθέντα καὶ παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα, ὃν
 καὶ ἄνθρωπον λέγει. Εἰπὼν γάρ, “Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ
 νεκρῶν ἐγήγερται,” ἐπιφέρει τὴν αἰτίαν ἀποδιδούς τῆς σαρκώσεως

28-9 I Cor. 15:12

ISMDPJCVOR I εἰ om. S 4 τοιοῦσδε: τοιούτους S^{ac}J μὴν: μὲν J 9 διεξ-
 ἤλωμεν J 12-13 ἐπήμανεν: ἀπήχησεν J 13 τὰς ante χορδὰς add. S 19 Τοῦ
 ἀγίου om. S ἐπισκόπου . . . καὶ μάρτυρος om. J 21 προσευχῆς ἀπέχονται: προσφοράς
 ἀποδέχονται ISV^{ac}: προσφοράς οὐκ ἀποδέχονται V^{po} 24 τοῦ παλαιοῦ ante ἐπισκόπου
 add. IS ἐπισκόπου: τοῦ J Λουγδάνου S: Λουγδούνων J 25 Ἐκ τοῦ εἰς τὰς
 αἰρέσεις τρίτου λόγου S 26 οὖν: ἐστιν J οὐκ οἶδε Χριστὸν S 27 ἐκ παρθένου
 γεννηθέντα om. ISV καὶ γεννηθέντα post ἀναστάντα add. ISV 29-230.1 αὐτοῦ
 σαρκώσεως S

αὐτοῦ· “Ἐπειδὴ γὰρ δι’ ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι’ ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν.” Καὶ πανταχοῦ ἐπὶ τοῦ πάθους τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ καὶ τῆς νεκρώσεως, τῷ τοῦ Χριστοῦ κέχρηται ὄνοματι, ὡς ἐπὶ τοῦ, “Μὴ τῷ βρώματί σου ἐκείνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε.” Καὶ πάλιν· “Νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ ὑμεῖς οἱ ποτε ὄντες μακρὰν ἐγενήθητε ἐγγὺς τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ.” Καὶ πάλιν· “Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· γέγραπται γάρ· Ἐπικατάρatos πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου.”

3 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. 10

Ὡσπερ γὰρ ἦν ἄνθρωπος ἵνα πειρασθῆ, οὕτω καὶ λόγος ἵνα δοξασθῆ· ἡσυχάζοντος μὲν τοῦ λόγου ἐν τῷ πειράζεσθαι καὶ σταυροῦσθαι καὶ ἀποθνήσκειν· συγγινομένου δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐν τῷ νικᾶν καὶ ὑπομένειν καὶ χρηστεύεσθαι καὶ ἀνίστασθαι καὶ ἀναλαμβάνεσθαι.

4 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ε’ λόγου τῆς αὐτῆς πραγματείας. 15

Τῷ ἰδίῳ οὖν αἵματι λυτρωσαμένου ἡμᾶς τοῦ κυρίου, καὶ δόντος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν καὶ τὴν σάρκα τὴν ἑαυτοῦ ἀντὶ τῶν ἡμετέρων σαρκῶν.

Τοῦ ἀγίου Ἰππολύτου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος.

5 Ἐκ τῆς πρὸς βασιλίδα τινὰ ἐπιστολῆς. 20

Ἀπαρχὴν οὖν τοῦτον λέγει τῶν κεκοιμημένων, ἅτε πρωτότοκον τῶν νεκρῶν. Ὃς ἀναστὰς καὶ βουλόμενος ἐπιδεικνύει ὅτι τοῦτο ἦν τὸ ἐγγηγεμένον, ὅπερ ἦν καὶ ἀποθνήσκον, δισταζόντων τῶν μαθητῶν, προσκαλεσάμενος τὸν Θωμᾶν ἔφη· “Δεῦρο, ψηλάφησον καὶ ἴδε, ὅτι πνεῦμα ὁστοῦν καὶ σάρκα οὐκ ἔχει, ὡς ὑμεῖς με θεωρεῖτε ἔχοντα.” 25

6 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. 25

Ἀπαρχὴν τοῦτον εἰπὼν ἐπεμαρτύρησε τῷ ὑφ’ ἡμῶν εἰρημένῳ, ὡς ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος σάρκα λαβὼν ὁ σωτὴρ, ἤγειρε ταύτην, ἀπαρχὴν ποιούμενος τῆς τῶν δικαίων σαρκός, ἵν’ οἱ πάντες ἐπ’ ἐλπίδι τοῦ ἐγγηγεμένου προσδόκιμον τὴν ἀνάστασιν ἐξομεν πιστεύοντες εἰς αὐτόν. 30

1-2 1 Cor. 15:21 4-5 Rom. 14:15 5-6 Eph. 2:13 7-9 Gal. 3:13 (21 1 Cor. 15:20) (21-2 Col. 1:18) 24-5 Lk. 24:39 (27 ff. 1 Cor. 15:20)

ISMPJCVOR 1 ὁ om. J καὶ om. SV 2 ἐκ ante νεκρῶν add. V 5 οἱ ποτε ὑμεῖς V 6 τῷ om. J πάλιν om. J 11 οὕτω --- δοξασθῆ om. J 13 συγγινομένῳ S^oV τοῦ ἀνθρώπου I 14 καὶ ἀνίστασθαι om. S 17 αὐτοῦ om. V ὑπὲρ --- ψυχῶν: ἀντὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς J 19 ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος om. J 22 ἐνδεικνύει ISV 23 ἐγειρόμενον J 25 ἐμὲ J 30-1 πιστεύοντες εἰς αὐτόν: οἱ πιστεύσαντες IV: οἱ πιστεύοντες S

7 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τοὺς δύο ληστὰς.

Ἀμφότερα παρέσχε τὸ τοῦ κυρίου σῶμα τῷ κόσμῳ, αἷμα τὸ ἱερὸν καὶ ὕδωρ τὸ ἅγιον.

8 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Καὶ νεκρὸν τε ὃν τὸ σῶμα κατὰ τὸν ἀνθρώπινον τρόπον μεγάλην ἔχει 5 ζωῆς ἐν αὐτῷ δύναμιν. Ἄ γὰρ οὐ προχεῖται τῶν νεκρῶν σωματίων, ταῦτα ἐξ αὐτοῦ προεχέθη, αἱμά τε καὶ ὕδωρ, ἵν' εἰδείημεν, ἠλίκον ἢ κατασκηνώσασα δύναμις ἐν τῷ σώματι πρὸς ζωὴν δύναται, ὡς μήτε αὐτὸ τοῖς ἄλλοις ὁμοιον φαίνεσθαι νεκροῖς, ἡμῖν δὲ τὰ ζωῆς αἷτια προχεῖν δύνασθαι.

10

9 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Οὐ συντρίβεται δὲ ὅσπου τοῦ ἁγίου προβάτου, δεικνύντος τοῦ τύπου μὴ καθικνούμενον τῆς δυνάμεως τὸ πάθος· σώματος γὰρ ὅστέα δύναμις.

Τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ ὁμολογητοῦ.

15

10 Ἐκ τοῦ περὶ ψυχῆς λόγου.

Δι' ὀλίγων δὲ ἔστιν ἐλέγξει τὴν ἀσεβῆ συκοφαντίαν αὐτῶν· μάλιστα μὲν γάρ, εἰ μὴ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἕνεκεν σωτηρίας εἰς τὴν τοῦ θανάτου σφαγὴν τὸ ἴδιον ἐκουσίως ἐξεδίδου σῶμα. Πρῶτον μὲν πολλὴν αὐτῷ περιάπτουσιν ἀδυναμίαν, ὅτι μὴ οἶός τε ἐγένετο τὴν τῶν πολεμίων 20 ὄρμην ἐπισχεῖν.

11 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Διατί δὲ περὶ πολλοῦ ποιοῦνται δεικνύναι τὸν Χριστὸν ἄψυχον ἀνεληφέναι σῶμα, γεώδεις πλάττοντες ἀπάτας; Ἴν' εἰ δυνηθεῖεν ὑποφθεῖραι 25 τινας, ταῦθ' οὕτως ἔχειν ὀρίζεσθαι, τηλικαῦτα τὰς τῶν παθῶν 25 ἀλλοιώσεις τῷ θείῳ περιάψαντες πνεύματι ῥαδίως ἀναπέισωσιν αὐτούς, ὡς οὐκ ἔστι τὸ τρεπτὸν ἐκ τῆς ἀτρέπτου φύσεως γεννηθέν.

12 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὀδῶν αὐτοῦ."

Ὁ ἄνθρωπος γὰρ ὁ ἀποθανὼν τριήμερος μὲν ἀνίσταται, τῇ δὲ Μαρίας 30 καρτερίᾳ μὲν ψυχῆς ἄπτεσθαι προθυμουμένη τῶν ἁγίων μελῶν

(6-7 Jn. 19:34) (12 Ps. 34:20 = LXX 33:21) 28-9 Prov. 8:22

ISMPJCVOR I ἐκ --- ληστὰς: ἐκ τοῦ εἰς τοὺς δύο ληστὰς λόγου S 2 τὸ²:
 τε S²⁰J 3 τὸ om. ISJ 5 τε om. J ἀνθρώπειον S 6 αὐτῷ: ἐαυτῷ J 7 προεχύθη J
 9 νεκρὸν V καὶ ante ἡμῖν add. J 11 Τοῦ αὐτοῦ om. J 15 Τοῦ ἁγίου om. S
 ἐπισκόπου om. J 19 ἐκουσίως om. S²⁰J 24 γεώδεις: γραώδεις J 26 πνεύματι:
 λόγῳ J 28 τοῦ³ om. V εἰς τό om. IS 28-9 ἀρχὴν ὀδῶν αὐτοῦ om. S 29 αὐτοῦ
 om. I 30 ε² om. S²⁰J Μαρίας IV 31 καρτερίαν O μὲν om. S

ἀνθυπενέγκας ἐκφωνεῖ· “Μή μου ἄπτου, οὐπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου· πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἶπὲ αὐτοῖς· Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν ὑμῶν.” Τὸ δ’ ἔτι, “Οὐπω ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου,” οὐχ ὁ λόγος ἔφασκε καὶ θεὸς ὁ οὐρανόθεν ὀρμώμενος, καὶ ἐν τοῖς κόλποις 5
διαιτώμενος τοῦ πατρὸς, οὐδ’ ἢ πάντα τὰ γενητὰ περιέχουσα σοφία· 2
ἀλλ’ αὐτὸς ὁ ἐκ παντοδαπῶν ἡρμολογημένος μελῶν ἄνθρωπος τοῦτο ἐπέφηνεν, ὁ ἐκ τῶν νεκρῶν ἐγερθεὶς καὶ οὐδέπω μὲν πρὸς τὸν πατέρα μετὰ τὸν θάνατον ἀνελθὼν, ταμιευόμενος δὲ αὐτῷ τῆς προόδου τὴν ἀπαρχήν. 10

13 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Κύριον δὲ τῆς δόξης αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον τὸν σταυρωθέντα σαφῶς ὀνομάζει γράφων, ἐπειδὴ καὶ κύριον καὶ Χριστὸν ἀνέδειξεν αὐτόν, καθάπερ οἱ ἀπόστολοι τῷ αἰσθητῷ Ἰσραὴλ ὁμοφρόνως διαλεγόμενοί φασιν· “Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ κύριον 15
αὐτὸν καὶ Χριστὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἔσταυρώσατε.” Τὸν παθόντα τοιγαροῦν Ἰησοῦν κύριον ἐποίησε, καὶ οὐ τὴν σοφίαν οὐδὲ τὸν λόγον τὸν ἀνέκαθεν ἔχοντα τῆς δεσποτείας τὸ κράτος, ἀλλὰ τὸν μετέωρον τῷ σταυρῷ προσεκπετάσαντα τὰς χεῖρας. 20

14 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Εἰ γὰρ ἀσώματός ἐστιν οὔτε ἀφή χειρῶν ὑποπίπτει, οὔτ’ αἰσθητοῖς ὄμμασι περιλαμβάνεται, οὐ τρώσιν ὑπομένει, οὐχ ἦλοις προσηλοῦται, οὐ θανάτῳ κοινωνεῖ, οὐ κρύπτεται γῆ, οὐ τάφῳ κατακλείεται, οὐκ ἐκ μνημάτων ἀνίσταται. 20

15 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

“Οὐδεὶς αἶρει τὴν ψυχὴν μου ἀπ’ ἐμοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν.” Εἰ δὲ ἐκατέρωθεν τὴν ἐξουσίαν εἶχεν οἷα θεός, συνεχώρει μὲν αὐτοῖς λύειν ἀβούλως τὸν νεῶν ἐγχειροῦσιν, ἐπιφανέστερον δὲ ἀνιστῶν ἐνεούργει. Ἐξ ἀναντιρρήτων δὲ δέδεικται ψήφων, ὅτι αὐτὸς δι’ ἑαυτοῦ τὸν ἴδιον ἀνεστή- 30
σατο νεουργήσας οἶκον. Ἀναθετόν δὲ καὶ τῷ θειοτάτῳ πατρὶ τὰς τοῦ υἱοῦ μεγαλοουργίας. Οὔτε γὰρ ὁ υἱὸς ἄνευ τοῦ πατρὸς δημιουργεῖ κατὰ 25

1-4 Jn. 20:17 (12 1 Cor. 2:8) 15-17 Acts 2:36 26-7 Jn. 10:18

ISMPJCVOR 5 ὁ ante θεός add. I ὀρμώμενος: ἐρχόμενος IS^{PO} 6 τοῦ
πατρὸς διαιτώμενος J τὰ ante πάντα add. I γενητὰ: νοητὰ IS^{PO} 7 μελῶν
εἰρμολογημένος J 8 ἐπέφηνεν J 14 ὁμοφρόνως om. J 15 καὶ om. ISV
16 πεποίηκεν S Ἰησοῦν: υἱόν I 17 καὶ om. J 18 οὐδὲ: οὐ J 19 ἀλλὰ ---
χεῖρας: ἀλλὰ τὸν ἐν τῷ σταυρῷ μετεώρους τὰς χεῖρας προσεκπετάσαντα J 23 γῆ
om. J κατακλείεται J 26 μου om. V 30 δὲ om. ISV 31 θειοτάτῳ om. J
32 ὁ om. V: de I non liquet

τὰς ἀρραγεῖς τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἀποφάσεις. Τούτου γὰρ δὴ χάριν τότε μὲν ὁ θεϊότατος γεννήτωρ τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἐγγηγερέναι γράφεται, τότε δὲ ὁ υἱὸς τὸν ἴδιον ἀναστήσειν ὑπισχνεῖται ναόν. Εἰ οὖν ἐκ τῶν προεξήτασμένων ἀπαθὲς δέδεικται τὸ θεῖον τοῦ Χριστοῦ πνεῦμα, περιττῶς τοῖς ἀποστολικοῖς ἐπισκῆπτουσι ὄροις οἱ 5 ἐναγεῖς. Εἰ γὰρ ὁ Παῦλος ἔφρασε τὸν κύριον τῆς δόξης ἑσταυρωῖσθαι, σαφῶς εἰς τὸν ἀνθρωπὸν ἀφορῶν, οὐ παρὰ τοῦτο δεῖσει πάθος τῷ θεῷ προσάπτει. Τί οὖν τοῦτο συνάπτουσι πλέκοντες, ἐξ ἀσθενείας ἑσταυρωῖσθαι λέγοντες τὸν Χριστόν;

16 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. 10

Εἰ δὲ δὴ καὶ ἀσθενείας εἶδος περιάπτει αὐτῷ προσῆκον ἦν, τῷ ἀνθρώπῳ ταῦτα προσαρτὰν ἀκόλουθον εἶναι φαίη τις ἄν, οὔτι γε δὴ τῷ πληρώματι τῆς θεότητος, ἢ τῷ ἀξιώματι τῆς ἀνωτάτω σοφίας, ἢ τῷ ἐπὶ πάντων κατὰ τὸν Παῦλον γραφομένῳ θεῷ.

17 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. 15

Οὗτος μὲν δὴ τῆς ἀσθενείας ὁ τρόπος, δι' ὃν εἰς θάνατον γράφεται κατὰ τὸν Παῦλον ἀφίχθαι. Ζῆ γὰρ ἐκ δυνάμεως θεοῦ τῷ θεῷ πνεύματι δηλονότι συνδιαιωμένος ὁ ἀνθρωπος, ἐπειδὴ καὶ δύναμις ὑψίστου ὁ ἐν αὐτῷ πολιτευόμενος κατὰ τοὺς φθάσαντας ὄρους ἀποδέδεικται. 20

18 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Εἰ δὲ τῆς παρθενικῆς ἐπιβατεύσας μήτρας οὐκ ἐμείωσε τὴν ἐξουσίαν, οὐδὲ τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ προσπαγέντος τοῦ σώματος, χραίνεται τὸ πνεῦμα. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα μετάρσιον ἑσταυροῦτο, τὸ δὲ θεῖον τῆς σοφίας πνεῦμα καὶ τοῦ σώματος εἶσω διητᾶτο, καὶ τοῖς οὐρανόις 25 ἐπεβάτευε, καὶ πᾶσαν περιεῖχε τὴν γῆν, καὶ τῶν ἀβύσσων ἐκράτει, καὶ τὰς ἐκάστων ψυχὰς ἀνιχνεύων διέκρινε, καὶ πάντα ὁμοῦ συνήθως οἶα θεὸς ἔπραττεν. Οὐ γὰρ εἶσω τῶν σωματικῶν ὄγκων ἢ ἀνωτάτω σοφία καθειργμένη περιέχεται, καθάπερ αἱ τῶν ὑγρῶν καὶ ξηρῶν ὕλαι τῶν μὲν ἀγγείων εἶσω κατακλείονται, περιέχονται δὲ μᾶλλον ἢ 30 περιέχουσι τὰς θήκας. Ἄλλὰ θεῖα τις οὐσα καὶ ἀνέκφραστος δύναμις τά τε ἐνδοτάτω καὶ ἐξωτάτω τοῦ νεῷ περιλαμβάνουσα κραταιοῖ, κἀντεῦθεν ἐπέκεινα διήκουσα, πάντας ὁμοῦ τοὺς ὄγκους κρατεῖ περιέχουσα.

(6 I Cor. 2:8)

ISMJCVOR 1 ἀποφάσεις γραμμάτων S γὰρ om. J 2 τότε: ποτὲ J θεϊότατος γεννήτωρ: πατήρ J 3 τότε: ποτὲ J ὑπισχνεῖται ἀναστήσειν S 8 θεῖω: θεῷ J τοῦτο συνάπτουσι: τούτῳ προσάπτουσι J 14 τὸν om. S θεῷ om. J 18 δηλονότι om. J 19 πολιτευόμενος: πιστευόμενος V θεὸς post πολιτευόμενος add. J 22 μήτρας ἐπιβατεύσας S 23 χραίνεται: ἐχθραίνεται J 27 ἐκάστου S 32 νεῷ: ναοῦ J περιλαβοῦσα J

- 19 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.
 Εἰ δ' ὁ ἥλιος, σῶμα ὦν ὄρατόν καὶ αἰσθήσει καταληπτόν, τοσαύτας καὶ τοιαύτας πανταχοῦ γῆς ὑπομένων αἰκίας οὐ μεταβάλλει τὴν τάξιν, οὐδὲ αἰσθάνεται μικρᾶς ἢ μεγάλης πληγῆς, τὴν ἀσώματον σοφίαν οἰόμεθα χραίνεσθαι καὶ μεταλλάττειν τὴν φύσιν, εἰ ὁ ναὸς αὐτῆς 5 σταυρῶ προσηλοῦται, ἢ λύσιν ὑπομένει, ἢ τρώσιν ὑφίσταται, ἢ διαφθορὰν δέχεται; Ἀλλὰ πάσχει μὲν ὁ νεὸς, ἢ δὲ ἀκηλίδωτος οὐσία παντάπασιν ἄχραντος τὴν ἀξίαν καθέστηκεν.
- 20 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἀναβαθμῶν.
 Δόξαν δὲ ἐπίκτητον ὁ πατὴρ οὐκ ἐπιδέχεται, τέλειος, ἄπειρος, ἀπει- 10 νόητος ὦν, ἀπροσδεῆς κάλλους καὶ παντοίας ἀρετῆς. Ἄλλ' οὐδὲ ὁ λόγος αὐτοῦ, θεὸς ὦν ὁ γεννηθεὶς ἐξ αὐτοῦ, δι' οὗ γεγόνασιν ἄγγελοι καὶ οὐρανοὶ καὶ γῆς ἄπειρα μεγέθη καὶ πᾶσαι συλλήβδην τῶν γενητῶν ὕλαι τε καὶ συστάσεις· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τοῦ Χριστοῦ, ἐκ τῶν νεκρῶν 15 ἐγειρόμενος, ὑψοῦται καὶ δοξάζεται, τῶν ἐναντιῶν αἰσχύνῃ ἀντικρυς ἀραμένων.
- 21 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.
 Οἱ δὲ φθόνω τὸ μῖσος ἀράμενοι κατ' αὐτοῦ καὶ πεφραγμένοι πολεμῖα παρατάξει σκορπίζονται, τοῦ λόγου τε καὶ θεοῦ τὸν ἑαυτοῦ ναὸν 20 ἀξιοπρεπῶς ἀναστήσαντος.
- 22 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ρβ' ψαλμοῦ.
 Πέρας γοῦν ὁ προφήτης Ἡσαΐας αὐτὰ μὲν τὰ τῶν παθῶν αὐτοῦ διεξιῶν ἵχνη πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιφέρει καὶ τοῦτο μεγαλοφωνοτέρα βοῇ τό· “Καὶ εἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὔτε κάλλος· ἀλλὰ 25 τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐκλείπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.” Εἶτα διαρρηθῆν ἐκφαίνων, ὡς εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ θεῖον ἀνήρτηται τὰ τῆς εὐπρεπειᾶς εἶδη τε καὶ πάθη, παραυτικά πάλιν ἐπάγει προσθεῖς· “Ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὦν, καὶ εἰδὼς φέρειν 30 μαλακίαν.”
- 23 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐρμηνείας.
 Αὐτὸς ἄρ' οὗτός ἐστιν, ὁ μετὰ τὰς ὕβρεις ἀειδῆς, ἄμορφος ὄραθεῖς, εἶτα πάλιν ἐκ μεταβολῆς εὐπρέπειαν ἐνδυσάμενος. Οὐδὲ γὰρ ὁ κατοικῶν

24-5 Is. 53:2-3a 28-9 Is. 53:3b

ISMDJCVOR 1 233.22-7 *Ei* --- ἀνιχνεύω (sic) post λόγου iterum scrib. C
 2 ὦν: ὄν I 4 αἰσθεταί IV 8 παντάπασαν O 9 τοῦ³ om. V 10 τελείως J
 10-11 ὦν ἀπειρινόητος J 11 ἀρετῆς: ἐπηρείας V: εὐπρεπειᾶς Cavallera
 et Spanneut. 13 γεννητῶν S^{ae}JV^{ao} 14 τῶν om. V 18 ἀδικῶς ante ἀράμενοι
 add. J 19 τοῦ ante θεοῦ add. S 24 οὔτε ante εἶδος add. V 27 ἀνήρτηκε J
 εὐπρεπειᾶς: ἀπρεπειᾶς Schulze (Migne) sequens Cotelerium (cf. PG 83.289, n. 96)
 28 φέρειν: φορεῖν J 29 μαλακίαν: μάλα κακίαν VO

ἐν αὐτῷ θεὸς ἀμνοῦ δίκην εἰς θάνατον ἤγετο, καὶ προβάτου τρόπον ἀπεσφάττετο, φυσικῶς ἀόρατος ὢν.

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ ὁμολογητοῦ.

292

24 Ἐκ τῆς πρὸς Ἐπίκτητον ἐπιστολῆς.

Τίς τοσοῦτον ἠσέβησεν ὡς εἰπεῖν ἅμα καὶ φρονεῖν, ὅτι ἡ θεότης αὐτῆ 5 ἢ ὁμοούσιος τῷ πατρὶ περιετμήθη, καὶ ἀτελής ἐκ τελείου γέγονε, καὶ τὸ ἐν ξύλῳ καθηλωμένον οὐκ ἦν τὸ σῶμα, ἀλλ' αὐτῆ ἡ δημιουργὸς οὐσία τῆς σοφίας;

25 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Ἄ γὰρ τὸ ἀνθρώπινον ἔπασχε τοῦ λόγου, ταῦτα συνομολόγως εἰς 10 ἑαυτὸν ἀνέφερεν, ἵνα ἡμεῖς τῆς τοῦ λόγου θεότητος μετασχεῖν δυνηθῶμεν. Καὶ ἦν παράδοξον, ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ πάσχων καὶ μὴ πάσχων. Πάσχων μὲν, ὅτι τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἔπασχε σῶμα, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πάσχοντι ἦν· μὴ πάσχων δέ, ὅτι τῇ φύσει θεὸς ὢν ὁ λόγος ἀπαθὴς ἐστὶ. Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ ἀσώματος ἦν ἐν τῷ παθητῷ σώματι, τὸ δέ 15 σῶμα εἶχεν ἐν ἑαυτῷ τὸν ἀπαθῆ λόγον, ἀφανίζοντα τὰς ἀσθενείας αὐτοῦ τοῦ σώματος.

26 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Θεὸς γὰρ καὶ κύριος τῆς δόξης ὢν ἦν ἐν τῷ ἀδόξῳ καθηλουμένῳ σώματι· τὸ δέ σῶμα ἔπασχε μὲν νυττόμενον ἐν τῷ ξύλῳ, καὶ ἔρρεεν ἀπὸ 20 τῆς τούτου πλευρᾶς αἷμα καὶ ὕδωρ, ναὸς δὲ τοῦ λόγου τυγχάνον, πεπληρωμένοι ἦν τῆς θεότητος. Διὰ τοῦτο γοῦν ὁ μὲν ἥλιος ὄρων τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ ἐν τῷ ὑβριζομένῳ σώματι ἀνεχόμενον τὰς ἀκτίνας συνέστειλε, καὶ ἐσκότασε τὴν γῆν· αὐτὸ δὲ τὸ σῶμα φύσιν ἔχον θνητὴν ὑπὲρ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἀνέστη διὰ τὸν ἐν αὐτῷ λόγον, καὶ πέπαιται μὲν 25 τῆς κατὰ φύσιν φθορᾶς, ἐνδυσάμενον δὲ τὸν ὑπὲρ ἄνθρωπον λόγον γέγονεν ἄφθαρτον.

27 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου τοῦ μείζονος.

Τὸ ἐγειρόμενον ἐκ νεκρῶν ἄνθρωπος ἦν ἡ θεός; Ἐρμηνεύει Πέτρος ὁ

(1-2 Is. 53:7) (22-4 Mt. 27:45 and parallels)

ISMDPJCVOR 3 ἁγίου: μεγάλου S ἐπισκόπου --- ὁμολογητοῦ om. SJ 7 καθηλωθὲν J 8 τῆς σοφίας οὐσία S 9 ἐπιστολῆς: πραγματείας ISV 10 ἀνθρώπειον ἔπαθε J συνομολόγως: συνῶν ὁ λόγος J 18 ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου J 21 τούτῳ om. ISV 23 ἀνεχόμενον σώματι S 27 ἄφθαρτον γέγονεν S 28 λόγου τοῦ μείζονος: μείζονος λόγου S

ἀπόστολος ἡμῶν μᾶλλον γινώσκων, καὶ λέγει· “Καθελόντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν αὐτὸν εἰς μνημεῖον, ὃ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.” Τὸ γοῦν ἀπὸ τοῦ ξύλου καθαιρεθὲν σῶμα νεκρὸν τοῦ Ἰησοῦ, τὸ καὶ εἰς μνημεῖον τεθὲν ἐνταφιασθὲν δὲ ὑπὸ Ἰωσήφ τοῦ ἀπὸ Ἀριμαθείας, αὐτὸ ἤγειρεν ὁ λόγος λέγων· “Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν 5 τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.” Ὁ καὶ πάντας τοὺς νεκροὺς ζωοποιῶν καὶ τὸν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπον Χριστὸν Ἰησοῦν ἐζωοποίησεν, ὃν ἀνείληφεν. Εἰ γὰρ ἐπὶ σταυροῦ ὦν τὰ προδιαλυθέντα νεκρὰ τῶν ἁγίων ἤγειρε σώματα, πολλῶ μᾶλλον ἐγεῖραι δύναται ὃ ἐφόρεσε σῶμα ὃ αἰεὶ ζῶν θεὸς λόγος, ὡς φησιν ὁ Παῦλος· “Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ 10 καὶ ἐνεργής.”

28 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἡ γοῦν ζωὴ οὐκ ἀποθνήσκει, τοὺς δὲ νεκροὺς ζωοποιεῖ. Ὡς γὰρ τὸ φῶς οὐ βλάπτεται ἐν σκοτεινῷ τόπῳ, οὐδὲ ἡ ζωὴ τι παθεῖν δύναται ἐπισκεψαμένη τὴν θνητὴν φύσιν. Ἄτρεπτος γὰρ καὶ ἀναλλοίωτος ἡ 15 τοῦ λόγου θεότης, ὡς φησιν ἐν προφητείᾳ ὁ κύριος περὶ ἑαυτοῦ· “Ἰδετέ με, ὅτι ἐγὼ εἶμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι.”

29 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ζῶν ἀποθανεῖν οὐ δύναται, μᾶλλον δὲ τοὺς νεκροὺς ζωοποιεῖ. Ἔστι τοίνυν καὶ πηγὴ ζωῆς τῇ ἐκ πατρὸς θεότητι, ἄνθρωπος δὲ ὁ ἀποθανών, 20 μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, ὃ ἐκ παρθένου Μαρίας, ὃν ἡ τοῦ λόγου θεότης δι' ἡμᾶς ἀνείληφεν.

30 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐγένετο Λάζαρον ἀσθενήσαντα ἀποθανεῖν· ὃ δὲ κυριακὸς ἄνθρωπος οὐκ ἀσθενήσας οὐδὲ ἄκων ἀπέθανεν· ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ ἦλθεν ἐπὶ τὴν 25 τοῦ θανάτου οἰκονομίαν, στερεοποιούμενος ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ οἰκήσαντος θεοῦ λόγου, τοῦ εἰπόντος· “Οὐδεὶς αἶρει τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ· ἀπ' ἐμαυτοῦ αὐτὴν τίθημι, ἐξουσίαν ἔχω θείναι αὐτήν, καὶ πάλιν ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν.” Ἡ θεότης οὖν ἐστὶ τοῦ υἱοῦ, ἡ τιθεῖσα καὶ λαμβάνουσα τὴν ψυχὴν οὐ ἐφόρεσεν ἀνθρώπου. Πλήρη 30

27 3 (Tò)—11 Gelasius 12

28 ll. 13 ('Ως)—17 Gelasius 13; ll. 13 ('Ως)—15 (φύσιν), 16 (ὡς)—17 Gelasius 50

1—3 Acts 13:29—30 (3—5 Mt. 27:57—60 and parallels) 5—6 Jn. 2:19 10—11 Heb. 4:12 17 Mal. 3:6 (24 Jn. 11:1—44) 27—9 Jn. 10:18

ISMDJCVOR 8 προδιαλυθέντα: προδήλως λυθέντα J 10 ὡς --- λόγος om. J
13 ζωοποιεῖ δὲ τοὺς νεκρούς S 14 τι: τὸ I^{mo}V 16 ὁ κύριος ἐν προφητείᾳ J
ἑαυτοῦ: αὐτοῦ S 17 Ἰδετέ με bis scrib. J 19 Ζῶν: Ζωὴ J οὐ om. J 21 καὶ
--- νεκρῶν: ἐκ νεκρῶν ἐγερθεὶς V ὃ: ὃν J 22 ὃν om. J 25 ἦλθεν: ἦκεν J
28 γὰρ ante ἔχω add. S 29 οὖν: γοῦν J

γὰρ ἀνείληφε τὸν ἄνθρωπον, ἵνα καὶ πλήρη αὐτὸν καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς νεκροὺς ζωοποιήσῃ.

31 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ πρὸς Ἀρειανούς λόγου.

“Ὅταν οὖν λέγῃ ὁ μακάριος Παῦλος, “Ὁ πατὴρ ἤγειρε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν,” Ἰωάννης ἡμῖν διηγεῖται ὅτι ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς, 5
 “Λύσατε τὸν ναὸν τούτου, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.” Ἐλεγε δέ, φησί, περὶ τοῦ ἰδίου σώματος.” Δῆλον οὖν ἐστὶ τοῖς προσέχουσιν, ὅτι τοῦ σώματος ἐγειρομένου ὁ υἱὸς λέγεται παρὰ τῷ Παύλῳ ἐγγηγέρ-
 θαι ἐκ νεκρῶν. Τὰ γὰρ τοῦ σώματος αὐτοῦ εἰς αὐτοῦ πρόσωπον λέγεται. Οὕτως οὖν καὶ ὅτε λέγει, “Ζωὴν ἔδωκεν ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ,” 10
 τῇ σαρκὶ δεδομένην τὴν ζωὴν νοητέον. Εἰ γὰρ αὐτός ἐστιν ἡ ζωὴ, πῶς ἡ ζωὴ ζωὴν λαμβάνει;

32 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ ἐνανθρωπήσεως λόγου.

Συνοιδῶν γὰρ ὁ λόγος, ὅτι ἄλλως οὐκ ἂν λυθείη τῶν ἀνθρώπων ἡ φθορὰ, εἰ μὴ διὰ τοῦ πάντως ἀποθανεῖν, οὐχ οἶόν τε δὲ ἦν τὸν λόγον ἀποθα- 15
 νεῖν, ἀθάνατον ὄντα καὶ τοῦ πατρὸς υἱόν, τούτου ἕνεκα τὸ δυνάμενον ἀποθανεῖν ἑαυτῷ λαμβάνει σῶμα, ἵνα τοῦτο τοῦ ἐπὶ πάντας λόγου μεταλαβόν, ἀντὶ πάντων ἱκανὸν γένηται τῷ θανάτῳ, καὶ διὰ τὸν ἐνοικήσαντα λόγον ἄφθαρτον διαμείνῃ, καὶ λοιπὸν ἀπὸ πάντων ἡ φθορὰ παύσεται τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι. “Ὅθεν ὡς ἱερεῖον καὶ 20
 θῦμα παντὸς ἐλεύθερον σπίλου, ὃ αὐτὸς ἑαυτῷ ἔλαβε σῶμα προσαγα- 296
 γῶν εἰς θάνατον, ἀπὸ πάντων εὐθὺς τῶν ὁμοίων ἠφάνιζε τὸν θάνατον τῇ προσφορᾷ τῇ καταλήλῳ. Ὑπὲρ πάντας γὰρ ὢν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ εἰκότως τὸν ἑαυτοῦ ναὸν καὶ τὸ σωματικὸν ὄργανον προσάγων ἀντί-
 ψυχον ὑπὲρ πάντων ἐπλήρου τὸ ὀφειλόμενον τῷ θανάτῳ· καὶ οὕτως 25
 συνὼν διὰ τοῦ ὁμοίου τοῖς πᾶσιν ὁ ἄφθαρτος τοῦ θεοῦ υἱός, εἰκότως τοὺς πάντας ἐνέδυσεν ἀφθαρσίαν ἐν τῇ περὶ τῆς ἀναστάσεως ἐπαγγελίᾳ. Καὶ αὕτη γὰρ ἡ ἐν τῷ θανάτῳ φθορὰ κατὰ τῶν ἀνθρώπων οὐκέτι χώραν ἔχει διὰ τὸν ἐνοικήσαντα λόγον ἐν τούτοις διὰ τοῦ ἐνὸς σώμα-
 τος. 30

33 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τούτου ἕνεκα μετὰ τὰς θειοτάτας αὐτοῦ ἐκ τῶν ἔργων ἀποδείξεις ἤδη καὶ ὑπὲρ πάντων θυσίαν ἀνέφερεν, ἀντὶ πάντων τὸν αὐτοῦ ναὸν εἰς

4-5 Gal. 1:1 (cf. Acts 13:30) 6-7 Jn. 2:19, 21 10 Jn. 5:26

ISMJCVOR 5 ὁ om. IS 9 πρόσωπον αὐτοῦ J 17 ἀντὶ πάντων post ἀποθανεῖν add. S σῶμα λαμβάνει ἑαυτῷ J πάντας: παντὸς J 21 δ: τὸ IS: om. J ὁ καὶ ante προσαγαγῶν add. J 22 εὐθὺς om. J 22-3 τῇ¹ ---- καταλήλῳ ante ἀπὸ transp. V 24 καὶ om. J προσαγαγῶν S^o J 26 ὁ om. I: ὡς S 27 ἀφθαρσίᾳ V 29 οὐκ ante ἔχει add. J 33 θυσίας J

θάνατον παραδιδούς, ἵνα τοὺς πάντας ἀνυπευθύνους καὶ ἐλευθέρους τῆς ἀρχαίας παραβάσεως ποιήσῃ, δείξῃ δὲ ἑαυτὸν καὶ θανάτου κρείττονα, ἀπαρχὴν τῆς τῶν ὅλων ἀναστάσεως τὸ ἴδιον σῶμα ἄφθαρτον ἐπιδεικνύμενος. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα, ὡς καὶ αὐτὸ κοινὴν ἔχον τὴν οὐσίαν, σῶμα γὰρ ἦν ἀνθρώπινον, εἰ καὶ καινοτέρῳ θαύματι συνέστη 5 ἐκ παρθένου μόνης, ὅμως θνητὸν ὄν, κατ' ἀκολουθίαν τῶν ὁμοίων ἀπέθνησκε, τῇ δὲ τοῦ λόγου εἰς αὐτὸ ἐπιβάσει οὐκέτι κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐφθείρετο, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐνοικήσαντα τοῦ θεοῦ λόγον ἐκτὸς ἐγένετο φθορᾶς.

34 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. 10

Ὁθεν, ὡς προεῖπον, ὁ λόγος, ἐπεὶ οὐχ οἷόν τε ἦν αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἀθάνατος γὰρ ἦν, ἔλαβεν ἑαυτῷ σῶμα τὸ δυνάμενον ἀποθανεῖν, ἵνα ὡς ἴδιον ἀντὶ πάντων αὐτὸ προσενέγκῃ· καὶ ὡς αὐτὸς ὑπὲρ πάντων πάσχων διὰ τὴν πρὸς αὐτὸ τὸ σῶμα ἐπίβασιν, καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου. 15

35 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. 15
Πάσχον μὲν γὰρ τὸ σῶμα κατὰ τὴν τῶν σωμάτων φύσιν ἀπέθνησκεν· εἶχε δὲ τῆς ἀφθαρσίας τὴν πίστιν ἐκ τοῦ ἐνοικήσαντος αὐτῷ λόγου. Οὐ γὰρ ἀποθνήσκοντος τοῦ σώματος ἐνεκροῦτο καὶ ὁ λόγος, ἀλλ' ἦν μὲν αὐτὸς ἀπαθὴς καὶ ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος, οἷα δὴ θεοῦ λόγος 20 ὑπάρχων, συνὼν δὲ μᾶλλον τῷ σώματι, διεκώλυεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν κατὰ φύσιν τῶν σωμάτων φθοράν, ἣ φησι καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς αὐτόν· “Οὐ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.”

Τοῦ ἁγίου Δαμάσου ἐπισκόπου Ῥώμης.

36 Ἀπὸ ἐκθέσεως. 25

Εἴ τις εἴποι, ὅτι ἐν τῷ πάθει τοῦ σταυροῦ πόνον ὑπέμεινεν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ θεός, καὶ οὐχὶ ἡ σὰρξ μετὰ τῆς ψυχῆς, ἦν ἐνεδύσατο ἢ τοῦ δούλου μορφῆ, ἦν ἑαυτῷ ἔλαβε, καθὼς εἶρηκεν ἢ γραφῆ· ἀνάθεμα ἔστω.

36 Gelasius 56

(13-15 Heb. 2:14) 22-3 Ps. 16:10 (LXX 15:10)

ISMJCVOR 1 παραδούς J ἀνευθύνους V 1-2 ποιήσῃ post ἀνυπευθύνους transp. S
4 κοινόν S 5 θαύματι: σώματι J 8 ἐφθείρετο φύσιν S 13 ἀντὶ om. J αὐτὸ
πάντων J ὑπὲρ: περὶ ISV^{αο} 17 τῶν om. J 19 καὶ om. J 24 Τοῦ ἁγίου om. S
26 ὅτι om. ISV 27 καὶ¹ om. ISV^{αο} 28 δούλου: λόγου J καὶ post καθὼς add.
S^ρ: J περὶ αὐτοῖ post γραφῆ add. J

Τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνου.

297

37 Ἐκ τοῦ περὶ τῆς καθόλου πίστεως.

Εἰσι δέ τινες, οἱ εἰς τοσοῦτον ἀσεβείας προήλθον, ὡς νομίζειν ὅτι ἡ θεότης τοῦ κυρίου περιετμήθη, καὶ ἀτελής ἐκ τελείου γεγένηται, καὶ ὅτι ἐν τῷ ξύλῳ οὐχ ἡ σὰρξ ἦν, ἀλλ' ἐκείνη ἡ θεία οὐσία, ἡ τῶν πάντων 5 δημιουργός.

38 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἡ σὰρξ ἔπαθεν, ἡ θεότης θανάτου ἐλευθέρα ἐστί· παθεῖν τὸ σῶμα νόμῳ φύσεως ἀνθρωπίνης παρεχώρησε. Πῶς γὰρ θνήσκειν θεὸς δύναται, τῆς ψυχῆς μὴ δυναμένης θανεῖν; “Μὴ φοβεῖσθε, γάρ φησιν, 10 ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνει.” Εἰ τοίνυν ἡ ψυχὴ ἀποκτανθῆναι οὐ δύναται, πῶς ἡ θεότης θανάτῳ ὑποπεσεῖν δύναται;

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐπισκόπου Καισαρείας.

39 Ὁ παντὶ γνώριμον, τῷ μικρὸν ἐπιστήσαντι τῆς ἀποστολικῆς λέξεως 15 τὸ βούλημα, ὅτι οὐχὶ θεολογίας ἡμῖν παραδίδωσι τρόπον, ἀλλὰ τοὺς τῆς οἰκονομίας λόγους παραδηλοῖ. “Κύριον γὰρ αὐτὸν καὶ Χριστὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε,” τῇ δεικτικῇ φωνῇ πρὸς τὸ ἀνθρώπειον αὐτοῦ καὶ ὀρώμενον πᾶσι προδῆλως ἀπειδόμενος. 20

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ.

40 Ἐκ τῆς πρὸς Νεκτάριον τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς.

Τὸ δὲ πάντων χαλεπώτατον ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συμφωραῖς ἡ τῶν Ἀπολιναριστῶν ἐστὶ παρρησία, οὗς οὐκ οἶδ' ὅπως παρεῖδέ σου ἡ 25

37 Gelasius 55 39 Gelasius 21

10-12 Mt. 10:28 17-18 Acts 2:36

ISMDJCVOR 1 ἐπισκόπου om. J Μεδιολάνων J 2 λόγου post πίστεως add. J 3-4 ἡ τοῦ κυρίου θεότης S 4 γεγένητο J 5 τῶν om. S^{ac}J 9 ἀνθρωπίνης om. J θεὸς θνήσκειν J 10 μῆ¹: οὐ S φοβηθῆτε J 11 ἀποκτενόντων V 14 ἐπίσκοπον om. J Καππαδοκείας post Καισαρείας add. J 15 Ὁ om. S καὶ post τῷ add. J σμικρὸν J ἐπιστήσαντι: ἐπιστῆναι θελήσαντι S 16 τῷ βουλήματι J 17 αὐτὸν om. J 17-18 ἐποίησεν ὁ θεὸς S 19 ἀνθρώπινον V 21 ἐπισκόπου om. J ἐπίσκοπον Ναζιανζοῦ: τοῦ θεολόγου IS 22 τὸν μακάριον ante Νεκτάριον add. V τὸν om. SJ τὸν --- ἐπίσκοπον om. I ἐπίσκοπον om. J

οσιότης, πορισαμένους ἑαυτοῖς τὴν τοῦ συνάγειν ὁμοτίμως ἡμῖν ἔξουσίαν.

41 Καὶ μετ' ὀλίγα.

Καὶ οὕτω τοῦτο δεινόν· ἀλλὰ τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι αὐτὸν τὸν μονογενῆ θεόν, τὸν κριτὴν τῶν ὄντων, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τὸν 5 καθαιρέτην τοῦ θανάτου, θιγητὸν εἶναι κατασκευάζει, καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ θεότητι τὸ πάθος δέξασθαι, καὶ ἐν τῇ τριημέρῳ ἐκείνῃ νεκρώσει τοῦ σώματος καὶ τὴν θεότητα συναπονεκρωθῆναι τῷ σώματι, καὶ οὕτως παρὰ τοῦ πατρὸς ἄλιν ἀπὸ τοῦ θανάτου διαναστῆναι.

42 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Κληδόνιον προτέρας ἐκθέσεως. 10

Εἰ μὲν ἄψυχος ὁ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ Ἀρειανοὶ λέγουσιν, ἵνα ἐπὶ τὴν θεότητα τὸ πάθος ἐνέγκωσιν, ὡς τοῦ κινουόντος τὸ σῶμα τούτου καὶ πάσχοντος.

43 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ υἱοῦ λόγου.

Ἐλείπετο περὶ τοῦ ἐντετάλθαι καὶ τετηρηκέναι τὰς ἐντολάς, καὶ τὰ 15 ἀρεστὰ αὐτῷ πάντα πεποιηκέναι, διαλαβεῖν ἡμᾶς· ἐτι δὲ τελειώσεως, καὶ ὑψώσεως, καὶ τοῦ μαθεῖν ἐξ ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, ἀρχιερωσύνης τε καὶ προσφορᾶς, καὶ παραδόσεως, καὶ δεήσεως τῆς πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν ἐκ θανάτου, καὶ ἀγωνίας καὶ θρόμβου, καὶ προσευχῆς, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο, εἶγε μὴ πᾶσι πρόδηλον ἦν, ὅτι περὶ τὸ πάσχον 20 τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων οὐ τὴν ἄτρεπτον φύσιν καὶ τοῦ πάσχειν ὑψηλοτέραν.

44 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα λόγου.

“Τίς οὗτος ὁ παραγινόμενος ἐξ Ἐδώμ,” καὶ τῶν γηίνων, ἢ πῶς ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια τοῦ ἀναίμου καὶ ἀσωμάτου, ὡς ληνοβάτου, καὶ 25 πλήρη ληνὸν πατήσαντος; Προβαλοῦ τὸ ὠραῖον τῆς στολῆς, τοῦ πεπονθότος σώματος τῷ πάθει καλλωπισθέντος καὶ τῇ θεότητι λαμπρυνθέντος, ἧς οὐδὲν ἔρασμιώτερον οὐδὲ ὠραιότερον.

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης.

41 Gelasius 53

24 Is. 63: 1

ISMDJCVOR 1 συνάγεσθαι J 1-2 ἡμῖν ἔξουσίαν: παρρησίαν J 7 ἐν om. S
 10 ἐκθέσεως: ἐπιστολῆς I 12 τοῦτο S 14 δευτέρου ante λόγου add. J 16 πάντα:
 πάντοτε J ἔτι: ὅτι S 19 αὐτὸν post σώζειν add. J 20 τοιοῦτον J εἰ μὴ γε J
 22 αἰνίττεται post ὑψηλοτέραν add. SV 23-8 Τοῦ --- ὠραιότερον post ἀναστάσεως
 (241.5) transp. S (lect. var. hic cit.) 23 Τοῦ --- λόγου: Τοῦ Θεολόγου ἐκ τοῦ εἰς
 Πάσχα S 25 αὐτοῦ ante τὰ add. S 27-8 καὶ --- λαμπρυνθέντος om. SV
 29 Τοῦ --- Νύσσης: Τοῦ Νύσσης I

45 Ἐκ τοῦ κατηχητικοῦ λόγου.

Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ φύσει μὲν τῆς τοῦ θεοῦ περὶ τὸν θάνατον οἰκονομίας καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, τὸ διαλυθῆναι μὲν τῷ θανάτῳ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν ἀναγκαίαν τῆς φύσεως ἀκολουθίαν μὴ κωλύσαι, εἰς ἄλλα δὲ πάλιν ἐπαναγαγεῖν διὰ τῆς ἀναστάσεως. 5

46 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἄλλοθεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἡμετέρου φεράματος, ὁ θεοδόχος ἄνθρωπος ἦν, ὁ διὰ τῆς ἀναστάσεως συνεπαρθεὶς τῇ θεότητι ὥσπερ ἐπὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς σώματος ἢ τοῦ ἐνὸς τῶν αἰσθητηρίων ἐνέργεια πρὸς πᾶσαν τὴν συναίσθησιν ἄγει τὸν ἠνωμένον τῷ μέρει, 10 οὕτως καθάπερ ἐνὸς τινος ὄντος ζώου πάσης τῆς φύσεως, ἢ ἐκ τοῦ μέρους ἀνάστασις ἐπὶ τὸ πᾶν διεξέρχεται, τὸ συνεχές τε καὶ ἠνωμένον τῆς φύσεως, ἐκ τοῦ μέρους ἐπὶ τὸ ὅλον συνιδίδόμενον. Τί οὖν ἔξω τοῦ εἰκότος μυστηρίου μαθαίνομεν, εἰ κύπτει πρὸς τὸν πεπτωκότα ὁ ἐστῶς, ἐπὶ τῷ ἀναστήσει τὸν κείμενον; 15

47 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἀκόλουθον ἂν εἶη καὶ ἐν τῷ μέρει τούτῳ, μὴ τὸ μὲν βλέπειν, παρορᾶν δὲ τὸ ἔτερον, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ θανάτῳ καθορᾶν τὸ ἀνθρώπινον, ἐν δὲ τῷ ἀνθρώπῳ πολυπραγμονεῖν τὸ θειότερον.

48 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς κατὰ Εὐνομίου πραγματείας. 20

Οὔτε ζωοποιεῖ τὸν Λάζαρον ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσει, οὔτε δακρύει τὸν κείμενον ἢ ἀπαθῆς ἐξουσία· ἀλλ' ἴδιον τοῦ μὲν ἀνθρώπου τὸ δάκρυον, τῆς δὲ ζωῆς τὰ τῆς ὄντως ζωῆς. Οὐ τρέφει τὰς χιλιάδας ἢ ἀνθρωπίνῃ πτωχεία, οὐ τρέχει ἐπὶ τὴν συκὴν ἢ παντοδύναμος ἐξουσία. Τίς ὁ κοπιῶν ἐκ τῆς ὀδοιπορίας, καὶ τίς ὁ ἀπόνως ὅλον τὸν κόσμον ὑποστή- 25 σασ τῷ λόγῳ; Τί τὸ τῆς δόξης ἀπαύγασμα; Τί τὸ τοῖς ἡλοῖς καταπειρόμενον; Ποία μορφή ἐπὶ τοῦ πάθους ῥαπίζεται, καὶ ποία ἐξ αἰδίου δοξάζεται; Φανερὰ γὰρ ταῦτα, καὶ μηδεὶς ἐρμηνεύῃ τῷ λόγῳ.

49 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας.

Αἰτιᾶται τοὺς τὸ πάθος τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀνατιθέντας. Βούλεται 30 γὰρ πάντως αὐτὴν τῷ πάθει ὑπάγειν τὴν θεότητα. Διπλῆς γὰρ οὔσης καὶ ἀμφιβόλου τῆς ὑπολήψεως, εἴτε τὸ θεῖον, εἴτε τὸ ἀνθρώπινον ἐν

48 ll. 21 (Οὔτε)—28 (δοξάζεται) Gelasius 24 49 Gelasius 52

(21—2 ff. Jn. 11:1—44)

ISMDJCVOR 4—5 μὴ κωλύσαι om. I 5 δὲ εἰς ἄλλα πάλιν S 6 Τοῦ — λόγου: Τοῦ Νύσσης ἐκ τοῦ κατηχητικοῦ λόγου S 8 τῇ om. J 9 γὰρ post ὥσπερ add. IS 10 τὸν: τὸ forte recte J 11 τινὸς ἐνὸς I ὄντος om. J ἢ om. J 13 συνεκιδίδόμενον J 15 τῷ: τὸ V 19 ἀνθρώπῳ R: σκοπῶ cett. 28 μηδεὶς: μὴ τις J αὐτοῦ post λόγῳ add. J 31 ὑπαγαγεῖν J 32 ἀνθρώπειον J

πάθει γέγονεν, ἢ τοῦ ἐνὸς κατηγορία κατασκευὴ πάντως τοῦ λειπομένου γίνεται. Εἰ τοίνυν αἰτιῶνται τοὺς τὸ πάθος περι τὸν ἄνθρωπον βλέποντας, ἐπαινοῦσι πάντως τοὺς ἐμπαθῆ λέγοντας τοῦ υἱοῦ τὴν θεότητα. Τὸ δὲ διὰ τούτων κατασκευαζόμενον συνηγορία τῆς τοῦ δόγματος αὐτῶν ἀτοπίας γίνεται. Εἰ γὰρ πάσχει μὲν κατὰ τὸν 5 λόγον αὐτῶν τοῦ υἱοῦ ἢ θεότης, ἢ δὲ τοῦ πατρὸς ἐν ἀπαθείᾳ πάσῃ φυλάττεται, ἢ ἀπαθὴς ἄρα φύσις πρὸς τὴν παραδεχομένην τὸ πάθος ἄλλοτρίως ἔχει.

Τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου.

- 50 Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον 10 μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμφαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον.” Τίνος οὖν τὰ πάθη; Τῆς σαρκός. Οὐκοῦν εἰ δίδως σαρκὶ τὰ πάθη, δὸς αὐτῇ καὶ τοὺς ταπεινοὺς λόγους, καὶ ᾧ τὰ θαύματα ἐπιγράφεις, τοὺς ἀνηγμένους ἀνάθετες λόγους. Ὁ γὰρ θαυματουργῶν θεὸς εἰκότως 15 ὑψηλὰ λαλεῖ καὶ τῶν ἔργων ἐπάξια· ὁ δὲ πάσχων ἄνθρωπος καλῶς τὰ 15 ταπεινὰ φθέγγεται, καὶ τῶν παθῶν κατάλληλα.
- 51 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Ὁ πατήρ μου μείζων μου 20 ἔστιν.”

“Ὅταν δὲ τὰ παθήματα τῇ σαρκὶ καὶ τὰ θαύματα τῷ θεῷ δῶς, ἀνάγκη καὶ μὴ θέλων δίδως, τοὺς μὲν ταπεινοὺς λόγους τῷ ἐκ Μαρίας ἀνθρώ- 20 πῳ, τοὺς δὲ ἀνηγμένους καὶ θεοπρεπεῖς τῷ ἐν ἀρχῇ ὄντι λόγῳ. Διὰ τοῦτο γὰρ πῆ μὲν ἀνηγμένους, πῆ δὲ ταπεινοὺς φθέγγομαι λόγους, ἵνα διὰ μὲν τῶν ὑψηλῶν τοῦ ἐνοικοῦντος λόγου δείξω τὴν εὐγένειαν, διὰ δὲ τῶν ταπεινῶν τῆς ταπεινῆς σαρκὸς γνωρίσω τὴν ἀσθένειαν. Ὅθεν πῆ μὲν ἑαυτὸν ἴσον λέγω τοῦ πατρὸς, πῆ δὲ μείζονα τὸν πατέρα, οὐ 25 μαχόμενος ἑαυτῷ, ἀλλὰ δεικνὺς ὡς θεὸς εἰμι καὶ ἄνθρωπος· θεὸς μὲν 25 ἐκ τῶν ὑψηλῶν, ἄνθρωπος δὲ ἐκ τῶν ταπεινῶν. Εἰ δὲ θέλετε γινῶναι πῶς ὁ πατήρ μου μείζων μου ἔστιν, ἐκ τῆς σαρκὸς εἶπον, καὶ οὐκ ἐκ προσώπου τῆς θεότητος.

50 Gelasius 26 51 = 107.9-20 (q.v.) = Gelasius 27 (100.21-8); l. 19 (“Ὅταν-δῶς”) = 107.9-10 = Chalcedon 6 (114.29)

10-11 Jn. 5:24 17-18, (28) Jn. 14:28

ISM DPJCVOR 3 ἐμπαθῆ: ἐν πάθει VO 7 τὸ om. J 10 εἰς --- ὑμῖν om. S
 Ἀμὴν¹ --- ὑμῖν om. J τῶν λόγων S 11 καὶ --- με om. S 12 σαρκί: αὐτῇ S
 13 αὐτῇ: ταύτῃ S 15 τὰ om. O 17 εἰς τό om. S 27 ἐκ τῶν ταπεινῶν δὲ ἄνθρωπος S
 28 μου om. IS^{ao} μου om. S

52

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ’ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο.”

304

Μὴ τὰ πάθη οὖν τῆς σαρκὸς τῷ ἀπαθεῖ προσρήψης λόγῳ. Θεὸς γὰρ εἶμι καὶ ἄνθρωπος, αἰρετικέ· θεὸς ὡς ἐγγυᾶται τὰ θαύματα, ἄνθρωπος ὡς μαρτυρεῖ τὰ παθήματα. Ἐπεὶ οὖν θεὸς εἶμι καὶ ἄνθρωπος, εἶπέ τις ὁ παθῶν· εἰ ὁ θεὸς ἔπαθεν, εἶπας τὸ βλάσφημον· εἰ δὲ ἡ σὰρξ ἔπαθε, τί μὴ τὸ πάθος προσάπτεις ᾧ τὴν δειλίαν ἐπάγεις; Ἄλλου γὰρ πάσχοντος ἄλλος οὐ δειλιᾷ, καὶ ἀνθρώπου σταυρουμένου θεὸς οὐ ταράττεται.

53

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Ἀρειανῶν λόγου. Καὶ ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείνω τὸν λόγον, συντόμως ἐρωτῶ σε, αἰρετικέ· ὁ ἐκ τοῦ θεοῦ πρὸ τῶν αἰώνων γεννηθεὶς ἔπαθεν, ἢ ὁ ἐκ τοῦ Δαβὶδ ἐν ὑστέροις καιροῖς τεχθεὶς Ἰησοῦς; Εἰ μὲν οὖν ἡ θεότης ἔπαθεν, εἶπας τὸ βλάσφημον· εἰ δὲ ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἔχει ἡ ἀλήθεια, τίνος οὖν ἔνεκεν μὴ προσάπτεις τῷ ἀνθρώπῳ τὸ πάθος;

10

15

54

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ υἱοῦ λόγου. Εἰπὼν γὰρ ὁ Πέτρος ὅτι “Καὶ κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν ἐποίησεν ὁ θεός,” ἐπήγαγε, “Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.” Ἐνεκρώθη δὲ οὐχ ἡ θεότης, ἀλλ’ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἐγείρας αὐτὸν ἐστὶν ὁ λόγος, ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ, ὁ εἰπὼν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· “Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.” Ὡστε ἐὰν λέγῃται· “Καὶ κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν νεκρωθέντα, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα,” τὴν σάρκα λέγει, καὶ οὐ τὴν θεότητα τοῦ υἱοῦ.

55

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ’ ἑαυτοῦ οὐδέν.”

25

Οὐδὲ γὰρ εἶχε φύσιν ὑπὸ φθορᾶς κατέχεσθαι τὴν ζωὴν, διόπερ οὐχ ἡ θεότης εἰς πάθος κατεσπάσθη· πῶς γάρ; Ἄλλ’ ἡ ἀνθρωπότης εἰς ἀφθαρσίαν ἀνεκαινίσθη. “Δεῖ γάρ, φησί, τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν, καὶ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν.”

30

52 Gelasius 28 53 Gelasius 57 54 Gelasius 58

1-2 Mt. 26:39 17-19, 22-3 Acts 2:36 21-2 Jn. 2:19 25-6 Jn. 5:19
29-30 1 Cor. 15:53

ISMDJCVOR 1 λόγου ---- τό om. S^{ao} τοῦ³ om. O Πάτερ ante εἰ add. J
1-2 τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ’ ἐμοῦ ISJ 5 μαρτύρεται J 7 ἐπάγεις: ἐπιρρίπτεις J
11 τὸν om. ISJ 14 οὖν om. S 15 προσάπτῃς J 17 ἐποίησεν αὐτόν I 20 ἡ
ante τοῦ add. IJ 22 λέγετε J 23 καὶ² om. S 25 εἰς τό om. S 29 ἐνεκαινίσθη I^{ao}S
29-30 φησί post ἀθανασίαν transp. I 30 καὶ ---- ἀφθαρσίαν om. J

‘Ορᾶς τὴν ἀκρίβειαν; Τὸ θνητὸν τοῦτο ἔδειξε δεικτικῶς, ἵνα μὴ ἄλλης νομίσης σαρκὸς ἀνάστασιν.

Τοῦ ἁγίου Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.

56 Ἐπὶ τῇ κυριακῇ τοῦ Πάσχα.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ σταυρὸς ἡμῖν μετὰ παρρησίας κηρύττεται, καὶ θάνατος 5 παρ’ ἡμῶν ὁ δεσποτικὸς ὠμολόγηται, οὐδὲν τῆς θεότητος πασχούσης (ἀπαθὲς γὰρ τὸ θεῖον), ἀλλὰ τοῦ σώματος τὴν οἰκονομίαν πληροῦν-τος.

57 Τοῦ αὐτοῦ εἰς Ἰούδαν τὸν προδότην.

“Ὡστε ὅταν ἀκούσης τὸν δεσπότην προδιδόμενον, μὴ καταγάγῃς εἰς 10 εὐτέλειαν τὸ θεῖον ἀξίωμα, μηδὲ τὰ σωματικά πάθη τῇ θεῖᾳ δυνάμει προσάψῃς. Ἀπαθὲς γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀναλλοίωτον. Εἰ γὰρ καὶ δούλου μορφὴν ὑπῆλθε διὰ φιλανθρωπίαν, ἀλλ’ οὐκ ἐτράπη τὴν φύσιν· ἀλλ’ ὡν ὅπερ ἦν, συνεχώρησε τὸ θεῖον σῶμα θανάτου πείρειν λαβεῖν. 15

Θεοφίλου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

58 Ἐξ ἑορταστικοῦ τόμου.

Τῶν γὰρ ἀλόγων ζώων οὐκ αἴρονται καὶ τίθενται πάλιν αἱ ψυχαί, 3 ἀλλὰ μετὰ τῶν σωματῶν συνδιαφθείρονται, καὶ εἰς χοῦν ἀναλύουσιν. Ὁ δὲ σωτήρ, ἄρας αὐτοῦ παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ σταυροῦ τὴν ψυχὴν ἀπὸ 20 τοῦ οἰκείου σώματος, πάλιν αὐτὴν εἰς αὐτὸ τέθεικεν ἀναστήσας ἐκ νεκρῶν. Τοῦτο δὴ πιστούμενος ἡμᾶς, προὔλεγε διὰ τοῦ Ψαλμωδοῦ βοῶν· “Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ᾄδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.”

Τοῦ μακαρίου Γελασίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης. 25

59 Ἐκ τοῦ εἰς τὰ Ἐπιφάνια λόγου.

Ἐδέσθη, ἐτρώθη, ἐσταυρώθη, ἐψηλαφήθη, μύλωπας ἐφόρεσεν, οὐλὴν (12-13 Phil. 2:7) 23-4 Ps. 16:10 (LXX 15:10)

ISMDJCVOR

κυριακῆς S

παρασχούσης V

δυνάμει τῇ θεῖᾳ J

ἐπισκόπου om. SJ

νεκρῶν: ἐκ νεκρῶν ἀναστήσας ἐν αὐτῷ τέθεικεν S²⁰: ἐκ νεκρῶν ἀναστήσας εἰς αὐτὸ τέθεικεν S²⁰

22 ἡμῶν J

27 ἐσταυρώθη, ἐτρώθη J

2 σαρκὸς νομίσης S

5 ὁ om. ISV

9 ἐκ τοῦ ante εἰς add. S

11-12 προσάψῃς δυνάμει S

17 Ἐξ: Ἐκ τοῦ S

18 ζώων om. V

23 ᾄδου IS

25 μακαρίου: ἁγίου I ἐπισκόπου om. J

4 Ἐπὶ om. J Ἐκ τοῦ εἰς τὴν

6 ὁ δεσποτικὸς παρ’ ἡμῶν V πασχούσης:

τὸν προδότην Ἰούδαν S

11 τῇ

16 Τοῦ μακαρίου ante Θεοφίλου add. J

21-2 εἰς ---

25 μακαρίου: ἁγίου I ἐπισκόπου om. J

σπάθης ἐδέξατο. Πάντα ταῦτα τὸ ἐκ Μαρίας τεχθὲν ὑπέμεινε σῶμα. Τὸ δὲ πρὸ αἰώνων ἐκ πατρὸς γεννηθὲν οὐδεὶς ἠδύνατο βλάψαι. Οὐ γὰρ εἶχε τοιαύτην φύσιν ὁ λόγος. Πῶς γάρ τις κατέχει θεότητα; πῶς τιτρώσκει; πῶς αἱμάσσει τὴν ἀσώματον φύσιν; πῶς δεσμοῖς ταφῆς περιβάλλει; Αἰδοῦ τὸν ἄ μὴ δύνασαι βλάψαι, καὶ τίμησον θεότητα, 5 τῷ τῆς ἀνάγκης συνεχόμενος λόγῳ.

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

60 Ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, “Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι.”
 “Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς;” Τί οὖν αὐτός; 10
 “Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, φησί, καὶ ἐγὼ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν,” περὶ τοῦ σώματος τοῦ ἑαυτοῦ λέγων· ἀλλ’ ἐκεῖνοι αὐτὸ οὐ συνείδον.

61 Καὶ μετ’ ὀλίγα.
 Πῶς οὐ παρέδραμεν αὐτὸ ὁ εὐαγγελιστής, ἀλλ’ ἐπήγαγε τὴν διόρθω- 15
 σιν λέγων· “Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ;”
 Οὐδὲ γὰρ εἶπε, λύσατε τὸ σῶμα τοῦτο, ἀλλὰ “Τὸν ναόν,” ἵνα δείξῃ
 τὸν θεὸν τὸν ἐνοικοῦντα. Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον πολλῶ βελτίονα τοῦ
 Ἰουδαϊκοῦ. Ὁ μὲν γὰρ εἶχε τὸν νόμον, ὁ δὲ τὸν νομοθέτην· ὁ μὲν τὸ
 γράμμα τὸ ἀποκτένον, ὁ δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ζωοποιοῦν. 20

62 Τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ λόγου, ὅτι τὰ ταπεινῶς εἰρημένα καὶ γεγενη-
 μένα, οὐ δι’ ἀσθένειαν δυνάμεως, ἀλλὰ δι’ οἰκονομίας διαφόρους.
 Πῶς οὖν ἐνταυθὰ φησιν, “Εἰ δυνατόν;” Τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν
 ἀσθένειαν ἡμῖν ἐνδείκνυται, οὐχ αἰρουμένης ἀπλῶς ἀπορραγῆναι τῆς
 παρούσης ζωῆς, ἀλλ’ ἀναδυομένης καὶ ὀκνούσης διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς 25
 ἐντεθεῖσαν αὐτῇ φιλίαν παρὰ τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν παρόντα βίον. Εἰ γὰρ
 τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἐτόλμησαν εἰπεῖν τινες ὅτι
 σάρκα οὐκ ἔλαβεν, εἰ μὴδὲν τούτων εἴρητο, τί οὐκ ἂν εἶπον;

8-9 Jn. 5:17 10 Jn. 2:18 11-12 Jn. 2:19 (12-13 Jn. 2:21) 16 Jn. 2:21
 17 Jn. 2:19 23 Mt. 26:39

ISMDPJCVOR 1 Ταῦτα πάντα IS 3 τοιαύτην om. ISV 4-5 περιβάλλει ταφῆς S
 5 Αἰδοῦ: Δὸς ISV 7 Τοῦ --- Κωνστ.: Τοῦ Χρυσοστόμου S ἐπισκόπου om. J
 ἐπισκόπου Κωνστ.: τοῦ Χρυσοστόμου I 8 Ἀπὸ --- τοῦ² om. J Ἀπὸ --- τό: Ἐκ
 τοῦ S τοῦ² om. I 12 σώματος --- λέγων: ἑαυτοῦ λέγων σώματος S ἑαυτοῦ:
 ἰδίου J 15 αὐτὸν J 18 τὸν² om. ISV τοῦτον: τόν J 18-19 ἐνοικοῦντα ---
 Ἰουδαϊκοῦ: εἰς ναὸν ἐνοικοῦντα πολλῶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ βελτίονα S 20 ἀποκτινύον V
 τὸ ζωοποιῶν πνεῦμα S 21 ἀπὸ: ἐκ S τοῦ post λόγου add. S 21-2 παρὰ τοῦ Χριστοῦ
 post γεγενημένα add. J 22 καὶ ἐγένοντο καὶ ἐρρέθησαν post διαφόρους add. J
 23 παρελθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ’ ἐμοῦ post δυνατόν add. J 23-4 ἐνδείκνυται
 ἡμῖν τὴν ἀσθένειαν S 27 καὶ: μὲν VO τινες εἰπεῖν V

63 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

“Ορα πῶς καὶ τὴν προτέραν ἡλικίαν αὐτοῦ προανεφώνησαν. Ἐρώτη-
 σον τοίνυν τὸν αἰρετικόν, θεὸς δειλιᾷ καὶ ἀναδύεται καὶ ὀκνεῖ καὶ
 λυπεῖται; Κἂν εἴπῃ ὅτι ναί, ἀπόστηθι λοιπόν, καὶ στήσον αὐτὸν κάτω
 μετὰ τοῦ διαβόλου, μᾶλλον δὲ κἀκείνου κατώτερον· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος
 5 τολμήσει τοῦτο εἰπεῖν. Ἄν δὲ εἴπῃ ὅτι οὐδὲν τούτων ἄξιον θεοῦ,
 εἰπέ· Οὐκοῦν οὐδὲ εὐχεται θεός. Χωρὶς γὰρ τούτων καὶ ἕτερον ἄτοπον
 ἔσται, ἂν τοῦ θεοῦ τὰ ῥήματα ᾗ. Οὔτε γὰρ ἀγωνίαν μόνον ἐμφαίνει τὰ
 ῥήματα, ἀλλὰ καὶ δύο θελήματα, ἐν μὲν υἱοῦ, ἐν δὲ πατρός, ἐναντία
 ἀλλήλοις. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, “Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ’ ὡς σύ,” τοῦτό
 10 ἔστιν ἐμφαίνοντος.

64 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἄν γὰρ ἐπὶ τῆς θεότητος εἰρημένον ᾗ τοῦτο, ἐναντιολογία τις γίνεται,
 καὶ πολλὰ ἄτοπα ἐκ τούτου τίκτεται. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τῆς σαρκός, ἔχει
 λόγον τὰ εἰρημένα, καὶ οὐδὲν ἂν γένοιτο ἔγκλημα. Οὐ γὰρ τὸ μὴ
 15 θέλειν ἀποθανεῖν τὴν σάρκα, κατὰγνωσις· φύσεως γὰρ ἔστι τοῦτο·
 αὐτὸς δὲ τὰ τῆς φύσεως ἅπαντα χωρὶς ἀμαρτίας ἐπιδείκνυται καὶ
 μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας, ὥστε τὰ τῶν αἰρετικῶν ἐμφράζει στό-
 ματα. “Ὅταν οὖν λέγῃ· “Εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ’ ἐμοῦ τὸ ποτήριον
 τοῦτο,” καὶ· “Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ’ ὡς σύ,” οὐδὲν ἕτερον δείκνυσιν,
 20 ἀλλ’ ὅτι σάρκα ἀληθῶς περιβέβληται φοβουμένην θάνατον. Τὸ γὰρ
 φοβεῖσθαι θάνατον καὶ ἀναδύεσθαι καὶ ἀγωνιᾶν ἐκείνης ἐστί. Νῦν
 μὲν οὖν αὐτὴν ἐρήμην καὶ γυμνὴν ἀφήσι τῆς οἰκείας ἐνεργείας, ἵνα
 αὐτῆς δείξας τὴν ἀσθένειαν, πιστώσῃται αὐτῆς καὶ τὴν φύσιν. Νῦν δὲ
 αὐτὴν ἀποκρύπτει, ἵνα μάθῃς ὅτι οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος ᾗν.
 25

Σευηριανοῦ ἐπισκόπου Γαβάλων.

65 Ἐκ τοῦ εἰς τὰς σφραγίδας λόγου.

Ἰουδαῖοι μάχονται τῷ φαινομένῳ ἀγνοοῦντες τὸ μὴ φαινόμενον, καὶ
 σταυροῦσι μὲν τὴν σάρκα, οὐκ ἀναιροῦσι δὲ τὴν θεότητα. Εἰ γὰρ τῷ
 γράμματι, ὃ ἔστιν ἔνδυμα λόγου, ὁ ἐμὸς λόγος οὐ συναφανίζεται, ὁ
 30 θεὸς λόγος, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τῇ σαρκὶ συναπέθνησκε; Τὸ πάθος περὶ
 τὸ σῶμα, ἡ δὲ ἀπάθεια περὶ τὴν ἀξίαν.

10, 19–20 Mt. 26:39

ISMDJCVOR 2 αὐτοῦ ἡλικίαν J 4 εἴπῃ ὅτι: εἴποι σοι S 5 κἀκείνου: καὶ
 ἐκείνου J 6 ποτε post εἰπεῖν add. J Ἄν: Ἐὰν S ὅτι om. J 9–10 ἀλλήλοις
 ἐναντία J 12–25 In toto om. J 20 θέλω om. V θέλεις post σὺ add. V
 25 ἵνα μάθῃς om. V ᾗν ὁ ἄνθρωπος S 26 Σεβηριανοῦ V ἐπισκόπου Γαβάλων
 om. S 27 τὴν σφραγίδα J 28 δὲ post Ἰουδαῖοι add. J τῶν φαινομένων V
 30 οὐ συναφανίζεται λόγος S 30–I οὐ --- λόγος om. I

ΟΡΘ. Ἴδου σοι καὶ τοὺς τὰ ἔφα καὶ τοὺς τὰ ἐσπέρια, καὶ μέντοι καὶ τοὺς τὰ νότια καὶ βόρεια τῆς οἰκουμένης γεωργήσαντας τμήματα, τῆς καινῆς ὑμῶν αἰρέσεως κατηγοροῦντας ἐδείξαμεν, καὶ τῆς θείας φύσεως ἀναφανδὸν τὴν ἀπάθειαν κηρύττοντας, καὶ γλῶτταν ἑκατέραν, τὴν Ἑλλάδα φημί καὶ τὴν Ῥωμαίαν, σύμφωνον περὶ τῶν θείων 5 ὁμολογίαν κηρύξαν.

ΕΡΑΝ. Θαυμάζω καὶ γὰρ τὴν τῶν ἀνδρῶν συμφωνίαν· πολλὴν μέντοι διαίρεσιν ἐν τοῖς λόγοις ἔθεασάμην.

ΟΡΘ. Μὴνεμσήσης, ὦ φίλος. Ἡ σφόδρα γὰρ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους 309 διαμάχη τῆς ἀμετρίας αἰτία. Ταῦτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῖς φυτοκόμοις 10 φίλον ποιεῖν. Ὅταν γὰρ ἴδωσι κεκλιμένον φυτόν, οὐ μόνον πρὸς τὸν ὀρθὸν ἀνιστῶσι κανόνα, ἀλλὰ καὶ πέρα τοῦ εὐθέως εἰς τὸ ἕτερον ἀνακλίνουσι μέρος, ἢ ἢ πλεόν εἰς τὸναντίον ἐπικλίσεις τὴν εὐθείαν πραγματεῦσθαι στάσιν. Ἴνα μέντοι γνῶς, ὡς οἱ τὴν πολύμορφον ταύτην αἴρεσιν κρατῦναι φιλονεικοῦντες τῇ τῶν βλασφημιῶν ὑπερ- 15 βολῇ καὶ τοὺς παλαιοὺς αἰρεσιάρχας ἀποκρύπτειν σπουδάζουσιν, ἄκουσον πάλιν τῶν Ἀπολιναρίου συγγραμμάτων, τῆς θείας φύσεως τὸ ἀπαθὲς κηρυττόντων καὶ τοῦ σώματος εἶναι τὸ πάθος ὁμολογούντων.

Ἀπολιναρίου

66 Ἐκ τοῦ κατὰ κεφάλαιον βιβλίου. 20

Τὸν λυθέντα ναόν, τουτέστι, τὸ σῶμα τοῦ ἀνιστῶντος αὐτὸν εἶπεν ὁ Ἰωάννης. Πάντως δὲ τὸ σῶμα ἐν ἔστι πρὸς αὐτόν, καὶ οὐκ ἄλλος τις παρ' αὐτοῖς. Εἰ δὲ ἐν πρὸς τὸν κύριον γέγονε τὸ σῶμα τοῦ κυρίου, τὰ ἴδια τοῦ σώματος ἴδια αὐτοῦ κατέστη διὰ τὸ σῶμα.

67 Καὶ πάλιν. 25

Τοῦτο γὰρ τὸ ἀληθές, ὅτι ἢ πρὸς τὸ σῶμα συνάφεια οὐ κατὰ περιγραφὴν τοῦ λόγου, ὥστε μηδὲν ἔχειν πλεόν τῆς σωματώσεως. Διὸ καὶ ἐν τῷ θανάτῳ μένει ἀθανασία περὶ τὸν αὐτόν. Εἰ γὰρ ὑπὲρ τὴν σύνθεσιν ἔστι ταύτην, καὶ ὑπὲρ τὴν διάλυσιν. Διάλυσις δὲ ὁ θάνατος. Οὔτε γὰρ τῇ συνθέσει περιελήφθη· ἢ γὰρ ἂν ὁ κόσμος κεκένωτο· οὔτε 30 ἐν τῇ διαλύσει τὸ ἐκ τῆς διαλύσεως ἐνδεές εἶχεν, ὥσπερ ἢ ψυχὴ.

(21-2 Jn. 2:19)

ISMDPJCVR 3 καινῆς: κενῆς S^{po}V 5 τὴν² om. J σύμφωνα J 6 ὁμολογιῶν J 7 γε post Θαυμάζω add. J 9 νεμέσης S ὦ φίλος om. ISV σφόδρα: σοφίη I: σοφὴ S^{ac}: σοφία S^{po}: om. J 10 φυτοκόμοις V 11 γὰρ: μὲν J 12 πέρα τοῦ: περὶ αὐτοῦ IS: om. J εὐθέως ISJ ὡς post εὐθέως add. IS^{po} 13 ἢ ἢ πλεόν: εἰ μὴ πλείον I: εἰ μὴ πλείον S: ἴνα τῇ ἐπὶ πλείον V ἐπικλίσει ISV τὴν εὐθείαν om. I 18-250.3 (σώματος --- μου) In toto om. I (una pag. deest). 19-20 In toto om. J 21 ἀνιστάντος S^{ac}: ἀναστάντος S^{po}: ἀνισταμένου J 22-4 (ἐν --- σῶμα): ἀναστήναι J 26 τὸ¹ om. J 27 πλεόν ἔχειν J 28 τόν om. V 28-31 Εἰ --- ψυχὴ om. J

68 Καὶ αὐθις.

Ὡσπερ ἐκ τῶν μνημάτων τοὺς νεκροὺς προΐεναι φησὶν ὁ σωτήρ, καί-
τοι τῶν ψυχῶν ἐκείθεν οὐ προΐουσῶν, οὕτω καὶ ἑαυτὸν ἀναστήσεσθαι
φησὶν ἐκ νεκρῶν, καίτοι τοῦ σώματος ὄντος τοῦ ἀνισταμένου.

69 Καὶ ἐν ἐτέρῳ δὲ παραπλησίῳ συγγράμματι ταῦτα γέγραφεν. 5

Ἀνθρώπου τὸ ἀναστήναι ἐκ νεκρῶν, θεοῦ δὲ τὸ ἀναστήσαι. Ἐκάτερα
δὲ Χριστός· θεὸς ἄρα καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός. Εἰ μόνον ἄνθρωπος ἦν ὁ
Χριστός, οὐκ ἂν ἐζωοποιεῖ νεκρούς· καὶ εἰ μόνον θεός, οὐκ ἂν ἰδίᾳ
παρὰ τὸν πατέρα ἐζωοποιεῖ τινὰς τῶν νεκρῶν. Ἐκάτερα δὲ Χριστός·
θεὸς ἄρα καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός. Εἰ μόνον ἄνθρωπος ὁ Χριστός, οὐκ 10
ἂν ἔσωζε κόσμον· καὶ εἰ μόνον θεός, οὐκ ἂν διὰ πάθους ἔσωξεν.
Ἐκάτερα δὲ Χριστός· καὶ θεός ἄρα ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος. Εἰ μόνον
ἄνθρωπος ὁ Χριστός ἢ μόνον θεός, οὐκ ἂν ἦν μέσος θεοῦ καὶ ἀνθρώ-
πων.

70 Καὶ μετ' ὀλίγα. 15

Σὰρξ δὲ ζωῆς ὄργανον ἀρμοζόμενον τοῖς πάθεσι πρὸς τὰς θείας
βουλὰς· καὶ οὔτε λόγοι σαρκὸς ἴδιοι οὔτε πράξεις· καὶ τοῖς πάθεσιν
ὑποβαλλομένη κατὰ τὸ σαρκὶ προσήκον ἰσχύει κατὰ τῶν παθῶν διὰ τὸ
θεοῦ εἶναι σὰρξ.

71 Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν. 20

Υἱὸς ἐπεδήμησε κόσμῳ σάρκα ἐκ τῆς παρθένου λαβών, ἦν ἐπλήρωσεν
ἀγίου πνεύματος εἰς τὸν πάντων ἡμῶν ἀγιασμόν. Θανάτῳ δὲ τὴν
σάρκα παραδούς, τὸν θάνατον ἔλυσεν διὰ τῆς ἀναστάσεως εἰς τὴν
πάντων ἡμῶν ἀνάστασιν.

72 Ἐν δὲ τῷ περὶ πίστεως λογιδίῳ ταυτὰ φησι. 25

Καὶ τῶν περὶ σάρκα παθῶν γινομένων, τὴν ἀπάθειαν ἢ δύναμις εἶχε 31
τὴν ἑαυτῆς. Ἄσεβει οὖν ὁ τὸ πάθος ἀνάγων εἰς τὴν δύναμιν.

73 Καὶ ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως λογιδίῳ ταῦτα γέγραφε πάλιν.

Ἐνταῦθα οὖν τὸν αὐτὸν δηλών, ἄνθρωπον μὲν ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντα,
ὡς θεὸν δὲ τῆς ἀπάσης βασιλεύοντα κτίσεως. 30

ΟΡΘ. Εἶδες τέως ἕνα τῶν τῆς κενῆς αἰρέσεως διδασκάλων ἀντι-
κρυσ τὴν τῆς θεότητος ἀπάθειαν κηρύττοντα, καὶ ναὸν καλοῦντα τὸ
σῶμα, καὶ τὸν θεὸν λόγον ἀναστήσαι τοῦτο λίαν ἰσχυρίζομενον.

ΕΡΑΝ. Ἀκήκοά τε καὶ τεθαύμακα, καὶ λίαν αἰσχύνομαι, ὅτι καὶ

SMDPJCVOR 3 καὶ om. O 7 δ¹ --- ἄνθρωπος: Εἰ μὴ S: om. V
11 κόσμον ἔσωζε V 12 καὶ¹ om. J ἐστὶ om. J 13 ἦ: εἰ SV μέσον J
ἀνθρώπων καὶ θεοῦ SV 16 οὐ post δὲ add. SV δέ: οὐ O 17 καὶ τοῖς:
τοῖς δὲ J 18 τὸ²: τοῦ MC 19 σὰρξ εἶναι θεοῦ S 20-24 Καὶ ---
ἀνάστασιν post δύναμιν (27) transp. P 22-3 δὲ τὴν σάρκα: δὴ τὸν θάνατον V
23 διέλυσε J 29 τὸν --- μὲν: ἑαυτὸν δηλοῖ, ὡς μὲν ἄνθρωπον J 30 δὲ θεὸν J
31 κενῆς: καινῆς J 32-3 τὸ σῶμα καλοῦντα S 34 τε om. J

τῆς τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς καινοτομίας ὥφθη φευκτότερα τὰ ἡμέτερα.

ΟΡΘ. Ἐγὼ δέ σοι καὶ ἐξ ἑτέρας ἀγέλης αἰρετικῆς παρέξομαι μάρτυρα, διαρρηδὴν τῆς τοῦ μονογενοῦς θεότητος τὴν ἀπάθειαν κηρύττοντα.

ΕΡΑΝ. Τίνα τοῦτον λέγεις;

5

ΟΡΘ. Εὐσέβιον ἴσως ἀκήκοας τὸν Φοίνικα, τὸν Ἐμέσης τῆς πρὸς τῷ Λιβάνῳ πόλεως ἀρχιερέα γενόμενον.

ΕΡΑΝ. Ἐνέτυχον ἐνίοις τούτου συγγράμμασι, καὶ εἰδὸν γε τοῖς Ἀρείου συμφερόμενον δόγμασιν.

ΟΡΘ. Ἐκείνης τῆς συμμορίας οὗτος ἐτύγχανεν ὢν· ἀλλ' ὅμως καὶ 10 μείζονα τοῦ μονογενοῦς δεικνύει τὸν πατέρα πειρώμενος, ἀπαθῆ κηρύττει τὴν τοῦ σμικρνομένου θεότητα, καὶ μακροὺς δὲ ἀγῶνας ὑπὲρ ταύτης καὶ μάλα γε θαυμαστοὺς ἀνεδέξατο.

ΕΡΑΝ. Ποθοῦντί μοι λίαν καὶ τούτους προσοίσεις τοὺς λόγους.

ΟΡΘ. Τοιγαροῦν μακροτέραν παραθήσομαι μαρτυρίαν, ἵνα σου 15 τὸν πόθον ἐμπλήσω. Ἄκουε τοῖνυν τοῦ ἀνδρὸς βοῶντος, καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸν ἡγοῦ κεχρησθαι τοῖς λόγοις.

Εὐσεβίου Ἐμεσηνοῦ.

74 Τίνος γὰρ ἔνεκεν φοβεῖται τὸν θάνατον; Μή τι πάθη ἀπὸ τοῦ θανά-
του; Τί γὰρ ἦν αὐτῷ θάνατος; Οὐχὶ τὸ ἀναχωρῆσαι τὴν δύναμιν ἀπὸ 20
τῆς σαρκός; Μὴ γὰρ ἦλον ἐδέξατο ἡ δύναμις, ἵνα φοβηθῇ. Εἰ γὰρ ἡ
ψυχὴ ἡμῶν οὐ πάσχει τὰ τοῦ σώματος τούτῳ συνοῦσα, ἀλλὰ τυφλοῦ-
ται ὀφθαλμὸς καὶ ἡ διάνοια ἔρρωται, καὶ κόπτεται ποῦς καὶ οὐ
χωλεύει λογισμὸς· καὶ ἡ φύσις τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ ὁ κύριος ἐπι-
σφραγίζει ὁ λέγων· “Μὴ φοβεῖσθε τοὺς δυναμένους ἀποκτεῖναι τὸ 25
σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένους ἀποκτεῖναι.” Εἰ τὴν ψυχὴν οὐ
δύνανται, οὐχ ἡ οὐ βούλονται οἱ ποιοῦντες, ἀλλ' ἡ οὐ δύνανται, κὰν
θελήσωσι, παθεῖν τὰ τοῦ σώματος τοῦ συνεζευγμένου· ὁ κτίσας τὴν
ψυχὴν καὶ πλάσας τὸ σῶμα, οὗτος πάσχει τὰ τοῦ σώματος, εἰ καὶ τὰ
μάλιστα ἀναδέχεται τὰ τοῦ σώματος εἰς ἑαυτὸν παθήματα; Ἄλλ' 30
ἔπαθε Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ οὐ ψευδόμεθα. “Ἐδωκε γάρ, εἴ τι
ἔδωκεν· “Ὁ γὰρ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν,” ἦν ἔδωκεν

25-6 Mt. 10:28 (30-1 1 Pet. 2:21) 32 Jn. 6:51

SMDPJCVR 6 ἀκούεις SV 11 δεικνύει τοῦ μονογενοῦς J 12 σμικρνομένου:
σμικροῦ J 16 ἐκπλήσω V ἡμᾶς: ὑμᾶς J 18 In toto om. J Ἐμεσηνοῦ S 19 γὰρ
om. SV 22 τοῦ om. J τούτῳ om. V συνοῦσα τούτῳ J 23 καὶ² om. J 23-4 καὶ
ὁ λογισμὸς οὐ χωλεύει J 24 καὶ¹ om. J τοῦτο om. SV 25 ὁ om. S^oJ φοβήσθε
S^oV^o 27 οὐχ ἡ: οὐχὶ SJ ἡ² om. SJ 30 τὰ ante παθήματα transp. V τὰ
ante παθήματα add. S 31-2 Ἐδωκε --- ἔδωκεν¹ om. SV 32 ἦν om. J

ὑπὲρ ἡμῶν. Ἐκρατήθη τὸ κρατούμενον, ἔσταυρώθη τὸ σταυρούμενον. Ὁ δὲ ἔχων ἐξουσίαν καὶ ἐνοικῆσαι καὶ ἀναχωρῆσαι τόδε λέγει. “Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου,” οὐκ εἰς χεῖρας βιαζομένων τὴν ἐξοδον. Οὐκ εἰμι φιλόνεικος, ἀλλὰ καὶ φιλονεικίας ἀπέχομαι. Μετὰ πραότητος δὲ περὶ τῶν ἀμφιβαλλομένων βούλομαι 5
 πυθέσθαι ὡς ἀδελφῶν. Οὐκ ἀληθεύων λέγω, ὅτι ἡ δύναμις οὐκ ἠδύνατο δέξασθαι τῆς σαρκὸς τὰ παθήματα; Ἐγὼ οὖν σιωπῶ· ὁ βουλόμενος λεγέτω τί ἔπαθεν ἡ δύναμις. Ἐξέλιπεν; ὅρα τὸν κίνδυνον. Ἀπεσβέσθη; ὅρα τὴν βλασφημίαν. Οὐκ ἔτι ἦν; τοῦτο γάρ ἐστι 10
 δυνάμεως θάνατος. Εἶπε τί δύναται κρατῆσαι ὅτι ἔπαθε, καὶ οὐ φιλονεικῶ. Εἶ δὲ οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, τί μοι ἀγανακτεῖς ὅτι οὐ λέγω, ὁ οὐκ ἔχεις; Οὐκ ἐδέξατο ἦλον. Πῆξον εἰς ψυχὴν, καὶ δέχομαι εἰς δύναμιν. Ἀλλὰ συνέπαθεν. Ἐρμηνεύσον μοι τὸ συνέπαθε· τί ἐστι τὸ συνέπαθεν; οἶον εἰς τὴν σάρκα ἦλος, εἰς δὲ τὴν δύναμιν ὁ πόνος. Τοῦτο εἶπωμεν 15
 συνέπαθεν. Ἦλγησεν ἡ δύναμις ἢ μὴ τυπτομένη. Πάντως γὰρ τὸ ἄλγημα ἀκολουθεῖ τῷ παθήματι. Εἶ δὲ καὶ σῶμα πολλάκις ἐρρωμένης τῆς διανοίας καταφρονεῖ τῶν ἀλγημάτων διὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ ἐνθυμήματος, ἐνταῦθα ἐρμηνεύτω τις ἀφιλονείκως, εἴ τι ἔπαθεν, εἴ τι συνέπαθεν. Τί οὖν; Οὐκ ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν; Πῶς ἀπέθανε; “Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου.” 20
 Ἀνεχώρησε τὸ πνεῦμα, ἔμεινε τὸ σῶμα, ἄπνουν ἔμεινε τὸ σῶμα. Οὐκ ἀπέθανεν οὖν; Ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν. Ὡς γέγραπται· οὐχ ὡς πλάττω, ἀλλ’ ὡς ἀκούω· ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν. Ὁ ποιμὴν προσήνεγκε τὸ πρόβατον, ὁ ἱερεὺς προσήνεγκε τὸ θῦμα. “Ἐδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν.” καὶ: “Ὁς τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ’ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν ἔδωκεν 25
 αὐτοῦ τὸν υἱόν.” Οὐκ ἀθετῶ τὰ ῥητά, ζητῶ δὲ τῶν ῥητῶν τὴν διάνοιαν. Λέγει ὁ κύριος, ὅτι “Ὁ ἄρτος τοῦ θεοῦ κατήλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.” Καὶ ἐρμηνεύων, εἰ καὶ οὐ δύναμαι σαφέστερον εἰπεῖν διὰ τὰ μυστήρια, τοσοῦτον δὲ λέγει, ὅτι “Ἡ σὰρξ μου ἐστίν.” Ἡ σὰρξ τοῦ υἱοῦ ἀπ’ οὐρανῶν κατήλθεν; Οὐ κατήλθεν ἀπ’ οὐρανοῦ. Πῶς οὖν λέγει, “Ὁ 30

3, 20 Lk. 23:46 (23 1 Pet. 2:21) 24 Tit. 2:14 25-6 Rom. 8:32 27, 30-251.1 Jn. 6:33 29 Jn. 6:55

ISMDPJCVOR 1 ἔσταυρώθη τὸ σταυρούμενον om. J 2 τούτῳ post ἐνοικῆσαι add. J τόδε om. J 3 παραθήσομαι SV 4-5 ἀπέχομαι φιλονεικίας ISV 5 Καὶ ante μετὰ add. J δὲ om. J 6 Οὐκ ἀληθεύων λέγω: Λέγων J 7 οὐ ante σιωπῶ add. S^{po} 8 τί: τίς S 9 Ἀπέσβη V 12 δέχομαι: δέξομαι V 14 ὁ ante ἦλος add. J 15 τὸ ante συνέπαθεν add. V 18-19 εἴ τι (bis): ἦ τί V 19 ὁ om. S ὁ Χριστὸς om. J 21 ἄπνουν --- σῶμα: πνεῦμα ἔμεινε τὸ σῶμα IS: om. J 22 οὖν ante ὑπὲρ add. IS 22-3 Ὡς --- ἡμῶν om. ISV 24 προσήνεγκε: προσήγαγε J ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτόν V 25 καὶ om. J ἡμῶν πάντων V 26 αὐτοῦ: αὐτόν J ῥητά: ῥήματα IS τὴν τῶν ῥητῶν διάνοιαν S 27 ἐκ: ἀπὸ J 29 τοσοῦτον δὲ: τοῦτο J οὖν post σὰρξ² add. J 30 οὐρανῶν: οὐρανοῦ J

ἄρτος τοῦ θεοῦ" ζῆ, καὶ καταβέβηκεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἔρμη-
 νεύει; Ἐπειδὴ ἡ δύναμις ἀναλαβοῦσα ἀπ' οὐρανῶν κατήλθεν, ὁ ἔχει
 ἡ δύναμις, ἀναλογίζεται τῇ σαρκί. Οὐκοῦν ἀντίστρεψον, ἃ πάσχει ἡ
 σὰρξ, ἀναλογίζεται τῇ δυνάμει. Πῶς ἔπαθε Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν;
 Ἐνεπτύσθη, ἐτυπτήθη ἐπὶ κόρρης, περιέθηκαν στέφανον περὶ μέτω- 5
 πον, ὠρύχθησαν αὐτοῦ χεῖρες καὶ πόδες. Ταῦτα πάντα παθήματα
 περὶ σῶμα ἀναφέρεται δὲ ἐπὶ τὸν ἐνοικοῦντα. Ῥίψον λίθον εἰς εἰκόνα
 βασιλέως, τί τὸ λεγόμενον; βασιλέα ὕβρισας. Περίσχισον ἱμάτιον
 βασιλέως, τί τὸ λεγόμενον; βασιλεῖ ἐπανέστης. Σταύρωσον σῶμα
 Χριστοῦ, τί τὸ λεγόμενον; Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν. Τίς δὲ 10
 χρεῖα ἐμοῦ καὶ σοῦ; προσέλθωμεν τοῖς εὐαγγελισταῖς. Πῶς παρελά-
 βετε παρὰ κυρίου, πῶς ἀπέθανεν ὁ κύριος; Ἀναγινώσκουσιν, ὅτι
 "Πάτερ, εἰς τὰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνευμά μου." Τὸ πνεῦμα
 ἄνω, καὶ τὸ σῶμα ἐπὶ σταυροῦ ὑπὲρ ἡμῶν. Προσήνεγκε γὰρ τὸ πρό- 316
 βατον. Ὅσα εἰς τὸ σῶμα αὐτῷ λογίζεται. . . . 15

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τὴν ἡμετέραν φύσιν ἦλθε σῶσαι, οὐ τὴν ἑαυτοῦ ἀπολέσαι. Ἐὰν
 θελήσω εἰπεῖν ὅτι κάμηλος πέταται, εὐθὺς ξενίζεσθε, ὅτι οὐχ ἀρμόττει
 τῇ φύσει· καὶ καλῶς ποιεῖτε. Ἐὰν θελήσω εἰπεῖν ὅτι ἄνθρωποι
 θάλατταν οἰκοῦσιν, οὐκ ἀνέχεσθε, καλῶς γε ποιοῦντες· οὐ γὰρ 20
 δέχεται ἡ φύσις. Ὅσπερ οὖν ἐὰν εἶπω ξένα περὶ τούτων τῶν φύσεων,
 ξενίζεσθε, οὕτως ἐὰν εἶπω ὅτι ἐκείνη ἡ δύναμις, ἡ πρὸ αἰώνων, ἡ
 ἀσώματος τὴν φύσιν, ἡ ἀπαθὴς τὴν ἀξίαν, ἡ οὐσα πρὸς τὸν πατέρα, ἡ
 παρὰ τῷ πατρί, ἡ ἐκ δεξιῶν, ἡ ἐν δόξῃ, ἐὰν εἶπω ὅτι ἐκείνη ἡ φύσις
 ἡ ἀσώματος πάσχει, οὐχὶ τὰ ὄντα ὑμῶν κρατεῖτε; Ἐὰν μὴ κρατήσητε 25
 ὑμῶν τὰ ὄντα, ταῦτα ἀκούοντες, κρατήσω μου τὴν καρδίαν. Ἄρα
 ἀγγέλω δυνάμεθά τι ποιῆσαι, οἶον ξίφει κρούσαι, ἢ ὄλως σχίσαι; Τί
 λέγω ἀγγέλω; ψυχῇ δυνάμεθα; Οὐ δέχεται ἦλον ψυχῇ, οὐ τέμνεται
 ψυχῇ, οὐ καίεται. Κἂν εἴπησ μοι· Διατί; λέγω σοι· Οὕτως γὰρ ἐκ- 30
 τίσθη. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀπαθὴ καὶ αὐτὸς ἐμπαθὴς; Οὐκ ἀθελῶ τὴν οἰκο-
 νομίαν, ἀσπάζομαι δὲ τὰς κακουργίας. Ἀπέθανε Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν,

13 Lk. 23:46

ISMDPJCVOR 1-2 ἔρμηνεύων ISV 2 ἡ post δύναμις add. J ἀναλαβοῦσα ἡ
 δύναμις V οὐρανοῦ J 4 Χριστὸς om. J 5 κόρης VO^{ac}R περιέθετο J
 7 τὸ ante σῶμα add. J 12 ὅτι om. J 14 τοῦ ante σταυροῦ add. IS ἔπαθεν ante
 ὑπὲρ add. J κάτω post ἡμῶν add. S 15 αὐτοῦ J 18 ὅτι ante ξενίζεσθε add. V
 19 καλῶς ποιεῖτε: πῶς τοῦτο γενήσεται J οἱ ante ἄνθρωποι add. S 21-2 ξένα
 --- εἶπω om. J 22 εἶπω om. IS ἡ δύναμις ἐκείνη I 24 ἡ φύσις ἐκείνη I
 25 κρατεῖτε: κρατήσατε J 26 ἐγὼ ante κρατήσω add. J 27 σχίσαι: τεμεῖν J
 28 δυνάμεθα ψυχῇ J ἡ ante ψυχῇ add. IS 29 ἡ ante ψυχῇ add. V Κἂν: Καὶ ἐὰν J
 ἐγὼ ante λέγω add. J γὰρ om. J 31 ἀσπάζομαι: ἀσφαλίζομαι J

καὶ ἐσταυρώθη. Οὕτως γέγραπται, οὕτως ἐδέχετο ἡ φύσις, οὔτε τὰ
 ῥήματα ἀπαλείφω, οὔτε φύσιν βλασφημῶ. Ἄλλ' οὐκ ἀληθῆ ταῦτα.
 Λεγέσθω τ' ἀληθέστερα, εὐεργετήσων, οὐ χαλεπαίνων. Ὁ διδάσκων
 οὐκ ἐχθρός, ἐὰν μὴ ἀγνώμων ἢ ὁ διδασκόμενος. Ἔχεις τι καλὸν
 εἰπεῖν, ἤνοικται τὰ ὦτα μετὰ χάριτος. Φιλονεικεῖ τις σχολάζων 5
 ἀκολουθεῖν φιλονεικία. Ἰσχυσαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ
 σταυρῶσαι, αὐτὴν τὴν δύναμιν νεκρῶσαι; Δύναται ζῶν ἀποθανεῖν; Ὁ
 θάνατος τῆς τοιαύτης δυνάμεως ἔκλειψις αὐτῆς ἐστὶ. Τὸ σῶμα ἡμῶν,
 ὅταν ἀποθάνωμεν, μένει. Ἐὰν ἐκείνην τὴν δύναμιν νεκρῶσωμεν, εἰς
 ἀνυπαρξίαν αὐτὴν καταφέρομεν. Οὐκ οἶδα εἰ οὐκ ἠδυνήθητε ἀκοῦσαι. 10
 Τὸ σῶμα ἐὰν ἀποθάνῃ, ἡ ψυχὴ χωρίζεται καὶ μένει. Ἐὰν δὲ ψυχὴ
 ἀποθάνῃ, ἐπειδὴ ἀσώματός ἐστιν, ὅλως οὐκ ἔστιν. Ψυχὴ ἀποθνή-
 σκουσα ὅλως οὐκ ἔστιν· εἰς ἀνυπαρξίαν γὰρ ἐστὶ τῶν ἀθανάτων ὁ
 θάνατος. Νόησον τὸ ἕτερον· οὐ γὰρ τολμῶ οὐδὲ εἰπεῖν. Ταῦτα λέγομεν
 ὡς νοοῦμεν. Οὐ νομοθετοῦμεν δέ, εἴ τις φιλονεικεῖ. Ἐν δὲ οἶδα, ὅτι 15
 ἕκαστος, ἀφ' ὧν φρονεῖ, ἀπὸ τούτων ἔχει ἀπολαῦσαι· καὶ ἀπέρχεται
 ἕκαστος πρὸς τὸν θεόν, καὶ προβάλλεται ὁ εἶπε περὶ αὐτοῦ καὶ
 ἐφρόνησε. Μὴ γὰρ νομίζετε, ὅτι βίβλους ἀναγινώσκει ὁ θεός, ἢ
 μνήμαις ὀχλεῖται, Τί εἶπες, καὶ τί ἤκουσας; Φανερά πάντα. Κάθηται ὁ
 κριτής. Φέρεται Παῦλος ὁ ἐνταῦθα· ἀνθρωπὸν με εἶπες, οὐκ ἔχεις ζωὴν 20
 μετ' ἐμοῦ· ἐπειδὴ οὐκ ἔγνωσ με, οὐ γινώσκω σε. Προσέρχεται ἄλλος·
 εἶπες μὲ ἐν τῶν ὄντων· οὐκ ἔγνωσ μου τὴν ἀξίαν, οὐ γινώσκω σε.
 Προσέρχεται ἄλλος· εἶπες ὅτι οὐκ ἀνέλαβον σῶμα· ἠθέτησάς μου τὴν
 χάριν, οὐ μεταλήψῃ μου τῆς ἀθανασίας. Προσῆλθεν ἄλλος· εἶπες ὅτι 31
 οὐκ ἐγεννήθην ἐκ παρθένου, ἵνα σώσω τὸ σῶμα τῆς παρθένου· οὐ
 σωθήσῃ. Ἐκαστος ἀποφέρεται τὰ φρονήματα τὰ περὶ τῆς πίστεως. 25
 ΟΡΘ. Εἶδες καὶ τὴν ἄλλην τῶν ὑμετέρων διδασκάλων συμμορίαν,
 παρ' ἧς τὸ τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς πεπονθέναι μαθεῖν ἐνομίσθητε,
 τήνδε τὴν βλασφημίαν βδελυττομένην, καὶ τῆς θεότητος τὴν ἀπά-
 θειαν κηρύττουσαν, καὶ τῶν ταύτῃ τὸ πάθος προσαρμόττειν τολμῶν- 30
 των τὴν φάλαγγα καταλύουσαν.

ISMDPJCVR 3 εὐεργετήσων J χαλεπαίνω J 4 ἀγνώμων ἢ: ἀγνωμονῆ J
 5 σχολάζων: οὐ σχολάζω J 6 ἀκολουθεῖ V οἱ om. IV 7 Καὶ ante δύναται add. J
 15 δε² om. J 16 ἀπολαῦσαι: ἀπολαβεῖν J καὶ ἀπέρχεται: ἀπελεύσεται γὰρ J
 17 προσβαλεῖται J 18 Μὴ γὰρ: Καὶ μὴ J 19-20 Τί --- ἐνταῦθα: ἀλλὰ φανερά
 πάντα παρ' ἐκείνω, καὶ εἴ τι εἶπεν ἕκαστος καὶ εἴ τι ἤκουσε: καθήται γὰρ ὁ κριτής
 φοβρός· προσέρχεται τις τῶν ἀνθρώπων· λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ κριτής J 19 εἶπας S
 τί ἤκουσε V γὰρ ante πάντα add. IS 22 φησί post εἶπες add. J τῶν ὄντων ἐν J
 23 φησί post εἶπες add. J ἀνέλαβες S 24 εἶπες: εἶπεν V^{αο} φησί post εἶπες
 add. J 25 ἐγενήθην I: ἐγεννήθης SV σῶμα: σπέρμα J 26 κατὰ ante τὰ¹ add. J
 τὰ² om. O τῆς om. SJV 28 τὸ τὴν: τὸν τῆ S μαθεῖν ἐνομίσθητε: στηρίζεσθαι
 ἐνομίζετε J 29 τὴν βλασφημίαν ὑμῶν τήνδε J

EPAN. Εἶδον, καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐθαύμασα, καὶ ἄγαμαί γε τῶν ἐνθυμημάτων καὶ νοημάτων τὸν ἄνδρα.

OPΘ. Οὐκοῦν, ὦ ἀγαθέ, ζήλωσον τὰς μελίττας, καὶ τῷ νῶ περιπετόμενος τοὺς τε λειμώνας τοὺς τῆς θείας γραφῆς, καὶ τῶν πανευφήμεων πατέρων τὰ ἄνθη τὰ ἀξιέραστα ἐρανισάμενος, ὕφηνον ἡμῖν ἐν 5 σαυτῷ τὰ κηρία τῆς πίστεως. Εἰ δέ που καὶ πῶαν εὖροις οὐκ ἐδώδιμον οὔτε γλυκεῖαν, ὁποῖος οὗτος Ἀπολινάριος καὶ Εὐσέβιος, ἔχουσαν δέ τι πρόσφορον εἰς μελιττουργίαν, οὐδὲν ἀπεικὸς τὸ μὲν χρειῶδες λαβεῖν, καταλιπεῖν δὲ τὸ βλαβερόν. Καὶ γὰρ αἱ μέλιτται δηλητηρίοις πολλάκις ἐφιζάνουσαι θάμνοις, ὅσον μὲν ὀλέθριον καταλείπουσι, τὸ δὲ οἰκεῖον 10 συλλέγουσι. Ταῦτά σοι, ὦ φιλότης, κατὰ τὸν φιλαδελφίας εἰσηγούμεθα νόμον. Σὺ δὲ εὖ μὲν ποιήσεις δεξάμενος τὴν παραίνεσιν. Εἰ δὲ ἀπειθήσεις, ἡμεῖς τὸν ἀποστολικὸν ἐκείνον ἐροῦμεν λόγον· “Καθαροὶ ἡμεῖς.” Διεστειλάμεθα γὰρ κατὰ τὸν προφήτην, ὡς προσετάχθημεν.

13 Acts 20:26

ISMDPJCVOR 1 γε om. IS 3-4 περιποτόμενος JV 4 τοῦς² om. JV 5 ἐρανισάμενος om. ISV 7 οὔτε: οὐδέ J 9 καὶ post γὰρ add. J 11 τῆς ante φιλαδελφίας add. S 12 μὲν om. J 12-13 ἀπειθήσῃς ISV

ΟΤΙ ΑΤΡΕΠΤΟΣ Ο ΘΕΟΣ ΛΟΓΟΣ

α'. Μίαν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐσίαν ὠμολογήσαμεν, καὶ ταύτην ἄτρεπτον εἶναι συμφώνως εἰρήκαμεν. Εἰ τοίνυν μία τῆς τριάδος οὐσία, ἄτρεπτος δὲ αὕτη, ἄτρεπτος ἄρα ὁ μονογενῆς υἱός, ἐν τῆς τριάδος πρόσωπον ὢν. Εἰ δὲ ἄτρεπτος, οὐ 5 τραπεῖς δῆπου γέγονε σὰρξ, ἀλλὰ σάρκα λαβὼν εἴρηται γεγονέναι σὰρξ.

β'. Ἄλλως. Εἰ τὴν εἰς σάρκα τροπὴν ὑπομείνας ὁ θεὸς λόγος ἐγένετο σὰρξ, οὐκ ἄρα ἄτρεπτος. Τὸ γὰρ ἀλλοιούμενον οὐκ ἂν τις ἄτρεπτον σωφρονῶν γε καλέσει. Εἰ δέ γε οὐκ ἄτρεπτος, οὐδὲ ὁμο- 10 ούσιος ἄρα τοῦ γεγεννηκότος ἐστί. Πῶς γὰρ οἷόν τε τῆς ἀπλῆς οὐσίας τὸ μὲν εἶναι τρεπτόν, τὸ δὲ ἄτρεπτον; Εἰ δὲ τοῦτο δοίημεν, τῇ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου πάντως περιπεσοῦμεθα βλασφημίᾳ. Ἐτεροούσιον γὰρ ἐκεῖνοί γε φασὶ τὸν υἱόν.

γ'. Ἄλλως. Εἰ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ὁμοούσιος, ἐγένετο δὲ σὰρξ ὁ υἱὸς 15 τὴν εἰς σάρκα μεταβολὴν ὑπομείνας, τρεπτὴ ἄρα καὶ οὐκ ἄτρεπτος ἡ οὐσία. Εἰ δὲ ταύτην τις τολμήσει τὴν βλασφημίαν, αὐξήσει πάντως αὐτὴν τῇ κατὰ τοῦ πατρὸς βλασφημίᾳ. Τρεπτόν γὰρ δῆπουθεν καὶ αὐτὸν ὀνομάσει τῆς αὐτῆς γε οὐσίας μετέχοντα.

δ'. Ἄλλως. Σάρκα τὸν θεὸν λόγον καὶ μέντοι καὶ ψυχὴν εἰληφέναι 20 φασὶν αἱ θείαι γραφαί· ὁ δὲ θειότατος εὐαγγελιστὴς εἶπεν· “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο.” Ἀνάγκη τοίνυν δυοῖν θάτερον δρᾶσαι, ἢ τὴν εἰς σάρκα τοῦ λόγου δεχομένους τροπὴν, ὡς ψευδῆ παιδεύουσαν ἀποστραφῆναι πᾶσαν τὴν θείαν γραφὴν, παλαιὰν τε καὶ νέαν, ἢ τῇ θείᾳ πειθομένους γραφῇ, τῆς μὲν σαρκὸς ὁμολογήσαι τὴν πρόσληψιν, ἐξελάσαι δὲ τῶν 25 λογισμῶν τὴν τροπὴν, εὐσεβῶς τὸ εὐαγγελικὸν νοοῦντας ῥητόν· τοῦτο δὲ ἄρα ποιητέον, ἐπειδὴ καὶ ἄτρεπτον ὁμολογοῦμεν τοῦ θεοῦ λόγου τὴν φύσιν, καὶ τῆς ἀναλήψεως τῆς σαρκὸς μυρίας ἔχομεν μαρτυρίας.

ε'. Ἄλλως. Τὸ σκηνοῦν ἕτερόν ἐστι παρὰ τὸ σκηνοῦμενον· τὴν δὲ 30 σάρκα σκηνην ὁ εὐαγγελιστὴς προσηγόρευσεν, ἐν δὲ ταύτῃ σκηνώσαι

(254.2-257.8 passim: Jn. 1:14) 21-2 Jn. 1:14a

ISMPJCVOR 6 γέγονε: ἐγένετο S γεγονέναι: γέγονε IS 9 Τὸ: Πᾶν J 10 Εἰ
 --- ἄτρεπτος: Εἰ δὲ τρεπτός ISV 15 ὁμοούσιος ὁ υἱός S 18 βλασφημία:
 δυσσεβεῖα J 20 λόγον om. J 22-3 ἢ ante ὡς transp. J 26 νοοῦντες S 29 τὰς
 ante μαρτυρίας add. J

τὸν θεὸν ἔφησε λόγον· “Ὁ γὰρ λόγος, φησί, σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν.” Εἰ δὲ τραπεῖς ἐγένετο σὰρξ, οὐκ ἐσκήνωσεν ἐν σαρκί. Ἀλλὰ μὴν ἐσκηνωκέαι αὐτὸν ἐν σαρκὶ μεμαθήκαμεν. Ὁ γὰρ αὐτὸς εὐαγγελιστῆς καὶ ἐν ἑτέρῳ γε χωρίῳ τὸ σῶμα αὐτοῦ ναὸν προσηγόρευσε. Πιστευτέον ἄρα τῷ εὐαγγελιστῇ τὸ ῥητὸν ἀναπτύξαντι, καὶ 5 τὸ δοκοῦν τισιν ἀμφίβολον ἐρμηνεύσαντι.

ς'. Ἄλλως. Εἰ γράφας ὁ εὐαγγελιστῆς, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” μὴδὲν ἐπήγαγε λύσαι τὴν ἀμφιβολίαν δυνάμενον, ἴσως ἔσχευ ἂν τινα πρόφασιν εὐλογον ἢ περὶ τοῦ ῥητοῦ διαμάχη, τὸ συνεσκιασμένον τοῦ γράμματος. Ἐπειδὴ δὲ συνῆψεν εὐθὺς τό, “Ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,” 10 μάτην ἄρα οἱ ζυγομαχοῦντες ἐρσεχελουσι. Τοῦ γὰρ προγεγραμμένου τὸ ἐπόμενον ἐρμηνεία.

ζ'. Ἄλλως. Τοῦ θεοῦ λόγου τὸ ἄτρεπτον ἀναφανδὸν ἐκῆρυξεν ὁ πάνσοφος εὐαγγελιστῆς. Εἰπὼν γάρ, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,” εὐθὺς ἐπήγαγε, “Καὶ ἔθεασάμεθα τὴν δόξαν 15 αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.” Εἰ δὲ τὴν εἰς σάρκα κατὰ γε τοὺς ἀνοήτους ὑπομεμενῆκει μεταβολήν, οὐκ ἂν ἔμεινεν ὅπερ ἦν. Εἰ δὲ σαρκὶ κεκαλυμμένος τῆς πατρῴας εὐγενείας τὰς ἀκτῖνας ἠφίει, ἄτρεπτον μὲν δῆπουθεν ἔχει 321 τὴν φύσιν, λάμπει δὲ καὶ ἐν σώματι, καὶ τὰς τῆς ἀοράτου φύσεως 20 ἐκπέμπει μαρμαρυγὰς. Ἐκεῖνο γάρ τοι τὸ φῶς οὐδὲν ἀμαυρῶσαι δύναται. “Τὸ γὰρ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν,” ὡς φησιν ὁ θεϊότατος Ἰωάννης.

η'. Ἄλλως. Τοῦ μονογενοῦς τὴν δόξαν ὁ πανεύφημος εὐαγγελιστῆς ἐρμηνεύσαι βουληθεῖς, εἶτα τὸ ἐγχείρημα πληρῶσαι μὴ δυνηθεῖς, ἐκ 25 τῆς πρὸς τὸν πατέρα κοινωνίας ἐπιδείκνυσαι ταύτην. Ἐξ ἐκείνης γάρ, φησίν, ὑπάρχει τῆς φύσεως ὁμοιον ποιῶν ὡσπερ ἂν εἴ τις τὸν Ἰωσήφ παρὰ τὴν ἀξίαν δουλεύοντα θεώμενός τισιν ἀγνοοῦσιν αὐτοῦ τοῦ γένους τὴν περιφάνειαν, εἶποι τὸν Ἰακώβ εἶναι τούτου πατέρα, πρόγονον δὲ τὸν Ἀβραάμ. Οὕτω γὰρ δὴ καὶ οὗτος ἔφη, ὅτι καὶ σκηνώσας 30 ἐν ἡμῖν οὐκ ἤμβλυε τὴν τῆς φύσεως δόξαν. “Ἐθεασάμεθα γὰρ τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός.” Εἰ δὲ καὶ

1-2 Jn. 1:14ab (3-5 Jn. 2:19) 7 Jn. 1:14a 10 Jn. 1:14b 14-15 Jn. 1:14ab
15-17 Jn. 1:14cd 22-3 Jn. 1:5 (27-30 Gen. 41:39 ff.) 31-2 Jn. 1:14c

ISMPJCVOR 5 Πειστέον J 8 ἔχειν J ἂν ἔσχε V 9 ἐδόκει post εὐλογον
add. J τοῦ ῥητοῦ: τούτου IS 18 καὶ post δὲ add. SV 19 δῆπουθεν om. V
22 ἐκεῖνο post φῶς add. J 23 ὡς: ἦ J 24 πανεύφημος om. J 24-5 βουληθεῖς
εὐαγγελιστῆς ἐρμηνεύσαι V 25 πληρῶσαι: κληρῶσαι V 28 θεωμένοις ISV καὶ
post τισὶν add. ISV

σεσαρκωμένος δηλός ἦν ὅστις ἦν, μεμένηκεν ἄρα ὅπερ ἦν, καὶ τὴν εἰς σάρκα τροπὴν οὐχ ὑπέμεινεν.

θ'. Ἄλλως. Οὐ σάρκα μόνην, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν ἀνειληφέναι τὸν θεὸν λόγον ὠμολογήσαμεν. Τί δήποτε τοίνυν ὁ θεὸς εὐαγγελιστὴς τὴν μὲν ψυχὴν ἐνταῦθα παρέλιπε, μόνης δὲ σαρκὸς ἐμνημόνευσεν; Ἡ δὴλον 5 ὅτι τὴν ὄρωμένην ἐπέδειξε φύσιν, τὴν δὲ φυσικῶς αὐτῇ συνεζευγμένην δι' αὐτῆς παρεδήλωσε; Τῇ γάρ τοι μνήμη τῆς σαρκὸς καὶ ἡ τῆς ψυχῆς δῆπουθεν συνεισέρχεται. Ὅταν γὰρ ἀκούσωμεν τοῦ προφήτου λέγοντος, “Ἐὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ,” οὐκ ἀψύχως 10 σαρκῆ παρακελεύεσθαι τὸν προφήτην νομίζομεν, ἀλλ' ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν εἰς ὑμνωδίαν καλεῖσθαι πιστεύομεν.

ι'. Ἄλλως. Τό, “Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” οὐ τροπῆς, ἀλλὰ τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας ὑπάρχει δηλωτικόν. Εἰπὼν γὰρ ὁ πανεύφημος εὐαγγελιστὴς, “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, 15 καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος,” καὶ δείξας αὐτὸν τῶν ὄρωμένων καὶ ἀοράτων δημιουργόν, καὶ ζωὴν ὀνομάσας καὶ ἀληθινὸν φῶς, καὶ ἕτερα ἄττα παραπλήσια τεθεικῶς, καὶ θεολογήσας ὅσον καὶ νοῦς ἀνθρώπινος χωρεῖν οἴος τε ἦν, καὶ γλῶττα τοῖς τούτου κρούμασιν ὑπουργεῖν 20 ἱκανή, ἐπήγαγε· “Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο,” ὥσπερ ἐκπληττόμενος καὶ θαυμάζων τῆς φιλανθρωπίας τὴν ἀπλησίαν. Οὕτω ὦν αἰεὶ, καὶ θεὸς ὦν, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὦν αἰεὶ, καὶ τὰ πάντα πεποιηκῶς, καὶ ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀληθινοῦ φωτὸς ὑπάρχων πηγῇ, τῆς τῶν ἀνθρώπων ἔνεκα σωτηρίας τὴν τῆς σαρκὸς ἑαυτῷ σκητὴν περιέθηκεν. Ἐνομίσθη δὲ τοῦτο μόνον εἶναι ὅπερ ἐφαίνετο. Τούτου δὲ χάριν οὐδὲ 25 ψυχῆς ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ μόνης σαρκὸς τῆς ἐπικήρου τε καὶ θιητῆς τὴν δὲ ψυχὴν ὡς ἀθάνατον παραλέλοιπεν, ἵνα δείξῃ τὴν τῆς ἀγαθότητος ἀμετρίαν.

ια'. Ἄλλως. Σπέρμα Ἀβραάμ ὁ θεὸς ἀπόστολος τὸν δεσπότην ὀνομάζει Χριστόν. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ἀληθές δέ, οὐκ ἄρα εἰς σάρκα ὁ θεὸς λόγος ἐτράπη, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπελάβετο κατὰ τὴν 30 αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου διδασκαλίαν.

9 Ps. 145:21 (LXX 144:21) 12 Jn. 1:14a 14-15 Jn. 1:1 (15-16 Jn. 1:3-4)
19 Jn. 1:14a (20-2 Jn. 1:1-9) (28-31 Heb. 2:16)

ISMPJCVOR 1 ὅπερ: ὡσπερ ISV 5 τῆς ante σαρκὸς add. S 12 Τό om. J
13 ἀφάτου: αὐτοῦ V φιλανθρωπίας: φύσεως J 15 ἀοράτων καὶ ὄρωμένων S
17 παραπλήσιως J ἀνθρώπινος: ἀνθρώπου I 18 χωρῆσαι J 19 Καὶ om. S
20 τὴν ἀπλησίαν: τὸ ἄφατον J Οὕτω: Οὕτως S^{ao} Οὕτω ὦν αἰεὶ: Ὁ αἰεὶ ὦν J
21 καὶ¹ --- αἰεὶ om. ISV 22 πηγῇ: ποιητῆς J καὶ ante τῆς add. S 24 εἶναι
om. J

ιβ'. Ἄλλως. Ὡμοσεν ὁ θεὸς τῷ Δαβίδ, ἐκ καρποῦ τῆς ὄσφύος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστόν, ὡς καὶ ὁ προφήτης εἶρηκε, καὶ ὁ μέγας ἡρμήνευσε Πέτρος. Εἰ δὲ ὁ θεὸς λόγος εἰς σάρκα τραπείς ὠνομάσθη Χριστός, οὐδαμοῦ τῶν ὄρκων εὐρήσομεν τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλὰ μὴν ἀψευδῆ, μᾶλλον δὲ αὐτοαλήθειαν εἶναι τὸν θεόν 5 ἐδιδάχθημεν. Οὐκοῦν οὐ τὴν εἰς σάρκα μεταβολὴν ὁ θεὸς λόγος ὑπέμεινεν, ἀλλὰ τὴν ἐκ σπέρματος Δαβίδ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ἔλαβεν ἀπαρχήν.

ΟΤΙ ΑΣΥΓΧΥΤΟΣ Η ΕΝΩΣΙΣ

α'. Οἱ μίαν φύσιν θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος μετὰ τὴν ἔνωσιν 10 γεγενῆσθαι πιστεύοντες ἀναιροῦσι τῷδε τῷ λόγῳ τὰς τῶν φύσεων ἰδιότητας· ἡ δὲ τούτων ἀναίρεσις ἑκατέρας φύσεως ἄρησις. Οὐ γὰρ ἔξ νοεῖν τῶν ἐνωθέντων ἡ σύγχυσις, οὔτε σάρκα τὴν σάρκα, οὔτε θεὸν τὸν θεόν. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν εὐκρινὲς τὸ τῶν ἐνωθέντων διάφορον, οὐκ ἄρα σύγχυσις γέγονεν, ἀλλ' ἀσύγχυτος ἔνωσις. Εἰ δὲ 15 τοῦτο συνωμολόγηται, οὐ μία ἄρα φύσις ὁ δεσπότης Χριστός, ἀλλ' εἰς υἱός, φύσιν ἑκατέραν ἐπιδεικνὺς ἀκραφινῆ.

β'. Ἄλλως. Τὴν ἔνωσιν καὶ ἡμεῖς φαμεν, καὶ αὐτοὶ δὲ συνομολογοῦσιν ἐν τῇ συλλήψει γενέσθαι. Εἰ τοίνυν κεκέρακε τὰς φύσεις ἡ ἔνωσις καὶ συνέχεε, πῶς ἡ σὰρξ μετὰ τὸν τόκον οὐδὲν ἔχουσα καινὸν 20 ἐωρᾶτο, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνθρώπινον ἐδείκνυ χαρακτῆρα, καὶ τοῦ βρέφους τὰ μέτρα διέσωζε, καὶ τῶν σπαργάνων ἠνείχετο, καὶ τὴν μητρῶαν εἶλκε θηλήν; Εἰ δὲ κατὰ φαντασίαν ταυτὰ γε καὶ δόκησιν τετέλεσται, κατὰ φαντασίαν ἄρα καὶ δόκησιν καὶ ἡμεῖς τῆς σωτηρίας ἀπολελεύκαμεν· εἰ δὲ καὶ αὐτοὶ γε οὗτοι τὴν φαντασίαν καὶ δόκησιν, 25 ὡς φασιν, οὐ προσίενται, ἀληθῶς ἄρα σῶμα ἦν τὸ ὀρώμενον. Εἰ δὲ τοῦτο συνωμολόγηται, οὐκ ἄρα συνέχεε τὰς φύσεις ἡ ἔνωσις, ἀλλ' ἑκατέρα μεμένηκεν ἀκραφινῆς.

γ'. Ἄλλως. Οἱ τὴν ποικίλην ταύτην συνθετικότες καὶ πολύμορφον αἵρεσιν, ποτὲ μὲν σάρκα γεγενῆσθαι τὸν θεὸν λόγον φασί, ποτὲ δὲ τὴν 30 σάρκα λέγουσι τὴν εἰς θεότητος φύσιν δεδέχθαι μεταβολήν. Ἐκάτερος δὲ λόγος ἕωλός τε καὶ μάταιος καὶ ψεύδους ἀνάμεστος. Εἰ μὲν γὰρ ὁ (1-3 Ps. 132:11 = LXX 131:11; Acts 2:30)

ISMJPCVOR 2 αὐτὸς ante ὁ add. J 4 τῶνδε ante τῶν add. J 5 αὐτοαλήθειαν: αὐτὸν ἀλήθειαν IS^{ao} 7 ἐκ --- τὴν om. J 10 φύσιν post ἀνθρωπότητος transp. J 11 πιστεύσαντες J 12 ἄρησις φύσεως S 12-13 Οὐ --- ἐνωθέντων: Ὡν J 14 οἶδεν post θεὸν add. J 15 ἡ ante ἔνωσις add. IV 20 καινόν: κενόν S^{aoV} 23 γε om. S 24-5 καί² --- δόκησιν om. ISV 27 τὰς φύσεις συνέχεε S 32 ὡς ante ἕωλός add. IS

θεὸς λόγος κατὰ τὸν αὐτῶν γε λόγον ἐγένετο σὰρξ, τί δήποτε αὐτὸν θεὸν ὀνομάζουσι, καὶ τοῦτό γε μόνον, ἄνθρωπον δὲ προσονομάζειν οὐ θέλουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν μετὰ τοῦ θεοῦ ὁμολογεῖν καὶ ἄνθρωπον εἶναι λεγόντων σφόδρα κατηγοροῦσιν; Εἰ δέ γε ἡ σὰρξ εἰς θεότητος μετεβλήθη φύσιν, τοῦ δὴ χάριν μεταλαμβάνουσι τῶν ἀντιτύπων τοῦ σώματος; περιττὸς γὰρ ὁ τύπος τῆς ἀληθείας ἀνηρημένης. 5 32

δ'. Ἄλλως. Ἀσώματος σωματικῶς οὐ περιτέμνεται φύσις. Τὸ δὲ σωματικῶς πρόσκειται διὰ τὴν πνευματικὴν τῆς καρδίας περιτομήν. Σώματος οὖν δῆπουθεν ἡ περιτομή. Περιετμήθη δὲ Χριστός· σῶμα ἄρα εἶχεν ὁ δεσπότης Χριστός. Εἰ δὲ τοῦτο συνωμολόγηται, καὶ ὁ τῆς συγχύσεως ἄρα διελέλεκται λόγος. 10

ε'. Ἄλλως. Πεινῆσαι μέντοι καὶ διψῆσαι τὸν σωτήρα Χριστὸν μεμαθήκαμεν, καὶ ἀληθῶς γε ταῦτα καὶ οὐ δοκῆσει γεγενῆσθαι πιστεύομεν. Ταῦτα δὲ οὐκ ἀσωμάτου φύσεως, ἀλλὰ σώματος ἴδια. Σῶμα ἄρα εἶχεν ὁ δεσπότης Χριστός, δεξάμενον πρὸ τῆς ἀναστάσεως τῆς φύσεως τὰ παθήματα. Μαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ ὁ θεὸς ἀπόστολος· “Οὐ γὰρ ἔχομεν, φησίν, ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειραμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας.” Ἡ ἁμαρτία γὰρ οὐ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς κακῆς προαιρέσεως. 15 20

ς'. Ἄλλως. Περὶ τῆς θείας φύσεως ὁ προφήτης ἔφη Δαβὶδ· “Οὐ μὴ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάττων τὸν Ἰσραήλ.” Ἡ δὲ τῶν εὐαγγελίων ἱστορία καθεύδοντα δείκνυσιν ἐν τῷ πλοίῳ τὸν δεσπότην Χριστόν. Ἐναντίον δὲ τῷ μὴ ὑπνοῦν τὸ καθεύδειν· ἐναντία δῆπου τοῖς εὐαγγελικοῖς τὰ προφητικά, εἶπερ ἄρα, κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον, μόνον θεὸς ὁ δεσπότης Χριστός. Ἀλλὰ μὴν οὐκ ἐναντία· ἐνὸς γὰρ πνεύματος ταῦτα κάκεῖνα τὰ νάματα. Σῶμα ἄρα εἶχεν ὁ δεσπότης Χριστός, τοῖς ἄλλοις σώμασι συγγενές, τοῦ ὑπνου τὴν χρεῖαν δεξάμενον, καὶ ὁ τῆς συγχύσεως λόγος ἀποδέδεικται μῦθος. 25

ζ'. Ἄλλως. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας περὶ τῆς θείας εἶρηκε φύσεως· “Οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιάσει,” καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς δὲ

(9 Lk. 2:21) 17-19 Heb. 4:15 21-2 Ps. 121:4 (LXX 120:4) (22-4 Mt. 8:23 and parallels) 31 Is. 40:28

ISMJCVOR 1 γε om. J 2 δέ: δὴ I^mS: γὰρ δὴ J 4 γε om. V 6 ἀνηρημένης τῆς ἀληθείας V 7 σωματικῶς om. J Τὸ: Τῷ J 9 δῆπουθεν VO^{ac} δέ: τε S μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁ δεσπότης ante Χριστός add. ISV 9-10 σῶμα --- Χριστός om. ISV 12 καὶ ante μέντοι add. J 14 γε post ἀσωμάτου add. S 15 δεξάμενος I ἀναστάσεως: ἐνανθρωπήσεως J 16 Παῦλος post θεὸς add. J 19 γὰρ ἁμαρτία J 22 νυστάξη . . . ὑπνώση IS^{po}V οὐδὲ: οὐδ' οὐ μὴ IS: οὐδὲ μὴ V 24 τῷ: τὸ IJ τὸ: τῷ IJ 25 ἐκείνου IS 27 πνεύματος om. S ἄρα om. V

φησιν· “Ἰησοῦς δὲ κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ·” ἐναντίον δὲ τὸ οὐ κοπιᾷσει τῷ κοπιᾷσαι· τοιγαροῦν ἐναντία ἢ προφητεία τῇ τῶν εὐαγγελίων ἱστορία. Ἀλλὰ μὴν οὐκ ἐναντία· ἐνὸς γὰρ ταῦτα ἀκακεῖνα θεοῦ. Οὐκοῦν τῆς μὲν ἀπεριγεγράφου φύσεως τὸ μὴ κοπιᾷν· τὰ γὰρ πάντα πληροῦ· τοῦ δὲ περιγεγραμμένου σώματος τὸ μεταβαίνειν ἴδιον. Τὸ δὲ γε μεταβαίνειν βαδίζειν ἀναγκαζόμενον τὸν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ὑφίσταται κόπον. Σῶμα ἄρα ἦν τὸ βαδίσαν καὶ κοπιᾷσαν. Οὐ γὰρ συνέχει τὰς φύσεις ἢ ἔνωσις.

ἦ'. Ἄλλως. Ὁ δεσπότης Χριστὸς ἔφη καθειργμένῳ τῷ θεσπεσίῳ Παύλῳ· “Μὴ φοβοῦ, Παῦλε,” καὶ τὰ ἐξῆς. Ὁ δὲ τούτου τὸ δέος ἐξελάσας οὕτως ἔδεισε τὸ πάθος, ὡς ὁ μακάριος ἔφη Λουκᾶς, ὡς καὶ ἰδρῶτος αἱματώδεις θρόμβους ἐκ παντὸς ἐκκρίναι τοῦ σώματος, καὶ τούτοις περιρᾶναι τὴν γῆν τὴν ὑποκειμένην τῷ σώματι, καὶ ὑπ' ἀγγελικῆς ἐπικουρίας ἀναρρωσθῆναι. Ἐναντία δὲ καὶ ταῦτα. Πῶς γὰρ οὐκ ἐναντίον τὸ δεῖσαι τοῦ τὸ δέος ἐξελάσαι; Ἀλλὰ μὴν οὐκ ἐναντία. Ὁ γὰρ αὐτὸς καὶ θεὸς φύσει καὶ ἄνθρωπος· καὶ ὡς μὲν θεὸς παραθαρρύνει τοὺς δεομένους τοῦ θάρσους· ὡς δὲ ἄνθρωπος δέχεται δι' ἀγγέλου τὸ θάρσος. Καίτοι τῆς θεότητος καὶ τοῦ πνεύματος συμπαρόντος ὡς χρίσματος· ἀλλ' οὔτε ἡ συνημμένη θεότης οὔτε τὸ πανάγιον πνεῦμα τότε σῶμα ὑπήρρισαν, καὶ ἐπέρρωσαν τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἀγγέλῳ τήνδε τὴν ὑπουργίαν ἐπέτρεψαν, ἵνα καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐπιδείξωσι τὴν ἀσθένειαν, καὶ διὰ τῆς ἀσθενείας δειχθῶσι τῶν ἀσθενούντων αἱ φύσεις. Ταῦτα δὲ ἐγένετο δηλονότι τῆς θείας φύσεως συγχωρούσης, ὥστε τῶν ὕστερον ἐσομένων τοὺς μὲν πιστεύοντας τῇ προσλήψει τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος βεβαιωθῆναι ταῖς ἀποδείξεσι, τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας ταῖς ἐναργέσι μαρτυρίαις διελεγχθῆναι. Εἰ τοίνυν συνήπται τῇ συλλήψει ἢ ἔνωσις, ἢ δὲ γε ἔνωσις κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον φύσιν μίαν ἄμφω τὰς φύσεις εἰργάσατο, πῶς ἂν διέμενεν ἀκέραια τὰ τῶν φύσεων ἴδια, καὶ ἠγωνίασε μὲν ἢ ψυχῇ, ἰδρωσε δὲ τὸ σῶμα, ὡς καὶ θρόμβους αἱματώδεις ἐκ τῆς τοῦ δέους ὑπερβολῆς ἐκκρίναι; Εἰ δὲ τὸ μὲν σώματος, τὸ δὲ ψυχῆς ἴδιον, οὐκ ἄρα μία φύσις σαρκὸς καὶ θεότητος ἐκ τῆς ἐνώσεως γέγονεν,

1-2 Jn. 4:6 10 Acts 27:24 (11-14, 20-2 Lk. 22:43-4)

ISMJCVOR 2 τὸ: τῷ S τῷ: τὸ S 3-4 Ἀλλὰ --- ἐναντία om. J 6 ἴδιον --- μεταβαίνον: ἦ J 7 ὑφίστασθαι J κόπον: πόνον V^{mo} 9 ἔφη Χριστὸς S θεσπεσίῳ: θείῳ V 11 ὡς¹: καθὼς S 13 τῆν¹ om. J τὴν ὑποκειμένην γῆν J τῷ σώματι om. J 14 ἐπιρρωσθῆναι J 15 τοῦ: τῷ J ἐλάσαι J 17 ἄνθρωπος δὲ S 20 ἐπέρρωσαν καὶ ὑπήρρισαν J^o καὶ ἐπέρρωσαν om. IS: ἦ V 23-7 Ταῦτα --- διελεγχθῆναι om. J 24 συγχωρούσης φύσεως S 27-8 γε post ἐκείνων transp. J: om. V 28 ἄμφω om. J 30 ὡς καί: ὥστε καὶ S: om. J 31 ἐκκρίναι om. J 32 φύσις μία S

ἀλλ' εἰς πέφηνεν υἱός, ἐν ἑαυτῷ δεικνύς τά τε θεῖα τά τε ἀνθρώπεια.

θ'. Ἄλλως. Εἰ δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν φαῖεν τὴν εἰς θεότητα μεταβολὴν δεδέχθαι τὸ σῶμα, οὕτως ἀπαντῆσαι προσήκει. Καὶ μὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν περιγεγραμμένον ὤφθη, καὶ χεῖρας ἔχον καὶ πόδας, καὶ τὰ ἄλλα τοῦ σώματος μόρια· καὶ ἀπτὸν ἦν καὶ ὄρατόν, καὶ 5 διατρήσεις ἔχον καὶ ὠτειλάς, ὥσπερ εἶχε πρὸ τῆς ἀναστάσεως. Διοῦν τὸινυν θάτερον λέγειν ἀνάγκη, ἢ καὶ τῇ θεῖα φύσει ταῦτα περιτιθέναι τὰ μόρια, εἴπερ εἰς θεότητος φύσιν τὸ σῶμα μεταβληθὲν ταῦτα εἶχε τὰ μόρια, ἢ ὁμολογεῖν ἐπὶ τῶν ὄρων τῆς φύσεως μεμενηκέναι τὸ σῶμα. Ἀλλὰ μὴν ἡ θεῖα φύσις ἀπλή καὶ ἀσύνθετος, τὸ δὲ σῶμα σύν- 10 θετον καὶ εἰς πολλὰ διηρημένον μόρια· οὐκοῦν οὐκ εἰς θεότητος μετεβλήθη φύσιν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀθάνατον μὲν ἔστι καὶ ἀφθαρτον, καὶ θείας δόξης μεστόν, σῶμα δὲ ὅμως τὴν οὐκείαν ἔχον περιγραφὴν.

ι'. Ἄλλως. Ἀπιστοῦσι τοῖς ἀποστόλοις ὁ κύριος μετὰ τὴν ἀνά- 15 στασιν ὑπέδειξε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, καὶ τῶν ἥλων τοὺς τύπους. Εἶτα διδάσκων ὥς οὐ φαντασία τίς ἐστι τὸ ὀρώμενον ἐπήγαγεν, ὅτι “ Πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.” Οὐ μετεβλήθη οὖν εἰς πνεῦμα τὸ σῶμα· σὰρξ γὰρ ἦν καὶ ὀστέα, καὶ χεῖρες καὶ πόδες. Τοιγαροῦν καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν σῶμα 20 τὸ σῶμα μεμένηκεν.

ια'. Ἄλλως. Ἡ θεῖα φύσις ἀόρατος· ἑωρακέναι δὲ τὸν κύριον ὁ τρισμακάριος εἶρηκε Στέφανος. Σῶμα ἄρα καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν ἔστι τοῦ κυρίου τὸ σῶμα. Τοῦτο γὰρ ὁ νικηφόρος ἐθεάσατο Στέφανος, ἐπειδήπερ ἡ θεῖα φύσις ἀθέατος. 25

ιβ'. Ἄλλως. Εἰ πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις ὄψεται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου φωνήν· τῷ Μωϋσῇ δὲ πάλιν εἶπεν αὐτός· “ Οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται.” ἀληθῆ δὲ ἀμφοτέρα, μετὰ τοῦ σώματος ἄρα ἦξει, μεθ' οὗπερ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνελήλυθεν. Ἐκεῖνο γὰρ 30 ὄρατόν· τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἄγγελοι τοῖς ἀποστόλοις εἰρήκασιν· “ Οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀπ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.” Εἰ δὲ 18-19 Lk. 24:39 (22-5 Acts 7:56) (26-8 Mt. 26:64) 28-9 Ex. 33:20 31-3 Acts 1:11

ISMJCVOR I τά τε²: καὶ τὰ J ἀνθρώπινα V 2 θεότητος IS 3 οὕτως: ὡσαύτως J 6 ὥσπερ: ὡς J προεἶχε J 10 μὴν: μὲν S 11-12 οὐκοῦν εἰς θεότητος οὐ μετεβλήθη φύσιν J 12 καὶ om. J 18 τό ante ὅτι add. J 19 πνεῦμα: θεότητος φύσιν J 20 καὶ³ om. S 27 ἐρχόμενον: ἐποχούμενον J 29 μου τὸ πρόσωπον J 30 τοὺς om. S ἀνελήλυθεν: ἀνελήφθη J 32 εἰς τὸν οὐρανόν om. J πάλιν post ἐλεύσεται add. V

τούτο ἀληθές, ὡσπερ οὖν ἀληθές, οὐκ ἄρα μία φύσις σαρκὸς καὶ θεότη-
τος· ἀσύγχυτος γὰρ ἡ ἔνωσις.

ΟΤΙ ΑΠΑΘΗΣ Η ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΕΟΤΗΣ

α'. Ὁμοούσιον τοῦ θεοῦ καὶ πατὸς τὸν υἱὸν παρά τε τῆς θείας
γραφήs, παρά τε τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συναγερεθέντων 5
ὁμολογεῖν ἐδιδάχθημεν· τοῦ δὲ πατὸς τὴν ἀπάθειαν καὶ ἡ φύσις
διδάσκει, καὶ ἡ θεία γε κηρύττει γραφή. Ἀπαθῆ οὖν ἄρα καὶ τὸν υἱὸν
προσομολογήσομεν. Τὸ γὰρ ταῦτόν τῆς οὐσίας τούτου ἐκπαιδεύει τὸν
ὄρον. Ὅταν τοίνυν τοῦ δεσπότης Χριστοῦ τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνα-
τον τῆς θείας γραφῆs κηρυττούσης ἀκούσωμεν, τῆς σαρκὸς εἶναι 10
φῶμεν τὸ πάθος. Κατ' οὐδένα γὰρ ἡ φύσει γε ἀπαθῆs θεότηs παθεῖν
δύναται τρόπον.

β'. Ἄλλως. "Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἐμά ἐστιν," ὁ δεσπότηs ἔφη
Χριστός· ἐν δὲ δήπου πάντων ἡ ἀπάθεια. Εἰ τοίνυν ἀπαθῆs ἐστιν ὡs
θεός, ὡs ἄνθρωπος ἄρα πέπονθεν· ἡ θεία γὰρ πάθος οὐ προσίεται 15
φύσιs.

γ'. Ἄλλως. Ὁ κύριος ἔφη· "Ὁ δὲ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου
ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆs τοῦ κόσμου ζωῆs." Καὶ πάλιν· "Ἐγὼ
εἶμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν
ἐμῶν, καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων." Σῶμα οὖν 20
ἄρα καὶ ψυχὴν δέδωκεν ὁ ποιμὴν ὁ καλὸs ὑπὲρ τῶν σώμα καὶ ψυχὴν
ἐχόντων προβάτων.

δ'. Ἄλλως. Ἐκ σώματος καὶ ψυχῆs σύγκειται τῶν ἀνθρώπων ἡ
φύσιs. Ἐξῆμαρτε δὲ αὕτη, καὶ θυσίας ἔχρηζε ἐλευθέρας μώμου παν-
τός. Σῶμα τοίνυν καὶ ψυχὴν λαβὼν ὁ δημιουργός, καὶ τῶν τῆs 25
ἀμαρτίας κηλίδων φυλάξας ἀνέπαφα, ὑπὲρ μὲν τῶν σωμάτων τὸ
σῶμα δέδωκεν, ὑπὲρ δὲ τῶν ψυχῶν τὴν ψυχὴν. Εἰ δὲ ταῦτα ἀληθῆ,
ἀληθῆ δὲ (αὐτῆs γὰρ εἰσι τῆs ἀληθείας οἱ λόγοι), ληροῦσιν ἅμα καὶ
βλασφημοῦσιν οἱ τῆ θείαs φύσει τὸ πάθος προσάπτοντες.

ε'. Ἄλλως. Πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν τὸν δεσπότην Χριστὸν ὁ 30
μακάριος προσηγόρευσε Παῦλος· ὁ δὲ πρωτότοκος τὴν αὐτὴν ἔχει

13 Jn. 16:15 17-18 Jn. 6:51 18-20 Jn. 10:14-15 (30-1 Col. 1:18)

SMJCVOR 1 καὶ post οὖν add. J 7 καὶ² om. J 11-12 ἡ --- τρόπον: τρόπον
τῆ φύσει ἡ γε ἀπαθῆs παθεῖν θεότηs δύναται J 13 ἐστιν: εἰσιν V 14 πάντων: τῶν
ἀπάντων J 15-16 φύσιs πάθος οὐ προσίεται J 21 ψυχὴν καὶ σῶμα V 24-5 παντός
μώμου ἐλευθέρας V 26 ἀνέπαφον S 27 καὶ ante τὴν add. O 28 καὶ ante γὰρ
add. OR ἅμα: ἄρα J 30 τῶν om. V

δήπου φύσιν ἐκείνοις ὧν καλεῖται πρωτότοκος. Ὡς ἄνθρωπος οὖν ἄρα πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν. Πρῶτος γὰρ τὰς ὠδύνας ἔλυσε τοῦ θανάτου, καὶ πᾶσιν ἔδωκε τῆς ἀναβιώσεως τὴν γλυκεῖαν ἐλπίδα. Ἡ δὲ ἀνέστη, ταύτη καὶ πέπονθεν. Ὡς ἄνθρωπος ἄρα πέπονθεν, ὡς δὲ θεὸς θαυμαστὸς μεμένηκεν ἀπαθῆς.

ς'. Ἄλλως. Ἀπαρχὴν τῶν κεκοιμημένων τὸν σωτήρα Χριστὸν ὠνόμασεν ὁ θεὸς ἀπόστολος· ἡ δὲ ἀπαρχὴ τὴν πρὸς τὸ ὄλον ἔχει συγγένειαν, οὐπὲρ ἐστὶν ἀπαρχή. Οὐ τοίνυν ἡ θεὸς ἐστὶν, ἀπαρχὴ προσηγορεύεται. Ποία γὰρ συγγένεια θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος; Ἡ μὲν γὰρ ἀθάνατος φύσις, ἡ δὲ θνητή. Τοιαύτη δὲ τῶν κεκοιμημένων ἡ φύσις, ὧν ἀπαρχὴ προσηγορεύθη Χριστός. Ταύτης ἄρα τῆς φύσεως καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις. Ταύτης γὰρ δὴ τὴν ἀνάστασιν ἐχέγγυον ἔχομεν τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

ζ'. Ἄλλως. Δισταζόντας τοὺς ἀποστόλους πείσαι βουλόμενος ὁ δεσπότης Χριστός, ὡς ἀνέστη καταλύσας τὸν θάνατον, τὰ τοῦ σώματος αὐτοῖς ἔδειξε μόρια, πλευρὰν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, καὶ τὰ ἐν τούτοις φυλαχθέντα τοῦ πάθους τεκμήρια. Τοῦτο οὖν ἄρα ἀνέστη· τοῦτο γὰρ δήπου καὶ τοῖς ἀπιστοῦσιν ἐδείχθη. Ὁ δὲ ἀνέστη, τοῦτο δὴ καὶ ἐτάφη· ὁ δὲ γε ἐτάφη, τοῦτο καὶ ἐτεθνήκει· ὁ δὲ ἐτεθνήκει, τοῦτο δήπου καὶ τῷ σταυρῷ προσηλώθη. Ἀπαθῆς ἄρα ἡ θεία φύσις διέμεινε καὶ συνημμένη τῷ σώματι.

η'. Ἄλλως. Οἱ ζωοποιὸν τοῦ κυρίου τὴν σάρκα προσαγορεύοντες τὴν ζωὴν αὐτὴν θνητὴν τῷ λόγῳ κατασκευάζουσιν. Ἐδει δὲ αὐτοὺς συνιδεῖν, ὡς διὰ τὴν ἡνωμένην αὐτῇ ζωὴν καὶ αὐτὴ ζωοποιός. Εἰ δὲ γε κατὰ τὸν αὐτῶν λόγον ἡ ζωὴ θνητή, πῶς ἂν ἡ σὰρξ ἡ φύσει θνητή, διὰ δὲ τὴν ζωὴν γινομένη ζωοποιός, μείναι ἂν οὐσα ζωοποιός;

θ'. Ἄλλως. Ὁ θεὸς λόγος φύσει ἀθάνατος, ἡ δὲ σὰρξ φύσει θνητή. Γέγονε δὲ καὶ αὐτὴ μετὰ τὸ πάθος τῇ πρὸς τὸν λόγον μετουσίᾳ ἀθάνατος. Πῶς οὖν οὐ σχετέλιον, τὸν τῆς τοιαύτης ἀθανασίας δοτῆρα λέγειν μετεληχέναι θανάτου;

(6-11 I Cor. 15:20) (14-17 Lk. 24:39)

SMJCVOR 1 δήπουθεν V οὖν: ἦν J 2 τῶν ante νεκρῶν add. S 3 *Hi: Eī S
4 Ὡς --- πέπονθεν om. J 4-5 θεὸς δὲ J 5 θαυμαστὸς om. J 7 ὁ θεὸς
ὠνόμασεν ἀπόστολος S 8 Οὐ --- ἐστὶν: Οὕτω νῦν ἡ θεῶ ἀπαρχὴ J ἦ: εἰ S
12 Ταύτης: Ταύτην S γὰρ δὴ: οὖν J 14 βουληθεῖς J 16 ὑπέδειξε J 18 γὰρ
δήπου om. J 19 γε om. SJ 23 καὶ post λόγῳ add. Sp^o 25 ζωώση post θνητῆ^a
add. J 26 μείναι --- ζωοποιός: ἀνθρώπους ζωοποιεῖ J 28 μετὰ --- μετουσίᾳ:
διὰ τὸν θεὸν λόγον J θεὸν ante λόγον add. S 29 τὴν μὲν ταύτης ἀθανασίαν
ὁμολογεῖν post σχετέλιον add. J τῆς τοιαύτης: δὲ τῆς J τὸν --- δοτῆρα: τὴν ταύτης
τῆς ἀθανασίας δώτερον S 30 μετεληχέναι λέγειν S μετεληχέναι J

ι'. Ἄλλως. Οἱ σαρκὶ πεπονθέναι τὸν θεὸν λόγον ἰσχυρίζομενοι ἐρωτάσθωσαν τοῦ ῥητοῦ τὴν διάνοιαν· καὶ εἰ μὲν φάναι τολμήσαιεν, ὡς τοῦ σώματος προσηλωμένου τὴν ὀδύνην ἢ θεία φύσις ὑπέμεινε, μανθανέτωσαν ὡς οὐ ψυχῆς χρεῖαν ἢ θεία φύσις ἐπλήρου. Καὶ ψυχὴν γὰρ ὁ θεὸς λόγος μετὰ τοῦ σώματος ἀνειλήφει. Εἰ δὲ τόνδε τὸν λόγον 5 ὡς βλάσφημον ἀποστρέφοντο, φήσαιεν δὲ φύσει πεπονθέναι τὴν σάρκα, τὸν δέ γε θεὸν λόγον ὤκειῶσθαι τὸ πάθος ὡς ἰδίας σαρκός, μὴ γριφώδεις καὶ ζοφώδεις προσφερέτωσαν λόγους, ἀλλὰ σαφῶς τοῦ κακεμφάτου ῥητοῦ λεγέτωσαν τὴν διάνοιαν. Τῆσδε γὰρ τῆς ἐρμηνείας συμψήφους ἔξουσι τοὺς ἐπεσθαι τῇ θείᾳ γραφῇ προαιρουμένους. 10

ια'. Ἄλλως. Ὁ θεῖος Πέτρος ἐν τῇ καθολικῇ τὸν Χριστὸν ἔφη πεπονθέναι σαρκί. Ὁ δὲ τὸν Χριστὸν ἀκούων οὐκ ἀσώματον νοεῖ τὸν θεὸν λόγον, ἀλλὰ σεσαρκωμένον. Τοῦ Χριστοῦ τοίνυν τοῦνομα φύσιν ἐκατέραν δηλοῖ· τὸ δὲ σαρκὶ σὺν τῷ πάθει προστιθέμενον, οὐχ ἐκατέραν, ἀλλὰ θατέραν πεπονθυῖαν σημαίνει. Ὁ γὰρ ἀκούων σαρκὶ τὸν 15 Χριστὸν πεπονθέναι, ἀπαθῆ πάλιν νοεῖ αὐτὸν ὡς θεόν, μόνῃ δὲ τῇ σαρκὶ προσνέμει τὸ πάθος. Ὡσπερ γὰρ ἀκούοντες αὐτοῦ πάλιν λέγοντος, ὅτι ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ Δαβίδ, ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν ἀναστήσειν, οὐ τὸν θεὸν λόγον ἐκ σπέρματος Δαβὶδ ἀρχὴν εἰληφέναι φαμέν, ἀλλὰ τὴν σάρκα τὴν ὁμογενῆ 20 τῷ Δαβίδ, ἣν ὁ θεὸς λόγος ἀνέλαβεν, οὕτω χρὴ τὸν ἀκούοντα σαρκὶ τὸν Χριστὸν πεπονθέναι, τῆς μὲν σαρκός εἰδέναι τὸ πάθος, τῆς δὲ γε θεότητος τὴν ἀπάθειαν ὁμολογεῖν.

ιβ'. Ἄλλως. Σταυρούμενος ὁ δεσπότης εἶπε Χριστός· “Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου.” Τοῦτο δὲ τὸ πνεῦμα οἱ μὲν 25 Ἀρείου καὶ Εὐνομίου τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς εἶναι φασιν· ἄψυχον γὰρ ἀνειληφθαι τὸ σῶμα νομίζουσιν. Οἱ δὲ τῆς ἀληθείας κήρυκες τὴν ψυχὴν οὕτω κληθῆναί φασιν, ἐκ τῶν ἀκολούθων ῥητῶν τοῦτο νενοηκότες. Εὐθύς γὰρ ἐπήγαγεν ὁ πάνσοφος εὐαγγελιστής· “Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐξέπνευσε.” Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Λουκᾶς οὕτως ἰστόρησε· καὶ ὁ 30 μακάριος δὲ Μάρκος τὸ ἐξέπνευσε ὁμοίως ἔθηκεν· ὁ δὲ γε θειότατος Ματθαῖος, ὅτι “Ἀφῆκε τὸ πνεῦμα.” ὁ δὲ θεσπέσιος Ἰωάννης, ὅτι

(11-12 i Pet. 4:1) (17 ff. Acts 2:30) 24-5, 29-30 Lk. 23:46 (31 Mk. 15:37)
32 Mt. 27:50

SMJCVOR 3 ἢ om. S 4 ψυχῆς — ἢ: χρεῖα ψυχῆς εἰ ἢ J ἐπλήρου: ὑπέμεινε J Καὶ μὴν ante καὶ add. J 5 γὰρ om. J 6 ἀποστρέφονται J 7 γε om. V οἰκειῶσθαι SV 14-15 ἐκατέραν: ἐτέραν V 16 νοεῖ πάλιν V αὐτόν: τοῦτον J τῇ om. J 19-20 ἐκ — εἰληφέναι om. J 21 ἀνειληφεν V 23 ὁμολογεῖν τὴν ἀπάθειαν S 25 παρατίθεμαι S 28 ῥητῶν om. S 29 Ἐπήγαγε γὰρ εὐθύς J 30 καὶ om. S

“Παρέδωκε τὸ πνεῦμα.” Πάντα μέντοι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἰρή-
 κασιν ἔθος. Καὶ γὰρ τὸ ἐξέπνευσεν καὶ τὸ ἀφῆκε καὶ τὸ παρέδωκε τὸ
 πνεῦμα ἐπὶ τῶν τελευτώντων λέγειν εἰώθαμεν. Τοιγάρτοι τούτων
 οὐδὲν ἔμφασιν ἔχει θεότητος, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς ὑπάρχει δηλωτικά. Εἰ
 δὲ καὶ τὴν ἀρειανικὴν τοῦ ῥητοῦ δέξαιτό τις διάνοιαν, οὐδὲν ἦττον 5
 καὶ οὕτω δεῖξει τῆς θείας φύσεως τὸ ἀθάνατον. Τῷ πατρὶ γὰρ παρέ-
 θετο ταύτην, οὐ τῷ θανάτῳ ταύτην παρέπεμψεν. Εἰ τοίνυν καὶ οἱ τῆς
 ψυχῆς ἀρνούμενοι τὴν ἀνάληψιν καὶ κτίσμα τὸν θεὸν λόγον εἶναι
 λέγοντες καὶ ἀντὶ ψυχῆς αὐτὸν ἐν τῷ σώματι γεγενῆσθαι δογματί-
 ζοντες, οὐ θανάτῳ αὐτὸν παραδοθῆναι, ἀλλὰ τῷ πατρὶ παρατεθῆναι 10
 φασι, ποίας τύχοιεν συγγνώμης οἱ μίαν μὲν τῆς τριάδος οὐσίαν
 ὁμολογοῦντες, καὶ τὴν μὲν ψυχὴν ἐπὶ τῆς οἰκειᾶς ἀθανασίας ἐῶντες,
 τὸν δὲ γε τῷ πατρὶ ὁμοούσιον θεὸν λόγον γεύσασθαι θανάτου λέγειν
 ἀνέδην τολμῶντες;

ιγ'. Ἄλλως. Εἰ ὁ Χριστὸς καὶ θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὡς καὶ ἡ θεία 15
 διδάσκει γραφή, καὶ οἱ πανεϋφήμοι πατέρες κηρύττοντες διετελέσαν,
 ὡς ἄνθρωπος ἄρα πέπονθεν, ὡς δὲ θεὸς διέμεινεν ἀπαθῆς.

ιδ'. Ἄλλως. Εἰ ὁμολογοῦσι τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάληψιν, καὶ παθητὴν
 εἶναι φασιν πρὸ τῆς ἀναστάσεως, τῆς δὲ θεότητος τὴν φύσιν κηρύτ-
 τουσιν ἀπαθῆ, τί δῆποτε τὴν παθητὴν φύσιν ἐῶντες, τῇ ἀπαθεὶ τὸ 20
 πάθος προσάπτουσιν;

ιε'. Ἄλλως. Εἰ τὸ χειρόγραφον ἡμῶν ὁ σωτὴρ καὶ κύριος προσή- 336
 λωσε τῷ σταυρῷ, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, τὸ σῶμα ἄρα προσήλω-
 σεν. Ἐν γὰρ τῷ σώματι πᾶς ἄνθρωπος, οἷόν τινα γράμματα, πῆγγυσι
 τὰς τῶν ἁμαρτημάτων κηλίδας. Τούτου δὴ χάριν ὑπὲρ τῶν ἡμαρτη- 25
 κότων τὸ πάσης ἁμαρτίας ἐλεύθερον παρέδωκε σῶμα.

ισ'. Ἄλλως. Ὅταν τὸ σῶμα ἢ τὴν σάρκα ἢ τὴν ἀνθρωπότητα
 πεπονηταί λέγωμεν, τὴν θείαν οὐ χωρίζομεν φύσιν. Ὡσπερ γὰρ
 ἦνωτο πεινώση καὶ διψώση καὶ κοπιώση, καὶ μέντοι καὶ καθευδούση,
 καὶ ἀγωνιώση τὸ πάθος, οὐδὲν μὲν τούτων ὑφισταμένη, συγχωροῦσα 30
 δὲ ταύτη δέχεσθαι τὰ τῆς φύσεως πάθη, οὕτω συνῆπτο καὶ σταυρου-
 μένη, καὶ συνεχώρει τελεσιουργηθῆναι τὸ πάθος, ἵνα λύση τῷ πάθει

1 Jn. 19:30 (2-3 Mk. 15:37, Lk. 23:46, Jn. 19:30, Mt. 27:50)
 (22-3 Col. 2:14)

SMJCVOR 7 παρέπεμψεν: παρέδωκεν V^{mo} 8 λόγον om. J 10 ἀλλὰ ---
 παρατεθῆναι om. SV 11 ἂν post ποίας add. J τὴν ante τῆς add. S 17 γε post
 δέ add. J 19 γε post δέ add. J 19-20 κηρύττοντες J 20 ἀπαθῆ om. S 25-6 ἁμαρ-
 τησάντων J 26 σωμάτων ante τὸ add. SJ παραδέδωκε J 29 ἦνωτο: παρῆν J
 30 πρὸς ante τὸ add. J 31 τὰ τῆς φύσεως δέχεσθαι J 32 καὶ συνεχώρει: ταύτη J
 δέ post συνεχώρει add. S

τὸν θάνατον, ὀδύνην μὲν ἐκ τοῦ πάθους οὐ δεχομένη, τὸ δὲ πάθος οἰκειωσαμένη, ὡς ναοῦ γε ἰδίου, καὶ σαρκὸς ἡνωμένης, δι' ἣν καὶ μέλη Χριστοῦ χρηματίζουσιν οἱ πιστεύσαντες, καὶ τῶν πεπιστευκότων αὐτὸς ὠνόμασται κεφαλή.

SMJCVOR 4 ὠνόμαστο J Τέλος τῆς τοῦ μακαρίου Θεοδοωρίτου βίβλου ἧς ἡ ἐπιγραφή Ἐρανιστῆς ἢ Πολύμορφος in fine add. V

Ἄτρεπτος, ἀσύγχυτος, ἀπαθὴς μένει
 Ὁ συνάναρχος τοῦ θεοῦ πατὴρ λόγος,
 Κἂν σάρκα λάβῃ τῶν χρόνων ἐπ' ἐσχάτων·
 Ὡσπερ Θεοδώριτος ἐνταῦθα γράφει
 Λαβὼν θεοδώρητον ἐξ ὕψους χάριν.
 Ὡς τριστόμῳ γοῦν ἠκονημένῳ ξίφει,
 Οἱ δυσσεβοῦντες, τοῖς τρισὶ τούτοις λόγοις
 Βάλλοισθε, καὶ σφάζοισθε, καὶ πίπτοιτέ μοι,
 Ὅσοι τροπήν, σύγχυσιν, ἀλλὰ καὶ πάθος,
 Κακῶς προσάπτειν οὐ πτοεῖσθε τῷ λόγῳ,
 Καὶ σπαρτίον δέ, Σολομῶν ὡς που γράφει,
 Ἀρραγὲς ὡς ἔντριτον ἡμῖν ἀσχόνης
 Ἡ τριάς ἔστω τῶν σοφῶν τούτων λόγων.

5

10

VOR 11 ὡς που: ὡσπερ R 12 ἡμῖν: ὑμῖν VR

Index of Names

In all parts of the index, unless otherwise noted, references in parentheses are to direct scriptural quotations; italicized references are to the patristic citations. This index includes all proper names and adjectives derived from them. Christological names and titles, and words relating to the Trinity and the divine persons will be found in the Index of Christological Terms.

- Ααράων* 122.(16); 213.(30)
Αβραάμ (common male name) 64.28
Αβραάμ (the patriarch) 69.(4), 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 15, (22), 26, 27, 31; 70.(3), 7, 8, (22), 26 bis; 73.(16); 74.(30); 79.33; 88.(14); 105.14; 123.(8), (9); 125.11, (18); 135.(7), 8, 10, 22, 30; 136.9, 12; 137.(23); 139.15, 16; 154.25; 203.(7); 208.13, 19, 21, 26, (32); 255.30; 256.28, 30
ὁ πατριάρχης (= *Αβραάμ*) 70.9; 80.1
Αβραμιαῖος 71.15
Άγαρ 211.28
Άδάμ (common male name) 64.28
Άδάμ (the 'parent' of mankind) 65.3; 97.10, 11; 103.17; 104.28; 107.23; 126.26; 128.(15); 136.6, 9, 18 bis; 140.(23); 155.1; 156.1, 8; 190.26; 193.27, 29; 206.6, 15, 25; 207.(15), 17, 21, 24; 215.(18)
Άθανάσιος 91.18, 31; 101.24; 159.10; 235.3
Άθῆναι 128.11
Άθηναῖος 64.24
Αιγύπτιος 64.25
Αἴγυπτος 99.27; 100.24; 113.9, (10); 115.1, 3; 210.10
Αἰθιοψ 221.7
Άλεξάνδρεια 101.24, 26; 159.10; 171.23; 182.7; 235.3; 244.16
Άλεξανδρεῖς 91.19
Άλέξανδρος (*ὁ χαλκεύς*—from New Testament) 61.6
Άμασίας 198.22
Άμβρόσιος 92.15; 161.18; 239.1
Άμφιλόχιος 103.24; 107.5; 170.16; 242.9
Άμός 198.23
ὁ προφήτης (= *Άμός*) 67.9
Άνατολικοί 182.12
Άννα (Old Testament) 99.11; 155.20
Άννα (New Testament) 157.1
Άντιόχεια (in Pisidia) 87.27
Άντιόχεια (in Syria) 95.25; 100.6; 106.24; 153.12; 157.15; 176.27; 229.19; 231.15; 244.3
Άντιοχεῖς 93.13, 30; 95.16
Άντιόχος 177.27
Άντίχριστος 91.(9)
Άπολινάριος 62.2; 69.16–17; 92.1; 95.8; 109.21, 25; 110.26, 30; 112.16, 25, 26; 113.15; 118.1; 119.28; 142.5; 165.9; 184.6–7, 9; 247.17, 19; 253.7
Άπολιναριστοί 164.23; 239.25

- Ἀρειανικός 93.14; 264.5
 Ἀρειανοί 160.27; 163.21; 164.26; 237.3; 240.11; 243.10
 Ἄρειος 62.4; 64.4; 112.20; 116.22, 23, 28; 117.31; 119.23; 140.11; 249.9;
 254.13; 263.26
 Ἀρειούπαγος 121.6-7
 Ἀριμαθία 212.(24), (33); 213.(11); 236.4-5
 Ἀρμαθέμ 213.(32)
 Ἀρτέμων 117.27
 Ἀσκαλωνίτης 83.12
 Ἄττικός 181.25
 Αὐγουστίνος 180.11
- Βαλεντινιανοί 66.22
 Βαλεντίνος 61.29; 81.1; 82.14; 117.26; 119.34; 142.2; 155.1-2, 11-12; 220.25
 Βαρθησαίου 61.29; 117.26
 Βαρνάβας 87.27
 Βασιλείδης 117.26
 Βασίλειος 103.19; 166.1; 239.14
 Βηθλεέμ 71.25, (26); 72.2, 4; 99.12; 100.24
 Βολουσιανός 180.12
 Βόσπορος 91.33
- Γάβαλα 94.18; 181.16; 246.26
 Γαλάται (where Irenaeus was bishop) 95.18
 Γαλάται (recipients of Paul's epistle) 70.22; 82.22
 Γελάσιος 93.21; 244.25
 Γνωστικοί 155.12
 Γότθος 108.1
 Γρατιανός 163.24
 Γρηγόριος (of Nazianzus) 91.31; 104.8; 166.18; 239.21
 Γρηγόριος (of Nyssa) 105.13; 169.8; 240.29
- Δαβίδ 61.12; 65.5; 67.10; 81.8, 13, (30), 33; 82.3, 10; 83.6, 16, 23; 84.(15), 31,
 32; 85.3, 6, (8), 8, (10), 11, 16 bis, 17; 87.3 bis, 11, (15), 20, 28, (32); 88.(5),
 30; 95.28; 96.14, 19, 27; 97.(1), 2, (6), 7, 8, 29; 99.13; 114.(5); 115.25; 130.(12),
 (13), 18, 19, 22, 23, 29, 31; 131.(1), (2), (3), (9), (31); 135.(7), 8, 22, 31,
 32; 137.20, 22; 139.15 bis; 141.15; 186.(17); 188.1; 219.12; 222.21; 223.24;
 226.25 bis; 228.14; 243.12; 257.1, 7; 258.21; 263.18, 20, 21
 ὁ προφήτης (= Δαβίδ) 67.4; 69.21; 71.30; 72.1; 80.24; 81.11-12, 18, 26;
 256.8, 10; 257.2
 ὁ Ψαλμώδης (= Δαβίδ) 244.22
 Δάμασος 238.24
 Δανιήλ 75.1
 Δανιτικός 83.7, 9; 88.1
 Διόδωρος 95.6
 Διονύσιος (of Alexandria) 101.25
- Ἐβιωναῖοι 154.15
 Ἐβραῖοι 69.3; 76.20; 122.33; 182.27; 196.31; 199.8; 204.6; 210.12
 Ἐδώμ 240.(24)
 Εἰρηναῖος 95.17; 96.30; 153.21; 229.24
 Ἐκκλησία 91.11, 19; 93.13, 14-15, 30; 95.13, 16; 163.12; 178.12; 206.28-9;
 208.30; 228.(31)

- **Εκκλησία* 153.5; 189.8; 208.29; 229.10
 **Ελκανά* 99.11; 155.20
 **Ελλάς* (adj.) 247.5
 **Ελληνες* 62.12; 63.10; 121.18; 143.22; 160.20
 **Εμέσα* 249.6
 **Εμεσηνός* 249.18
 **Εμμανουήλ* 154.19; 216.26
 **Ενώς* 126.28
 **Επίκουρος* 63.12
 **Επίκτητος* 91.22; 102.26; 159.22; 235.4
 **Επιφάνια*, τὰ 244.26
 **Εραριστής* 61.22; 62.7, 19; and *passim*.
Εὔα 193.27
Εὐνάμος 62.4; 106.3; 112.21; 117.31; 119.23; 140.11; 166.12; 169.21; 241.20;
 254.13; 263.26
Εὐσέβιος (of Emesa) 249.6, 18; 253.7
Εὐστάθιος (of Antioch) 100.6; 157.15; 231.15
Εὐτυχος 113.13
Εὐψύχιος 181.26
 **Εφέσιοι* 96.12; 175.4

Ζαχαρίας 150.9
Ζοροβάβελ 82.13, 34; 83.4; 85.24

 **Ηλίας* 97.26
 **Ηρώδης* (the Great—ruled c. 37–4 B.C.) 71.25; 83.12; 100.25
 **Ηρώδης* (Antipater—tetrarch) 95.31; 156.24
 **Ηρώδης* (Agrippa I—king from A.D. 41) 203.17
 **Ησαΐας* 74.30; 85.5, 11, 17; 99.26; 115.27; 154.8; 211.2; 234.22; 258.30
 ὁ προφήτης (= *Ἡσαΐας*) 69.21; 85.22, 28; 86.3, 17; 124.32; 150.2, 3; 201.14

Θεόδοτος 117.28
Θεόδωρος (of Mopsuestia) 95.6
Θεόφιλος 171.23; 244.16
Θεσσαλονικεῖς 215.28
Θωμᾶς 148.5; 155.18; 171.14; 212.8; 230.24

 **Ίείρος* 147.19
 **Ίακώβ* (common male name) 64.29
 **Ίακώβ* (the patriarch) 69.(22); 70.17, 31; 72.(20); 77.2; 125.12; 146.22; 154.(8);
 203.2; 255.29
 ὁ πατριάρχης (= *Ίακώβ*) 77.12, 31; 79.6
 **Ίάκωβος* (brother of John) 203.17
 **Ίάκωβος* (brother of the Lord) 224.31; 225.13, 27; 226.1
 **Ίγνάτιος* 95.15, 25; 153.12; 229.19
 **Ίδουμαῖος* 83.13; 103.22
 **Ιεζέκῆλ* 75.1; 116.4; 223.8
 **Ιερεμίας* 72.16; 160.11 (the quotation which follows the reference in 72.16 is
 actually from Baruch).
 ὁ προφήτης (= *Ίερεμίας*) 72.22; 73.1, 4 (the quotation to which these references
 appertain is from Baruch).
 **Ιεροσόλυμα* 147.(13); 177.10
 **Ιερουσαλήμ* 102.(28); 211.29
 **Ιεσσαί* 85.(23); 86.3, 33; 87.(1), 3, 4

- Ἰκόνιον 107.5; 170.16; 242.9
 Ἰλάριος 178.1
 Ἰνδός 64.31
 Ἰουδαϊκός 121.3-4; 245.19
 Ἰουδαῖοι, οἱ 63.10; 69.18, 23; 71.5, 29; 72.9, 15; 82.16, 32, 34; 83.8; 84.30;
 85.27; 90.15, 19; 101.12; 120.31; 121.18; 128.17, 19; 129.22; 130.6-7; 132.7;
 141.22; 156.26; 160.19; 208.32; 213.(12), (16), (19); 220.29; 246.28; 252.6
 Ἰουδᾶς (son of Jacob) 70.32; 71.(1), 19, (21), (26), (27); 72.4; 77.2, 3, (4);
 80.(3); 88.29; 198.(23)
 Ἰουδᾶς (Iscariot) 156.24; 244.9
 Ἰππόλυτος 95.19; 99.1; 155.3; 230.19
 Ἰσαάκ 70.17; 88.(14), 15; 125.11; 198.(12), 14; 199.19, 20; 200.3; 203.(8);
 208.15; 209.9, 18, 24; 211.30
 Ἰσμαήλ 211.29
 Ἰσραήλ 69.(22); 71.(28); 72.(21); 87.(29); 115.3; 154.(9); 156.16; 211.30;
 232.14, (15); 258.(22)
 Ἰσραηλίτης 121.(4)
 Ἰωάννης (the Baptist) 95.29; 106.25; 211.1; 212.8
 Ἰωάννης (the Evangelist) 91.6, 24; 93.24; 97.27; 102.19; 134.21; 135.3; 175.17;
 180.18; 197.22; 203.17; 213.9; 237.5; 247.22; 255.23; 263.32
 ὁ εὐαγγελιστής (= Ἰωάννης) 66.27; 68.18-19; 74.16; 88.23; 89.17, 32; 90.2, 3;
 91.3; 220.18-19; 245.15; 254.21, 31; 255.4, 5, 7, 14, 24; 256.4, 14; 258.31
 Ἰωάννης (Chrysostom) 93.29; 107.28; 173.1; 245.7
 Ἰώβ 194.31
 Ἰωσήφ (son of Jacob) 255.27
 Ἰωσήφ (father of Jesus) 80.20, 22; 97.11
 Ἰωσήφ (of Arimathaea) 212.(24), (27), (33); 213.(4), 8, (10), 22; 236.4
 Καθολική (referring to the epistles of John and Peter) 91.6; 263.11
 Καϊαφάς 156.24
 Καισαρεία (of Cappadocia) 103.19; 166.1; 239.14
 Καισάρεια (of Palestine) 244.25
 Καισαρεῖς (of Palestine) 93.21
 Καπερναούμ 137.23
 Κέρδων 61.25; 117.25
 Κληδόνιος 92.1; 104.9; 166.24; 167.6; 240.10
 Κορίνθιοι 128.13; 207.10; 214.13
 Κυριακή, ἡ 244.4
 Κύριλλος (of Alexandria) 182.7
 Κύριλλος (of Jerusalem) 177.10
 Κωνσταντινούπολις 107.28; 173.1; 181.25; 239.22; 245.7
 Λάζαρος 98.2; 147.18, 20; 157.5; 223.5; 236.24; 241.21
 Λεία 203.(9)
 Λευϊτική 123.2-3
 Λίβανος 249.7
 Λούγδουνον 96.30; 153.21; 229.24
 Λουκᾶς 103.18; 135.8; 147.11; 158.26; 176.28; 213.8; 259.11; 263.30
 ὁ εὐαγγελιστής (= Λουκᾶς) 263.29
 Μαμβρή 74.(30)
 Μάνης 81.1; 82.14; 117.26; 119.34; 142.2; 220.25
 Μανιχαϊκός 61.13
 Μανιχαῖοι 66.22; 128.26; 143.22; 167.10

- Μαρία (mother of the Lord) 80.(15); 96.13, 22, 27; 97.15, 22, 24; 99.16; 100.12;
 102.30; 103.4, 7, 10, 15, 17; 107.11; 110.25; 154.31; 159.21, 23, 29; 160.24; 161.23;
 169.22; 182.1; 184.12; 236.7, 22; 242.20; 245.1
 ἡ παρθένος (=Μαρία) 61.27, 28; 80.17; 88.30; 95.29; 97.8, 19; 98.11; 99.8, 24;
 105.31; 110.20; 124.23; 154.19; 156.2; 158.22; 159.5; 162.1, 6, 10; 165.6, 24, 26;
 167.24; 177.12, 15, 17; 178.22; 182.15; 183.6-7; 226.14; 229.27; 238.6; 248.21;
 252.25 bis
 Μαρία (Mary Magdalene) 212.3; 231.30
 Μάρκελλος 117.28; 119.15
 Μαρκίων 61.25; 81.1; 82.14; 117.26; 119.34; 142.2; 155.11; 220.24
 Μαρκιωνίσται 66.22; 128.26
 Μάρκος 212.31; 263.31
 Μασσαγέτης 64.32
 Ματθαῖος 71.22; 135.6; 136.13; 175.26; 212.22; 263.32
 ὁ εὐαγγελιστής (=Ματθαῖος) 88.13
 Μεδιόλανοι 92.15
 Μεδιόλανον 161.18; 239.1
 Μεθόδιος 95.19; 99.32
 Μελαχσιδέκ 122.32; 123.4, 5, (7), 17, 20, 30; 124.9, 16, 18, 19; 125.6, 9, 13;
 126.20, 29; 127.2, 4
 Μένανδρος 117.25
 Μιχαίας 71.22; 75.1
 ὁ προφήτης (=Μιχαίας) 71.30; 72.1
 Μωσαϊκός 210.2, 5
 Μω(ϋ)σῆς 74.19; 75.2, 3; 97.26; 105.27; 113.8; 116.6; 122.11, 30; 126.25; 127.19;
 156.17; 210.(26); 260.28
 Ναζαρέτ 100.26; 137.22; 160.(26)
 Ναζιανζός 91.33; 104.8; 166.18; 239.21
 Ναζωραῖος 121.(5)
 Νειῶος 67.2
 Νεκτάριος 239.22
 Νεαστόριος 182.8
 Νίκαια 64.4; 165.2, 7; 227.19; 261.5
 Νικόδημος 213.(13)
 Νύσσα 105.13; 169.8; 240.29
 Νῶε 125.15
 *Ορθόδοξος 62.18; and *passim*.
 Οὐαλεντίνος *see* Βαλεντίνος
 Παλαιστῖνοι 93.20
 Παλαιστίνη 70.13; 244.25
 Παράκλητος 65.28
 Παρασκευή, ἡ 212.(33); 213.(19)
 Πάσκα 155.23, 24, (25); 174.25; 221.12; 240.23; 244.4
 Πατέρες 64.4, 11-12; 65.16; 91.14; 109.22; 165.3; 227.18, 26, 29, 32; 228.26;
 229.4, 5, 8; 253.5; 261.5; 264.16
 Πάτμος 102.(20), (21)
 Παῦλος (common male name) 64.26, 28; 137.28, 29 bis
 Παῦλος (the apostle) 61.10; 68.22; 87.27, 31; 88.(2); 91.26; 94.23; 103.27; 115.15;
 120.30; 121.6; 129.11; 131.15; 147.30; 149.23; 158.1; 167.2; 168.13; 173.7, 19;
 174.23; 186.26; 197.23; 204.7; 211.3; 218.33; 219.7; 224.32; 225.33; 229.26;
 233.6, 14, 17; 236.10; 237.4, 8; 259.10, (10); 261.31

Παῦλος (the apostle)—(cont.)

ὁ ἀπόστολος (= Παῦλος) 69.2, 32; 70.6, 21, 28; 71.19; 72.9, 26; 73.2, 15, 22; 74.1, 8; 76.6, 18, 19; 80.2, 5, 9, 25; 82.19, 21; 84.25; 86.1; 88.34; 89.7-8, 27; 90.1, 3, 5, 28; 113.12; 121.29; 123.2, 6, 19; 124.6, 8, 13; 125.17, 29; 126.11, 20; 128.10; 131.23; 148.20; 150.21, 34; 155.24; 169.28; 170.5, 7; 196.30; 199.9, 13, 27; 202.29; 204.3, 25; 205.7; 206.30; 207.24, 32; 208.3, 9, 11; 210.7, 11; 211.27; 214.1, 5-6, 12; 215.2, 26, 32; 221.20; 225.17; 226.1, 6; 227.9; 256.28, 31; 258.16; 262.7; 264.23

Παῦλος (of Samosata) 117.28; 218.11; 252.20

Πεντεκοστή, ἡ 155.25

Πέρσης 64.24

Πέτρος (common male name) 64.26

Πέτρος (the apostle) 87.23; 95.15; 120.30; 121.3; 128.17; 141.16; 147.14; 153.15; 216.14, 20; 223.23; 235.29; 243.17; 257.3; 263.11

ὁ πρῶτος τῶν ἀποστόλων (= Πέτρος) 87.14; 222.19

Πιλᾶτος (Πόντιος) 95.30; 96.28; 156.25; 212.(25), (26); 213.(1), (2), (10), (12), 21-2

Πισιδία 87.27

Πλάτων 63.11

Πολύκαρπος 95.18

Πολύμορφος (used as a proper name) 61.22; 62.7

Πράξεις (= Acts of the Apostles) 147.12

Προσάββατον 212.(33)

ὁ προφήτης (= Hosea) 75.14

ὁ προφήτης (unidentified) 253.14

Πτολεμαῖς 177.27

Πυθαγόρας 63.11

*Ρεβέκκα 203.(8)

*Ρωμαῖος, ὁ 64.24; 72.9; 88.1; 206.30

*Ρωμαῖος (adj.) 247.5

*Ρώμη 238.24

Σάββατον 90.(18)

Σαβέλλιος 116.22, 24, 32; 117.28

Σαλήμ 123.(7), (11)

Σαμοσατεύς 117.28

Σαμουήλ 99.12, 22; 213.(31)

Σαούλ 198.24

Σάρρα 203.(7); 211.29

Σαυρομάτης 64.25

Σεμεεί 61.10

Σεραφίμ 150.2

Σευηριανός 94.18; 181.16; 246.26

Σήθ 126.26, 28

Σίμων 61.25; 117.25

Σιών 102.(28)

Σκύθης 64.32

Σμυρναῖοι 95.26; 153.13; 229.20

Σολομών 82.1, 2, 7, 8, 12-13, 34; 83.4

Στέφανος 100.29; 128.19; 131.27; 150.12; 202.(33-4); 212.9; 260.23, 24

Συμεών 157.1

Σχόλια (by Cyril of Alexandria) 183.5

Τιμόθεος 73.22; 87.30; 121.31; 127.14; 128.9; 131.29; 197.3
Τραλλιανοί 96.25
Τρωάς 113.12

Φαραώ 122.(15)
Φαρισαῖος 130.10, 18; 131.8; 132.6; 136.29
Φιλιππήσιοι 89.26; 158.14
Φλαβιανός 93.12; 106.24; 176.27; 244.3
Φοῖνιξ (adj.) 249.6
Φωτεινός 117.29; 119.15

Χανααία, ἡ 130.30; 131.1, 6
Χερουβίμ 173.17
Χριστιανικός 83.1
Χριστιανός 71.6; 81.4; 103.1, 5

*Ωρ 213.(31)
᾽Ωριγένης 171.24; 172.12

Index of Christological Terms

This index has been compiled on the principle that its contents reflect not only Theodoret's personal Christology, but also the place of his thought in the developing Church teaching on Christ. Thus some words appear only in the patristic citations, but have been included precisely because Theodoret did not employ them.

- ἀγενεαλόγητος* 123.(11-12), (33); 124.(14), 30; 126.22
ἀγεννής 81.7
ἀγέννητος 65.25; 96.21; 123.25, 29; 126.15; 196.4; 217.27, 31, 33
ἄγκιστρον 218.20-1
ἄγκιστεία 225.2
ἄγκιστεύω 144.2
ἀδελφός 76.(21); 101.(29); 103.16; 122.(16); 169.22, 23 bis; 203.17; 204.(8), 204 (cont.) (8-9); 224.31; 225.1, 10, 11, 13, 14, 27; 226.1; 232.(2); 250.6
ἀδελφότης 204.14
ἀδιάρητος 164.10; 182.24; 209.27; 226.5
ἀδιάσπαστος 182.23
ἀδιάφθορος 99.4
ἀδιάφορος 103.30
ἀθανασία 148.(21), 24; 150.33; 176.26; 193.10; 194.15, 16; 197.18; 203.26; 218.(34); 219.4, 5-6, 7; 243.(30); 247.28; 252.24; 262.29; 264.12
ἀθάνατος 106.1; 114.28; 126.5; 138.6, 18; 147.8, 29; 148.15, 16, 19; 149.15; 152.21; 162.32; 190.7, 8, 9, 12, 13, 14, 19, 22; 192.14, 26-7, 30; 193.1, 2, 193 (cont.) 3, 4, 7; 194.10, 12; 203.13, 30; 204.30; 206.14; 216.6, 7, 9, 10; 218.12, 16, 19, 23, 25, 31; 219.2, 3 bis, 6, 10-11, 14; 220.8; 227.5; 229.1, 3; 237.16; 238.12, 20; 252.13; 256.26; 260.12; 262.10, 27, 28-9; 264.6
ἀθέατος 72.30, 33; 74.2; 107.3; 149.31; 260.25
ἀκατάληπτος 76.1; 195.32
ἀκέραιος 138.3; 259.29
ἀκήρατος 63.4; 106.14; 140.2; 145.10; 189.6; 195.7; 223.16
ἀκίνητος 191.13
ἄκραιφνής 134.12; 137.14; 144.6; 189.7; 257.17, 28
ἄκρατος 140.3; 144.7
ἄκρος 144.35; 145.19; 196.29; 200.1
ἄκτιστος 185.22; 193.2; 196.11; 217.27, 33
ἀλλάττω 184.31; 201.(17)
ἀλλοιώω 67.(12); 162.(22); 191.3; 229.3; 236.(17); 254.9
ἀλλοιώσις 68.4, 8, 16; 110.16-17; 136.33; 162.27; 191.9; 197.19; 228.34, 35; 231.26
ἄλλοιωτός 228.30
ἄλογος 64.17 bis; 113.15; 114.30; 122.24; 142.9, 10; 171.7; 184.19 bis; 185.21 bis; 209.32; 244.18
ἀμείβω 67.20; 152.25
ἀμέλει 141.1; 168.3

- ἀμετάβλητος 150.30; 186.2
 ἀμήτωρ 123.(11), (33); 124.1, (13); 125.16, 21, 22; 126.22
 ἀμιγής 138.4; 184.26
 ἄμικτος 140.4
 ἄμορφος 234.31
 ἀμήντος 62.15; 77.17; 151.33; 204.32; 205.30; 221.18
 ἄωμος 108.18; 176.12; 204.32
 ἀναβιώω 209.11, 19, 21
 ἀναβίωσις 100.17; 206.26-7; 209.31-2; 215.3; 262.3
 ἀναβιώσκω 147.26
 ἀναίρεσις 86.14; 120.22, 25 bis; 257.12
 ἀναίρέω 86.(11); 105.11; 109.3; 121.25; 130.22; 143.19; 182.11; 203.17; 211.16;
 218.13; 246.29; 257.11; 258.6
 ἀνάτιος 126.15
 ἀνακεφαλαίω 97.13, 17; 98.6; 155.1
 ἀνάκρασις 163.9; 185.2
 ἀναλαμβάνω
 CHRISTOLOGICAL USAGE 73.(25); 80.30; 85.3; 91.3, 29; 92.8, 26; 93.2 bis;
 94.16; 99.25; 106.15; 108.19; 110.32; 111.5; 112.18; 113.15-16, 17, 20, 27;
 118.1; 119.27, 31; 120.14; 128.6; 137.7; 141.4, 9, 19; 142.5-6, 9, 19;
 143.28; 145.11; 159.5; 161.24; 162.15; 163.8, 17; 166.14; 171.7; 174.1;
 177.15; 189.7; 197.30-1; 205.29; 219.32; 220.4; 230.14; 231.23-4;
 236.8, 22; 237.1; 251.2; 252.23; 256.3; 263.5, 21, 27
 NON-CHRISTOLOGICAL USAGE 86.33; 107.25; 129.(12); 133.20; 260.(32)
 ἀνάληψις
 CHRISTOLOGICAL USAGE 94.22, 29; 119.26; 133.27; 143.1; 154.4; 254.28;
 264.8, 18
 CHRIST'S ASCENT TO HEAVEN 128.18; 131.26; 135.1; 149.19; 150.16, 20;
 152.12; 174.29; 176.1; 184.1; 260.23
 ἀναλλοίωτος 66.10-11; 67.8; 89.21; 110.15; 145.10; 162.8, 32; 189.6; 196.23, 28;
 236.15; 244.12
 ἀναπίμπλημι 151.26
 ἀναρχος 125.3; 161.21
 ἀνάχυσις 183.3, 20
 ἀνελλιπής 121.22
 ἀνευδεής 162.32; 201.19, 22
 ἀνέπαφος 94.16; 261.26
 ἀνέφικτος 143.27; 195.32; 197.16
 ἀνήρ 79.32; 91.16; 92.3; 94.30; 95.7, 23; 96.17; 103.28, 29, (30 bis); 109.7, 13;
 110.27; 121.(4), (5), (11); 125.(29); 128.12, 18; 149.(25); 150.17; 160.(26);
 202.(34); 214.14; 247.7; 249.1, 16; 253.2
 ἀνθρώπιος
 WITH φύσις 84.8; 86.7; 90.11; 114.19; 115.30; 124.2, 4, 17; 128.6; 133.12;
 140.2; 177.8; 181.14; 189.4; 197.30; 201.26; 216.4; 219.21; 227.12
 WITH ψυχή 138.31; 190.12; 197.33; 218.10
 τὸ (τὰ) ἀνθρώπιον (-α) 86.12; 139.18; 227.31; 239.19; 260.1
 OTHER USAGE 92.25; 104.3
 ἀνθρώπινος
 WITH φύσις 164.8-9; 166.3; 169.25; 175.30; 180.21; 239.9; 241.21, 30;
 245.23
 τὸ (τὰ) ἀνθρώπινον (-α) 108.33; 122.29; 137.17; 138.29; 169.6, 18; 170.3, 5;
 235.10; 241.18, 32

ἀνθρώπινος—(cont.)

κατὰ τὸ ἀνθρώπινον: 80.27; 84.32; 86.13

OTHER USAGE 63.17; 73.7; 100.9; 103.15; 104.25; 108.12; 145.15; 149.21;
158.10; 159.5, 13, 20, 24, 29; 163.28; 164.20; 165.27; 168.4; 185.11;
186.19; 187.6; 203.22-3; 231.5; 238.5; 241.23; 256.17; 257.21; 264.1

ἄνθρωπος

CHRISTOLOGICAL USAGE 72.3 bis, 15, 23; 86.31; 88.20; 90.28, 29 bis; 91.1, 2 bis,
91 (cont.) 3; 96.11, 22; 98.10, 19, 25, 26; 99.8, 19, 20, 24; 100.5; 101.5, 8, 15;
102.10; 104.15; 107.7, 8, 9 bis, 11, 17, 18; 110.21; 113.34; 116.15, 17;
117.30; 119.21; 120.8, 10, 28; 121.21, 27; 122.8, 17; 127.12, 21, 23, 27,
29, 32; 128.5, 6, 7, 11, 29; 129.23; 130.7, 8-9, 10, 20; 139.14; 152.32;
153.1; 154.23 bis; 155.6, 9, 10 bis; 156.19, 20; 158.6, 22; 159.17; 160.24;
161.13-14, 16, 24; 163.4, 8; 164.1, 6, 7, 9, 20; 166.25; 168.2, 22; 169.3;
170.14, 18, 19, 20; 173.3; 174.1; 177.21, 22, 24, 25; 178.4, 11, 16, 17, 18,
20, 22, 23, 27; 179.1, 3, 10 bis, 11 bis, 12, 14, 15, 16, 17 bis, 18, 21 bis,
22 bis, 25, 28; 180.2, 3, 5, 19, 20, 24, 25 bis; 181.7, 14; 182.1; 183.6, 14;
186.14, 17, 23, 24 bis; 187.2; 189.21, 22; 198.3, 6; 200.21; 207.21, 22;
209.28; 215.21, 23, 25 bis; 216.27; 226.9; 229.28; 230.11, 13; 231.30;
232.7, 12; 233.7, 12, 18; 234.14, 26; 235.26, 29; 236.7, 20, 24, 30; 237.1;
240.11; 241.8, 19, 22; 242.2, 15, 20-1, 26, 27; 243.4 bis, 5, 8, 14, 15,
19-20; 246.25; 248.6, 7 bis, 10 bis, 12, 13, 29; 252.20; 258.2, 3; 259.16, 17;
261.15; 262.1, 4; 264.15, 17

εἰς ἀνθρώπου see εἰς

NON-CHRISTOLOGICAL USAGE

ABSTRACT 64.23, 30; 65.11; 120.23; 224.2

CONCRETE 61.11, 23; 63.21; 64.27, 32; 65.5, 7; 66.9; 69.24, 32; 72.31-2;
73.18; 74.25, 27; 84.9, 21; 85.31; 88.11-12, 15, 16; 90.12; 97.10, 14;
98.8, 17, 20; 100.10, 11; 101.16; 103.23; 104.22; 105.4, 9; 108.13; 109.1;
110.6; 112.27; 113.1, 14, 23; 114.22; 115.23; 122.11; 123.22, 24; 125.27;
126.7; 127.3, 5, 20; 136.1; 138.21, 23; 139.6; 142.7; 147.23; 148.1, 18;
149.10, 31; 153.23, 23-4, 24, 26, 28, 30 bis; 154.17 bis, 28; 155.27, 29, 33;
156.5; 158.9, 13, 18; 159.14-15; 161.8, 9, 14, 16; 164.19; 167.1, 2;
169.13, 20; 174.5, 7, 8, 10, 15; 175.2, 7; 178.13, 17; 180.13; 184.19, 20;
185.7, 12, 13, 14, 21; 186.3; 187.11-12; 190.17; 193.26; 197.8-9; 199.25;
204.26; 205.16, 24; 206.27, 31; 207.21; 208.1; 214.26, 28, 30, 30-1, 34;
219.2; 222.18; 231.18; 237.14, 28; 248.13-14; 251.19; 256.22; 260.26;
261.23; 264.24IN SCRIPTURAL QUOTATIONS 65.1, 5; 72.22, 31; 73.3; 80.5; 82.23; 89.30 bis;
90.2, 13, 14, 16, 17, 25; 98.14; 102.24; 104.11; 113.2, 3; 114.10; 115.7;
121.1; 122.2 bis; 127.15 bis; 128.13, 14; 129.31; 142.16; 168.21 bis; 178.7,
9; 206.33; 207.6, 7, 8, 13, 14; 212.23; 215.17 bis, 27 bis; 227.14; 230.1
bis; 234.25, 28ἄνθρωπος 62.2, 28; 70.25; 72.23; 85.3; 88.8; 110.16; 117.16, 19, 21, 27;
119.20; 120.2, 4; 121.22; 122.5, 10; 128.25; 130.27; 132.14, 34; 135.14;
139.11, 25, 27, 29; 142.23, 24; 143.21; 146.8; 161.10, 25-6; 162.20-1;
166.15; 168.19; 177.15; 179.5; 181.22; 183.9, 13, 20, 23; 184.2; 186.29;
199.35; 200.17; 202.23; 207.29; 209.26, 29-30; 210.18; 211.15, 23;
225.2; 228.6, 10-11, 18; 230.3; 243.28; 257.10; 262.9; 264.27

ἀνόμοιος 202.15; 214.29

ἄνους 69.26; 163.8

ἀντίτυπος 151.23; 258.5

ἀντίψυχος 237.24-5

ἀνυπαρξία 252.10, 13

- ἀνώλεθρος* 84.8; 125.3; 197.10
ἀόρατος 68.10; 72.25, (26), 27, 28, 33; 73 (2), 6, 26, 27; 74.19; 76.17; 79.31;
 101.16; 126.(13); 136.16; 138.18; 150.14; 154.24; 167.4, 15; 181.21, 23;
 185.25, 26; 195.26; 197.16; 209.28; 219.1; 227.16; 235.2; 255.20; 256.15;
 260.22
ἀόριστος 69.13; 194.28
ἀπάθεια 62.29; 184.15; 187.27; 197.18; 200.17; 205.4, 5-6; 209.17; 218.9;
 242.6; 246.32; 247.4; 248.26, 32; 249.3; 252.29-30; 261.6, 14; 263.23
ἀπαθής 96.23; 148.15, 16; 149.15; 162.20, 21, 32; 182.2-3; 189.6, 31 bis;
 190.2, 3; 200.16, 19; 201.22; 203.29; 204.16; 205.10; 209.4; 210.17-18;
 211.15; 218.29, 31, 32 bis; 219.30; 227.5, 7; 228.24, 26, 36; 233.4;
 235.14, 16; 238.20; 241.22; 242.7; 243.3; 244.7, 12; 247.18; 249.11;
 251.23, 30; 261.7, 11, 14; 262.5, 20; 263.16; 264.17, 20 bis
ἀπαλλαγὴ 138.15; 206.2
ἀπαλλάττω 149.11; 204.(20)
ἀπαρχή 89.3, 11, 13; 155.15; 161.8; 162.9, 12; 173.10, 13; 174.10; 176.10;
 204.32; 205.1; 207.(13); 215.13, (16); 230.21, 27, 28; 232.10; 238.3;
 257.8; 262.6, 7, 8 bis, 11
ἀπάτωρ 123.(11), (33); 124.1, (13), 24; 125.16, 21, 22; 126.22
ἀπεικάζω 99.27; 123.3; 210.26; 211.8, 29; 214.32
ἄπειρος 68.8; 101.4; 139.31; 144.3; 169.11; 196.12, 18; 197.8; 234.10, 13
ἀπερίγραφος 66.1; 76.1; 143.28; 149.28, 31; 150.1; 189.6; 197.17; 201.27, 30;
 202.4, 17; 209.29; 212.20; 222.30; 259.4
ἀπερινόητος 76.2; 101.4; 234.10-11
ἀπληστία 204.33; 256.20
ἄπλοῦς 110.4; 114.22; 133.18; 138.18; 143.27; 179.3; 216.28; 254.11; 260.10
ἄπλως 64.30; 88.13; 108.32; 173.20, 21; 199.20; 245.24
ἄπνους 191.13; 250.21
ἀποδεικτικῶς 206.28
ἀποκαλέω 62.1; 114.14-15; 120.8, 11, 28
ἀποκαλύπτω 73.28; 115.(17); 154.5-6; 187.3; 207.12; 215.21; 224.23
ἀποκάλυψις 75.12, 21
ἀπολαμβάνω 63.23; 98.12; 176.23; 223.5, 10, 16
ἀπολαύω 74.5; 86.28; 95.18; 109.14-15; 173.15; 206.24; 252.16; 257.25
ἀπονέμω 93.10; 139.10, 20
ἄπονος 201.19; 202.17; 241.25
ἀποσυμβαίνω 149.5-6, 8
ἀποτελέω 132.22-3
ἀποφαίνω 93.14; 105.21; 110.10; 137.29; 194.28; 203.30; 205.31
ἀποφαντικῶς 206.28; 215.15
ἀπόφασις 75.27; 206.16; 233.1
ἄπτός 152.16; 260.5
ἄπτω 63.29; 153.17; 231.31; 232.(1)
ἄρμονία 100.33; 223.10
ἄρμόττω 68.4; 85.16; 123.16, 18, 20; 124.1; 125.6; 127.29; 136.20; 137.1, 12-13;
 139.5; 142.17; 145.34; 187.8; 189.30; 248.16; 251.18
ἄρρητος 124.30; 134.9; 175.25
ἄρτος 78.8, 15, 31; 79.(15); 152.29; 177.23; 221.1, (2); 249.(32); 250.(27);
 251.(1); 261.(17)
ἀρχέτυπον 122.19, 23; 124.17; 125.8, 25; 126.1, 5, 18; 127.22; 151.19; 152.18;
 200.25; 209.23; 210.9

- ἄσαρκος 66.20
 ἀσθένεια 105.17, 19, 23; 107.15; 108.26; 131.13; 141.2; 147.(32); 149.2; 173.24;
 179.6; 181.5; 196.19; 197.20; 233.8, 11, 16; 235.16; 242.24; 245.22, 24;
 246.24; 258.(18); 259.22 bis
 ἀσθενέω 105.20; 108.3; 148.25; 236.24, 25; 259.23
 ἀσθενής 105.24, (25); 196.33
 ἀσύγχυτος 62.26; 139.27; 145.9; 163.10; 182.14, 23-4; 183.16, 25; 184.2, 7;
 257.15; 261.2
 ἀσύνθετος 143.27; 185.26; 260.10
 ασύστατος 83.1
 ἀσώματος 65.32; 74.4; 79.21; 80.29; 153.(16); 158.8; 166.21; 184.16; 189.29;
 197.29; 208.7; 216.28; 224.17; 225.15; 232.21; 234.4; 235.15; 240.25;
 245.4; 251.23, 25; 252.12; 258.7, 14; 263.12
 ἀτελής 71.29; 131.16; 142.10; 235.6; 239.4
 ἄτομον 64.13, 15, 31
 ἀτρεπτος 62.25; 66.5, 7, 8, 10, 11, 13, 15; 67.8; 81.3; 110.31; 111.4; 112.10;
 114.18; 137.3; 162.8, 32; 175.20; 189.3; 196.22; 203.30; 216.11; 219.10;
 222.30; 231.27; 236.15; 240.21; 254.3, 4 bis, 5, 9, 10 bis, 12, 16, 27;
 255.13, 19
 ἀνθαίρετος 194.20
 ἀντοαλήθεια 257.5
 ἀφανίζω 144.3; 235.16; 237.22
 ἀφανισμός 145.11, 13; 175.24
 ἀφαρμόττω 123.18
 ἄφατος 162.19; 256.13
 ἄφεις 207.20
 ἀφθαρσία 148.(21), 24; 150.33; 153.27; 237.27; 238.18; 243.29, (30)
 ἀφθαρτος 72.(26); 73.(2); 126.5; 147.28; 148.15, 16, 19; 149.14; 235.27;
 237.19, 26; 238.3, 20; 260.13
 ἀφομοίω 123.(12-13); 124.(15), 19; 126.21; 210.20
 ἀφορώ 100.23; 202.26; 233.7
 ἀφραστος 134.10; 161.26; 175.25
 ἄφωνος 191.13
 ἀφώτιστος 144.15
 ἀχώρητος 104.21
 ἀχώριστος 186.28; 227.3
 ἄψευδής 71.13; 81.21, 27; 83.20, 21, 25; 257.5
 ἄψυχος 69.26; 119.3; 122.24; 143.35; 163.7; 231.23; 240.11; 256.9; 263.26

 βασιλεία 82.20; 83.16, 19, 23, 24; 84.10, 30, 33; 89.9; 101.17; 155.26; 164.14;
 207.21, 27; 212.(34)
 βασιλεύς 75.17, 18 bis; 97.3, 8; 99.13, 14; 106.20, (22); 122.20; 123.(7), (8), (10),
 (11 bis); 157.(13); 163.24; 176.25-6; 187.7; 251.8 bis, 9 bis
 βασιλεύω 84.2-3; 91.32; 93.31; 106.(22); 207.(3), (5); 248.30
 βασιλικός 122.20, 29; 173.5; 174.9, 22; 187.7
 βελτιόω 159.29
 βίος 62.14; 83.5; 99.30; 105.26; 108.23; 126.27; 131.28; 147.16; 155.7; 174.16;
 192.20, 26, 27; 245.26
 βιώω 83.5
 βλαστέω 70.26; 72.4, 15; 86.3, 32; 87.4, 11, 20; 135.22; 136.1; 154.(8); 206.15;
 222.23
 βουλή 84.25; 85.(29); 248.17
 βούλημα 223.4; 239.16

βουλητός 195.18

βρέφος 100.14; 145.23; 257.21-2

γενεά 81.(23 bis), (32 bis); 83.(17), (18); 124.(31); 135.31; 136.10, 13, 17;
143.16

γενεαλογέω 125.(18); 135.8

γενεαλογία 88.13; 125.13; 126.25

γένεσις 126.29; 135.(6)

γενητός 232.6; 234.13

γέννα 181.17

γεννάω

REFERRING TO GOD OR CHRIST 66.11; 71.26; 72.4; 80.(16), 17, 21; 90.9;
95.28-9; 96.15, 27; 97.12; 98.11; 101.21; 104.7; 124.23, 28; 134.26;
135.32; 137.19; 140.18; 154.(3); 158.5; 161.22; 177.15; 181.20; 189.27;
196.4; 217.21, 25, 28, 34; 228.28; 229.27; 231.27; 234.12; 243.12; 245.2;
252.25; 254.11

OTHER USAGE 88.(14); 97.11; 102.18, 21; 125.20; 126.26

γέννημα 93.19

γέννησις 61.27; 72.6; 80.20; 97.14; 98.16; 100.23, 32; 104.5; 124.31; 134.34;
177.12

γεννητός 96.21; 101.3; 123.25, 30, 31

γεννήτωρ 158.6; 233.2

γένος

TYPE, KIND 64.12, 14, 16, 22, 32; 179.1, 24

FAMILY, (HUMAN) RACE 61.4, 7; 83.6, 18, 23, 24; 84.30; 95.27; 96.18, 27;
108.14; 113.25; 125.15; 145.12; 159.29; 173.13; 193.29; 205.2; 206.7, 8, 23;
255.29

γένομαι 190.8; 192.32; 218.17, 27; 219.9; 229.2; 264.13

γίνομαι

CHRISTOLOGICAL USAGE 61.28; 62.27; 66.16, 18, 29, 30; 67.17; 68.13, 14, 15,
68 (cont.) 16, 17; 69.5; 70.7, 26-7; 71.11; 72.7; 73.15; 79.23; 80.30;
88.26; 89.20; 90.28; 91.1, 4 bis, 27, 28, 30; 92.6, 27, 28; 94.15, 23, 26;
97.8, 16; 101.1, 2, 5; 102.16; 103.13; 105.15; 106.10, 12; 107.8;
110.5, 16, 17, 24; 113.16; 129.33; 135.15-16; 136.27; 143.18; 145.20, 24;
146.6, 7, 13, 19; 147.8; 152.11; 154.22; 155.11; 158.23; 159.16 bis, 25, 28;
161.13, 14, 26; 162.28; 163.9; 165.22; 166.15; 170.6, 9, 19; 172.10;
175.19, 24; 176.22; 178.10; 180.6; 181.8; 182.1, 13, 25; 183.9, 26; 184.7;
226.23; 228.29; 229.3; 235.27; 238.9; 239.4; 247.23; 254.6 bis, 9, 15;
255.2; 257.11, 15, 19, 30; 258.1, 13; 259.32; 262.26, 28; 264.9

OTHER USAGE 61.6, 10, 12, 13, 18; 62.16; 63.31; 64.1; 67.19, 26; 68.15;
70.8, 18; 73.5; 75.10; 78.30; 80.14; 81.8, 13, 20, 26-7; 82.1, 10; 84.14; 86.14;
87.3; 88.29; 89.5, 8; 92.3; 93.18; 95.9, 11, 19; 97.2, 16; 98.21; 100.8, 9;
101.2, 25; 102.17, 18, 19, 20; 103.28; 104.16; 105.30; 106.1, 2; 108.19,
108 (cont.) 25-6; 109.13; 111.7; 113.24, 29-30; 117.24; 124.7; 125.13, 15,
125 (cont.) 28; 126.26; 127.4; 132.24; 133.31, 34; 139.1, 4; 142.10; 143.30;
147.24, 28; 148.3, 10; 149.1; 150.27, 28; 152.16, 21; 154.11, 28; 155.32, 33;
156.6; 158.23; 159.1-2, 6, 18; 160.5, 18, 20, 25; 167.5; 168.16; 169.14, 30;
170.13 bis; 172.8, 27; 173.13, 24; 174.7, 9; 175.8; 176.25; 177.16; 179.4;
179 (cont.) 23, 25; 183.22; 184.28, 30; 188.2; 193.1, 26; 194.1, 19;
195.24, 28, 34; 196.6, 8, 23, 25, 27; 197.2; 206.13, 17; 209.11; 215.9;
221.10; 231.20; 234.12; 235.6; 236.24; 237.18; 242.1, 2, 5; 245.21-2;
246.13, 15; 248.26; 249.7; 259.23

γίγνομαι—(cont.)

- IN SCRIPTURAL QUOTATIONS 66.15, 28; 67.16; 68.19; 70.2; 88.24; 89.18, 30, 31;
90.1, 2, 13, 13-14; 91.11, 24, 27; 92.5, 21, 26; 93.16, 25; 94.4, 8, 21, 24-5;
94 (cont.) 28; 102.10, 16, 19, 21, 23 bis, 24; 103.27; 109.23; 110.7; 113.3;
114.9; 134.23; 135.5, 6; 137.23; 150.23; 158.17; 198.12; 207.13; 212.23, 32;
215.16; 230.6, 7; 254.22; 255.1, 7, 14; 256.12, 19
γυμνός 105.15; 167.7; 174.11, 17; 224.16; 246.23
γυνή 80.(15); 101.1, 3, 5; 103.(27), 28, 29, (29), (30); 104.5, 6; 158.22; 203.(7),
203 (cont.) (8); 206.17; 212.18

δεκτικός 190.5; 227.27

δεσπότης

- CHRISTOLOGICAL USAGE 71.14; 72.14; 74.20; 75.11; 77.28, 29; 78.8; 79.33;
81.22; 83.15; 87.24; 116.4; 120.29; 137.20; 140.1; 146.21; 148.7; 150.20;
151.15, 24; 152.23; 173.3; 176.5; 194.25; 210.19, 25; 220.27; 221.31;
223.5; 244.10

NON-CHRISTOLOGICAL USAGE 86.25; 151.3

- WITH Χριστός 61.25; 62.2, 3, 27-8; 79.9; 80.26, 28; 81.15; 82.11; 83.27;
85.20; 87.5, 11-12, 20; 88.17, 21; 89.2-3; 116.14; 119.21; 123.4;
124.17, 18; 127.2, 3, 5; 128.29; 135.21, 27-8; 136.15; 137.16, 17-18;
138.1; 139.8, 24-5; 206.26; 207.22-3; 216.23-4; 222.22-3; 256.28-9;
257.16; 258.10, 15, 23-4, 26, 27-8; 259.9; 261.9, 13-14, 30; 262.15;
263.24

- δηλός 64.17; 65.27; 67.14; 72.7; 73.14; 75.16; 79.3; 80.13; 86.13; 90.12;
102.9; 117.22; 133.26, 27; 146.12; 149.33; 154.20; 157.18; 197.10; 203.12;
204.14; 205.6, 9; 212.12; 214.20; 216.26; 225.8; 227.15; 248.29; 263.14

δήλωσις 211.17

- δηλωτικός 65.13, 23, 29; 114.11; 122.5; 137.25; 150.19; 197.8, 20; 198.28;
201.3; 209.30; 256.13; 264.4

διαγιγνώσκω 87.19; 190.10; 200.6; 202.14; 214.12; 226.29

- διαίρεσις 68.(28); 85.32; 109.12, 18; 139.23; 140.8; 153.8; 163.25; 173.16;
184.4; 187.18, 24; 202.12; 225.21; 226.5; 247.8

- διαιρέω 62.24; 64.19; 68.(30); 116.22; 138.27; 142.24; 153.6; 165.(14), 14;
179.15; 183.13; 184.3; 185.18, 19; 199.18; 200.26, 28; 202.24, 28; 203.12;
209.25; 225.3, 4; 260.11

διακρίνω 107.7; 170.18; 179.17; 233.27

διάκρισις 226.31

διάλυσις 138.11; 247.29 bis, 31 bis

- διαλύω 63.5; 67.29; 81.7; 111.10; 140.16; 141.6-7; 142.22; 143.12; 167.12;
200.1; 225.23; 241.3

- διαμένω 138.4; 144.6, 15; 178.17; 185.9; 206.14; 223.16; 237.19; 259.29;
262.20; 264.17

διαμορφός 192.8

διαπλάττω 80.21; 132.30-1; 133.1; 136.6, 17; 226.14; 228.14-15

διάπλασις 80.14, 23; 113.1; 133.2

διαρκής 196.27

διαστέλλω 103.27-8; 253.14

διάστημα 174.30

διαστίζω 165.12

διασάζω 75.18; 140.2; 169.19, 23; 174.12; 257.22

διατελέω 162.32; 264.16

διατηρέω 140.3; 143.6; 162.8; 183.16; 189.7; 205.30; 218.2

διαφέρω 118.32; 133.16; 142.2

- διαφθείρω 118.3-4
 διαφθορά 87.(19); 141.(17); 222.26; 223.15-16, 25; 234.6-7; 238.(23)
 διαφορά, ἡ 63.28; 64.9, 12; 65.9; 112.26; 118.4; 133.22; 135.15; 140.29; 146.33;
 148.29; 164.15; 182.10-11, 20; 183.16, 24; 216.22
 διάφορος adj. 62.6; 118.11; 132.13; 172.9; 177.1; 182.9, 28; 206.12; 229.13
 διάφορον, τό 68.8; 86.22; 116.19; 133.26; 142.23; 143.31; 144.3; 151.2;
 200.9; 202.25; 209.24; 229.11; 257.14-15
 διάφορος, ὁ 108.27; 173.25; 245.22
 διαχωρίζω 179.15
 διεκκρινέω 63.27
 δίστημι 95.4; 119.30; 122.10; 133.28; 168.12; 175.27; 176.2; 184.24; 200.11
 διοδεύω 100.33
 δίχα 62.23; 63.6; 72.28; 114.1; 115.8, 29; 126.3; 135.25; 181.1; 190.5; 191.11, 17;
 218.7; 223.3
 διχῆ 140.9; 142.22, 24
 δόκησις 66.20; 98.30; 154.22, 30; 155.10; 171.2; 177.16; 257.23, 24, 25; 258.13
 δοῦλος 81.(30); 88.(2); 89.(29); 90.(3), 10, 30, 31 bis; 94.7; 105.16; 106.(19), 20;
 113.21; 122.9; 133.13; 151.3, 5, 7; 156.4; 166.14; 167.19; 172.26; 180.10;
 185.12, 13; 187.19; 238.28; 244.12
 δυάς 140.6, 10
 δύο
 WITH πρόσωπα 135.12; 147.1; 211.12
 WITH υἱοί 69.28; 137.26; 143.8, 9, 10; 167.1; 202.24
 WITH φύσεις 127.19; 132.20, 22, 33; 134.3, 5 bis, 6; 135.28; 136.23; 137.25, 26;
 140.5; 142.25, 31; 143.10, 15; 161.26; 163.8, 10; 166.25; 181.9; 182.13, 23;
 210.16; 211.17
 OTHER USAGE 66.18; 84.(26); 112.3, 29; 113.15; 137.28; 142.8; 147.5;
 158.(29); 167.1, 25; 175.27; 176.2; 185.18; 196.(31); 210.15; 211.12, 17, 20;
 231.1; 246.9; 254.22; 260.7
- ἐθελούσιος 194.20
 εἶδος 64.13, 14, 18, 21, 22; 75.(5); 82.22; 104.25; 122.27; 133.25; 145.15;
 152.3, 15, 20; 195.17; 206.12; 233.11; 234.(24), (25), 27
 εἰκόν 67.18; 75.17; 76.16; 113.24, 26; 122.20, 21, 29, 31; 124.18; 125.7 bis, 22,
 125 (cont.) 25, 27, 28 bis, (30), 32; 126.7, 8, 11, (12), 17; 144.4; 151.19, 21;
 152.18; 158.(2), 3, 4, 5, 6; 209.12, 22, 24, 32; 210.2, 10, 17; 211.5; 251.7
 εἶς
 εἶς καὶ ὁ αὐτός 98.27; 162.13; 179.6
 WITH κύριος Ἰησοῦς Χριστός 96.18; 146.32; 154.3; 161.27; 163.11; 179.9;
 180.6; 182.13 bis, 19; 183.14, 15, 24; 202.(7); 207.(5)
 WITH λόγος 110.5
 WITH μονογενής 137.16, 27
 WITH οὐσία 64.2, 6; 116.28; 117.1; 163.22; 164.28; 165.4; 172.3; 254.2, 4;
 264.11
 WITH πρόσωπον 139.17; 163.11; 186.28; 202.10; 209.27, 30; 227.24, 31;
 254.5
 WITH υἱός 69.29, 30; 135.13; 140.9; 161.27; 163.11; 164.16; 182.10, 13, 29;
 183.26; 202.24; 208.1, 3; 257.17; 260.1
 WITH ὑπόστασις 116.24; 117.8; 163.15 bis, 16; 181.10
 WITH φύσις 62.1; 132.22, 33; 133.2, 11, 13; 134.2, 31; 135.9, 15, 23, 29;
 136.15, 21, 24; 137.25; 139.32; 140.4; 143.17, 18; 163.9, 17; 164.25, 29;
 257.10, 16; 259.28, 32; 261.1

εἶς—(cont.)

- OTHER USAGE 68.(29); 70.(24); 74.(10); 86.26, 27 bis; 95.4; 96.18, 21; 98.8, 10; 110.4 bis, 6 bis; 112.29; 113.11, 14; 116.25; 118.14; 122.(1 bis); 123.29; 127.(15 bis); 135.(6); 137.29; 142.7; 143.32; 155.13; 163.(19), 27; 164.16, 17; 168.15, (21 bis); 172.2 bis, 3, 5, 6 bis, 9, 11, 12, 15, 16; 175.23; 178.13, 14; 179.13; 183.12; 186.7; 200.(33); 201.1; 206.(31), (33), (34); 207.(1), (2), (3), (6), (7), (8), (9); 210.16; 211.14; 221.6, 7; 229.14; 237.29; 241.9, 11; 242.1; 246.9 bis; 247.22, 23; 248.31; 252.15, 22; 258.26; 259.4; 261.14
- ἐκλαμβάνω 94.26
- ἐκπτωσις 107.8; 170.19
- ἐλαττώω 140.17; 186.1
- ἐλλείπω 119.12, 19, 28; 129.16; 132.5; 138.8-9, 11-12; 224.20
- ἐμβρον 145.22
- ἐμπαθής 242.3; 251.30
- ἐμψυχος 118.1
- ἐναλλαγή 68.4; 78.26, 29; 189.16
- ἐναλλάττω 78.21; 144.35; 145.1
- ἐνανθρωπέω 114.2, 14, 16, 19; 133.12; 137.8; 140.32-3; 182.16; 183.26-7; 189.3, 25, 30; 214.23, 33; 216.9, 26, 32-3; 227.26-7
- ἐνανθρώπησις 76.5; 95.13; 104.20; 114.5, 12; 119.23-4, 29; 128.4; 133.4, 11, 12, 133 (cont.) 15; 141.21, 30-1; 150.1; 155.13; 164.22; 168.24; 177.16, 20; 182.22; 183.11, 12; 228.9; 229.1, 2-3; 237.13
- ἐνδύω 103.10; 148.(21 bis); 159.13; 195.(3); 234.32; 235.26; 237.27; 238.27; 243.(30 bis)
- ἐνοέω 94.11; 173.17; 179.18; 182.22; 209.27; 226.5
- ἐνοικέω 93.19, 27; 107.14; 237.19, 29; 238.8, 18; 242.23; 245.18; 250.2; 251.7
- ἐνότης 180.14; 182.9, 28; 185.7
- ἐνώω 134.28; 141.5; 161.15; 162.4, 7, 10, 12, 18; 170.14; 178.14; 182.1, 16; 183.2; 184.11; 186.2; 190.7; 201.11; 225.3; 241.10, 12-13; 257.13, 14; 262.24; 264.29; 265.2
- ἐνσαρκος 99.24; 154.4; 156.11
- ἐντυπώω 113.27
- ἐνωσις 62.27; 104.15; 110.7; 116.11; 122.10; 132.22, 24, 33; 133.2 bis, 5, 9, 12, 133 (cont.) 14, 15, 22, 27, 29, 31, 34; 134.1, 2, 2-3, 3, 9, 11, 12, 18, 30, 31, 134 (cont.) 33 bis, 34; 135.15, 23; 138.1, 3; 139.21, 28, 32; 142.21; 143.15, 16, 18; 144.36; 145.19; 146.6, 8; 153.6; 154.19; 161.26; 162.17, 27; 169.17; 170.15; 175.23, 25; 181.28; 182.11, 13, 14, 20, 23; 184.1, 3, 7; 185.4, 28; 186.8; 189.5; 190.21; 200.2, 5, 18, 28; 202.15, 16; 209.27; 226.10, 24; 227.2, 24; 257.10, 14, 15, 18, 20, 27; 259.8, 27, 28, 32; 261.2
- ἐξίστημι 152.14; 197.10
- ἐπαλλάττω 168.11
- ἐπιλαμβάνω 69.(4), (5), 6, 31; 70.(3), 7; 71.(12-13), 15; 73.(16), (16-17); 79.33; 256.30
- ἐπιμύγνυμι 184.27, 28
- ἐπισκέπτομαι 156.2; 236.15
- ἐπιτρέπω 63.17; 76.18; 166.6; 213.(12); 259.21
- ἐπιφαίνω 74.2; 157.25; 197.29-30; 232.8
- ἐπιφάνεια 74.6; 93.22-3
- ἐπιφοίτησις 131.27; 135.2; 177.3
- ἐρανίζομαι 61.18-19, 23; 253.5
- ἐρήμος 67.4; 210.(27); 246.23
- ἐτεροούσιος 140.17; 171.3; 184.20, 21; 254.13-14

εὐθής 86.13

ἐφάπτω 185.5

ζάω 74.(21); 75.(8); 76.7, (22); 100.9; 108.11; 113.(4); 147.16; 156.3; 166.20;
175.15; 189.25; 204.(21); 211.16; 223.5; 233.17; 236.10.(10), 19; 251.1;
252.7; 260.(29)

ζωή 79.(17); 84.9, 10, 33; 96.22; 98.10; 105.18; 113.(3); 114.(9); 123.(12), (34);
124.(14); 125.2; 126.23, 29, 30; 152.30; 155.2; 168.17; 178.3; 187.9, 12;
191.18; 192.28; 195.(4); 197.(25); 204.27; 207.(5), (8), 20; 210.(28);
219.16; 221.1, (3); 231.6, 8, 9; 236.13, 14, 20; 237.(10), 11 bis, 12 bis;
240.5; 241.23 bis; 242.(11); 243.27; 245.25; 246.31; 248.16; 252.20;
256.16, 21; 261.(18); 262.23, 24, 25, 26

ζῶων 64.16, 22; 114.22, 29, 32; 116.13; 138.23; 139.4; 184.19; 192.12; 224.1;
241.11; 244.18

ζωοποιέω 128.(16); 159.31 bis; 160.3; 175.15; 185.28 bis, 29; 207.(15-16);
215.(19); 236.6, 7, 13, 19; 237.2; 241.21; 245.20; 248.8, 9

ζωοποιός 152.31; 262.22, 24, 26 bis

ζωτικός 112.24, 28; 138.7, 11; 219.28

ἡλικία 100.15; 142.(16), 17; 145.33; 160.15; 173.29; 246.2

ἡλιος 84.(16); 93.3; 109.11; 151.2, 6, (8); 167.10, 22; 234.2; 235.22

ἡλος 100.19; 148.3, 9; 157.27; 162.28; 171.15, 18; 173.27; 219.23; 232.22;
241.26; 249.21; 250.12, 14; 251.28; 260.16

θάπτω 203.(3), (7), (8), (9); 213.28, (30), (31); 214.(3); 229.27; 262.19 bis

θαῦμα 73.27; 107.10; 134.34-135.1; 238.5; 242.13, 19; 243.4

θανυμάζω 92.25; 93.11, 28; 153.8; 176.11; 213.(2), 6; 247.7; 248.34; 253.1;
256.20

θανυμάσιος 71.12; 93.21; 109.21; 125.6; 229.9

θανυμαστός 100.2; 249.13; 262.5

θανυματοργέω 242.14

θανυματοργία 89.25; 90.25; 100.16-17; 101.16

θεοδόχος 105.29; 241.7-8

θεοειδής 166.22

θεολογέω 161.2; 256.17

θεολογία 228.5; 239.16

θεολογικός 140.19, 20-1; 143.4

θεοποιέω 159.14

θεοποίησις 159.18

θεοπρεπής 107.12; 127.1; 169.18; 242.21

θεός 61.24; 62.27; 64.1; 65.19; 66.21; 67.12; 68.3; 70.9, 18; 72.2, 3, 4, 15, 17, 24;
74.7, 20, 24, 27; 75.4, 7, 9, 21; 80.1; 81.8, 19, 26, 28; 82.9, 13; 83.15, 20,
83 (cont.) 21, 22, 26; 84.1, 3, 4, 15; 85.2, 5, 18; 86.30, 31; 87.5; 88.21, 28, 31;
89.5; 90.7, 9 bis, 11, 30 bis; 91.2, 15; 93.17, 27; 95.28; 96.8, 9, 13, 14, 22, 23;
97.2, 7, 12, 13, 15; 98.17, 24; 99.18; 100.4; 101.4, 9, 20, 21 bis; 104.17, 21;
105.9, 16, 19; 106.20; 107.7, 8, 9 bis, 10, 17 bis; 108.8, 11, 12, 16;
110.18, 20, 21; 113.34; 114.6, 13, 14; 115.26; 116.4, 15; 120.7; 121.21;
122.6 bis, 7, 13, 14, 15, 17; 123.29; 125.27, 28 bis, 32; 126.7; 127.3, 13, 20,
127 (cont.) 25, 26, 29, 32; 128.29; 129.24; 130.7, 9, 19; 133.13; 134.24 bis;
136.1, 21; 137.13; 139.14; 141.22, 27; 143.23; 150.3; 151.15; 152.27;
153.1, 23, 25, 26, 27, 29, 30; 154.16, 17 bis, 24; 155.8, 27; 156.19; 157.19;
159.3; 160.11; 161.1, 13, 14, 16, 17; 162.15; 163.18, 28; 164.5, 6, 14, 18, 19;
166.13, 14, 16, 23, 25; 167.26; 168.6, 7 bis, 10, 15, 24; 169.2; 170.4, 9, 12,
170 (cont.) 18, 19, 20, 28; 171.27; 172.24, 25, 27, 28 bis, 29; 173.20;

θεός—(cont.)

- 174.14, 15, 17, 21; 175.10; 176.4; 177.21, 23, 25, 26; 178.4, 5, 13, 16, 17, 178 (cont.) 18, 19, 22, 24, 27, 28; 179.2, 10 bis, 11, 15 bis, 16, 17 bis, 18, 179 (cont.) 21 bis, 22 bis, 29; 180.2, 3, 4, 9, 13, 19, 20, 26 bis; 181.1, 7, 11; 182.10, 25 bis, 29; 183.6, 12, 15; 184.11, 13, 21; 185.3, 13 bis, 14, 22, 28; 186.2, 20, 23, 24; 187.3, 9, 12; 189.26, 27, 28; 190.26; 194.25, 27; 195.8, 9, 195 (cont.) 10, 18, 21; 196.16, 22, 30; 197.9, 14, 17, 19; 198.2, 6; 199.32; 201.22; 202.6; 205.19; 207.22; 208.13, 17, 18, 20; 209.27; 214.27, 30 bis; 215.25, 26; 216.27 bis; 217.2, 5, 12, 14; 218.6; 219.3; 222.22; 223.9; 226.21; 227.20; 228.3, 17 bis; 232.28; 233.14, 17, 28; 234.12; 235.1, 14, 235 (cont.) 19, 29; 238.27; 239.9; 240.5; 241.2; 242.14, 19, 26 bis; 243.3, 4, 5, 6, 8, 12, 20; 245.18, 26; 246.3, 6, 7, 8; 248.6, 7, 8, 10, 11, 12, 248 (cont.) 13 bis, 19, 30; 252.17, 18; 256.21 bis; 257.1, 5, 13, 14; 258.2, 3, 258 (cont.) 26; 259.4, 16 bis; 261.4, 15; 262.5, 8; 263.16, 18; 264.15, 17
- IN SCRIPTURAL QUOTATIONS 65.1; 72.13, 19, 26; 73.2, 23; 74.15, 16, 30; 75.27; 76.24; 82.25; 84.27; 85.28, 30; 87.15, 29; 88.3; 89.28, 29; 90.5, 90 (cont.) 6, 17 bis; 91.7, 9; 98.14; 106.18, 19; 113.2; 114.8 bis; 115.6, 28; 121.5, 9; 122.1 bis, 15; 123.7; 125.30; 126.12; 127.15 bis; 128.21; 129.12, 31, 32, 33; 134.22 bis; 135.4 bis, 5; 140.24, 27; 142.15, 16; 149.24; 150.13; 154.3; 160.26, 28; 168.14, 21 bis; 169.24; 170.2, 10; 172.13; 173.8, 9; 196.32; 197.22, 24; 201.5; 202.30, 31; 204.10; 206.32; 213.1; 215.31; 227.14; 232.3, 4, 16; 236.2; 239.18; 243.18, 19, 23; 250.27; 251.1; 256.14, 15
- WITH λόγος 61.28; 65.26; 66.23-4; 67.10; 68.2; 69.29; 70.6; 71.15; 73.18; 80.29-30; 88.27; 92.26; 98.17, 18-19; 99.9, 18, 20; 100.28; 101.1; 108.22; 110.31; 111.4; 112.10, 18; 113.16, 20; 114.1, 6, 14, 18; 119.26; 120.14; 128.5; 129.(33); 132.26; 134.25, 27, 29; 136.3, 23, 24; 137.3, 6; 141.9, 19; 142.19; 154.20; 161.1; 162.7, 10, 22; 163.4, 6-7; 165.4; 172.20; 175.11, 24; 179.12; 180.24; 181.28; 182.15; 183.3; 184.21; 186.15; 189.3; 192.32; 197.29; 203.31; 209.20; 214.33; 216.5, 18, 23, 26, 27, 32, 34; 217.2, 8; 218.7, 27; 225.5-6; 228.9; 232.5; 234.19; 236.10, (10), 27; 237.23; 238.8, 20; 246.31; 248.33; 254.8, 20, 27-8; 255.1, 13; 256.3-4, 30; 257.3, 6, 30; 258.1; 262.27; 263.1, 5, 7, 13, 19, 21; 264.8, 13
- WITH υἱός see υἱός
- θεότης 62.1, 3, 26, 28, 29; 68.11; 73.33; 76.18; 79.9, 14; 86.15; 88.8, 9, 11, 20; 89.24; 95.28; 101.23; 102.9, 13, 15, 30; 103.8, 12, 23; 105.22; 107.20; 110.15; 117.15, 18, 31, 32; 119.18; 120.1; 121.21-2; 122.4, 10; 130.27; 132.7, 14, 18, 34; 135.14; 139.11, 25, 26, 29, 30; 140.1; 141.1, 5; 142.17, 23; 143.3, 20; 145.14, 31, 34; 146.10; 149.19; 151.25; 155.7; 159.17, 26-7, 28, 31; 160.23, 30; 161.11, 22, 25, 29; 162.21, 31; 163.15, 163 (cont.) 25; 164.6, 16, 25, 29; 165.10, 13, 28; 166.10; 167.7-8, 14, 26; 169.11, 15; 171.25, 26; 172.4; 177.3, 8; 181.21; 182.2, 24; 184.1, 12, 27, 184 (cont.) 28-9, 32; 185.8, 16, 19; 186.29; 189.29; 199.34; 200.16, 18, 27, 200 (cont.) 34; 201.3, 10, 24; 202.23, 26; 204.16; 205.4, 10; 207.28; 209.4, 17, 26, 29; 210.18; 211.15, 22; 212.20, 30; 220.6, 28; 221.4, 23; 222.30; 223.27; 224.15, 16; 225.1-2, 15, 28; 226.20, 21; 228.6, 10, 14, 16, 228 (cont.) 18, 19, 21; 233.13; 235.5, 11, 22; 236.16, 20, 22, 29; 239.4, 8, 12; 240.7, 8, 12, 27; 241.8, 31; 242.4, 6, 29; 243.13, 19, 24, 28; 244.6; 245.3, 5; 246.13, 29; 248.32; 249.3, 12; 252.28, 29; 257.10, 31; 258.4; 259.18, 19, 32; 260.2, 8, 11; 261.1, 11; 262.9; 263.23, 26; 264.4, 19
- θεότητες 172.9
 θεοτόκος 182.15
 θεοφάνια 167.23; 177.5

- θεοφόρος 103.23; 104.3
 θεωρέω 100.29; 121.22-3; 128.(20); 132.(17); 135.28; 137.26; 146.24, (28), 32;
 148.(12); 150.(12); 155.(19); 156.30; 162.(25-6); 185.25; 186.9; 200.28-9;
 222.(3); 230.(25); 260.(18)
 θεωρία 72.32
 θνητός 66.10; 96.15; 114.29; 138.20, 23, 28; 148.14, (21), 24; 163.6; 190.7, 8, 9,
 190 (cont.) 12, 14, 15, 19, 22; 193.1, 2; 203.30; 204.29; 206.14, 17 bis, 18;
 214.31; 218.25; 224.2; 229.3; 235.24; 236.15; 238.6; 240.6; 243.(29);
 244.1; 256.25; 262.10, 23, 25 bis, 27
 θνητότης 149.11
 ἴαμα 118.23
 ἰάομαι 116.25; 131.7; 171.17, 18; 199.(12)
 ἰατρέω 118.11
 ἰατρικός 118.22
 ἰατρός 96.21; 104.29; 129.15
 ἰδέα 158.11
 ἰδιάζω 184.27; 185.17
 ἰδικῶς 183.14, 15
 ἴδιος
 INDIVIDUAL PROPERTY (OPPOSED TO κοινός) 62.10; 64.12; 65.9, 25, 26;
 66.5, 6; 134.17; 138.3, 4, 17; 139.2, 6, 11, 13, 20; 199.31; 200.7, 29, 35;
 207.29; 226.23; 228.11; 247.24 bis; 258.14; 259.29, 31
 ONE'S OWN 92.29; 97.27; 98.6; 100.21; 102.12; 105.29; 153.28; 156.4; 158.19;
 159.15, 19; 170.14; 179.9; 182.26; 183.10; 185.27; 186.3, 26; 208.4;
 229.8; 230.16; 231.19; 232.30; 233.3; 235.13; 238.3, 7, 13; 240.6; 248.17;
 263.7; 265.2
 PROPER TO (WITH INFINITIVE OR GENITIVE) 80.26; 82.16; 129.7; 147.16;
 202.18; 228.17; 241.22; 259.6
 IN SCRIPTURAL QUOTATIONS 68.30; 207.33; 208.12; 210.13; 237.7; 250.25
 ἰδιά 248.8
 ἰδιότης 63.27; 65.15; 166.17; 257.12
 ἰδίωμα 186.1
 ἱερατικός 151.31; 152.10
 ἱερεῖον 237.20
 ἱερεύς 76.(23); 80.26 bis; 99.14; 123.(7), (13); 124.(15); 250.24
 ἱερεύω 208.20
 ἱερός (adj.) 109.14; 212.5; 229.4; 231.2; 233.1
 ἱερόν, τὸ 158.(26)
 ἱερουργία 208.27; 209.7, 15; 211.11
 ἱερόω 151.14
 ἱερωσύνη 123.3, 4
 Ἰησοῦς 76.(22); 87.(30); 91.(8); 97.(28); 100.8; 114.(3), 13; 121.(5); 142.(14),
 142 (cont.) (15); 150.(22); 156.16; 160.(25); 161.(4); 201.(8); 202.6, 7;
 210.(12); 212.(25), (26); 213.(2), (11), (12), (13), (14), (15), (20), 24;
 215.(30), (31); 220.(21), (22); 232.(16), 17; 236.3; 237.5; 239.(18);
 243.13, (18); 259.(1); 260.(32)
 WITH Χριστός 84.31; 87.(31); 88.(2); 89.(1-2), (10-11), (28); 91.(7);
 96.9, 13, 18, 23, 26; 98.26-7; 99.30; 113.34; 114.2, 12; 122.(2); 127.(15-16);
 131.(30-1); 135.(7), 14; 142.26; 153.1, (2); 154.(2), 3; 158.(16); 161.14-15,
 161 (cont.) 20, 27; 163.10; 164.7; 168.(14), (22); 175.10; 178.3, 5, 11;
 179.27-8; 180.6, 8-9; 182.19; 183.14, 15; 189.20, 22; 198.2; 200.21-2;
 202.(7); 206.(33); 207.(5); 228.8; 229.22; 236.7

- ιστορέω* 202.6; 212.23, 32; 213.8; 263.30
ἱστορία 71.23; 75.2; 125.10; 126.30; 145.26; 170.25; 199.3; 203.16; 211.27;
 221.12, 15; 258.23; 259.3

κανών 93.32; 119.5, 16; 120.18; 139.26; 143.6; 147.25; 208.28; 216.17; 247.12
καρπός 67.23; 68.7; 77.21, 28, 33; 78.(14); 87.(16); 97.2, 7; 154.(9), 10;
 190.34; 222.23; 257.1; 263.18
καταβαίνω 100.5; 104.(14); 105.15; 115.3; 140.(24); 164.(11); 175.1, 2;
 226.(18), 33; 251.1
κατάβασις 165.26-7
καταλαμβάνω 83.6; 126.27; 255.(23)
καταληπτός 195.30; 234.2
κατάρα 91.(27), 27, 28; 92.6; 94.(8), (9), 10, 13, (24), (25), 25, 26, 27; 159.12;
 184.15; 211.3, 4; 230.(7), (8)
καταράσμαι 70.(14 bis); 194.(7)
κατάρατος 211.4
καταρχή 161.1
κατασκηνώ 231.8
καταφύγω 118.17
κατοικέω 101.23; 104.16; 106.7; 175.22; 183.19, 22; 234.32
κατοίκησις 175.20
κενός 63.5; 88.(32), (33); 187.22; 248.31
κενώω 89.29; 106.(19); 110.10; 172.25; 247.30
κένωσις 110.9 bis
κεράννυμι 134.8; 140.3; 144.5, 19; 162.12-13; 184.23; 257.19
κίρνημι 104.18
κλήσις 67.31; 104.18; 115.23 bis
κοιλία 82.(25); 97.2, 7; 99.16, 19; 115.(16); 122.25
κοινός
 COMMON PROPERTY (OPPOSED TO *ἴδιος*) 64.12, 27; 65.9, 18, 22, 24; 66.4, 5, 7,
 66 (*cont.*) 9, 10; 139.12; 159.14; 192.1, 3; 226.10, 23
 SHARED (HELD IN COMMON) 64.23; 65.11; 88.11; 89.8; 144.1; 212.4, 11;
 213.26; 215.4, 29, 32; 238.4; 262.13
 ORDINARY, USUAL 130.10; 152.3, 32; 226.9
κοινή 63.6; 65.6; 83.29; 95.2; 96.17; 224.29
κοινοῦτος 226.28
κοινωνέω 64.26; 89.13 bis; 150.34; 171.25; 192.13; 193.9; 194.9; 198.16;
 204.(18); 205.8; 206.4, 8, 26; 207.26; 220.11; 229.9-10; 232.23
κοινωνία 104.6; 106.21; 166.3; 206.20; 255.26
κοινωνός 176.17
κράμα 78.16
κράσις 139.28; 142.22; 144.2, 7, 19, 36; 145.9; 162.27; 185.31; 187.17, 23
κρεμάννυμι 156.7; 230.(8)
κρίζω 100.(30); 106.14; 157.(28); 169.28; 217.25, 28; 231.(28); 249.28;
 251.29-30
κτίσις 67.6, 9; 68.9; 90.10; 152.23; 172.19; 174.8; 248.30
κτίσμα 160.2, 3, 3-4, 5, 15; 163.22, 23; 181.7; 185.22; 187.19; 264.8
κτίστης 160.4, 7; 228.21
κτιστός 106.15-16; 116.11; 117.32; 126.1; 135.11; 138.1; 143.35; 160.2, 6;
 185.23; 193.1; 196.11; 218.25
κυριακός 102.3-4, 20; 103.8; 152.32; 160.9; 205.33; 223.15
κυριεύω 106.(22-3)

κύριος

FOR GOD, BUT NON-CHRISTOLOGICAL USAGE 65.20; 75.3

IN SCRIPTURAL QUOTATIONS 67.5; 71.21; 74.31; 80.3; 81.22; 87.7; 99.2; 100.30; 102.28; 106.22, 29; 107.1; 114.4; 130.13, 14 bis, 15, 24; 131.4; 140.24; 141.29; 150.22; 157.28; 158.15, 27, 28; 160.11; 162.2; 168.14; 177.6; 186.18 bis; 202.7, 32; 212.3; 213.26; 224.12; 227.9; 231.28; 232.15; 239.17; 243.17, 22

CHRISTOLOGICAL USAGE 74.10, 14, 17; 76.14, 29; 77.19; 79.13, 20; 84.31; 92.7; 95.27; 96.2, 6, 23; 98.27, 28; 99.7, 28, 30; 100.3; 101.28, 31; 102.6, 10; 103.2; 104.2; 106.5; 111.3; 113.4; 114.6, 13; 120.31; 121.12; 123.5; 124.20; 128.25; 129.18, 19; 130.6, 18, 19, 23, 25, 26, 28; 132.5; 135.13; 137.22; 139.15; 141.11; 145.29; 146.23, 24; 147.1, 9, 13, 16, 22; 148.1, 5; 149.29; 152.30; 153.1; 156.7; 157.12; 161.5, 6, 20, 27; 163.10; 164.4, 7, 10, 22, 29; 166.7, 15; 170.6, 7, 13, 23, 26; 171.5, 12; 175.10; 176.29; 178.11; 179.12; 180.8; 182.13, 19; 183.14; 184.28; 186.11; 187.27; 189.20, 22; 192.22; 198.2; 199.4; 200.21, 33; 202.31; 203.27; 208.34; 211.1, 7; 216.25; 220.9, 14, 16, 33; 221.16; 224.31; 225.13, 14, 15, 27, 33; 226.1, 2, 6, 8, 9, 11, 16, 25; 227.6, 17; 228.8; 230.2, 16; 231.2; 232.12, 13 232 (cont.) 17; 233.6; 235.19; 236.16; 239.4; 247.23 bis; 249.24; 250.27; 251.12 bis; 260.15, 22, 24, 28; 261.17; 262.22; 264.22

κυρίως 101.8; 168.7, 8, 9 bis, 10; 219.3

λαγχάνω 220.8

λαμβάνω 61.28; 66.18, 25; 68.16, 18; 79.13; 80.8; 88.26, 27; 89.20; 90.10, 29; 91.1; 92.24; 94.7, 27; 95.14; 97.12, 15, 18, 23, 24 bis, 25; 98.20; 100.32; 101.22; 102.1; 109.2; 112.10; 114.19, 20 bis; 118.1; 120.27; 122.8; 123.22; 124.1-2, 2; 126.32; 133.13 bis, 34; 134.4 bis; 135.31; 137.4, 12; 140.2; 145.11, 13; 146.32 bis; 147.2; 154.31; 159.20, 27; 161.1, 6-7, 8, 162.6, 9, 10; 165.17; 168.17; 171.9; 172.2, 26; 173.10; 175.28; 180.9; 182.17; 185.16; 189.4, 30; 190.4; 191.4; 197.33; 198.4; 201.27; 204.32; 205.11, 17; 206.18; 207.23; 208.8; 213.9; 214.24; 219.4; 221.16, 17, 18; 230.28; 236.30; 237.12, 17, 21; 238.12, 28; 244.15; 245.28; 248.21; 253.8; 254.6, 20; 257.8; 261.25; 263.20

IN SCRIPTURAL QUOTATIONS 80.6; 89.29; 90.3; 106.19; 113.1; 141.12, 13; 153.15; 161.10; 172.21; 207.4; 212.26; 213.15; 232.27; 236.29

λήψις 133.33; 134.1

λογικός 64.17; 69.14, 16, 19, 24; 88.26; 100.10; 112.23, 28; 113.16, 19; 114.28; 118.2; 119.31; 120.14; 138.18, 23, 28; 142.8, 9, 18 bis; 161.24; 174.8; 184.20; 185.21; 199.32, 33; 220.2; 224.1

λόγος

N.B. THE NON-CHRISTOLOGICAL USAGES OF ΛΟΓΟΣ HAVE NOT BEEN INDEXED

IN SCRIPTURAL QUOTATIONS 66.15, 28; 67.16; 68.19; 70.2; 88.23; 89.18; 90.1, 13; 91.11, 24; 92.5, 21, 25; 93.16, 25; 94.4, 21, 28; 102.9, 10, 22; 109.22; 110.7; 114.7 bis, 8; 134.22 bis, 23; 135.4 ter; 201.5 bis; 254.21; 255.1, 7, 14; 256.12, 14 bis, 15, 19

CHRISTOLOGICAL USAGE 73.15; 79.23; 92.23; 94.1, 26; 98.19, 20, 24; 99.29; 100.32; 101.9, 15; 102.3, 16, 22, 30 bis; 103.5, 12; 105.15, 21; 106.6, 10, 12; 107.12, 14; 110.5; 136.21; 137.7; 155.12; 156.1; 159.2, 13, 16, 28, 29, 30, 159 (cont.) 31; 160.2, 5; 163.16, 17, 18; 164.1, 19; 165.5, 15, 20, 22; 167.16, 17; 168.6, 8; 172.28; 178.10, 19, 20; 179.12; 181.8, 24; 182.25; 183.7, 23, 25; 186.8; 187.15; 224.15, 16; 230.11, 12; 232.18; 234.12;

λόγος—(cont.)

235.10, 11, 14, 16, 21, 25, 26; 236.5, 16, 22; 237.14, 15, 17, 19, 29;
238.7, 11, 18, 19; 242.21, 23; 243.3, 20; 245.3; 247.27; 254.23; 262.28

WITH θεός see θεός

λύσις 62.9; 73.11; 79.26; 101.11; 111.8; 118.13; 199.5; 234.6

λύω 70.30; 73.31; 79.30; 101.(12); 104.25; 112.4; 118.18; 129.(33); 135.20, 25;
139.20; 156.5; 162.(14), 15, 16; 176.3; 190.11, 21; 199.24; 200.5; 204.5;
205.12, 13; 206.24; 212.19; 220.(17), 29; 221.6, 32; 225.27; 232.28;
236.(5); 237.(6), 14; 243.(21); 245.(11), 17, 18; 247.21; 248.23; 255.8;
262.2; 264.32

μεθίημι 183.8

μειόω 180.27; 233.22

μείωσις 181.4

μένω 67.17; 68.12, 14; 78.(13); 84.(16); 89.21; 94.6, 16; 110.15; 114.16;
123.(13); 124.(15); 134.12; 137.14; 138.3; 143.18-19, 20; 144.27; 146.11,
146 (cont.) 13; 148.12, 23; 150.25; 152.14; 154.23; 166.23; 171.27 bis;
177.8-9; 182.2; 183.13; 185.7, 26 bis, 27; 186.3; 189.5-6; 190.22; 197.(6);
198.7; 200.19; 218.33; 219.14; 250.21 bis; 252.9, 11; 255.18; 256.1;
257.28; 260.9, 21; 262.5, 26

μερίζω 123.(9); 135.12; 137.26; 140.9; 147.1; 201.11; 209.32; 212.2

μερίς 86.29; 193.22; 194.29

μέρος 117.21; 119.2, 35; 174.8; 176.14; 181.11; 212.5; 241.10, 12, 13, 17;
247.13; 256.10

μεσιτεία 181.27

μεσιτεύω 84.25; 122.6; 161.16; 178.13

μεσίτης 122.(1), 4, 6, 9, 11, 30 bis; 127.(15), 18, 20; 153.27; 161.14; 168.(21);
178.12; 180.13

μεταβαίνω 82.16; 85.21; 202.18; 228.2; 259.6 bis

μεταβάλλω 67.2, 31; 68.5; 79.1; 80.12; 93.17, 25; 94.15; 102.31; 148.13, 17,
148 (cont.) 19, 23; 149.19; 150.24-5, 27, 28; 151.25; 152.11, 12; 165.21 bis;
171.26; 184.16-17; 185.3; 186.1, 5; 191.4, 10; 234.3; 258.5; 260.8, 12, 19

μετάβασις 201.32, 34

μεταβολή 72.10; 78.30; 84.11; 87.6; 94.23; 110.10-11; 145.14, 18; 146.10, 13, 20;
151.29; 185.4; 186.8; 234.32; 254.16; 255.18; 257.6, 31; 260.2-3

μεταδίδωμι 151.4; 165.17; 173.4; 191.3

μετάθεσις 86.15

μετακίνησις 110.17

μεταλαγχάνω 68.8; 78.28; 187.31; 191.27; 192.14, 18; 193.3; 194.15; 216.12;
219.27; 220.13; 262.30

μεταλαμβάνω 89.14; 147.6 bis, 10, 23; 148.7; 152.6; 191.18; 206.10; 237.18;
252.24; 258.5

μετάληψις 190.27

μεταλλάττω 234.5

μεταμείβω 93.1

μεταπίπτω 94.5; 184.15

μεταποιέω 92.7; 103.4-5; 105.7

μεταποίησης 165.12; 170.8

μετάπτωσις 94.21

μετάστασις 169.27; 183.21

μετασχηματίζω 150.(22-3); 158.(16), 18

μετατροπή 94.25

μεταχώρησις 169.29

- μετέχω 61.26; 148.28; 150.33; 153.27; 164.8; 183.7; 185.11; 187.16; 192.15,
192 (cont.) 15-16; 193.5, 7; 194.12, 16, 23; 204.(19); 206.25; 225.19;
235.11; 254.19
- μετουσία 219.4; 262.28
- μέτοχος 176.13
- μήτηρ 124.26; 125.11, 14; 137.19; 205.21
- μήτρα 99.17; 101.5; 108.19; 136.17; 145.22; 146.18; 156.2; 226.14; 233.22
- μητρῶος 100.33; 257.23
- μίγμα 213.(14)
- μίγνυμι 140.3; 143.30; 181.1, 2, 6, 7, 14 bis
- μικτός 180.27
- μίξις 181.10; 184.31
- μονογενής 62.25-6; 64.2; 65.26; 66.11; 74.(17); 89.(22); 90.(4); 98.24; 105.22;
114.6; 117.32; 119.23; 126.31; 135.12; 137.16, 27; 143.2; 161.21;
169.22, 23; 172.18-19; 177.13; 178.22; 183.2, 26; 197.(23); 200.22;
208.1-2; 209.14; 214.23; 217.8; 225.5, 8, 10, 11-12, 14 bis; 227.19-20;
240.5; 249.3, 11; 252.28; 254.5; 255.(16), 24, (32); 263.26
- μόνος 61.9 bis, 24; 63.11; 64.29; 66.2; 69.23; 70.32; 72.17, 24, (26); 73.(2), 8;
78.(13); 80.17; 83.15; 84.11; 86.31; 87.5, 21, 23, 24; 88.15, 20; 90.11, 14;
93.4; 96.9; 104.28; 105.10; 110.28; 112.20; 114.13, 14; 116.2, 12; 117.18 bis,
117 (cont.) 30, 32; 119.6, 26; 120.7; 122.5, 11; 123.29; 124.23, 28;
127.13, 20; 128.29; 131.4, 9; 132.34; 137.21; 138.32, 34; 139.2; 141.5,
141 (cont.) 9, 18; 142.22, 23; 143.26; 152.29; 161.16; 169.25; 173.(12);
174.12; 182.30; 183.23, 30; 189.16, 23; 190.32; 191.7, 16; 193.9; 197.18;
198.19; 200.6; 203.13, 25; 204.26; 206.11; 207.22; 211.9; 212.13;
215.23, 24; 216.4; 218.(34); 219.7; 223.7; 224.8; 225.8, 15; 238.6; 246.8;
247.11; 248.7, 8, 10, 11, 12, 13; 256.3, 5, 24, 25; 258.2, 26; 263.16
- μορφή 89.(28), (29); 90.(3), (5), 10, 30 bis, 31; 94.7; 105.16 bis; 106.(18), (19),
106 (cont.) 20, 23; 113.21; 122.9; 133.13 bis; 166.13, 14, 16; 167.19;
172.24, 25, 27, 28; 180.9, 10; 238.28; 241.27; 244.13
- μορφώω 167.20
- μυέω 78.27
- μυστήριον 73.(23); 78.15, 28; 79.7; 80.22; 142.1; 151.23-4, 27; 155.22; 160.21;
170.10, 11; 175.6; 178.13; 179.13, 23, 26; 181.18; 204.23; 207.12; 209.16;
210.1; 215.20; 220.24; 241.14; 250.28
- μυστικός 77.16, 33; 78.3; 79.3 bis; 86.27; 151.14; 152.14, 25; 221.18
- ναός 89.20; 93.19, 26; 101.8, 11, (13); 106.27; 108.10, 22; 160.29; 162.3 (14),
162 (cont.) 16, 19, 22; 163.2 bis; 182.17; 220.(18), (20), 29; 232.29;
233.3, 32; 234.5, 7, 19; 235.21; 236.(5); 237.(6), 24, 33; 243.(21);
245.(11), (16), (17), 18; 247.21; 248.32; 255.4; 265.2
- ναουργέω 101.15
- ναουργία 101.22
- νεκρός 87.(32); 89.4; 100.17; 102.(24); 114.30; 120.19; 121.(12); 128.(14);
131.(31); 146.9; 147.(15); 149.(26); 155.16, 31; 157.5, 24; 166.21;
175.(13); 177.24; 202.31; 207.(13), (14); 215.(5), (6), (7), (16), (17), (28);
220.(20); 229.(29); 230.(2), 22; 231.5, 6, 9; 232.8; 233.2; 234.14; 235.29;
236.(3), 3, 6, 8, 13, 19, 21; 237.2, (5), 9; 241.3; 243.(19), 23; 244.22;
248.2, 4, 6, 8, 9, 29; 261.30; 262.2
- νεκροφόρος 96.4
- νεκρώω 171.21; 238.19; 243.19, (23); 252.7, 9
- νέκρωσις 230.3; 240.7
- νοερός 195.21

- νοέω 64.29; 66.25, 29; 69.6, 23; 70.4; 71.9; 74.22, 24, 26; 75.31; 76.19; 85.27; 88.25; 90.30, 31; 91.12; 104.17; 106.26; 109.23; 112.20; 125.16; 126.24; 137.15, 17; 141.31 bis; 142.26; 145.10; 146.23; 147.1; 152.16; 156.20; 169.3; 180.4, 9; 182.28; 183.19, 22, 24; 196.30; 203.23; 211.13; 225.1; 237.11; 252.14, 15; 254.26; 257.13; 263.12, 16
- νόημα 253.2
- νομίζω 63.11; 64.7-8; 74.24-5; 94.23; 104.14; 121.29; 128.22; 129.22; 132.4; 133.4-5; 142.8, 9; 145.2; 147.18; 159.24; 163.15, 21; 164.5; 171.4, 14; 181.1, 7, 10; 200.22; 203.18, 26; 213.9; 228.6; 239.3; 244.2; 252.18, 28; 256.10, 23-4; 263.27
- νοῦς 64.31; 82.(24); 83.30; 104.28; 105.2, 9, 11; 112.28; 119.30; 133.26; 134.10; 143.1; 192.7; 198.13; 199.30; 224.27; 253.3; 256.17
- οἰκεῖος 73.28; 78.8; 81.21; 94.9; 108.20; 118.3, 26, 29, 34; 131.19; 132.7; 135.24; 140.1, 3; 146.8; 148.3; 149.11; 150.7, 30; 151.4; 152.14; 153.8; 162.19; 163.1, 2 bis; 165.15, 18; 176.13, 14; 181.1; 182.2; 194.26; 197.9; 200.5; 211.11; 214.25; 223.10, 13, 16, 30; 244.21; 246.23; 253.10; 260.13; 264.12
- οἰκειότης 153.28
- οἰκείω 211.23; 263.7; 265.2
- οἰκέω 92.1; 101.9; 108.12; 157.19; 183.21; 218.(34); 236.26-7; 251.20
οἰκουμένη, ἡ 86.26; 87.6; 93.4, 29; 108.11; 110.29; 120.28; 121.(10), 17; 149.(24); 154.(9), 10; 183.28; 189.8; 214.16; 229.11; 247.2
- οἰκητήριον 106.7
- οἰκονομέω 147.25
- οἰκονομία 96.14; 98.23, 26; 106.15; 107.27; 108.27; 109.1; 120.4-5; 125.24; 127.33; 128.1, 4, 5; 140.28-9, 29; 142.1; 147.24; 170.11; 171.1-2, 21; 173.25; 177.28; 179.23; 180.5; 204.23; 207.11; 210.1; 215.20; 220.24; 228.5; 236.26; 239.17; 241.2; 244.7; 245.22; 251.30-1
- οἶνος 67.24, 26 bis; 68.6 bis; 77.(10), 22, 28, (32); 102.(12); 157.3; 184.25
- ὁμογενής 101.31; 107.4; 263.20
- ὁμόδουλος 116.12; 138.1; 167.20
- ὁμόζυξ 223.4
- ὁμοιοπαθής 177.14, 22
- ὁμοιος 91.25; 97.26; 104.26 bis; 156.1; 158.5 bis, 11; 196.10; 201.6; 226.26; 231.9; 237.22, 26; 238.6; 255.27; 263.31
- ὁμοιότης 97.14, 18, 20; 152.18; 214.34; 258.18
- ὁμοίω 75.(15), (16)
- ὁμοίωμα 76.6; 89.(29-30); 90.(1), (13), 28, 29; 91.1, 3
- ὁμοίωσις 75.16; 171.25, 27; 187.6
- ὁμοούσιος 100.10-11, 11; 101.30; 102.29; 161.24, 25; 172.10; 184.19, 20; 227.20; 228.20; 235.6; 254.10-11, 15; 261.4; 264.13
- ὁμόχρονος 116.12; 137.31
- ὄνομα 61.21; 62.11, 17, 18; 63.26; 64.8, 23 bis, 26; 65.11, 12, 25, 26; 66.5; 76.10, 12, 20; 78.21, 22, 26, 29; 96.9, 17; 101.(29); 110.12, 25; 113.30; 114.(3); 120.16, 21, 23 bis; 121.13; 122.4 bis; 127.18, 29, 30, 32 bis; 128.6, 24; 131.(3-4), 14; 133.16, 26; 137.1; 140.5; 151.4; 152.3; 160.(29 bis), 31; 161.1; 165.7; 168.11, 13; 173.(11), 19; 198.27; 203.11, 23; 204.(8), 14; 212.4, 11, 15, (24); 213.7, 24; 214.10-11; 216.22, 23, 25; 217.19; 218.2; 222.33; 226.11, 28; 227.7; 228.10; 230.4; 240.21; 256.(9); 263.13

- ὀνομάζω 61.24; 62.19, 20; 66.2; 67.21, 23, 27; 76.30; 77.28; 78.1, 2, 10, 17, 23, 78 (*cont.*) 31-2; 79.6; 82.23; 84.32; 114.2, 7, 12, 21, 32; 115.1, 22, 30; 116.2, 13, 15, 17; 122.9, 11, 14; 124.24; 127.23; 137.20-1; 138.25; 144.22; 145.3; 149.8; 151.7; 152.2, 26, 30, 31; 173.(11); 183.6; 187.20; 194.2; 199.21, 25; 207.23; 216.33; 217.8, 9, 15, 27; 219.6; 223.31; 227.6; 232.13; 254.19; 256.16, 29; 257.4; 258.2; 262.7; 265.4
- ὄρατος 68.9; 73.26, 27; 74.27; 136.16; 152.15; 167.4; 185.25, 32; 195.28; 234.2; 260.5, 31
- ὄργανον 73.31; 159.5; 187.10, 19; 191.15; 192.8; 237.24; 248.16
- οὐράνιος 107.23; 156.3; 157.10; 181.18, 20, 21; 233.25
- οὐρανόθεν 115.23; 162.5; 163.5; 232.5
- οὐρανός 67.(5); 74.(13); 81.(25); 84.(7), (18); 85.(9); 89.4, 9; 99.18; 104.10, 104 (*cont.*) (12), (13 *bis*); 107.23; 108.23; 128.18, (20); 135.1; 136.7; 149.19, 27-8, (30); 150.(12), 16, (21); 154.4; 155.26 *bis*; 157.9, 10; 158.(15); 160.(10); 161.7, 9; 164.(11); 171.3, 8; 173.3, 4; 174.19, 26, 27; 177.14; 178.(8), (10); 186.(18); 187.12; 226.11-12, (18 *bis*), (19), 33; 234.13; 250.(27), 30 *bis*; 251.1, 2; 260.27, 30, (32), (33)
- οὐσία
- DIVINE 64.2, 6; 65.12; 66.6, 8; 75.21; 76.1; 94.5, 9, 16; 103.4, 9, 13; 108.17; 116.22, 23, 29; 117.1; 122.8; 140.18; 145.14; 150.3, 30; 152.12; 159.19; 162.4-5, 9, 16, 32; 164.28; 165.4, 6; 166.13, 16; 172.3; 181.1; 189.27; 216.12; 218.26; 227.6, 30; 228.14; 234.7; 235.8; 239.5; 254.2, 4, 11, 17, 19; 261.8; 264.11
- OTHER 63.26; 64.7, 8, 9, 10, 13; 65.10; 142.27; 144.33; 148.13, 19, 28; 149.3, 8; 152.15, 21; 162.6, 13, 15; 163.20, 23; 166.15; 172.4, 10; 175.23, 25; 201.1; 216.3; 219.3; 228.29; 238.5
- οὐσιώ 94.10
- πάθημα 91.20; 107.10; 116.25-6; 118.11; 120.21, 22, 24-5; 131.32; 165.22-3; 202.20; 219.29; 242.19; 243.5; 249.30; 250.7, 16; 251.6; 258.16
- παθητός 93.19; 96.23; 103.5; 148.14; 162.20 *bis*; 163.4; 189.30; 190.1-2; 200.18; 201.24; 203.30; 205.10; 210.18; 211.15; 227.7; 235.15; 264.18, 20
- πάθος 62.4; 100.17; 118.15, 17; 128.7 *bis*, 9, 11, 12, 17; 132.12; 135.1; 139.34; 141.3; 148.31; 156.22; 157.21, 23; 163.1, 28; 164.9, 19; 166.5; 168.25; 170.25, 27; 171.1, 11 *bis*; 179.30; 184.1, 14; 189.9, 19, 28, 29, 31; 190.2, 3, 5; 194.18, 20; 198.6, 7, 17; 200.13, 17, 18, 19; 201.20, 23, 24, 25; 203.27, 29; 204.2, 3; 206.22; 207.25, 31; 208.34; 209.16; 210.4, 26, 30; 211.10, 24; 212.2; 215.1; 216.4, 30, 32; 218.2, 3, 4, 6, 9, 28, 31; 219.8; 221.23; 222.30; 223.19; 224.16; 225.31; 226.3, 5; 227.4, 28 *bis*; 228.23, 24, 228 (*cont.*) 26, 32, 35; 230.2; 231.13, 25; 233.7; 234.22, 27; 238.26; 240.7, 12, 27; 241.27, 30, 31; 242.1, 7, 12 *bis*, 16; 243.3, 7, 15, 28; 244.11; 246.31; 247.18; 248.11, 16, 17, 18, 26, 27; 252.30; 259.11; 261.11, 15, 29; 262.17, 28; 263.7, 14, 17, 22; 264.21, 30, 31, 32 *bis*; 265.1 *bis*
- παραλαμβάνω 80.(15); 211.17; 214.(2); 251.11-12
- παραπέτασμα 76.7, 13, 14, 18; 104.22
- παρθενία 146.18
- παρθενικός 99.17; 101.5; 106.7; 108.19; 136.18; 233.22
- παρθένος 110.25; 159.21; 161.23; 236.22
- See also Index of Names, s.v. Μαρία: ἡ παρθένος
- παρισώω 139.26
- παροδικός 61.27; 104.5
- πάσχω 139.34; 154.5; 164.11; 183.20; 190.4, 5; 194.22; 198.8, 10; 200.15; 201.25; 203.31; 204.4; 205.10, 11; 209.20; 210.(13); 214.24; 215.25;

πάσχω—(cont.)

216.9, (14), 18, 34; 218.7, 8, 28, 29, 32 bis; 219.21; 222.12; 224.17, 18; 227.4, 20, 27, 30; 228.36; 229.1, 23, 27; 232.17; 234. 7; 235.10, 12 bis, 235 (cont.) 13 bis, 14 bis, 20; 236.14; 238.14, 17; 239.8 bis; 240.13, 17, 20, 240 (cont.) 21, 27; 242.5, 15; 243.6 ter, 7-8, 12, 13; 244.6; 249.19, 22, 28, 29, 249 (cont.) 31; 250.8, 10, 18; 251.3, 4, 25; 252.28; 261.11, 15; 262.4 bis; 263.1, 6, 12, 15, 16, 22; 264.17, 28

πατήρ

ABOUT GOD: 64.1; 65.14, 19, 25 bis, 27, 30, 32; 66.12; 74.(12), (14), (15), (18), 74 (cont.) (23); 75.(32); 84.4; 89.(22); 90.(5), 7; 98.24; 99.13; 101.2, (27); 102.2; 107.(6), 16 bis, 19; 121.(2); 122.7; 123.29; 124.20, 28, 31; 125.4; 126.12, 14, 15; 129.(29); 130.(1), (3), (5 bis); 134.26; 140.12, (14), 18; 153.20; 154.6; 156.26, 29; 158.4; 159.15, 19; 161.15, 21, 25, 29; 162.11; 163.7, 18, (19), 20, 22; 164.28; 165.4, 5; 168.7, 10, (14), 15; 170.(17); 172.2, 3, 5, 6, (8), 8, 11, 16; 176.7, 10, 11; 178.(8), (10); 183.7; 185.(16), 18; 187.(1); 189.27; 196.2, 6, 8; 200.(33), (34); 201.2; 209.4; 217.2, 12, 14; 226.21; 227.20, 30; 228.1, 3, 7, 14, 20; 229.23; 232.(2), (3 bis), (4), 6, 8, 232 (cont.) 31, 32; 234.10; 235.6; 236.20; 237.(4), (10), 16; 240.9; 242.6, (17), 25 bis, 28; 245.2, (8); 246.9; 248.9; 249.11; 250.(3), (20); 251.(13), 23, 24; 254.2, 15, 18; 255.(16), 26, (32); 261.4, 6, (13); 263.(24); 264.6, 10, 13

CHURCH FATHERS see Index of Names s.v. πατέρες

OTHER USAGE 70.32; 72.(12); 87.3; 97.10; 125.11 bis, 14; 136.2; 193.25; 203.(3); 205.21, 25; 206.15, 17, 18; 208.(32); 209.9; 255.29

περιάπτω 231.20, 26; 233.11

περιβάλλω 89.23; 108.2, 30; 158.11; 174.13; 245.5

περιβολή 76.30; 77.(11), 14, (32); 79.5; 102.13; 110.10, 12; 229.5

περιγραφή 145.15-16; 149.17; 152.20; 169.10, 19; 247.26-7; 260.14

περιγράφα 77.3; 126.2; 149.28, 30, 33; 201.30; 209.28; 259.5; 260.4

περιλαμβάνω 169.11; 232.22; 233.32; 247.30

περιουσία 197.11; 246.18

περιπίπτω 140.6; 172.16; 254.13

περιτίθημι 90.8, 11; 251.5; 256.23; 260.7-8

πίπτω 78.(13); 97.18; 223.1; 241.14

πλάσις 97.16 bis; 154.32

πλάσμα 98.6; 154.20

πλάσσω 65.(2); 97.13; 98.9; 99.19; 107.24 bis; 113.(2); 141.(30); 145.25; 195.(2); 231.24; 249.29; 250.22

πλάστης 97.12

πλήρης 89.(22); 236.30; 237.1; 240.26; 255.(16)

πληροφορέω 95.27

πληροφορία 76.(24-5)

πληρώω 67.4; 70.27; 82.9; 95.29; 97.3; 119.17; 122.14; 129.21; 132.17; 144.14; 147.4; 150.25-6; 160.(10); 171.20; 181.12 bis; 209.15; 210.29; 211.5;

220.31; 235.22; 237.25; 244.7-8; 248.21; 255.25; 259.5; 263.4

πλήρωμα 98.25; 102.1; 233.13

πνεῦμα

OF THE HOLY SPIRIT 64.2; 65.14, 19, 27, 28 bis; 66.1, 2, 12; 68.25, (28), (29), 68 (cont.) (31); 69.1; 73.5, (24); 76.(9); 80.13, (16), 21, 23; 85.32; 86.(1), (2), 4; 95.11; 96.14; 98.23; 99.9; 101.5; 103.25; 105.30; 106.(29); 107.(1), 3 bis; 108.11; 130.(13); 131.26; 132.30; 135.2; 136.17; 157.18; 161.(4), 8; 164.28; 177.16; 196.8; 198.31; 211.31; 216.29; 217.5, 10, 15,

πνεῦμα—(cont.)

217 (cont.) 16, 28, 31; 222.17; 231.26; 233.17-18; 238.22; 248.22; 254.2; 258.27; 259.18, 20

OF GOD OR CHRIST (OTHER THAN THE HOLY SPIRIT) 65.30, 32; 85.(28), 85 (cont.) (29 bis), (30); 86.10; 91.(7); 110.22; 115.(6); 142.(14); 154.23, 24; 158.8, 9; 161.15; 167.25; 169.(24); 178.5; 181.23; 187.16; 233.5, 24, 25

OTHER USAGE 91.4-5, (8); 105.(24); 132.(16); 146.23, (28); 148.(11); 155.(19); 156.27; 162.(25); 165.28; 173.(28); 195.(5); 222.(2); 230.(25); 250.(3), (20), 21; 251.(13) 13; 260.(18), 19; 263.(25), 25, (32); 264.(1), 3

πνευματικός 68.22; 80.24; 95.5; 96.21; 104.2; 115.12, 13 bis; 147.(33); 153.20; 156.2; 171.2, 13; 229.17; 258.8

πνευματόφορος 150.16

ποιότης 129.16; 143.32; 144.24; 179.24; 184.23

πᾶγμα 84.(26); 86.23; 120.15; 133.23; 134.1; 137.1-2; 140.30, 31, 33; 175.14; 178.5; 196.(32)

προαίρεσις 69.12-13; 258.20

προαιρέω 263.10

προαιώνιος 72.8; 88.21; 106.11; 170.6; 207.22; 215.25

προδείκνυμι 227.28

προδιαγράφω 210.3, 17; 211.11

προκάλυμμα 76.7-8

προσάπτω 62.4; 66.15; 216.4, 32; 218.3; 222.32; 224.16; 226.5; 227.25; 228.24, 33; 233.8; 243.7, 15; 244.12; 261.29; 264.21

προσαρμόττω 62.31; 83.1, 4-5; 85.31; 124.9; 125.10; 135.8, 16, 26, 29-30; 138.29; 139.13; 179.20; 190.3; 201.12; 202.11, 17; 209.20, 30; 216.31; 219.8; 225.32; 226.3, 4; 228.13, 27; 252.30

πρόσειμι (εἰμί) 197.17

προσηγορία 64.30; 67.20; 68.4, 8, 12; 77.21; 78.32-79.1; 79.10; 95.20; 121.31; 152.25-6; 169.4; 213.26; 216.30; 217.26; 218.6; 228.4

προσήκη 63.13; 84.11; 85.19, 20; 89.7; 93.3; 103.28; 114.19; 117.22; 118.8, 25, 118 (cont.) 33; 120.6; 125.2, 9; 127.3; 134.3-4, 27; 135.21, 27; 138.28, 32; 139.9, 17-18; 194.21, 29; 199.35; 202.23; 203.26, 28; 224.19; 225.16, 28; 227.2; 233.11; 248.18; 260.3

προσλαμβάνω 105.2 bis; 109.27 bis; 110.20, 25; 133.7; 138.8, 12; 143.29; 160.2; 165.23, 24; 167.10, 26; 168.23; 180.25; 181.28; 185.27; 190.1; 204.15; 228.25

πρόσλημμα 167.8

πρόσληψις 133.9; 164.6; 167.24; 183.9; 203.32; 204.15; 254.25; 259.25

προσνέμω 135.28; 209.16; 227.7; 263.17

προσόμοιος 138.14

προστίθημι 62.30; 72.11; 78.6; 79.2; 84.4; 97.1; 98.(1-2); 105.22; 119.12, 16, 24; 125.17; 129.16, 17; 130.22; 132.6; 142.8; 169.4-5; 185.21, 22; 197.4; 224.14, 19, 21, 22; 227.28; 234.28; 258.8; 263.14

πρόσφορος 77.31; 116.26, 27; 118.15, 27-8; 119.9-10, 12; 135.29; 139.10; 192.9; 194.26; 202.17; 206.22; 223.1; 253.8

πρόσωπον 62.17; 63.27; 65.(2), 13, 15; 74.(12), (20), (23); 75.(8), (32); 99.(6-7); 107.20; 113.(3); 135.12; 139.12, 17; 147.1; 163.11; 180.14; 186.28; 199.22; 202.10, 15; 209.27, 30; 211.12; 212.15; 213.24; 214.10; 226.23; 227.24, 32; 228.1, 6; 237.9; 242.29; 254.5; 260.(29)

προτυπώ 155.21; 209.31; 211.14-15

προϋπάρχω 132.26, 34; 134.1

πρωτοτόκος 84.3; 93.8; 99.18, 19 bis, 20; 155.15; 156.1; 159.6; 172.19; 230.21; 261.30, 31; 262.1, 2

- σαρκικός 96.21; 115.12; 153.19-20; 168.25
σαρκοφόρος 96.3
σαρκώ 66.23, 25; 88.31; 98.18, 25; 133.7; 136.21, 21-2, 23-4, 25, 28, 33;
137.4, 6, 7, 12, 13; 161.23; 177.18; 180.27; 182.16; 185.18 bis; 186.12;
227.26; 256.1; 263.13
σάρκωσις 67.15; 98.16; 104.20; 110.9, 15; 112.17; 133.4, 22, 27, 29; 134.2, 3;
136.26, 32; 140.32; 186.13; 201.23; 219.9; 228.36 bis; 229.29; 248.28
σάρξ 66.16, 18 bis, 19, 25 bis, 29, 30; 67.17; 68.2, 3, 11, 13, 16 bis, 17; 69.23, 29,
69 (cont.) 30; 70.6; 72.23; 73.15, 26; 74.8; 76.7, 14, 17, 19, 30; 78.10;
79.23, 31, 32; 80.30; 81.3; 87.21; 88.26, 27; 89.20, 21, 23; 91.4, 5, 29 bis, 30;
92.23, 24, 26, 29; 93.17; 94.5, 15, 16, 29; 95.31; 97.19; 98.5; 100.9, 11 bis;
102.16 bis, 17, 22, 30; 103.10, 23; 104.3, 10, 22, 26, 27; 105.10, 11, 15, 24,
105 (cont.) 29 bis; 106.5, 10; 107.10, 15, 19; 108.18, 30; 109.2, 27, 28;
110.1, 5, 7, 20, 25, 31, 32; 111.5; 112.10, 11, 18, 20; 113.16; 115.5 bis, 8,
115 (cont.) 11, 30; 120.13; 132.8, 11, 19, 28; 133.7, 27, 34; 134.24, 28, 29;
136.25; 137.4, 7, 10, 12; 139.31; 141.1, 2, 9; 142.33; 145.31, 32; 146.10, 25,
29, 30; 147.17; 153.14; 154.5, 31; 155.2, 12; 157.10, 25; 159.13, 16, 20, 28 bis;
160.30, 31; 161.2, 5, 6; 162.7; 163.5, 14, 16, 25; 164.7, 15, 29; 165.4, 6, 20;
166.21; 167.7, 25; 168.18; 169.10, 15; 171.2, 3, 9 bis; 175.24; 177.22;
178.6, 10, 19, 20; 180.3; 181.8, 28; 182.3, 4, 24 bis, 25 bis, 26, 29;
183.2, 7, 26; 184.16; 186.11; 189.4, 30; 190.1, 4, 5, 6, 7; 193.4; 200.34;
201.1; 205.8, 10, 13; 207.31; 208.24; 209.16; 216.5, 18, 34; 218.8, 11, 14,
218 (cont.) 27; 219.11, 14; 221.5; 222.25; 223.11; 224.14, 17; 225.28, 31;
226.3, 11, 20; 227.2; 228.20, 26; 229.22; 230.17, 18, 28, 29; 237.11;
238.27; 239.5, 8; 242.12 bis, 19, 24, 28; 243.3, 6, 23; 244.2; 245.28;
246.14, 16, 21, 29, 31; 248.16, 17, 18, 19, 21, 23, 26; 249.21; 250.7, 14, 29;
251.3, 4; 254.6 bis, 7, 8, 15, 16, 20, 22, 25, 28, 31; 255.2 bis, 3, 17, 18;
256.2, 3, 5, 7, 10, 23, 25, 29; 257.3, 6, 13 bis, 20, 30, 31; 258.1, 4; 259.32;
260.19; 261.1, 10; 262.22, 25, 27; 263.1, 7 bis, 12, 14, 15, 17, 20, 21, 22;
264.18, 27; 265.2
κατὰ σάρκα 72.4, 6; 87.11, 20; 88.12, 15, 19; 95.28; 96.18; 110.21; 124.20;
135.22; 154.12; 161.15; 168.25; 175.16; 181.23; 184.21; 185.17; 225.18;
257.2; 263.19
IN SCRIPTURAL QUOTATIONS 66.15, 28; 67.16; 68.19; 70.2; 72.12; 73.24;
74.1; 76.8, 23; 79.16; 87.16, 18; 88.5, 11, 23; 89.18; 90.1, 13; 91.7, 8, 11, 24;
92.5, 21, 25; 93.16, 25; 94.4, 21, 28; 102.10, 15, 23; 105.25; 109.22; 110.7;
115.7, 18, 26, 27; 132.16; 141.17; 146.28; 148.11; 155.19; 162.25; 173.29;
204.18; 216.15; 221.3; 222.2; 230.25; 249.32; 250.29; 254.22; 255.1, 7, 14;
256.9, 12, 19; 260.18; 261.17
σημαίνω 64.7, 11, 16, 23, 27; 65.12, 15; 66.1; 88.19-20; 94.22, 27; 97.6; 134.2;
152.3; 157.2; 166.15; 179.2; 183.24; 196.24; 197.3; 216.29; 263.15
σημασία 113.30
σημείον 100.20; 168.12; 245.(10)
σκηνή 93.26; 100.28; 101.9; 175.21; 254.31; 256.23
σκήνος 99.4, 29
σκηνώ 89.(19), 19; 90.(2); 92.(23), 24 bis; 93.(16), 26; 94.(28); 101.9;
175.(18), 21 bis; 183.25; 254.30 bis, 31; 255.(1-2), 2, 3, (10), (15), 30
σκήνωσις 175.20, 22
σκιά 108.31; 210.(7); 221.14
σκιογραφέω 192.7; 210.5
σπέρμα 69.(4), 5, 5-6, 6, 9, 15, (22), 26, 31; 70.(2-3), 7, (15), (23 bis), (24), 26;
71.15; 73.(16); 79.33; 80.(1); 81.(32), 33; 82.6; 83.(3), 15; 84.1, (6), (16),

σπέρμα—(cont.)

- 84 (cont.) 32; 85.3; 87.11, 20, (29), (32); 88.(5); 96.14; 97.10; 131.(31);
139.15; 152.1; 187.9; 228.14; 256.28, 30; 257.7; 263.19-20
- στολή 76.29; 77.(10), (32); 79.5; 102.(12); 174.13; 187.7; 18; 240.26
- συγγένεια 68.5-6; 79.32; 83.9, 88.2, 12, 19; 89.32; 102.7; 109.30; 143.33;
204.14 bis; 216.3; 225.18, 22, 28; 226.3, 4; 262.8, 9
- συγγενής 101.28; 258.28
- συγγίγνομαι 230.13
- συγκαταβαίνω 167.19
- συγκατάθεσις 162.1
- συγκεράννυμι 169.13; 180.15; 184.24
- συγκίρνημι 184.23
- σύγκρασις 168.12; 184.25; 186.4
- συχῆς 116.23; 137.14; 144.5; 163.9; 177.28; 179.22; 185.9; 200.9; 257.20, 27;
259.8
- συχύνω 181.9
- σύγχυσις 134.29; 139.28, 34; 140.5, 8; 142.22; 145.10; 165.18; 175.24; 181.8;
226.27; 257.13, 15; 258.11, 29
- συχωρέω 197.19; 219.29; 220.4-5; 232.28; 244.14; 259.24; 264.30, 32
- συγχώρησις 163.1
- συζεύγνυμι 122.26; 191.12; 218.6; 249.28; 256.6
- συλλαμβάνω 99.16-17; 174.1
- σύλληψις 80.19; 132.25, 26; 133.31; 145.21, 22; 146.6, 7; 162.4, 18; 165.27;
182.16; 257.19; 259.27
- συμβαίνω 92.18; 147.26; 149.4, 5, 7, 8; 150.4; 181.4; 195.7; 197.13; 208.9;
209.25; 210.(9)
- συμβασιλεύω 197.(5); 207.27
- σύμβολον 78.22 bis, 23, 32; 79.8, 13; 98.5; 100.18; 151.14, 15; 152.2, 9, 14, 25;
228.12
- συμμετέχω 193.8
- συμμετρέω 76.3
- σύμμετρος 75.29
- σύμμορφος 150.(24), 27, 28; 151.8-9; 158.1, (2), 8, 13, (17), 18; 165.23
- συμπαθέω 258.(17)
- συμπάριμι (εἰμί) 259.19
- συμπάσχω 96.10; 151.(1); 219.22, 23; 220.5 bis, 6, 7; 250.13 *ter* 15, 19
- συμπεριλαμβάνω 194.28; 203.24
- συμπεριορίζω 185.26
- συμφυής 186.2; 191.5
- συμφυῖα 185.31
- συναλγέω 118.8; 219.30
- συναμαρτάνω 192.11
- συναμφότερος 168.15; 170.23; 178.14
- συναναβαίνω 161.7
- συναποθνήσκω 197.(4); 220.8; 246.31
- συναπονεκρόω 240.8
- συνάπτω 88.19; 95.21; 99.20; 122.7, 9; 133.1, 9; 139.34; 159.17; 175.28, 29;
177.8; 180.14; 190.9, 19; 193.8; 219.31; 223.4; 233.8; 255.10; 259.19, 27;
262.21; 264.31
- συναρμόττω 71.18; 81.11; 140.21; 208.19-20
- συναφανίζομαι 246.30
- συνάφεια 106.26; 116.12; 133.28; 159.16; 175.23; 190.21; 247.26
- συνδημιουργέω 193.8

- συνδιαπρέω 168.13
 συνδιαφθείρω 244.19
 συνεγείρω 89.(1), 5-6, (10); 174.(23)
 συνενόω 153.26
 συνεπαίρω 241.8
 συνεξισόω 159.26
 συνέχω 245.6
 συνήθεια 179.28-9
 συνήθης 213.30; 233.27
 σύνθεσις 110.6; 247.28-9, 30
 σύνθετος 110.4, 6; 114.22-3, 24; 126.1-2; 138.20; 260.10-11
 σύνθρονος 157.18
 συνίστημι 69.24; 101.1; 103.13; 160.6; 169.28; 190.16; 238.5
 συνουσία 191.11; 237.14; 245.13; 262.24
 συνουσιόμα 163.5
 συντρέχω 182.29
 συνυπάρχω 132.28; 133.1
 σύστασις 234.14
 σύστημα 121.19
 σχῆμα 89.(30); 90.(14); 91.1; 108.31; 152.15, 20
 σχίζω 251.27
 σώζω 97.17; 98.6; 105.9; 107.26; 109.31 *ter*; 114.(3); 125.33; 154.15; 197.(25);
 199.34; 240.19; 248.11 *bis*; 251.17; 252.25, 26
 σώμα

CHRISTOLOGICAL USAGE 69.14, 15; 72.28; 77.12, 15, 30; 78.8, 15, 18 *bis*, 22,
 78 (*cont.*) 23, 30, 32; 79.6, 9, 11, (14), 19, 22; 80.8, (11), 12, (13), 14,
 80 (*cont.*) 17, (24), 28 *bis*, 30; 89.3; 97.25; 100.15, 21, 23; 101.15, 28, 31;
 102.4, 13, 16, 30, 31; 103.1, 5, 8, 12, 15; 104.3; 108.12; 109.30;
 112.20, 21, 22; 113.17; 117.32; 118.2; 119.26, 31; 141.5 *bis*, 18, 31 *bis*;
 142.17, 25, 28; 147.3, 8; 148.3, 13; 149.14, 16; 150.15, 17, 18, 19, 20 *bis*,
 150 (*cont.*) (24); 25, 31; 151.9, 16, 17, 23, 24 *bis*, 25, 28; 152.5, 6, 9, 12, 19,
 151 (*cont.*) 21, 23, 26, 27, 29, 31 *bis*; 156.12, 16; 157.25; 158.13, (17), 19;
 159.24, 25; 160.3, 10, 12, 15, 18, 20, (22), 24, 29; 161.24; 162.5;
 163.5, 7, 20; 164.25; 165.10, 11, 13, 22, 26, 27-8; 166.8, 10, 22, 25;
 167.8, 9; 168.4, 23; 170.24; 171.7, 13 *bis*; 177.3; 178.6; 179.28; 181.8, 23;
 184.11, 14; 185.4 *bis*, 8, 23, 25, 27 *bis*, 31, 32 *bis*; 186.2, 3, 4, 5, 7, 8;
 187.9, 15 *bis*; 19; 197.33; 198.10 *bis*; 200.18, 20, 21, 26; 201.10; 202.27;
 203.28, 32; 204.28; 205.32; 208.8, 9; 210.29; 212.15, 17, (25), (26), (27),
 212 (*cont.*) 30; 213.(1), (4), 7, 8, (12), (13), (15), 20, 26; 214.5, 33; 215.1;
 216.1; 218.7; 219.22, 24, 31; 220.4, 5, 6, 7 *bis*, 11, 14, 16, (20); 221.11,
 221 (*cont.*) 14, (19), 26, 28; 222.4, 6, 12; 223.15, 25, 27; 224.13; 226.9;
 227.8; 231.2, 5, 8, 19, 24; 233.23, 24, 25; 235.7, 13, 15, 16, 17, 19-20, 20,
 235 (*cont.*) 23, 24; 236.3, 9; 237.(7), 8, 9, 17, 21, 29-30; 238.3, 4, 5, 12, 14,
 238 (*cont.*) 17, 19, 21; 239.8; 240.8 *bis*, 12, 27; 241.4, 9; 244.7, 14, 21;
 245.1, 12, (16), 17; 246.32; 247.18, 21, 22, 23, 24 *bis*, 26; 248.4, 33;
 249.29, 30; 250.21 *bis*; 251.7, 9, 14, 15; 252.23; 255.4, 20; 257.26; 258.6,
 258 (*cont.*) 9 *bis*, 14, 15, 27; 259.6, 7, 12, 13, 20, 22, 25, 30, 31; 260.3, 5, 8,
 260 (*cont.*) 10 *bis*, 13, 19, 20, 21, 23, 24, 29-30; 261.20, 25, 27; 262.15-16,
 263 (*cont.*) 21; 263.3, 5, 27; 264.9, 23, 26, 27

OTHER USAGE 62.11; 69.18, 24; 97.27; 101.31; 106.8; 107.23-4; 112.27;
 113.(5), (7); 114.26, 29; 115.4; 118.10; 119.1, 3; 137.28; 138.5, 7, 16, 19;
 139.1, 6, 22, 26, 27, 31, 34; 144.1; 145.9; 147.28, (32), (33); 148.2, 18,
 148 (*cont.*) 25 *bis*; 149.3, 5, 10; 150.(23), 26, 32; 151.9; 158.(16), 18;

σῶμα—(cont.)

- 159.30; 169.14; 174.11; 184.19, 25 bis, 26, 31; 185.7; 186.3; 190.14, 31, 32;
191.5, 6, 7, 10, 11, 17, 18, 27, 28, 34; 192.1, 5, 9, 11, 20, (23), (24); 193.8;
198.14, 15, 19; 199.6, 7, 12, 19, 24, 31; 200.5, 6, 7, 8, 10; 202.35;
203.3, 5, 10, 11, 13, (20), 23, 25 bis; 204.28; 206.4; 212.12, 13, 14, 21;
213.28, 29; 214.11, 15, 17, 18; 215.13; 219.27, 28, 30; 220.(10);
223.3, 7, 13; 229.6; 231.6, 13; 234.2; 236.9; 238.17, 22; 239.(11); 244.19;
249.22, (26), 28, 29; 250.16; 252.8, 11, 25; 258.28; 261.21, 23, 26; 264.24
- σωματικός 100.33; 102.7; 105.11; 106.26, 27; 141.26; 157.21; 158.9; 177.2;
198.25; 202.20; 233.28; 237.24; 244.11; 258.7, 8
- σωματοποιέω 158.9
- σωμάτων 110.1; 247.27
- σωτήρ 62.29; 71.3, 7, 9; 74.6; 77.6, 23, 27; 78.21; 82.9; 84.11; 85.3; 86.16;
87.(30); 91.5; 99.3; 103.10; 116.17; 120.17, 28, 31; 125.8; 127.18, 23;
128.10; 129.22; 131.26; 132.20; 135.26; 136.12; 139.13; 142.26; 147.24;
150.(22); 155.22; 157.12; 158.(15); 159.24; 167.3; 172.29; 185.22; 187.9;
200.8; 206.23; 208.32; 210.16; 214.6; 215.3, 29; 216.25; 218.16-17, 23, 26;
220.11; 229.22; 230.28; 244.20; 248.2; 258.12; 262.6; 264.22
- σωτηρία, ἡ 69.32; 71.16; 90.12; 98.12; 102.2; 105.1 bis; 118.2-3; 120.22, 25;
131.19-20; 142.10; 153.25; 154.16; 159.18; 160.4; 168.23; 171.8; 177.1, 20;
178.12; 189.21; 200.20; 221.8; 231.18; 256.23; 257.24
- σωτήριον, τὸ 115.(27)
- σωτήριος (adj.) 120.21; 121.7; 127.6; 183.30; 189.10; 200.24; 210.4, 26, 30;
218.2
- σώφρονέω 213.29; 218.30; 222.29; 254.10
- σώφρων 70.5; 222.32
- ταπεινός 86.(9); 106.20; 107.11, 13, 15 bis, 18; 108.25, 28, 32; 158.18; 164.1;
170.2, 3, 8; 173.23; 187.5; 227.25; 242.13, 16, 20, 22, 24 bis, 27; 245.21
- ταπεινώω 89.(30-1); 187.5
- ταπεινώσις 150.(23); 158.(16)
- τεκμήριον 196.19; 262.17
- τεκμηριώω 214.22
- τεκταίνω 126.3; 228.21
- τέλειος 69.23; 96.3, 11; 105.12; 113.20, 22; 121.22; 122.1; 131.15, 24 bis;
161.23, 26; 163.3, 17; 173.29; 183.9; 189.4; 197.30; 234.10; 235.6; 239.4
- τελειότης 105.26
- τελείωσις 240.16
- τελεσιουργέω 264.32
- τελέω 157.5; 206.16; 257.24
- τέλος 123.(12), (34); 124.2, (14); 125.3; 126.23, 29, 31, 32; 131.28; 150.10;
221.13; 228.27
- τετράς 98.30; 103.8; 159.24
- τηρέω 83.16, 24; 90.(18); 93.32; 97.17; 183.25; 213.32; 240.15
- τήρησις 207.20
- τίκτω 72.2; 99.13; 100.24; 104.7; 106.27-8; 114.(4); 145.23; 158.22; 165.26;
174.1; 178.16, 22; 179.25, 28; 184.13; 243.13; 245.1; 246.14
- τιμαλφής 139.31-2
- τόκος 146.7; 179.14, 30; 183.30; 257.20
- τρέις 62.24, 30; 101.(13); 112.27; 116.23, 24; 117.9; 142.20, 26, 31; 143.11 bis;
155.21; 162.(14); 219.16; 220.(18); 236.(6); 237.(6); 243.(21); 245.(11)
- τρεπτός 66.8; 67.6; 197.18; 228.30; 231.27; 254.12, 16, 18

- τρέπω* 66.26; 67.17; 68.17; 69.29; 70.6; 81.2; 91.29; 109.27, 28; 110.2, 32; 112.11; 114.16; 137.10, 12; 156.6; 162.7; 163.5; 171.26; 189.4; 244.13; 254.6; 255.2; 256.30; 257.4
τρέφω 62.20; 97.25; 100.25; 177.23; 241.23
τριας 64.6; 65.12, 22, 24; 66.4, 7, 10; 103.8, 9; 116.29; 117.8; 159.24; 216.12; 254.4, 5; 264.11
τροπή 66.15, 16, 19, 29; 67.20, 31; 68.2, 11, 13, 15; 110.4; 136.27, 33 bis; 137.1; 162.27; 175.19; 197.12; 216.10, 13; 219.15; 228.34, 35, 36; 254.8, 23, 26; 256.2, 12
τροφή 79.8; 97.25, 27; 138.5, 6, 7; 147.2, 3, 7, 8, 10-11, 23; 148.7; 152.1; 166.7; 191.8; 220.33
τυπικός 209.11; 221.13
τύπος 63.21; 79.8; 100.19; 105.27; 122.12 bis, 14, 18, 31; 124.18; 125.7, 16, 24; 127.1, 22; 152.19; 157.27; 162.28; 171.15, 18; 173.27; 200.23, 24; 208.25, 26; 209.2, 3, 4, 13, 14, 18, 19; 210.1, 4, 6, (9), 29; 211.4, 12, 23, 25, 211 (cont.) 27, 28, 30; 221.23; 231.12; 258.6; 260.17
υιοθεσία 98.16, 20; 161.8
υιός 65.14, 19, 26, 27, 31, 32; 69.28, 30 ter; 88.(4), 13 bis; 98.(14); 107.(21); 115.(17); 126.14, 16; 130.(12), (15), 18, 22, (24), 25, (25), 26, 29, 31; 131.(1 bis), (3), (9); 135.(7 bis); 136.19; 137.20, 21, 26; 139.15; 140.6, 9, 12, 17; 143.8, 9, 10, 11; 156.16; 158.(2), 3 bis, 7; 159.19; 161.10, 27; 163.11, 19; 164.28; 166.25; 168.5; 169.4, 5; 170.(21); 172.1, 2, 3, 4, 5, 6 bis, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 20, 23; 182.10, 13, 30; 184.12; 196.2, 6, 8; 197.(24); 202.24, (30); 207.(33), 34; 208.4, (12), (14); 209.4; 217.10, 15 bis; 225.8; 226.25; 228.1, 4; 232.32 bis; 233.3; 234.(25); 236.29; 237.(4), 8, (10), 16; 240.14; 242.3, 6; 243.16, 24, (25); 246.9; 248.21; 250.(25), (26), 29; 254.2, 14, 15 bis; 257.17; 260.1; 261.4, 7
υιός ανθρώπου 78.(12); 96.19; 98.19; 104.(14); 110.9, 24; 121.2; 127.27; 128.(20); 137.19; 139.14; 149.(29); 150.(13); 164.10; 178.26; 197.34; 210.(27); 226.(16-17), (18-19), 21-2, 24, 30; 227.1; 260.26-7
υιός θεού 90.7; 95.28; 96.19; 98.19-20, 21; 100.3; 101.10; 110.9, 24; 114.6; 123.(13); 124.(15), 19; 126.21, 31; 127.25, 26; 130.2; 135.13; 137.18; 139.14; 140.33; 156.11; 158.1; 161.20, 27-8; 163.22, 26; 164.16; 171.30-172.1; 177.13; 178.25; 187.5-6; 189.25, 26; 197.29; 198.8; 200.13, 22; 202.29; 203.27; 204.1; 208.1, 3; 214.23; 226.24, 29; 227.29; 228.2, 8, 30; 237.26; 238.26-7; 252.6
υπαρξίς 72.8; 170.7; 171.28; 217.12
υπάρχω 65.23, 29; 72.5; 83.9; 88.15; 89.(28); 90.(5); 106.(18); 117.31; 122.5, 5-6; 125.(30-1); 127.5; 130.9; 136.16; 150.18, (22); 154.13; 158.(15); 161.28, 29; 162.11, 17; 165.15, 16, 17 bis; 166.13, 14, 16; 172.11, 28 bis; 178.12, 28; 183.6; 184.12; 196.28; 197.8; 209.30; 221.14; 238.21; 255.27; 256.13, 22; 264.4
υπερβαίνω 86.7; 124.4; 134.10; 172.30
υπερβάλλω 173.(21); 176.22
υπερβολή 166.4; 172.26; 194.22; 196.24; 219.17; 247.15-16; 259.31
υπερυψώω 160.(28)
υπέρχρονος 216.28
υποβάλλω 157.26; 163.14; 173.28; 189.31; 248.18
υποδείκνυμι 129.(29); 131.32; 146.14, 25; 157.27; 177.1; 180.8; 202.22; 260.16
υποδέχομαι 86.26; 180.24, 25; 181.2-3; 191.2; 229.18
υπολαμβάνω 63.9
υποληπτέον 201.9

- ὑπόληψις 241.32
 ὑπομένω 66.19, 30; 68.2-3; 96.10; 138.12, 16; 139.28; 144.2; 159.7; 164.9;
 176.8; 189.19, 28; 190.2, 9, 32; 191.7; 192.27, 30; 194.18; 197.(5); 198.6;
 200.13; 201.(17), 21, 25; 204.2; 209.13, 14; 211.10; 216.10; 219.11, 14, 15;
 223.15, 25, 27; 229.1; 230.13-14; 232.22; 234.3, 6; 238.26; 245.1;
 254.8, 16; 255.17; 256.2; 257.7; 263.3
 ὑπόστασις 63.26-7; 64.7, 9, 11, 13; 65.10, 13, 14, 23, 24, 28-9; 66.2, 5, 6;
 116.23, 24; 117.7, 8-9, 9; 154.22; 163.15, 16, 17; 164.2; 172.(14); 181.10;
 183.2; 209.25; 228.29
 ὑποτίθημι 159.2; 204.31; 259.13
 ὑφίστημι 64.11; 100.10; 170.13; 171.22; 191.9; 234.6; 241.25-6; 259.7; 264.30
 ὑψηλός 107.14, 18; 170.8; 227.24; 240.22; 242.15, 23, 27
 ὑψιστος 98.(14); 105.31; 123.(7); 160.30, 31 bis; 165.(25); 170.3, 4 bis; 233.18-19
 ὕψος 170.15; 173.14; 174.30
 ὑψώω 160.30, 31; 170.(2), 2, 4, 5 bis, (10-11); 180.21; 186.16; 210.(26), (27);
 234.15
 ὕψωσις 240.17

φαίνω 70.5; 80.29; 104.17; 107.27; 130.19; 133.8; 144.9; 154.23, 25, 27 bis, 30-1;
 155.7; 157.10; 158.5-6; 162.8, 13; 169.3; 177.21 bis; 181.19; 187.7; 192.31;
 201.26; 202.1; 205.27; 206.6; 222.7; 231.9; 246.28 bis; 255.(22); 256.24;
 260.1

φανερός 102.9; 156.29; 170.11; 229.26; 241.28; 252.19

φανερῶς 73.(24); 74.(1), 8; 76.(8), 17; 79.31; 156.19

φαντάζω 171.4

φαντασία 120.4; 142.1; 147.3; 171.1; 177.16, 19; 201.26; 257.23, 24, 25;
 260.17

φαντασιώω 155.9

φαντασιώδης 128.1

φάντασμα 162.7-8; 163.6; 177.20

φυσικός 116.11; 137.31; 138.2; 200.4; 235.2; 256.6

φυσιολογικῶς 191.8

φύσις

Christological usage (unless otherwise noted)

DIVINE (CHRIST AND IN GENERAL) 65.18; 66.1, 15; 67.8; 72.25, 27, 29, 30 32;
 73.26; 74.2, 19; 75.6, 17, 28; 76.17; 81.3; 89.26; 90.8, 30; 93.1; 94.21;
 106.1; 107.3; 114.11; 124.26; 127.32; 133.14; 137.6, 7; 140.1; 143.27;
 145.10; 146.10; 149.20, 31; 150.14; 151.25; 152.24; 165.20, 22, 28;
 169.17; 171.26; 175.20, 29; 179.6, 9, 32; 180.4; 181.22; 182.3; 183.20, 23;
 190.7; 192.30; 193.4; 194.24, 26; 195.7, 16, 19, 26; 197.10, 15; 200.17, 19;
 201.12, 27, 30; 202.4; 203.29, 31; 204.30; 205.11; 208.24; 212.21;
 216.12, 28; 218.19; 219.21, 24, 30; 220.9, 13; 224.17; 227.1, 3, 7; 228.12,
 228 (cont.) 26, 32; 231.27; 234.5; 240.21; 242.7; 243.27; 244.13; 245.3, 4;
 247.4, 17; 251.24; 254.28; 255.20 bis, 27, 31; 257.31; 258.5, 7, 14, 21, 30;
 259.5, 24; 260.7, 8, 10, 12, 22, 25; 261.6, 16, 29; 262.10, 20; 263.3, 4;
 264.6, 19, 28

HUMAN 68.11; 84.8; 86.7; 88.27, 31; 89.2, 3, 14; 90.11, 29, 31; 91.3; 94.22;
 95.14; 104.6; 105.23, 28; 106.16, 21; 108.2, 32; 113.27; 114.19; 115.22, 30;
 120.23, 24 bis, 27; 124.17; 128.6; 133.12, 34; 136.25; 142.28; 143.28;
 145.11, 13; 146.8, 12, 19, 25; 148.13; 149.28; 150.5, 11; 162.9, 11, 23, 30;
 163.3, 16; 164.9, 21; 165.13, 21; 166.4, 11; 169.14, 26; 173.10, 17;
 174.14, 22, 27, 30; 176.10, 16, 17, 20, 21, 25; 177.1, 8; 179.29, 30; 180.21;
 181.14 bis, 22; 182.4; 187.11; 189.4, 7; 190.5; 197.30; 201.24, 26;

φύσις—(cont.)

204.4, 15, 29; 205.29; 206.18; 207.23, 27; 216.4; 218.25; 227.10, 15, 28;
228.15, 24; 235.24, 25; 236.15; 238.8; 239.9; 241.21, 30; 245.23; 246.16,
246 (cont.) 17, 24; 251.17; 252.1, 2; 256.6; 264.20

DIVINE AND HUMAN TOGETHER 104.18; 107.7; 114.20; 122.10; 134.12, 17;
137.14; 138.3, 4; 139.9, 12, 20; 140.10; 148.17; 150.25, 27; 151.28; 153.6;
163.26; 164.8, 17; 168.2, 12; 170.18; 176.6; 177.4, 9, 28; 178.14, 15;
180.6, 8, 14; 182.10 bis, 19, 29; 183.3, 16; 184.3; 187.17; 198.3; 200.9, 29;
202.15, 16, 26; 209.24; 225.3; 226.23, 28; 257.11, 12, 17, 19, 27;
259.8, 28, 29; 263.13

δύο φύσεις 127.19; 132.21, 33; 134.5 bis, 6; 135.28; 136.23; 137.26; 140.6;
143.10, 15; 161.26; 163.8, 10; 166.25; 181.9; 182.13, 23; 210.17; 211.17

μία φύσις 62.1; 132.23; 133.2, 11, 14; 134.2, 31; 135.9, 16, 23, 29; 136.15, 21,
24; 137.25; 139.32; 140.4; 143.18; 163.9, 18; 164.25, 29; 257.10, 16; 259.28,
32; 261.1

τρεις φύσεις 142.26, 31; 143.11

SPECIAL USAGE

κατὰ φύσιν 69.9, 14; 78.18; 89.6; 94.11; 123.20; 159.17; 165.10; 183.6;
197.15; 201.25; 235.26; 238.21-2

(τῆ) φύσει 78.30; 101.10, 21; 103.1, 15; 122.13, 17 bis; 123.17; 125.9, 23;
134.24; 159.13, 15, 17, 19; 168.16; 172.9; 186.2; 190.9; 193.7; 216.6, 9;
217.33; 235.14; 241.2; 259.16; 261.11; 262.25, 27 bis; 263.6

τὴν φύσιν (= the preceding) 101.4; 251.23

NON-CHRISTOLOGICAL USAGE 64.23, 26, 27, 33; 65.12; 68.4; 69.8, 12, 27;
74.4; 75.18; 76.3; 78.28; 79.1, 2; 84.10; 88.17; 92.28; 94.25; 108.5;
114.27, 31; 116.13; 123.23; 124.3, 4, 9; 129.16; 133.23; 138.32; 143.34;
144.2, 35; 145.6; 147.25; 148.23; 149.1, 12; 150.29; 151.20; 152.14;
167.12; 169.13; 172.5, 30; 179.24; 185.3; 186.3; 190.16; 191.3, 10;
193.3, 10; 194.9, 12, 15; 204.26; 205.16, 24; 206.24, 26, 27; 211.16;
214.29; 218.18, 25; 238.17; 241.4, 11, 13; 249.24; 251.19, 21 bis;
258.16, 19; 259.23; 260.9, 26; 261.24; 262.1, 11 bis; 264.31

χάραγμα 106.2

χαρακτήρ 62.10; 75.19; 113.25, 28; 122.19; 125.26; 126.1; 150.29; 158.10;
172.(14); 176.29; 257.21

χαρακτηρίζω 69.27

χαρίζομαι 78.7; 109.30; 160.(28), 31

χάρις 76.32; 78.30; 79.1; 89.(23); 95.5, 16; 96.17; 115.(17); 128.4; 138.2;
142.(15), (16); 167.26; 173.21, (22); 198.31; 206.(32), (33); 207.(4);
237.20; 252.5, 24; 255.(16)

χάρισμα 68.(28); 85.32; 100.5; 207.(1)

χρῆμα 62.21

χρηματίζω 80.27; 128.6; 152.23; 160.21; 206.17; 227.8; 265.3

χρηματιστής 62.20

χρῖσμα 259.19

Χριστός (cf. also δεσπότης and Ἰησοῦς) 69.11; 70.25; 71.25; 89.6; 100.3; 103.21;
104.16 bis; 105.19; 108.20, 26; 109.28; 117.15, 16, 27, 30; 119.18;
120.1, 8, 11; 121.21, 27; 122.30; 123.3; 127.12; 134.5; 135.29; 137.26;
138.28; 139.26, 29, 30; 146.32; 152.5, 6; 154.12; 155.7; 161.27; 162.15;
163.4, 8, 11, 14; 164.25; 165.11; 168.14; 170.6, 28; 171.2; 173.24; 175.14;
176.1, 4, 6; 177.20; 179.10; 180.19; 181.17, 20; 182.2, 13; 183.24;
185.8, 16; 186.4; 189.24; 202.16; 207.17, 21; 215.21, 23; 216.25, 32, 33;
228.9; 229.26; 230.3; 231.23; 232.13; 233.2, 5, 9; 234.14; 248.7, 8, 9, 10,

Χριστός—(cont.)

248 (cont.) 12, 13; 249.31; 250.19; 251.4, 10 bis, 31; 257.2, 4; 258.9; 262.11; 263.11, 12, 13, 16, 19, 22; 264.15; 265.3

IN SCRIPTURAL QUOTATIONS 70.25; 72.12; 87.16; 91.26; 94.7, 24; 114.4; 128.16; 130.12; 155.25; 173.7, 9; 175.14; 207.12, 15; 214.2; 215.5, 7 bis, 215 (cont.) 15, 19; 216.14; 229.28; 230.5 bis, 6, 7; 232.16; 239.17; 243.17, 22

WITH σωτήρ 71.4; 84.12; 86.17; 116.18; 127.23-4; 128.10; 129.22; 135.26; 136.12; 139.13; 214.6; 258.12; 262.6

χρίω 99.14; 101.20, 21, 22; 107.(1), 2, 3

χαρέω 98.20; 104.21; 144.17, 19, 33, 36; 154.17 bis; 160.11, 12; 181.11 bis, 13; 256.18

χαρίζω 114.30; 134.27, 29; 147.(13); 169.3; 200.6; 207.28; 209.25; 252.11; 264.28

χαρίς 96.26; 105.9, 10; 168.25; 170.13; 246.7, 17; 258.(19)

χαρισμός 223.28

φιλος 85.31; 155.6; 163.4; 200.21; 246.25

ψυχή 69.14, 16, 19, 24; 87.(18), 21; 88.26; 98.(3); 100.9, 10, 13; 104.27 bis; 112.21, 22, 23, 26, 28, 29; 113.(3), (6), (7), (10), 11, (13), 14, 18; 114.26, 28, 30; 115.2, 3; 116.1, (5), (6), (7); 118.2; 119.4, 26, 30, 31; 120.14; 137.28; 138.5, 6, 8, 13, 15, 17, 31; 139.6, 22, 26, 27, 31, 33; 140.(15); 141.2, 4, 5, 6, 9, (12), (14), (15), (17), 19, (23), 24 bis, 31 bis; 142.6, 7, 18, 19, 24, 27, 33; 155.32; 157.20; 161.24; 163.17; 166.25; 169.13; 172.2, 4, 5, 6, 7, 9, 12, 13, 15, 18, 20, 23, 24, 29; 185.7, 31; 186.7, 9; 187.30, 31; 190.12, 22, 31; 191.11, 13, 17, 18, 19, 27; 192.1, 4, 192 (cont.) (23), (24); 193.7; 197.33; 198.14, 16, 30; 199.5, 15, 21, 27, 31; 200.4, 6, 7 bis, 10; 202.35; 203.3, 11, 12, 18, (21), 23, 25, 26; 208.8; 212.11, 12, 20; 218.10, 11, 13, 14, 15, 17, 23, 24, 26; 219.2, 27, 28, 29, 31, 32; 220.2, 4, 5 bis, 8, (10), 11, 14; 222.25, 28, 32; 223.3, 12, 16-17, 24, 28; 224.13; 228.20; 230.17 bis; 231.16, 31; 232.(26), (27); 233.27; 236.(27), 30; 238.27; 239.10, (11), 12; 241.4; 244.18, 20, (23); 247.31; 248.3; 249.22, 249 (cont.) (26), 26, 29; 250.12; 251.28 bis, 29; 252.11 bis, 12; 254.20; 256.3, 5, 7, 25, 26; 259.21, 25, 30, 31; 261.(20), 21 bis, 23, 25, 27 bis; 263.4 bis, 28; 264.4, 8, 9, 12

ψυχικός 147.(33); 171.13

ψυχόω 186.4

Index of Biblical References

References in parentheses are allusions to a text, not direct quotations.

Genesis

1:26 ff.	(136.6-8)
2:7	113.1-4
2:17	190.27-8
3:8	140.23-4
3:19	176.17-18
4:7	165.13-14
5-7	(65.3-5)
5:3 ff.	(126.25-30)
6:3	115.6-7
6:7	65.1-2
11 ff.	(125.9-16)
12:3	70.13-15
14:18-20	(126.25-30)
18:1	74.29-30
18:21	140.24-6
22:10-13	(209.3-210.2)
22:12	140.26-7
22:16	208.14, 17, 19
22:18	80.1-2
26:23-4	(70.17-18)
27:1	198.12-13; (199.19-20)
28:13-15	(70.17-18)
32:25	(146.21-2)
41:39 ff.	(255.27-30)
46:27	113.10-11; (115.1-3)
49:8-12	(88.28-30)
49:10	71.1-3; 77.3-5
49:11	77.10-11, 31-3; (79.5-6); 102.12
49:29	203.3
49:31	203.7-9

Exodus

7:1a	122.14-15
7:1b	122.16

Psalms (LXX reference in parentheses)

1:2 (?)	(188.1-2)
16:10 (15:10)	141.16-17; (222.24-6); (223.23-5); 238.22-3; 244.23-4
22:22 (21:23)	101.29
23:1 (22:1)	99.2
24:7 (23:7)	157.12-14

Exodus—(cont.)

7:20 ff.	(67.2-4)
10:21 ff.	(67.2-4)
12:21	(210.10)
14:21 ff.	(67.2-4)
17:1 ff.	(67.2-4)
33:11	(75.3-4)
33:20	74.20-1; 75.7-8; 260.28-9
34:28	(97.25-7)

Leviticus

5:1	116.6
14:50-3	(211.20-2)
16 passim	(211.6-7)
16:15-22	(210.14-16)

Numbers

9:13	116.7-8
12:8	75.4-5
19:2-3	(210.10-11)
20:28	213.30-1

Deuteronomy

18:19	116.7-8
34:6	(156.16-17)

1 Samuel

9:18	198.24
16:1-4	(99.12-14)
25:1	213.31-2

2 Samuel

16:5-8	(61.10-12)
--------	------------

1 Kings

19:8	(97.25-7)
------	-----------

Psalms—(cont.)

31:12 (30:13)	102.23-4
34:20 (33:21)	(231.12)
38:5 (37:6)	99.6-7
40:6 (39:7)	80.24
49:20 (48:21)	65.5-6
60:8 (59:10)	(103.21-2)
65:2 (64:3)	115.26
69:26 (68:27)	98.1-2
82:6-7 (81:6-7)	98.14-15
88:4b-5 (87:5)	102.24-5
89:1-2 (88:2-3)	81.22-5
89:3a (88:4a)	81.28-9; 82.4-5
89:3b (88:4b)	81.30-1; (85.8, 11); (88.28-30)
89:4 (88:5)	81.31-3; 83.3, 17-18, (22-4)
89:19-27 (88:20-8)	(84.1-4)
89:28-9 (88:29-30)	84.4-7
89:35-7a (88:36-8a)	84.15-17
89:37b (88:38b)	84.18-19; 85.9
102:27 (101:28)	67.10-11; 219.12-13
106:2 (105:2)	177.6-7
110:1 (109:1)	160.9, 13, 18; 176.15-16; 186.14, 25-6
119:73 (118:73)	141.29-30
121:4 (120:4)	258.21-2
132:11 (131:11)	(97.1-3, 7-8); (257.1-3)
135:6 (134:6)	67.5
145:21 (144:21)	256.9

Proverbs

8:22	100.30-1; (106.14); 157.28-9; 231.28-9
------	---

Job

10:9-12	195.1-5
10:13	194.(27), 31-2; 195.5-6

Isaiah

1:13-14	141.22-3
2:3	102.27-8
6:1	74.31
6:2	(150.2)
7:13	97.6
11:1	85.22-3; (86.32-3)
11:1-3a	(86.3-4)
11:2-3a	85.28-30
11:3b-4	86.7-11
11:6	86.19-21
11:9	87.6-8
11:10	87.1-3
19:1	(99.27 ff.)
27:6	154.8-9

Isaiah—(cont.)

40:28	258.31
40:28-9	201.14-16
40:31	201.17-19
41:8	69.21-3
52:10	115.27-8
53:2-3a	234.24-5
53:3b	234.28-9
53:4	(92.7-9)
53:7	(211.1-2); (235.1-2)
53:8	124.31-2
55:3c	85.6-7
55:3d	85.7-8, 10
55:4-5	85.13-15
58:14	141.29
61:1	106.29; 107.1-2
63:1	240.24

Jeremiah

23:24	160.10-11
-------	-----------

Ezekiel

1:1	(75.1)
18:4	116.5
37:7 ff.	(223.8-13)

- Daniel
 7:10 (186.20-1)
 9:18 141.27-8
 10:7 ff. (75.1)
- Hosea
 12:11 75.14-15, 16
- Amos
 5:8 67.9-10
 7:12 198.23
- Micah
 1:1 (75.1)
 5:1 71.30-2; 72.5-6, 7-8
- Zechariah
 12:10 150.9-10; (166.22)
- Malachi
 3:6 67.12; 236.17
 4:2 (LXX
 3:20) (151.6-7)
- Apocrypha
- Baruch
 3:36-8 72.19-22
 3:38 (73.1, 18)
- Matthew
 1:1 135.6-7
 1:2 88.14
 1:17 (136.12-14)
 1:20 80.15-16
 1:21 114.2-4
 1:23 (216.26-7)
 2:5-6 71.26-8
 2:6 (71.30-2); (72.5-6)
 3:15-16 (95.29-30)
 5:14 151.6
 8:23 (258.22-4)
 8:24 (177.25)
 8:27 90.25-6
 9:2 (199.3-6)
 9:6 (137.18-19)
 10:24 111.2
 10:28 113.5-7; 192.22-5;
 203.20-1; 220.9-10;
 239.10-12; 249.25-6
 10:32-3 178.6-10
 13:43 151.7-8
 14:24 (177.25-6)
- Matthew—(cont.)
 14:25 (73.33); (146.18-19)
 15:22 131.1-2; (137.20-1)
 16:16 ff. (87.24-5)
 18:10 74.10-13, 22-3; 75.32
 19:26 (67.1-2); (194.27)
 20:30 131.1; (137.20-1)
 21:9 131.3-4, 9; (137.20-1)
 21:27 136.31-2
 22:42-4 130.11-14
 22:45 130.15-16, 24, 25;
 (137.21-2)
 25:31-3 (149.32-3)
 25:32 (211.7-8)
 25:41 194.7-8
 26:26 (78.15-16); 79.14
 26:28 (78.15-16); 79.15;
 221.21-2
 26:38 98.3-4; 141.15
 26:39 140.14; 243.1-2;
 245.23; 246.10, 19-20
 26:41 105.24-5
 26:64 149.29-30; (260.26-8)
 27:45 (235.22-4)
 27:50 263.32; (264.2-3)
 27:57-60 212.23-9; (236.3-5)
 28:6 212.3; 213.25-6
- Mark
 5:43 (147.18-20)
 7:32-5 (73.30-2)
 10:27 (67.1-2); (194.27)
 12:25 147.9-10
 15:37 (263.31); (264.2-3)
 15.42-6 212.32-213.6
- Luke
 1:34-5 (132.30-1)
 1:35 (105.30-1); 165.25
 1:38 162.2-3
 2 passim (100.23-6)
 2:8 ff. (145.22-5)
 2:11 97.1; 114.4-5
 2:21 (145.28-9); (258.9)
 2:22-4 158.26-9
 2:40 142.14-15
 2:51 (137.19)
 2:52 142.15-16; (160.15)
 3:23-38 (135.7-8)
 3:34-8 (136.9-11)
 4:16-23 (137.22-3)
 19:40 131.10-11
 22:19 221.19-20

Luke—(*cont.*)

- 22:20 160.22-3
 22:43-4 (98.2-3); (259.11-14,
 20-2)
 23:46 250.3, 20; 251.13;
 263.24-5, 29-30;
 (264.2-3)
 23:50-3 (213.7-9)
 24:24 (156.15-16)
 24:38-9 146.(21-2), 25-9
 24:39 132.14-17; 148.11-12;
 153.15-16; 155.18-19;
 162.(21-2), 24-6;
 169.25; 173.28-9;
 222.1-3; 230.24-5;
 260.18-19;
 (262.14-17)
 24:41-3 (147.1-4); (162.29-30)
 24:43 (153.19-20)

John

- 1:1 (90.9-10); 102.9, 15;
 114.7-8; 134.22-3;
 201.5; 256.14-15
 1:1-3 135.3-6
 1:1-9 (256.20-2)
 1:3 (104.15-16); 114.8-9;
 134.23
 1:3-4 (256.15-16)
 1:4 114.9
 1:5 255.22-3
 1:9 114.9-10
 1:14a 66.15, 27-8; 67.16;
 68.19; 70.2; (73.15);
 (79.23); 88.23-4;
 89.18; 90.1, 13;
 91.(3-4), 11, 24;
 92.5, 21, 25-6;
 93.24-5; 94.4, 21;
 102.10, 15-16, 22-3;
 (105.15); 109.22-3;
 110.7; (254.2-257.8
 passim); 254.21-2;
 255.7; 256.12, 19
 1:14ab 93.16; 94.28; 255.1-2,
 14-15
 1:14b 89.19; 90.2-3; 92.22-3;
 175.18; 255.10
 1:14c 90.4-5; 255.31-2
 1:14cd 89.21-3; 255.15-17
 1:18 74.16-18; 75.27-8
 1:29-36 (211.1)

John—(*cont.*)

- 2:4 (137.20)
 2:18 245.10
 2:19 101.12-13; 162.14-15;
 220.17-18; 236.5-6;
 243.21-2; 245.11-12, 17;
 (247.21-2); (255.3-5)
 2:19, 21 237.6-7
 2:21 245.(12-13), 16
 2:21-2 220.19-22
 3:13 104.13-14; 164.11;
 226.17-19
 3:14-15 210.26-8
 3:16 197.22-3
 4:6 97.28-9; 201.8-9;
 (202.4 ff.); 259.1-2
 (65.30-2); 169.24
 4:24 245.8-9
 5:17 107.21-2; 170.21-2;
 185.16-17; 243.25-6
 5:24 242.10-11
 5:26 237.10
 6 passim (78.8)
 6:1-15 (177.23)
 6:33 250.27, 30-251.1
 6:46 74.14-15
 6:47-51 (152.29-31)
 6:51 79.15-17; 221.2-3;
 249.32; 261.17-18
 6:55 250.29
 6:62 226.16-17
 7:3 ff. (169.22)
 7:19 121.1-2
 7:39 161.4-5, 10
 8:40 121.1-2
 8:56 208.32-4
 8:58 137.23-4
 9:1 ff. (73.28-9)
 9:16 90.17-18
 10:14-15 261.18-20
 10:18, 17 141.11-14
 10:18 172.21-2; 232.26-7;
 236.27-9
 10:30 163.19-20; (172.1-16);
 200.33
 10:32 129.28-30
 10:33 90.15-17; 129.30-1;
 227.13-14
 10:34-8 129.32-130.5
 10:36 (137.18-19)
 11:1-44 (223.5-6); (236.24);
 (241.21-2)

John—(cont.)

11:35	(98.2-3); (166.3)
11:43	(177.24-5)
12:1-2	(147.20-1)
12:23-4	78.11-14
12:27	140.15; 141.14
14:9	172.7-8; 200.33-4
14:28	107.6, (19); 169.26; 170.17; 242.17-18, (28)
15:1	77.20; (102.2)
15:5, 1	101.27
15:5	(102.6-7)
16:15	261.13
17:5	187.1-2
19:30	264.1, (2-3)
19:34	(77.23-5, 29-30); (98.4); (231.6-7)
19:38-42	213.10-20
20:17	232.1-4
20:19 ff.	(146.14-25 passim); (170.25 ff.)
20:27	(148.4-5); (162.28-9); (171.14-16)

Acts

1:4	147.12-13
1:11	(149.26-8); (166.20); 260.31-3
2:1 ff.	(222.17-20)
2:22	121.4-6; (128.17-18); 160.25-6
2:22-34	(222.21-6); (223.23-5)
2:30	(257.1-3); (263.17 ff.)
2:30-1	87.15-19
2:31	141.16-17
2:33	170.2, 10-11
2:34	186.17-19
2:36	232.15-17; 239.17-18; 243.17-19, 22-3
7:56	(100.28-9); 128.19-21; 150.12-13; (260.22-5)
8:2	202.33-4
8:26 ff.	(221.7-8)
10:41	147.14-15
12:2	(203.17-18)
13:23	87.28-30
13:29-30	236.1-3
13:30	(237.4-5)
17:30-1	121.8-12
17:31	149.23-6
20:10	113.13
20:26	253.13
27:24	259.10

Romans

1:1-3	88.2-5
1:3	88.10-11, (19-20)
1:3-4	(95.27-8)
5:10	197.23-5; 202.29-30
5:15-17	206.31-207.5
5:18-19	207.5-10
5:19	(98.8-12)
8:17	151.1
8:29	158.2
8:32	207.32-4; 208.11-12; 250.25-6
9:5	72.12-13
14:15	230.4-5

1 Corinthians

1:24	(105.19)
2:4	(164.13-15)
2:8	(164.4 ff.); 224.11-12; (225.33-4); (226.6-10); 227.9-10; (232.12); (233.6)
5:7	155.24-5
6:10	(81.4); (82.19-20)
6:14	202.31-2
8:6	202.7
10:11	210.8-9
11:7	125.29-31
11:12	103.29-30
11:24	160.21-2; 221.19-20
12:4	68.28; (85.31-2)
12:8	86.1-2
12:11	68.29-30
15:3-4	214.1-4
15:12	229.28-9
15:12-13, 17	215.5-9
15:14	88.32-3
15:20	(89.3, 11-14); (155.15-16); (230.21, 27 ff.); (262.6-11)
15:20-2	207.12-16; 215.15-19
15:21	128.13-14; 215.27-8; 230.1-2
15:22	128.15-16
15:42-4	147.30-3
15:47	104.11-12
15:48	104.12
15:53	148.20-1; 243.29-30

2 Corinthians

3:17	(65.30-2)
------	-----------

- 2 Corinthians—(cont.)
 4:13 68.30-1
 4:16 (167.1-2)
 5:20 173.7-9
 5:21 (92.5-6, 27); (211.3-4)
- Galatians
 1:1 237.4-5
 1:15-17 115.15-19
 1:19 (224.31-2); (225.13, 27-8); (226.1-2)
 3:1 (82.22-3)
 3:13 91.26-7; (92.5-6); 94.7-9, 24-5; (211.3-4); 230.7-9
 3:16 70.22-5
 4:4 103.27; (158.22-3)
 4:24 ff. (211.27-30)
- Ephesians
 1:9 175.5
 1:17 168.13-14
 1:21 173.10-12
 2:5 175.13-14
 2:6 89.1-2, (5-6), 10-11; 174.23-4
 173.(19-20), 21-2
 2:7 230.5-6
 2:13 (104.16-17)
 3:17 129.12-13
 6:13, 11 129.14
 6:14 129.14
- Philippians
 2:5-8 89.27-32; (105.16)
 2:6 90.5-6; (100.3-4)
 2:6-7 106.18-19
 2:7 90.1-2, 3, (10), 13-14, (27-8); (90.29-91.2); (110.9-10); (133.13); (166.13-17); (172.25-6); (180.9-10); (244.12-13)
 2:9 160.28-9
 3:19 82.24-5
 3:20-1 150.21-4; 158.14-17
 3:21 186.27-8
- Colossians
 1:15 126.12-13; (172.18-19)
 1:16-17 (169.27-30)
 1:18 (155.15-16); (230.21-2); (261.30-1)
 2:14 (264.22-3)
- 1 Thessalonians
 4:14 215.30-1
- 1 Timothy
 1:17 72.26; 73.2
 2:5 168.21-2
 2:5-6 122.1-3; 127.15-16; (128.10-11)
 3:16 73.23-5; 74.1, 3; 76.8-9, (17-19); (79.31)
 6:15 106.22-3
 6:16a 218.33-4; (219.5-6)
 6:16b 72.30-1; 73.3
- 2 Timothy
 2:8 87.31-2; 131.30-2
 2:9 132.1-2
 2:11-13 197.4-7
 2:13 197.11
 3:8 82.23-4
 4:14 (61.6-10)
- Titus
 2:14 250.24
- Hebrews
 1:3 172.13-14
 2:9-14 (214.23-4)
 2:11-13 204.7-10
 2:14 (183.6-7); 205.8-9; (238.13-15)
 2:14-15 204.18-21
 2:16 69.4-5; (pp. 69-71 passim); 70.2-3; 71.12-13; 73.15-17; (79.33); (256.28-31)
 4:12 236.10-11
 4:15 258.17-19
 5:1 80.5-6
 6:18 84.26-8; 196.31-3
 6:20 ff. (122.32-127.6 passim)
 7:1-3 123.6-13
 7:3 123.33-4; 124.13-16
 7:6 125.17-19
 7:14 71.21; 80.2-3
 10:1 210.7-8
 10:5 80.10-12, 13, 24, (24-8)
 10:19-22 76.20-5
 12:12-13 199.9-12
 13:8 153.2-3; (226.30)
 13:12 210.12-13

Index of Biblical References

1 Peter

2:21

(249.30-1); (250.23)

3:15

(129.1-2)

4:1

216.14-15; (263.11-12)

1 John

4:2-3

91.6-9

5:1

154.2-3

Revelation

1:9

102.19-20, 21

Non-Biblical Reference

Council of Nicaea: 228.27-31

A 18535

THEOLOGY LIBRARY
CLAREMONT, CALIF.

BT200 .T38
Theodoret, Bishop of Cyrrhus.
Eranistes /

BT Theodoretus, Bp. of Cyrrhus.
200 Eranistes / Theodoret of Cyrus ; critical
T38 text and prolegomena by Gérard H. Ettlenger.
-- Oxford : Clarendon Press, 1975.
xv, 308p. ; 23cm.

English or Greek.
Bibliography: p. [xii]-xv.
Includes indexes.

1. Jesus Christ--Person and offices.
I. Ettlenger, Gérard H II. Title.

A18535
CCSC/sr

● A18535

